

PROCEEDINGS

ISBN (e-book) : 978-616-8074-13-8

การประชุมวิชาการระดับชาติ

พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา

วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1

ประจำปี 2562

วันที่ 20 ธันวาคม 2562

ณ อาคารบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

สาขาวิชาภาษาไทย (ปร.ณ)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

PROCEEDINGS

ISBN (e-book) : 978-616-8074-13-8

การประชุมวิชาการระดับชาติ

"พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา : วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1"
ประจำปี 2562

วันที่ 20 ธันวาคม 2562

ณ อาคารบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

จัดทำโดย หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

พิมพ์ที่ บริษัทอาร์ตจุม ครีเอทีฟ แอนด์ ดีไซน์ จำกัด (สำนักงานใหญ่)
63/6 ถนนป่าขาม ตำบลหัวเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

ติดต่อ 119 หมู่ 9 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ชั้น 6 อาคารโอฟฟิศโรจน์ศิริฯ ห้อง 3862
ถ.ลำปาง - แม่ทะ ต.เขมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100
โทรศัพท์ 054-237399 ต่อ 1174 โทรสาร 054-237389

บทความทุกเรื่องที่พิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
เฉพาะสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คำนำ

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพวงศ์ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 มีนักศึกษาในหลักสูตรหลายรุ่น ทั้งนักศึกษาชาวไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศ มีคณาจารย์ในหลักสูตรทั้งที่เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์พิเศษ วิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายสถาบันที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและระดับนานาชาติ กอปรกับปรัชญาของหลักสูตรที่มุ่งเป็นเลิศทางภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น ทั้งด้านวิชาการและการวิจัย เชิงรุกและเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนา ผลิตนักวิจัยมืออาชีพและนักวิชาการชั้นสูงด้านภาษาไทย เพื่อการพัฒนาวิชาการ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในปีการศึกษา 2562 จึงถือเป็นโอกาสอันดีที่ทางหลักสูตรจะจัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติ หัวข้อ “พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา : วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1” ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพ การเพิ่มพูนความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์งานวิจัยด้านภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา ตลอดจนการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ และได้แนวทางในการต่อยอดงานวิจัย การพัฒนาโจทย์วิจัย และแนวโน้มของงานวิจัยเชิงรุกและเชิงสร้างสรรค์ให้กับผู้เข้าร่วมการประชุม

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร ผู้นำเสนอบทความ และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ตลอดจนคณะกรรมการดำเนินโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ “พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา : วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1” ที่ให้ความร่วมมือในการจัดงานครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน)

ประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพวงศ์

สาส์นจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

หนึ่งในพันธกิจสำคัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คือ แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล เป็นเหตุให้ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเพียรพยายามกระตุ้นส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรสายสนับสนุน และนักศึกษา ปฏิบัติตามพันธกิจดังกล่าวในรูปแบบที่หลากหลาย การจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ หัวข้อ “พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา: วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1” ในวันที่ 20 ธันวาคม 2562 จึงเป็นอีกหนึ่งความพยายามของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่จะทำให้งานวิจัยด้านความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบัน สู่ภาคปฏิบัติ และเป็นรูปธรรมมากขึ้น

การประชุมวิชาการระดับชาติ “พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา: วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1” ไม่เพียงเปิดโอกาสให้คณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้พัฒนาศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์งานวิจัยด้านภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา แต่ยังเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ทางวิชาการระหว่างผู้เข้าร่วมการสัมมนา ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังเป็นแนวทางในการต่อยอดงานวิจัย การพัฒนาโจทย์วิจัย และแนวโน้มงานวิจัยเชิงรุกและเชิงสร้างสรรค์ เผยแพร่วัฒนธรรมทางด้านภาษา วรรณกรรม คติชนวิทยา ที่สำคัญเป็นการประชาสัมพันธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงวิชาการมากยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าในนามผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งนี้ ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และ ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว องค์กรปาฐก ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ 33 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์บทความ 15 ท่าน ที่มาจากหลากหลายสถาบัน ขอขอบคุณผู้ร่วมนำเสนอ บทความทั้ง 80 ท่าน ตลอดจนผู้สนใจที่ได้เข้าร่วมรับฟังการเสวนาพิเศษในภาคเช้า และร่วมรับฟังการนำเสนอ บทความวิจัยและบทความวิชาการสายภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยาในภาคบ่าย หวังเป็นอย่างยิ่งว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางจะได้รับความอนุเคราะห์จากทุกท่านในการประชุมวิชาการครั้งต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ สมุทรารักษ์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
“พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา: วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1”

องค์ปาฐก

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ
ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความด้านภาษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง ทินรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธชาติ ไปธิบาล
รองศาสตราจารย์ ดร.กิติมา อินทร์มพรรย์
รองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภาคย์ กัลยาณมิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา เจียพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย พานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความด้านวรรณกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร. พระราชปรีดีตมูณี
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร คงศิริรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธ์านนท์

รองศาสตราจารย์สนิท สัตโยภาส

รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลภัสรินทร์ ฉัตรวังคีรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฎิพันธ์ อุทยานกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งภััสสรณ์ ศรีทัศนพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลาวัณย์ สังข์พันธานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด โชติวชิรา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความด้านคติชนวิทยา

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง

รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สนม ครุฑเมือง

รองศาสตราจารย์เรณู วิชาศิลป์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แคทรียา อังทองกำเนิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Truong Thi Hang

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิษุณี พันธุ์น้อย

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความถูกต้องทางภาษาของบทความภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายชล เพ็ชรผดุงพร

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์บทความ

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์บทความด้านภาษา

รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธชาติ โปธิบาล

รองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์บทความด้านวรรณกรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังข์พันธานนท์

รองศาสตราจารย์สนิท สัตโยภาส

รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลภัสรินทร์ ฉัตรวังศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งภัสสรณ์ ศรัทธาธนพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์บทความด้านคติชนวิทยา

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน

รองศาสตราจารย์เรณู วิชาศิลป์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Truong Thi Hang

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข

บทความกลุ่มภาษา

ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
1	ปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมการเลือกคู่ในรายการเทคมีเอาท์ ไทยแลนด์: ฤกษ์ชะตาฟ้าหัวใจ The Interaction and Courtship Discourse in “Take Me Out Thailand” Television Program	ดร.วรรณิก โปธิจักร์ จินตกานต์ จารุแพทย์	1
2	ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงาน สำนักงานในยุคดิจิทัล The Problems and Solutions of Thai Language Used for Office Work in Digital Age	ผศ.ดร.วรวงศ์ ไชยฤกษ์	13
3	คำศัพท์การประกอบอาหารและวัฒนธรรมการบริโภคของคนไทย ศึกษาจากตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา The Study of Cooking Terms and Culture of Thai Consumption : A Case Study of Pra sujaritsuda’s Recipe Book	ผศ.ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ สุชาดา ธนะวีโรจน์	30
4	การวิเคราะห์ประเภทคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 The Analysis of Noun Types in Language for Life Series, Pasapatee Textbook, Thai Language Basic Course for Grade Six Students	อนันต์ ลากุล สมิลา เลาะวิถิ	43
5	การพัฒนาแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่องคำคล้องจองสำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 The Development of Thai Rhyming Word Teaching Exercise for Prathomsuksa Three Students	มณฑา วิริยางกูร ณัฐธนากร รักชาติ	64

ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
6	<p>การพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5 W1H ร่วมกับแผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5</p> <p>The Development of Reading Comprehension by Using the 5W1H Model for Learning Management Integration with the Concept Map for Students of Prathomasuksa Five</p>	<p>ณัฐกานต์ เฟื่องมณี วทัญญู ขลิบเงิน สุมิตรา โรจนนิตติ</p>	81
7	<p>การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในสำนวนจีน</p> <p>The Presentation of Feminine Concept in Chinese Proverbs</p>	เนตรนันทิพย์ บุคดาวงศ์	93
8	<p>การวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัล ชมนาด พ.ศ.2553 - 2561</p> <p>The Analysis of the Content Related to Female Characters in Chommanard Award Winning Documentaries</p>	<p>LUO SHUYING รศ.ธิดา โมสิกรัตน์</p>	99
9	<p>มโนทัศน์เกี่ยวกับเรือนร่างของผู้หญิงในวรรณกรรมภาคใต้</p> <p>The Study of Conceptual Ideal Female Bodies in the Southern Thai Literature</p>	<p>นวพร สายไหม ผศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น</p>	114

บทความกลุ่มวรรณกรรม

ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
1	ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชน ของ ชัยกร หาญไฟฟ้า The Reflection of Thai Society in Youth Literature of Chaikorn Harnfaifa	LAN QIAO ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร	127
2	ภาพตัวแทนบุคคลที่ปรากฏในมีม (Memes) : กรณีศึกษาจากเพจ นักการมีม The Representation of the Virtual Persons in Memes : Case study from the page “Nak Kan Meme”	สิริวิทย์ สุขกันต์	138
3	ภาพแทนผู้หญิงเขมรในนวนิยายของเมา สมณาง The Representation of Cambodian female characters in the Novels of Mao Somnang	รศ.ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม	153
4	ตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน The Wife Characters In Novels Of Krisana Asokesin	BI HONGYING ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร	166
5	ชนบทยุคใหม่ : ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน Modern Country Side : The Reflections of Thai Society in Ban-Rai-Plai- Fhun Novel Series	SITING BAI ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ	177
6	ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่า náxí ที่แปลเป็นภาษาไทย The Reflection of society and culture in Thai Version Folktales of Chinese Naxi Tribe	LI YINGXIAN ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ	188
7	ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2546-2561 The Reflections of Thai Society in SEA Write Award-Winning Novels During 2003-2018	WEI WANLU ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร	199
8	กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชน ของ ภาณุมาศ ภูมิตถาวร The Presentation Techniques of Natural Concepts in Youth Literatures by Phanumat Bhumithavorn	HUANG HUIQUN ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ	209

ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
9	การวิเคราะห์ เรื่อง มหาสติปัฏฐาน 4 จากงานเขียนทางพระพุทธศาสนา เรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” เล่าเรื่องโดยประมวล เพ็งจันทร์ The Analysis of “Mahasatipatthana IV” From Buddhist Writings “Bhavana begins at Kilometer 0” of Pramuan Pengchan	สร้อยญา โชติรัตน์	219
10	ศึกษาเพลงน้อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา The Study of Choi Songs of Komin Pool Khetkhit Thongbai Jinda Band in Nakhon Sawan Province	ชูชาติ คุ่มขำ	233
11	นวนิยายทองเนื้อเก้า : การวิเคราะห์ทิศทาง 6 The Study of Thong Nuea Kao novel: The analysis of 6 directions	ปนัดดา คำหุ่ย พรธีรา เรื่องขจร เทพเทวิน บุญคุ่ม ธวัชชัย ทับใหญ่ ดร.สมเกียรติ ติดชัย	247
12	การศึกษาลักษณะของนางผีเสื้อสมุทรและนางจิ้งจอกเก้าหางในวรรณคดีเอเชีย The Character Study of the Ocean Female Giant and the Nine Tail – Foxed in the Asian Literature	ผศ.ปทุมวดี ล้ำเลิศ	261
13	เรื่องเล่าจระเข้กินคน : สัตว์ฆาตกรในมุมมองเชิงนิเวศ The Narrative of a carnivorous Crocodile : An Assassin Creature in an Ecological Perspective	วัชรีย์ อินทะชิต รศ.ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	269
14	อัตชีวประวัติในฐานะประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองของไทยยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง : กรณีศึกษาเกิดวังปารุสก์ The Study of the Autobiography as Social and Political history of Thailand During the Regime Change: The Case Study in “Keard Wang Parusaka” Literature	คณัสนันท์ นันตา รศ.ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	278

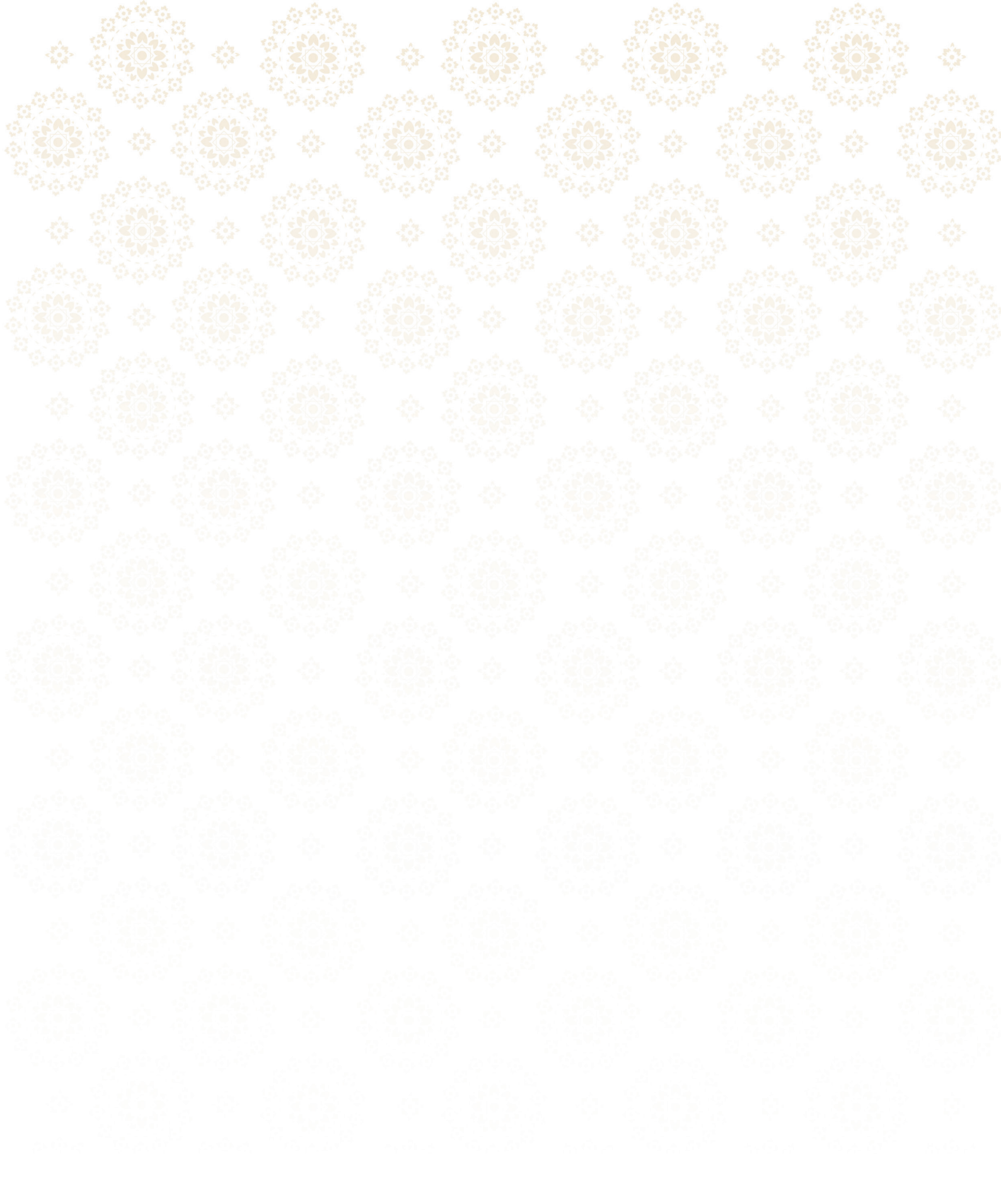
ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
15	ภาพลักษณ์โจรในนิทานโบราณคดี The Study of the Features of Bandits in Archeology	สาธิตา สันติสุทธิ รศ.ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	294
16	ความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติ เรื่อง “เกิดวังปารุสก์” The Memory in the Autobiography of “Keard Wang Parusaka” Literature	รัตนาวดี ปาแปง รศ.ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	305
17	การรับรู้ประสบการณ์ต่างแดนในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง ไกลบ้าน ในฐานะวรรณกรรมการเดินทาง The Perception of an Oversea Experience Based on the Diary Titled “Kai Ban” of King Rama V as the Traveling Literature	จันทรา มาศ ชาญวิกรัย รศ.ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	317
18	อัตลักษณ์แม่หญิงในบ้านเทียงคี่ของนักเขียนล้านนา The Female Identities in the Fictions of Lanna Authors	ผศ.ดร.ภัสสรินทร์ ฉัตรวังคีรี	337
19	เยี่ยหัว : การผจญภัยของวีรบุรุษในนวนิยายจีนแปล เรื่อง สามชาติสามภพ ป่าท้อสิบหลี่	YANG WENXING ภาณุวัฒน์ สกุลสืบ ทัตพิชา สกุลสืบ	359
20	การประกอบสร้างอัตลักษณ์นักศึกษาและภาพแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จากบทเพลงของสถาบัน The Creation of Student Identities and the Representative of Lampang Rajabhat University Based on the Institutional Songs	ทัตพิชา สกุลสืบ สิริธัญญา สุขสวัสดิ์ ผศ.ชัยเนตร ชนกคุณ	374

บทความกลุ่มคติชนวิทยา

ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
1	<p>ความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช</p> <p>The Study of the Belief, Worship and Roles of Guan Yin Chinese Shrine (Thian Fah Foundation) Towards Thai-Chinese Community in Yaowarat</p>	<p>นพพล จันทรกระจ่างแจ้ง ภรทิพย์ สุขสว่าง</p>	389
2	<p>การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช</p> <p>The Influence of Bagua Tiger Sword of Chinese Believe towards Thai-Chinese People in Bangkok Chinatown</p>	<p>ยุภาพร นอกเมือง พรนภา หนูนสุข</p>	403
3	<p>ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาฝั่งธนบุรี</p> <p>The Beliefs and Rites of the Guan Yu Shrine in Bangkok: Case Study in Thonburi Area</p>	<p>HE ZHONGHUAN ดร.อิมจิรา อ่อนคำ</p>	413
4	<p>วัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน</p> <p>The Study of Thai Retro Dressing Culture in Present Society</p>	<p>GAO WENJUAN ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร</p>	427
5	<p>การนำเสนอวัฒนธรรมไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ</p> <p>Presentations of Thai Culture For Cultural Tourism at Bang-nam-phueng Floating Market, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province</p>	<p>ZHONG XIAOXUE ดร.จันทรสุดา ไชยประเสริฐ ผศ.วิไล ธรรมวาจา</p>	442
6	<p>รายการทุ่งแสงตะวัน : การปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก</p> <p>The Study of Tung-sang-tawan Television Program : Cultivation of the Sustainable Life for Children</p>	<p>WANG ZHIZI ดร.จันทรสุดา ไชยประเสริฐ</p>	455

ที่	ชื่อบทความ	ผู้เขียน	หน้า
7	วิเคราะห์ความเชื่อ และค่านิยมจากวรรณกรรมตำบลศรีคีรีมาศ อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย An Analysis Beliefs and Values from Local Literatures of Srikirimas Subdistrict, Kirimas District, Sukhothai Province	ดวงนภา ชุมเพชร ชัตติยาภรณ์ เอี่ยมสวัสดิ์ สริตา บัวดี สุदारัตน์ มั่นคง ดร.สมเกียรติ ติดชัย	466
8	ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร The Beliefs and Ritual of Tiger God Shrine in Thai Society: Case Study in Bangkok	YANG HAIYAN ดร.อิมธิรา อ่อนคำ	477
9	การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในตำนานท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนบน The Study of Local Legend in the Upper Northern Region of Thailand	วิไลวรรณ เข้มขัน	491
10	วัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต้จิ๋วที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวจีน ย่านเยาวราช The Influence of Teochew Food Culture and Roles towards the Life of Thai-Chinese in Yaowarat Area	LIU YAN ดร.อิมธิรา อ่อนคำ	506
11	วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเท็ดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย The Study of Lifestyle of Thai-Chinese Yunnan people in Ban Therd Thai, Tambol Therd Thai, Amphur Mae Fah Luang, Chiangrai Province	ZHANG WEN ดร.อิมธิรา อ่อนคำ	520
12	การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา-จังหวัดสมุทรปราการ The Study of the Establishing, Existence and Evolution of the 100-year Klong Suan Market in Chachengsao and Samutprakarn Provinces	CUI XIN รศ.ธิดา โมสิกรัตน์	534

טחאכאמאטא

ปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมการเลือกคู่ในรายการเทคมีเอาท์ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจ

The Interactions and Courtship Discourse in “Take Me Out Thailand”

Television Program

วรรณิก โปธิจักร^{1*} จินตกานต์ จารุแพทย์²

Dr.Worathanik Photijak^{1*} Jintakan Jarupat²

^{1*} ² หลักสูตรภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

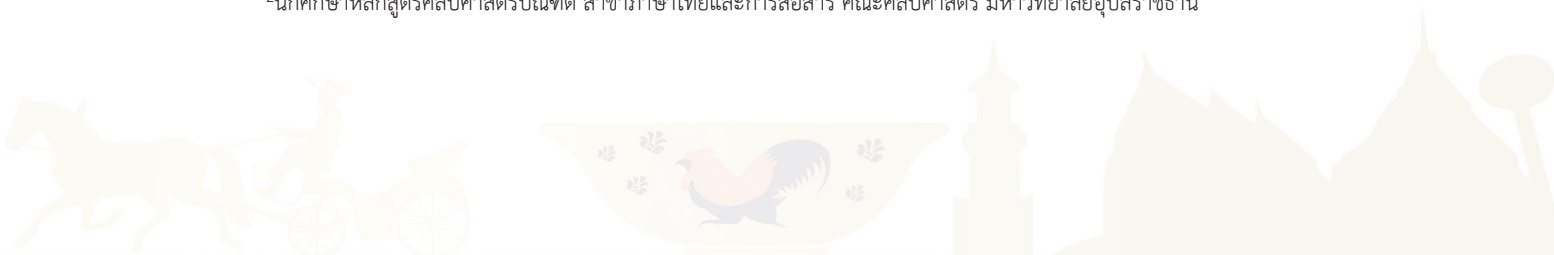
บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมการเลือกคู่ในรายการเทคมีเอาท์ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจ ตัวบทได้จากการถ่ายทอดคำพูดและสังเกตปฏิสัมพันธ์ต่างที่ปรากฏในคลิปวิดีโอซีซั่น 14 – 15 ตอนที่ 1 – 5 ออกอากาศปีพ.ศ. 2561 – 2562 ซึ่งประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ในห้องส่งซีซั่น 14 และ 15 ห้องหลังเวทีซีซั่น 14 และ 15 โดยวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของเดล ไฮม์ และวิเคราะห์วาทกรรมตามทฤษฎีกรอบสามมิติของนอร์แมนแฟร์คลัฟ ผลการศึกษาพบว่า ปฏิสัมพันธ์ในรายการเอื้อให้เกิดวาทกรรมการเลือกคู่ 6 วาทกรรมหลัก ได้แก่ วาทกรรมเกี่ยวกับวัยในการเลือกคู่ วาทกรรมความเป็นผู้หญิง และวาทกรรมความเป็นผู้ชายวาทกรรมเกี่ยวกับการงานอาชีพ วาทกรรมเกี่ยวกับชนชั้นและวาทกรรมเกี่ยวกับเชื้อชาติ ปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมในการเลือกคู่เหล่านี้จัดว่าเป็นทั้งกระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (product) ของการผลิต และอำรงรักษาวาทกรรมที่คนในสังคมวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยในรายการและสื่อร่วมสมัยอย่างรายการโทรทัศน์ในลักษณะความสัมพันธ์แบบสองทางของวาทกรรมกับสังคม

คำสำคัญ : ปฏิสัมพันธ์ วาทกรรม การเลือกคู่ รายการโทรทัศน์เกมโชว์

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

² นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

The aim of this article was to analyze the interaction and the courtship discourse being on air in the television program called “Take Me Out Thailand.” The text was collected by transcribing the verbal and observing the interaction of the season 14th-15th, episode 1-5 broadcasted in 2018-2019. The study focused on analyzing the interaction and the discourses. Then Dell Hymes’ Ethnography of Communication concept was applied as a framework of this study. The results revealed that the interaction occurring within the communicative events of the “Take Me Out Thailand” television program promoted facilitated main six courtship discourse including discourse of age, femininity, masculinity, profession, stratification and race. These interaction and courtship discourse were considered to be both processes and outcome of producing and maintain the courtship interaction and discourse of contemporary Thai people through the television program as a media. Also, these reflected dialectical relationship between discourse and society.

Keywords : interaction, discourse, courtship, television program, games show

บทนำ

รายการโทรทัศน์ “เทคมีเอาท์ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจ” เป็นเกมโชว์ที่ประกอบด้วยพิธีกรชายหญิง และผู้ร่วมรายการหนุ่ม/สาวโสดจำนวนมาก การรวมตัวกันภายใต้กฎเกณฑ์และรูปแบบเฉพาะของรายการนี้ถือว่าการจำลองบรรยากาศการเลือกคู่ที่มีอยู่จริงในสังคมร่วมสมัยของผู้ผลิตและผู้ชมรายการ แม้รายการมุ่งให้ความบันเทิง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเหตุการณ์สื่อสารที่เอื้ออวยให้มีการแสดงออกซึ่งรสนิยม ทักษะคิด ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ และ/หรืออุดมการณ์ของทั้งผู้ผลิตและผู้รับชมรายการซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมเป็นกระบวนการผลิตความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งมีส่วนกำหนดโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรมผ่านการใช้ภาษาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นรายการโทรทัศน์ที่นำเสนอการเลือกคู่ลักษณะนี้จึงไม่ใช่แค่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมรายการ แต่ยังมีส่วนกำหนดโครงสร้าง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ของผู้บริโภครายการ รวมทั้งสะท้อนโครงสร้างและลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่วาทกรรมถูกสร้างขึ้น

โดยภาพรวมด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจว่า รายการเกมโชว์ที่จำลองการเลือกคู่จากสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัยนี้ จะสร้าง ส่ง และสืบทอดวาทกรรมใดไว้ในรายการและเชื่อมโยงส่งต่อไปยังสังคมวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยบ้าง

ในการศึกษาวิเคราะห์ด้านปฏิสัมพันธ์คู่ส่วชัชย คชเขต (2559) ได้ศึกษา “แนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่ง การสื่อสารของ เดล ไฮมส์ และ ซาวิล ทรอยก์ กับการศึกษาภาษาและโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารใน ภาษาไทย” แล้วสรุปว่าเดล ไฮมส์ (Dell Hymes) นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์เชิงมานุษยวิทยาให้ ความสำคัญกับการใช้ภาษาของมนุษย์กับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหรือกลุ่มสังคมที่มนุษย์อาศัย อยู่มีความสัมพันธ์กันและสามารถวิเคราะห์และอธิบายให้เห็นรูปแบบด้วยหลักการทางชาติพันธุ์วรรณา

ในปี ค.ศ. 1962 เดลล์ ไฮมส์ (Dell Hymes) ได้เสนอบทความเรื่องหนึ่งชื่อ “The Ethnography of Speaking” ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ทางภาษาที่มีมองว่า ภาษาเป็นเรื่องเดียวกันกับสถานการณ์การใช้ตลอดจน รูปแบบและหน้าที่ของภาษา ซึ่งประเด็นดังกล่าวนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาเรื่องภาษาและ การสื่อสารมักละเลย พวกเขาให้ความสำคัญแก่การศึกษาภาษาในฐานะพฤติกรรมทางวัฒนธรรมน้อยมาก (Hymes, 1964; Fasold, 1990, หน้า 39)

การศึกษาภาษาศาสตร์ในยุค 1962 ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางด้านไวยากรณ์ที่มุ่งเน้นอธิบายความรู้ ความสามารถทางภาษาหรือที่เรียกว่า “สามัตถิยะภาษา” (linguistic competence) ของ โนม ชอมสกี ความสามารถทางภาษานี้เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับโครงสร้างของภาษาที่เจ้าของภาษาทุกคนมีอยู่ เจ้าของภาษาจึง สามารถแยกแยะได้ว่า คำหรือรูปประโยครูปแบบไหนถูกหรือผิดไปจากไวยากรณ์ของภาษาตน (Chomsky 1957, 1965 อ้างถึงในฉฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, หน้า 122)

ไฮมส์เสนอว่าการศึกษาที่มองข้ามความสำคัญของการสื่อสารของมนุษย์ไปเป็นการศึกษาที่เป็นนามธรรม เกินไปและเป็นเรื่องความรู้ทางไวยากรณ์เท่านั้น โดยไม่คำนึงว่ามนุษย์ใช้ภาษาได้อย่างไร เหมาะสมหรือสอดคล้อง กับสถานการณ์ที่กำลังสื่อสารหรือไม่ เช่น ประโยคนั้นเป็นการสนทนาในชีวิตประจำวัน เป็นประโยคคำถามหรือ คำสั่ง เป็นต้น ไฮมส์อธิบายว่ามนุษย์ไม่ได้มีเพียงสามัตถิยะภาษาเพื่อใช้ในการเรียนรู้ภาษา แต่มนุษย์ยังต้องอาศัย ความสามารถพื้นฐานในการทำความเข้าใจวิธีการที่มนุษย์สื่อสารกันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งไฮมส์เรียกว่า “communicative competence” คือความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมตาม สถานการณ์ โดยเขาได้นำแนวคิดของคำว่า “competence” และ “performance” ของโนม ชอมสกี (Noam Chomsky) มาประยุกต์ใช้ (ฉฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556)

กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมตามแนวทางของนอร์แมน แฟร์คลัฟ ประกอบด้วย มิติที่ 1 ตัวบท (Text) คือการสร้างความหมายของระบบความรู้ ความเชื่อ อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมิติที่ 2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) คือกระบวนการสร้างและบริโศคตัวบทที่เป็นสื่อกลางระหว่างสังคม นั่นคือสังคมมีอิทธิพลต่อตัวบทในทางอ้อม สังคมมีส่วนในการกำหนดวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมไป กำหนดตัวบทอีกต่อหนึ่งมิติที่ 3 คือ วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม(Socio-cultural Practice) เป็นการศึกษาบริบททางสังคม การวิเคราะห์จะทำให้เห็นความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีระหว่างตัวบทกับสังคมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์(ธนวัตร มัททวิวงศ์, 2559 อ้างถึงใน ณิชพร พานโพธิ์ทอง, 2556)

ในการศึกษาปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมการเลือกคู่ในรายการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์และเข้าใจวาทกรรมการเลือกคู่ เอกสารและงานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมข้างต้นจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตัวบทซึ่งเป็นรายการโทรทัศน์ เทมมีเอาท์ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจซีซั่น 14 – 15 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์กับถ้อยคำต่างๆ ในฐานะตัวบทและกระบวนการผลิตรายการจะนำไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวาทกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกคู่ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธี คือมีความสัมพันธ์แบบสองทางระหว่างวาทกรรมและสังคมวัฒนธรรมของผู้ผลิตและผู้บริโศครายการนี้

ในกระบวนการวิจัยเมื่อกำหนดหัวข้อการวิจัยและวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยเน้นศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประเด็น ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับศึกษาปฏิสัมพันธ์และการศึกษาวาทกรรม จากนั้นคัดเลือกตัวบทจากรายการเทมมีเอาท์ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจ โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากซีซั่น 14 จำนวน 5 ตอน โดยเลือกจากตอนที่เผยแพร่เป็นตอนที่ 1 – 5 และจากซีซั่น 15 จำนวน 5 ตอน โดยเลือกจากตอนที่เผยแพร่เป็นตอนที่ 1 – 5 รวมทั้งหมด 10 ตอนมาสังเกตปฏิสัมพันธ์และถ่ายทอดถ้อยคำในรายการ แล้ววิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Dell Hymes, 1964) และวิเคราะห์วาทกรรมการเลือกคู่ตามทฤษฎีกรอบสามมิติของนอร์แมน แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) นำเสนอผลการศึกษาสรุป อภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ปฏิสัมพันธ์ในรายการเทมมีเอาท์ไทยแลนด์: ถูกชะตาทำหัวใจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่สังเกตและถ่ายทอดได้จากรายการซีซั่น 14-15 ตามกรอบแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (SPEAKING) ปรากฏปฏิสัมพันธ์ต่างๆ มีรายละเอียดโดยลำดับดังนี้

1. กาลเทศะหรือฉาก (S – setting and scene)

ฉากของสถานการณ์การสื่อสารในห้องส่งตงตั้งขึ้นเพื่อใช้สำหรับดำเนินรายการและบันทึกเทปรายการ เพื่อนำไปออกอากาศทางโทรทัศน์ ประกอบไปด้วย เวที โฟเดียม ไฟ พื้นหลัง บรรยากาศภายในรายการ และฉากของสถานการณ์การสื่อสารในห้องหลังเวที ตงตั้งขึ้นเพื่อใช้จำลองเป็นสถานที่เดทของสาวโสดและหนุ่มโสด ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ได้แก่ โซฟา โคมไฟ ชั้นวางของ ผนัก โต๊ะ (เฉพาะซีซั่น 15) ลูกเทนนิสและขวดโหล (เฉพาะซีซั่น 15)

2. ผู้ร่วมเหตุการณ์ (P – participants)

ผู้ร่วมเหตุการณ์คือบุคคลที่เป็นผู้ใช้ภาษาในสถานการณ์สื่อสาร มีบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่

2.1 พิธีกรดำเนินรายการ

2.1.1 พิธีกรชาย นายเกตุเสพย์สวัสดิ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา หรือนำเน็กทำหน้าที่เปิดรายการ เปิดตัวหนุ่ม/สาวโสดที่เข้าร่วมรายการ กำกับการปิดไฟ สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมรายการเกี่ยวกับเหตุผลที่ผู้ร่วมรายการเลือกปิดหรือเปิดไฟในแต่รอบ

2.1.2 พิธีกรหญิง นางสาวพัชรศรี เบญจมาศ หรือกัลละแมร์ทำหน้าที่เปิดรายการ ช่วยเปิดตัวหนุ่ม/สาวโสดที่เข้าร่วมรายการ สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมรายการเกี่ยวกับเหตุผลที่ผู้ร่วมรายการเลือกปิดหรือเปิดไฟในแต่รอบ

2.2 สาวโสดและหนุ่มโสดผู้สมัครเข้าร่วมรายการเพื่อเลือกคนที่จะคบหาดูใจ

หนุ่มสาวผู้สมัครเข้ามาเพื่อเลือกคนที่ตนต้องการสานต่อความสัมพันธ์ประกอบด้วยสาวโสดในซีซั่น 15 สมัครเข้ามาเพื่อตามหาหนุ่มโสดจำนวน 8 คน และหนุ่มโสดที่สมัครเข้ามาเพื่อตามหาสาวโสดในซีซั่น 14 จำนวน 8 คน

2.3 สาวโสดและหนุ่มโสดผู้สมัครเข้าร่วมรายการเพื่อรับการเลือกเป็นคู่คบหาดูใจ

ผู้เข้าร่วมรายการเพื่อรับการเลือกเป็นคู่อกเดทประกอบด้วยสาวโสดในซีซั่น 14จำนวน 37 คน 30 คนแรกคือผู้ร่วมรายการที่ปรากฏตัวพร้อมกันเพื่อรับการเลือกเป็นคู่เดท และอีก 7 คน เป็นสาวโสดที่เข้ามาแทนที่สาวโสดคนก่อนหน้าที่ถูกหนุ่มโสดเลือกออกไป

ผู้เข้าร่วมรายการเพื่อเข้ารับการเลือกเป็นคู่เดทที่เป็นหนุ่มโสดในซีซั่น 15 มีจำนวนทั้งหมด 35 คน 30 คนแรกปรากฏตัวเพื่อรับการเลือกเป็นคู่เดทของหญิงสาวและอีก 5 คนเป็นหนุ่มโสดที่เข้ามาแทนที่หนุ่มโสดคนก่อนหน้าซึ่งถูกสาวโสดผู้สมัครเข้ามาเลือกคู่เดทได้เลือกออกไปแล้ว

3. จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ (E – ends)

รายการนี้เป็นเกมโชว์ที่จำลองสถานการณ์การเลือกคนที่ถูกใจออกไปเพื่อคบหาหัวใจ (เดท) วัตถุประสงค์ของการสื่อสารในห้องส่งคือเพื่อสร้างความสนุกสนาน เน้นให้ความบันเทิงแก่ผู้ร่วมรายการ ผู้ชมในห้องส่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมวลชนผู้รับชมรายการโทรทัศน์ส่วนวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในห้องหลังเวทีคือการจำลองสถานการณ์การเดทของคู่รัก เป็นพื้นที่ให้สาวโสดและหนุ่มโสดที่เป็นคู่เดทกันได้มานั่งพูดคุยทำความรู้จักกันและสร้างความคุ้นเคยกัน ทั้งสองสถานที่เป็นการสร้างพื้นที่จำลองการเลือกคนเพื่อออกเดทในชีวิตจริงของคนในสังคม

4. การลำดับวาทกรรม (A – act sequence)

ในห้องส่งปรากฏประกอบด้วยการลำดับวาทกรรม 5 ชุดได้แก่

1. การเปิดรายการ, เปิดตัวสาว/หนุ่มโสด 30 คน, และเปิดตัวหนุ่ม/สาวโสด ผู้สมัครเข้ามาเพื่อเลือกคู่เดท
2. หนุ่ม/สาวโสดผู้เข้ามาเลือกคู่เดทแนะนำตัวรอบที่ 1, พิธีกรชายให้หนุ่ม/สาวโสด 30 คนเลือกเปิด/ปิดไฟครั้งที่ 1, และพิธีกรชายหญิงสัมภาษณ์เหตุผลในการปิดและเปิดไฟของหนุ่ม/สาวโสดผู้ร่วมรายการเพื่อรับการเลือกเป็นคู่เดท
3. การแนะนำหนุ่ม/สาวโสดผู้เข้ามาเลือกคู่เดทรอบที่ 2 เป็นการแนะนำตัวโดยใช้คลิปวิดีโอซึ่งถ่ายทำไว้แล้ว, พิธีกรชายให้หนุ่ม/สาวโสด ที่ยังคงเปิดไฟจากรอบที่ 1 เลือกเปิด/ปิดไฟครั้งที่ 2, พิธีกรชายหญิงสัมภาษณ์เหตุผลที่ผู้ร่วมรายการเลือกปิดไฟและเปิดไฟ
4. การแนะนำหนุ่ม/สาวโสดผู้เข้ามาเลือกคู่เดทเพิ่มเติมครั้งที่ 3 ผ่านคลิปวิดีโอ, พิธีกรชายให้หนุ่ม/สาวโสด ที่ยังเปิดไฟในรอบที่ 2 เลือกปิดหรือเปิดไฟรอบที่ 3, พิธีกรชายสัมภาษณ์เหตุผลในการตัดสินใจปิดไฟและเปิดไฟในรอบที่ 3
5. การสลับการใช้อำนาจความโสด คือการให้หนุ่ม/สาวโสดผู้เข้ามาเลือกคู่เดทมีอำนาจตัดสินใจเลือกปิดไฟผู้เข้ารับการเลือกคู่เดท โดยต้องปิดไฟจนเหลือ 2 คนสุดท้าย, รอบถามคำถาม, ผู้สมัครเข้ามาเลือกคู่เดทตัดสินใจปิดไฟคนที่ไม่ใช่ 1 คน และพาคคนที่ใช่ 1 คนออกเดท, และพิธีกรให้ทั้งคู่ออกเดท

ในห้องหลังเวที ลำดับวัจนกรรมเริ่มจากสาวโสดนั่งรอให้แล้วหนุ่มโสดเข้ามาในห้องจากนั้นสองหนุ่มสาวคู่
เทพพูดคุยทำความรู้จักกันเพิ่มเติมซึ่งลำดับวัจนกรรมนี้จำลองพื้นที่และลำดับการไปมาหาสู่เพื่อเกี่ยวพาราสน์ในแบบ
ชนบของคนไทย ซึ่งมักให้ฝ่ายหญิงอยู่ในพื้นที่ของตนเอง แล้วรอให้ฝ่ายชายเป็นฝ่ายเข้าไปหา จึงเริ่มพูดคุยกัน

5. เงื่อนไขหรือใจความสำคัญหรือน้ำเสียง (k – key)

สถานการณ์การสื่อสารในรายการเป็นไปเพื่อเปิดโอกาสให้สาวโสดและหนุ่มโสดได้มาทำความรู้จักกัน
พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลเบื้องต้นระหว่างกันด้วยความสนุกสนานเป็นหลัก น้ำเสียงของรายการจึงมีทั้งการลักษณะ
เสียงสูงเพื่อเน้นย้ำ แสดงอารมณ์ แสดงความประทับใจ และเสียงกลางซึ่งใช้ในการให้ข้อมูล บอกเล่าเรื่องราว
เกี่ยวกับตนเอง และเสียงต่ำเล็กที่แสดงอาการนำเสนอ ออดอ้อน

6. เครื่องมือ (I – instrumentalities)

เครื่องมือที่ใช้ในสถานการณ์การสื่อสารซีซั่น 14 และซีซั่น 15 ประกอบไปด้วยไมโครโฟน เครื่องเสียง
และลำโพง (ปรากฏเฉพาะสถานการณ์การสื่อสารในห้องส่ง) ดอกไม้ (ปรากฏเฉพาะซีซั่น 14 ในสถานการณ์
การสื่อสารในห้องหลังเวที)

7. บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N – norms of information)

หนุ่มโสดและสาวโสดในสังคมไทยสามารถออกพบปะเพื่อเลือกคู่ตามความพึงพอใจของตนเองได้ ทั้งสอง
ฝ่ายอาจพิจารณาปัจจัยต่างๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และรสนิยมส่วนบุคคล
ซึ่งนั่นอาจรวมถึงปัจจัยทางด้านการทำงาน ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม สถานะทางการศึกษา การงาน
อาชีพ อายุ รูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ และนิสัยใจคอ ซึ่งรูปแบบกิจกรรมในรายการจะช่วยเปิดโอกาสให้หนุ่มและ
สาวโสดที่เข้าร่วมรายการทั้งฝ่ายที่สมัครเข้ามาเพื่อเลือกคู่ และฝ่ายที่จะถูกเลือกสามารถแสดงคุณลักษณะต่างๆ
ที่ตนคิดว่าจะสร้างความประทับใจให้แก่อีกฝ่ายในกรณีที่หนุ่มหรือสาวคนนั้นถูกใจตนเอง ทั้งนี้พิธีกรทั้งชาย
และหญิงจะเป็นผู้ช่วยในการสัมภาษณ์ ดังนั้น การนำเสนอคุณลักษณะบางประการของตนเองจะถูกหนุ่ม/สาวโสด
คัดเลือกมาใช้ในการสร้างความประทับใจให้แก่คู่เทพบนฐานของความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย

8. ประเภทของการสื่อสาร (G – genres)

ประเภทของการสื่อสารในห้องส่งเป็นการสัมภาษณ์และการเล่าเรื่อง ส่วนในห้องหลังเวทีเป็นการสนทนา
โต้ตอบกันระหว่างสาวโสดและหนุ่มโสด

วาทกรรมการเลือกคู่ในรายการเทคมีเ้าที่ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจ

จากการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมการเลือกคู่ในรายการเทคมีเ้าที่ไทยแลนด์ : ถูกชะตาทำหัวใจตามทฤษฎี 3 มิติของนอร์แมน แฟร์คลัฟ ในระดับตัวบท (Text) พบวาทกรรมการเลือกคู่ 6 วาทกรรม ได้แก่ 6 วาทกรรมหลัก อาจแบ่งเป็น 2 ระดับคือ วาทกรรมระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคมวัฒนธรรม วาทกรรมระดับปัจเจกประกอบด้วยวัยของคู่เดท ความเป็นหญิง และความเป็นชาย ส่วนวาทกรรมระดับสังคมวัฒนธรรมประกอบด้วย การงานอาชีพ ชนชั้นและเชื้อชาติ

วาทกรรมเกี่ยวกับวัยในการเลือกคู่ ผู้ร่วมรายการสร้างแนวคิดสองแบบกล่าวคือ หญิงมักให้ความสนใจแก่ชายที่อายุมากกว่าตน ในขณะที่ชายส่วนใหญ่สนใจหญิงที่อายุน้อยกว่า มีส่วนน้อยที่คิดว่าอายุมากหรือน้อยกว่าตนเองไม่ใช่ประเด็นสำคัญในการคบหาดูใจ วาทกรรมความเป็นหญิง ผู้ร่วมรายการแสดงให้เห็นว่าความเป็นหญิงประกอบด้วยการมีรูปร่างสมส่วน หน้าตาดี สวยงาม มีความรัก สนใจ ใส่ใจคนรักและคนในครอบครัว นอกจากนี้หญิงควรมีรูปร่างเซ็กซี่ เช่น สะโพกใหญ่ เอวเล็ก มีส่วนเว้าส่วนโค้งชัดเจน รูปร่างเพรียวบาง และหน้าอกใหญ่ เนื่องจากเป็นลักษณะที่ดึงดูดทางเพศต่อเพศชาย ส่วนความเป็นหญิงที่ต่างออกไป เช่น สาวโสดชื่อแพทถูกคนในชุมชนมองว่าเป็นเมียฝรั่งเพราะแต่งตัวเปรี้ยวและมีรอยสัก มั่นใจในตัวเองสูง ภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นลักษณะแบบฉบับ (stereotype) ที่คนในชุมชนของแพทสร้างขึ้นมาใช้อธิบายความเป็นหญิงนอกขนบความเป็นหญิงแบบไทย

ส่วนวาทกรรมความเป็นชายหมายถึงหนุ่มโสดรูปร่างสูง นิสัยดี และให้ความสำคัญแก่หญิง ตัวอย่างเช่น สาวโสดชื่อลูกนก³ให้เหตุผลว่าเธอไม่ชอบผู้ชายที่สูงน้อยกว่าเธอ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมของหญิงไทยส่วนใหญ่ ชายรูปร่างสูงใหญ่กว่าหญิงมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อว่า เขามีความเหมาะสม อบอุ่น สามารถดูแลปกป้องหญิงได้ ส่วนสาวโสดชื่อโชคดี⁴ปิดไฟหนุ่มโสดที่เธอคิดว่าถ้าหากหนุ่มโสดไม่ให้ความสำคัญกับสาวโสดตั้งแต่แรก แต่เอาตนเองเป็นศูนย์กลางเป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นในอนาคต

วาทกรรมเกี่ยวกับอาชีพพบทั้งอาชีพที่สังคมให้การยอมรับสูง เช่น แพทย์ พนักงานบริษัท เจ้าของธุรกิจ นักศึกษาในมหาวิทยาลัย (สถานภาพทางการศึกษา) สาวโสดในสังคมต้องการหนุ่มโสดที่มีอาชีพมั่นคงสามารถให้คำปรึกษาเรื่องการเงินแก่หญิงได้ นอกจากนี้ปรากฏอาชีพที่มีภาพลักษณ์เชิงลบ เช่น หนุ่มโสดคนหนึ่งมองสาวโสดที่มีอาชีพแดนซ์เซอร์ว่าเงินจืดเรื่องเพศเพราะอาชีพนี้ใช้เสแอมมากแม้ว่าความเป็นหญิงที่มีความเ้ายวนทางเพศได้รับความยอมรับ แต่ในขณะที่เดียวกันผู้ชายกลับมองผู้หญิงที่ประกอบอาชีพแดนซ์เซอร์ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องใช้ร่างกายแสดงออกถึงความเ้ายวนทางเพศไปในทางลบ

³นามสมมติ

⁴นามสมมติ

วาทกรรมเกี่ยวกับชนชั้นแสดงให้เห็นวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมว่าคนส่วนใหญ่พิจารณาคัดเลือกคู่เดทที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และวาทกรรมเกี่ยวกับเชื้อชาติแสดงให้เห็นวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมว่าหนุ่มโสดในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมองผู้หญิงไทยว่าเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ แต่งตัว “เปรี้ยว” เป็นคนทันสมัยเมื่อเทียบกับผู้หญิงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแล้ว ผู้หญิงลาวเรียบร้อยและเป็นกุลสตรีมากกว่าผู้หญิงในประเทศไทย

ในมิติการผลิตวาทกรรม วาทกรรมการเลือกคู่ที่พบมีกระบวนการสร้างตัวบทผ่านการท่องจำสคริปท์และถ่ายทอดตัวบทออกมาเป็นถ้อยคำพูด กล่าวคือ พิธีกรชาย พิธีกรหญิง สาวโสดและหนุ่มโสดจากซีซั่น 14 และ 15 ทางรายการได้กำหนดบทพูดไว้ล่วงหน้ากติกากในการให้ผู้ร่วมรายการเลือกปิดหรือเปิดไฟเป็นรอบๆ แสดงถึงลำดับขั้นในการคัดกรองคนที่ต้องการออกเดทโดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับเพิ่มเข้ามาช่วยในการตัดสินใจเลือก/ไม่เลือกคู่เดทการวิเคราะห์ลำดับวัจนกรรมในรายการพิธีกรชายและพิธีกรหญิงจึงมีหน้าที่ดำเนินรายการและควบคุมให้การคัดกรองคู่เดทของผู้ร่วมรายการเป็นไปด้วยดีส่วนการบริโภครายการ ผู้ชมสามารถรับชมผ่านทางสถานีโทรทัศน์ แอปพลิเคชันยูทูป ไลน์ เป็นต้น กรณีชมผ่านยูทูป ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นคนไทยและลาวส่วนช่วงวัยมีทั้ง วัยรุ่น วัยกลางคน และผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ข้อสังเกตจากความแสดงความคิดเห็นใต้คลิปวิดีโอของยูทูปไม่ปรากฏผู้สูงอายุแสดงความคิดเห็น ดังนั้นผู้ชมที่มีส่วนร่วมในรายการนี้คือวัยรุ่น หนุ่มสาว เป็นส่วนใหญ่

ในมิติวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมเกมส์โชว์นี้ได้จำลองการเลือกคู่เพื่อตั้งต้นคบหาใจกันต่อไป รายการได้สะท้อนมุมมองของคนหนุ่มสาวทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมวัฒนธรรม ผ่านกลไกการคัดเลือกคนที่ จะได้รับการพาออกเดท ข้อคำนึงย่อยๆ อันหลากหลายที่ผู้เข้าร่วมรายการทั้งที่เป็นผู้สมัครเข้ามาเพื่อเลือกคู่เดทและผู้ ที่เข้าร่วมรายการเพื่อรับการเลือกเป็นคู่เดทเป็นกลไกการคัดกรองคนรักในอนาคตโดยอาศัยกรอบแนวคิดด้าน รูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ ทักษะคติ คุณลักษณะความเป็นหญิง ความเป็นชาย ค่านิยมความคิด รูปแบบการใช้ชีวิต อาชีพการงาน ฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานครอบครัว ภาษา ชนชั้นและเชื้อชาติ

ขั้นตอนในการคัดกรองคู่เดทผ่านกลไกการให้ฝ่ายที่จะรับการคัดเลือกมีอำนาจในการปิดไฟเพื่อปิดโอกาสไม่ให้ผู้ที่สมัครเข้าเพื่อเลือกคู่เดทเลือกเดทกับตนได้นั้น เป็นการให้อำนาจทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสเลือกบนพื้นฐาน ความพึงพอใจของตนได้โดยไม่เป็นเป้านิ่งที่ตกเป็นฝ่ายถูกเลือกบนความพึงพอใจของฝ่ายที่มีอำนาจเลือกแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งกลไกนี้เป็นสอดคล้องกับการเลือกคู่ด้วยตนเองของหนุ่มสาวไทยร่วมสมัยซึ่งคนเหล่านี้มีโอกาสและมีอำนาจในการปฏิเสธลักษณะหรือคนที่ไม่พึงประสงค์

การมีโอกาสดัดไฟหลายรอบเมื่อฝ่ายที่จะถูกเลือกได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากการแนะนำผู้สมัครเข้ามาเลือกคู่ ออกเดทเพิ่มเติมในแต่ละรอบเป็นกระบวนการที่แสดงถึงการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับอีกฝ่ายเป็นเครื่องช่วยพิจารณาว่าคน โสัดนั้นตรงใจหรือมีคุณสมบัติพึงประสงค์ที่จะออกคบหาคุยใจต่อไปหรือไม่ การพิจารณาด้วยความรู้ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละรอบสะท้อนกลไกการคัดกรองคู่รักโดยอาศัยการทำความรู้จักอีกฝ่ายโดยใช้เวลาเรียนนิสัยใจคอ พฤติกรรม และคุณลักษณะพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ต่างๆ ของอีกฝ่าย เมื่อคนโสดได้ข้อมูลของอีกฝ่ายก็สามารถพิจารณา ปิดโอกาสของอีกฝ่ายไม่ให้เลือกตนได้ การปิดไฟจึงเป็นการปฏิเสธส่วนการเปิดไฟเป็นโอกาสให้การเลือกคู่เดท ดำเนินต่อไป

จากปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์รายการนี้ เราจะเห็นว่าทั้งรูปแบบของ ปฏิสัมพันธ์และวาทกรรมตามกรอบ 3 มิติ ได้ผลิตวาทกรรมทั้งในฐานะที่กระบวนการและเป็นผลลัพธ์ ดังนั้น รูปแบบปฏิสัมพันธ์ต่างๆ และมิติการผลิตวาทกรรม(Discourse Practice) จึงเป็นกระบวนการผลิตค่านิยม ความ เชื่อ อุดมการณ์เกี่ยวกับการเลือกคู่ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงของคนที่อยู่ในสังคมไทยร่วมสมัยและส่งผลต่อการผลิตตัว บท (Text) ดังนั้น วาทกรรมหลักทั้ง 6 นั้นเกิดขึ้นได้โดยการจัดรูปแบบปฏิสัมพันธ์และกระบวนการผลิตวาทกรรม นอกจากนี้ ทั้งมิติการผลิตวาทกรรมและมิติปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural practice) ยังแสดง ความสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธี (Dialectical Relationship) ระหว่างกระบวนการผลิตและผลผลิตทางวาทกรรมที่มีต่อ สังคมไทยร่วมสมัยเนื่องจากผู้ร่วมรายการอาศัยข้อมูลวาทกรรมต่างๆ จากสังคมวัฒนธรรมจริงมาใช้เป็นแหล่ง อ้างอิงในการสร้างวาทกรรมการเลือกคู่ต่างๆ แล้ววาทกรรมก็ถูกถ่ายทอดหมุนเวียนภายในรายการแล้วส่งต่อไปยัง ผู้ชมรายการซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมวัฒนธรรมไทยร่วมสมัยอีกทอดหนึ่ง

บรรณานุกรม

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). การวิเคราะห์ข้อความ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ. (2540). การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ: บทสำรวจพรมแดนแห่งความรู้แนววิพากษ์.

กรุงเทพฯ: วิชาษา.

_____. (2543). วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและ ความเป็นอื่น.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนวัตร มัททวีวงศ์. (2559). **การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ**. วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัฒน์ชัย คชเพต. (2559). “แนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของเดลีโฮมส์และชาวิล ทรอยก์กับการศึกษาภาษาและโครงสร้างสถานการณ์การสื่อสารในภาษาไทย.” **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 4, 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559): 50 – 51.

Fairclough, N. (1995). **Critical discourse analysis**. London: Longman.

Fairclough, N. (2013). **Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language**. New York: Routledge.

Fasold, R. (1990). **Sociolinguistics of Language: Introduction to Sociolinguistics, Volume II**. Cambridge, Mass.: Basil Blackwell.

Hymes, D. (1964). Introduction: Toward Ethnographies of Communication. In Gumperze, J.J. and Hymes, D. (Eds). **The Ethnography of Communication**, Washington D.C., American Anthropological Association, pp. 1-34.

Saville-Troike, M. (1989). **The Ethnography of Communication: An Introduction**. 2nd Ed. Oxford: Basil Blackwell.

ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล

The Problems and Solutions of Thai Language Used for Office Work in Digital Age

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพงศ์ ไชยฤกษ์^{1*}

Assistant Professor Dr.Worapong Chairerk^{1*}

^{1*} สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในงานสำนักงานในยุคดิจิทัลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ หัวหน้างานธุรการ และ เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการของหน่วยงานราชการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 9 แห่ง รวม 56 คน

ผลการศึกษา พบว่า ภาพรวมพบปัญหาการใช้ภาษาในงานสำนักงานอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 โดยการจัดบันทึกการประชุม พบปัญหามากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 รองลงมาคือการเขียนหนังสือราชการ การสื่อสารภายในองค์กร และการนำเสนองาน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69, 3.68 และ 3.64 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยละเอียด พบว่าลำดับที่ 1 ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากการจัดบันทึกการประชุม คือ ผู้จัดบันทึกขาดทักษะการฟังจับใจความ และการจัดบันทึกแบบสรุปใจความสำคัญ ไม่สามารถเรียบเรียงประโยคที่เป็นภาษาพูดให้เป็นภาษาทางการในรายงานการประชุมได้ นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านรูปแบบในการเขียนรายงานการประชุม แนวทางแก้ไขปัญหา คือการฝึกทักษะฟังและสรุปความ ศึกษาการใช้ภาษาในระดับทางการรวมถึงศึกษารูปแบบในการเขียนการเขียนรายงานการประชุมลำดับที่ 2 ปัญหาการใช้ภาษาในเขียนหนังสือราชการ พบว่าผู้เขียนใช้คำผิดซึ่งเกิดจากความคุ้นเคยมาจากการใช้ภาษาในโซเชียลมีเดียใช้คำฟุ่มเฟือย ใช้คำเชื่อมไม่ถูกต้องเหมาะสม และใช้คำทับศัพท์แทนศัพท์บัญญัติ แนวทางแก้ไขปัญหาคือหน่วยงานจัดอบรมเรื่องการใช้ภาษาในการเขียนหนังสือราชการ ลำดับที่ 3 ปัญหาการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารในองค์กร พบความล่าช้าในการส่งข่าวสาร

แบบทางการ ความไม่เข้าใจในการสื่อสารทางวาจาซึ่งเกิดจากการมีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจในสารนั้น ไม่เพียงพอเกิดความผิดพลาดของการพิมพ์ในการส่งข้อความผ่านโซเชียลมีเดียรวมถึงการใช้เครื่องหมาย และวรรคตอนไม่ถูกต้อง แนวทางแก้ไขปัญหาคือจัดการการสื่อสารในหน่วยงานให้เป็นระบบและชัดเจน เครื่องครัด เรื่องการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เป็นทางการเพื่อให้ทุกฝ่ายในหน่วยงานเข้าใจตรงกัน และลำดับที่ 4 การใช้ภาษา ในการนำเสนองาน พบปัญหาผู้นำเสนอขาดการวางแผนและเตรียมข้อมูลในการนำเสนอ ขาดการจัดลำดับ ความคิด และจัดเรียงเนื้อหาให้เป็นระบบ โดยเฉพาะการตรวจทานข้อมูลก่อนนำเสนอ รวมถึงไม่เข้าใจเนื้อหาในการนำเสนอและเกิดความประหม่าในการนำเสนอบางครั้งระหว่างนำเสนอเกิดขัดข้องทางเทคนิคอุปกรณ์ในการ นำเสนอทำให้การนำเสนอไม่ต่อเนื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ผู้นำเสนอควรเตรียมตัว และค้นคว้าข้อมูล ชักซ้อม ทำความเข้าใจในเนื้อหาก่อนนำเสนอ และตรวจสอบอุปกรณ์ให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

คำสำคัญ : ปัญหา แนวทางแก้ไข การใช้ภาษาไทย งานสำนักงาน

ABSTRACT

The objective of this research was to study about problems and solutions of Thai language used for office work in digital age. The sample group consisted of 56 people from the groups of head clerical officers and assistant clerical officers of 9 government agencies in Muang, Phuket.

The results of the study revealed overall problems in language used for office work were approximately at high level of 3.67. The highest level issue was the problems founded in taking notes at the meeting with an average of 3.71, followed by the problems in writing official document, problems in communication through organization, and problems founded in work presentation with an average of 3.69, 3.68, and 3.64 consecutively. The research findings in detail were as following; firstly, the problems of Thai language usage for office work from taking meeting notes usually caused by unskillful note takers. They could not summarize what they have heard comprehensively. They could not effectively arrange proper and formal meeting

reports from spoken language, and the problem about the meeting report forms. The solutions for these problems were that the note takers should practice listening and summarizing; studying more about formal language and proper writing form in the meeting reports. Secondly, the problems from language used in official documents that caused by the writers who used wrong words. These may be appeared habitually from the language used on social media, wordiness, fault conjunctions, and using transliterated words instead of proper terminology. The solution for these points was that; the organization should arrange training course in the field of language used in writing official documents. Thirdly, problems in communication through organization could be late transmission, misunderstanding in spoken language which caused by lacking of knowledge and information proficiency, and using fault conjunctions. The solutions were that communication in organization should be arranged systematically and clearly and be strict in formal language used for clear understanding through the whole organization. Finally, the problems founded in work presentation which came from poor preparation of presenters for both idea and content before presentation. Therefore, the presenters should be well-prepared in information and did more research before presenting and they should check the devices as if they were usually available; that were the solutions for the last problem.

Keyword : Problems, Solutions, Thai Language Usage, Office Work

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบัน ความสามารถด้านการใช้ภาษาของมนุษย์กำลังค่อย ๆ ลดน้อยถอยลง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ด้วยความรวดเร็วของระบบเทคโนโลยีทางการสื่อสารต่างๆ เมื่อผนวกเข้ากับวิถีชีวิตที่ต้องรีบเร่งแข่งกับเวลา ทำให้มนุษย์ให้ความสนใจ หรือให้ความสำคัญต่อความละเอียดอ่อนในการใช้ภาษาน้อยลง โดยเฉพาะรูปแบบการเขียนที่ดีค่อยๆ สูญหายไปจากชีวิตประจำวัน ดังที่ พิชลิน จินนุ่น (2550) ได้กล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้ภาษาไทยในสื่อในสื่อโซเชียลส่งผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของภาษาไทยค่อย ๆ เลือนหายไป เช่น ใช้ภาษาพูดปนกับภาษาเขียน ใช้ภาษาฟุ่มเฟือย ใช้สรรพนามผิด ใช้คำขานรับผิด ใช้คำเรียกโดยไม่คำนึงถึงความเป็นผู้น้อยผู้ใหญ่ บัญญัติศัพท์ขึ้นเอง ออกเสียง

ไม่ถูกต้อง และใช้คำผิดหลักไวยากรณ์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีความรู้ด้านทักษะทางภาษาเพียงผิวเผิน การขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้ภาษาอย่างถ่องแท้ การขาดโอกาสที่จะเรียนรู้สุนทรียภาพ ความประณีต และความไพเราะของถ้อยคำ

สถานการณ์ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของจรรยาภรณ์ กลางบุรัมย์ (2558, หน้า 347) ที่กล่าวว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำไปอย่างรวดเร็ว จึงพบการใช้ภาษาไทยแบบผิด ๆ มากมายจนเกือบจะกลายเป็นความคุ้นชิน ปัญหาการใช้ภาษาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการใช้ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวันเท่านั้น การใช้ภาษาติดต่อสื่อสารสำหรับการทำงานในสำนักงานก็มีปัญหาด้วยเช่นกัน ซึ่งการใช้ภาษาในสำนักงานย่อมมีความแตกต่างจากการใช้ภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ การใช้ภาษาในการสื่อสารในสำนักงานถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างผู้ปฏิบัติงาน และผู้บริหาร ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงาน เกิดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ดี ทำให้หน่วยงานสามารถขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ได้ ดังนั้นการสื่อสารที่ชัดเจน ถูกต้อง ตรงไปตรงมา ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย จะสามารถเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด และช่วยลดความขัดแย้ง และความเข้าใจที่อาจคลาดเคลื่อนของบุคลากรในหน่วยงาน จะช่วยทำให้หน่วยงานมีความแข็งแกร่งมากขึ้น โดยการใช้ภาษาในสำนักงานไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การพูดติดต่อประสานงานเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการนำเสนองาน การเขียนหนังสือราชการ การเขียนเอกสารสำนักงาน หรือแม้กระทั่งการจดบันทึกการประชุม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารในสำนักงานทั้งสิ้น

จากการศึกษาในเบื้องต้นพบข้อบกพร่องที่เกิดจากการใช้ภาษาในงานสำนักงานทั้งเรื่องระดับของภาษา การใช้ภาษาไม่ถูกต้องในด้านของการใช้คำ การใช้ประโยค รวมทั้งการเขียนย่อหน้า นอกจากนี้ยังพบข้อบกพร่องที่เกิดจากปัจจัยอื่น ๆ จากปัญหา ความสำคัญ และความน่าสนใจที่กล่าวไว้ข้างต้น หากได้มีการศึกษาถึงปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาในงานสำนักงาน รวมถึงมีการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับปัญหา อาจจะทำให้การใช้ภาษาในงานสำนักงานประสบความสำเร็จมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับสำนักงานในยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับสำนักงานในยุคดิจิทัล

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกแหล่งข้อมูลด้วยการสุ่มแบบเจาะจง โดยเจาะจงเลือกเฉพาะหน่วยงานราชการในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ที่นักศึกษาศาษาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเคยฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และเป็นหน่วยงานที่มีฝ่าย /แผนก /หน่วยธุรการ มีหัวหน้าหน่วยงาน และมีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานบรรจุอยู่ในโครงสร้างของหน่วยงานอย่างชัดเจนได้หน่วยงานทั้งหมดจำนวน 9 แห่ง ได้แก่ 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต 2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต 3) ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต 4) สถานีตำรวจภูธรเมืองภูเก็ต 5) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต 6) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต 7) สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดภูเก็ต 8) เทศบาลนครภูเก็ต และ 9) มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ หัวหน้างานธุรการจำนวน 9 คน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการจำนวน 47 คน รวม 56 คน

เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล เก็บข้อมูลกับหัวหน้างานธุรการจำนวน 9 คน
2. แบบสอบถามสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล เก็บข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการจำนวน 47 คน

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล สามารถแบ่งนำเสนอผลการศึกษา เป็น 2 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล

ผลการศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัลสามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 สภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ และส่วนที่ 2 สภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้างานธุรการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 สภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัล

ลำดับ	ทักษะการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงาน	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1.	การจดบันทึกการประชุม	3.71	มาก
2.	การเขียนหนังสือราชการ	3.69	มาก
3.	การสื่อสารภายในองค์กร	3.68	มาก
4.	การนำเสนองาน	3.64	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.67	มาก

จากตารางที่ 1 พบปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับสำนักงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 โดยการจดบันทึกการประชุม พบมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 รองลงมาคือ การเขียนหนังสือราชการ การสื่อสารภายในองค์กรและการนำเสนองานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69, 3.68 และ 3.64 ตามลำดับโดยทั้ง 4 ทักษะมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็น สามารถแสดงรายละเอียดแต่ละประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการสอบถามสภาพปัญหาด้านการจัดบันทึกการประชุม

ข้อที่	ประเด็นปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการจัดบันทึกการประชุม	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1.	การฟัง และการจับใจความสำคัญ	3.81	มาก
2.	การใช้ภาษาในการจัดบันทึก และการเขียนสรุปรายงานการประชุม	3.62	มาก
3.	การเรียบเรียง การลำดับความคิดในการจัดบันทึกการประชุม และการเขียนสรุปรายงานการประชุม	3.70	มาก
4.	รูปแบบในการเขียนสรุปรายงานการประชุม	3.64	มาก
5.	การบันทึกเสียงและการถอดเทปเพื่อนำไปสรุปรายงานการประชุม	3.65	มาก
6.	ทักษะในการเขียนตัวหนังสือให้รวดเร็ว และเทคนิคการย่อความ	3.89	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.71	มาก

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยในการจัดบันทึกการประชุมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบปัญหาด้านทักษะในการเขียนตัวหนังสือให้รวดเร็วและเทคนิคการย่อความมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 รองลงมาคือ ปัญหาด้านการฟังและการจับใจความสำคัญปัญหาการเรียบเรียง การลำดับความคิดในการจัดบันทึกการประชุม และการเขียนสรุปรายงานการประชุมปัญหาการบันทึกเสียงและการถอดเทปเพื่อนำไปสรุปรายงานการประชุมปัญหาด้านรูปแบบในการเขียนสรุปรายงานการประชุมและสุดท้ายปัญหาการใช้ภาษาในการจัดบันทึกและการเขียนสรุปรายงานการประชุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81, 3.70, 3.65, 3.64 และ 3.62 ตามลำดับโดยปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ผลการสอบถามสภาพปัญหาด้านการเขียนหนังสือราชการ

ข้อที่	ประเด็นปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการเขียนหนังสือราชการ	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1.	ด้านการใช้คำ		
	- การเขียนสะกดคำ	3.79	มาก
	- การใช้คำเชื่อม	4.04	มากที่สุด
	- การใช้รูปสระ	3.64	มาก
	- การใช้คำบุพบท	3.64	มาก
	- การใช้คำสรรพนาม	3.54	มาก
2.	ด้านการใช้เครื่องหมายวรรคตอน		
	- การใช้เครื่องหมายวรรคตอนผิดรูปแบบ	3.66	มาก

ข้อที่	ประเด็นปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการเขียนหนังสือราชการ	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	- การวางเครื่องหมายวรรคตอนผิดที่	3.72	มาก
3.	ด้านการใช้ประโยค		
	- การใช้ประโยคกำกวม	3.64	มาก
	- การใช้ประโยคสั้นเกินไปจนจับใจความไม่ได้	3.45	มาก
	- การใช้ประโยคยาวเกินไปจนมีคำฟุ่มเฟือย	3.72	มาก
4.	ด้านการเขียนย่อหน้า		
	- การเขียนย่อหน้าไม่ตรงกับสาระสำคัญ	3.66	มาก
	- การไม่ทราบวิธีการเขียนย่อหน้าที่ถูกต้อง	3.62	มาก
5.	ด้านแบบฟอร์มของหนังสือราชการ		
	- การตั้งค่าน้ำกระดาษ และการจัดหน้า	3.57	มาก
	- รูปแบบของหนังสือราชการแต่ละประเภท	3.66	มาก
	- การเรียบเรียงและลำดับความคิดในการเขียนหนังสือราชการ	3.66	มาก
	- การเขียนคำขึ้นต้นและคำลงท้ายหนังสือราชการ	3.64	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.69	มาก

จากตารางจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยในการเขียนหนังสือราชการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า

ด้านการใช้คำพบปัญหาการใช้คำเชื่อมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 รองลงมาคือ การเขียนสะกดคำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 การใช้รูปสระ การใช้คำบุพบท พบเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และการใช้คำสรรพนาม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ด้านการใช้เครื่องหมายวรรคตอนพบปัญหามากที่สุดคือ การวางเครื่องหมายวรรคตอนผิดที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 รองลงมาคือ ปัญหาการใช้เครื่องหมายวรรคตอนผิดรูปแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 ด้านการใช้ประโยคพบปัญหามากที่สุดคือ ใช้ประโยคยาวเกินไปจนมีคำฟุ่มเฟือย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 รองลงมาคือ ปัญหาการใช้ประโยคกำกวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และปัญหาการใช้ประโยคสั้นเกินไปจนจับใจความไม่ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ด้านการเขียนย่อหน้าพบปัญหามากที่สุดคือ การเขียนย่อหน้าไม่ตรงกับสาระสำคัญ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 รองลงมาคือ ปัญหาการไม่ทราบวิธีการเขียนย่อหน้าที่ถูกต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 ด้านแบบฟอร์มของหนังสือราชการพบปัญหามากที่สุดคือ การตั้งค่าน้ำกระดาษ และการจัดหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 รองลงมาคือ ปัญหาการเรียบเรียงและลำดับความคิดในการเขียนหนังสือราชการ และปัญหารูปแบบ

ของหนังสือราชการแต่ละประเภท พบเท่ากัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 รองลงมาคือปัญหาการเขียนคำขึ้นต้น และคำลงท้ายหนังสือราชการแต่ละประเภท มีค่าเฉลี่ย 3.64 โดยปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4 ผลการสอบถามสภาพปัญหาด้านการสื่อสารในองค์กร

ข้อที่	ประเด็นปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการสื่อสารในองค์กร	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1.	ด้านผู้ส่งข่าวสาร		
	- ความล่าช้าในการส่งข่าวสารแบบทางการ	3.77	มาก
	- ความไม่เข้าใจในการส่งข่าวสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสื่อสารทางวาจา การส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือ หรืออีเมล	3.56	มาก
	- การไม่เข้าใจในเนื้อหาของสารที่ต้องการสื่อสาร	3.75	มาก
	- วิธีการสื่อสารบางครั้งไม่เหมาะสมกับเรื่องที่จะสื่อสาร โอกาส และผู้รับสาร	3.58	มาก
2.	ด้านตัวข่าวสาร		
	- ความเหมาะสมของสาร เช่น รายละเอียด ใจความสำคัญ	3.54	มาก
	- ความผิดพลาดของการพิมพ์ หรือเขียน	3.68	มาก
	- ความชัดเจนเข้าใจง่ายของข้อความ	3.54	มาก
	- ความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อความ	3.68	มาก
3.	ด้านช่องทางข่าวสาร		
	- การสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยผ่านช่องทางบุคคลมีความยุ่งยากใช้เวลานาน	3.70	มาก
	- การสื่อสารทางวาจาทำให้ข้อมูลข่าวสารคลาดเคลื่อน	3.79	มาก
	- เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ	3.77	มาก
	- ความไม่ชำนาญในการปฏิบัติงาน และการใช้เครื่องมือสื่อสาร	3.72	มาก
4.	ด้านผู้รับข่าวสาร		
	- ความล่าช้าในการได้รับข่าวสาร	3.64	มาก
	- ความเข้าใจไม่ถูกต้องของผู้รับข่าวสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น ทางวาจา การส่งข้อความทางโทรศัพท์ หรืออีเมล	3.70	มาก
	- ความไม่เข้าใจในข่าวสารที่ได้รับ และถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้อื่นให้เข้าใจตรงกัน	3.68	มาก
	- พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในสารนั้นไม่เพียงพอ	3.85	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.68	มาก

จากตารางจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการสื่อสารในองค์กรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านปัญหาที่เกิดจากผู้ส่งข่าวสาร พบมากที่สุด คือปัญหาความล่าช้าในการส่งข่าวสารแบบทางการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รองลงมาคือ ปัญหาการไม่เข้าใจเนื้อหาของสารที่ต้องการสื่อสาร ปัญหาวิธีการสื่อสารบางครั้งไม่เหมาะสมกับเรื่องที่จะสื่อสาร โอกาส และผู้รับสาร และสุดท้ายปัญหาความไม่เข้าใจในการส่งข่าวสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสื่อสารทางวาจา การส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือ หรืออีเมลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75, 3.58 และ 3.56 ตามลำดับ ด้านปัญหาที่เกิดจากตัวข่าวสารพบมากที่สุดคือ ปัญหาความผิดพลาดของการพิมพ์ หรือเขียน และปัญหาความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อความ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 รองลงมาคือ ปัญหาความเหมาะสมของสาร เช่น รายละเอียด ใจความสำคัญ และปัญหาความชัดเจนเข้าใจง่ายของข้อความ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 ด้านปัญหาช่องทางข่าวสารพบมากที่สุดคือปัญหาการสื่อสารทางวาจาทำให้ข้อมูลข่าวสารคลาดเคลื่อน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 รองลงมาคือ ปัญหาด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ในการสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาความไม่ชำนาญในการปฏิบัติงาน และการใช้เครื่องมือสื่อสาร และสุดท้ายปัญหาการสื่อสาร ที่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยผ่านช่องทางบุคคลมีความยุ่งยากใช้เวลานานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77, 3.72 และ 3.70 ตามลำดับ ด้านปัญหาผู้รับข่าวสารพบมากที่สุดคือปัญหาพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในสารนั้นไม่เพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 รองลงมาคือ ปัญหาความเข้าใจไม่ถูกต้องของผู้รับข่าวสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น ทางวาจา การส่งข้อความทางโทรศัพท์ หรืออีเมล ปัญหาความไม่เข้าใจในข่าวสารที่ได้รับ และถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้อื่นให้เข้าใจตรงกัน และสุดท้ายปัญหาความล่าช้าในการได้รับข่าวสารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70, 3.68 และ 3.64 ตามลำดับ โดยปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 5 ผลการสอบถามสภาพปัญหาด้านการนำเสนองาน

ข้อที่	ประเด็นปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการนำเสนองาน	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1.	ด้านการเตรียมตัว		
	- เสียงและเทคนิคการใช้เสียง	3.58	มาก
	- การเลือกใช้คำและการใช้ภาษา	3.77	มาก
	- การเลือกใช้ภาษาท่าทางในการนำเสนอ	3.64	มาก
	- ความประหม่าและตื่นตัวขณะนำเสนอ	3.41	มาก
2	ด้านการเตรียมเนื้อหา		
	- การเตรียมเนื้อหาสำหรับการเปิดเรื่อง	3.64	มาก

ข้อที่	ประเด็นปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านการนำเสนอ	ระดับปัญหา	
		ค่าเฉลี่ย	แปลผล
	การเรียบเรียงประเด็นที่ใช้ในการนำเสนอ	3.79	มาก
	- ความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาที่ใช้ในการนำเสนอ	3.64	มาก
	การปิดเรื่องและสรุปเรื่อง	3.64	มาก
3	ด้านการสร้างงานนำเสนอและสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ		
	- การวางแผนและเตรียมข้อมูลในการนำเสนอ	3.68	มาก
	- การออกแบบสไลด์นำเสนอ	3.54	มาก
	- ระยะเวลาในการเตรียมสื่อในการนำเสนอ	3.64	มาก
	อุปสรรคด้านเทคนิคในการนำเสนอ	3.70	มาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.64	มาก

จากตารางจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยด้านด้านการนำเสนอในงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า

ด้านการเตรียมตัวพบปัญหาการเลือกใช้คำและการใช้ภาษามากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รองลงมาคือ ปัญหาการเลือกใช้ภาษาท่าทางในการนำเสนอปัญหาด้านเสียงและเทคนิคการใช้เสียง และสุดท้ายปัญหาด้านความประหม่าและตื่นเต้นขณะนำเสนอมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64, 3.58 และ 3.41 ตามลำดับ ด้านการเตรียมเนื้อหาพบปัญหาการเรียบเรียงประเด็นที่ใช้ในการนำเสนอมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 รองลงมาคือ ปัญหาการเตรียมเนื้อหาสำหรับการเปิดเรื่องปัญหาความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาที่ใช้ในการนำเสนอ และปัญหาการปิดเรื่องและสรุปเรื่องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ด้านการสร้างงานนำเสนอและสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ พบปัญหาอุปสรรคด้านเทคนิคในการนำเสนอมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 รองลงมาคือ ปัญหาการวางแผนและเตรียมข้อมูลในการนำเสนอ ปัญหาด้านระยะเวลาในการเตรียมสื่อในการนำเสนอและสุดท้ายปัญหาการออกแบบสไลด์นำเสนอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68, 3.64 และ 3.54 ตามลำดับ โดยปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับงานสำนักงานในยุคดิจิทัลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้างานธุรการสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การเขียนหนังสือราชการ พบสภาพปัญหาว่า ผู้เขียนมักใช้คำแบบผิด ๆ ซึ่งจำจากการเขียนผิด เช่น อีเมล จำเป็น อีเมลล์ เป็นต้น ใช้คำเชื่อมไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม เช่น ที่ ซึ่ง อัน เป็นต้น ใช้คำฟุ่มเฟือย ทำให้

เนื้อความยาวไม่กระชับ ใช้คำทับศัพท์บ่อยเกินไป ในขณะที่มีคำไทยใช้อยู่แล้ว เช่น รูปแบบ ใช้คำว่า แบบฟอร์ม เป็นต้นนอกจากนี้ยังขาดทักษะทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบการสะกดคำ หรือตรวจสอบคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ

2. การจดบันทึกการประชุม พบสภาพปัญหาว่า ผู้จดบันทึกไม่สามารถบันทึกทุกคำพูดที่เกิดขึ้นในระหว่างการประชุม เนื่องจากขาดทักษะการจดบันทึกแบบสรุปใจความสำคัญ จึงไม่สามารถจับใจความได้และไม่สามารถเรียบเรียงประโยคที่เป็นภาษาพูดให้เป็นภาษาเขียนในรายงานการประชุมได้ นอกจากนี้ยังขาดความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีในการบันทึกเสียง การถอดเทปบันทึกการประชุม และการตรวจสอบรายละเอียดบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการประชุม เช่นการตรวจสอบความหมาย และการออกเสียงคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ

3. การติดต่อสื่อสารในองค์กร พบสภาพปัญหาด้านความล่าช้าในการส่งข่าวสารแบบทางการ หรือแจ้งข่าวสารกระชั้นชิดเกินไป ความไม่เข้าใจในการสื่อสารทางวาจา รวมถึงการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือ หรืออีเมล เช่น การกระจายงานทางไลน์ มีความผิดพลาดของการพิมพ์ หรือเขียน รวมถึงการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ และวรรคตอนไม่ถูกต้อง ตลอดจนผู้สื่อสารมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในสารนั้นไม่เพียงพอ

4. การนำเสนองาน พบสภาพปัญหาด้านผู้นำเสนอขาดการเตรียมตัวด้านการใช้ภาษาไม่มีการตรวจทานข้อมูลก่อนนำเสนอ จึงทำให้เกิดปัญหาการพูดผิดเพี้ยน รวมถึงไม่เข้าใจเนื้อหาในการนำเสนอ เนื้อหาที่นำเสนอมีมากเกินไป ขาดการจัดลำดับความคิด และจัดเรียงเนื้อหาให้เป็นระบบ ส่งผลให้ผู้ฟังไม่เข้าใจเรื่องที่นำเสนอ ในขณะที่เดียวกันบางครั้งผู้นำเสนอขาดทักษะเบื้องต้นด้านอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการนำเสนอ ประกอบกับผู้นำเสนอเกิดความประหม่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยในสำนักงานที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้างานธุรการ และการสอบถามเจ้าหน้าที่งานธุรการสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การเขียนหนังสือราชการ พบว่า หน่วยงานมีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยการจัดอบรมให้กับบุคลากรในเรื่องของการเขียนสะกดคำ การใช้คำเชื่อม และ การใช้คำทับศัพท์ รวมถึงรูปแบบการเขียนหนังสือราชการที่ถูกต้องตามระเบียบราชการ และจัดหาการใช้โปรแกรมตรวจสอบการสะกดคำมาให้เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง

2. การจัดบันทึกการประชุม พบแนวทางการแก้ปัญหาดังนี้

2.1 ด้านการฟัง และการจับใจความสำคัญ พบว่า หน่วยงานมุ่งเน้นให้พนักงานธุรการฝึกทักษะการฟัง และสรุปความคิดอย่างสม่ำเสมอ โดยหมั่นฝึกฝนด้วยการเตรียมตัว และการฝึกสมาธิในการฟังการประชุมของหน่วยงาน และมีการแต่งตั้งพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะสามารถพัฒนาทักษะการจัดบันทึกการประชุมให้ดีขึ้นได้

2.2 ด้านการใช้ภาษาในการจัดบันทึก การเรียบเรียง และลำดับความคิดในการเขียนสรุปรายงานการประชุม พบว่า หน่วยงานมีการอบรมเรื่องการใช้คำและรูปแบบในการเขียนรายงานการประชุมให้กับพนักงานใหม่ และพนักงานเก่าที่ต้องการพัฒนาตนเอง

2.3 ด้านทักษะในการเขียนตัวหนังสือให้รวดเร็วและเทคนิคการย่อความ พบว่า หน่วยงานส่งเสริมให้ใช้ตัวย่อในการจด และสรุปความสำคัญให้ถูกประเด็น เช่น สำนักงาน ใช้ตัวย่อ สนง. เป็นต้น

3. ด้านการสื่อสารในองค์กรพบแนวทางการแก้ปัญหาดังนี้

3.1 ด้านผู้ส่งข่าวสาร พบว่า ผู้ส่งควรแจ้งข่าวสารที่ชัดเจน และให้ผู้ส่งข่าวสารดำเนินการส่งตามเวลาที่กำหนด ควรติดตามให้ผู้รับทราบ มีความรับผิดชอบในการส่งข่าวสารที่แน่นอนเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้าและควรปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการส่งงานให้ตรงเวลา หากเป็นการส่งงานในอีเมล โลกออนไลน์ หรือช่องทางต่าง ๆ ควรเน้นย้ำผู้รับสารอีกครั้ง

3.2 ด้านตัวข่าวสาร พบว่า เนื้อหาเกิดความผิดพลาดจากการพิมพ์ หรือเขียน ดังนั้น ผู้ส่งสารควรมองหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องของข่าวสารอย่างละเอียดรอบรอบ ส่วนด้านรูปแบบควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้รูปแบบที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ควรที่จะฝึกฝนการเขียนให้มากขึ้น หรือควรมีการอบรมเกี่ยวกับการเขียนข่าวสารต่าง ๆ รวมไปถึงการอบรมเกี่ยวกับการอ้างอิง

3.3 ด้านผู้รับข่าวสาร พบว่า พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในสารของผู้ส่งสารไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรจัดอบรมเพิ่มความรู้ให้กับพนักงานในหน่วยงานเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่มีปัญหา เมื่อมีงานชิ้นอื่นเข้ามาในขณะที่กำลังทำงานอีกชิ้นอยู่ ควรที่จะหยุดทำงานนั้นก่อนเพื่อที่จะรับฟังงานอีกชิ้นหนึ่ง เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในงาน และเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์

4. ด้านการนำเสนองาน

4.1 ด้านการเตรียมตัว พบว่า ผู้นำเสนอควรเตรียมตัว และค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียด และซักซ้อมทำความเข้าใจในเนื้อหา ก่อนนำเสนอ

4.2 ด้านการเตรียมเนื้อหา พบว่า ต้องมีการประชุมภายในหน่วยงาน เกี่ยวข้อผิดพลาดในการนำเสนอ และช่วยกันระดมความคิด วิธีการแก้ไขที่ต้องนำไปปรับปรุง เพื่อให้การนำเสนอครั้งต่อไปเกิดปัญหาน้อยที่สุด

4.3 ด้านการสร้างงานนำเสนอและสื่อที่ใช้ในการนำเสนอ พบว่าวางแผนและเตรียมข้อมูลในการนำเสนอให้พร้อม จัดเตรียม และตรวจสอบสร้างงานนำเสนอและสื่อที่ใช้ในการนำเสนอให้พร้อมต่อการใช้งาน หรือเตรียมเครื่องมือสำรองไว้ในกรณีที่ของเดิมชำรุดระหว่างการนำเสนอ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาไทยในงานสำนักงาน” ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 4 ด้าน คือ การนำเสนองาน การเขียนหนังสือราชการ การจัดบันทึกการประชุม และการสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาพบปัญหาการจัดบันทึกการประชุมมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ทั้งนี้เนื่องจากผู้จัดบันทึกขาดความเข้าใจในการจัดบันทึกการประชุม เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะการใช้ภาษาไทยเชิงบูรณาการทักษะ ดังนั้น คุณสมบัติของผู้จัดบันทึกการประชุมที่ดีจึงมีความสำคัญต่อการจัดบันทึกการประชุม ดังที่ ศุทธิรี ไชยวสุ (2556) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของคนที่จะเป็นผู้จัดรายงานการประชุม ว่าควรประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ 1) ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี หมายความว่าเวลาที่อยู่ในที่ประชุมจะต้องฟังแบบใจจดใจจ่อ ฟังแบบตั้งใจ ฟังแบบติดตาม ฟังอย่างรู้เท่าทัน จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่พูดคุยกันในที่ประชุมว่าเรื่องนี้มีที่มาที่ไปอย่างไร นั่นหมายความว่าคนที่ทำงานทางนี้ได้ดีต้องเป็นผู้ที่ทำการบ้านมาก่อน 2) ต้องมีสมาธิดีตลอดการประชุมหมายความว่าเมื่อเวลาที่วอกแวมเวลาที่ประชุมก็ไม่มีแล้ว หายไปแล้วต้องติดตามการประชุมอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา แล้วก็เป็นผู้มีทักษะในการสรุปประเด็นที่ดี ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนจนเกิดเป็นทักษะ ซึ่งการสรุปประเด็นที่ดี อาจจะใช้หลัก 5W1H หรือถามว่าใครทำอะไรที่ไหนเมื่อไหร่อย่างไร แล้วสำหรับนักจัดรายงานการประชุมมือใหม่จำเป็นที่จะต้องเขียนรายละเอียด

ทั้งหมดก่อนแล้วนำไปเรียบเรียงอีกครั้ง และ 3) ต้องมีความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษา ไม่ว่าจะเขียนภาษาไทยหรือว่าภาษาต่างประเทศจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความชำนาญในเรื่องนี้ เพราะว่าเวลาที่พูดกันในที่ประชุม อาจจะมีสำนวนโวหารมากมาย ผู้จัดบันทึกต้องเรียบเรียงให้เป็นภาษาสามัญที่เรียบง่าย อ่านแล้วเข้าใจทันทีแล้วก็ถูกต้องทุกตัวอักษร เพราะว่าอยู่ในที่ประชุมที่ใช้ภาษาพูดอยู่แล้ว ดังนั้นเวลาที่เขียนออกมาเป็นภาษาเขียนจะต้องกลั่นกรองเช่น คำว่าเขาบอกว่า โครงการนี้จัดทำเสร็จหรือยัง แต่เวลาที่มาเขียนจะต้องเขียนว่า โครงการนี้ดำเนินการแล้วเสร็จหรือยัง อย่างนี้เป็นต้นโดยการใช้ภาษาราชการจะแสดงให้เห็นถึงทักษะการใช้ภาษาที่ถูกต้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นหากผู้จัดบันทึกการประชุมตระหนักและให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้จัดบันทึกการประชุมที่ดีก็จะทำให้บันทึกการประชุมที่การประชุมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้านปัญหาการเขียนหนังสือราชการ พบเป็นอันดับที่ 2 รองจากปัญหาการจดบันทึกการประชุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากสาเหตุเดียวกันคือ ผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเขียนหนังสือราชการอย่างแท้จริง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ ปัญหาและข้อบกพร่องในการใช้ภาษาในหนังสือราชการ ของ งานบริหารทั่วไปสำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี (2561) ที่พบปัญหาการใช้ภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสะกดการันต์ไม่ถูกต้อง เป็นข้อบกพร่องที่มักพบอยู่เสมอ ๆ ในหนังสือราชการ เนื่องจากคำเหล่านั้นออกเสียงเหมือนกัน แต่มีความหมายคนละอย่าง และเขียนต่างกัน ผู้ใช้ภาษามักใช้ ปะปนกันได้

ส่วนปัญหาการสื่อสารภายในองค์กร และปัญหาการนำเสนองาน พบผลการวิจัยใกล้เคียงกันเป็นอันดับที่ 3 และ 4 มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 กับ 3.64 ตามลำดับ แต่สภาพปัญหายังอยู่ในระดับมากเช่นกัน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ด้านปัญหาการสื่อสารภายในองค์กรพบปัญหาการสื่อสารทั้ง 4 ด้าน คือ ผู้ส่งข่าว ตัวข่าวสาร ด้านช่องทางข่าวสาร และผู้รับข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จรัสโฉม ศิริรัตน์ (2558) เรื่อง “ปัญหาการติดต่อสื่อสารของบุคลากรในองค์กร : กรณีศึกษา สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการติดต่อสื่อสารของบุคลากร สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบปัญหาการติดต่อสื่อสารทั้ง 4 ด้าน เช่นกัน แต่ระดับของปัญหาในภาพรวมมีความแตกต่างกัน กล่าวคือผลการการศึกษาของ จรัสโฉม ศิริรัตน์ (2558) มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง แต่ผลการศึกษาในครั้งพบสภาพปัญหาในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกทางด้านพบปัญหาหลักสำคัญที่คล้ายกัน คือการสื่อสารทางวาจาทำให้ข้อมูลข่าวสารคลาดเคลื่อนหรือบิดเบือน รองลงมา คือ ความไม่ครอบคลุมในการส่งข่าวสารถึงทุกคนภายในหน่วยงาน โดยสาเหตุของปัญหา คือ ไม่มีการแจ้งข่าวสาร ข้อความที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือประชุมชี้แจงบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ทราบตรงกัน มีเพียงการใช้วาจาที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด คลาดเคลื่อน ด้านผู้ส่งสาร/ผู้บริหาร

ไม่เห็นความสำคัญของการสื่อสารการแจ้งข่าวสารกับบุคลากรทุกระดับ ซึ่งบางครั้งเป็นแนวปฏิบัติที่ต้องรับทราบ ทั้งองค์กร สำหรับวิธีการแก้ไขปัญหาจึงควรแจ้งข่าวสารด้วยการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร จดหมายข่าวหรือหนังสือเวียน หรือคำสั่งจากหัวหน้างานโดยตรง ให้บุคลากรทุกคนได้ทราบทางช่องทางต่าง ๆ เพื่อได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน และให้ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการติดตามข่าวสารด้วย มีจัดการประชุมการแจ้งข่าวสาร ชี้แจงนโยบายแผนการดำเนินงาน วันและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องสำคัญ ชับซ้อน ให้บุคลากรทุกระดับได้รับทราบ

ด้านปัญหาการนำเสนองาน สาเหตุที่พบมากมาจากตัวผู้นำเสนอขาดการเตรียมตัวที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมจิต ชิวปรีชา (2540) และ Carmine Gallo (2010) ที่ได้กล่าวถึงการเตรียมตัวในการนำเสนอ โดยสรุปได้ว่า การนำเสนอจะประสบความสำเร็จได้หากมีการเตรียมการที่ดี โดยการเตรียมการนำเสนอที่ดี ผู้พูดควรพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอ การถ่ายทอดวัตถุประสงค์นั้นไปยังผู้ฟังและการทำให้ผู้ฟังเข้าใจ ประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้พูดนำเสนอ

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาสภาพปัญหาการใช้ภาษาไทยในหน่วยงานในครั้งนี้อาจนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงานในหน่วยงานราชการทุกหน่วยงานได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัญหาที่พบเป็นปัญหาที่มีโอกาสเกิดขึ้นกับทุกหน่วยงาน พร้อมทั้งได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงสามารถนำแนวทางการแก้ไขไปปรับปรับใช้กับบริบทที่เกิดขึ้นจริง

2. การเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามซึ่งไม่สามารถวัดความรู้/ความเข้าใจ ตลอดจนความสามารถในการใช้ภาษาไทย โดยเฉพาะทักษะการเขียนได้ตรงกับความเป็นจริงได้เท่าที่ควร ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรเป็นการนำเอกสารต่างๆ เช่น รายงานการประชุม จดหมายราชการ บันทึกข้อความ เป็นต้น ที่ใช้ในหน่วยงานต่างๆมาวิเคราะห์ เพื่อจะทำให้ทราบปัญหาการใช้ภาษาไทยได้ตรง และใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด

บรรณานุกรม

- จรัสโสม ศิริรัตน์. (2558). ปัญหาการติดต่อสื่อสารของบุคลากรในองค์กร : กรณีศึกษา สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรุงภรณ์ กลางบุรีรัมย์. (2558). ภาษาวัยรุ่นกับการเปลี่ยนแปลงไวยากรณ์ไทยในยุคโซเชียลเน็ตเวิร์ค. วารสาร มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.
- พัชลินัจฉินนุ่น. (2550). ภูมิปัญญาของคนไทยศึกษาจากรรกรรมคำสอนภาคกลางยุคการพิมพ์. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรม.
- ศุทธิร์ ไชยวสุ. (2556). เทคนิคการเขียนรายงานการประชุมที่มีประสิทธิภาพ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมจิต ชิวปรีชา. (2540). วาทวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี. (2560). คู่มือการปฏิบัติงาน การเขียนหนังสือราชการ. อุบลราชธานี: งานบริหารทั่วไป สำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี.
- Carmine Gallo. (2010). เก่ง Presentation อย่าง สตีฟ จ๊อบส์ แปลจากเรื่อง The Presentation Secrets of Steve Jobs โดย ศรชัย จาติกวณิช และ ประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล.

คำศัพท์การประกอบอาหารและวัฒนธรรมการบริโภคของคนไทย : ศึกษาจากตำรา

วิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา

The Study of Cooking Terms and Culture of Thai Consumption: A Case Study of
Pra Sujaritsuda's Recipe Book

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาสพงศ์ ผิวพอใช้^{1*} นางสาวสุชาดา ธนะวิโรจน์²

Assistant Professor Dr.Passapong Pewporchai^{1*} Suchada Thanawiroj²

^{1* 2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประการแรก คือเพื่อศึกษาคำศัพท์การประกอบอาหารและประการที่สอง เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคของคนไทย ในตำราอาหารโดยศึกษาจากตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา พ.ศ. 2498 ผลการศึกษาพบคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหาร เครื่องปรุงอาหาร วัตถุดิบ อุปกรณ์การทำอาหาร และการปรุงอาหาร ซึ่งคำศัพท์การประกอบอาหารเหล่านี้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยด้านการบริโภคอาหารได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : คำศัพท์การประกอบอาหาร วัฒนธรรมการบริโภค ตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง พระสุจริตสุดา

Abstract

The aims of this article were to study cooking terms and the culture of Thai consumption written in Pra Sujaritsuda's recipe book in 1955 for both Thai and Foreign recipes. The results showed that there were five types of cooking terms in the book including names of dish, seasonings, ingredients, cooking method and cooking tools.

Keywords : cooking terms, culture of consumption, study Pra sujaritsuda's

บทนำ

ตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุตาเป็นหนังสือตำราที่รวบรวมวิธีการประกอบอาหาร จากคำสอนของคุณหญิงทองสุขภรรยาของพระยาราชภักดีซึ่งเป็นย่าของผู้เรียบเรียงและจากการทดลองทำ ในภายหลังของพระสุจริตสุตาด้วยตนเอง ซึ่งได้พิมพ์ออกเผยแพร่ในโอกาสทำบุญอายุครบ 5 รอบบริบูรณ์ เพื่อเป็น บรรณาการสนองคุณให้กับผู้มาร่วมงาน โดยหนังสือตำราได้รวบรวมเรื่องการปรุงอาหาร การทำอาหาร และแสดง ให้เห็นถึงขั้นตอนวิธีการทำอาหารที่สามารถบ่งบอกถึง การชั่ง การตวง อัตราปริมาณของวัตถุดิบที่ใช้ ในการประกอบอาหารได้อย่างมีระบบ

พระสุจริตสุตา (เป็รื่อง สุจริตกุล) ผู้เรียบเรียงตำรานี้ถือเป็นบุคคลสำคัญ เพราะเป็นสนมเอก ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นธิดาในพระเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (ปลื้ม สุจริตกุล) กับท่านผู้หญิง กิมไต้ สุธรรมมนตรี ตำราอาหารของผู้เรียบเรียงเล่มนี้สามารถให้สาระความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านของการใช้ภาษา รวมไปถึงสะท้อนวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ อาหารที่มนุษย์ใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานหลักในการดำเนินชีวิต ดังจะสอดคล้องกับคำกล่าวของพระสุจริตสุตา (2498, หน้า คำนำ) ว่า

“ข้าพเจ้าเข้าครัว ผึกหัดทำอาหารคาวหวาน และตักเตือนว่า เราเป็นผู้หญิงจะต้องรู้จักการครัวไว้เป็น สมบัติ ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของคุณย่า คือเข้าครัวอยู่เสมอ ๆ ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าได้มีความรู้ในเรื่อง ประกอบอาหารทวีขึ้น ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าได้รวบรวมวิธีการปรุงอาหาร เท่าที่ข้าพเจ้ารู้และจดไว้ พิมพ์ออกเผยแผ่ ก็จะเป็นประโยชน์แก่กุลสตรีต่อไปบ้าง ไม่มากก็น้อย”

ในการบันทึกเป็นตำราอาหารผู้บันทึกต้องม้องค์ความรู้อย่างมากเกี่ยวกับอาหาร ซึ่งพระสุจริตสุตาก็เป็น กุลสตรีไทยที่มีโอกาสได้รับการศึกษาและได้เสด็จพระราชดำเนินไปกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไป ในพิธีต่าง ๆ เป็นประจำ จึงทำให้มีความรู้มากมาย ซึ่งเมื่อมีความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งเรียนรู้วัฒนธรรมของตนและ

วัฒนธรรมอื่น ๆ จึงทำให้เกิดการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามากขึ้น ส่งผลให้สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ดังคำกล่าวของพระสุจริตสุตา ที่ปรากฏในหนังสือสมเด็จพระอินทร์และพระสุจริตสุตา สองนารีข้างบัลลังก์ ร.6 ว่า

“แบบแผนประเพณีแบบไทย ในบางเรื่อง ฉันทก็ได้ยึดถือตามแบบเก่าแก่ เช่น ฉันทไม่ชอบที่มีตำแหน่งพนักงานโขน หรือคุณทำวอย่างแบบโบราณ เพราะเต็มไปด้วยพิธีการยุ่งยาก ฉันทชอบชีวิตที่สงบ เรียบง่าย ผู้คนไปมาหาสู่เข้าพบได้สะดวก

พระราชจริยวัตรส่วนพระองค์นั้น เนื่องจากทรงเข้าบรรทมค่อนข้างดึก จึงตื่นบรรทมเวลาค่อนข้างสาย ประมาณสิบนาฬิกา

เสวยพระกระยาหารเช้า ที่เรียกว่า ‘เบรกฟาสต์’ เป็น ข้าวต้มบ้าง อาหารฝรั่ง เช่น หมูแฮมไข่ดาวบ้าง ส่วนมื้อกลางวัน ก็โปรดเสวยด้วยพระหัตถ์ ล้างพระหัตถ์ด้วยโซดา ตามด้วยน้ำไอติโคโลญ กลิ่นลาเวนเดอร์ ประทับกับพื้น

หลังพระกระยาหารกลางวัน ก็ทรงพระอักษร ส่วนมากเป็นบทละครพระราชนิพนธ์จนถึงเย็น จึงได้เสด็จฯลงทอดพระเนตรกีฬาต่าง ๆ ที่พวกมหาดเล็กเล่นแข่งขันกัน จนถึงเวลาน้ำชา

และกว่าที่จะถึงเวลาพระกระยาหารเย็น ก็เป็นเวลาค่ำมาก ตามปกติ โปรดให้ พระมเหสีและพระชายาได้ร่วมเสวยพระกระยาหารค่ำด้วยเสมอ บางครั้งโปรดให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บางท่าน คือเจ้าพระยาธรรมทิกรณ์ เสนาบดีกระทรวงวัง กับเจ้าพระยาบรมราชแพ ร่วมโต๊ะเสวยด้วย

ส่วนใหญ่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดประทับที่พระราชวังพญาไทกับพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐมมากกว่าในพระบรมมหาราชวัง

และหน้าที่ในฝ่ายของข้าราชการสำนักฝ่ายใน ซึ่งเดิมในรัชกาลก่อน มีเจ้าจอมอยู่งานด้านต่าง ๆ เช่น ฝ่ายต้นเครื่อง พระภุษา หรือพระที่ เป็นผู้ถวายพระราชปฏิบัตินั้นพระองค์ โปรดให้บรรดามหาดเล็กอยู่งานต่าง ๆ ทำหน้าที่แทน

ส่วนพระชายาและพระมเหสีก็โปรดให้ขึ้นเผ้าฯเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรดให้ร่วมโต๊ะเสวยพระกระยาหารตามปกติ หรือในเวลาที่ทรงต้อนรับแขกเมือง”

(ไสมนัส สุจริตกุล, 2560, หน้า 245)

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่ไม่ถูกยึดตามแบบแผนธรรมเนียมการปฏิบัติเดิม รวมไปถึงการบริโภคอาหารที่เห็นได้อย่างเด่นชัด ยกตัวอย่างเช่น การเสวยพระกระยาหารของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสวยพระกระยาหารเช้าที่เรียกว่า ‘เบรกฟาสต์’ เป็นข้าวต้มบ้างหรือเป็นอาหารฝรั่งบ้าง ซึ่งเป็นการรับเอาวัฒนธรรมการบริโภคอาหารทางตะวันตกมาใช้ ดังจะสอดคล้องกับตำรา

วิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุดา ที่มีทั้งรายการอาหาร ขั้นตอนการทำอาหาร วัตถุดิบ เครื่องปรุงและวิธีการปรุง ที่รวบรวมการประกอบอาหารไทยและอาหารฝรั่ง โดยตำราอาหารนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามา ตลอดจนเกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปของอาหาร แต่ยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ในด้านรสชาติและภูมิปัญญาไทยในการประกอบอาหารเอาไว้ด้วย

2. คำศัพท์การประกอบอาหารที่ปรากฏในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา พ.ศ.2498

หนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุดา เป็นตำราอาหารที่จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2498 นับมาจนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาหกสิบกว่าปี จึงทำให้การศึกษาทางด้านภาษาน่าสนใจ แสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาที่มีความแตกต่างและแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงไปของอาหาร โดยศึกษาจากคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาหาร ซึ่งการบริโภคอาหารในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งที่ได้อธิบายไว้ในเนื้อหาที่แบ่งออกได้ 5 กลุ่ม คำศัพท์ เกี่ยวกับชื่ออาหาร เครื่องปรุง วัตถุดิบ อุปกรณ์ และการปรุง ดังนี้

2.1.1. กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหาร

ชื่ออาหารที่ปรากฏในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ มีทั้งชื่อที่เกี่ยวข้องกับอาหารไทยและอาหารฝรั่ง มีอยู่ 19 ประเภท ดังนี้

2.1.1.1 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทแกง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 152) ได้ให้ความหมายคำว่าแกง ไว้ว่า กับข้าวประเภทที่เป็นน้ำ มีชื่อต่าง ๆ ตามวิธีการปรุง ชื่ออาหารประเภทการแกง ในหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุดา แบ่งออกเป็น ประเภทที่ระบุคำว่าแกง ประเภทที่ระบุรสแกง และประเภทแกงคั่ว ยกตัวอย่างเช่น แกงบวน แกงลูกตำลึง แกงรังนกทรงเครื่อง แกงจืดต้บเปิด แกงคั่ว มะยมกับไก่ย่าง

2.1.1.2 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทต้ม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 455) ได้ให้ความหมายของคำว่าต้ม ไว้ว่า ต้ม หมายถึง ทำให้ของเหลวเช่นน้ำหรือสิ่งอื่นที่อยู่ในของเหลวร้อน เดือด หรือสุก ปรากฏชื่ออาหารประเภทการต้ม ได้แก่ ต้มเป็ดควางตุ้ง ไก่ต้มกะหล่ำปลี ไก่ต้มข่า ขาหมูต้มเค็ม เนื้อสันโคต้มจิ้ม น้ำพริก

2.1.1.3 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการทอด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 553) ได้ให้ความหมายของคำว่าทอด ไว้ว่า ทอด หมายถึง ทำให้สุกด้วยน้ำมันที่เดือด ปรากฏชื่ออาหารประเภทการทอด ได้แก่ เป็ดทอดไส้ทอด ปลาเทโพทอดทรงเครื่อง เนื้ออี่แก้งทอด นกกระจาบทอดทรงเครื่อง ทอดมันไส้กรอก เนื้อทอดเทพรส ปลาทอดพิสดาร มะเขือเทศทอดไส้ทอด นกพิราบทอด ทอดมันหมู ไก่ทอดกับสลัด ตับห่านทอด ปีกสะเต๊ะทอด หอยนางรมทอด

2.1.1.4 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการผัด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 776) ได้ให้ความหมายของคำว่าผัด ไว้ว่า ผัด หมายถึง เอาสิ่งที่ใช้เป็นอาหารใส่ลงในกระทะที่มีน้ำมันหรือน้ำมันเล็กน้อย ตั้งไฟแล้วพลิกกลับไปมาจนสุก เช่น ผัดข้าว ผัดหมี, เรียกอาหารที่ทำด้วยวิธีการเช่น ย้ายไปย้ายมาหมุนไปหมุนมาล่อให้ไล้ ปรากฏชื่ออาหารประเภทการผัด ได้แก่ ผัดถั่วลันเตา เนื้อผัดขิง เป็ดผัดขิง ข้าวผัดเนย ข้าวผัดหมี

2.1.1.5 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการหมก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 1294) ได้ให้ความหมายของคำว่าหมก ไว้ว่า หมก หมายถึง วิธีทำอาหารบางอย่างให้สุกด้วยการหมกไฟ ปรากฏชื่ออาหารประเภทการหมก ได้แก่ ห่อหมกปลากระพง

2.1.1.6 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการนึ่ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 640) ได้ให้ความหมายของคำว่านึ่ง ไว้ว่า นึ่ง หมายถึง ทำให้สุกหรือร้อนด้วยไอน้ำร้อนในหวดหรือลังถึงเป็นต้น ปรากฏชื่ออาหารประเภทการนึ่ง ได้แก่ ไก่หนึ่งทรงเครื่อง

2.1.1.7 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการตุ๋น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 507) ได้ให้ความหมายของคำว่าตุ๋น ไว้ว่า ตุ๋น หมายถึง ทำให้สุกด้วยวิธีเอาของใส่ภาชนะที่มีน้ำแล้วเอาฝาครอบ ตั้งไฟให้น้ำเดือด ปรากฏชื่ออาหารประเภทการตุ๋น ได้แก่ กระเพาะหมูตุ๋น เป็ดย่างตุ๋น ไส้กรอกทรงเครื่องตุ๋น

2.1.1.8 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการยำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 951) ได้ให้ความหมายของคำว่ายำ ไว้ว่า ยำ หมายถึง เคล้าคละ, ปะปน ชื่อกับข้าวอย่างหนึ่งที่ปรุงโดยเอาเนื้อผักและเนื้อสัตว์เป็นต้นมาเคล้าเข้าด้วยกัน ปรากฏชื่ออาหารประเภทการยำ ได้แก่ ยำไข่กุ้งทรงเครื่อง ยำทวาย

2.1.1.9 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการย่าง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 948) ได้ให้ความหมายของคำว่าย่าง ไว้ว่า ย่าง หมายถึง ทำอาหารให้สุกด้วยการวางไว้เหนือไฟ เพื่อให้สุกกระทันหัน หรือให้แห้ง มักใช้แก่ของสด โดยปรกติใช้เวลานานกว่าปิ้ง ปรากฏชื่ออาหารประเภทย่าง ได้แก่ ไก่ย่างปัตตานี

2.1.1.10 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับประเภทเครื่องจิ้ม

1. กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทการหลนปรากฏชื่ออาหารประเภทการหลน ได้แก่ มันกุ้งหลน กุ้งหลอนหลน ปลากระป๋องหลน เจ้าหมูหลน ปลาเกะหลน ปลาร้าหลน เต้าเจี้ยวหลน

2. กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทน้ำพริก ปรากฏชื่ออาหารประเภทน้ำพริก ได้แก่ น้ำพริกส้มมะขามเปียก น้ำพริกวังหลวง น้ำพริกปูเค็ม น้ำพริกผลมะเขือ น้ำพริกปลาร้าแบบอีสาน น้ำพริกหลามป่า น้ำพริกก้อยกุ้ง น้ำพริกผักหลาม น้ำพริกสมเด็จ น้ำพริกปลาร้าลาว น้ำพริกจิ้มปลาตุก

3. กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับประเภทเครื่องจิ้มอื่น ๆ ปรากฏในชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ปลาร้าลาว ซอสมายองเนส

2.1.1.11 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทอาหารว่าง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 1412) ได้ให้ความหมายของคำว่าอาหารว่าง ไว้ว่า อาหารว่าง หมายถึง ของกินนอกเวลา กินอาหารตามปรกติ มักกินในเวลาบ่าย, ของว่าง ก็ว่า, ราชศัพท์ใช้ว่า เครื่องว่าง ปรากฏอาหาร ได้แก่ ขนมปังหน้ากุ้ง ขนมปังหน้าปู ขนมปังหน้าปลา และไก่นึ่งทรงเครื่อง

2.1.1.12 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทผักผลไม้

ปรากฏในชื่อต่าง ๆ ได้แก่ พริกหยวกสอดไส้ กะหล่ำปลีสอดไส้ มะเขือเทศสอดไส้ พริกชิงชวา พริกยัดไส้

2.1.1.13 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทขนมหวาน

ปรากฏในชื่อที่ระบุคำว่า ขนม ในชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ขนมทับทิม ขนมส้มปั้นนี้ ขนมโดนัทส์ ขนมแป้งนวล ขนมทองเอก ขนมทองพลุ ขนมทันสมัย และไม่ระบุคำว่าขนม ปรากฏในชื่อต่าง ๆ ได้แก่ บัวลอยสวรรค์ ดาราลอยน้ำเชื่อม มะพร้าวสังขยา

2.1.1.14 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทซूप

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 403) ได้ให้ความหมายของคำว่าซूप ไว้ว่า ซุป หมายถึง อาหารน้ำชนิดหนึ่ง ต้มด้วยเนื้อสัตว์หรือผัก เป็นต้น มีเครื่องปรุงรสและกลิ่น ปรากฏชื่ออาหารประเภทซूप ได้แก่ ซุปมันฝรั่ง ซุปข้าวแบบฝรั่ง ซุปปลากะพง ซุปปลาจะละเม็ดแบบสก๊อตแลนด์ ซุปอิตาเลียน และซูปแอบเปิล

2.1.1.15 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทสลัด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 1180) ได้ให้ความหมายของคำว่าสลัด ไว้ว่า สลัด หมายถึง ชื่อยำชนิดหนึ่งตามแบบชาวตะวันตก ประกอบด้วยผักหลายชนิด เช่น ผักกาดหอม หอมหัวใหญ่ มะเขือเทศ แตงกวา เป็นหลัก และอาจมีเนื้อสัตว์หรือไข่ด้วย ราดด้วยน้ำปรุงรสที่เรียกว่า น้ำสลัด ปรากฏชื่ออาหารประเภทสลัด ได้แก่ สลัดแบบสวิทเซอร์แลนด์ สลัดเนื้อไก่ สลัดอินเดีย สลัดกะหรี่ สลัดมันฝรั่งแบบฝรั่งเศส สลัดปลา สลัดถั่วฝรั่ง สลัดเลดี สลัดเนื้อโคย่าง

2.1.1.16 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทแซนวิช

พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ฉบับกะทัดรัด (2543, หน้า 447) ได้ให้ความหมายของคำว่า แซนวิช (sandwich) ไว้ว่า แซนวิช หมายถึง ประคบหรืออัดไว้ตรงกลาง,ขนมปังประกบไส้ ปรากฏชื่ออาหารประเภทแซนวิช 2 ประเภท ดังนี้ 1.) แซนวิชที่ระบุคำว่า “แซนวิช” ได้แก่ แซนวิชหอยนางรม แซนวิชตับห่าน ปรีชเชียนแซนวิช โอลีฟแซนวิช ไอริชแซนวิช แซนวิช 2.) แซนวิชที่ไม่มีได้ระบุคำว่าแซนวิช ได้แก่ ปารีศเสเวอรี ไข่ทรงเครื่องแบบเตอร์กี

2.1.1.17 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทพาย

พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ฉบับกะทัดรัด (2543, หน้า 379) ได้ให้ความหมายของคำว่าพาย (pie) ไว้ว่า พาย หมายถึง ขนมอบที่มีเปลือกกรอบและยัดไส้ด้วยผลไม้หรือเนื้อสัตว์ ปรากฏชื่ออาหารประเภทพาย ได้แก่ พายเนื้อหมูทรงเครื่อง พายลูกไก่

2.1.1.18 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทอบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 1372) ได้ให้ความหมายของคำว่าอบ ไว้ว่า อบ หมายถึง ปิ้งกลั่นด้วยควันหรือรมด้วยกลิ่นในที่ที่ควันหรือกลิ่นกระจายออกไปไม่ได้; ทำให้ร้อนหรือสุกด้วยไอน้ำหรือไอไฟในที่ที่ความร้อนออกไปไม่ได้; อากาศถ่ายเทไม่ได้ ปรากฏชื่ออาหาร ได้แก่ ห่านอบเดนมาร์ก

2.1.1.19 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทอื่น ๆ

คำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับชื่ออาหารประเภทอื่น ๆ นอกจากประเภทที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังพบอีกชื่ออาหารอีกหลายประเภทที่ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจน ซึ่งชื่ออาหารเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการรับอิทธิพลการทำอาหารที่หลากหลายทั้งของไทยและต่างชาติเองโดยปรากฏชื่ออาหาร ได้แก่ปลาจะละเม็ดเจียน หูฉลาม เนื้อสะเต๊ะ เป้าเปี้ยะทรงเครื่อง ไส้กรอกโอซา หมี่สวรรค์ หมี่มะม่วงทรงเครื่อง หมี่ดอกศอก เป็ดยัดไส้ถั่วเหลืองทรงเครื่อง หมูหวานทรงเครื่อง เต้าหู้ขาวปรุง ไช้หงาย เป็ร็ยหวานไข่ สตูลินัว แซร์งว่า ไตปลา ทรงเครื่อง ปีฟสะเต็คแบบอังกฤษ ไก่ทรงเครื่องแบบฮังการี เนยแข็งทรงเครื่อง สะเต็คไก่ ปาริศเลเวอรี่ มั๊กกะโรนี ทรงเครื่อง ไช้ทรงเครื่องแบบยุโรป

2.1.2 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับเครื่องปรุงอาหาร

เครื่องปรุงรสถือเป็นวัตถุดิบสำคัญที่เป็นองค์ประกอบหลักในการทำอาหารให้มีรสชาติน่ารับประทานและเป็นเอกลักษณ์ของอาหารแต่ละถิ่นนั้น ๆ รวมไปถึงเครื่องปรุงรสที่เป็นยาใช้บำรุงร่างกายได้ ปรากฏกลุ่มคำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องปรุงรส มีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องปรุงประเภทสมุนไพรหรือเครื่องเทศ เช่น ตะไคร้ กระเทียม ข่า ขิงแก่ ขมิ้นแห้ง ขมิ้นขาว อบเชย กระชาย กระวาน เป็นต้น 2) เครื่องปรุงที่เกิดรสอาหาร ได้แก่ 1) เครื่องปรุงรสอาหารคาว เช่น เครื่องปรุงรสเค็ม เครื่องปรุงรสเผ็ด เครื่องปรุงรสเปรี้ยว เครื่องปรุงรสหวาน เป็นต้น 2) เครื่องปรุงรสอาหารหวานเช่น น้ำตาลทราย น้ำตาลหม้อ น้ำดอกมัสต เป็นต้น

2.1.3 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับวัตถุดิบ

การคัดสรรวัตถุดิบจึงเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาหาร ดังจะปรากฏวัตถุดิบในการประกอบอาหารในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุตดา จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ได้แก่ 1) วัตถุดิบประเภทเนื้อสัตว์ ได้แก่ ประเภทเนื้อจากสัตว์บก ประเภทเนื้อจากสัตว์น้ำ 2) วัตถุดิบประเภทผักและผลไม้ แบ่งตามการใช้ประโยชน์ ได้แก่ หัวและราก ลำต้น ใบ ดอกและผล กล่าวได้ว่าการประกอบอาหารมนุษย์จะมีการสรรหาวัตถุดิบที่มีคุณค่าต่อร่างกาย และให้พลังงานจากสารอาหารต่าง ๆ แก่ร่างกาย เพื่อให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้ ยกตัวอย่างวัตถุดิบที่ปรากฏ เช่น หมู วัว กระจ่าง แก้ง ปลาช่อน ปลาเทโพ ปลาฉลาม ปู กุ้ง รากผักชี ขมิ้น ผักบุ้ง ใบกะเพรา ดอกข่า มะเขือเทศ มะนาว เป็นต้น

2.1.4 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับอุปกรณ์การทำอาหาร

จากการศึกษาผู้วิจัยพบกลุ่มคำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์การทำอาหารและคำกริยาในการใช้อุปกรณ์ ปรากฏกลุ่มคำศัพท์ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์การทำอาหารประเภทอาหารคาวและกลุ่มคำศัพท์เกี่ยวกับอุปกรณ์การทำอาหารประเภทอาหารหวาน อุปกรณ์แต่ละประเภทจะมีคำกริยาบ่งบอกการใช้อุปกรณ์ เพื่อใช้อุปกรณ์ได้อย่างถูกต้องในการประกอบอาหาร ยกตัวอย่างเช่น

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำครัว	คำกริยาใช้กับอุปกรณ์ในการทำครัว
กระบอกล้างมือ	บรรจุเข้าในกระบอกล้างมือนั้น ใช้กาบมะพร้าวหรือใบไม้ต้องอุดปากกระบอกล้างมือ แล้วเผาอย่างช้าๆ หลาม จนสุกก็ใช้ได้
อ้อย	ปอกอ้อยตัดยาวประมาณ 1 ศอกเศษ เสียบไถมัดคอและทำอย่าให้ไถหมุนได้

2.1.5 กลุ่มคำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับการปรุงอาหาร

คำศัพท์การประกอบอาหารเกี่ยวกับลักษณะในการปรุงอาหารที่ปรากฏในหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) คำศัพท์การประกอบอาหารที่ไม่ใช้น้ำมัน เป็นการประกอบอาหารขึ้นไม่ใช้น้ำมันเพื่อให้ความสำคัญให้สุขภาพที่ดี ซึ่งในหนังสือตำราวิธีการทำอาหารไทยและฝรั่ง จะพบ

ลักษณะการปรุงอาหาร เช่น การต้ม การแกง การยำ การนึ่ง การอบ การย่าง การหลน การชุบ 2) คำศัพท์การประกอบอาหารที่ใช้ไขมัน เป็นการประกอบอาหารขึ้นใช้น้ำมันหมูและน้ำมันเนย ได้แก่ การทอด การผัด ยกตัวอย่างเช่นปลาทอดพิสดาร เนื้อผัดขิงอ่อน

3. วัฒนธรรมด้านการบริโภคของคนไทยในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุตา พ.ศ.2498

หนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง สามารถสะท้อนด้านการเปลี่ยนแปลงในด้านของภาษา และสามารถสะท้อนวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของคนในยุคสมัยนั้นได้ ได้แก่ วัฒนธรรมด้านการบริโภค วัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา วัฒนธรรมโภชนาการด้านสารอาหาร วัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมด้านการใช้ภาษา

3.1 วัฒนธรรมด้านการบริโภค

3.1.1 การบริโภคอาหารแบบไทย

จากการศึกษาหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง พบว่า การบริโภคอาหารไทย จะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ อาหารคาว และอาหารหวาน นอกจากนี้ยังมีอาหารว่าง ซึ่งจะเป็นอาหารคาว หรืออาหารหวานก็ได้ ใ้รับประทานระหว่างแต่ละมื้อ ในหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง จะมีการจำแนกออกเป็นประเภทและมีการจัดเรียงเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารออกเป็นส่วน ๆ โดยจะปรากฏการบริโภคอาหารแบบไทยในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ได้แก่ การบริโภคอาหารที่ไม่ใช้น้ำมัน การบริโภคอาหารที่ใช้น้ำมัน การบริโภคอาหารที่มีวัตถุดิบจากพืช การบริโภคอาหารประเภทเครื่องจิ้ม การบริโภคอาหารว่าง และการบริโภคอาหารหวาน

3.1.2 การบริโภคอาหารแบบฝรั่ง

จากการศึกษาหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง พบว่า การบริโภคอาหารแบบฝรั่ง จำแนกเป็นรายการของอาหาร ได้แก่ กับข้าวฝรั่ง สลัด แซนวิช ซึ่งการประกอบอาหารแบบฝรั่ง จะมีการประกอบอาหารวิธีการปรุง รวมไปถึงวัตถุดิบที่ใช้ มีความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารต่างชาติและยังมีความแตกต่างทั้งในด้านของรสชาติ รวมไปถึงขั้นตอนการทำต่าง ๆ ดังจะปรากฏรายการอาหารแบบฝรั่ง ในหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง จำแนกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การบริโภคอาหารที่ไม่ใช้น้ำมัน การบริโภคอาหารที่ใช้น้ำมันหรือเนย การบริโภคอาหารประเภทออร์เดิร์ฟ และการบริโภคอาหารประเภทอื่น ๆ

3.2 วัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา

จากการศึกษาหนังสือเล่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาของคนไทย การมีค่านิยม การมีระบบความคิด การใช้ความรู้กับการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ดังจะปรากฏภูมิปัญญา 4 ภูมิปัญญา ที่พบในหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการใช้อุปกรณ์ ภูมิปัญญาด้านการนำสมุนไพรมาใช้ภูมิปัญญาด้านการนำวัตถุดิบมาใช้แทนและภูมิปัญญาด้านความสะอาด

3.3 วัฒนธรรมโภชนาการด้านการจัดสำรับ

ในการประกอบอาหารนอกจากคำนึงถึงขั้นตอนการทำอาหารแล้วยังให้ความสำคัญต่อการจัดสำรับ แสดงให้เห็นถึงความประณีตของคนไทยในอดีต ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับอาหาร เช่น ความน่ารับประทาน และสารอาหารต่าง ๆ ที่จะได้รับจากการบริโภค จากวัฒนธรรมโภชนาการด้านการจัดสำรับในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ปรากฏโภชนาการด้านการจัดสำรับ 2 แบบ ได้แก่ โภชนาการด้านวิธีการจัดสำรับแบบอาหารไทยและโภชนาการด้านวิธีการจัดสำรับแบบอาหารฝรั่ง

3.4 วัฒนธรรมด้านเศรษฐกิจ

ตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุตดา เป็นตำราอาหารของบุคคลสำคัญอีกหนึ่งท่านที่อยู่ในประวัติศาสตร์ไทย ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ในยุคนั้นก็ได้มีการติดต่อค้าขายกับนานาประเทศ ส่งผลให้ได้รับวัฒนธรรมทางด้านเศรษฐกิจ ดังในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ปรากฏวัฒนธรรมเศรษฐกิจการค้าขายระหว่างประเทศและวัฒนธรรมเศรษฐกิจการค้าขายภายในประเทศยกตัวอย่างการค้าขายที่ปรากฏ เช่น ร้านขายอาหารกระป๋อง ตลาด เป็นต้น

3.5 วัฒนธรรมการใช้ภาษา

การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือบันทึกจะพบวัฒนธรรมในการใช้ภาษาที่มีการใช้ภาษาต่างไปจากปัจจุบันและยังมีการใช้เหมือนกับปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนแปลงไปของแบบแผนประเพณีไทยในด้านต่าง ๆ ในยุคนั้น ส่งผลรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านของภาษา จะสอดคล้องกับคำกล่าวของ ภาสพงษ์ ฝิวพอใช้ (2559, หน้า 92)

ว่า ในส่วนที่ต่างไปจากปัจจุบันนั้นคงเนื่องจากหลักการทั่วไป คือ ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงของภาษาจึงถือเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของภาษา ดังในหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง พบวัฒนธรรมการใช้ภาษา 3 ประเภท ได้แก่ การใช้คำสุภาพ การใช้คำลักษณนาม และการใช้คำศัพท์

สรุปผล

ตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง เป็นตำราอาหารของพระสุจริตสุดา จัดตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2498 เพื่อทำบุญอายุครบ 5 รอบบริบูรณ์ ซึ่งพระสุจริตสุดาถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย ท่านได้เป็นถึงพระสนมเอกในรัชกาลที่ 6 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นหนังสือตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา จึงเป็นตำราอาหารอีกเล่มที่สามารถบันทึกความรู้เกี่ยวกับอาหารในยุคสมัยนั้นไว้ได้ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านของการใช้ภาษาและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอาหารที่มนุษย์ใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานหลักในการดำเนินชีวิต

กล่าวได้ว่า เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องคำศัพท์การประกอบอาหารและวัฒนธรรมการบริโภคของคนไทย : ศึกษาจากตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่งของพระสุจริตสุดา พ.ศ. 2498 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำศัพท์การประกอบอาหารและเพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคของคนไทยในตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ผลการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลงด้านภาษา และการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลมาจากคนไทยรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาใช้มากยิ่งขึ้น ดังจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ วิจัยเรื่อง คำแสดงโภชนลักษณะในตำราแม่ครัวหัวป่าของท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ : ภาพสะท้อนด้านภาษาและวิถีชีวิตคนไทย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาและการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตการกิน จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตำราวิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง ของ พระสุจริตสุดา พบว่ามีการรับเอาวัฒนธรรมจากชาติอื่น ๆ มากกว่าตำราแม่ครัวหัวป่าเพราะมีการประกอบอาหารแบบฝรั่งมากกว่าในตำราแม่ครัวหัวป่าของท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ ซึ่งในตำราอาหารที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพบการประกอบอาหารแบบฝรั่ง เช่น ซุป สลัด แชนวิช ดังนั้นจึงส่งผลให้คนไทยเริ่มมีการบริโภคที่ต่างไปจากเดิมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

- ฝ่ายวิชาการภาษาอังกฤษ บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน). (2543). **พจนานุกรมอังกฤษ - ไทย ฉบับกะทัดรัด (SE - ED 'S NEW COMPACT ENGLISH - THAI DICTIONARY)**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. (2556). กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น จำกัด.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2559). **คำแสดงโขนลักษณะในตำราแม่ครัวหัวป่าของผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ : ภาสกรวงศ์ สหพันธ์ด้านภาษาและวิถีชีวิตคนไทย**.งานวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้และนิกรสระครบุรี. (2562). **คำศัพท์ประกอบอาหารและวัฒนธรรมการบริโภคในตำราอาหารไทย : ศึกษาจากตำรับสายเยาวภาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเยาวภาพงศ์สนิท**.วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.ปี 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน).
- สุจริตสุตา,พระ (เปรี๊ยะ สุจริตกุล). (2498). **วิธีทำอาหารไทยและฝรั่ง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์.
- สุนันท์ อัญชลีบุญกุล. (2550). **คำแสดงโขนลักษณะในตำราอาหารของ ม.ล.เตียบ ชุมสาย และในตำราอาหารเว็บไซต์ปลาแดกดอกทศอม**. ในรวมบทความวิจัย ยำใหญ่ใส่สารพัด : วัฒนธรรมอาหารไทย-เทศ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสมนัส สุจริตกุล. (2560). **สมเด็จพระอินทร์และพระสุจริตสุตา สองราชনারีข้างบัลลังก์ ร.6 สิริทัศนาศนา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นแอนด์พับลิชชิง.
- อภิลักษณ์ เกษมผลกุล. (2560). **เมื่อ “ตำรากับข้าวขาววัง” ออกสู่โลกกว้าง : กำเนิดและพัฒนาการของ “ตำรากับข้าวขาววัง” ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงการจัดโรงเรียนสตรี**. **วรรณวิทัศน์**, 2560 (ฉบับที่ 1), 353-384.

การวิเคราะห์ประเภทคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย
ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

The Analysis of Noun Types in Language for Life Series, Pasapatee Textbook,
Thai Language Basic Course for Grade Six Students

อนันต์ ลากุล^{1*} สมีลา เลาะวิถึ²

Anan Lakul^{1*} Sameela Lohwithee²

^{1*} อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

² นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนำผลการศึกษามาสร้างแบบฝึกเสริมทักษะคำนามโดยมีขอบเขตการวิจัยครอบคลุมบทอ่าน 16 บท จากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบวิเคราะห์การศึกษาคำนาม และใช้วิธีการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า คำนามจากบทอ่าน 16 บท จำนวน 1,939 คำ สามารถจำแนกตามประเภทของคำนามได้ 5 ประเภท คือ สามานยนาม วิสามานยนาม สมุหนาม ลักษณะนาม และอาการนาม โดยคำนามที่พบมากที่สุดคือ สามานยนาม จำนวน 1,589 คำ และรองลงมา คือ วิสามานยนาม จำนวน 237 คำ อาการนาม จำนวน 51 คำ ลักษณะนามจำนวน 39 คำ สมุหนาม จำนวน 23 คำ ตามลำดับโดยผลจากการศึกษานำไปสู่การสร้างแบบฝึกทักษะคำนามในแบบเรียน จำนวน 5 ชุด คือ แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำสามานยนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำวิสามานยนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำสมุหนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำลักษณะนาม และแบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำอาการนามเพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนของผู้เรียนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : คำนาม หนังสือเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ABSTRACT

This study intended to analyze noun types written in language for life series, Pasapatee textbook, Thai language basic course for grade six students. Also, a practice exercise for each type of nouns that appears in the textbook was created. The scope of this research was 16 reading chapters with five noun types. This research used the qualitative research with a descriptive purpose for presentation. The tools used in this study were noun analysis forms. The results found that there were 1,939 nouns in 16 chapters. After five types of nouns were classified, 1,589 common nouns were shown. Also, 237 proper nouns and 23 collective nouns are found including 39 quantifying nouns and 51 gerund nouns.

Keywords : Nouns, Textbook, Primary class 6

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญสำหรับชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญจำต้องแสวงหาเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีพ และการสร้างความสำเร็จให้กับชีวิต การศึกษาจึงนับว่ามีบทบาทในการขับเคลื่อนและทรงอิทธิพลสูงต่อสังคม ส่งผลต่อค่านิยม ให้สังคมไทยเห็นความสำคัญกับการศึกษาอย่างยิ่ง ผ่านการปลูกฝังเยาวชนคนไทยให้ได้รับการศึกษาครบตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 (2556, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตรถือเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาในระบบของไทยดังที่ปรากฏใน หมวดที่ 3 ระบบการศึกษา โดยมาตรา 15 ได้ระบุไว้ว่าการจัดการศึกษามีสามรูปแบบ ได้แก่ 1. การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตรระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

กาญจนา คุณารักษ์ (2553, หน้า 38) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า เป็นโครงการหรือแผนหรือข้อกำหนด อันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้เอื้อกับบุคคลไปสู่ศักยภาพ

สูงสุดของตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม และในโลกอย่างมีคุณภาพและอย่างมีความสุข สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, หน้า 6) ได้วิเคราะห์ความหมายของหลักสูตรซึ่งโอลิวา (Oliva, 2009, หน้า 3) ให้ความหมายโดยแคบของหลักสูตรว่าเป็นวิชาที่สอน ส่วนความหมายโดยกว้างของหลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียน ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม ฉะนั้นตามความหมายภาพรวมของหลักสูตร จึงหมายถึง โครงสร้างของเนื้อหาวิชา หรือประสบการณ์ต่าง ๆ หรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่กำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ รวมทั้งการมีส่วนร่วมกิจกรรม เสริมสร้างประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 3) ที่ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้น เพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังมีตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นซึ่งจะเป็นการกำหนดเนื้อหา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนโดยเฉพาะตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551, หน้า 2-3) ได้แบ่งสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ออกเป็น 5 สาระ ดังนี้ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม ซึ่งแต่ละสาระจะแบ่งมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่แตกต่างกันออกไปแต่ละช่วงชั้นและมีการกำหนดคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งส่วนหนึ่งคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ผู้เรียนสามารถสะกดคำและเข้าใจความหมายของคำ สำนวน คำพังเพยและสุภาษิต รู้และเข้าใจ ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชนิดของประโยค และคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพได้อย่างเหมาะสม แต่งประโยค แต่งบทร้อยกรอง ประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี 11

จากสำรวจการสำเร็จการศึกษาของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของการศึกษาในระบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553

(2556, หน้า 6) จะเห็นว่า หลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษา และมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดตัวชี้วัดในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมาย ผู้วิจัยเห็นว่า ตามตัวชี้วัดที่สำคัญของสาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย มาตรฐาน ท 4.1 ควรเข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ กับการวิเคราะห์ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ล้วนเป็นตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียนหลังจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนสามารถรู้และเข้าใจ ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยคได้แต่ผู้เรียนในยุคปัจจุบันกลับประสบปัญหาในการจำแนกประเภทของคำนามชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะจากแบบเรียนหนังสือรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า ความสำคัญและความคาดหวังของการเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตัวชี้วัดในสาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย ผู้เรียนควรวิเคราะห์ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยคได้แต่จากการสำรวจพบว่า การเรียนการสอนตามตัวชี้วัดข้างต้น ยังไม่สามารถตอบโจทย์กับผู้เรียนมากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิเคราะห์ประเภทของคำนาม จากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิตภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำผลการศึกษามาพัฒนาต่อยอดสร้างแบบฝึกเสริมทักษะคำนามตามตัวชี้วัด รายวิชาพื้นฐานภาษาไทย เพื่อสร้างความเข้าใจต่อผู้เรียนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้จบการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ประเภทของคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนำผลการศึกษามาสร้างแบบฝึกเสริมทักษะคำนามในแบบเรียนพื้นฐานภาษาไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ประยุกต์ใช้แนวคิดจาก ประภาส ลาวัลย์ศิริ (2551) ศึกษาการวิเคราะห์กลุ่มคำนามที่มีความหมายสัมพันธ์กับห้องความลับ ในแฮรี่พ็อตเตอร์กับห้องแห่งความลับโดยแบ่งการวิเคราะห์คำนามเป็น 5 ประเภท คือ สามานยนาม วิสามานยนาม สมุหนาม ลักษณะนาม อาการนาม ซึ่งผู้วิจัยนำมาปรับใช้ในการศึกษานี้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาจากบทอ่าน 16 บท ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก ได้แก่ บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์ บทที่ 2 ความ ข้าวและชาวนา บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ บทที่ 4 กทลิตานี บทที่ 5 ละครย๋อนคิด บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย บทที่ 7 กว่าแผ่นดิน จะกลบหน้า บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว บทที่ 9 ครั้นเครงเพลงพื้นบ้าน บทที่ 10 ซ้อนกลางสร้างสุขภาพ บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน บทที่ 15 นิทานแสนสนุก บทที่ 16 ฟางเพียงพสุธา โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตารางแบบวิเคราะห์การศึกษา คำนาม จากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำนามและการจำแนกประเภทของคำนาม
2. การรวบรวมข้อมูลจากบทอ่าน 16 บท ของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีการจัดบันทึกในแบบวิเคราะห์การศึกษา คำนาม จากนั้นสร้างตาราง วิเคราะห์ประเภทของคำนามและจำแนกประเภทคำนามตามบทอ่าน 16 บท
3. สร้างแบบฝึกเสริมทักษะตามประเภทคำนาม จากบทอ่าน 16 บท ของหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ชุด คือ แบบฝึกเสริมทักษะ คำสามัญนาม แบบฝึกเสริมทักษะ คำวิสามัญนาม แบบฝึกเสริมทักษะ คำสมุหนาม แบบฝึกเสริมทักษะ คำลักษณะนามและแบบฝึกเสริมทักษะ คำอาการนาม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาประเภทของคำนามที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบคำนามจากบทอ่าน 16 บท 1,939 คำ จำแนกตามบทได้ดังนี้ บทที่ 1 จากผา แต้ม...สู่อียิปต์ พบคำนาม 126 คำ บทที่ 2 ควาย ข้าวและชาวนา พบคำนาม 158 คำ บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ พบคำนาม 109 คำ บทที่ 4 กทลิตานี พบคำนาม 142 คำ บทที่ 5 ละครย๋อนคิด พบคำนาม 94 คำ บทที่ 6 กลอน กานท์จากบ้านไทย พบคำนาม 97 คำ บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า พบคำนาม 149 คำ บทที่ 8 ไม้งานในสวน แก้ว พบคำนาม 88 คำ บทที่ 9 ครั้นเครงเพลงพื้นบ้าน พบคำนาม 103 คำ บทที่ 10 ซ้อนกลางสร้างสุขภาพ พบ

คำนาม 72 คำ บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ พบคำนาม 129 คำ บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส พบคำนาม 113 คำ บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม พบคำนาม 127 คำ บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน พบคำนาม 117 คำ บทที่ 15 นิทานแสนสนุก พบคำนาม 109 คำ บทที่ 16 ฟางเพียงพสุธา พบคำนาม 202 คำ

จากข้างต้น จะเห็นว่าสามารถจำแนกคำนามจากบทอ่านทั้ง 16 ได้จำนวน 1,939 คำ โดยแต่ละบทสามารถจำแนกคำนามได้ 5 ประเภท คือ สามานยนาม วิสามานยนาม สมุหนาม ลักษณะนาม และอาการนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คำสามานยนาม

จากการศึกษาประเภทของคำนามที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบคำสามานยนาม จำนวน 1,589 คำ ดังตารางต่อไปนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้น ป. 6

บทที่	คำสามานยนาม
บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์	บ้าน, ใบหน้า, แก้ม, หนังสือ, ภาพ, วัด, พระอาทิตย์, ภูเขาสะพาน ถนน, รถ, เครื่องยนต์, คันเร่ง, รถยนต์,
บทที่ 2 ควาย ข้าวและชาวนา	รถกระบะ, ประตुरถ, สติกเกอร์, หัวใจ, เกษตรกร, ต้นกล้า, ปุ๋ย, ดิน, ลม, ชายทุ่ง, ต้นข้าว, นก, ต้นตะขบ,
บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ	ปลา, ร่องน้ำ, เขื่อน, มือ, ลาน, คอก, ควาย, ชาวนา,
บทที่ 4 กทลิตานี	ผ้าขาวม้า, เหว, วงกลม, เด็ก, คาวบอย, ม้า, บ้าน,
บทที่ 5 ละครย้อนคิด	ศัตรูพืช, กระจาเอกสาร, โรงเรียน, ภูเขา, ศีรษะ,
บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย	อาหาร, โต๊ะ, สมุด, ดินสอ, แขน, ฟ้า, เมฆ, สีขาว, ลม,
บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า	ฝน, กาย, ทุ่งนา, มือ, นางฟ้า, ดอกไม้, เครื่องบิน,
บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว	โรงเรียน, ประเทศ, เกาะ, ธงชาติ, ภาษา, ศาสนา,
บทที่ 9 ครั้นเครื่องเพลงพื้นบ้าน	ครูท, เงิน, เมือง, โลก, วิซ่า, กระจา, ป้าย, โฆษณา,
บทที่ 10 ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ	รถ, ดวงอาทิตย์, ดวงตา, บ้าน, รถเข็น, ผ้า, เหยี่ยว,
บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ	สุหร่า, คน, เครื่องขยายเสียง, บ้านเรือน, น้ำมะพร้าว
บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส	อ่อน, จาน, อาหาร, น้ำลาย, ข้าวเหนียว, ไก่ย่าง, ข้าว
บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม	
บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน	

การวิเคราะห์ประเภทคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

บทที่ 15 นิทานแสนสนุก	กลิ้ง, ไข่เจียว, โลก, เมือง, ห้องสมุด, ดินแดน, เรือ,
บทที่ 16 ฟางเพียงพสุธา	ทะเล, แผ่นดิน, ไฟ, หอก, ขวาน, ธนู, ปืน, เชือก, จมูก

ตาราง 1 ตารางแสดงคำสามัญนาม

2. คำวิสามัญนาม

จากการศึกษาประเภทของคำนามที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบคำวิสามัญนาม จำนวน 237 คำ ดังตารางต่อไปนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้น ป. 6

บทที่	คำวิสามัญนาม
บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์	เอื้อง, อิน, ภาคอีสาน, เทศกาลทอดกฐิน, จังหวัดอุบลราชธานี, ชาวเหนือ, อำเภอโขงเจียม, อุทยานแห่งชาติผาแต้ม, ภาพช้าง, ภาพปลาบึกยักษ์, ประเทศอียิปต์, แม่น้ำโขง, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ฌัทร, โรงละครแห่งชาติ, สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์, ภาพพระพิฆเนศ, รามเกียรติ์ ตอน พระรามตามกวาง, นางมโนราห์ ตอน มโนราห์บูชาอัญญา, สามก๊ก
บทที่ 2 ควาย ข้าวและชาวนา	ภาษาไทย, ภาษาอังกฤษ, เพลงสรรเสริญพระบารมี, สมัยสุโขทัย, สมัยรัตนโกสินทร์, กรุงรัตนโกสินทร์, กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์, ชาวมุสลิม, เมืองสงขลา, พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, เมืองจีน, สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, วัดอรุณราชวราราม, โลหะปราสาท, วัดราชนัสดาราม, ภูเขาทองวัดสระเกษ, คนไทย, เวียงจันทร์, ลาว, ทหารฝรั่งเศส, อ่าวไทย, แม่น้ำโขง, ภาคเหนือ, พระบรมวงศานุวงศ์, กรุงเทพฯ, ป้อมพระจุลจอมเกล้า, อ่าวไทย, แม่น้ำโขง
บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ	
บทที่ 4 กทลีสานี	
บทที่ 5 ละครย้อนคิด	
บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย	
บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า	
บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว	
บทที่ 9 ครื้นเครงเพลงพื้นบ้าน	
บทที่ 10 ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ	
บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ	
บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส	
บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม	
บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน	
บทที่ 15 นิทานแสนสนุก	
บทที่ 16 ฟางเพียงพสุธา	

ตาราง 2 ตารางแสดงคำวิสามัญนาม

3. คำสมุหนาม

จากการศึกษาประเภทของคำนามที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบคำสมุหนาม จำนวน 23 คำ ดังตารางต่อไปนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิตภาษาพาที ชั้น ป. 6

บทที่	คำสมุหนาม
บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์	ร้อย ๆ ภาพ
บทที่ 2 ควาย ข้าวและชวานา	เด็กกลุ่มใหญ่, ลูกหลาน
บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ	ผมทั้งสอง
บทที่ 4 กทลิตานี	
บทที่ 5 ละครย๋อนคิด	ชายหญิง, กลุ่มใหญ่, เพื่อน ๆ
บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย	คณะปี่พาทย์เครื่องใหญ่
บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า	
บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว	กลุ่มคณะกรรมการ
บทที่ 9 ครั้นเครงเพลงพื้นบ้าน	คณะกรรมการ
บทที่ 10 ซ้อนกลางสร้างสุขภาพ	
บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ	(ไม่พบคำสมุหนาม)
บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส	หนุ่มสาว, เพื่อน ๆ
บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม	
บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน	(ไม่พบคำสมุหนาม)
บทที่ 15 นิทานแสนสนุก	
บทที่ 16 ฟ่างเพียงพสุธา	กลุ่มบริษัทพีเอชอาร์, สายลับทั้งสอง พลทหาร, ขบวนแห่เทียนพรรษา (ไม่พบคำสมุหนาม) เราสองคน, เพื่อนในกลุ่ม

	ทั้งสามคน, น้อง ๆ, พี่ ๆ เพื่อน ๆ, ลูกหลานไทย
--	--

ตาราง 3 ตารางแสดงคำสมุหนาม

4. คำลักษณะนาม

จากการศึกษาประเภทของคำนามที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบคำลักษณะนาม จำนวน 39 คำ ดังตารางต่อไปนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้น ป. 6

บทที่	คำลักษณะนาม
บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์	300 ภาพ, 10 ปี
บทที่ 2 ควาย ข้าวและชาวนา	13-15 ปี, 20 ตัว, 7-10 วัน
บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ	2 คน
บทที่ 4 กทลีสานี้	(ไม่พบคำลักษณะนาม)
บทที่ 5 ละครย้อนคิด	รถโดยสาร 10 คัน
บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย	7 เสียร
บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า	5 นาที, อายุ 10 ปี
บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว	ทุกต้น
บทที่ 9 ครั้นเครื่องเพลงพื้นบ้าน	(ไม่พบคำลักษณะนาม)
บทที่ 10 ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ	แก้วน้ำ 2-3 ใบ, 4-5 วัน
บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ	
บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส	
บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม	
บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน	
บทที่ 15 นิทานแสนสนุก	

บทที่ 16 พ่างเพียงพสุธา	4 ด้าน, 3 เท่า, 1 ปี, 1 ชั่วโมง ชายหนุ่ม 4 คน 3 ประเทศ, 17,508 เกาะ, 400 ปี 3 คน, 3 วัน, 8 โมง 3 อย่าง, ทั้งสามคน, ขาด 2 ท่อน 200 ปี, 2 แก้ว, 37 พรรษา, 10 ชั่ง, 24 ชั่วโมง
-------------------------	--

ตาราง 4 ตารางแสดงคำลักษณะนาม

5. คำอาการนาม จำนวน 51 คำ

จากการศึกษาประเภทของคำนามที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบคำอาการนาม จำนวน 51 คำ ดังตารางต่อไปนี้

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้น ป. 6

บทที่	คำอาการนาม
บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์	ความดีใจ, ความตื่นเต้น, ความมหัศจรรย์, ความนึกคิด การเกษตรการแสดง การเกษตร, ความเป็น
บทที่ 2 ควาย ข้าวและชาวนา	ห่วง, ความระมัดระวัง, ความจำเป็น ความฝัน,
บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ	ความสุข ความสนใจ, ความรู้สึก, การรำนโนราห์,
บทที่ 4 กทลิตานี	ความอสังการ ความใฝ่ฝัน, ความคิดคำนึง, ความ
บทที่ 5 ละครย้อนคิด	ดี, ความเป็นกัลยาณมิตร, ความกตัญญูกตเวที,
บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย	ความเย็น ความสุข, ความปลอดภัย, การจราจร,
บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า	ความสะอาด ความกังวล ความสนุกสนาน, ความ
บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว	เหน็ดเหนื่อย, การแสดง ความรู้สึก, ความ
บทที่ 9 ครื้นเครงเพลงพื้นบ้าน	สะดวกสบาย, ความสนุกสนาน การทดสอบ,
บทที่ 10 ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ	

บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ	ความทรงจำ, การเจริญเติบโตความเต็มใจความ รับผิดชอบการบำเพ็ญประโยชน์, การเล่นิทาน, การวาดภาพ, การพับกระดาษ, ความรู้, ความคิด, ความสนุกสนานความสุข, การค้าขาย, การ ปกครอง
บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส	
บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม	
บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน	
บทที่ 15 นิทานแสนสนุก	
บทที่ 16 พ่างเพียงพสุธา	

ตาราง 5 ตารางแสดงคำอาการนาม

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้น ป. 6

บทที่	ประเภทคำนาม	ตัวอย่างคำ
บทที่ 1 จากผาแต้ม...สู่อียิปต์	คำ सामานยนาม	บ้าน, ใบหน้า, แก้ม, หนังสือ, วัด, รถ, เครื่องยนต์, คันเร่ง รถยนต์, รถกระบะ, ประตुरถ
บทที่ 2 ควาย ข้าวและชวานา		
บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระ		
บทที่ 4 กทลีสานี	คำวิ सामานยนาม	ชาวเหนือ, อำเภอโขงเจียม, อุทยานแห่งชาติผาแต้ม, กรุง รัตนโกสินทร์, ชาวมุสลิม
บทที่ 5 ละครย้อนคิด		
บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย		
บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้า	คำอาการนาม	ความดีใจ, ความตื่นเต้น, ความ มหัศจรรย์, ความนึกคิด, ความ เป็นห่วง, ความระลึกถึง
บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้ว		
บทที่ 9 ครั้นเครื่องเพลงพื้นบ้าน		
บทที่ 10 ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ	คำลักษณนาม	300 ภาพ, 10 ปี 13-15 ปี, 20 ตัว, 7-10 วัน, 2 คน, 3 อย่าง, ทั้งสามคน, ขาด 2 ท่อน 3 วัน
บทที่ 11 สวยร้ายสายลับ		
บทที่ 12 สี่ศิษย์พระดาบส		
บทที่ 13 หนึ่งในประชาคม		
		ร้อย ๆ ภาพ, เด็กกลุ่มใหญ่,

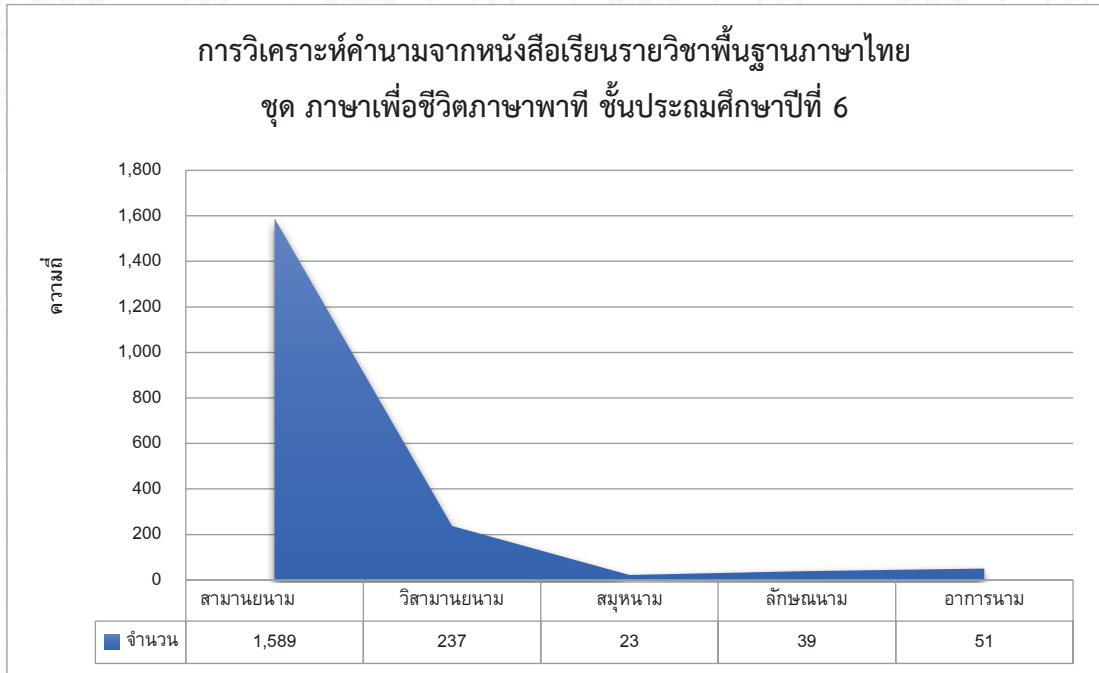
บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืน	คำสมุหนาม	ลูกหลาน, ผมทั้งสอง, ชายหญิง, กลุ่มใหญ่, เพื่อน ๆ, ทั้งสามคน, น้อง ๆ, พี่ ๆ, ลูกหลานไทย
บทที่ 15 นิทานแสนสนุก		
บทที่ 16 ฟ่างเพียงพสุธา		

ตาราง 6 ตารางแสดงเปรียบเทียบคำนาม

การวิเคราะห์ประเภทของคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิตภาษาพาที่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังข้างต้น พบคำนามจากบทอ่าน 16 บท 1,939 คำ โดยบทอ่านที่พบคำนามมากที่สุด คือ บทที่ 16 ฟ่างเพียงพสุธา พบคำนาม 202 คำ รองลงมาเป็นบทที่ 2 จำนวน 158 คำ บทที่ 7 พบคำนามจำนวน 149 คำ บทที่ 4 พบคำนามจำนวน 142 คำ บทที่ 11 พบคำนามจำนวน 129 คำ บทที่ 13 พบคำนาม จำนวน 127 คำ บทที่ 1 พบคำนามจำนวน 126 คำ บทที่ 14 พบคำนามจำนวน 117 คำ บทที่ 12 พบคำนามจำนวน 113 คำ บทที่ 3 พบคำนามจำนวน 109 คำ บทที่ 15 พบคำนามจำนวน 109 คำ บทที่ 9 พบคำนามจำนวน 103 คำ บทที่ 6 พบคำนามจำนวน 97 คำ บทที่ 5 พบคำนามจำนวน 94 คำ บทที่ 8 พบคำนามจำนวน 88 คำ และบทที่ 10 พบคำนามจำนวน 72 คำ ตามลำดับ

การศึกษาพบว่า คำนามจากบทอ่าน 16 บท จำนวน 1,939 คำ สามารถจำแนกตามประเภทของคำนาม ได้ 5 ประเภท คือ สามานยนาม วิสามานยนาม สมุหนาม ลักษณะนาม และอาการนาม โดยคำนามที่พบมากที่สุด คือ สามานยนาม จำนวน 1,589 คำ และรองลงมา คือ วิสามานยนาม จำนวน 237 คำ อาการนาม จำนวน 51 คำ ลักษณะนามจำนวน 39 คำ สมุหนาม จำนวน 23 คำ ตามลำดับ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 แสดงความถี่ของคำนามแต่ละประเภท

จากการศึกษาคำนามในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถสร้างแบบฝึกเสริมทักษะได้ทั้งหมด 5 ชุด คือแบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำสามานยนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำวิสามานยนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำสมุหนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำลักษณะนาม และ แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำอาการนามดังแบบฝึกเสริมทักษะต่อไปนี้

1. แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง คำสามัญนาม จำนวน 10 ข้อ

แบบฝึกเสริมทักษะ

1

“สามัญนาม”

คำชี้แจง

ให้นักเรียนระบายสีชมพูลงในรูปภาพหัวใจที่มีคำสามัญนามและนำคำสามัญนามที่นักเรียนพบมาเติมลงในช่องสี่เหลี่ยมด้านล่างของใบงานให้ครบ 10 คำ

สะพาน			

2. แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่องคำวิสามานยนาม จำนวน 5 ข้อ

แบบฝึกเสริมทักษะ

2

“วิสามานยนาม”

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเขียนคำวิสามานยนามจากคำที่นักเรียนพบในท้องถิ่นของตนเองตามคำวิสามานยนามที่มีให้ดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง

โรงเรียน

โรงเรียนอิสลามศรียุทธยา

1.

ชื่อคน

2.

จังหวัด

3.

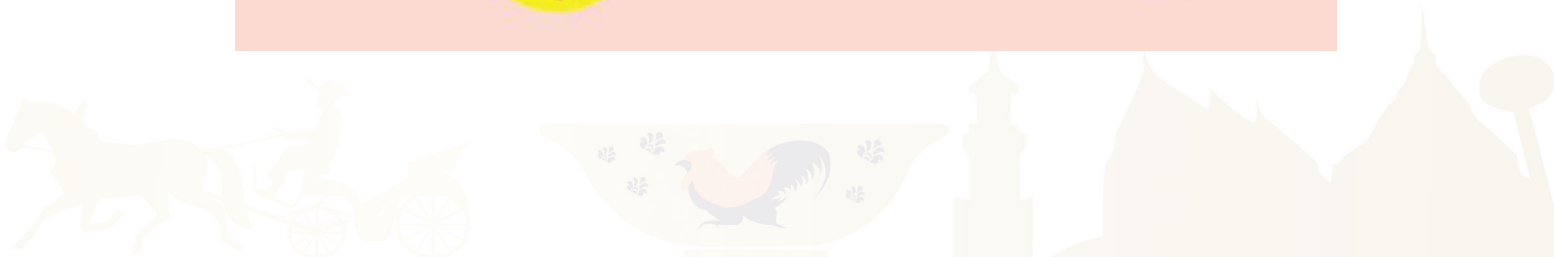
วัด

4.

อุทยานแห่งชาติ

5.

สวน

3. แบบฝึกเสริมทักษะเรื่องคำสมุหนามจำนวน 5 ข้อ

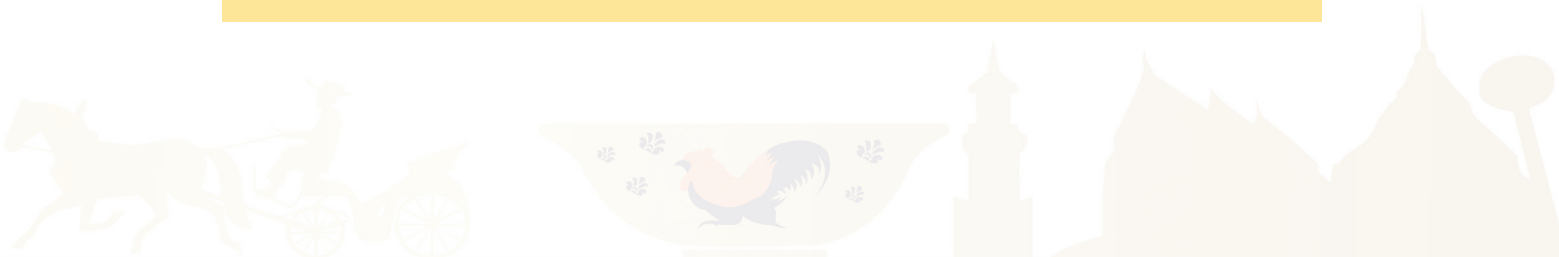
แบบฝึกเสริมทักษะ: **3** “สมุหนาม”

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำจากช่องสี่เหลี่ยมด้านบนไปเติมลงในข้อที่ตรงกับการบอกหมวดหมู่จำนวนให้ถูกต้อง

ตัวอย่าง .. ผู่ .. นกบินกลับรัง

- ทหารกำลังซ้อมออกรบ
- กรรมการกำลังนับคะแนนจากการประกวด
- นักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติมีจำนวนมาก
- ปลาที่ว่ายน้ำมาสวยงามมาก
- แม่เทียนพรรษากำลังจะออกเดินทางแล้ว

4. แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่องคำลักษณนาม จำนวน 5 ข้อ

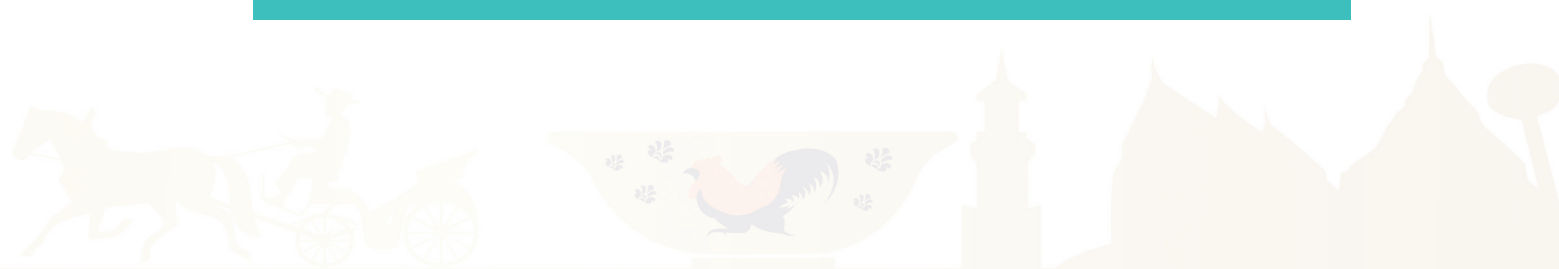
แบบฝึกเสริมทักษะ
4
“ลักษณนาม”

คำสั่ง ให้นักเรียนเติมลักษณนามของคำที่กำหนดให้ลงในช่องว่างให้ถูกต้อง โดยเลือกคำลักษณนามจากช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านล่าง

ตัวอย่าง

แมว	➔	ตัว	
1. โทรศัพท์	➔		
2. กระเป๋า	➔		
3. รถยนต์	➔		
4. ดินสอ	➔		
5. เก้าอี้	➔		

✓
ตัว / ใบ / เครื่อง / แท่ง / ตัว / คัน

5. แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่องคำอาการนามจำนวน 5 ข้อ

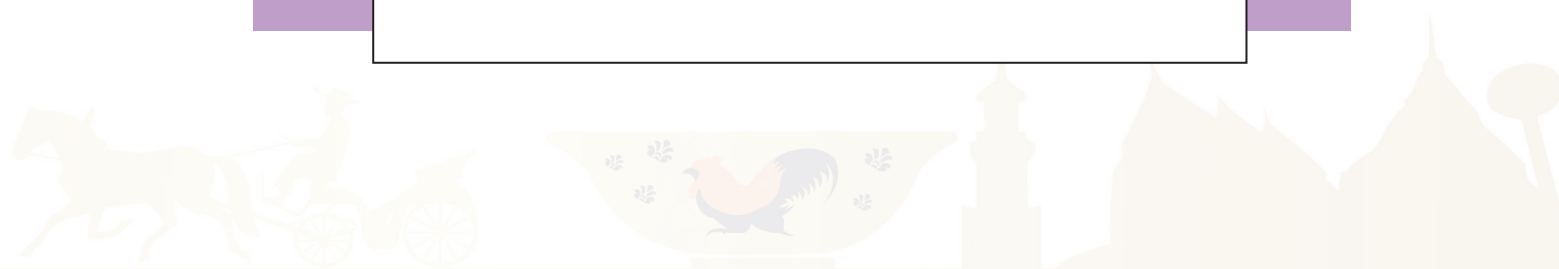
แบบฝึกเสริมทักษะ 5 “อาการนาม”

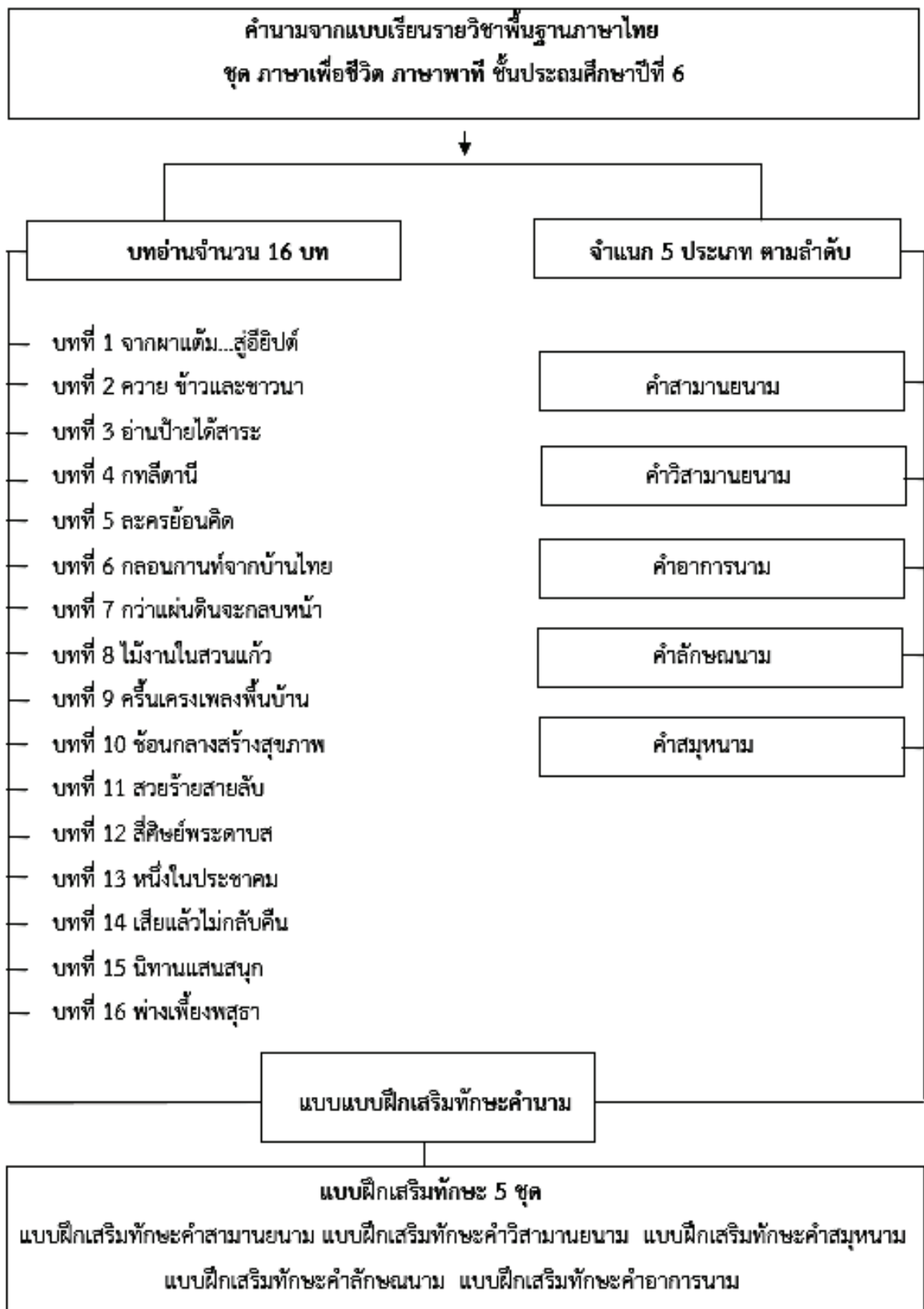
คำสั่ง ให้นักเรียนเลือกคำนามประเภทอาการนามไปเติมลงในกล่องคำอาการนามให้ถูกต้อง

โรงเรียน การเรียน กองลูกเสือ ความรู้
น้ำใจ ความคิด จังหวัดกระบี่ ความรัก ✓
การออกกัลลังกาย เก้าอี้ ความตื่นเต้น

กล่องคำอาการนาม

ความรัก

แผนผัง 1 แผนผังสรุปประเภทคำนามและแบบฝึกทักษะคำนาม

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์ประเภทคำนามจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการศึกษาระบบของคำนามเพื่อนำไปสู่การสร้างแบบฝึกทักษะเสริมเรื่อง คำนาม เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน ร่วมกับแบบเรียนภาษาไทย ชุด ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยใช้เครื่องมือในการศึกษา เป็นแบบวิเคราะห์การศึกษาคำนาม ปรากฏผล ดังนี้

จากการศึกษาประเภทของคำนามจากบทอ่าน 16 บท พบคำนาม จำนวน 1,939 คำ สามารถจำแนกตามประเภทของคำนามได้ 5 ประเภท คือ สามานยนาม วิสามานยนาม สมุหนาม ลักษณะนาม และอาการนาม โดยคำนามที่พบมากที่สุด คือ สามานยนาม จำนวน 1,589 คำ รองลงมา คือ วิสามานยนาม จำนวน 237 คำ อาการนาม จำนวน 51 คำ ลักษณะนามจำนวน 39 คำ สมุหนาม จำนวน 23 คำ ตามลำดับ

นอกจากนี้พบว่า จากบทอ่าน 16 บท พบคำนามมากที่สุด คือ บทที่ 16 ฟางเพียงพสุธา พบคำนามจำนวน 202 คำ บทที่ 2 ควาย ข้าวและชานา จำนวน 158 คำ รองลงมาเป็น บทที่ 7 กว่าแผ่นดินจะกลบหน้าพบ คำนามจำนวน 149 คำ บทที่ 4 กทลิตานีพบคำนามจำนวน 142 คำ บทที่ 11 สวยร้ายสายลับพบคำนามจำนวน 129 คำ บทที่ 13 หนึ่งในประชาคมพบคำนาม จำนวน 127 คำ บทที่ 1 จากผาแต่้ม...สู่อียิปต์พบคำนามจำนวน 126 คำ บทที่ 14 เสียแล้วไม่กลับคืนพบคำนาม จำนวน 117 คำ บทที่ 12 สีศิษย์พระดาบสพบคำนามจำนวน 113 คำ บทที่ 3 อ่านป้ายได้สาระพบคำนามจำนวน 109 คำ บทที่ 15 นิทานแสนสนุกพบคำนามจำนวน 109 คำ บทที่ 9 ครั้นเครื่องเพลิงพื้นบ้านพบคำนามจำนวน 103 คำ บทที่ 6 กลอนกานท์จากบ้านไทย พบคำนามจำนวน 97 คำ บทที่ 5 ละครย้อนคิด พบคำนามจำนวน 94 คำ บทที่ 8 ไม้งานในสวนแก้วพบคำนามจำนวน 88 คำ และบทที่ 10 ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ พบคำนามจำนวน 72 คำ ตามลำดับ

ดังนั้น ผลจากการศึกษาคำนามจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำไปสู่การสร้างแบบฝึกเสริมทักษะคำนามทั้งหมด 5 ชุด ได้แก่แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำสามานยนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำวิสามานยนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำสมุหนาม แบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำลักษณะนาม และแบบฝึกเสริมทักษะเรื่อง คำอาการนามเพื่อความเข้าใจประเภทคำนามยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กาญจนา คุณารักษ์. (2553). **หลักสูตรและการพัฒนา: เหมาะสำหรับผู้ศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตร**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังสนามจันทร์.

กำชัย ทองหล่อ. (2556). **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น

ประภาส ลาวัลย์ศิริ. (2551). **ศึกษารวิเคราะห์กลุ่มคำนามที่มีความหมายสัมพันธ์กับห้องความลับ ในแฮรี่ พอตเตอร์กับห้องแห่งความลับ**. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 184 หน้า.

พัชรินทร์ หินหนูน. (2558). **การเรียนรู้เรื่องคำทั้ง 7 ชนิด**. เชียงใหม่: โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา (2556). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ : เดอะบุคส์.

วิจิณต์น ภาณพงศ์ และคณะ. (2555). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยคและสัมพันธ์สาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สกสค.ลาดพร้าว.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้**

ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2559). **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาทีชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สกสค.ลาดพร้าว.

การพัฒนาแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

The Development of Thai Rhyming Word Teaching Exercise for Prathomsuksa Three Students

มณฑา วิริยางกูร^{1*} ณัฐธนากร รักชาติ²

Montha Wiriyangkul^{1*} Nattanakorn Rakchat²

^{1*} ² อาจารย์ประจำ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างแบบฝึกการสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 2) เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ในการวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยแบบเชิงปริมาณ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตย วิทยาการ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 168 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตย วิทยาการ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง และได้เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ใช้สูตรการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ Independent Sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) จากการตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน 10 รายการ ได้ผลการประเมิน ว่าชุดแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสอดคล้องในทุกรายการคำถาม เท่ากับ 1 มีหมายความว่า เป็นแบบฝึกหัดที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับการศึกษาค้นคว้าวิจัย สามารถใช้ได้จริง และการศึกษาผลการใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง เมื่อได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำคล้องจอง หลังการเรียนโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 พบว่า

ผลการทดสอบหาประสิทธิภาพ เปรียบเทียบของแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง อยู่ในระดับ 80.25/82.11 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ 80/80 และ 2) ความก้าวหน้าของการเรียนโดยการใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้นำผลการสอบก่อนเรียน (pre-test) และผลการสอบหลังเรียน (post-test) มาเปรียบเทียบกับ พบว่าคะแนนสอบก่อนเรียนรวม 30 คน 518 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.56 และคะแนนสอบหลังเรียนรวม 739 คิดเป็นร้อยละ 82.11 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 24.55

คำสำคัญ : แบบฝึกวิชาภาษาไทย คำคล้องจอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ABSTRACT

The objectives of this research were to create Thai rhyming word teaching exercise for Prathomsuksa three students and to investigate the study progress of the particular exercises. This research used quantitative research type. The research population were 168 Prathomsuksa three students of Chumchonprathipatwitayakarn School, Thanyaburi, Phatum Thani Province during the first semester of 2019. There were 30 participants in this study, selected by purposive sampling. The Index of Item-Objective Congruence was used as the study tool. The statistics used in this study were percentage, mean, standard deviation, and Dependent Sample t-test. The findings found that upon analyzing the Index of Item-Objective Congruence of ten items by three experts, the Thai exercises in rhyming words for Prathomsuksa three students were congruent equivalent to one meaning. Therefore, the exercises were appropriate for research and practical to use. In addition, the results of implementing the Thai exercises in rhyming words shown that after examining the learning achievement in Thai rhyming words based on the criterion of 80 percentage, the results of developmental testing in comparison to the Thai exercises in rhyming words were at 80.25/81.11 within 80/80 criterion. Moreover, the progression of doing the Thai exercises in rhyming words for the Prathomsuksa three students, presented that the pre-test scores of 30 students were 518 (57.56%) and the post-test score were 739

(82.11%). It can be indicated that by using Thai rhyming word teaching exercise, students' competence of study was improved. The students progressed after using the Thai exercises in rhyming words for Prathomsuksa 3 students, which accounted for 24.55%.

Keywords : Exercises, Rhyming Words, Prathomsuksa 3 Students

ความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทย ถือเป็นเครื่องมือสื่อสารชนิดหนึ่ง และยังเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่คนไทยต้องรักษาและหวงแหน มีเพียงไม่กี่ประเทศในโลกที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เยาวชนต้องเข้าใจและเห็นคุณค่าของภาษาไทย นอกจากนี้ภาษาไทยยังมีเสน่ห์ในด้านของการเล่นคำ เลือกสรรคำให้มีความไพเราะ เช่น ในเรื่องของคำคล้องจอง แม้บางคำอาจให้ความหมายไม่ชัดเจนเพราะมุ่งหวังให้คล้องจองกันเท่านั้น แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความเปี่ยมเจ้าบทเจ้ากลอนซึ่งเป็นนิสัยของคนไทย อีกทั้งภาษาไทยของเรายังมี คำขวัญ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ดีเป็นสิริมงคล บำรุงจิตใจ ให้ข้อคิดในการปฏิบัติ และส่งเสริมกิจการไปในทางที่ดี ทั้งสองสิ่งนี้เป็นคำที่คนไทยใช้พูดกันตั้งแต่อดีตและยังใช้อยู่มาจนถึงปัจจุบัน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้กำหนดสาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ ตัวชี้วัด ป 3/5 แต่งคำคล้องจองและคำขวัญ โดยกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ลักษณะของคำคล้องจองและคำขวัญ ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว

คชาภรณ์ จำปาอิม (2552) ได้กล่าวว่า จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนไม่สามารถเขียนคำคล้องจองได้ นักเรียนไม่เข้าใจในหลักเกณฑ์การเขียนของคำคล้องจอง ไม่สามารถคิดคำที่สัมผัสคล้องจองต่างๆ ได้ นักเรียนมีความรู้สึว่าการเขียนคำคล้องจองเป็นเรื่องที่ยาก น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ และไม่ตั้งใจเรียน ทำให้ผลการเรียนรู้เรื่องการเขียนคำคล้องจองไม่มีประสิทธิภาพ

ดนยา สุเวทเวทิน (2561) กล่าวถึงครูกาญจนา จงเติม ครูโรงเรียนบ้านนาประดู่ ตำบล นาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ได้คิดค้นและนำคำคล้องจอง มาใช้แก้ปัญหาคำคล้องจองไม่ได้ของเด็ก

นักเรียน ซึ่งสามารถทำให้เด็ก ๆ จดจำคำศัพท์ต่าง ๆ เรียนรู้และเข้าใจภาษาไทยได้อย่างรวดเร็ว เมื่อพบว่าคำคล้องจองสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยได้ โครงการ "พัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ร้อยกรอง" ภายใต้โครงการ "ส่งเสริมการเรียนรู้สุขภาวะสำหรับเด็กด้วยโอกาส" โดยการสนับสนุนจาก สำนักสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงเกิดขึ้นเพื่อขยายผลพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กนักเรียนในทุกระดับชั้นมีทักษะในการพูด อ่าน เขียนและใช้ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว

ธัญวรรณ เถาโพธิ์ (2554) ได้กล่าวว่าการอ่านคำคล้องจองเป็นส่วนหนึ่งในทักษะการอ่านคำภาษาไทย คำคล้องจอง หรือ คำสัมผัส เป็นคำที่มีลักษณะอย่างหนึ่งของบทกวี คือเป็นคำที่ใช้สระเดียวกัน มีตัวสะกดอยู่ในมาตราเดียวกันแต่ควรมีพยัญชนะต้นต่างกัน ทั้งนี้ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ประถมศึกษาปีที่ 1 - ประถมศึกษาปีที่ 3) การฝึกทักษะการอ่านคำคล้องจองยังเป็นเทคนิค วิธีสอน อีกอย่างหนึ่งในการสอนการฝึกอ่านที่ดี เพราะการอ่านคำคล้องจองทำให้นักเรียนอ่านคำได้อย่างสนุกสนานสามารถจดจำคำได้ดีคำคล้องจองยังทำให้นักเรียนมีทักษะในการคิดคำสัมผัสสามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการเรียนและแต่งคำประพันธ์ในชั้นที่สูงขึ้น

เกรียงไกร เรือนน้อย (2555) ได้กล่าวถึงคำคล้องจองไว้ว่า เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของภาษาไทย คนไทยได้ชื่อว่าเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ดังนั้น การใช้คำคล้องจองกันในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกนัก และการที่เราคุ้นเคยกับคำคล้องจองนี้เองอาจเป็นสาเหตุทำให้เราไม่เห็นความสำคัญ หรือไม่เห็นว่าเป็นลักษณะพิเศษในภาษาไทย ซึ่งที่จริงเป็นลักษณะพิเศษทีเดียว เพราะในภาษาอื่นไม่มี หากมีก็เป็นคำประพันธ์ไปเลย ไม่ใช่ภาษาที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งคำคล้องจองเป็นคำที่พัฒนามาจากคำซ้อน เช่น คำซ้อนที่ใช้สระและตัวสะกดเหมือนกัน เช่น เงียบเชียบ รอบคอบ หรือคำซ้อนที่ใช้พยัญชนะต้นเหมือนกัน เช่น เคว้งคว้าง ต่ำต้อย ดังนั้น จึงไม่ยากเลยที่จะพัฒนาคำซ้อนเหล่านี้ให้เป็นคำคล้องจองกัน หรือพูดอีกนัยหนึ่งคำคล้องจองกัน ก็คือคำซ้อนที่มีคำมากกว่า 2 คำขึ้นไปนั่นเอง

จิตา อินทร์ฉ่ำ (2558) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยโรงเรียนวัดโพธิ์ศรี คือการใช้ภาษา ทั้งในด้านการฟังและการพูด หลังจากการประเมินพัฒนาการกิจกรรมเล่าข่าว เด็กฟังเสียงแล้วไม่สามารถจำแนกเสียงได้ พูดติดขัด ออกเสียงไม่ชัดเจน และไม่มั่นใจในการตอบคำถาม ซึ่งเมื่อได้ใช้คำคล้องจองเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย รูปแบบการเรียนรู้ของเด็กจะเป็นไปในด้านการฟังและการพูดเป็นส่วนใหญ่ จึงมีความสนใจที่จะนำคำคล้องจองมาใช้ในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ซึ่งวิธีการดังกล่าวส่งผลต่อความสามารถด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยได้

โดยผลของการศึกษาเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับ ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยได้เลือกใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความสามารถด้านภาษาให้กับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมพงษ์ ศรีพยาศ (2553) กล่าวว่า ชุดแบบฝึก จะเป็นสื่อทางการศึกษา ที่มีคุณค่าทางการจัดการเรียนการสอนหลายประการ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูดำเนินการสอนไปตามลำดับขั้นตอน ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่ซับซ้อน เป็นนามธรรมได้สูง ช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ช่วยเสริมการศึกษารายบุคคล ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจตามเวลาและโอกาสที่อำนวย และมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และเนื่องจากวิชาภาษาไทยเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม การนำสื่อเข้าใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้สูงขึ้น นอกจากนี้การเรียนด้วยชุดการเรียน ยังช่วยให้ครูได้รับความสะดวก ประหยัดเวลาในการเตรียมการสอน ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลินและมีส่วนร่วมในการเรียนของตน

จากความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาไทย และการศึกษาเรื่องคำคล้องจองดังกล่าว พบว่า คำคล้องจองเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของภาษาไทย เพราะคนไทยมีลักษณะนิสัยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ซึ่งจำเป็นต้องนำคำคล้องจองมาแต่งคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งคำคล้องจองเหล่านี้ล้วนปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และต้องทำความเข้าใจ นอกจากนี้คำคล้องจองยังกำหนดไว้ในสาระแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง การแต่งคำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ให้สะดวกต่อการเรียนรู้และการเข้าใจ อีกทั้งคำคล้องจองนี้ผู้เรียนได้เรียนมาในระดับปฐมวัยแล้ว แต่จะออกมารูปของเพลงหรือกลอนสั้น ๆ แต่ไม่ได้ลงลึกมาก และไม่ได้ฝึกแต่งด้วยตนเอง โดยในแบบฝึกที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นนี้จะให้ผู้เรียนได้ต่อดำเนินการจากคำที่กำหนดให้ และให้นักเรียนได้สร้างคำคล้องจองขึ้นเอง ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเรียนเรื่องคำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพหรือไม่

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3

วิธีดำเนินงาน

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาคาร อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 168 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาคาร อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.2 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เป็นเนื้อหาเรื่อง คำคล้องจอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551

1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยคือ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 เวลาที่ใช้ในการสอนจำนวน 8 ชั่วโมง และเวลาทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจำนวน 2 ชั่วโมง รวมเวลาในการทำกิจกรรมทั้งหมด 10 ชั่วโมง

1.4 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.1 ตัวแปรต้น คือ แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1.4.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 ชุดแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 เล่ม ใช้เวลา 8 ชั่วโมง

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวนอย่างละ 30 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อเป็นแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหาและจัดทำแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.1.2 ศึกษาคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อนำมาจัดทำแบบฝึก

3.1.3 ศึกษาการวิธีการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก

3.1.4 จัดทำแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.1.5 นำแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม

3.1.6 นำเสนอแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่แก้ไขแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.1.7 จัดทำแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

3.2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.2.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้ เรื่อง คำคล้องจอง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำคล้องจอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเป็นข้อสอบแบบคู่ขนาน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวนอย่างละ 30 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

4. การดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

4.1 นำแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน ทำแบบทดสอบ

4.2 ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน ทดลองใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 เล่ม

4.3 แบบทดสอบหลังเรียนเรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนชุมชนประชาธาปัตย์วิทยาการ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน ทำแบบทดสอบ

4.4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ หลังแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

5.1 ประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยนำแบบตรวจสอบความสอดคล้องหาค่า IOC ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ 1) อาจารย์ ดร. สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม 2) ครูวิชรุณกรณ์ กมฺุทชาติ และ 3) ครูสุภาภรณ์ ทองสุวรรณ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และรูปแบบและองค์ประกอบ จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ IOC (Index of Item Objectives Congruence)

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา คือ

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าคุณลักษณะของแบบฝึกสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคุณลักษณะของแบบฝึกสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าคุณลักษณะของแบบฝึกไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

5.2 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ independent Sample t-test

ผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอเสนอเป็นตอน ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมสอดคล้อง (IOC)

ข้อที่	หัวข้อ	คะแนนพิจารณา			รวม	ค่า IOC	ผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ด้านเนื้อหา							
1.	แบบฝึกทักษะมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2.	แบบฝึกทักษะมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3.	ความยาก - ง่าย ของคำคล้องจองมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4.	จำนวนคำคล้องจองมีความเหมาะสมกับผู้เรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5.	ความชัดเจนของเนื้อหา และการอธิบายเพิ่มเติม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
ด้านรูปแบบและองค์ประกอบ							
6.	ขนาดของเล่มมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7.	ขนาดของตัวอักษรมีความชัดเจนเหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ข้อที่	หัวข้อ	คะแนนพิจารณา			รวม	ค่า IOC	ผล
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
8.	ภาพประกอบที่ใช้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับคำ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
9.	จำนวนชุดแบบฝึกมีความเหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
10.	รูปเล่มมีความสวยงาม เหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าเมื่อนำข้อมูลที่รวบรวมจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มาคำนวณหาค่า IOC โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะในการปรับปรุงความง่ายของแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ Dependent Sample t-test

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	Std. Deviation	t	P
ก่อนเรียน	30	30	6.475	-8.184	.000
หลังเรียน	30	30	4.098		

*p < .05

จากตารางที่ 2 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำคล้องจอง โดยใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

สำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างแบบฝึกการสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 2) เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้สร้างชุดแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 เล่ม จากนั้นได้ทำการตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน 10 รายการ ได้ผลการประเมิน ว่าชุดแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสอดคล้องในทุกรายการคำถาม เท่ากับ 1 หมายความว่า เป็นแบบฝึกหัดที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับการศึกษาค้นคว้าวิจัย และสามารถใช้ได้จริง และการศึกษาผลการใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง เมื่อได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำคล้องจองความหลังการเรียนโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 พบว่า ผลการทดสอบหาประสิทธิภาพ เปรียบเทียบของแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง อยู่ในระดับ 80.25/82.11 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ 80/80

2. การศึกษาความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน (post-test) พบว่าคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนรวม 30 คน 518 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 57.56 และแบบทดสอบหลังเรียนรวม 739 คิดเป็นร้อยละ 82.11 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 24.55

อภิปรายผล

วิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างแบบฝึกการสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 2) เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของการเรียนโดยใช้แบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษางานวิจัยของ ลักขณา ใจเที่ยงกุล (2555) ได้กล่าวถึงหลักในการสร้าง แบบฝึก ซึ่งมีหลักในการสร้าง คือ ต้องใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กแต่ละวัน เช่น เด็กวัย 9 – 11 ปี จะสนใจเรื่องราว เนื้อหาสาระประเภทสารคดี เรื่องราวจากตำรา ตำนาน คำบอกเล่ามากกว่านิทาน เป็นต้น ในด้านของการใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ โดยเฉพาะคำสั่งต้องกระชับและชัดเจนและไม่ใช้ศัพท์ยากเกินไป ซึ่งแบบฝึกนั้นต้องให้ความหมายต่อชีวิต หมายถึงแบบฝึกนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการให้นักเรียน ฝึกเพื่ออะไร ให้ข้อคิดคติธรรมอะไรแฝงอยู่ ทั้งยังต้องฝึกให้คิดได้เร็วและสนุก ปกติหนังสือเรียนมักจะสร้างความจำเจ ทำให้เบื่อหน่ายได้ง่าย ดังนั้น แบบฝึกจะต้องแตกต่างไปจากหนังสือเรียน โดยเน้นให้นักเรียนได้คิดให้เร็วและสนุก โดยมีเกม หรือมีกิจกรรมหลากหลาย ปลูกความสนใจ ด้วยรูปภาพและรูปแบบที่แปลกหรือแตกต่างจากที่นักเรียนเคยเห็น ซึ่งต้องมีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน แบบฝึกที่ดีไม่ควรมากเกินไป ทำให้นักเรียนเบื่อ ไม่สนใจและไม่ควรมีกิจกรรมซ้ำ ๆ และอาจศึกษาด้วยตนเอง ตามลำพัง

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการศึกษาของลักขณา ใจเที่ยงกุล มาปรับใช้เพื่อสร้างแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่ามีความสอดคล้องกัน ดังนี้

1.1 การสร้างแบบฝึกที่แตกต่างไปจากหนังสือเรียน โดยเน้นให้นักเรียนได้คิดอย่างสนุก เมื่อ
นักเรียนรู้สึกสนุกจึงอยากจะทำแบบฝึกในเล่มต่อไป ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

1.2 นักเรียนมีพัฒนาการการเรียนรู้เรื่อง คำคล้องจอง ดีและคล่องแคล่วยิ่งขึ้น

1.3 สามารถพัฒนาการเรียนรู้เรื่องคำคล้องจองได้อย่างต่อเนื่อง

2. จากการศึกษางานวิจัยของคชาภรณ์ จำปาอิม (2552) ได้ทำวิจัยเรื่อง การใช้บทอาขยานพัฒนาทักษะภาษาไทยด้านการเขียนคำคล้องจอง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บทอาขยานพัฒนาทักษะภาษาไทย ด้านการเขียนคำคล้องจอง ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนปรินทร์รอยแยลส์วิทยาลัย

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 37 คนได้กล่าวว่า จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนไม่สามารถเขียนคำคล้องจองได้ นักเรียนไม่เข้าใจในหลักเกณฑ์การเขียนของคำคล้องจอง ไม่สามารถคิดคำที่สัมผัสคล้องจองต่างๆ ได้นักเรียนมีความรู้สึว่าการเขียนคำคล้องจองเป็นเรื่องที่ยาก น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ และไม่ตั้งใจเรียน ทำให้ผลการเรียนรู้เรื่องการเขียนคำคล้องจองไม่มีประสิทธิภาพ โดยเมื่อได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แผนการสอน สื่อและอุปกรณ์การสอนที่ได้สร้างขึ้น พบว่า 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถเขียนคำคล้องจอง มีทักษะทางภาษาไทย กล่าวคือ นักเรียนทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 สามารถผ่านเกณฑ์การทดสอบเนื้อหาเรื่อง คำคล้องจอง 2) นักเรียนมีพฤติกรรมในชั้นเรียนวิชาภาษาไทยที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ นักเรียนได้มีการปรับพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น มีความกล้าแสดงออก มีการซักถามหรือตอบคำถาม มีความรับผิดชอบในการทำงานและส่งงานตรงเวลา

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการศึกษาของคณาจารย์ จำปาอิม มาปรับใช้เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของการเรียน โดยการใช้แบบฝึก วิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษา ปีที่ 3 พบว่ามีความสอดคล้องกัน คือ การเรียนโดยใช้แบบฝึก นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถเขียนคำคล้องจองได้ ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากทีเรียนด้วยแบบฝึกแบบฝึกเสริมทักษะ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 จากการวิจัยพบว่า การนำแบบฝึกวิชาภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้นักเรียนทำ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่อ่านคำสั่งให้ละเอียด และบางคนไม่อ่านคำสั่ง แต่ใช้วิธีถามครูผู้สอนว่าแต่ละแบบทดสอบนั้นทำอย่างไร ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนสามารถทำแบบฝึกได้อย่างถูกต้อง ครูผู้สอนต้องอธิบายคำสั่งเพิ่มเติมอย่างละเอียด

1.2 รูปภาพที่นำมาใช้เป็นรูปภาพสีโทนมืด เมื่อนำไปถ่ายเอกประกอบการเรียน อาจต้องถ่ายเอกสารสี หากถ่ายเอกสารขาวดำ อาจทำให้นักเรียนไม่เห็นรูปภาพบางรูปและไม่สามารถทำแบบฝึกได้อย่างถูกต้อง

1.3 แบบฝึกหัดบางชุดเป็นแบบฝึกหัดที่ให้นักเรียนเขียนคำคล้องจองขึ้นเองโดยให้สัมพันธ์กับคำที่กำหนดให้หรือแต่งคำคล้องจองจากรูปภาพที่กำหนดให้ นักเรียนบางคนคำนึงถึงรูปสระและตัวสะกดให้คล้องจองเพียงอย่างเดียว ไม่ได้คำนึงถึงความหมายของคำ บางคำจึงเป็นคำที่ไม่มี ความหมาย ซึ่งครูต้องย้ำนักเรียนว่าให้เลือกคำที่มีความหมายเท่านั้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การทำแบบฝึกหัดโดยแบ่งออกเป็น 4 ชุด เริ่มจากง่ายไปยากทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นสามารถเรียนรู้และเข้าใจคำคล้องจองตั้งแต่ 1 พยางค์ถึง 4 พยางค์ได้ดี หากนำไปปรับใช้กับการสร้างแบบฝึกในบทเรียนอื่น ๆ ควรทำแบบฝึกให้หลากหลายและเริ่มจากง่ายไปยาก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ดี

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2553). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ เรื่อง ทวีปยุโรป ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). การสร้างแบบฝึก. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. สืบค้นจาก https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=17549&Key=news_research.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกรียงไกร เรือนน้อย. (2555). คำคล้องจอง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/333900>.
- ศชาภรณ์ จำปาอิม. (2552). การใช้บทอาขยานพัฒนาทักษะภาษาไทยด้านการเขียนคำคล้องจอง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- ดนยา สุเวทเวทิน. (2561). 'คล้องจอง-ร้อยกรอง' ภาษาไทยแสนสนุกที่ รร.บ้านนาประดู่. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/43397-'คล้องจอง-ร้อยกรอง'%20ภาษาไทยแสนสนุกที่%20รร.บ้านนาประดู่.html>.
- ธารารัตน์ ชัญช่าง. (2560). ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/thvsdiphathnakardekpthmway/thvsdi-thi-keiywkxng-kab-phathnakar-dekpthmway/thvsdi-phathnakar-thang-sti-payya-khxng-pheiy-cet-piaget>.
- ธิดา อินทร์น้า. (2558). ผลการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยใช้คำคล้องจองที่มีต่อความสามารถด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2562. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JGNRU/article/view/44543/36891>.
- นงเยาว์ ทองกำเนิด. (2558). การการพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นาถศจี สงค์อินทร์. (2560). การพัฒนาหนังสือภาพประกอบคำคล้องจอง Big & Small book เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่าน ของเด็กปฐมวัย ตามแนวทาง Brain- based learning. กรุงเทพฯ ฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- บุบผา เรืองรอง. (2560). การให้การศึกษาและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กปฐมวัย. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เพ็ญนภา เพ็งวิสาภาพพงษ์ (2558). คำคล้องจอง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/600440>.
- ฟูโตละห์ ซอนิง. (2556). ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. สืบค้นจาก <http://faosiyah.blogspot.com/>.
- ลักขณา ใจเพียงกุล. (2555). แบบฝึก มีหลักการอย่างไร. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/109624>.

สมพงษ์ ศรีพยาด. (2553). การพัฒนาชุดแบบฝึกการเขียนสะกดคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.

นครปฐม: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุมพร สุวรรณโมลี. (2561). การแก้ปัญหาการคิดคณิตในรายวิชาฟิสิกส์โดยใช้แบบฝึก. สิงห์บุรี: โรงเรียน

สิงห์บุรี

การพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ
แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

The Development of Reading Comprehension by Using the 5W1H Model for
Learning Management Integration with the Concept Map for Students of
Prathomasuksa Five

ณัฐกานต์ เฟื่องมณี^{1*} ดร.วathsanyu ขลิบเงิน² ดร.สุมิตรา โรจนนิต³

Nattakan Fangmnee^{1*} Dr.Wathanyu Khlib-Ngoen² Dr.Sumitra Rotjananiti³

^{1* 2 3} สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการอ่านคิดวิเคราะห์และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนในการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกจำนวน 48 คนซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test

ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวน 8 แผน เวลา 16 ชั่วโมง ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การอ่านคิดวิเคราะห์ การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H แผนผังความคิด

Abstract

The purpose of this study was to develop analytical reading skills by using Learning Management 5W1H integration with mind mapping. Furthermore, the results of analytical reading and the satisfaction of the students are studied. The population was Prathomasuksa five students in academic year 2019 at Bannoenmaprang School. The sample group was year five students who were studying in room two at Noen Maprang Sub-district, Noen Maprang District Phitsanulok Province. 5W1H learning management plan with mind mapping, achievement test and satisfaction questionnaire were used as the research tools. The data was analyzed in percentage, mean, S.D. and T-test.

Eight lesson plans were used within 16 hours and the results found that these lesson plan were qualified in the level of maximum. Students' achievement in learning was higher than pre-study with satisfied in high level.

Keywords : analytical reading, learning management 5W1H, mind mapping

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ สามารถบริโภคข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็ว อันเนื่องมาจาก การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน สามารถติดตาม ค้นหา หรือติดต่อกันได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการปรับตัวและการเสริมสร้างการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับเด็กและเยาวชนในยุคใหม่ ดังนั้นครูจึงควรทำความเข้าใจและนำกระบวนการคิดวิเคราะห์มาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน (มนตรี วงษ์สะพาน: 2556, หน้า 125)

โรงเรียนบ้านเนินมะปรางเป็นอีกหนึ่งโรงเรียนในสังกัดพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ที่ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากการรายงานผล

การดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2560 ของโรงเรียนบ้านเนินมะปราง ได้มีการทดสอบมาตรฐานกลาง (LAS)กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง มีการจัดการเรียนการสอนที่จะพยายามใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และเพื่อให้ นักเรียนมีทักษะด้านการอ่านคิดวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น การรายงานผลการประเมินด้วยข้อสอบมาตรฐานกลาง (LAS) ปีการศึกษา 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง มีคะแนนเฉลี่ย 53.08 และสาระการอ่าน กลุ่มสาระภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ย 60.20 เมื่อเทียบกับรายงานผลการ ประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 2 มีคะแนนเฉลี่ยการอ่านออกเสียงอยู่ที่ร้อยละ 99.77 และคะแนนเฉลี่ยการอ่านรู้เรื่องอยู่ที่ร้อยละ 96.68 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับเขตพื้นที่การศึกษาถึงร้อยละ 50 (รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2560 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2) การอ่านจึงเป็นปัญหาสำคัญที่สุด จากการ วิเคราะห์ผลการเรียนพบว่า นักเรียนขาดทักษะในด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ภาษาไทย ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ สมควรได้รับการแก้ไข การที่นักเรียนไม่สนใจ ไม่ตั้งใจ ไม่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน นักเรียนสื่อสารไม่ถูกต้อง ส่งผลให้ นักเรียนไม่คิดวิเคราะห์ การอ่าน คิดวิเคราะห์ของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จึงมีความจำเป็นจะต้องแก้ไข รูปแบบวิธีการสอนอย่างเร่งด่วน เพราะถ้าหากปล่อยทิ้งไว้จะทำให้ นักเรียนขาดการทักษะด้านการคิดทำ ให้ กระบวนการทางสมองขาดการฝึกฝน ส่งผลให้รายวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาที่มีการพัฒนาด้านการอ่านคิดวิเคราะห์ ไม่มีการพัฒนา

การใช้รูปแบบการสอนจึงเป็นวิธีช่วยในการพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์ รูปแบบวิธีการสอนแบบ 5W1H ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ที่ดีขึ้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ รูปแบบการสอนที่สามารถนำมาพัฒนาทักษะการด้านการคิดวิเคราะห์ คือวิธีการสอนแบบ 5W1H (สุวิทย์ มูลคำ, 2547, หน้า 21) เป็นรูปแบบการใช้เทคนิคในการวิเคราะห์แก้ไขปัญหานั้น ส่วนใหญ่จะใช้ในขั้นตอนของการ วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการตั้งคำถามซึ่งประกอบด้วย Who (ใคร) What (อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อไหร่) Why (ทำไม) How (อย่างไร) การตั้งคำถามดังกล่าวจะทำให้ได้คำตอบในแต่ละประเด็น แต่ละข้อของคำถาม เทคนิค 5W1H จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือปัญหา ได้เกือบทุกรูปแบบ เป็นการวิเคราะห์ (Analysis Thinking) ที่ใช้ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ นำมาหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างองค์ประกอบ ต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อค้นหาคำตอบที่เป็น ความเป็นจริงหรือที่เป็นสิ่งสำคัญ จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบ เรียบเรียงใหม่ให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ โดยในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบ 5W1H มีฐานการคิดมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ 6 ประเภทตามความคิดของบลูม (Bloom) ที่เชื่อว่าการคิดจึงเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญมากในการพัฒนา ด้านต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาในเรื่อง การพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียน พัฒนาการเรียนรู้ทางการศึกษา และประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดทักษะที่จำเป็นสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

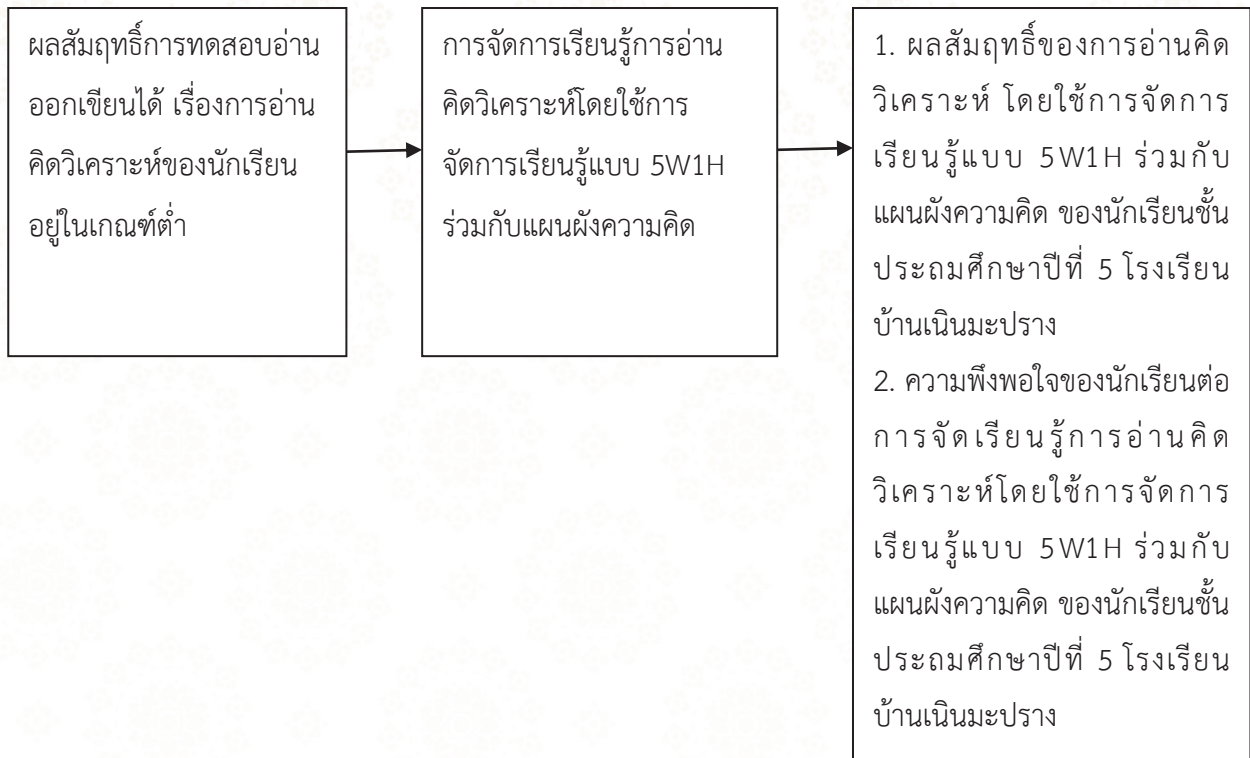
1. เพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนเพื่อพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สมมติฐานการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง อยู่ในระดับสูงขึ้น จากการทดสอบมาตรฐานกลาง (LAS)

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการ

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง ตำบลเนินมะปราง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 48 คนซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง
2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบอัตนัย 1 ข้อ และแบบปรนัย 20 ข้อ
3. แบบสอบถามความพึงพอใจแบบ (Rating scale)

ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง โดยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
2. นำผลที่ได้จากการศึกษามาสร้างเครื่องมือและพิจารณาเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิด
3. ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ
4. นำเครื่องมือไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
5. นำเครื่องมืออธิบายและชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอ่านคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ให้นักเรียนเข้าใจ
6. ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง จำนวน 16 ชั่วโมงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัว (Pre-test) จำนวน 48 คน

7. เมื่อเสร็จสิ้นการสอนในแต่ละแผนนักเรียนทำแบบทดสอบระหว่างเรียน
8. หลังจากดำเนินการสอนครบทั้ง 8 แผน นักเรียนทำการทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ แบบอัตนัย 1 ข้อ และแบบปรนัย 20 ข้อ
9. นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด
10. เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำไปประมวลผลและวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ (t-test) ที่ใช้การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างหนึ่งกับกลุ่มประชากรที่อาจมีความสัมพันธ์กันหรือเป็นอิสระต่อกันโดยกลุ่มตัวอย่างต้องสุ่มมาจากประชากรที่มีการแจกแจงปกติและทราบค่าความแปรปรวนของประชากร

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง เวลา 16 ชั่วโมง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากนิทานเรื่องกระเช้าสีดา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ตอน กำเนิดมะกะโท แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากบทความความเรียงประเภทข่าวสารทั่วไปแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากบทความบรรยาย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 การอ่านคิด

วิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากวรรณกรรมสำหรับเด็กเรื่องชีวิตสดใส แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากบทอาขยานวิชาเหมือนสินค้า และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากข่าวเหตุการณ์ปัจจุบันผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน ได้ทำการตรวจสอบความเหมาะสม สอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ได้คำนวณหาค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) พบว่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผน มีค่าเท่ากับ 4.75 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการอ่านคิดวิเคราะห์ที่มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน ที่นักเรียนสามารถร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

2. ผลสัมฤทธิ์ของการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ส่งผลให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อสอบได้อย่างเห็นได้ชัดเจน มีผลการเรียนที่ดีขึ้นตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าในภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย 3.85 ซึ่งอยู่ในระดับมากดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาสามารถช่วยฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง เวลา 16 ชั่วโมง รวม 8 วัน ประกอบด้วยแผนที่ 1 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง แผนที่ 2 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากนิทานเรื่องกระเช้าสีดา แผนที่ 3 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากวรรณคดีเรื่องราชาธิราช ตอน กำเนิดมะกะโท แผนที่ 4 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากบทความความเรียงประเภทข่าวสารทั่วไปแผนที่ 5 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากบทความบรรยาย แผนที่ 6 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากวรรณกรรมสำหรับเด็กเรื่องชีวิตสดใส แผนที่ 7 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากบทอาขยานวิชาเหมือนสินค้า และแผนที่ 8 การอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด จากข่าวเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนโดยผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ ท่าน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปรับปรุงแก้ไข จึงทำให้เกิดแผนการจัดการเรียนรู้มีดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 4.75 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการอ่านคิดวิเคราะห์ที่มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน ที่นักเรียนสามารถร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ (2547, หน้า 21) กล่าวว่า การสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิค 5W1H จะสามารถช่วยไล่เรียงความชัดเจนในแต่ละเรื่องได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกทั้งการสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์รูปแบบที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คือสอนด้วยการตั้งคำถาม การสอนโดยใช้แผนที่ความคิด การเรียนรู้แบบปรึกษาหารือ การบันทึกการเรียนรู้และข้อสงสัย การจัดระเบียบ คิดไตร่ตรอง บูรณาการและประเมินเพื่อให้เข้าใจตนเอง ความคิด และความรู้สึกของตนเองเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

2. ผลสัมฤทธิ์ของการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ส่งผลให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อสอบได้อย่างเห็นได้ชัดเจน มีผลการเรียนที่ดีขึ้นตามลำดับ

สอดคล้องกับผลการวิจัยของบรรจง แสงนภาวรรณ (2556, หน้า 113) ที่ศึกษาพบว่า ทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ หลังการจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการสอน KWL Plus สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคการสอน KWL Plus อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และดวงพร เฟื่องฟู (2560, หน้า 59) ศึกษาความสามารถในการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค 5W1H โดยมีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 26 คิดเป็นร้อยละ 81.25 จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด ช่วยพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้ดีขึ้น

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับ แผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าในภาพรวม นักเรียนมีความพึงพอใจระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนที่มีการวิเคราะห์เนื้อหา แบ่งเป็นส่วน ๆ โดยการเรียงจากง่ายไปยาก มีความต่อเนื่องตามลำดับของเนื้อหา เนื้อหาเป็นเรื่องในบทเรียนทำให้เกิดความสนใจมากขึ้น มีสื่อการสอนที่หลากหลาย กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดเชื่อมโยงในสิ่งต่างๆ เพื่อกระตุ้นความคิดของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนสนใจต่อการเรียน นอกจากนี้ความพึงพอใจยังเป็นการแสดงออกความรู้สึกชอบและพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับดวงพร เฟื่องฟู (2560: 59) การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค 5W1H เพื่อส่งเสริมการอ่าน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค 5W1H โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และพชิณูะ กันธิยะ (2559, หน้า 85) ได้มีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ชั้น วิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ แบบบันได 5 ชั้น ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจมาก

ดังนั้น จากผลการศึกษาเห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสรุปได้ว่าการพัฒนาการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทำให้นักเรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ที่ถูกต้องตามหลักการ เกิดการเรียนรู้ที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาอื่นต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. โรงเรียนใดมีความประสงค์นำการวิจัยไปใช้กับระดับชั้นอื่นควรเลือกเนื้อหาในบทเรียนที่นักเรียนได้เรียน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์จากเรื่องใกล้ตัวก่อน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้

1. ควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด กับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นต้น
2. ควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิด สำหรับนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบ 5W1H ร่วมกับแผนผังความคิดกับร่วมกับวิธีการอื่นๆ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). เทคนิคการสร้างแผนที่ความคิด (Mind Mapping. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- ดวงพร เฟื่องฟู. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิค 5W1H เพื่อส่งเสริมการอ่าน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ทิตนา แคมมณี. (2550). องค์ความรู้เพื่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจง แสงนภาพรรณ. (2556). การพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พชัญญะ กัณธิยะ. (2559). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ชั้น วิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- มนตรี วงษ์สะพาน. (2556). การยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, 13(2), 125-139.
- วัฒนา ก้อนเชื้อรัตน์. (2550). การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1. นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2549). เอกสารประกอบการสอนวิชา 0506702 นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้. มหาสารคาม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: ภาคพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2550). การพัฒนาผลงานทางวิชาการสู่การเลื่อนขั้นวิทยฐานะ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในสำนวนจีน

The Presentation of Feminism Concept in Chinese Proverbs

เนตรนํ้าทิพย์ บุคดาวงศ์^{1*}

Nednamthip Buddawong^{1*}

^{1*} สาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่ปรากฏในสำนวนจีน โดยในการจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสุ่มเลือกสำนวนจีนที่เกี่ยวกับสตรีจากเอกสารต่างๆ มาทั้งหมด 20 สำนวนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสตรีจีนที่ปรากฏในสำนวนจีน ผลการวิเคราะห์สรุปว่า มีแนวคิดที่ปรากฏในสำนวนจีนทั้งหมด 7 แนวคิดคือ แนวคิดผัวเดียวเมียเดียว แนวคิดรักนวลสงวนตัว แนวคิดเรื่องความสวยความงาม แนวคิดเรื่องคุณธรรมและความดีงาม แนวคิดปิตาธิปไตย แนวคิดความเป็นผู้นำ และแนวคิดความผิดหวังจะพบว่า มีแนวคิดส่วนใหญ่ที่จัดอยู่ในด้านการกตขี้อสตรี คือ แนวคิดผัวเดียวเมียเดียว แนวคิดรักนวลสงวนตัว แนวคิดเรื่องความสวยความงาม แนวคิดเรื่องคุณธรรมและความดีงาม แนวคิดปิตาธิปไตย และแนวคิดความผิดหวัง แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่กตขี้อและครอบงำสตรี เพื่อเน้นย้ำว่าชายต้องเป็นใหญ่และหญิงเป็นรอง ซึ่งสอดคล้องกับลัทธิขงจื้อที่สนับสนุนให้ผู้ชายเป็นใหญ่ตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้ว ดังสำนวนจีนที่ว่า “มีแต่ผู้หญิงและบ่าวไพร่ที่เลี้ยงยาก” (唯有女人与小人难养也) จะเห็นว่าสำนวนนี้ให้ค่าของสตรีเทียบเท่ากับบ่าวไพร่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังพบแนวคิดความเป็นผู้นำในสำนวนจีนด้วย แนวคิดดังกล่าวอาจเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากแนวคิดข้างต้น อาจจะเป็นแนวคิดที่ถูกนำเสนอเพื่อตอบโต้แนวคิดชายเป็นใหญ่หญิงเป็นรอง หรือเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของสตรี โดยไม่ต้องการถูกกตขี้อยู่ภายใต้อำนาจหรือการปกครองของผู้ชายไปตลอด

คำสำคัญ : การนำเสนอแนวคิด สำนวนจีน ปิตาธิปไตย

Abstract

The objectives of this research were to study and analyze the concepts about Chinese women mentioned in Chinese proverbs. The data was collected through the 20 Chinese proverbs relating to women and randomly selected from various documents. The findings indicated that two major language strategies were used in Chinese proverbs, namely figure of speech and metaphor. The figure of speech strategy was divided into simile, symbol, and metonymy. The metaphor strategy included animal metaphor and human metaphor were included. The seven concepts about Chinese women were found in Chinese proverbs: monogamy, virginity maintenance, beauty, moral and goodness, patriarchy, leadership, and disappointment.

Keywords : Concept presentation, Chinese proverbs, patriarchy

บทนำ

สำนวนเปรียบเสมือนกระจกเงาสท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมตลอดจนประเพณีความเชื่อทัศนคติเกี่ยวกับความดีความชั่วเป็นต้นฉะนั้นการศึกษาสำนวนของแต่ละชาติจะทำให้เราเข้าใจชนชาตินั้นได้ดียิ่งขึ้น (คณิงชัย วิริยะสุนทร 2557, หน้า 1 อ้างถึงในกรณีการโกวิทกุล, 2544, หน้า 1)

สำนวนในภาษาใดภาษาหนึ่งหรือสำนวนของกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งอาจเป็นสำนวนที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษในวัฒนธรรมสังคมหรือสิ่งแวดล้อมเดิมหรือเป็นสำนวนที่กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้เป็นเจ้าของภาษานำมาใช้สอดแทรกลงไปในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังตัวอย่างสำนวนในภาษาจีนว่า “คนมีพลาตมีอามีพลาตเท้า” (คณิงชัยวิริยะสุนทร, 2557, หน้า 1 อ้างถึงใน กรณีการโกวิทกุล, 2544, หน้า 71)

หากผู้ศึกษาไม่สามารถเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของภาษาที่สื่อออกมา ก็จะทำให้การสื่อสารไม่บรรลุผล ก่อให้เกิดการเข้าใจผิดกันระหว่างสื่อสารได้ ดังนั้นการศึกษาสำนวนจีนนั้น นอกจากการเข้าใจรูปแบบโครงสร้างของสำนวนแล้ว หากเราสามารถเข้าใจถึงแนวคิดของผู้แต่งสำนวน จะสามารถทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงวัฒนธรรมจีนรวมถึงทัศนคติและมุมมองของผู้ใช้สำนวนที่มีต่อสตรีจีนได้อีกด้วย

วิธีการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ และจัดระเบียบกลุ่มข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่ปรากฏในสำนวนจีน การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงสรุปข้อมูล

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยพบแนวคิดเกี่ยวกับสตรีที่ปรากฏในสำนวนจีนสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. แนวคิดผัวเดียวเมียเดียว

เองเกลส์มองว่าระบบผัวเดียวเมียเดียวนี้ถูกบังคับใช้กับฝ่ายหญิงเพียงฝ่ายเดียว โดยสามีเรียกร้องความซื่อสัตย์จากภรรยาเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุตรที่เกิดมาไม่ใช่ลูกของชายอื่น ส่วนฝ่ายสามีก็ยังคงมีหลายเมียอยู่ (วารุณี ภูริสิทธิ์, 2545, หน้า 74-75 อ้างถึงในเขียน นิรันดรนุต, 2546, หน้า 17) สำนวนจีนสะท้อนแนวคิดผัวเดียวเมียเดียว สังคมคาดหวังให้สตรีเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องจงรักภักดีต่อสามีของตนเพียงคนเดียว แม้ว่าสามีจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม สังคมยังมีความคาดหวังให้สตรีอยู่เป็นม่ายเช่นนั้นไปจนกว่าจะสิ้นอายุไข เช่น สำนวน 从一而终 (cóngyīérzhōng) หมายความว่า ตามติดชายเดียวไปจนชั่วชีวิต ถึงแม้ว่าสามีจะเสียชีวิตไปก่อน ก็ไม่แต่งงานใหม่ สะท้อนแนวคิดผัวเดียวเมียเดียว คือ เป็นสำนวนที่ใช้ในการผูกมัดสตรีไม่ให้มีชายอื่น

2. แนวคิดรักนวลสงวนตัว

เป็นที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบัน สังคมในประเทศจีนจะมีแนวคิดเรื่องการรักนวลสงวนตัวน้อยลง อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องการรักนวลสงวนตัวก็ปรากฏให้พบในสำนวนจีน ซึ่งแนวคิดนี้เป็นสิ่งที่สนับสนุนว่าวัฒนธรรมทางความคิดของจีน มีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมของไทย เช่น สำนวน 九烈三贞 (jiǔlièsānzhen) แปลตรงตัวคือ พรหมจรรย์ 3 ประการ และ ศักดิ์ศรี 9 ประการ หมายถึง สตรีที่รู้จักรักนวลสงวนตัว โดยใช้ความสาวหรือความบริสุทธิ์ของสตรีมาเป็นข้อกำหนดความดีงาม สะท้อนแนวคิดที่มีต่อสตรีในอดีตว่าให้รู้จักรักนวลสงวนตัว

3. แนวคิดเกี่ยวกับความสวยความงาม

สำนวนจีนที่สะท้อนแนวคิดเรื่องความงามของสตรี คือสังคมนิยมที่สตรีจะต้องมีรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม แม้ว่าจะงามด้วยเครื่องประดับก็ตาม นอกจากนี้ยังต้องงามด้วยการแต่งกายด้วยอาภรณ์ที่สะอาด สะอาด ดูดีมีระดับอีกด้วยเช่นสำนวน 荆钗布裙 (jīngchāibùqún) แปลว่า ปิ่นกิ้งไม้กระโปรงผ้าหยาบ ใช้พรรณนาสตรีที่ยากจน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ที่เรียบง่าย สะท้อนแนวคิดที่ว่า สังคมมองสตรีว่าจะต้องมีภาพลักษณ์ที่สวยงาม คือนอกจากจะสวมเสื้อผ้าแล้ว สตรียังต้องปกปิดเพื่อความสวยงาม แม้ปิ่นกิ้งไม้ก็ตาม

4. แนวคิดเรื่องความดั่งาม

แนวคิดเรื่องความดั่งามของสตรีในอดีตปรากฏให้เห็นมาอย่างยาวนาน เห็นได้จากแนวคิดปรัชญาของจื๊อ ดังที่ริตริตัน กุญแจทอง และกนกพร นุ่มทอง (2559) ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ควรรู้ผิดชอบชั่วดี เมื่อรู้แล้วก็ต้องรู้จักปรับปรุงตนไปในทางที่ดี ละเว้นการทำความผิด ดังท่อนหนึ่งในบทที่ 5 “ตั้งมั่น” ของวรรณกรรมเรื่อง “เดือนหงิม” ว่า “ฟังไม่ฟังสิ่งชั่ว ไม่มัวมองสิ่งทราม ไหนไม่แต่งตัวยั่ว อยู่บ้านไม่ปล่อยตัว” (耳无涂听，目无邪视，出无冶容，入无废饰) ”

สำนวนจีนที่สะท้อนแนวคิดเรื่องความดั่งามเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังว่าสตรีจะต้องเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย อีกทั้งมีความสามารถด้านงานฝีมือ สามารถเย็บปักถักร้อยได้ หรือทำกับข้าวอร่อย เป็นต้นเช่น สำนวน 三从四德 (sāncóng sìdé) แปลว่า ตามสามคุณธรรมสี่ ตามสามหมายถึง ต้องเชื่อฟังบุคคล 3 บุคคล คือ ก่อนแต่งงานต้องเชื่อฟังบิดา แต่งงานแล้วเชื่อฟังสามี เมื่อสามีตายแล้วให้เชื่อฟังลูกชาย ส่วนคุณธรรมสี่ประการหมายถึง ต้องมีจริยธรรมดีคือประพฤติตนดี สองต้องมีหน้าตาดี คือต้องมีผิวพรรณสะอาด สะอ้าน สามต้องมีวาจาดี ไม่พูดจาให้ร้ายหรือส่อเสียดผู้อื่น และสี่คือต้องรู้จักทำงานบ้านงานเรือน

5. แนวคิดปิตาธิปไตย

เป็นที่ทราบกันดีว่า วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว ซึ่งในสำนวนจีนก็พบว่า มีสำนวนที่สนับสนุนความเชื่อดังกล่าว เช่นสำนวน 重男轻女 (zhòngnánqīngnǚ) หมายถึง การที่บิดามารดาให้ความสำคัญกับลูกที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และสำนวน 男尊女卑 (nánzūnnǚbēi) หมายถึง การให้ความสำคัญกับสถานะของผู้ชายสูงกว่าสถานะของผู้หญิง

6. แนวคิดความเป็นผู้นำ

ถึงแม้ว่าในสังคมจีน สตรีจะถูกมองว่ามีความสำคัญน้อยกว่าบุรุษ แต่ก็พบสำนวนที่ให้การยกย่องสตรีเป็นวีรสตรี ซึ่งสามารถตอบโจทย์ที่ว่าสตรีไม่ได้เป็นฝ่ายที่ถูกมองข้ามเสมอไป ในบางโอกาสก็สามารถขึ้นมาเป็นผู้นำได้ด้วย เช่น สำนวน 巾帼英雄 (jīnguóyīngxióng) แปลตรงตัวคือ วีรสตรีผ้าโพกหัว สำนวนนี้ใช้คำว่า 巾帼 (jīnguó) แปลว่า ผ้าโพกหัวของสตรี และต่อมามีความหมายว่าสตรี จะเห็นว่าในสำนวนนี้ใช้คำว่า 英雄 (yīngxióng) ที่แปลว่าวีรบุรุษ ซึ่งแสดงถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นผู้นำ สะท้อนสังคมสตรีในอดีตในอีกแง่มุมคือสตรีมีความเป็นผู้นำ

7. แนวคิดความผิดหวัง

นอกจากแนวคิดข้างต้นดังกล่าวข้างต้น แม้ว่าสตรีไม่ได้ถูกกดขี่ทางกาย แต่ก็ยังพบว่าสตรีถูกกดขี่ทางใจ คือพบสำนวนที่สตรีมีความผิดหวัง เช่น สำนวน 白头之叹 (báitóuzhītàn) 白头 (báitóu) แปลว่าผมขาว ในที่นี้หมายถึงหญิงชรา 叹 (tàn) คือการถอนหายใจ สำนวนนี้จึงหมายถึงการถอนหายใจของหญิงชรา ใช้พรรณนาหญิงชราที่ถูกทอดทิ้ง

กล่าวโดยสรุป สตรีในสังคมจีนถูกมองให้มีแนวคิดแบบฟัวเดียวเมียเดียว รักนวลสงวนตัว มีความงามทั้งทางกายและทางใจ ในขณะเดียวกันก็พบแนวคิดชายเป็นใหญ่หญิงเป็นรอง และตอกย้ำด้วยแนวคิดด้านความผิดหวัง อย่างไรก็ตาม ยังพบแนวคิดด้านความเป็นผู้นำของสตรีด้วย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการสำนวนจีนเกี่ยวกับสตรีที่สรุปไว้แล้วข้างต้นนั้นเป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การอภิปรายผลแนวคิดที่เกี่ยวกับสตรีนั้น ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดในด้านกดขี่สตรีดังนี้ แนวคิดฟัวเดียวเมียเดียว แนวคิดรักนวลสงวนตัว แนวคิดเรื่องความสวยความงาม แนวคิดเรื่องคุณธรรมและความดีงาม แนวคิดปีตาธิปไตย และแนวคิดความผิดหวัง ซึ่งแนวคิดเหล่านี้เป็นแนวคิดที่กดขี่และครอบงำหญิง เพื่อเน้นย้ำว่าชายต้องเป็นใหญ่และสตรีเป็นรอง สอดคล้องกับลัทธิขงจื้อที่สนับสนุนให้ผู้ชายเป็นใหญ่ตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ดังสำนวนจีนที่ว่า “มีแต่ผู้หญิงและบ่าวไพร่ที่เลี้ยงยาก” (唯有女人与小人难养也) จะเห็นว่าสำนวนนี้ให้ค่าของสตรีเทียบเท่ากับบ่าวไพร่ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังพบแนวคิดความเป็นผู้นำในสำนวนจีนด้วย เช่น สำนวน 巾帼英雄 (jīnguóyīngxióng) แนวคิดดังกล่าวอาจเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังจากแนวคิดข้างต้น อาจจะเพื่อตอบโต้แนวคิดชายเป็นใหญ่หญิงเป็นรอง หรือเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของสตรี โดยไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจหรือการปกครองของผู้ชายไปตลอด

กล่าวโดยสรุป การทราบถึงแนวคิดจากสำนวนจีนจะช่วยให้ผู้เรียนภาษาจีน นอกจากจะเข้าใจด้านมิติทางภาษาแล้ว ยังสามารถเข้าใจถึงสังคมและวัฒนธรรมจีนที่สะท้อนมุมมองสตรีจีนได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ โกวิทกุล. (2544). การเปรียบเทียบภษิต - คำพังเพยจีนกับสำนวน - ภษิตไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจียน นิรันดร์นุต. (2546). การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณิงชัย วิริยะสุนทร. (2557). กลวิธีทางภาษาและบทสะท้อนวิถีคิดท้องถิ่นในสำนวนอีสาน. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รติรัตน์ กุญแจทอง และ กนกพร นุ่มทอง. (2559). เตือนหญิง: วรรณกรรมสอนสตรีที่ประพันธ์ขึ้นภายใต้วัฒนธรรมขงจื้อ. *วารสารจีนศึกษา*, 9(1), 50-72.
- วารุณีภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม: กระบวนการและแนวคิดในศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- 朱祖延.汉语成语大词典[M].湖北大学古籍研究所编, 2001。

การวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาด พ.ศ.2553-2561

The Analysis of the Content Related to Female Characters in Chommanard Award Winning Documentaries during 2010-2018

LUO SHUYING^{1*} รองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์²

LUO SHUYING^{1*} Associate Professor Thida Mosikarat²

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

² อาจารย์ที่ปรึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ 10540

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาด พ.ศ.2553-2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาด ปี พ.ศ. 2553-2561 ขอบเขตงานวิจัยคือ สารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งหมด 7 เล่ม ได้แก่ ฉันทิศจีระประเสริฐ ชำมแดน พฤษมาตาทาก่อนสิ้นรุ่งอรุณแห่งฝันขงหญิงความฝันของฉันทิษา โลกคู่ขนานและความงดงามของชีวิต โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาดมีเนื้อหาที่นำเสนอชีวิตจริงของผู้หญิงไทยที่มาจากครอบครัวยากจนต้องดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่รอดมีอาชีพต่างมีรายได้น้อยใช้แรงงานและขายบริการทางเพศสะท้อนปัญหาของผู้หญิงในสังคมไทยที่ขาดการศึกษาถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบและถูกข่มเหงรังแกโดยค่านิยมของผู้ชายที่มีต่อเพศหญิงผู้หญิงพยายามเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้นมีความอดทนทำงานหนัก มีความรับผิดชอบ ไม่ยอมพ่ายแพ้และพยายามแสวงหาวิธีการที่ทำให้หลุดพ้นจากปัญหาความทุกข์ยากและมุ่งมั่นที่จะต่อสู้กับปัญหาในชีวิตไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม

คำสำคัญ : สารคดี ผู้หญิง ชมนาด

Abstract

The objective of this study was to analyze the content of female characters in Chommanard Award Winning Documentaries during 2010-2018. The scope of this research was the content of seven documentaries namely Chan Kue Eri, Pruksa Ma Da, Korn Sin Rung Arun Haeng Fun, Khang Ying, Kwamfun Khong Chantana, Lok Koo Kanan and Kwam Ngod Ngam Khong Chevet. The present study used the descriptive research type. The findings revealed that the content of the targeted documentaries presented the reality of Thai women from poor labor families who struggled to survive and earn less income in prostitute career path. The results also reflected the problems of women in Thai society who lack of education. They were oppressed, exploited and bullied by the man's value toward women. Women tried to improve their lives and find the ways to be free from misery without discouragement.

Keyword : Non-fiction, Woman, Chommanard Book Prize

บทนำ

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความคิด ความรู้ โดยบอกเล่าประสบการณ์ของตนเองเป็นงานสร้างสรรค์จากเรื่องจริงให้ผู้อ่านได้รับรู้จึงเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นชีวิตของมนุษย์ การพัฒนาเปลี่ยนแปลงความเป็นไปของมนุษย์ในสังคม

ผู้อ่านมีความสนใจใคร่รู้เรื่องราวความเป็นไปของมนุษย์ เป็นข้อเท็จจริงที่สร้างสรรค์ถ่ายทอดจากความรู้ และประสบการณ์ของมนุษย์ จึงมีวรรณกรรมหลายรูปแบบที่มีเนื้อหาถ่ายทอดเรื่องราวของมนุษย์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้อ่านดังที่ สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 32-33) ได้อธิบายถึงการขยายตัวของวรรณกรรมไทย หลังรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา คนไทยต้องการอ่านหรือฟังเรื่องเล่าที่มีเหตุผลและเป็นเรื่องราวที่มีลักษณะคล้ายกับเรื่อง que ผู้อ่านสามารถมีประสบการณ์ได้พบเห็นในชีวิตจริง เป็นธรรมชาติของคนทั่วไปที่สนใจต้องการรู้เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวมากกว่าเรื่องที่อยู่ไกลตัว เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปนักเขียนส่วนหนึ่งจึงคิดสร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีรูปแบบเป็นเรื่องราวร้อยแก้ว มีเนื้อหาใกล้เคียงกับชีวิตคนจริงๆ และมีเหตุผลยิ่งขึ้นรูปแบบ

ที่สร้างใหม่นี้คือ “สารคดี” เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วให้ความรู้และความบันเทิงแตกต่างจากวรรณกรรมประเภทตำราความรู้และบันเทิงคดี

ชลอ รอดลอย (2551, หน้า 3-5) ได้กล่าวว่า ผู้แต่งสารคดีมุ่งที่จะเสนอความรู้และความจริงที่เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้อ่านได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับ ถวัลย์มาศจรัส (2545, หน้า 244) ได้อธิบายว่า เนื้อหาสารคดีเขียนมาจากเรื่องราวความเป็นจริง และรีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2543, หน้า 125) กล่าวว่า สารคดีเชิงประวัติชีวิตเป็นสารคดีมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติชีวิตของบุคคล ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวของคนในสังคม ซึ่งเป็นประสบการณ์ในชีวิตจริง ทั้งด้านดีและด้านไม่ดี เช่น สารคดีประวัติชีวิตของผู้หญิงจะบอกเล่าเรื่องราวถ่ายทอดชีวิตของผู้หญิงในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นชีวิตการทำงานในแต่ละอาชีพ ปัญหา บทบาทและลักษณะของผู้หญิง ทั้งในครอบครัว การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

สำหรับสารคดีเชิงประวัติเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นสารคดีที่น่าสนใจ โดยเฉพาะสารคดีเชิงประวัติที่มีเนื้อหาเป็นชีวิตของนักเขียนเอง ที่เรียกว่าสารคดีอัตชีวประวัติ และสารคดีประวัติชีวิตของคนอื่น ๆ หรือสารคดีชีวประวัติ ล้วนมีเนื้อหาที่บอกเล่าเรื่องของผู้หญิง ที่มีคุณค่าควรที่ผู้อ่านจะได้รับรู้ หรือศึกษาเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิต หรือทำความเข้าใจปัญหาชีวิตของผู้หญิงในฐานะเป็นพลังสำคัญในการสร้างสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งมั่นคง ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมนักเขียนสตรี โดยจัดการประกวดงานเขียนวรรณกรรมรางวัล “ชมนาด” ให้รางวัลเฉพาะนักเขียนผู้หญิง โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานโล่รางวัลโปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เพื่อให้กำลังใจแก่นักเขียนผู้หญิง ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (“รางวัลชมนาด” เว็บไซต์ความสำเร็จของสตรีผู้มีใจรักในการประพันธ์ 2561: ออนไลน์) ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจึงสนใจวิเคราะห์ศึกษาเนื้อหาสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาด ซึ่งทำให้เข้าใจชีวิตของผู้หญิงไทยที่มีเรื่องราวหลากหลาย ได้รับรู้ถึงความเข้มแข็งของผู้หญิงในการดำเนินชีวิตและการเผชิญกับปัญหา จนสามารถดำรงตนในความเป็นผู้หญิงในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาดปี พ.ศ. 2553-2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์สารคดี (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและการวิเคราะห์เนื้อหาสารคดี
3. ศึกษาและคัดเลือกสารคดีที่ได้รับรางวัลชมเชยระหว่างปี พ. ศ. 2553-2561
4. ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้หญิงของสารคดีที่ได้รับรางวัลชมเชยระหว่างปี พ. ศ. 2553-2561
5. สรุปและรายงานผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. การประกอบอาชีพของผู้หญิงในสารคดี

สารคดีที่ได้รับรางวัลชมเชยจำนวน 7 เล่ม ได้บอกเล่าชีวิตจริงของผู้หญิงที่ทำอาชีพหลากหลาย มีชีวิตที่แตกต่างกัน แบ่งเป็นสารคดีที่มีเนื้อหาบอกเล่าชีวิตของผู้หญิงที่ประกอบอาชีพใช้แรงงาน ขาดโอกาสในการศึกษาจำนวน 5 เล่ม และอีก 2 เล่มเป็นสารคดีที่ได้เล่าถึงผู้หญิงที่มีโอกาสในการศึกษาประกอบอาชีพซึ่งได้ใช้ความรู้ความสามารถ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 อาชีพใช้แรงงาน

ในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมเชยนำเสนอเรื่องของผู้หญิงที่มีการศึกษาน้อย ครอบครัวมีฐานะยากจน ต้องทำงานหนัก และต้องหาเงินมาเลี้ยงชีวิตและครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

1) อาชีพสาวโรงงาน

ในสารคดีเรื่อง ความฝันของฉันทนา ได้บอกเล่าเรื่องราวของผู้หญิงที่ทำงานในโรงงานทอผ้า ดังตัวอย่าง

วันต่อมาฉันได้งานเพิ่มเป็นสามโหลต้องกลับบ้านช้ากว่าเดิมวันนั้นเป็นวันเงิน
ค่าแรงออกพอดีฉันทำงานได้ไม่ถึงสามสัปดาห์ได้รับเงินหนึ่งร้อยยี่สิบเจ็ดบาทหลังจาก
หักค่าด้ายสองหลอดกับค่าไฟอีกสิบห้าบาท

(ความฝันของฉันทนา 2560, หน้า 22)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงต้องออกจากโรงเรียนในวัย 14 ปีทำงานในโรงงานทอผ้า อายุน้อยไม่มี
ประสบการณ์ทำงานหนัก จึงทำงานผิดพลาดถูกหักค่าแรง ได้เงินค่าจ้างลดน้อยลง

2) อาชีพขายบริการทางเพศ

ในสารคดีเรื่อง ฉันทคือเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน ได้นำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงที่ดิ้นรน
หนีความยากจน ต้องเลี้ยงลูกนอกสมรส ผู้ชายไม่รับผิดชอบ เดินทางไปขายบริการทางเพศในต่างประเทศ ดัง
ตัวอย่าง

... ต้องเข้าห้องทำงานกับแขกแค่เพียง 15-20 นาทีไม่มีการแก้ผ้าใช้วิธีใส่
กระโปรงทำงานและยกขึ้นอย่างเดียวโดยคิดค่าบริการดังนี้เก็บเงินค่าบริการจากแขก
150 เหรียญ ... แบ่งเงินออกเป็น 3 ส่วนคือ 100 เหรียญเป็นของเจ้าแม่ 30 เหรียญ
เป็นของคนคองคืออาจง 20 เหรียญเป็นของโรงแรมคือค่าห้อง ...

(ฉันทคือเอรีกับประสบการณ์ข้ามแดน 2553, หน้า 68)

จากตัวอย่างชีวิตของผู้หญิงขายบริการทางเพศในต่างประเทศ มีความยากลำบาก ถูกเอารัดเอา
เปรียบต้องทำงานรับแขกให้ได้มาก ๆ ต่อวันเพื่อใช้หนี้แก้เจ้าแม่ ค่าสถานที่ และคนจัดหาแขกมีเงินเหลือของ
ตัวเองเพียงเล็กน้อย

3) อาชีพรับจ้าง

ในเรื่อง พลุกซามาตา ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงทำงานรับจ้างเป็นหมอนวด ดังตัวอย่าง

... แม่กระถิ่นเหน็ดเหนื่อยสิ้นหลังแทบขาด อาชีพหมอนวดจับเส้นรับจ้างตาม
บ้านไม่ทำให้มีเงินเหลือเพื่อ แค่อายค่าดอกเบี้ยยก็แทบชกหน้า

(พลุกซามาตา 2556, หน้า 42)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงความรู้น้อย ต้องรับจ้างนวดไปตามบ้าน เป็นอาชีพหมอนวดที่ต้องใช้แรงกาย มีรายได้น้อย ไม่มีสถานที่ทำงานเป็นประจำ ชีวิตยากลำบากไม่มั่นคง เมื่อมีเงินไม่พอใช้จ่าย ก็ต้องกู้ยืมเป็นหนี้จนระบบเสียดอกเบี้ยสูง จึงมีชีวิตทวนเวียนอยู่ในวงจรของความยากจน

4) อาชีพเกษตรกร

ในสารคดีเรื่อง พฤษามมาตา ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงที่ประกอบอาชีพเป็นชาวสวนผลไม้ ต้องทำงานไม่มีวันหยุดพักผ่อน ดังตัวอย่าง

... การดูแลสวนส้มโอไม่ใช่เรื่องง่ายต้องให้น้ำใส่ปุ๋ยกำจัดวัชพืชตัดแต่งกิ่งฉีดยาฆ่าแมลงห่อผลอ่อนกว่าจะตัดขายได้แม่ต้นไทรจึงอยู่กับสวนทั้งปีทั้งชาติทุกวันแม่ต้นไทรออกจากบ้านแต่เช้าและกลับบ้านจนเย็น

(พฤษามมาตา 2556, หน้า 198)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่ทำอาชีพเป็นเกษตรกร ทำงานหนักที่ไม่มีวันหยุดพักผ่อน ต้องออกจากบ้านเป็นเวลาเช้า กว่าจะกลับก็เป็นเวลาเย็น เป็นการทำงานที่ไม่มีวันหยุดพักผ่อน เพราะต้องเอาใจใส่ทุ่มเทเวลาและแรงงานทั้งการให้น้ำ ใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช กำจัดแมลงและห่อผลส้ม เพื่อดูแลให้ส้มผลิติดอกขายได้

1.2 ผู้หญิงที่ประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ความสามารถ

1) อาชีพแพทย์

ในเรื่อง พฤษามมาตา ได้นำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงที่มีการศึกษาสูง มีอาชีพเป็นสูติแพทย์ ดังตัวอย่าง

ผ่าตัดสถานการณ์วิกฤตอย่างนี้ความเครียดทั้งหลายลงมาที่สูติแพทย์ วิสัญญีแพทย์บอกเบา ๆ

" พี่สู้ ๆ พี่ใจเย็น ๆ ยังมีเวลาค่อย ๆ ทำ "ทุกคนในห้องผ่าตัดรู้ว่าสูติแพทย์ต้องห้ามเลือดให้ได้หากห้ามเลือดไม่ได้เด็กทารกที่เพิ่งคลอดออกมาคนนี้ก็กำพร้าแม่แน่

(พฤษามมาตา, 2556, หน้า 140)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์มีการศึกษาและความสามารถสูงในการทำคลอด ต้องแก้ไขปัญหาวิกฤติหากไม่สามารถคลอดตามธรรมชาติได้ ก็ต้องผ่าตัด รับผิดชอบทำคลอดให้แม่และลูกมีชีวิตปลอดภัย

2) อาชีพเป็นนักเขียน

ในสารคดี ความฝันของฉันทนา ได้นำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงที่รักการประพันธ์ พยายามฝึกฝน ให้มีความสามารถในการเขียนหนังสือ และส่งผลงานเข้าประกวด และได้รับรางวัล หันเหชีวิตมาทำงานเป็นนักเขียน ดังตัวอย่าง

“รางวัลชมเชยก็ได้พิมพ์ใช้มั้ยะคะ” ฉันทละล่ำละลักถาม

“ใช้คะ” เจ้าหน้าที่ยิ้มย่น

น้ำตาซึมออกมาอย่างไม่อายนกกาไม่ได้คาดหวังว่าจะได้รางวัลสูงไปกว่านั้นแค่
ได้เห็นงานตัวเองเข้าไปพิมพ์รวมเล่มกับนักเขียนท่านอื่นๆก็ถือเป็นเกียรติอย่างยิ่งใน
ชีวิตแล้ว

(ความฝันของฉันทนา, 2560, หน้า 167)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่เป็นสาวโรงงานทอผ้ามีฝีมือความสามารถในการเขียน ได้พลิกมาเป็นนักเขียน เมื่อผลงานได้รับรางวัล ได้ตีพิมพ์ ก็เป็นความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับมีชื่อเสียงเทียบเท่านักเขียนคนอื่น สร้างความรู้สึกดีใจ มีความสุข และเปลี่ยนอาชีพมาเป็นนักเขียน

2. ปัญหาของผู้หญิงในสารคดี

ผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาดเป็นผู้ที่มีปัญหาในชีวิตหลากหลายสืบเนื่องมาจากเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ขาดโอกาสในการศึกษา ถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัญหาท้องนอกสมรส

ผู้หญิงที่ท้องนอกสมรส จะถูกรอบครัวโดยเฉพาะผู้ชายรังเกียจเพราะทำผิดจากประเพณี จึงถูกลงโทษจากครอบครัว นอกจากต้องอับอายแล้ว ยังถูกทำร้ายจากคนในครอบครัวอีกด้วย ดังตัวอย่าง

ร่างกายของมู่อยู่ย่ำยืนขึ้นทุกวัน การทำงานย่อหย่อนจนถูกลดงานแต่เธอยัง
ปิดปากเงียบ บางวันก็ถูกพ่อตบตีจนเนื้อตัวฟกช้ำ

เช้าวันหนึ่ง พวกเราก็ได้ข่าวอันชวนตื่นตระหนกว่า มู่ใช้คลองบางหลวงเป็น
จุดนัดพบกับยมบาล ... อยากรู้ว่าใครเป็นพ่อเด็ก...

(ความฝันของฉันทนา, 2560, หน้า 57)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่มีชีวิตผิดพลาดมีปัญหาท้องนอกสมรส และผู้ชายไม่รับผิดชอบที่จะแต่งงาน
ด้วย ผู้หญิงอับอายต้องปิดบังความจริงครอบครัวไม่ยอมรับและลงโทษอย่างรุนแรง เป็นถูกทำร้ายทั้งทางจิตใจ
และร่างกาย ผู้หญิงจึงมักจะหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย

2.2 ปัญหายากจน

ผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวยากจน ขาดแคลนเงินให้ชีวิตและคนในครอบครัวอยู่รอด ผู้หญิงมักจะต้อง
ออกไปทำงาน เป็นหนี้สิน แยกภาระหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัว ดังตัวอย่าง

... แม่กระถิ่นของโก๊ะตี๋ไม่มีแม่แต่เงินค่าทำศพสามี ต้องไปกู้เงินจากยายปริก
แม่ค้าในตลาดมา ... คิดดอกเบี้ยยถึงร้อยละ5ต่อเดือน

สามีตายไปแล้วแม่กระถิ่นเหน็ดเหนื่อยล้นหลังแทบขาดอาชีพหมอนวดจับเส้น
รับจ้างตามบ้านไม่ทำให้มีเงินเหลือเพื่อแค่จ่ายค่าดอกเบี้ยยก็แทบชักหน้าไม่ถึงหลังวันๆ
หน้าดำคร่ำเครียดไม่มีเวลาคิดเรื่องอื่นนอกจากจะหาเงินมาจ่ายดอกเบี้ยได้อย่างไร

(พฤษามาดา, 2556, หน้า 42)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่อยู่ในฐานะยากจน เพราะความรู้น้อย และขาดผู้นำครอบครัว เพราะเสียชีวิต
มีความขาดสนเงินทอง ผู้หญิงจึงต้องทำงานหนัก รับผิดชอบหาเลี้ยงครอบครัวเต็มกำลังความสามารถที่มีอยู่ ต้อง
กู้ยืมเงินนอกระบบ เป็นภาระหนักที่ต้องหาเงินสำหรับครอบครัว และใช้หนี้ที่มีดอกเบี้ยสูง เป็นปัญหาชีวิตที่ไม่หลุด
พ้นจากความยากจนได้

2.3 ปัญหาถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ

ผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกมองว่าอ่อนแอจึงต้องอยู่ในการปกครองของผู้ชายที่แข็งแรงกว่า ผู้หญิงจึงมักถูกผู้ชายในครอบครัวทำร้ายร่างกายที่กระทบต่อจิตใจเสมอ ดังตัวอย่าง

หลังคลอด ขนาดตอนให้นมลูก คนไปเยี่ยมบ้านยังพบว่าแม่ลั่นทมมีใบหน้า
แขนขาฟกช้ำดำเขียว

มาทำงานแผลเก่าหายแผลใหม่มา

“พี่หกล้ม”แม่ลั่นทมอธิบายด้วยคำนี้ตลอด จนตอนหลังไม่มีคนถาม

(พฤษยามาตา, 2556, หน้า 72)

... พี่ชายไม่ได้ใช้ไม้ตีฉัน แต่เป็นการตีแบบซ้อมฉัน ทั้งตบ ทั้งเตะ ฉันเปื้อนชีวิต
แบบนี้มาก ... ไม่มีการสั่งสอนแบบให้ความรักความอบอุ่น ... คิดแต่จะคอยตบตีฉัน
อย่างเดียวเมื่อฉันทำผิด พวกเค้ารู้ว่าฉันท้อง...

(ฉันทคือเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน, 2553, หน้า 35)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงในครอบครัวยากจน ขาดความอบอุ่น ไม่มีความรักการช่วยเหลือกัน จึงมักถูกผู้ชายในครอบครัวที่แข็งแรงกว่า ใช้อำนาจทำร้ายร่างกาย คำว่า ตบตีอย่างรุนแรง ไม่มีความรักความหวังดีจากพูดสั่งสอนเป็นความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดกับผู้หญิงเสมอ

2.4 ปัญหาถูกข่มขืนจากคนในครอบครัว

ในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาด เล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงที่ถูกข่มขืนจากญาติในครอบครัว พ่อเลี้ยงโดยผู้หญิงไม่สามารถป้องกันตัวเองได้ ดังตัวอย่าง

... ศรีไพรมีเรื่องมาปรึกษาฉันและร้องไห้บอกว่า แดง ซึ่งเป็นลูกชายของลุง ปล้ำเค้า ศรีไพรก็เปิดเสื้อให้ฉันดูที่หน้าอกของเค้า ปรากฏว่ามีรอยถูกดูดเต็มไปหมด ฉันตกใจและบอกให้ศรีไพรกลับไปอยู่ที่บ้านซะ ศรีไพรไม่กล้าเล่าให้ใครฟังแม้แต่แม่ของเค้า

(ฉันคือเอรีกับประสบการณ์ข้ามแดน, 2552, หน้า 29)

จากตัวอย่างผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำโดยคนในครอบครัว ถูกญาติผู้ชายเอาเปรียบทางเพศ และผู้หญิงไม่สามารถปกป้องสิทธิของตัวเองได้ตัวได้ ต้องได้รับความอับอายและทนทุกข์ทั้งร่างกายละจิตใจ

2.5 ปัญหาสุขภาพ

ผู้หญิงที่มีปัญหาสุขภาพ เป็นความเจ็บปวดที่เกิดได้เฉพาะของผู้หญิง เป็นความเสี่ยงต่อชีวิตถึงกับเสียชีวิตได้ ดังตัวอย่าง

"แม่ชมพู่มีอาการครรภ์เป็นพิษอย่างรุนแรงก่อนผ่าคลอดมีอาการชักตอนผ่าตัดก็ดูดีแต่หลังผ่าตัดแม่ชมพู่หยุดหายใจ ตอนนี้ช่วยเต็มที่แต่อาการก็หนักมาก ๆ ที่น่าหนักใจมากคือเลือดกำลังไม่แข็งตัว"

...

รายแรกคือแม่แคทลียาอายุ67ปีมีลูก4คนเป็นโรคมะเร็งปากมดลูกมานาน2ปี แม่จะรักษาโดยการผ่าตัดและฉายแสงจนครบโรคมะเร็งปากมดลูกลูกกลมไปที่รังไข่ ทำให้เกิดท้องมานมีน้ำในช่องท้องมากน้ำท่วมปอดหายใจหอบเหนื่อย

(พฤษภาคมตา, 2556, หน้า 127, 166)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงจะมีปัญหาสุขภาพที่เป็นโรคป่วยเฉพาะเพศหญิง เช่น ครรภ์เป็นพิษ มะเร็งปากมดลูก ทำให้ผู้หญิงต้องทนทุกข์ทรมานและเสียชีวิตในที่สุด

3. ลักษณะนิสัยของผู้หญิงในสารคดี

สารคดีที่ได้รับรางวัลชมนาด ได้บอกเล่าชีวิตจริงของผู้หญิงที่มีหลากหลายอาชีพ มีปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผู้เขียนได้สอดแทรกความเห็นเห็นว่า ผู้หญิงไทยสามารถผ่านพ้นชีวิตที่ยากลำบากได้ เพราะมีลักษณะนิสัยที่ดี เป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นในด้านความเข้มแข็งอดทน และความรับผิดชอบ ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้ ดังตัวอย่าง

3.1 ความอดทน

ผู้หญิงไทยในสารคดีมีความอดทนในด้านต่าง คือ ความอดทนต่อความยากจน ความอดทนต่อความเจ็บป่วย ความอดทนต่อการกดขี่ถูกทำร้ายจากผู้ชาย ความอดทนจากการไม่ได้รับความเสมอภาคทางเพศ มีรายละเอียดดังนี้

1) ความอดทนต่อความยากจน

ผู้หญิงในเนื้อหาสารคดีมีความเข้มแข็งอดทน เป็นผู้หญิงที่มาจากครอบครัวยากจน ขัดแคลนเงิน ไม่มีโอกาสศึกษาในสถานศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ดังตัวอย่าง

...ปัญหาก็คือตามมาติด ๆ คือ หนึ่ง เรื่องเทอมสองเงินค่าใช้จ่ายเวลาไปเรียน ...
คุณครูจะทวงเงินค่าเทอมฉันเป็นประจำ ซึ่งฉันก็อายมาก ๆ เพราะแม้แต่เงินค่าอาหาร
กลางวันฉันยังไม่มีเลย... โชคดีที่โรงเรียนใกล้บ้านไม่ต้องเสียค่ารถ แต่ก็เดินไกล
พอสมควร แต่ฉันเลือกที่จะเดินจะได้ประหยัดค่าใช้จ่าย...

(ฉันคือเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน, 2552, หน้า 24)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า ผู้หญิงต้องมีความเข้มแข็งอดทนกับความขาดแคลนมาตั้งแต่วัยเด็ก และเรียนรู้ที่จะต่อสู้กับชีวิตที่ยากลำบาก รู้สึกอายนที่ไม่มีเงินเป็นค่าเล่าเรียน และต้องประหยัดเพราะไม่มีเงินค่าโดยสาร โดยเดินไปโรงเรียน

2) ความเข้มแข็งอดทนต่อความเจ็บป่วย

ผู้หญิงมีความเข้มแข็งและอดทนสูง โดยเฉพาะแม่อยู่ในฐานะเป็นแม่ แม่จะป่วยหนัก แต่ด้วยความรักลูกจึงอดทนที่จะมีชีวิตต่อไปอีกระยะหนึ่งเพื่อเลี้ยงดูลูก มีเวลาได้เลี้ยงดูและถ่ายทอดความผูกพันแก่ลูก ดังตัวอย่าง

ภาพของแม่ต้นไผ่ที่นอนโคม่าบนเตียงไอซียูกับทารกตัวจิ๋วที่ขะมักเขม้นดูนมแม่ โดยมีพยาบาลคอยอุ้มประคอง...

ไม่น่าเชื่อก็ต้องเชื่อว่าแม่ต้นไผ่ได้ทำหน้าที่ของแม่ในการเลี้ยงดูให้นมลูกนาน 10 วัน
จึงได้จากโลกนี้ไปอย่างสงบใบหน้าใ้ไร้วิญญาณของแม่ต้นไผ่ดูเยือกเย็นสงบนิ่งไม่ทุกข์

(พฤษภาคม 2556, หน้า 25)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่เจ็บป่วยหนัก ไม่ยอมตายอย่างง่าย ๆ มีความเข้มแข็งอดทนเพื่อให้มีชีวิตที่จะให้ลูกมีโอกาสเต็มกินนมจากอกของตัวเอง สะท้อนถึงความเข้มแข็ง ไม่ยอมแพ้และอดทนที่จะต่อสู้กับความตาย เพื่อมีโอกาสได้ถ่ายทอดความรักความผูกพันแก่ลูก

3) ความอดทนต่อการกดขี่ถูกทำร้าย

ผู้หญิงมีสรีระร่างกายอ่อนแอ เป็นผู้ตาม จึงมักถูกผู้ชายกดขี่ทำร้ายเพราะถือว่าแข็งแรงกว่า เป็นผู้นำที่มีอำนาจปกครองผู้หญิง ดังตัวอย่าง

แม่จ๋า ทักมันพกปืนตลอด มันบอกหนูว่า หากบอกเรื่องที่มันทำกับหนูให้พ่อแม่หรือคนอื่นรู้ มันจะฆ่าทั้งพ่อและแม่ มันพูดอย่างนี้ตลอดเลย หนูกลัวมันจะทำอันตรายพ่อแม่ หนูจึงอดทน ยอมมันทุกอย่าง”

(พฤษภาคม 2556, หน้า 37)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงที่ยังอายุน้อยถูกเพื่อนผู้ชายในวัยเดียวกันข่มขืน และข่มขู่ห้ามไม่ให้บอกพ่อแม่ ถ้าบอกจะฆ่าเสีย เมื่อตั้งครรถ์ ผู้ชายก็ทำร้ายร่างกายและบังคับให้ทำแท้งผู้หญิงต้องอดทนยอมทำตามต้องเจ็บปวดทางร่างกายและทางจิตใจที่ถูกกดขี่ทำร้ายและข่มขู่ให้หวาดกลัว

4) ความอดทนจากไม่ได้สิทธิความเสมอภาคทางเพศ

หญิงในสารคดีไม่มีสิทธิที่จะดำเนินชีวิตอย่างเสรีตามความต้องการของตัวเอง ไม่มีความเสมอภาคเท่าเทียมผู้ชาย ตามแนวคิดสิทธิมนุษยชน ผู้หญิงจึงต้องเข้มแข็งอดทน ดังตัวอย่าง

4.1) การขายบริการทางเพศในต่างประเทศ

สังคมมีทัศนคติว่า ผู้หญิงเป็นผู้รอรับอารมณ์ทางเพศของผู้ชาย ผู้หญิงที่ยากจนจึงถูกชักชวนให้เป็นโสเภณี ขายบริการทางเพศ ผู้หญิงไม่สามารถเลิกทำงาน ถูกบังคับและถูกกระบวนกรกดขี่หาประโยชน์จากเพศหญิง ดังตัวอย่าง

...ผู้หญิงบางคนรับแขกได้วันหนึ่งประมาณ 40-50 คน ...ฉันทำงานได้ 2-3 วันก็รู้สึกเจ็บมากและทำงานฯไหวฉันขอเฮียลิมกลับบ้านแต่แกไม่ยอมแกบอกว่าคุณยังใช้หนี้ไม่หมด...บอกว่ายານี้แพงมากจากนั้นแกให้ฉันกินแล้วนอนพักประมาณ 3-4 ชั่วโมงก็เรียกไปทำงานต่อ

(ฉันทิเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน, 2553, หน้า 68)

จากตัวอย่าง ผู้หญิงไม่มีสิทธิเสรีภาพของตัวเอง ต้องยอมถูกเอาเปรียบและถูกหาประโยชน์จากการเป็นเพศหญิง ผู้หญิงไม่สามารถตัดสินใจที่จะเลิกทำงาน แต่ความรับผิดชอบที่ต้องส่งเงินให้ครอบครัว จึงต้องอดทนทำงานหนัก ขายบริการทางเพศในแต่ละวันจำนวนมาก ผู้หญิงจึงถูกกดขี่ฝ่ายเดียวและอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าผู้ชาย ไม่ได้ได้รับความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์เท่า ๆ กัน

4.2) การกดขี่ทางเพศ

ค่านิยมของผู้ชายไทยมักจะเอาเปรียบทางเพศ ถือว่าผู้หญิงเป็นผู้ตอบสนองความสุขทางเพศ ผู้หญิงจึงถูกเอารัดเอาเปรียบตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทางกามารมณ์ ทั้งจากคนในครอบครัว และคนใกล้ชิดในสังคม เมื่อผู้หญิงไม่มีสิทธิเสรีภาพ จึงต้องมีความเข้มแข็งอดทนต่อไป ดังตัวอย่าง

“... หนูบอกแม่ว่าหนูเจ็บ แม่บอกให้หนูยอมพ่อเลี้ยง แม่บอกให้หนูทนเอา บางครั้งหนูไม่ยอมแม่ตีหนู แม่จับตัวหนูให้พ่อเลี้ยง”

(พฤษมาตา, 2556, หน้า 82)

จากตัวอย่างผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำ ถูกผู้ชายกดขี่ เอาเปรียบทางเพศถูกข่มขืนจากพ่อเลี้ยง แม้แต่แม่ก็มีความคิดว่า บังคับลูกได้ จึงใช้ลูกเป็นเครื่องรองรับอารมณ์ทางเพศของพ่อเลี้ยง โดยที่ลูกไม่สามารถปกป้องสิทธิของตัวเองได้

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสารคดีที่ได้รับรางวัลชมเชย พบว่า เป็นสารคดีเชิงประวัติที่บอกเล่าเหตุการณ์และชีวิตของผู้เขียน และประสบการณ์ที่ได้พบกับผู้หญิงคนอื่น ๆ ได้ถ่ายทอดในเนื้อหาสารคดีเป็นผู้หญิงที่มีอาชีพ มีปัญหาชีวิตที่หลากหลาย ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การศึกษาน้อย ทำงานหนัก รับผิดชอบครอบครัว มีความเข้มแข็งอดทนกับความไม่เสมอภาคทางเพศ ถูกเอาเปรียบ ถูกทำร้าย กดขี่ ข่มขืน ชีวิตมีความทุกข์ยากลำบาก แต่โดยธรรมชาติของผู้หญิงทำให้มีความบากบั่นแข็งแรงและอดทน เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีความหวังและประสบความสำเร็จสอดคล้องกับรีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2543, หน้า 125) ได้กล่าวว่า สารคดีเชิงประวัติ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติชีวิตและเรื่องราวของบุคคล ทำให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตจริงของคนในสังคม และสุชีลา ตันชัยนันท์ (2554, หน้า 16) กล่าวว่า การศึกษาเรื่องของผู้หญิงในปริมนทลต่าง ๆ จะสามารถอธิบายและเข้าใจปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิง เป็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงสถานภาพที่เสียเปรียบของผู้หญิง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปราง ยอดเกตุ (2556) เรื่อง ประชาสังคมกับความเสมอภาคทางเพศและสิทธิสตรี :กรณีศึกษามลนิธิเพื่อนหญิง พบว่า เป็นภารกิจที่จะต้องพัฒนาแยกแยะระดับให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคม ลดสาเหตุความรุนแรง การทำร้ายในครอบครัว ใช้แนวทางคุ้มครองผู้หญิงโดยใช้กฎหมาย การส่งเสริมการประกอบอาชีพ และการสร้างความเข้าใจ ความเท่าเทียมทางเพศ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิง ซึ่งมีนักเขียนชาย เพื่อศึกษาการนำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงในทรรศนะของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิงในสังคมไทย
2. ควรศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวของผู้หญิงในเนื้อหารวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ที่ได้รับรางวัลชมเชย เช่น นวนิยาย

บรรณานุกรม

ฉันทรา รัศมีทอง. (2560). ความฝันของฉันทนา. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

ชลอ รอดลอย. (2551). การเขียนสารคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัยวาลี ศรีสุโข. (2556). พฤษยามาตา. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

ถวัลย์ มาศจรัส. (2545). สารคดีและการเขียนสารคดี. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

ธันดดา สว่างเดือน. (2553). ฉันทคือเอร็ดกับประสบการณ์ข้ามแดน. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

ปราง ยอดเกตุ. (2556). ประชาสังคมกับความเสมอภาคทางเพศและสิทธิสตรี : กรณีศึกษามูลนิธิเพื่อนหญิง.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2543). สารคดี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

“เวทีแห่งความสำเร็จของสตรีที่มีใจรักในการประพันธ์” (2561) รางวัลชมนาด.[ออนไลน์] แหล่งที่มา :

[http://m.pantip.com>topic \(06/09/2562\).](http://m.pantip.com>topic (06/09/2562).)

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทเอสส์พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

สุชีลา ตันชัยนันท์. (2554). สองเราไม่เท่าเทียม. กรุงเทพฯ: เจียน เทียน เงิน.

มโนทัศน์เกี่ยวกับเรือนร่างของผู้หญิงในวรรณกรรมภาคใต้

The Study of Conceptual Ideal Female Bodies in the Southern Thai Literature

นวพร สายไหม^{1*} พัทฉลินิก์ จินนูน²
Nawaporn Saymai¹ Phatchalin Jeenoon²

^{1*} นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
^{2*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับเรือนร่างในอุดมคติ และศึกษากลวิธีการนำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงในวรรณกรรมภาคใต้โดยเก็บข้อมูลจากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ สุภาสิตคำสอน ลักษณะเมียเจ็ดสถาน ลักษณะหญิง-ชาย และสวัสดิรักษาคุ้มภริ์ ประถมจินตอภยสันตาคำกาพย์สุภาสิตคำกาพย์ฉบับศุภณย์วัฒนธรรมภูเก็ต 1 และฉบับอำเภอท่าศาลา กายนครคำกาพย์จิตทกุมารคำกาพย์ นางโศภิตคำกาพย์ ผลการศึกษา พบว่า เรือนร่างของผู้หญิงที่พึงประสงค์และเรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์จะประกอบไปด้วยเรือนร่างแบบแยกสัดส่วน เช่น ฝ่า ปาน หน้าอก ฯลฯ และเรือนร่างแบบรวม ได้แก่ ลักษณะเบญจกัลยาณี ส่วนกลวิธีการนำเสนอเรือนร่างของผู้หญิง เป็นการนำเสนอโดยการอ้างอิงความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การเปรียบเทียบให้เห็นถึงเรือนร่างดีและชั่วการบอกอย่างตรงไปตรงมา และการอาศัยตำนานเรื่องเล่าทำให้เห็นอุดมคติเกี่ยวกับเรือนร่างของผู้หญิงในสังคมภาคใต้ได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรือนร่าง กลวิธีนำเสนอ

Abstract

The aim of this article was to study the concept of ideal female bodies and the methodology how to present female bodies as mentioned in Southern Thai literature. The data was collected from six Southern Thai local literatures namely Suphasitkhamson, Laksanamiajetsatan, Laksanaying-chai, and Sawatdiraksa (Proverbs, Teachings, Seven Characteristics of a Wife, Characteristics of Woman and Man, and Guideline on Good Daily Practice). Next, KampeePathomjindaApai, Santa Kham Kap, and Supasit Kham Kap-2 inPhuket Cultural Center version was presented. Followed by Tha Sala district version and Kai Nakon Kham Kap including Jittha Kuman Kham Kap. Lastly, Nang Phokkhawadee Kham Kap was included. The study revealed that desired and undesired ideal women bodies consisted of both separated body parts such as

mole, birthmark, breasts, etc. and holistic women bodies namely the five feminine charm. The presentation of ideal women bodies were conducted by referring to Buddhist beliefs, comparing between good and bad bodies, directly speaking and referring to local legends. These could apparently reflect the ideal women bodies in Southern Thai society.

Keywords: Southern Thai literature, Body, Methods in presenting

บทนำ

สังคมไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับความงามในเรือนร่างของผู้หญิงตามลักษณะต่าง ๆ เช่น เส้นขน บนร่างกายโดยเฉพาะขนแขน และขนขาตามความเชื่อพบว่า ผู้ใดที่ไม่มีขนแขนและขา หมายถึง ในอดีตชาติก่อนที่บุคคล ๆ เหล่านั้นจะมาเป็นมนุษย์ บุคคลผู้นั้นได้นั่งเสลี่ยงมีคนแบกหามส่งมาเกิด แต่ในทางกลับกันหากผู้ใดที่มีขนบริเวณแขน และขาขึ้นมากกว่าปกติ หมายถึง ในอดีตชาติก่อนที่จะมาเกิดคนผู้นั้นวิ่งฝ่าป่าห้วยคามาก่อเกิดยังดินแดนมนุษย์ อันเป็นความเชื่อตามหลักพุทธศาสนาในเรื่องผู้มีบุญญาธิการคือ ผู้ที่ได้นั่งเสลี่ยงคือ ผู้ที่ขณะมีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ได้สะสมบุญด้วยการทำความดียึดถือในศีลธรรม ส่วนผู้ที่วิ่งฝ่าดงหญ้านั้นคือ ผู้ที่ขณะมีชีวิตอยู่ไม่หมั่นทำบุญรักษาศีลจึงต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานก่อนจะมาเป็นมนุษย์ (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559 : 237) ซึ่งความเป็นผู้หญิงตามที่สังคมต้องการ จะต้องเป็นผู้หญิงที่ดีต้องมีรูปลักษณ์ และจิตใจที่งดงาม มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีความเป็นแม่บ้านแม่เรือนรู้จักวางตัวให้เหมาะสม เป็นผู้มีความคุณธรรม และประกอบอาชีพสุจริต (สุภาวดี เพชรเกต, 2560 : 108) ความเชื่อเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงในอุดมคติของคนไทยยังมีอีกมากมาย เช่น วรรณคดี กล่าวถึง รูปร่างเอวอรชรอ่อนแอ้น ใบหน้ากลมเกลี้ยงเหลลา ผิวพรรณผุดผ่องเหลืองนวลคิ้วโก่ง ตาดำ แก้มสีมะปรางทอง หูสวยเหมือนกลีบบัว จมูกได้รูปทรงสวย ปากอ้ม มุมปากขึ้นคล้ายกระจับ คอยาว แขนกลมเรียวยาว ต้นแขนใหญ่และเรียวยาวมาถึงปลายแขน เหมือนงวงช้าง นิ้วกลมเรียวยาวโคนใหญ่ ปลายเล็ก และหน้าอกเต่งตึง เป็นต้น (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559 : 237) ภาพลักษณ์แห่งความงามของผู้หญิงไทย ในวรรณกรรมของนักเขียนผู้หญิงที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ได้สะท้อนออกมาว่า ผู้หญิงไทยควรจะมีใบหน้าที่ยังงาม มีผิวพรรณที่ขาวสะอาด มีรูปร่างสูงโปร่ง ผอมยาวสลวย มีมือและนิ้วที่สวยงาม (เพชรินทร์ นาทศรिता, 2554 : 10) วรรณกรรมคำสอน ได้สะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐานทางสังคมด้านรูปลักษณ์ความงามของผู้หญิงไว้ว่า มีความงามทั้งด้านร่างกาย วาจา และจิตใจมีกิริยามารยาทงาม ทั้งการกิน การเดิน การนั่ง และการนอน เพื่อที่จะร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สุภาวดี เพชรเกต, 2560 : 100-101)

วราวัชต์ มหามนตรี (2557 : 52) กล่าวว่า คนไทยในอดีตมีโลกทัศน์ต่อผู้หญิง 3 กลุ่ม คือ บุตรสาว ต้องเป็นหญิงบริสุทธิ์ ต้องมีฝีมือในการทำอาหาร มีรูปร่าง มีกิริยามารยาทที่ดี เคารพเชื่อฟัง บิดามารดา และต้องมีสามีเลี้ยงดูปกป้อง ภรรยา ต้องดูแลบ้านเรือนได้สะอาดเรียบร้อย ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อสามี เคารพเชื่อฟังสามี ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี รักษาทรัพย์สินได้ และต้องไม่เป็นหญิงม่ายจากการหย่าร้างและมารดา มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร และอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี สนับสนุนให้บุตรมีการศึกษา คนไทยจึงถือว่าการเป็นสามีพระคุณอย่างสูงเป็นต้น ซึ่งที่ผ่านมาจะเป็นการศึกษาวรรณกรรมภาคกลาง ส่วนการวิจัยที่ทำการศึกษาวรรณกรรมภาคใต้ยังคงมีการศึกษาที่น้อยอยู่ เช่น

พัชลินจ์ จินนุ่น (2560 : บทคัดย่อ)กล่าวถึงคุณสมบัติ “หญิงดี” ในสุภาสิตสอนหญิงภาคใต้ไว้ว่า คุณสมบัติของหญิงดีมีทั้งหมด 4 ประการ คือ คุณสมบัติทางกายของหญิงดี ต้องมีกายที่สำรวมทั้ง ในขณะที่เดิน นั่ง หัวเราะ กิน นอน การแสดงสีหน้า แววตา และการทำกิจกรรมต่าง ๆ คุณสมบัติทาง วาจาของหญิงดี ต้องมีวาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน รู้จักพูด ถาม และสนทนากับผู้อื่น คุณสมบัติทางใจ ของหญิงดี ต้องรู้จักระงับโทสะ มีความเพียรพยายาม ใจบุญสุนทาน ละโลกโกรธหลง เห็นความไม่ เทียงของสรรพสิ่ง และรู้จักใช้ปัญญา ทั้งนี้หญิงดีจะต้องมีคุณสมบัติด้านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ด้วยกัน คุณสมบัติด้านพฤติกรรมที่แสดงออกสัมพันธ์กับความคิดความเชื่อในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ ระดับศีล สมาธิและปัญญาด้วยอย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ผ่านมาจะเน้นศึกษาทางด้านคุณสมบัติของ ผู้หญิงที่ควรปฏิบัติในวรรณกรรม ส่วนงานวิจัยที่กล่าวถึงเรือนร่างของผู้หญิงในสังคมยังมีผู้วิจัย ทำการศึกษาไว้ค่อนข้างน้อย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเรือนร่างในอุดมคติของสังคมภาคใต้โดย ผ่านการศึกษาจากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่นำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงอย่างเด่นชัด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะเรือนร่างของผู้หญิงในอุดมคติของสังคมภาคใต้
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอเรือนร่างในอุดมคติของสังคมภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม เกี่ยวกับคุณสมบัติ มโนทัศน์ ภาพลักษณ์ และภาพสะท้อนลักษณะผู้หญิงในวรรณกรรม เป็นต้น
2. เก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่กล่าวถึงผู้หญิง จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ 1) สุภาสิตคำสอน ลักษณะเมียเจ็ดสถาน ลักษณะหญิง-ชาย และสวัสดิรักษา 2) คัมภีร์ประณมจินดา อภัยสันตาคำกาพย์ 3) สุภาสิตคำกาพย์ ฉบับศูนย์วัฒนธรรมภูเก็ต 1 (ฉบับ ศวภ. 291) และฉบับ อำเภอนครค่ากาพย์ 4) กายนครคำกาพย์ 5) จิตทกุมารคำกาพย์ และ 6) นางโศภวดีคำกาพย์ ด้วยการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
3. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ลักษณะเรือนร่างของผู้หญิงในสังคมภาคใต้ผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กล่าวถึง ลักษณะผู้หญิงไว้ 2 กลุ่ม คือ เรือนร่างของผู้หญิงที่พึงประสงค์ และเรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึง ประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เรือนร่างของผู้หญิงที่พึงประสงค์คำว่า “ประสงค์” หมายถึง ต้องการ อยากรได้ มุ่งหมาย ผู้หญิงที่มีเรือนร่างที่พึงประสงค์เป็นต้นแบบที่ดีที่ถูกต้องในสังคมภาคใต้ซึ่งพบว่า ผู้แต่ง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กล่าวถึงเรือนร่างของผู้หญิงที่พึงประสงค์ไว้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เรือนร่าง ของผู้หญิงแบบแยกสัดส่วน และเรือนร่างของผู้หญิงแบบบวมดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 เรือนร่างของผู้หญิงแบบแยกสัดส่วนผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ได้นำเสนอ เรือนร่างของผู้หญิงที่พึงประสงค์แบบแยกสัดส่วนไว้ ได้แก่ ลักษณะลายนิ้วมือ ลายมือ ฝ่าและปาน ผิวพรรณ หน้าอก และนิ้วมืองดรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ลักษณะลายนิ้วมือ คือ ลายเส้นนิ้วที่ปรากฏอยู่บนผิวนิ้วด้านหน้าของ นิ้วมือ ซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ผู้หญิงที่มีลายนิ้วมือที่เป็นลายกันหอย แสดงให้เห็นว่าเป็น ผู้หญิงที่มีลักษณะดี ดังนี้

ถ้าลายนิ้วชี้	เวียนอยู่รูชี้	หอยนี้ดีจริง	ทั้งสิบนิ้วแล
เป็นเส้นที่แก่หญิง	ช่างงามความจริง	ถ้อยคำสำนวน	ถ้าลายแหกนั้น

(ลักษณะหญิง-ชาย : 9)

1.1.2 ลักษณะลายมือคือ รอยเส้นที่ฝ่ามือและนิ้ว เช่น หมอดูลายมือ เส้นลายมือ ผู้หญิงจะต้องมีลักษณะลายมือที่เป็นรูปดอกจันกลางฝ่ามือ แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะดี ดังนี้

เป็นรูปดอกจัน	หรือดอกกุบล	แล้วเป็นชบา	ถ้าลายมือนั้น
ท่านว่าบุคคล	มั่งมีดีก็ยัน	ถ้าลายอย่างวาด	เวียงผาอำพน
อมเลือดแดงฉาน	นับเป็นเมียมิ่ง	บุศราคมครัน	เป็นยอดปราสาท
		ทรัพย์สินทั้งนั้น	

(ลักษณะหญิง-ชาย : 10-11)

1.1.3 ลักษณะฝ่าและปานฝ่า คือ จุดเล็ก ๆ ที่มักปรากฏเป็นสีน้ำตาลหรือสีดำบน ผิวนิ้ว อาจมีลักษณะแบนนูนขึ้น มีพื้นผิวเรียบหรือขรุขระ ส่วนปาน คือ รอยสีผิดปกติที่เกิดขึ้นที่ผิว อาจเป็นตั้งแต่เกิดหรือมาเป็นภายหลังก็ได้ หรือเมื่อเกิดมีขนาดเล็กแล้วมาโตขึ้น หรือสีเข้มขึ้นในเวลา ต่อมา ปานต่างจากฝ่าที่ลักษณะของเซลล์ที่เป็นต้นเหตุ ปานมีรูปร่าง ขนาดและสีต่าง ๆ กัน ผู้หญิงที่มีฝ่าและปานในร่มผ้า แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะดี ดังนี้

ไม่รู้ตกร่อง	ไม่รู้ยากจน	แคกคัดขัดข้อง	ฝ่าปานร่มผ้า
เงินทองมากมาย	ถ้าว่าลูกข้า	อาจารย์ท่านว่า	สบายคลายคล่อง
			จะได้เป็นนาย

(ลักษณะหญิง-ชาย : 10)

1.1.4 ลักษณะผิวพรรณคือ ลักษณะผิวพรรณที่ดีจะต้องมีผิวสีเนื้อที่ดูผุดผ่อง สดใส ผู้หญิงที่มีลักษณะผิวสีเหลืองเรื่อรอง จะแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะดี ดังนี้

ถ้าเจ้าจะหาคู่ครอง	ดูแลให้ต้อง
ลักขโโขสลกพิชณา	
เจ้าจงพินิจพิจารณา	ให้ต้องลักคณา
เลือกหาที่กระสัตรี่	
ธรรมชาติเชื้อแท่นารี	หญิงใดโสภี
ผิวเนื้อเหลืองเหลืองเรื่อรอง	

(ฉบับ ศวภ. 291 : 195)

1.1.5 ลักษณะหน้าอกคือ อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายผู้หญิงอยู่บริเวณหน้าอกทั้งสองข้าง ผู้หญิงที่มีหน้าอกชิดกันถือว่าเป็นหญิงดี ดังนี้

หญิงใดนมชิดอุรา	ทั้งหญิงนตรา
ดีจริงแลหนาหาไหน	
เป็นโศกทรัพย์เท่พึงใจ	แม้ว่าผู้ใด
ได้ร่วมกาไมสมสอง	

(ฉบับ ศวภ. 291 : 195)

1.1.6 ลักษณะนิ้วมือผู้หญิงที่มีนิ้วมือทั้งสิบนิ้วที่มีความงามจะแสดงให้เห็นว่าเป็น ผู้หญิงที่มีลักษณะดีดังนี้

มือทั้งสองข้าง	เอาไว้แก่นาง	ชื่อนางกระหนายทอง
สิบนิ้วโสภา	อันงามล้ำยอง	นิ้วมือทั้งผอง
ท้าวนางเอววัลย์		

(นางโศกคดีคำกาพย์ : 139)

1.2 เรือนร่างของผู้หญิงแบบรวมผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ได้นำเสนอเรือนร่าง ของผู้หญิงที่พึงประสงค์แบบรวมไว้ ได้แก่ ลักษณะเบญจกัลยาณี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ลักษณะเบญจกัลยาณี คือ หญิงที่มีลักษณะงาม 5 ประการ เช่น ผมงาม เนื้องาม (คือ เหยือก และริมฝีปากแดงงาม) ฟันงาม ผิวงาม และวัยงาม ในคัมภีร์กล่าวไว้ด้วยว่า

ในคัมภีร์ท่านไว้ ตีร้ายให้ปรากฏรูปนภสรต่าง ๆ กันถ้าหญิงนั้นมีกาย ออก ไหล่ผายเนตรน้อย พักตร์แฉ่มช้อยยาวควรว นิมเนื่อนวลเอวรัด นาสาทัดงามปลั่ง เต้านมตั้ง บัวขอบแดง กลมกล้องแก้งเท้ามือเรียว น้านมเขียวรสหวาน รูปหนึ่งพานไหล่สบหน้ากลม ขอบเนตรน้อย พักตร์แฉ่มช้อยดวงถัน ดังบัวตูมตั้ง พิศผิวหนึ่งเหลืองสี การะเกตมีกลิ่นกายหอม กลิ่นคล้ายเหมื่อนกลิ่น การะเกตยีนนามมาเบญจกัลยา ปรากฏน้านมรสขื่นหวาน หนึ่งนงพาล ผิวพรรณ งามเกศรณงามทรง งามคิ้วก่งขนตา อ่อนนาสาสูงสม เต้านมกลมปลายอน รูปงาม อรเอวกลม น้านมใจพึงคน รสหวานพ่นมันสักหน้อยหนึ่งแฉ่มช้อยดวงพักตร์ วิไลลักษณะนารี เนตรมฤคิงามคม งามโอษฐ์นมนแข็งขัน งามเบื่องบ้นนากิ กาบกล้วยมีสัณฐาน สะโพกพานผายฝั่ง อังสาซึ่งเพราพร้อม (คัมภีร์ประถมจินดาอภัยสันตา คำกาพย์ : 62)

2. เรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์หมายถึง ลักษณะที่ไม่พึงต้องการ ไม่พึงอยากได้ไม่พึงมุ่งหมายเกิดจากธรรมชาติของผู้หญิงที่ส่งผลแก่ตนเอง แก่เพศตรงข้าม และผู้ที่พบเห็นอื่น ซึ่งพบว่า ผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กล่าวถึงเรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ไว้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เรือนร่างของผู้หญิงแบบแยกสัดส่วน และเรือนร่างของผู้หญิงแบบรวม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 เรือนร่างของผู้หญิงแบบแยกสัดส่วนผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ได้นำเสนอ เรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์แบบแยกสัดส่วนไว้ ได้แก่ ลักษณะลายนิ้วมือ หน้าอก ไฝ รูปร่าง และเส้นผม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 ลักษณะลายมือกล่าวถึง ลักษณะลายมือของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ ถ้าผู้หญิงมีลักษณะลายมือแปลก ลายมือขาด จะแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะไม่ดี ดังนี้

		ถ้าลายแฮลกัน	
หาไม่ร้ายทรัพย์	ให้สลัดขาดสน	ถ้าลายมือนั้น	ขาดปล้นหันหวน
ชอนัน้งม้วน	ถอยชาติตายโหง	ยิ่งลายมิขาด	ท่านทายเป็นโคลาด

(ลักษณะหญิง-ชาย : 9)

2.1.2 ลักษณะหน้าอกคือ อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายผู้หญิงอยู่บริเวณหน้าอกทั้งสองข้าง หน้าอกของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ เช่น นมกว้างห้วนมใหญ่มีสีดำ และนมตั้งชี้หน้า ลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่ไม่ดี ดังนี้

หญิงใดนมชี้หน้าผัว	โกหล่าลำซั่ว
กลืนตัวสาบอายุไม่ควร	
รศกสิรสาบหมินหันหวน	เจ้าอย่าลามลวน
เอามาเป็นเมียเสียสูญ	

(ฉบับ ศวภ. 291 : 194)

2.1.3 ลักษณะไฝ คือ จุดเล็ก ๆ ที่มีปรากฏเป็นสีน้ำตาลหรือสีดำบนผิวหนัง อาจมีลักษณะแบนนูนขึ้น มีพื้นผิวเรียบหรือขรุขระ ลักษณะไฝของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ไฝที่หางตา ไฝริมปาก ไฝที่ตัว ลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่ไม่ดี ดังนี้

ชาติข้าสาทาน	หญิงชายใดนั้น	มีชี้แมงวัน	ที่หน้าสามาลัย
ที่ตัวหัวบ่า	ไฝหางตาพาน	อาภัสสการ	เล่นซู้แกมผัว
หญิงชายหลายมาก	มีไฝริมปาก	ยะรบจบทั่ว	แต่เป็นเสน่ห์ชาย
รักใคร่มัวเมา	ไฝปานที่ตัว	ซีกผัวไม่ดี	จักกล่าวที่สุด

(ลักษณะหญิง-ชาย : 7)

2.1.4 ลักษณะรูปร่างลักษณะรูปร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ เช่น มีรูปร่างอย่างกับผู้ชาย ลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่ไม่ดี ดังนี้

หญิงใดเจ้าปากคารม	โวเวเลห์ลม
รูปร่างครืออย่างผู้ชาย	
ช้วนักหมักผัวหลาย	เจ้าอย่ามั่งง่าย
เอามาเป็นเมียเสียตัว	

(ฉบับ ศวก. 291 : 193)

2.1.5 ลักษณะเส้นผมลักษณะเส้นผมของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ เช่น เส้นผมหยิก ลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่ไม่ดี ดังนี้

หญิงใดผมไม้ไผ่คุดคู้	เมื่อพิศแลดู
ม้วนอยู่ครีผมเงาะป่า	
หญิงนี้ชั่วร้ายนักหนา	เจ้าอย่าเอามา
ร่วมรักผัวเมียเสียกาย	

(ฉบับ ศวก. 291 : 194)

2.2 เรือนร่างของผู้หญิงแบบรวมผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ได้นำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์แบบรวมไว้ ได้แก่ ลักษณะเบญจกัลยาณี ลักษณะฝ่ามือฝ่าเท้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ลักษณะเบญจกัลยาณี คือ ลักษณะไม่งาม 5 ประการ เช่น ผมไม่งาม เนื้อไม่งาม ฟันไม่งาม ผิวไม่งาม และวัยไม่งาม ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นโทษดังตัวอย่างในคัมภีร์ที่ว่า

กล่าวว่า หญิงใดถ้าผิวพรรณ ขาวสำคัญดำแดงกลืนกายแรงเหมือนชาย สำเนียงคล้ายเหมือนเสียง แพะสองเสียงริมโอษฐ์ กลแท้โทษเท่าใหญ่ ฝ่าเท้าไม่เสมอกัน เดินเหินมักสะดุด รูปนมนดุจหนึ่งคอก น้ำเต้าส่อสำคัญ หญิงใดนั้นมีอาการตาเหลือกลานไหลลู่ หน้าแข็งทุตันแขนใหญ่ นาสึกไซร์แบนแมนแม่มือ หัวใจคือใจร้าย นมห่างปลายนมแบน เสียงกาแมนเส้นผม หยักศกนมนิมสรเปรี้ยวปรากฏสำคัญ หญิงหนึ่งนั้นสันทต ขาวเหลือง สรรพสำเนียง แมนเหมือนเสียงปักษี พิราบมีกลืนกาย สาบแพะร้ายแรงครัน เต้านมนั้น เหมือนคอก น้ำเต้าพอรูรัส นมปรากฏเฟื่อนผาด ขมควาบาดจิตจาง คือรูปร่างกล่าวมา ในตำราลั่วนโทษ (คัมภีร์ประณมจินดาอภัยสันตา คำกาพย์ : 62-63)

2.2.2 ลักษณะฝ่ามือฝ่าเท้า ลักษณะฝ่ามือฝ่าเท้าของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์เช่น ฝ่ามือฝ่าเท้าเหมือนแผ่นกระดาน ลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่ไม่ดี ดังนี้

ฝ่าตีนมือนั้น	เสมือนกันพุ่มพ้อ
ฝ่าตีนมือเท้า	เสมือนแผ่นกระดาน
	หญิงยักขิณี
	ท่านว่ามีดี

(ลักษณะหญิง-ชาย: 9)

กลวิธีการนำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

กลวิธีการนำเสนอ หมายถึง กลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการถ่ายทอดความนึกคิดหรือความสะเทือนใจ เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีฝีมือเพียงใด การใช้กลวิธีนำเสนออาจทำให้ได้หลายประการ ซึ่งในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ก็ได้มีกลวิธีการนำเสนอเรือนร่างของผู้หญิง วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

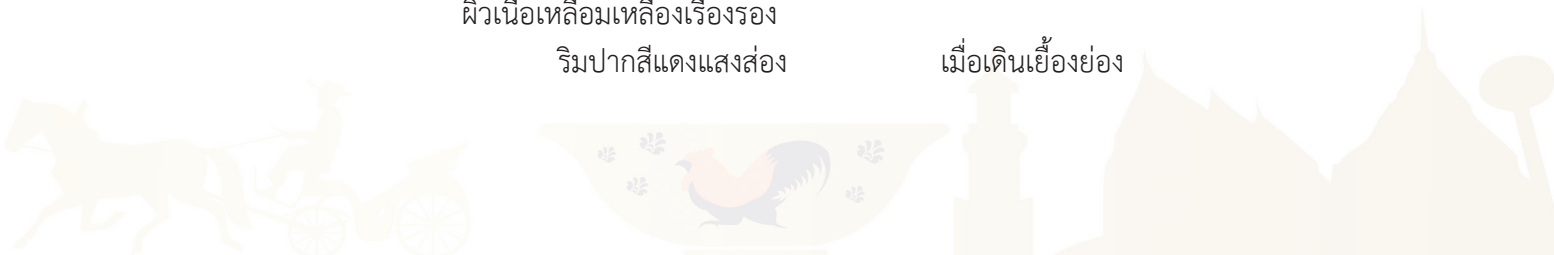
1. การอ้างอิงความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของคนในสังคมสังคมภาคใต้เป็นสังคมที่นับถือพุทธศาสนา หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรม บทบาท และลักษณะผู้หญิงดีและผู้หญิงชั่ว โดยบอกผลของการกระทำไว้ชัดเจน เช่น นำเสนอความเชื่อที่ว่า มีลูกสาวดี เป็นศรีแก่ตัว ซึ่งผู้แต่งได้อ้างอิงกับพระพุทธศาสนาว่าการที่มีลูกสาวที่ดีเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาเป็นผู้สรรค์สร้างให้ และนำเสนอถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นภรรยาที่ปฏิบัติภารงานบ้านงานเรือนได้ดี ถือเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งด้วย ดังนี้

ขอกล่าวเรื่องกลบุตร	แต่พระพุทธจงทุกองค์		
พระธรรมตามหนง	พระสังฆังทั้งนี้หนา		
ท่านจักตกแต่งให้	เจ้าจงได้ตั้งปรารภนา		
กลบุตรที่เกิดมา	มีปัญญารู้ทุกประการ		
ตามใจจะอุทิศ	คิดเอาเทิดเจ้าเกापาน		
ตั้งจิตพิษถาร	ขอแต่ท่านทั้งสามองค์	(ฉบับ ศวภ. 291 : 198)	
เมื่อจักหุงข้าว	ตั้งหม้อแล้วเจ้า	จงเร่งผายผัน	
เอาผักมาเด็ด	ใส่ไฟด้วยพลัน	บุญหนักนักรธรรม	จึงจะเป็นผล
เร่งคิดเร่งอ่าน	เจ้าอย่าชี้คร้าน	กองการกุศล	
การฝ้ายการโหก	ให้เร่งขวยชวน	ทำศีลใส่ตน	คนนั้นต่อจะดี

(ฉบับ ศวภ. 291 : 217)

2. การเปรียบเทียบให้เห็นเรือนร่างของหญิงดีและหญิงชั่ววรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ก็ได้มีกลวิธีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงเรือนร่างของหญิงดีและหญิงชั่วย่างชัดเจน เช่น ผู้แต่งได้นำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงที่ดีว่าจะต้องมีลายนิ้วมือ ลักษณะลายมือลักษณะไผ่และปานลักษณะผิวพรรณ ลักษณะหน้าอกลักษณะนิ้วมือและลักษณะเบญจกัลยาณี ดังนี้

ถ้าเจ้าจะหาคู่ครอง	ดูแลให้ต้อง
ลักษณะโสลกพชนา	
ฟโไกเจ้าจงพิพินิจพิจรนา	ให้ต้องลักคณา
เลือกหาที่เป็นกระสัตรี	
ธรรมชาติเนื้อแท่นารี	หญิงใดโสภี
ผิวเนื้อเหลืองเหลืองเรื่องรอง	
ริมปากสีแดงแสงส่อง	เมื่อเดินเยื้องย่อง

ครือช่างอย่างเท้าเข้าโรง

พิศเพียงเยี่ยงอย่างช่างโหลง

เมื่อเอาะจากโรง

จะไปสะสงคองคา

(ฉบับ ศวภ. 291 : 195)

ในด้านลักษณะหญิงชั่ว ผู้แต่งได้นำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ปลายมือขาด หน้าอกกว้าง ห่าง แบน รูปร่างอย่างผู้ชาย ฝ่ามือฝ่าเท้าเหมือนยักษ์ มารยาททราม ขอบอวดร่างกายแก่คนภายนอก ซึ่งลักษณะเหล่านี้ที่ผู้แต่งได้นำเสนอให้เห็นว่าไม่ควรนำมาเป็นคู่ครอง หรือภรรยา ถ้านำมาเป็นภรรยาสามีของจะมีแต่ความฉิบหาย หรือไม่ก็มากชู้หลายสามี ดังนี้

หญิงใดเจ้าปากคารม

โวเวเล่ห์หลม

รูปร่างครืออย่างผู้ชาย

ชู้หนักหมิมักฉิวหลาย

เจ้าอย่ามั่งง่าย

เอามาเป็นเมียเสียตัว

(ฉบับ ศวภ. 291 : 193)

3. การบอกอย่างตรงไปตรงมาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ก็ได้มีกลวิธีการบอกตรงไปตรงมาให้เห็นถึงลักษณะของผู้หญิงไว้อย่างชัดเจน เช่นลักษณะของผู้หญิงแบบไหนถึงจะเหมาะสมกับการที่ผู้ชายจะเลือกมาเป็นคู่ครอง ดังนี้

ถ้าว่างามสม	อุดมสมศรี	ผู้ใดจะหาเมีย	ให้ดูเต้านม
กิริยาพาทิ	เสียงหงส์เสนาะ	ให้ดูดวงหน้า	นรลักษณ์มาตรา
ไม่มีใครทัน	คอสามปล้องแล	เพราะดินสันดี	ปากพระว่าดี
		หน้าแฉล้มแก้มแท้	นั้นแหละแม่ศรีเรือน

(ลักษณะหญิง-ชาย : 7)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของผู้หญิงที่มีความงามเลิศมีคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ดี เช่น มีผิวพรรณหน้าตาที่ดี มีกิริยาท่าทางดี มีเสียงพูดที่ไพเราะ มีคอสามปล้อง และมีแก้มที่งดงามแหลมซ้อย ที่กล่าวมาทั้งหมดถือว่าเป็นผู้หญิงที่เหมาะสมกับการเป็นแม่ศรีเรือนอย่างมาก

4. การอาศัยตำนานเรื่องเล่าวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ก็ได้มีกลวิธีการอาศัยตำนานเรื่องเล่า เช่น วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้อย่างเรื่อง นางโกควดีคำกาพย์ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับสรรพสิ่งของการสร้างโลกและจักรวาล โดยนำเรือนร่างหรือสรีระของนางโกควดีไปสร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งหลาย เช่น ดวงตาสร้างเป็นดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ โลหิตสร้างเป็นแม่น้ำ ตะโจหรือหนังสร้างเป็นท้องฟ้า กระดุกสร้างเป็นต้นไม้ ฟันสร้างเป็นภูเขา ขนสร้างเป็นต้นหญ้า เอ็นสร้างเป็นเถาวัลย์ ดังนี้

โลหิตแห่งข้า	ขอเป็นคองคา	แม่น้ำกว้างใหญ่
บางจืดบางเค็ม	ต่างต่างกัน	ดำแดงขุมใส
มีในดินดอน		

ตะโจแห่งข้า อันงามพรายแพรว โดกจะเนื้อกับหนัง	ขอเป็นแผ่นฟ้า คือแก้วมณีวร	ครอบสมุทรสาคร อันมีแต่ก่อน
กระโดกแห่งข้า บ้างอกบนควน จอมเขาเครี	ขอเป็นพฤษษา บ้างอกริมฝั่ง	ต้นไม้โดยหวัง อันมีแต่ก่อน
ทันตาคือฟัน เอกทั้งเล็บข้า เพชระภูคอันใหญ่	สามสิบสองอัน อันงามยาวรี	รุ่งเรืองมีศรี ขอเป็นเครี
ขอเป็นเครี มีทั้งเขาน้อย ต่างต่างนานา	งอกกลางชลที มีทั้งเขาใหญ่	คงคาหลามไหล เรียงรันกันไป
เอ็นข้าคือวอย ขอเป็นเชือกวัลย์ เชือกเขาเถาววัลย์	ทั้งใหญ่ทั้งน้อย พันต้นพฤษษา	มีมากนักษนา น้อยใหญ่นานา
โลมาคือขน ขอเป็นเส้นหญ้า ต่างต่างนานา	งอกทั้งตัวตน ฟากฟ้าทุกอัน	นับร้อยนับพัน ทุกสิ่งทุกพรรณ

(นางโภควดีคำภย, 138)

การศึกษาข้างต้น ทำให้เห็นกลวิธีการนำเสนอเรือนร่างของผู้หญิงในของสังคมภาคใต้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากไม่ว่าจะอ้างอิงความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เพราะว่าการสอนผู้หญิงที่มีบทบาทหน้าที่ภรรยาข้างต้นที่กล่าวมาจะสอดคล้องกับหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนาอีกจำนวนหนึ่ง เช่น ในคัมภีร์อังคตตริณิกาย กล่าวถึงผู้หญิงที่จะมีชัยไปถึงโลกหน้าหรือไปสู่สุคติในภพว่าต้องเชี่ยวชาญงานบ้านงานเรือน รู้จักดูแลทุกข์สุขของคนในบ้าน ทำทุกอย่างเพื่อความพอใจของสามี รู้จักทำกิจการต่าง ๆ ในบ้าน ยึดมั่นในคำสอนพระพุทธศาสนา และมีปัญญา ในส่วนของการเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะของหญิงดีและหญิงชั่ว จะเห็นได้ว่าผู้แต่งได้นำเสนอว่า ผู้หญิงก็มีทั้งลักษณะดีและลักษณะไม่ดี ผู้หญิงที่มีลักษณะดีทั้งกาย วาจา ก็เหมาะสมที่ผู้ชายจะนำพามาเป็นคู่ครอง ส่วนผู้หญิงที่มีลักษณะไม่ดีทั้งกาย วาจา ผู้ชายมักไม่ชอบผู้หญิงลักษณะแบบนี้ ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะเป็นสังคมภาคใต้ หรือสังคมใดก็ตามต่างก็ต้องการผู้หญิงในอุดมคติ ผู้หญิงที่มีเรือนร่างที่งามสมบูรณ์แบบจะช่วยสร้างคุณค่าและเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผู้หญิงได้มีคุณค่าในสังคม

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับเรือนร่างของผู้หญิงในวรรณกรรมภาคใต้จากรวมทั้งบทกวีภาคใต้ จำนวน 6 เรื่อง พบว่าลักษณะเรือนร่างของผู้หญิงอิงกับความคิดความเชื่อในพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น โดยผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ต่าง ๆ ต่างก็กล่าวตรงกันว่า

ผู้หญิงที่ดีจะต้องมีกายงาม วาจางาม ผู้หญิงที่มีกายงาม หรือเรือนร่างที่พึงประสงค์จะเป็นต้นแบบที่ดีในสังคมภาคใต้ ส่วนผู้หญิงที่มีลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ จะไม่เป็นที่ต้องการของสังคมภาคใต้ซึ่งผลการวิจัยครั้งตรงกันกับงานวิจัยของจินตนา เฉลิมชัยกิจ (2558 : 62) เรื่องศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงามของสตรีในพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการกำหนดคุณลักษณะต่าง ๆ ผู้แต่งได้รับอิทธิพลมาจากผู้หญิงในพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัดเช่น ต้องมีแขนเรียวยาวงดงาม เป็นรูปทรงกลม เนื้อฟ้ามืออ่อนนุ่ม จะต้องมีหน้าอกที่มีลักษณะอวบอ้อมเต็มสมบูรณ์ คุสมส่วน ทรงกลมอยู่ชิดกันและงอนขึ้นสวยงาม รูปทรงเหมือนดอกบัวตูม เป็นต้น

นอกจากนี้เรือนร่างของผู้หญิงที่ปรากฏในวรรณกรรมภาคใต้ยังได้รับอิทธิพลจากศาสนาในด้านความงามตามหลักเบญจกัลยาณี ซึ่งจะตรงกับสตรีที่มีความงามอย่างเช่นนางวิสาขา เป็นสตรีคนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดเบญจกัลยาณี สตรีผู้มีความงาม 5 ประการ เช่น เกสกลยาณี (ผมงาม) คือ หญิงที่มีผมยาวถึงสะเอวแล้วปลายผมงอนขึ้น มงสกลยาณี (เนื้องาม) คือ หญิงที่มีริมฝีปากแดงดุจดั่งผลตำลึงสุกและเรียบชิดสนิทกันดี อกฐิกกลยาณี (กระดูงาม) คือ หญิงที่มีฟันสีขาว ประดุจสังข์ และเรียบเสมอกัน ฉวิกกลยาณี (ผิวงาม) คือ หญิงที่มีผิวงามละเอียด ถ้าดำก็ดำดั่งดอกบัวเขียว ถ้าขาว ก็ขาวดั่งดอกกรรณิกา และวยกกลยาณี (วัยงาม) คือ หญิงที่แม้จะคลอดบุตรถึง 10 ครั้ง ก็ยังคงสภาพร่างกายสาวสวยดุจตลอดครั้งเดียว แม้ว่าในปัจจุบันเราจะไม่สามารถหาสตรีใดที่งามเพียงพร้อมตามแบบเบญจกัลยาณีได้อีกแล้ว แต่ในสังคมไทยปัจจุบันก็ยังคงมองหาหญิงที่มีความเป็น “กุลสตรี” ซึ่งก็มีความหมายใกล้เคียงกับเบญจกัลยาณีมากที่สุด

ทั้งนี้ข้อสังเกตว่า การที่ผู้แต่งวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ได้ถ่ายทอดความสมบูรณ์แบบของเรือนร่างของผู้หญิง อาจสะท้อนให้เห็นถึงนัยแฝงเพื่อการเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้หญิงกับผู้ชาย แสดงอำนาจความเท่าเทียมและการต่อรองกับคนในสังคม หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้หญิงที่มีความเหนือกว่าผู้ชายจนทำให้ผู้หญิงกลายเป็นที่เคารพและเป็นที่ยังพาทอาศัยให้กับผู้ชายอีกด้วย

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร กองเส็ง. (2559). “ร่างกายใต้บงการ” การเปลี่ยนแปลงความหมาย “ความงามของสตรีไทย – จินตามีวิถีสมัยใหม่”, วารสารมหาวิทยาลัษราชภัฏลำปาง. 5 (2), 235 –249.
- จินตนา เฉลิมชัยกิจ. (2558). ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงามของสตรีในพระพุทธศาสนา. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2562, จาก <https://bit.ly/2YvINSN>.
- ดุสิต รักษ์ทอง. (2546). สุภาชิตคำสอน ลักษณะเมียเจ็ดสถาน ลักษณะหญิง-ชาย และสวัสดิรักษา. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พัชลินจ์ จินนุ่น. (2560). “คุณสมบัติของ “หญิงดี” ในสุภาชิตสอนหญิงภาคใต้ที่สัมพันธ์กับความเชื่อบทศกัณฐ์”. วารสารศรีนครินทร์วิโรจน์วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 9(17), 160-175. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2560, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/swurd/article/view/92652/72566>.

- พัชลินจ์ จินนุ่น. (2561). “หญิงแสร้ง หญิงมาย ชายร้ายครุ : มโนทัศน์ว่าด้วยลักษณะหญิงชายที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมภาคใต้และความคิดร่วมกับคนในสังคมไทย”. อินทนิลทักษิณสาร. 13(2). สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2562, จาก <https://bit.ly/2umR1BL>.
- เพชรินทร์ นาทศรีทา. (2554). ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมของนักเขียนหญิงที่ได้รับรางวัลซีไรต์. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2554.
- วรารัชต์ มหามนตรี. (2557). “ภาชิต์ สำนวน : ภาพสะท้อนโลกทัศน์ของคนไทยต่อผู้หญิง”, วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน. 5(2); กรกฎาคม - ธันวาคม: 9 - 58.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2548). วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่ม 1. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2548). วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่ม 2. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2548). วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่ม 4. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2548). วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่ม 12. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุภาวดี เพชรเกตุ. (2560). “มิติความเป็นหญิงกับกลไกของสังคมในภุขณาสนนื่องคำกลอนฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี”. วารสารหาดใหญ่วิชาการ.15(1); มกราคม-มิถุนายน: 91-107.

บทความวรรณกรรม

ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า

The Reflection of Thai Society in Youth Literature of Chaikorn Harnfaifa

LAN QIAO^{1*}, อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร²

^{1*2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า โดยมีขอบเขตการศึกษาคือ วรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า จำนวน 6 เรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยที่นักเขียนได้ถ่ายทอดไว้ในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า มีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ พบว่า สภาพชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมชนบทและสังคมเมือง ซึ่งจะสามารถเห็นถึงความแตกต่างระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง 2) ภาพสะท้อนด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย พบว่า มีด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูไทยกับนักเรียนไทย และด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไทย 3) ภาพสะท้อนด้านค่านิยม พบว่า มีค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่านิยมความช่วยเหลือกับค่านิยมความอดทน และค่านิยมเกี่ยวกับความแตกต่างกันของฐานะผู้หญิงผู้ชาย 4) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมไทย พบว่า ด้านมารยาทไทย และด้านศิลปะไทย ได้แก่ รามเกียรติ์ โขน และมวยไทย

คำสำคัญ: ภาพสะท้อนสังคมไทย; วรรณกรรมเยาวชน; ชัยกร หาญไฟฟ้า

Abstract

This research aimed to analyze the reflection of Thai society written in youth literature of Chaikorn Harnfaifa. Six youth literature of Chaikorn Harnfaifa were analyzed. The results revealed that four aspects of the reflection toward Thai society were found in youth literature of Chaikorn Harnfaifa. The first aspect was the reflection of the living condition. This aspect reflected the different living condition between the rural society and the urban society. Based on the relationship among people in Thai society, the relationship between Thai teachers and Thai students including the relationship between Thai family's members were mentioned. On the issue of the social value, it was found that the value relating to the natural resource and the environment were reflected. Also the value of volunteer, being patient and the difference of social

status between Thai men and women were included. Lastly, the reflection of Thai culture, for examples, Thai manner and Thai art including Ramayana, Khon and Thai boxing were found.

Keyword : Reflection of Thai society; Youth Literature; Chaikorn Harnfaifa

บทนำ

เยาวชนเป็นกลุ่มคนที่สังคมควรให้ความสำคัญ เพราะว่าเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ดังที่ มยุรี จารุपाल และคณะ (2555, หน้า 23) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของเยาวชนว่า เยาวชนเป็นสมาชิกในสังคมไทย เป็นพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ยังมีหน้าที่ปกป้องรักษาบ้านเมือง และเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่ปรากฏในสังคมไทย ดังนั้นสังคมไทยจึงให้ความสำคัญและใส่ใจกับเยาวชน เยาวชนจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าต่อสังคม

วรรณกรรมเป็นผลงานทางความคิด ความรู้สึกของผู้เขียน ซึ่งเกิดจากการสะสมการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม จึงสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชีวิตจริงในสังคม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม โดยเฉพาะการนำเสนอภาพสะท้อนของสังคม ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, หน้า 5-7) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน เพราะนักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม ทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง

วรรณกรรมเยาวชนทำให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ชีวิต เพราะวรรณกรรมเยาวชนย่อมสะท้อนภาพของสังคม ถึงแม้ว่าภาพสะท้อนสังคมจากรวมกันย่อมมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละประเภทของวรรณกรรม แต่วรรณกรรมเยาวชนก็เป็นงานเขียนที่สะท้อนภาพสังคมได้อย่างโดดเด่นเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่นๆ จึงทำให้ผู้อ่านเยาวชนได้รับความรู้ และความเข้าใจ ดังที่ ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2541, หน้า 15-19) ได้กล่าวเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเยาวชนสะท้อนภาพของสังคมสรุปได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเยาวชนเป็นเรื่องสะท้อนประสบการณ์ชีวิตจริงหรือปัญหาของสังคมตามความเป็นจริงของสังคมนั้นๆ มีลักษณะเฉพาะของยุคสมัย ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนหรือผู้ใหญ่ จึงสามารถเข้าใจและเรียนรู้จากเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านวรรณกรรมเยาวชน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนสามารถสะท้อนภาพของสังคมได้อย่างชัดเจนเช่นกัน

วรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า เป็นวรรณกรรมเยาวชนที่ดีและมีคุณค่า โดยที่ผู้เขียนได้สะท้อนภาพสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นความสำคัญของปัญหาสังคมและปัญหาคนในสังคมและได้ถ่ายทอดปัญหาออกมาให้ผู้อ่านอย่างชัดเจน ได้ตีแผ่สภาพสังคมและสภาพชีวิตของคนในสังคมอย่างชัดเจนไว้ในนวนิยายหลายเรื่อง ดังที่ ชัยภรณ์ แสงกระจ่าง (2557, หน้า คำนิยม) กล่าวว่า ในวรรณกรรมของชัยกร หาญไฟฟ้าได้ให้ความคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันระหว่างธรรมชาติ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมได้เป็นความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ ชักชวนผู้อ่านอนุรักษ์ธรรมชาติ จึงทำให้แก้ไขปัญหาในสังคมไทยได้ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นสังคมไทยได้อย่างชัดเจน และสามารถนำแนวคิดในวรรณกรรมมานำทางการดำเนินชีวิตของตนเอง

จากคุณค่าของวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ข้างต้นผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทย ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจภาพสะท้อนสังคมไทยและทำให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรม

เยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า และสามารถนำความรู้เกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมไทยไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า จำนวน 6 เล่ม ดังนี้

1. วังสุเฝิน (2548)
2. บ้านที่กลั๊กนั๊กสืบน้อย (2551)
3. ขอหนูขึ้นเวที (2551)
4. แปรตขา สามคน บนโลกสองใบ (2554)
5. ทศกัณฐ์ออนไลน์ (2560) (พิมพ์ครั้งที่ 8)
6. โลกสวยที่น้ำใส (2561) (พิมพ์ครั้งที่ 3)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม

วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมของยุคสมัยให้เห็นได้อย่างชัดเจน ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ทั้งนี้เพราะว่าวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในสังคมซึ่งได้รับอิทธิพลจากค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของสังคม วรรณกรรมไม่เพียงแต่เป็นหนังสือที่บันทึกประวัติศาสตร์ธรรมดา หากแต่ยังสะท้อนให้เราเห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม และด้านอื่น ๆ ของสังคมด้วย (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2542, หน้า 4-9)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีวรรณกรรม (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและปัญหาสังคมไทยเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน
2. ศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของวรรณกรรมที่มีลักษณะเป็นนวนิยายเกี่ยวกับเยาวชน
3. ศึกษาประวัติและรวบรวมวรรณกรรมของชัยกร หาญไฟฟ้า
4. คัดเลือกตามประเภทวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า จำนวน 6 เล่ม ดังนี้ “วังสุเฝิน” “บ้านที่กลั๊กนั๊กสืบน้อย” “ขอหนูขึ้นเวที” “แปรตขา สามคน บนโลกสองใบ” “ทศกัณฐ์ออนไลน์” “โลกสวยที่น้ำใส”
5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า จำนวน 6 เล่ม เป็นงานเขียนที่เกี่ยวกับเยาวชนที่มาจากสังคมชนบทและสังคมเมือง เนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ ค่านิยม วัฒนธรรมในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ผู้วิจัยได้พบภาพสะท้อนสังคมไทยในด้านต่าง ๆ มีการเรียงลำดับ ดังนี้

1. ภาพสะท้อนด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่

ในสังคมไทยประกอบด้วยทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง ดังนั้น ภาพสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า มีทั้งชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมชนบทและสังคมเมือง ดังนี้

1.1 ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมชนบท

ในหนังสือ โลกสวยที่น้ำใส กล่าวถึง ลักษณะบ้านพักของแดนสร้างด้วยไม้แท้ และอากาศในชนบทสดชื่นทำให้คนรู้สึกสบายใจ ดังตัวอย่าง

บ้านพักที่แดนอาศัยอยู่เป็นบ้านไม้สองชั้น เมื่อเปิดหน้าต่างไว้จะมีอากาศถ่ายเทปลอดโปร่ง ยังมีลมพัดโบยโบกก็ยิ่งเย็นสบายไม่ต้องนึกถึงเครื่องปรับอากาศเลย พอเช้าช่วงโพล้เพล้พระอาทิตย์เตรียมซักรถกลับเสียงโหมโรงของออร์เคสตรา จักจั่นก็เริ่มบรรเลงดังซึ้งแซ่ก้องป่า

(โลกสวยที่น้ำใส, 2561, หน้า 40)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ที่อยู่อาศัยของคนไทยในสังคมชนบทส่วนมากจะสร้างด้วยไม้แท้และยกพื้นสูงชัน เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความร้อนอบอ้าวและถูกน้ำท่วมบ่อย การสร้างบ้านด้วยไม้สามารถระบายความร้อนได้ และมีหน้าต่างหลายด้านทำให้ลมเข้ามาได้ง่าย ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยมีภูมิปัญญาในการสร้างบ้าน อยู่ในชนบทไม่ต้องใช้เครื่องปรับอากาศเหมือนในเมือง ยังสะท้อนให้เห็นว่าในชนบทมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย น่าอยู่ และมีความผูกพันกับธรรมชาติ

1.2 ด้านชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเมือง

ในหนังสือ บันทึกแก่นักสืบน้อย กล่าวถึง ผมซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องในนวนิยาย ผมกับพี่เสือโคร่งมาถึงสถานที่เกิดเหตุการณ์ และได้สังเกตสภาพของอาคารพิพิธภัณฑน์ ดังตัวอย่าง

ผมสังเกตเห็นว่า ตัวอาคารคงเพ็งจะสร้างเสร็จไม่นานนักผนังฉาบปูนเรียบทาสีฉูดฉาด ช่องหน้าต่างเกือบทั้งหมดเป็นบานกระฉากใหญ่คู่อันข้างแข็งแรงและแน่นหนาติดอยู่กับกรอบอะลูมิเนียมสีเทา มู่ลี่ที่อยู่ด้านในถูกปลดลงมาปิดเอาไว้ทุกบานซึ่งเดาว่าน่าจะเป็นบริเวณห้องทำงานของบรรดาเจ้าหน้าที่ ผมยังมองไม่เห็นทางด้านหน้าอาคารมีทางเข้าออกเป็นอย่างไร ส่วนด้านที่เราเดินผ่านนั้น เเท่าที่เห็นมีประตูบานคู่ซึ่งมีตัวหนังสือติดไว้ว่าเป็นทางออกฉุกเฉิน ผมเคยได้

เรียนรู้ว่ามันเปิดได้เฉพาะจากข้างในเท่านั้น โดยการผลักกลไกควบคุมการเปิดที่ติดอยู่กับบาน ตัวบานประตูดูเหมือนจะทำด้วยเหล็กที่บิดันทาสีเทา ดูบึกบึนแข็งแรงไม่น้อย

(บันทึกแก่นักสืบน้อย, 2551, หน้า 20)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า อาคารในเมืองส่วนมาสร้างเป็นตึกใหญ่ๆ เนื่องจากมีความจำเป็นในด้านการใช้งานแล้ว ยังเพราะว่าในเมืองมีคนจำนวนมาก ดังนั้นสถานที่ที่เป็นสาธารณะจะต้องมีความกว้างขวาง อาคารในเมืองยังมีประตูสำหรับเรื่องฉุกเฉิน ยังแสดงให้เห็นว่า สังคมเมืองวุ่นวายและมีเรื่องอันตรายเกิดขึ้นได้ง่าย ซึ่งคนที่อยู่ในสังคมเมืองจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ความปลอดภัย เพราะว่าถ้าไม่ระวังจะเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นอันตรายได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าผู้คนที่ใช้ชีวิตในสังคมเมืองมีชีวิตที่ยุ่งยากกว่าผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมชนบท

2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย

คนในสังคมไทยใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมของชัยกร หาญไฟฟ้า มีทั้งความสัมพันธ์ระหว่างครูไทยกับนักเรียนไทย และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูไทยกับนักเรียนไทย

ในหนังสือ วิงสุ่ฝัน กล่าวถึง ครูมันเป็นครูสอนชกมวย ครูมันเอาชีวิตจริงของตัวเองมาสอนให้จอม จึงทำให้จอมคิดได้ว่าอาชีพชกมวยอาจไม่ใช่อาชีพที่มันคงสำหรับจอม เขาต้องไปเรียนต่อจะได้มีอนาคตที่ดีดังตัวอย่าง

“เอาอย่างนี้นะ จอมคิดใหม่ ดูตัวครูนี้ก็แล้วกัน ครูเองชกมวยมาตั้งแต่เด็ก ๆ อาจจะเริ่มชกตอนที่อายุมากกว่าจอมขณะนี้นิดหน่อย สมัยนั้นเรื่องเรียนหนังสือเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในหัว แม้แต่พ่อแม่ของครูเองครูเรียน ๆ อยู่ พอชกมวยแล้วเก่งขึ้นก็ออกจากโรงเรียนตั้งๆ ซะอย่างนั้นแหละพ่อแม่ก็ไม่ว่าอะไรเพราะเห็นว่ามีรายได้ดี ครูผ่านเวทีมาร้อยเอ็ดเจ็ดเจ็ดยันน้ำปะทะผีหมัดกับนักมวยหลายต่อหลาย คนบางคนก็ครูชนะเขามาแล้ว ตอนหลังก็ได้เป็นแชมป์มวยในเวทีต่างๆ ในกรุงเทพฯ ครูได้แชมป์มาก็หลายเวทีครูเคยมีชื่อเสียงและเป็นที่ยู่อัจฉริยะของคนในวงการ มีเงินมีทองมากพอสมควร...

(วิงสุ่ฝัน, 2548, หน้า 38)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนเป็นครูไม่เพียงแต่ต้องสั่งสอนนักเรียนเข้าใจวิชาต่างๆ ยังต้องสั่งสอนในด้านวิชาชีวิตด้วย เนื่องจากนักเรียนมีประสบการณ์ชีวิตน้อยเวลาพบกับปัญหาอาจไม่สามารถตัดสินใจได้ จึงต้องขอความช่วยเหลือจากครูหรือผู้ใหญ่ และยังแสดงให้เห็นว่าอาชีพนักมวยเป็นอาชีพที่ไม่ยั่งยืนสำหรับเด็กที่กำลังเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ เพราะว่าชกมวยต้องใช้กำลังต่อสู้กัน ดังนั้นอาจทำให้เด็กป่วยทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งความรู้และการเรียนสูงๆ เท่านั้นที่ทำให้เด็กที่

ยากลำบากพ้นจากความยากจนได้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยเด็กๆ ที่มีชีวิตที่ยากจนต้องออกมาทำงานตั้งแต่เล็ก เพื่อหาเงินเลี้ยงตัวเองหรือครอบครัว ถึงแม้ว่าต้องแลกด้วยสุขภาพก็ตาม

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

ในหนังสือ วิ่งสู่วัน กล่าวถึง แม่ของจอมป่วยหนัก ดังนั้นจอมต้องดูแลแม่และเรียนหนังสือด้วย แต่จอมไม่เคยรู้สึกเหน็ดเหนื่อย เพราะว่าแม่คือคนที่จอมรับรักมากที่สุด แม่ยังมีชีวิตอยู่แม่จะป่วยก็ตามแต่ก็ทำให้จอมมีความสุขต่อไป ดังตัวอย่าง

ตั้งแต่แม่ต้องนอนแบ็บ จอมต้องต้มน้ำต้กทำ นึ่งข้าว หุงข้าว ทำอาหาร อุ้มแม่ไปห้องน้ำให้แม่อาบน้ำเองทุกเช้าเย็น ส่วนกลางวัน จอมต้องรีบวิ่งตีกลับมาบ้าน ป้อนข้าวให้แม่ แล้วรีบกลับไปทำการบ้าน โดยมีเพื่อนที่เรียนเก่งช่วยสอน เมื่อยังไม่กระจ่างในหัวข้อใด วิชาใดก็จะถามครู จึงทำให้ผลการเรียนของจอมอยู่ในระดับปานกลาง

(วิ่งสู่วัน, 2548, หน้า 25)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า แม่มีบุญคุณต่อลูก คนเป็นลูกต้องรู้จักตอบแทนบุญคุณของแม่ ถึงแม้ว่าแม่มีสักวันจะป่วยหนักไม่สามารถทำอะไรแก่ลูกได้แล้ว แต่ความรักที่แม่ให้แก่ลูกไม่เคยลดลงแม้แต่นิดเดียว ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าคนเป็นลูกมีหน้าที่ต้องดูแลแม่ เพราะว่าแม่มีบุญคุณที่ให้ชีวิตแก่เรา เมื่อมีแม่ป่วยจึงเป็นโอกาสให้ลูกทำหน้าที่ ตอบแทนบุญคุณต่อแม่ที่ให้แก่ตนเองมา โดยลูกไม่ได้รู้สึกเหนื่อยที่ต้องดูแลแม่ทั้งที่ลูกยังเป็นเด็กและยังเรียนหนังสืออยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัว

3. ด้านค่านิยม

ค่านิยมหมายถึง รูปแบบความคิดของคนในสังคมจะตัดสินว่าสิ่งใดมีคุณค่า และควรจะมีถือถือเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมสังคมคือ สิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดีและสมควรที่จะเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม

3.1 ค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชาติและสิ่งแวดล้อม

ในหนังสือ แดงขา สามคน บนโลกสองใบ กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของที่ดินที่แสนสงบและธรรมชาติผืนนี้ เพราะว่าเจ้าของรักษาเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ที่ดินผืนนี้ได้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

แต่เดิมเจ้าของที่ดินผืนใหญ่นี้เป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์ ท่านได้รับที่ดินเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ท่านรักธรรมชาติและรักที่ดินผืนนี้มาก ถึงกับประกาศแก่สาธารณชนว่า ตราบใดที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านจะไม่ยอมให้มีสิ่งปลูกสร้างประเภทตึกสูงหรือโรงงานอันเป็นภูมิลักษณะน่าเกลียดของสังคมเมืองมาทำลายบรรยากาศแสนสงบและธรรมชาติสีเขียวที่ครอบครองพื้นที่แห่งนี้มานาน แต่เมื่อท่านสิ้นบุญลงลูก ลูกหลานกลับรวมหัวกันขายที่ดินเพื่อเอาเงินมาแบ่งกันเพราะความจำเป็นทางการเงิน โชคดีที่ท่านได้สั่งให้ทนายประจำตระกูล

ทำพินัยกรรมไว้ก่อนตายว่า หากมีการขายที่ดินออกไปโดยทายาทผู้มีสิทธิตาม
กฎหมาย...

(แปดขา สามคน บนโลกสองใบ, 2554, หน้า 13)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยมีค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าการพัฒนาเป็นค่านิยมที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ แต่ในสังคมไทยก็ยังมีผู้ที่รักธรรมชาติอยู่ ดังนั้นจึงทำให้สังคมเมืองไทยยังมีพื้นที่ที่เป็นสีเขียวได้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าคนที่อยู่ในสังคมไม่เพียงมีหน้าที่สืบทอดที่ดิน สมบัติให้ลูกหลานเท่านั้น ยังต้องสืบทอดค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อลูกหลานด้วย ซึ่งเช่นนี้จะทำให้สังคมเราน่าอยู่มากขึ้น เพราะค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นค่านิยมที่ดีงาม และมีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างมาก

3.2 ค่านิยมเกี่ยวกับความช่วยเหลือ

ในหนังสือ วิ่งสู้ฝัน กล่าวถึง เมื่อแม่ของจอมเสียชีวิตไปแล้ว ชาวบ้านทุกคนมาช่วยจอบทำงานศพแม่ ให้ความช่วยเหลือและให้เงินทอง ดังตัวอย่าง

ป่าแมวกับชาวบ้านหรือกันว่า จะจัดการศพอย่างไร ผู้ใหญ่บ้านบอกว่า จะ
เป็นเจ้าของภาพดูแลให้ตลอดงานสำหรับค่าใช้จ่ายเรื่องพิธีการแล้วสรุปกันว่าตั้งศพ
ไว้ที่วัดเพื่อสวดอภิธรรม 3 วัน ใครจะเป็นเจ้าภาพก็ให้ลงชื่อได้ที่ป่าแมว ส่วน
จอบนั้นก็ให้บวชหน้าไฟวันเดียว

(วิ่งสู้ฝัน, 2548, หน้า 98)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยทุกคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านมีค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ชาวบ้านมีความคิดว่าการช่วยเหลือกันเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทุกคนอยู่ในสังคมเดียวกันต้องให้ความช่วยเหลือกัน สังคมไทยจะได้เป็นสังคมที่น่าอยู่และเป็นสังคมที่รู้จักการแบ่งปัน คนที่อาศัยอยู่นั้นจะได้มีความสุข เป็นงานที่ทุกคนในชุมชนยินดีช่วยเหลืออย่างเต็มที่ทั้งช่วยด้วยแรงงาน ช่วยเป็นผู้นำในการจัดงาน และช่วยด้านค่าใช้จ่ายในการจัดงาน

3.3 ค่านิยมเกี่ยวกับความอดทน

ในหนังสือ วิ่งสู้ฝัน กล่าวถึง ชีวิตประจำวันของจอมต้องทำหลายสิ่งหลายอย่างเพื่อเลี้ยงตัวเองและแม่ จึงทำให้จอมต้องอดทนกับชีวิตที่เต็มไปด้วยยากลำบาก ดังตัวอย่าง

หลังจากวิ่งรอบสนามฟุตบอลเสร็จ ส่วนใหญ่จอมจะไปซ่อมมวยที่ค่ายมวย
ครูมันที่ท้ายหมู่บ้าน โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วจึงไปรับจ้างตักน้ำ
ขนของ และเก็บผักผลไม้ ที่ร้านขายของชำหน้าโรงเรียนและตามบ้านในละแวก
นั้นที่ต้องการแรงงานนอกจากนี้จอมยังรับจ้างเขียนจดหมายให้คนในหมู่บ้าน
ที่เขียนหนังสือไม่เป็นบางครั้งจอมจะช่วยแต่งและคิดถ้อยความให้ด้วยซ้ำไป

(วิ่งสู้ฝัน, 2548, หน้า 26)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยยังมีหลาย ๆ ครอบครัวต้องอดทนกับยากลำบาก พวกเขาอดทนและพยายามทำทุกสิ่งทุกอย่างไม่ยอมพ่ายแพ้กับโชคชะตาชีวิต เพื่ออยู่รอดในสังคมไทยและพ้นจากความยากจนได้ ไม่ยอมพ่ายแพ้ของพวกเขา แสดงให้เห็นว่าคนที่อยู่สังคมไทยไม่ว่าสถานการณ์ตัวเองเป็นยังไงก็ต้องมีหัวใจเป็นผู้สู้ เพราะถ้าคุณยอมกับโลกโลกก็จะยอมกลับคืนมาให้คุณเช่นกัน ถ้าคุณท้อแท้ใจร้องไห้ทุกวันโลกก็จะให้คุณร้องไห้ตลอดไป ยังแสดงให้เห็นว่าค่านิยมความอดทนเป็นค่านิยมที่ดี คนที่มีค่านิยมอดทนไม่ว่าตกอยู่ในสถานการณ์ใด ก็อดทนอยู่สู้ต่อและได้ความรู้ใหม่พัฒนาตัวเอง เพราะชีวิตทุกวันต้องการต่อสู้กับทุกสิ่งทุกอย่าง แท้จริงแล้วก็คือต่อสู้กับตัวเองนั่นแหละ

3.4 ค่านิยมเกี่ยวกับความแตกต่างกันของฐานะผู้หญิงผู้ชาย

ในหนังสือ ขอหนูขึ้นเวที กล่าวถึง หลังจากเลิกเรียน ฝ่ายต้องกลับบ้านทำงานบ้านแทนแม่ แต่ฝ่ายไม่เข้าใจว่าทำไมกะละมังซักผ้าของพ่อกับฝ่ายต้องแยกกัน ดังตัวอย่าง

ฝ่ายยกตะกร้าใส่เสื้อผ้าใช้แล้วของตัวเองไปหลังบ้านเทลงซักฟอกลงในกะละมังของฝ่าย ไม่รวมกับเสื้อผ้าของพ่อที่แยกกะละมังซักต่างหาก ดีพองให้ฟองแล้วหยิบผ้าจากตะกร้าลงไปแช่ไว้ เพื่อจะกลับมาขยี้คราบสกปรกออกง่าย ๆ หลังเล่นกีฬา ฝ่ายชะโงกดูผ้าในกะละมังของพ่อเห็นมีแช่ไว้ไม่กี่ตัว ที่ต้องแยกกะละมังนั้น เพราะแม่สอนว่าผู้ชายหลายคนเขาถือ ไม่อยากให้ซักผ้ารวมกับของผู้หญิง ที่บ้านฝ่ายราวตากผ้าก็แยกกันด้วย ราวสำหรับตากผ้าของแม่กับฝ่ายจะทิ้งไว้ที่ระดับต่ำกว่าราวของพ่อ ฝ่ายไม่รู้เหมือนกันว่าทำไม แต่ก็ทำตามเสมอมา

(ขอหนูขึ้นเวที, 2551, หน้า 22)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่มีค่านิยมว่าผู้หญิงเป็นฝ่ายอ่อนแอกว่าผู้ชาย คิดว่าผู้หญิงไม่สามารถสู้ผู้ชายได้ และยังมีกฎเกณฑ์ต่างๆ ห้ามผู้หญิงทำ ซึ่งสังคมกำหนดว่าผู้หญิงควรมีพฤติกรรมยังไงถึงจะเป็นกุลสตรีได้ ฐานะของผู้ชายต้องเหนือกว่าผู้หญิงและผู้หญิงต้องเรียนทำงานบ้านตั้งแต่อายุน้อย ยังสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยผู้ชายไม่ชอบใช้ของร่วมกับผู้หญิง ถึงแม้ว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันก็ไม่ได้ และในครอบครัวสิ่งของที่ใช้ของผู้หญิงต้องต่ำกว่าผู้ชาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าฐานะของผู้ชายกับผู้หญิงไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าสังคมไทยมีค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงว่า ฐานะของผู้หญิงต่ำกว่าฐานะผู้ชาย เป็นค่านิยมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ

4. ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อเอามาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมสังคมไทยมีวัฒนธรรมหลากหลาย เช่น มารยาทไทย ศิลปะไทย เป็นต้น

4.1 มารยาทไทย

ในหนังสือ ทศกัณฐ์ออนไลน์ กล่าวถึง ครูลอราสอนปายว่าการไหว้เป็นสิ่งที่สวยงามสำหรับคนไทย ทำแบบคนจีนไหว้เจ้าจะขาดเสน่ห์ของคนไทย ดังตัวอย่าง

“หนูพูดเล่นค่ะ” ปายยกมือขึ้นไหว้ปลก ๆ
 “หยุดเลยนะ หยุดเลย ไหว้เป็นคนจีนไหว้เจ้าอย่างนั้นไม่ได้นะคะ เราคนไทยการไหว้คือสิ่งสวยงามที่สุดที่คนทั้งโลกก็ทำได้ไม่งามเท่ากับคนไทย”

(ทศกัณฐ์ออนไลน์, 2560, หน้า 80)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยให้ความสำคัญกับการไหว้เป็นอย่างมาก การไหว้คือเพื่อแสดงความเคารพความนับถือต่อผู้อื่น การไหว้ของคนไทยแตกต่างกับการไหว้ของประเทศอื่น ๆ การไหว้ของไทยต้องยกมือสองข้างประนม และค้อมหัวลงเล็กน้อย เป็นความสวยงามของคนไทย นักเรียนต้องไหว้ครู สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมไทยเมื่อเจอกับผู้ใหญ่ต้องไหว้ผู้ใหญ่เป็นมารยาทของคนไทย ยังสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยภูมิใจประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมารยาทและการไหว้ของคนไทยมีความสวยงามแบบไทย

4.2 ศิลปะไทย

ในหนังสือ ทศกัณฐ์ออนไลน์ กล่าวถึง ครูลอราเล่าให้ปายฟังว่าวรรณคดีรามเกียรติ์มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่าง

“ก็วรรณคดีอมตะนี่คะ คุณค่าของวรรณคดีเรื่องนี้สูงส่งนับค่าไม่ได้เป็นวรรณคดีที่สำคัญของไทย เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เนื้อเรื่องและสำนวนกลอนมีความไพเราะสละสลวย สามารถศึกษาไว้เป็นตัวอย่างการประพันธ์ได้นอกจากนี้ยังมีคติสอนใจและแง่คิดในด้านต่าง ๆ เป็นอันมากสอดแทรกเอาไว้ตลอดทั้งเรื่อง”

(ทศกัณฐ์ออนไลน์, 2560, หน้า 79)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์มีคุณค่าสูงส่งต่อสังคมไทย เป็นศิลปะสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ คนไทยคุ้นเคยกับเรื่องรามเกียรติ์ตั้งแต่เด็ก เป็นวัฒนธรรมแบบไทยแท้ เป็นเรื่องที่รวมภูมิปัญญาสังคมไทยสมัยโบราณ และในเรื่องรามเกียรติ์ยังแสดงให้เห็นถึงความงดงามแบบไทยแท้ ไม่ว่าจะในด้านภาษา การแต่งกายหรือการกระทำของตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ทำให้ผู้อ่านได้เห็นว่าความคิดของสังคมไทยแตกต่างกับสังคมอื่น ๆ ให้ผู้อ่านได้รับความคิดและความรู้ ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่ารามเกียรติ์เป็นศิลปะอันล้ำค่าของไทยและมีเสน่ห์พิเศษแบบไทยแท้

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า สรุปผลได้ดังนี้

ภาพสะท้อนวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ในสังคมไทยประกอบด้วยทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง คนที่อยู่ในสังคมชนบทโดยทั่วไปส่วนใหญ่อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมได้รับการรักษาไว้เป็นอย่างดี ในสังคมชนบทมีต้นไม้และสัตว์หลากหลายชนิด อากาศสดชื่นเย็นสบาย และมีทิวทัศน์ที่สวยงาม คนในสังคมเมือง

ก็เน้นความเป็นประสิทธิภาพในการทำงานและดำรงชีวิต และต้องแข่งเวลา แข่งกับคนอื่น โดยมีความกดดันจากสังคมมากกว่าคนที่อยู่ในสังคมชนบท ชีวิตในสังคมเมืองกดดัน อึดอัดกว่าในสังคมชนบท แต่ให้ทางกลับกันชีวิตในสังคมเมืองสะดวก เพียงพร้อมไปทุกอย่าง มีหลากหลายโอกาสในด้านต่าง ๆ

ภาพสะท้อนวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างครูไทยกับนักเรียนไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ครูเป็นอาชีพที่ต้องทุ่มเท และช่วยเหลือสังคมส่วนรวม สร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ดังนั้นนักเรียนไทยจึงรักและเคารพครูไทยมาก สมาชิกในครอบครัวไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ทุกคนในครอบครัวรักกัน เอาใจใส่กัน และมีความห่วงใยซึ่งกันและกัน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในสังคมไทย และในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ยังสะท้อนด้านค่านิยมมีค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้ให้น้อย โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน ค่านิยมความช่วยเหลือกับค่านิยมความอดทน และค่านิยมเกี่ยวกับความแตกต่างกันของฐานะผู้หญิงกับผู้ชาย ซึ่งผู้หญิงเป็นฝ่ายอ่อนแอกว่าผู้ชาย จึงคิดว่าผู้หญิงไม่สามารถสู้ผู้ชายได้ ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมไทย พบว่า ด้านมารยาทไทย มารยาทการไหว้เป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทย และด้านศิลปะไทย ได้แก่ รามเกียรติ์ โขน และมวยไทย เป็นวัฒนธรรมของสังคมไทย

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมนำเสนอภาพสะท้อนด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย ด้านค่านิยม และด้านวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ดังที่ ตรีศิลป์ บุญจรรย์ (2542, หน้า 5-7) ได้กล่าวว่าวรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม ประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคมมีความเป็นจริงทางสังคมที่สอดแทรกปรากฏเนื้อเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน ซึ่งวรรณกรรมเยาวชนของชัยกร หาญไฟฟ้า ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีชีวิต โดยโน้มน้ำหนักใจผู้อ่านแล้วยังเป็นผู้มีทรรศนะกว้างไกลกว่าคนธรรมดาสามารถเข้าใจโลกและมองสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยได้ เป็นทรรศนะที่กว้างไกลและลุ่มลึกจึงทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนหรือผู้ใหญ่สามารถเอาแนวคิดในวรรณกรรมมานำทางการดำเนินชีวิตของตัวเองได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ YU KANYING (2562) เรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัล ของ จำลอง ฝั่งชลจิตร พบว่า ในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร สะท้อนภาพสังคมไทยทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าที่อยู่อาศัยของคนไทยแบ่งเป็นที่อยู่อาศัยในเมืองกับในชนบท การประกอบอาชีพของคนไทยมีความหลากหลาย การคมนาคมของคนไทยมีความพร้อมและสะดวกสบาย และคนไทยมีจริยธรรมที่ดี ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม พบว่า อาหารไทยมีความหลากหลายรสชาติ ค่านิยมคนไทยมีความนิยมการทำบุญ รักษาชาติ และรักพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก รวมทั้งประเพณีและ

มารยาทไทย ภาพสะท้อนสังคมไทยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถสะท้อนภาพสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยอันนี้ไปใช้ประโยชน์
 - 1.1 ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลที่เป็นเยาวชน เช่น โรงเรียนให้เข้าใจสังคมไทยมากขึ้น
 - 2.2 ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลทั่วไป เพื่อให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรวิเคราะห์วรรณกรรมของชัยกร หาญไฟฟ้า ในด้านอื่น ๆ เช่น กลวิธีการแต่งความขัดแย้งในโครงเรื่อง แนวคิดสำคัญของเรื่อง เป็นต้น
 - 2.2 ควรศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในวรรณกรรมเยาวชนของนักเขียนไทยที่มีชื่อเสียงคนอื่น ๆ เช่น งามพรรณ เวชชาชีวะ เสาวรส มิตรปิยานุรักษ์ และสุรียัน สุดศรีวงศ์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชัยกร หาญไฟฟ้า. (2548) **วังสุ่มฝัน**. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- _____. (2551) **บันทึกถักนักษัตรน้อย**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- _____. (2551) **ขหนูขึ้นเวที**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- _____. (2554) **แปดขา สามคน บนโลกสองใบ**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- _____. (2560) **ทศกัณฐ์ออนไลน์**. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- _____. (2561) **โลกสวยที่น้ำใส**. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542) **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)**. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2547) **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. (2541) **วรรณคดีสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มยุรี จารุปาน. (2555) **ปัญหาเด็กและเยาวชนกับการส่งเสริมอาชีพ**. เอกสารการสอนชุดวิชา 70422. พิมพ์ครั้งที่ 11. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- YU KANYING. (2562) **ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝิ่งชลจิตร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาพตัวแทนบุคคลที่ปรากฏในมีม (Memes) : กรณีศึกษาจากเพจนักการเมือง

The Representation of the Virtual Persons in Memes, Case study from the page “Nak Kan Meme”

สิริวิทย์ สุขกันต์^{1*}

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

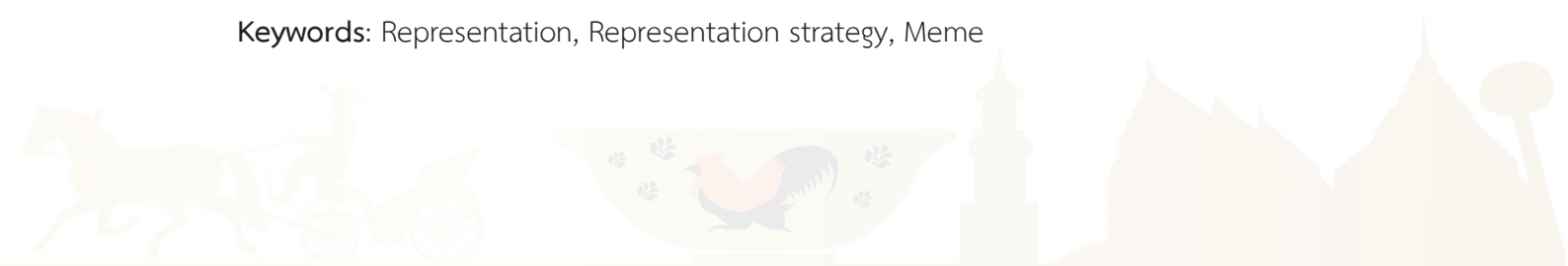
บทความชิ้นนี้นำเสนอโน้ตค้นเรื่องภาพตัวแทนของตัวตนเสมือนที่ปรากฏในเพจนักการเมือง ช่วงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2562 โดยเพจดังกล่าวได้นำเสนอมีม (memes) จำนวน 11 ภาพ ทั้งนี้จากการศึกษาจากเพจนักการเมืองทั้ง 11 ภาพ พบว่าได้นำเสนอภาพตัวแทนของบุคคลใน 3 ลักษณะ ได้แก่ นักวิชาการ นักกิจกรรมทางสังคม และอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียง พบว่ากลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนผ่านองค์ประกอบสำคัญ 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาพบุคคล ชื่อบุคคล สถานะของบุคคล และข้อความแสดงทัศนคติ ซึ่งจากกลวิธีนำเสนอดังกล่าวได้สร้างปรากฏการณ์อ่านผิดและแชร์ต่อในสังคมไทยช่วงก่อนการเลือกตั้งปลายเดือนมีนาคม 2562 ขึ้นมาด้วย

คำสำคัญ: ภาพตัวแทน, กลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทน, มีม

Abstract

This article aimed to present the concept of the representation of virtual persons mentioned in the page ‘Nak Kan Meme’ on March 21st, 2019. Eleven virtual persons were presented. The results showed that three groups of virtual persons were found namely academic persons, social activists and former famous movie stars. The results also showed that the presentation strategies in this study were divided into four features including portraits, persons’ names, status of persons and attitude comments. However, these strategies caused misconception and was shared among Thai society network before the latest election in March 2019.

Keywords: Representation, Representation strategy, Meme

บทนำ

ในสภาพสังคมปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสารได้ก้าวหน้าไปอย่างมาก โดยเฉพาะในโลกสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ตรงกับนิยามของสื่อใหม่ (New Media) ที่กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล (2555) กล่าวไว้ว่า สื่อดิจิทัลที่มีความหลากหลายของสื่อในตัวเองและมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ได้ เพื่อให้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งเฉพาะบุคคลและเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งนี้การสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ คือ มีม (meme) ตามพจนานุกรม The American Heritage Dictionary of the English Language (2000) ให้คำจำกัดความไว้ว่า มีม (meme) เป็นรูปแบบของความคิดทางวัฒนธรรม สัญลักษณ์ หรือการปฏิบัติที่สามารถส่งผ่านจากจิตใจคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ผ่านการเขียน การพูด ท่าทาง พิธีกรรม ภาพล้อเลียน และมีคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาพที่มีความหมายเชิงตลก หรือปรากฏการณ์ ลอกเลียนแบบอื่น ๆ โดยการนำเสนอผ่าน ภาพหรือวิดีโอที่ต้นขนาดสั้นซึ่งมักมาพร้อมกับข้อความเชิงขบขัน หรือวลีที่เป็นกระแสนิยม เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า มีม (meme) คือ ภาพ หรือวิดีโอที่ต้นขนาดสั้นซึ่งแพร่กระจายอย่างกว้างขวางในอินเทอร์เน็ต และโดยมากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้เพื่อนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ หรือความขบขันต่อประเด็นที่เป็นกระแสนิยมในช่วงเวลานั้น

จากคำกล่าวข้างต้นสิ่งสนับสนุนที่สำคัญของการแพร่กระจายของมีม คือ อินเทอร์เน็ต เพราะหากยึดถือตามนิยามของ Richard Dawkins นักชีววิทยา สายวิวัฒนาการ ชาวอังกฤษ อธิบายไว้ มีม (meme) เป็นหน่วยย่อยของการส่งต่อวัฒนธรรม (unit cultural transmission) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้อินเทอร์เน็ตมีส่วนสนับสนุนการแพร่กระจายของมีม ทั้งนี้การแพร่กระจายของมีมในสังคมไทยเองก็รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น มีมเกี่ยวกับชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ที่ปรากฏทั้งข้อความว่า “รมต.ที่แข็งแกร่งที่สุดในปฐพี” หรือภาพถ่ายทำเดินออกจากวัดในชุดเสื้อกล้ามกางเกงขาสั้นรองเท้าเปล่า ซึ่งมีมดังกล่าวถูกปรับใช้มาจาก Chuck Norris Facts หนึ่งในมีมสัญชาติอเมริกันที่แพร่กระจายในโลกอินเทอร์เน็ตช่วงปี ค.ศ.2003-2006 เพราะฉะนั้นความสำคัญของมีม คือ ลักษณะพิเศษของการนำบุคคลที่มีชื่อเสียงมานำเสนอภาพตัวแทนใหม่ๆ ให้เกิดความหมายในเชิงขบขัน และสังคมก็รับนำส่งต่อ แพร่กระจายผ่านสื่อออนไลน์อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้มีมจากเพจนักการเมืองทั้ง 11 มีมที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2562 มีลักษณะการสร้างภาพตัวแทนที่น่าสนใจของบุคคลที่มีชื่อเสียงจนทำให้เกิดการเผยแพร่มีมดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาหลังจากเผยแพร่มีมดังกล่าวไม่นาน

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงภาพตัวแทนของตัวตนเสมือนที่ปรากฏในมีมว่ามีลักษณะเช่นใด และภาพตัวแทนนั้น ๆ ถูกสร้างผ่านกลวิธีใด อันจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อภาพตัวแทนของตัวตนเสมือนซึ่งปรากฏในสังคมไทย โดยใช้กรอบคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) อธิบายถึงภาพตัวแทนบุคคลที่ได้รับการอ้างอิงในมีมที่ศึกษา

ภาพตัวแทนของบุคคลที่ปรากฏในมีม

แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) ตามความคิดของสจ๊วต ฮอลล์ มีแนวทางการศึกษา 3 แนวทาง ประกอบด้วย แนวการศึกษาภาพสะท้อนความเป็นจริง (Reflective approach) แนวทาง

การศึกษาความตั้งใจของผู้ส่งสาร (Intentional approach) และแนวการศึกษาการประกอบสร้างความหมาย (constructionist approach) ในการศึกษาที่มีจากเพจเฟซบุ๊ก “นักการเมือง” ในครั้งนี้ เลือกศึกษามิมชุดที่ได้รับการเผยแพร่พร้อมกันในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2562 โดยพบมิมจำนวน 11 ภาพ โดยสามารถแบ่งการนำเสนอภาพตัวแทนของบุคคล ดังตัวอย่างในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางข้อมูลชื่อบุคคล สถานะของบุคคลในมิมจากเพจนักการเมือง

ชื่อบุคคล	สถานะของบุคคล	ข้อความแสดงทัศนคติ
เคนท์ เจ็ง	นักเศรษฐศาสตร์ชาวจีน	“ไม่มีอะไรรับประกันว่า คนรุ่นใหม่จะเป็นคนที่มีคุณธรรม”
จอร์ดี โปญญา	นักคณิตศาสตร์โอลิมปิกที่อายุน้อยที่สุดในโลก	“การดูหมิ่นผู้ใหญ่ โดยคิดว่าตนก้าวหน้า นั้นไม่ใช่คนรุ่นใหม่ เป็นแค่คนหยิ่งผยอง”
เนลสัน แมนเดลา	-	“ความสงบสุขของบ้านเมือง สำคัญกว่าการเลือกตั้งที่แค่ตามกระแส”
มาลาลา ยูซุฟไซ	นักสิทธิมนุษยชน	“ทุกศาสนาสอนให้เราเป็นคนดี แต่ทุกนักการเมืองล้วนแสสร้างเป็นคนดี”
ซีเอโกะ โทคุตะ	ปรัชญาเมธี ชาวญี่ปุ่น	“คนดีจริง ไม่จำเป็นต้องหนีไปอยู่ที่ใด”
แมคแมน วินเซนต์	นักรัฐศาสตร์อเมริกัน	“ที่ผู้ใหญ่เลือกไม่เหมือนกับเด็ก นั้นเพราะ เขาผ่านการต่อสู้กับคนโกง มากับตัวแล้ว”
แซน อัดัม ดีเซล	อดีตนักแสดง ปัจจุบันเป็นนายกอุตสาหกรรมแห่งคองโก	“ปัญหาใหญ่ของทุกสังคม คือ การที่คนไร้คุณธรรมได้ปกครองบ้านเมือง”
ศ.นพ.จacob โควัลสกี	ศาสตราจารย์ นายแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเคมบริจ	“แม้คนรุ่นใหม่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงของประเทศได้ แต่ความเสียหายที่ตามมา คนทุกรุ่นจะต้องรับผิดชอบ”
ดร.ชาร์ชา บารอน โคเฮน	ดีออกเตอร์ วิศวกร จากองค์การนาซ่า	“เมื่อปราศจากความสงบ บ้านเมืองย่อมไม่ก้าวหน้า ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงต้องควบคู่กับความสามัคคี”
ศาสตราจารย์ โอลิเวอร์ แคนโนปี	นักฟิสิกส์รางวัลโนเบล	“ประชาธิปไตยที่ปฏิเสธสถาบันอันเก่าแก่ของชาตินั้นไม่เรียกว่าประชาธิปไตย”
ซิสเตอร์ พิพเพอร์	นักสู้เพื่อสตรีและแม่ชีแห่งคริสจักรวาติกัน	“แม้เราจะเป็นเสียงของคนตัวเล็กๆ แต่เมื่อเรารวมกันระบอบทุนสามานย์ก็พ่ายแพ้ได้”

จากการศึกษา พบว่า ภาพตัวแทนของบุคคลที่ปรากฏในมีมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะผ่านการอธิบายสถานะของบุคคล ได้แก่ นักวิชาการ นักกิจกรรมทางสังคม และอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียงตามลำดับ โดยสามารถแบ่งออกเป็นนักวิชาการ จำนวน 7 มีม ได้แก่มีม เคนท์ เจ็จ, จอร์ดี โปญญา, ชิเอโกะ โทคุตะ, แมคแมน วินเซนต์, ศ.นพ.จาค็อบ โควัลสกี, ดร. ชาร์ชา บารอน โคเฮน และศาสตราจารย์โอลิเวอร์ แคนโนปี นักกิจกรรมทางสังคม จำนวน 3 มีม ได้แก่มีม เนลสัน แมนเดลา, มาลาล่า ยูซุฟไซ และซิสเตอร์ พิพเพอร์ และอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียง จำนวน 1 มีม ได้แก่มีม แซน อัดัม ดีเซล

จากแนวความคิดของสจ๊วต ฮอลล์(1997, หน้า 15) ที่ได้อธิบายว่า ภาพตัวแทน (Representation) เป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการที่ผลิตวัฒนธรรมขึ้น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับการผลิตและการแลกเปลี่ยนความหมาย (Shared meaning) ไม่ว่าจะเป็นการรับไปใช้หรือการถ่ายทอดความหมายระหว่างสมาชิกในสังคม โดยมีภาษา (Language) เป็น “สื่อ” ในการทำความเข้าใจ (make sense) ของสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันในสังคม

ทั้งนี้ หัวใจของการผลิตความหมายในภาษา (Language) สำหรับ สจ๊วต ฮอลล์ (1997, หน้า 19) เกิดจากความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ (thing) แนวคิด (concept) และสัญญาณ (sign) โดยกระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 เข้าด้วยกันนั้นเรียกว่า ภาพตัวแทน (Representation)

โดยองค์ประกอบของมีมทั้ง 11 มีมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถแยกองค์ประกอบออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นภาพ และส่วนที่เป็นข้อความ ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ทำงานอย่างสนับสนุนและขัดแย้งกันในที่ เนื่องจากภาพบุคคลที่ปรากฏในมีมดังกล่าวมีสถานะที่ขัดแย้งกับสถานะที่ถูกนำเสนอด้วยข้อความ ขณะเดียวกันภาพบุคคลที่เลือกมานำเสนอก็สร้างความน่าเชื่อถือให้กับสถานะดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังจะกล่าวถึงในบริบทของกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนในหัวข้อต่อไป

จะเห็นได้ว่า ภาพตัวแทนของบุคคลที่ถูกนำเสนอผ่านมีมในชุดข้างต้น ให้ความสำคัญกับการนำเสนอสถานะของบุคคลในเชิงความน่าเชื่อถือเป็นหลัก ทั้งนี้จึงเป็นการเน้นย้ำแนวคิด (concept) ต่อความน่าเชื่อถือ กล่าวคือสถานะของบุคคลที่ปรากฏในบทบาทของนักวิชาการเป็นสถานะที่ได้รับการนำเสนอมากที่สุด ขณะที่สถานะของบุคคลในบทบาทของนักกิจกรรมทางสังคม ได้รับการนำเสนอรองลงมา ขณะที่สถานะของบุคคลในบทบาทของอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียงปรากฏน้อยที่สุด

เพราะฉะนั้น สถานะของบุคคลที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีมนั้น จึงถือเป็นกลวิธีหนึ่งของการสร้างภาพตัวแทนบุคคล โดยเน้นที่การนำเสนอแนวคิดเรื่องความน่าเชื่อถือของบุคคลผ่านสถานะของบุคคล ทั้งนี้ในส่วนต่อไปจะแสดงให้เห็นถึงกลวิธีสำคัญที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีมที่ใช้เพื่อนำเสนอภาพตัวแทนบุคคล

กลวิธีสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนบุคคลที่ปรากฏในมีม (meme) จากเพจ นักการมีม

จากการศึกษามีมทั้ง 11 มีม ความน่าสนใจของสิ่งอยู่เบื้องหลังการสร้างความหมายให้เกิดขึ้นเพื่อนำเสนอภาพตัวแทนของบุคคล ไม่ว่าจะในสถานะของนักวิชาการ นักกิจกรรมทางสังคม และอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียง ก็ตาม มีมทั้งหมดได้ถูกนำเสนอภาพตัวแทนของบุคคล ด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ

ภาพ และข้อความ ดังที่กล่าวถึงแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า กลวิธีนำเสนอภาพตัวแทนมี 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาพบุคคล ชื่อบุคคล สถานะของบุคคล และข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล สำหรับการวิเคราะห์ต่อไปคือ การแสดงถึงข้อมูลบุคคลและสถานะเบื้องหลังมีม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเปิดเผยกลวิธีการสร้างภาพตัวแทนในมีม ดังที่แสดงให้เห็นในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางการวิเคราะห์กลวิธีสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนที่ปรากฏในมีมจากเพจนักการเมือง

มีม (meme)	ข้อมูลบุคคลและสถานะเบื้องหลังมีม
	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอภาพตัวแทนเป็นนักคณิตศาสตร์โอลิมปิก ที่อายุน้อยที่สุดในโลก ในชื่อของ จอร์ดี โปญญา</p> <p>แต่ในความจริงแล้ว บุคคลในภาพ คือ Ángel Muñoz นักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่หรือชื่อในวงการ คือ จอร์ดี เอลนีโญ โปยา โดยชื่อ จอร์ดี โปญญา นั้น เจตนาเขียนให้ใกล้เคียงกับชื่อที่ใช้ในการแสดงของ Ángel Muñoz</p>
	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของนักสิทธิมนุษยชน ในชื่อของ มาลาล่า ยูซุฟไซ</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งใช้ชื่อในวงการว่า มีอา คาลีฟา (Mia Khalifa) นักแสดงชาวเลบานอน ขณะที่ชื่อของ มาลาล่า ยูซุฟไซ นั้น เจตนาเขียนให้ใกล้เคียงกับนักสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่จริง อย่าง มาลาล่า ยูซุฟไซ</p>
	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของนักปรัชญาเมธี ชาวญี่ปุ่น ในชื่อของ ชิเอโกะ โทคุตะ</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งใช้ชื่อในวงการ ชิเง โอะ โทคุตะ นักแสดงชาวญี่ปุ่น ขณะที่ชื่อของ ชิเอโกะ โทคุตะ นั้น เจตนาเขียนให้ใกล้เคียงกับชื่อจริงของบุคคลที่ปรากฏในภาพ</p>

มีม (meme)	ข้อมูลบุคคลและสถานะเบื้องหลังมีม
 <p>ที่ผู้ใหญ่เลือก ไม่เหมือนกับเด็ก นั่นเพราะ เขาผ่าน การต่อสู้กับ คนโกง มากับตัวแล้ว</p> <p>แมคแมน วินเซนต์ นักรัฐศาสตร์อเมริกัน</p>	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของ นักรัฐศาสตร์อเมริกัน ในชื่อของ แมคแมน วินเซนต์</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดง มวยปล้ำที่มีชื่อจริงว่า วินเซนต์ เคนเนดี แม็กแมน (Vincent Kennedy McMahon) ซึ่งใช้ชื่อใน วงการ วินซ์ แม็กแมน (Vince McMahon) โดย ชื่อ แมคแมน วินเซนต์ นั้น เจตนาเขียนให้ โกล้ ใ ค่ ย ง กั บ ชื่ อ จ ร ง ิ ง ข อ ง วิ น ชั้ แม็กแมน</p>
 <p>ประชาธิปไตย ที่ปฏิเสธสถาบัน อันเก่าแก่ของชาติ นั้นไม่เรียกว่า ประชาธิปไตย</p> <p>ศาสตราจารย์ โอลิเวอร์ แคนโนบี นักฟิสิกส์รางวัลโนเบล</p>	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของ นักฟิสิกส์รางวัลโนเบล ซึ่งมีตำแหน่งทางวิชาการ เป็นศาสตราจารย์ ในชื่อของ โอลิเวอร์ แคนโนบี</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดง ภาพยนตร์ชื่อ ยวน แมคเกรเกอร์ (Ewan Gordon McGregor) ซึ่งจากภาพคือช่วง เวลา ที่เขารับบทบาทเป็น โอบีวัน "เบน" เคโนบี (Obi-Wan "Ben" Kenobi) คือตัวละครหนึ่งในมหากาพย์ภาพยนตร์แนววิทยาศาสตร์ เรื่อง สตาร์ วอร์ส (Star Wars)</p>
 <p>แม่เราจะเป็นเสียง ของคนตัวเล็กๆ แต่เมื่อเรารวมกัน ะบอบทุนสามานย์ ก็พ่ายแพ้ได้</p> <p>ซิสเตอร์ พิพเพอร์ นักสู้เพื่อสตรีและแม่ชีแห่งคริสจักรวาติกัน</p>	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของ นักกิจกรรม คือ นักสู้เพื่อสตรีและแม่ชีแห่งคริส จักรวาติกัน ในชื่อของ ซิสเตอร์ พิพเพอร์</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดง ภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ ไปเปอร์ เพอร์รี่ (Piper Perri) ขณะที่ชื่อของ ซิสเตอร์ พิพเพอร์ นั้น เจตนาเขียนให้ใกล้เคียงกับชื่อที่ใช้ในการแสดง ของไปเปอร์ เพอร์รี่ เพียงแต่เติมตำแหน่งให้กับ สถานะเพิ่มขึ้นว่า ซิสเตอร์ เท่านั้น</p>

มีม (meme)	ข้อมูลบุคคลและสถานะเบื้องหลังมีม
 <p>ปัญหาใหญ่ของทุกสังคม คือการที่คนไร้คุณธรรม ได้ปกครองบ้านเมือง</p> <p>ชาน อัดัม ดีเซล อดีตนักแสดง ปัจจุบันเป็นนารกสภาอุตสาหกรรมแห่งคองโก</p>	<p>ข้อมูลบุคคลและสถานะเบื้องหลังมีม</p> <p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของนักแสดง และนารกสภาอุตสาหกรรมแห่งคองโก ในชื่อของ ชาน อัดัม ดีเซล</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งใช้ชื่อในวงการว่า ชาน ดีเซล (Shane Diesel) บทบาทหนึ่งที่ถูกนำเสนอคู่กับสถานะของอดีตนักแสดง คือ นารกสภาอุตสาหกรรมแห่งคองโก</p>
 <p>ไม่มีอะไร รับประกันว่า คนรุ่นใหม่ จะเป็นคน ที่มีคุณธรรม</p> <p>เคนท์ เจ็ง นักเศรษฐศาสตร์ชาวจีน</p>	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของนักเศรษฐศาสตร์ชาวจีน ในชื่อของ เคนท์ เจ็ง</p> <p>แต่ในความเป็นจริงเป็นภาพของ เอกชัย หงส์กังวาน นักกิจกรรมชาวไทย ขณะที่ในความเป็นจริง ชื่อเคนท์ เจ็ง เป็นชื่อของนักแสดงภาพยนตร์และโทรทัศน์ชาวฮ่องกง ซึ่งมีบุคลิกลักษณะคล้ายกับรองนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น (พลเอก ประวิตร วงษ์สุวรรณ)</p>
 <p>ความสงบสุข ของบ้านเมือง สำคัญกว่า การเลือกตั้ง ที่แค่ตามกระแส</p> <p>เนลสัน แมนเดลา</p>	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของบุคคลที่มีตัวตนทางสังคม และรู้จักกันในวงกว้างในชื่อของ เนลสัน แมนเดลา ซึ่งเป็นนักกิจกรรมต่อต้านการเหยียดสีผิว ชาวแอฟริกาใต้</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดงอาวุโสอย่าง มอร์แกน ฟรีแมน ความน่าสนใจของปรากฏการณ์นี้ คือ การแทนที่ของสิ่งที่มีตัวตนจริงทางสังคมด้วยภาพแทนต่อการจดจำของผู้คนทั่วไป คือ เนลสัน แมนเดลา มีภาพจำเป็นนักกิจกรรมผิวสี</p>

มีม (meme)	ข้อมูลบุคคลและสถานะเบื้องหลังมีม
	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ จากคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเคมบริจ ในชื่อของ ศ.นพ.จาค็อบ โควัลสกี</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดง ภาพยนตร์ชื่อ แดน ฟอกเลอร์ (Dan Fogler) ซึ่งรับบทบาทเป็น จาค็อบ โควัลสกี (Jacob Kowalski) ตัวละครในภาพยนตร์เรื่อง Fantastic Beasts, หน้า The Crimes of Grindelwald (2018)</p>
	<p>บุคคลในภาพถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของ วิศวกรจากองค์การนาซ่า ในชื่อของ ดร.ซาร์ชา บารอน โคเฮน</p> <p>แต่ในความเป็นจริง เป็นภาพของนักแสดง ภาพยนตร์ชื่อ ซาชา บารอน โคเฮน (Sacha Baron Cohen) ซึ่งจากภาพคือช่วงเวลาที่เขาได้รับบทบาทเป็น โบเรต ซาดิเยฟ ตัวละครใน ภาพยนตร์เรื่อง Borat, หน้า Cultural Learnings of America for Make Benefit Glorious Nation of Kazakhstan (2006)</p>

จากตารางที่ 2 ข้างต้น พบว่า กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทน 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาพของบุคคล ชื่อบุคคล สถานะของบุคคล และข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลนั้น สามารถส่งผลให้เกิดความหมายผ่านการอ่าน การตีความ ของภาพตัวแทนของตัวตนเสมือนที่เกิดขึ้น แตกต่างกันไปเมื่อเรียงลำดับความสำคัญของกลวิธีข้างต้นแตกต่างกัน

ทั้งนี้ ตามแนวคิดของ สจ๊วต ฮอลล์ ที่ว่าภาพตัวแทนมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ (thing) แนวคิด (concept) และสัญญาณ (sign) จากกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทน 4 ลักษณะที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีม อาจพิจารณาได้ว่า กลวิธีสำคัญในการนำเสนอภาพตัวแทนของบุคคล คือ ข้อความแสดงสถานะของบุคคล แต่ก็ไม่สามารถละเลยกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนที่เหลืออีก 3 ลักษณะ

กล่าวคือ ลำดับของการตีความมีผลต่อความหมายที่ปรากฏในมีม เนื่องจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร (เพจนักการมีม) ได้เลือกนำเสนอผ่าน ภาพบุคคลที่มีตัวตนจริงเป็นผู้มีสถานะทางสังคมไม่น่าเชื่อถือ หรือมีความเชื่อแตกต่างจากข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลนั้น ถือเป็น การบ่งบอกนัยยะในเชิงล้อเลียนเสียดสี ซึ่งความหมายของสารที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารจะทำงานครบถ้วนเมื่อพิจารณาจากกลวิธี

ทั้ง 4 ลักษณะดังที่กล่าวแล้วไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นภาพของบุคคล ชื่อบุคคล สถานะของบุคคลและข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล

เงื่อนไขในการอ่านและตีความ ระหว่างกลุ่มผู้อ่านที่แตกต่างกันส่งผลให้มีมีนำเสนอความหมายแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อ่านผิดหรือเข้าใจความหมายของมีมีไม่ครบถ้วน และกลุ่มที่เข้าใจความหมายของมีมีอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ ปัญหาในขั้นตอนการสื่อสารที่เกิดขึ้นกับมีมีชุดนี้ คือ การให้ความสำคัญกับกลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทน 4 ลักษณะ ในลำดับความสำคัญที่แตกต่างกัน

กลุ่มที่อ่านผิดหรือเข้าใจความหมายของมีมีไม่ครบถ้วน เนื่องมาจากให้ความสำคัญกับกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนทั้ง 4 ลักษณะ ตามความสำคัญเป็น 1) ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล > 2) สถานะของบุคคล > 3) ชื่อบุคคล > 4) ภาพบุคคล

ทั้งนี้ ขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์มีมี จอร์ดี โปญญา ที่ได้รับการแชร์ (share) หรือแพร่กระจายต่อมากจนเป็นปรากฏการณ์อ่านผิดในสังคมโลกเสมือนของไทย ในช่วงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2562 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 มีมีจอร์ดี โปญญา

สำหรับกลุ่มที่อ่านผิดหรือเข้าใจความหมายของมีมีไม่ครบถ้วน มาจากการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของการสร้างภาพตัวแทนบุคคล ตามลำดับต่อไปนี้ คือ 1) ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล 2) สถานะของบุคคล 3) ชื่อของบุคคล และ 4) ภาพของบุคคล ตามลำดับ เพราะฉะนั้น จะพบว่า กรณีการแชร์/เผยแพร่มีมีของจอร์ดี โปญญา สิ่งสำคัญที่กลุ่มคนเลือกเผยแพร่มีมีดังกล่าวมาจากข้อความแสดงทัศนคติเป็นหลัก โดยมีส่วนเสริมที่สำคัญ คือ สถานะของบุคคล และจะพิจารณาความหมายในภาพของบุคคล หรือชื่อของบุคคล

โดยกรณีของมีมี จอร์ดี โปญญา ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล คือ “การดูหมิ่นผู้ใหญ่ โดยคิดว่าตนก้าวหน้านั้นไม่ใช่คนรุ่นใหม่ เป็นแค่คนหยิ่งผยอง” ซึ่งสอดคล้องกับสถานะของบุคคลที่ระบุว่าเขานักคณิตศาสตร์โอลิมปิกที่อายุน้อยที่สุดในโลก กล่าวคือ จอร์ดี โปญญา ถูกนำเสนอสถานะของบุคคลในบทบาทของนักคณิตศาสตร์โอลิมปิกที่อายุน้อยที่สุดในโลก เพราะฉะนั้นสถานะของมีมีดังกล่าวคือ บุคคลอายุน้อย และมีความฉลาดเป็นที่ยอมรับในระดับโลก ได้กล่าวข้อความสนับสนุนทัศนคติที่ว่า “เด็กต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่” ดังนั้นในกลุ่มที่อ่านผิดหรือเข้าใจความหมายของมีมีไม่ครบถ้วน จึงรับ

ความหมายนี้ในทันที ค่าที่ทัศนคติดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนคติของคนในกลุ่มนี้ ขณะที่ภาพของบุคคลแทบจะถูกละเลยความหมายในเชิงเฉพาะเจาะจงถึงบุคคล แต่สนับสนุนภาพลักษณ์ของนักวิชาการที่มีใบหน้าอ่อนเยาว์ในชุดที่เรียบร้อย คือ สูทสากล ดังนั้น เมื่อละเลยกลวิธีนำเสนอภาพตัวแทน ได้แก่ ภาพของบุคคลและชื่อของบุคคล จึงทำให้ตีความจากข้อเท็จจริงผิดพลาดไป เพราะหากเข้าใจความหมายของภาพบุคคลแล้วจะพบว่า ภาพบุคคล คือ นักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ และมีชื่อของนักแสดงคนดังกล่าวกำกับความหมายนั้นไว้ด้วย

ขณะที่กลุ่มที่เข้าใจความหมายของมีมได้ตรงตามความต้องการผู้ส่งสารนั้น ให้ลำดับความสำคัญต่อกลวิธีนำเสนอภาพตัวแทนทั้ง 4 ลักษณะ โดยเรียงลำดับเป็น 1) ภาพบุคคล > 2) ชื่อบุคคล > 3) สถานะของบุคคล > 4) ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล จะเห็นได้ว่า สำหรับกลุ่มที่เข้าใจความหมายของมีมกลุ่มนี้ ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล กลับถูกลดทอนความหมายไปในทิศทางตรงกันข้ามทันที กล่าวคือ ขาดความน่าเชื่อถือ และเนื่องจากภาพบุคคล ชื่อบุคคล และสถานะของบุคคล ถูกนำเสนอผ่านความหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลจึงไร้น้ำหนักและขาดความน่าเชื่อถือไปในทันที แล้วอาจรวมไปถึงมีความหมายในทิศทางตรงกันข้ามกลับกลุ่มที่อ่านผิดหรือเข้าใจความหมายของมีมไม่ครบถ้วน กล่าวคือ จากมีม จอร์ดี โปญญา เมื่อภาพของบุคคลบอกข้อมูลที่แท้จริงว่า คือ ภาพของ Ángel Muñoz นักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่หรือชื่อในวงการ คือ จอร์ดี เอลนีโญ โปญา สถานะของบุคคลจึงไม่ใช่ นักคณิตศาสตร์โอลิมปิกที่อายุน้อยที่สุดตามที่ระบุในมีมไปด้วย ดังนั้น ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมีม จึงถูกลดทอนความน่าเชื่อถือลงไปด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ การทำงานของภาพตัวแทนบุคคลที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีมจากเพจนักการเมือง มีลักษณะเดียวกัน กล่าวคือนำภาพบุคคลที่มีสถานะทางสังคมขาดความน่าเชื่อถือ ไม่ว่าจะเป็นนักแสดงภาพยนตร์สำหรับผู้ใหญ่ นักแสดงจากรายการมวยปล้ำ ตัวละครในภาพยนตร์ หรือกระทั่งนักกิจกรรมทางการเมืองที่มีทัศนคติตรงกันข้ามกับรัฐบาล เพื่อใส่ความหมายให้เกิดความขัดแย้งกับสถานะของบุคคลที่สร้างขึ้นในมีม และนำไปสู่ความไม่น่าเชื่อถือต่อข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่สร้างขึ้นประกอบการนำเสนอภาพตัวแทนนั้น ๆ ด้วย

เพราะฉะนั้น ในเงื่อนไขของการนำเสนอภาพตัวแทนบุคคลที่ปรากฏในมีมชุดดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความหมายที่มากกว่าความตั้งใจล้อเลียนเท่านั้น หากแต่เป็นการตั้งคำถามต่อความน่าเชื่อถือของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏในโลกเสมือนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับช่วงเวลาการเผยแพร่มีม ทั้ง 11 มีม ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

ความสัมพันธ์ของมีมทั้ง 11 มีมจากเพจนักการเมือง กับการเมืองช่วงก่อนการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562

เหตุการณ์การเผยแพร่มีมทั้ง 11 มีมในเพจนักการเมือง ช่วงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2562 ถือว่ามีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางการเมืองอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ เป็นช่วงเวลาหลังการเลือกตั้งล่วงหน้าวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2562 และก่อนการเลือกตั้งครั้งล่าสุดของประเทศไทยในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งจากสถานการณ์ในสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวมีความขัดแย้งในเชิงความคิดสำหรับกลุ่มคนหลายกลุ่มในสังคม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างหนึ่งของการนำเสนอบทความ พลังคนรุ่นใหม่กับการเลือกตั้งครั้งแรก ของนายดาต้า ซึ่งเผยแพร่ในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 8-14 กุมภาพันธ์ 2562 ได้รายงานถึงการทำ

โพลสำรวจความคิดเห็นของนิดาโพลต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุ 18-25 ปี หรือผู้เกิดระหว่าง พ.ศ. 2537-2554 ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งน่าสังเกตว่าเป็นการเลือกสำรวจกลุ่มคนที่ได้รับความสนใจในขณะเวลานั้น เนื่องจากเป็นผู้ที่ยังไม่เคยใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง หรือจากตัวอย่างบทความ ‘ฝ่ายประชาธิปไตย-ฝ่ายเผด็จการ’ ‘คนรุ่นเก่า-รุ่นใหม่’, หน้าข้อความขัดแย้งในการเมืองไทยหลัง คสช. ของ จันจิรา สมบัติพูนศิริ ที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2562 ผ่านสำนักข่าวออนไลน์ the101.world มีเนื้อหาในตอนหนึ่งกล่าวถึง “บรรยากาศความอึดอัดของคนรุ่นใหม่จำนวนมากที่เหมือนไม่มีที่ทางของตนในพื้นที่สาธารณะ จนเกิดกระแสแฮชแท็กในทวิตเตอร์ เช่น #ฟ้ารักพ่อ กลายเป็นกระแส กระบอกเสียงของฝั่งอนุรักษนิยม และคนรุ่นเก่าต่างออกมากระแนะกระเหนคนรุ่นใหม่ว่าไม่ฉลาด ขาดสนิยม ผู้ใช้ทวิตเตอร์ตัวแทนคนรุ่นใหม่กลับชี้แจงด้วยเหตุผลว่าพวกเขาตรวจสอบข้อมูลก่อนตัดสินใจเชื่อนักการเมืองเสมอ ไม่เหมือนกับคนรุ่นเก่าสนับสนุนรัฐประหารแบบไม่ลืมหูลืมตา หรือเมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรคไทยรักษาชาติ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม คนรุ่นใหม่จำนวนมาก (ซึ่งเข้าใจว่าสนับสนุนพรรคอนาคตใหม่) พร้อมใจกันขึ้น #ยุบให้ตายก็ไม่เลือกลุง จนกลายเป็นแฮชแท็กอันดับหนึ่งของวันนั้น” ซึ่งสอดคล้องกับบรรยากาศความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า ที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์ของ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ต่อสำนักข่าว thematter.co เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2562 ในตอนหนึ่งกล่าวถึงคนรุ่นใหม่พร้อมจะสนับสนุนความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแตกต่างจากคนรุ่นเก่า ดังความตอนหนึ่งที่ว่า “ก็เพราะเป็นคนรุ่นใหม่ไง สำหรับคนรุ่นใหม่แล้ว เขาไม่มีปัญหากับการเดินไปข้างหน้า และชีวิตเขาอยู่กับความไม่แน่นอนอยู่แล้ว สำหรับพวกเขาแล้ว ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตมันเกิดขึ้นได้ ดังนั้น พรรคอนาคตใหม่ก็ถูกจริตเขาในความหมายนี้ แต่สำหรับคนรุ่นผู้ใหญ่อาจไม่แน่ใจ บางอย่างที่เขาเคยอยู่กับความแน่นอนพอมาเจอแบบนี้เข้าก็ยุ่งเหมือนกันนะ ถึงอย่างนั้น ผมคิดว่าคนรุ่นผู้ใหญ่ที่อาจจะไปโหวตให้กับอนาคตใหม่ก็โหวตเพราะเขาเห็นชัดว่า ในตัวตนของเขาไม่ใช่อะไรแต่ในสิ่งที่เขาสัญญาขึ้นเป็นของอนาคตทั้งนั้น”

จากบรรยากาศทางการเมืองในสังคมไทยดังที่กล่าวข้างต้น จะพบว่ามีความสัมพันธ์กับมิมที่ปรากฏในเพลงนักรวม ทั้ง 11 มิม ซึ่งเผยแพร่เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยแสดงออกผ่านข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมิมแต่ละมิม ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลกับการนำเสนอคู่ขัดแย้งต่างๆ ในสังคมไทย

ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมิมทั้ง 11 มิม จากเพลงนักรวม (21 มีนาคม พ.ศ.2562)	คนรุ่นเก่า-คนรุ่นใหม่	คนดี-คนไม่ดี	ความสงบของสังคม-ประชาธิปไตย
“ไม่มีอะไรรับประกันว่า คนรุ่นใหม่จะเป็นคนที่มีคุณธรรม”	✓	✓	
“การดูหมิ่นผู้ใหญ่ โดยคิดว่าตนก้าวหน้า นั้นไม่ใช่คนรุ่นใหม่ เป็นแคคนที่ยิ่งผยอง”	✓	✓	

ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีม จากเพจนักการเมือง (21 มีนาคม พ.ศ.2562)	คนรุ่นเก่า-คนรุ่นใหม่	คนดี-คนไม่ดี	ความสงบของสังคม-ประชาธิปไตย
“ความสงบสุขของบ้านเมือง สำคัญกว่าการเลือกตั้งที่แค่ตามกระแส”			✓
“ทุกศาสนาสอนให้เราเป็นคนดี แต่ทุกนักการเมืองล้วนสร้างเป็นคนดี”		✓	
“คนดีจริง ไม่จำเป็นต้องหนีไปอยู่ที่ใด”		✓	
“ที่ผู้ใหญ่เลือกไม่เหมือนกับเด็ก นั้นเพราะ เขาผ่านการต่อสู้กับคนโกง มากับตัวแล้ว”	✓		
“ปัญหาใหญ่ของทุกสังคม คือ การที่คนไร้คุณธรรมได้ปกครองบ้านเมือง”		✓	✓
“แม้คนรุ่นใหม่ จะสร้างความเปลี่ยนแปลงของประเทศได้ แต่ความเสียหายที่ตามมา คนทุกรุ่นจะต้องรับผิดชอบ”	✓		
“เมื่อปราศจากความสงบ บ้านเมืองย่อมไม่ก้าวหน้า ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงต้องควบคู่กับความสามัคคี”			✓
“ประชาธิปไตยที่ปฏิเสธสถาบันอันเก่าแก่ของชาติ นั้นไม่เรียกว่าประชาธิปไตย”			✓
“แม้เราจะเป็นเสียงของคนตัวเล็ก ๆ แต่เมื่อเรารวมกันระบอบทุนสามานย์ก็พ่ายแพ้ได้”			✓

จากตารางที่ 3 ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีม นำเสนอคู่ขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมไทย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ คนรุ่นเก่า-คนรุ่นใหม่, คนดี-คนไม่ดี และความสงบของสังคม-ประชาธิปไตย ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นภาพตัวแทนของบุคคลที่ปรากฏในข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล ได้นำเสนอภาพตัวแทนของคนรุ่นใหม่ให้มีลักษณะตรงกันข้ามกับคนรุ่นเก่า กล่าวคือ คนรุ่นใหม่มีลักษณะหยิ่งผยอง ไม่มีคุณธรรม จะนำความเปลี่ยนแปลงมาพร้อมกับความเสียหายต่อสังคม และไร้ประสบการณ์ในการต่อสู้กับคนโกงเหมือนกับคนรุ่นเก่า จากภาพตัวแทนคนรุ่นใหม่ที่กำลังกล่าวมานั้น สามารถเชื่อมโยงให้เห็นนัยยะบางอย่างต่อการเชื่อมโยงความหมายทางการเมืองของกลุ่มที่อ่านและตีความมีมไม่ครบถ้วน เนื่องจากข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล

ได้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานที่คนในกลุ่มดังกล่าวมีอยู่แล้ว เช่น ในประเด็นคนรุ่นใหม่ไร้ประสบการณ์ในการต่อสู้กับคนโกงเหมือนคนรุ่นเก่า ได้เชื่อมโยงแนวคิดกับกลุ่มทางเมืองในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ซึ่งเคลื่อนไหวอย่างชัดเจนก่อนการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ในขณะที่ภาพตัวแทนของการเป็นคนดี-คนไม่ดี นำเสนอภาพตัวแทนของคนไม่ดี/คนโกงว่ามีลักษณะไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ นักการเมืองทุกคนเป็นคนไม่ดี คนไม่ดีต้องหนีไปอยู่ที่อื่น และคนไร้คุณธรรมปกครองบ้านเมืองทำให้เกิดปัญหา สำหรับข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่าเชื่อมโยงไปถึงนัยยะทางการเมืองที่ปรากฏในอยู่ในช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง เช่น การอธิบายว่า “คนดีจริง ไม่จำเป็นต้องหนีไปอยู่ที่ใด” มีนัยยะเชื่อมโยงไปถึงอดีตนายกรัฐมนตรีกษัตริย์ทักษิณ ชินวัตร และยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ต้องลี้ภัยทางการเมืองไปจากประเทศไทย เพราะต้องคำพิพากษาให้มีความผิด และสนับสนุนข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ว่า “ปัญหาใหญ่ของทุกสังคม คือ การที่คนไร้คุณธรรมได้ปกครองบ้านเมือง” กล่าวอย่างมีนัยยะถึงความไม่สงบสุขของบ้านเมืองเกิดจากคนไม่ดีมาปกครองบ้านเมือง และทั้งเสริมนัยยะว่านักการเมืองทั้งหมดเป็นคนไม่ดี

ทั้งนี้ ในประเด็นความสงบของสังคม-ประชาธิปไตย เป็นนัยยะที่เข้ามาสนับสนุนภาพตัวแทนของนักการเมืองต้องเป็นคนไม่ดี และการเลือกตั้งนำไปสู่การเปิดโอกาสให้นักการเมืองซึ่งเป็นคนไม่ดี เข้ามาปกครองบ้านเมือง ทั้งนี้ยังนำเสนอภาพตัวแทนของประชาธิปไตยในเชิงสัญลักษณ์ว่า การเลือกตั้งได้เข้ามาทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคมผ่านความแตกแยก ไม่สามัคคี หรือกระทั่งทำลายสถาบันเก่าแก่ของชาติ แนวความคิดที่ปรากฏในข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลประเด็นนี้ สนับสนุนทัศนคติทางการเมืองอันเป็นเหตุผลของการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ดังที่ปรากฏในใบปลิว ที่ทหารแจกให้ประชาชนเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2562 มีเหตุผลจำนวน 10 ข้อ และเกือบครึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้ง การแตกความสามัคคี จนอาจนำไปสู่ความรุนแรงเป็นสำคัญ เช่น มีความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองอย่างรุนแรงจนถึงระดับครอบครัวยุคใหม่, การใช้อำนาจการปกครองแบบเดิมไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการกระทำผิด, แนวทางการเลือกตั้งในรูปแบบเดิมมีการต่อต้านอย่างกว้างขวาง ถ้าปล่อยไว้อาจเกิดปัญหารุนแรงไม่รู้จบ, การชุมนุมทางการเมืองส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่า ทำให้ประชาชนแตกความสามัคคี และการปลุกระดมมวลชนโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ เป็นต้น

ด้วยความสอดคล้องของแนวคิดทางการเมืองข้างต้นที่ปรากฏในข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลในมิมทั้ง 11 มิม จากเพจนักการเมือง จึงได้นำไปสู่การนำไปเผยแพร่ต่ออย่างรวดเร็วหลังวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในสังคมออนไลน์ของไทยในช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562

บทสรุป

จากการศึกษา มิมทั้ง 11 มิม จากเพจนักการเมือง พบว่า มีการนำเสนอภาพตัวแทนของบุคคลออกเป็น 3 ลักษณะ กล่าวคือ นักวิชาการ นักกิจกรรมทางสังคม และอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียง ตามลำดับ

ทั้งนี้ ภาพตัวแทนที่ปรากฏส่วนใหญ่ใช้การประกอบสร้างภาพตัวแทนบุคคลผ่านการนำเสนอสถานะของบุคคลที่น่าเชื่อถือเป็นสำคัญ โดยภาพตัวแทนของนักวิชาการพบจำนวน 7 มีม นักกิจกรรมทางสังคมพบจำนวน 3 มีม และอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียงพบจำนวน 1 มีม ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ แม้ในมีมอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียงก็ยังคงใช้ความน่าเชื่อถือเป็นส่วนประกอบ เพื่อให้ภาพตัวแทนของบุคคลมีความสำคัญมากขึ้น กล่าวคือ มีมอดีตนักแสดงที่มีชื่อเสียง ได้เพิ่มสถานะของบุคคลอีกประการด้วยว่า ปัจจุบันคือนายกสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ขณะที่ด้านกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนของบุคคลนั้น ปรากฏผ่านกลวิธี 4 ลักษณะ ได้แก่ ภาพบุคคล ชื่อบุคคล สถานะของบุคคล และข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล โดยในมีมทั้ง 11 มีม นั้นใช้กลวิธีทั้งหมดนี้เช่นเดียวกัน แต่ความน่าสนใจของการตีความสารสำหรับกลุ่มผู้รับสารบางกลุ่มจนเกิดปรากฏการณ์อ่านผิด เนื่องจากการให้ลำดับความสำคัญต่อกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนแตกต่างกัน กล่าวคือ สำหรับกลุ่มที่อ่านผิดหรือเข้าใจความหมายของมีมไม่ครบถ้วน มาจากการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของการสร้างภาพตัวแทนบุคคล ตามลำดับต่อไปนี้ คือ 1) ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล 2) สถานะของบุคคล 3) ชื่อของบุคคล และ 4) ภาพของบุคคล ซึ่งผลจากการลำดับความสำคัญขององค์ประกอบดังกล่าว ทำให้ยึดถือต่อข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลเป็นหลัก โดยละเลยให้ความสำคัญต่อภาพของบุคคลและชื่อของบุคคล ในขณะที่อีกกลุ่ม ซึ่งสามารถเข้าใจความหมายของมีมอย่างถูกต้อง โดยกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของการสร้างภาพตัวแทนบุคคล ตามลำดับต่อไปนี้ คือ 1) ภาพของบุคคล 2) ชื่อของบุคคล 3) สถานะของบุคคล และ 4) ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล ซึ่งผลจากการลำดับการให้ความสำคัญต่อกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนตามลำดับนี้ ผู้รับสารจะสามารถเข้าใจได้ว่าภาพของบุคคล ชื่อของบุคคลนั้นมีความขัดแย้งไม่สอดคล้องกับสถานะของบุคคล และนำไปสู่ความหมายของข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมีมนั้น ๆ ขาดความน่าเชื่อถือในที่สุด

ความน่าสนใจของมีมในลักษณะนี้ คือ องค์ประกอบระหว่างภาพและข้อความ โดยภาพทำหน้าที่ชัดเจนในการสื่อความหมายในตัวเอง และข้อความทำหน้าที่เล่นล้อกับความหมายที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งส่วนมากมีบริบทในเชิงการล้อเลียน ทำให้ความน่าเชื่อถือของข้อความแสดงทัศนคติถูกลดทอนลงไป

นัยสำคัญอีกประการของการเผยแพร่มีมทั้ง 11 มีมในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2562 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 นั้นเป็นความตั้งใจใช้มีมสื่อสารในบริบทที่มีความขัดแย้งทางความคิดในสังคมไทย โดยจะพบว่า มีผู้ขัดแย้งทางความคิดที่ถูกนำเสนอสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ คนรุ่นเก่า-คนรุ่นใหม่, คนดี-คนไม่ดี และ ความสงบของสังคม-ประชาธิปไตย ทั้งนี้ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคลที่ปรากฏในมีมทั้ง 11 มีม เป็นส่วนสนับสนุนแนวคิดต่อประเด็นความขัดแย้งข้างต้นให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงสะท้อนถึงเจตนาในการสื่อสารของเพจนักการเมืองที่ใช้มีมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างชัดเจน

ทั้งนี้ ความแพร่หลายของความคิดและกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนของมีม ที่แม้ว่าจะถูกเปิดเผยให้เห็นถึงเบื้องหลังของเจตนาในการนำเสนอแล้วก็ตาม แต่การแพร่กระจายก็ยังคงทำหน้าที่อยู่ต่อไป ด้วยองค์ประกอบของกลวิธีการนำเสนอภาพตัวแทนในรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ ภาพของบุคคล

ข้อความแสดงทัศนคติของบุคคล ชื่อบุคคลและสถานะของบุคคล โดยทำหน้าที่ล้อเลียนและนำเสนอความคิดเห็น ดังที่ยังพบการปรากฏของมีมอื่น ๆ ในสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล. (2555). **คู่มือสื่อใหม่ศึกษา**. กรุงเทพฯ : โครงการเมธีวิจัย อวูโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จันจิรา สมบัติพูนศิริ. (2562). ‘ฝ่ายประชาธิปไตย-ฝ่ายเผด็จการ’ ‘คนรุ่นเก่า-รุ่นใหม่’, **หน้าข้อความขัดแย้งในการเมืองไทยหลัง คสช.** [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <http://the101.world/new-conflict-after-2014-military-coup/>, เข้าดูเมื่อวันที่ 5/12/2562.
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2558). **สังคมตราม่า! ดักควายทาง Social Media ใครๆ ก็เป็นเหยื่อได้.** [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/content/509274>, เข้าดูเมื่อวันที่ 1/6/2562.
- ทีปกร วุฒิพิทยามงคล.(2559). **Poe’s Law, หน้ากฎแห่งการ ‘ดัก’ พุดจริงก็หาว่าเล่นมุก เล่นมุกก็หาว่าพุดจริง!** [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <http://thematter.co/thinkers/poseslaw/26224>, เข้าดูเมื่อวันที่ 1/6/2562.
- นายดาต้า (นามแฝง).(2562). **พลังคนรุ่นใหม่กับการเลือกตั้งครั้งแรก.** [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา http://matchonweekly.com/column/article_170511, เข้าดูเมื่อวันที่ 5/12/2562.
- มีม.**(2562).[ระบบออนไลน์],แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/มีม>, เข้าดูเมื่อวันที่ 30/4/2562.
- American Heritage Dictionary of the English Language.** (2000). Fourth Edition. Boston : Houghton Mifflin Harcourt.
- Hall, Stuart. (Ed.). (1997). **Representation, หน้าcultural representations and signifying practices.** London : Sage in association with the Open University.
- MK.(นามแฝง).(2014). **Internet Meme ภาคทฤษฎี.**[ระบบออนไลน์],แหล่งที่มา <https://faceblog.in.th/2014/01/internet-meme-theory/>, เข้าดูเมื่อวันที่ 20/8/2562.
- Penpanod Nainapat.(2562).**ไขข้อข้องใจ ทำไมบาง Meme ตลก แต่บาง Meme น่ารำคาญ?**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <https://thematter.co/rave/what-make-meme-work/9615>, เข้าดูเมื่อวันที่ 20/8/2562.
- Thanyawat Ippodom. (2562). **คนรุ่นใหม่ คนรุ่นก่อน อนาคตไม่แน่นอนหลังเลือกตั้ง คู่กับ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์.**[ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <https://thematter.co/social/chaiwat-interview-election-full/73326>, เข้าดูเมื่อวันที่ 5/12/2562.

ภาพแทนผู้หญิงเขมรในนวนิยายของเมา สมณาง

The Reflection of Cambodian Female Characters in the Novels of Mao Somnang

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม^{1*}

^{1*} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งศึกษาภาพแทนของผู้หญิงในนวนิยายของเมา สมณาง ซึ่งเป็นนักเขียนหญิงที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของประเทศเขมร ผลการศึกษาพบว่า เมา สมณาง สร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) มีรูปร่างหน้าตางดงาม ตามแบบฉบับ “เบณจกัลยาณี” ที่ได้รับแนวคิดมาจากอินเดีย 2) มีจิตใจดี และมีกิริยามารยาทเรียบร้อย ตามแบบฉบับกุลสตรีชาวเขมรหรือที่เรียกว่า “สตรีครบลักษณะ” เช่น รู้จักรักนวลสงวนตัว มีความสุภาพเรียบร้อย มีความขยันหมั่นเพียร และอดทน และ 3) มีความรู้ความสามารถ เช่น สามารถจัดการทั้งงานภายในบ้านและนอกบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ศิลปะในการป้องกันตัว เพื่อช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นในยามคับขัน เป็นผู้หญิงทันสมัย สามารถขับเคลื่อนได้ เป็นต้น

ผู้หญิงในนวนิยายของเมา สมณาง มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) บทบาทหน้าที่ของบุตรี 2) บทบาทหน้าที่ของศรีภรรยา และ 3) บทบาทหน้าที่ของมารดา ซึ่งบทบาทหน้าที่ในข้อที่ 2 นั้น ได้รับการยกย่องเชิดชูมากที่สุด สอดคล้องกับลักษณะของสังคมเขมรที่เป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย

คำสำคัญ : ภาพแทน; ผู้หญิงเขมร; นวนิยาย; เมา สมณาง

Abstract

This article aimed to study the reflection of Cambodian female characters in the novels written by Mao Somnang, who is one of the most renowned authors in Cambodia. The results showed that female protagonists were categorized into three major characteristics. The first characteristic was about the female protagonist who had a perfect beautiful face as typical of Indian concept of the five attributes of a beautiful woman. Next characteristic belonged to the female protagonist who had appropriate behavior and manner based on the concept of a perfect virtuous Cambodian women or “Srey Krup Leak” such as being conservative, well-behaved and polite, industrious, and patient. The

last characteristic of female protagonist was knowledgeable and competent, for examples, being able to effectively manage both chores and outdoor roles, being good at martial arts to protect themselves and other people who need help. They also had the driving ability. In addition, the roles of female characters in Mao Somnang's novel were divided into three groups, namely the role of daughter and the role of wife and mother. Particularly, the role of wife was most praised in accordance with Cambodian patriarchal society.

Keywords: Representation; Cambodian Women; Novel; Mao Somnang

บทนำ

เขมรเรียกงานเขียนประเภทนวนิยายว่า “ปรอโลมโลก”¹ ในอดีตคำนี้ใช้เรียกงานเขียนประเภทนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ที่แต่งเป็นร้อยกรอง เช่น สังข์ศิลป์ชัย หงส์ยนต์ ลักษณะวงศ์ เป็นต้น ปัจจุบันเมื่อเรียกนวนิยายว่า “ปรอโลมโลก” แล้วจึงเรียกนิทานจักรๆ วงศ์ๆ ว่า “ศาสตราแลบง” แทน

นวนิยายเขมรถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2481 เมื่อริม คีน (ริม กีน) ได้เขียนนวนิยายเรื่อง “สุผาด” (โซว - ผาด) ขึ้น หลังจากนั้นได้มีนักเขียนนวนิยายเกิดขึ้นอีกหลายท่าน อาทิ ญก แถม (ญก แถม), คิม หัก (กิม ฮัก), นู หาจ (นู ฮาจ) เป็นต้น นักเขียนเหล่านี้ได้สร้างสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่าไว้เพื่อประดับวรรณพิภพเขมร เช่น เรื่อง “กุหลาบไฟลิน” (โกะ-หลาบ ไป-ลิน) ของ ญก แถม เรื่อง “น้ำทะเลสาบ” (ตีก โตน - เล ซาบ) ของ คิม หัก เรื่อง “ดอกไม้ที่เหี่ยวเฉา” (ผกา ซุร - โปน) และ “มาลาตวจิต” (เมีย - เลีย ดวง - จิต) ของ นู หาจ เป็นต้น ผลงานเหล่านี้ล้วนได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากบรรดานักอ่านทั้งหลาย ทำให้วัฒนธรรมการอ่านเฟื่องฟูขึ้นมากในกลุ่มชนชั้นกลางของประเทศ

นวนิยายเขมรเดินทางผ่านยุคสมัยต่างๆ ได้แก่ สมัยสังคมราชฎ์นิยม สมัยสาธารณรัฐเขมร สมัยกัมพูชาประชาธิปไตย สมัยสาธารณรัฐประชามานิตกัมพูชา จวบจนถึงสมัยปัจจุบัน มีนักเขียนเกิดขึ้นประดับวงการวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือนักเขียนหญิงนามว่า “เมมา สมณาง”² (เมมา ซ็อม - นาง) ซึ่งเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของประเทศ

เมมา สมณาง หรือเจ้าของนามปากกา “กระต่าย” (ตน-ชาย) เกิดเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ณ จังหวัดกำปงโสม บิดาชื่อ เมมา โสม มารดาชื่อ แปน สีแยน เธอสมรสกับนายทหารชื่อ วีรา เมมา เธอเริ่มเขียนหนังสือตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 และมีผลงานต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ (สิง หุก จี, 2545, หน้า 555 - 556)

เธอถือเป็นหนึ่งในนักเขียนหญิงเพียงไม่กี่คนที่สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมอันทรงคุณค่าไว้ประดับแวดวงวรรณกรรมเขมร ผลงานนวนิยายของเธอเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในหมู่นักอ่าน เพราะนอกจากสำนวนภาษาจะไพเราะ สละสลวยแล้ว นวนิยายของเธอยังแฝงไว้ด้วยข้อคิดดีๆ อีกด้วย

¹ ปรอโลมโลก ตรงกับภาษาไทยว่า ประโลมโลก

² โดยปรกติคนเขมรจะวางชื่อสกุลไว้หน้าชื่อ ดังนั้นชื่อของเธอจึงคือ “สมณาง” ส่วนนามสกุลคือ “เมมา”

ผลงานที่ได้รับรางวัล เช่น นวนิยายเรื่อง “คลื่นซัดทราย” (โร-ลอก โบก ซัจจ) ได้รับรางวัลชนะเลิศ ร่วมกับนวนิยายเรื่อง “ลี้มไม่ลง” (บ้อม-เพลจ มิน บาน) ของปิล วัฒนารักษ์ (ปิล วัน-นา-รี-เรียะ) จากการประกวดวรรณกรรมรางวัลพระสีหนุราชประจำปี พ.ศ.2538 ของสมาคมนักเขียนเขมร เป็นต้น นอกจากนี้ผลงานนวนิยายของเธอบางเรื่องยังได้รับการถ่ายทอดในรูปแบบผลงานแปลเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย อีกด้วย

ความโดดเด่นของเมา สมณาง ได้ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาภาพสะท้อนของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายที่เขียนโดยผู้หญิง เพื่อให้เข้าใจสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงเขมร เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวรรณคดีศึกษาในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาพแทนรวมทั้งบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในงานนวนิยายเขมรที่เขียนขึ้นโดย เมา สมณาง
2. เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้านผ่านงานวรรณกรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น ให้มั่นคง ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาภาพแทนผู้หญิงเขมรที่ปรากฏในนวนิยายของเมา สมณาง จำนวน 15 เรื่อง³ คือ 1.1) “กุหลาบสีดำ” (กุหลาบเขมา ออกเสียงว่า โกะ-หลาบ เคมา) (2546) 1.2) “ราชสีห์ไพร่มีด” (ราชสีห์ไพร่ รงจืด ออกเสียงว่า เรียจ-ชะ-เซีย เปรีย โง-จืด) (2546) 1.3) คลื่นซัดทราย (รลอกโบกซัจจ ออกเสียงว่า โร-ลอก โบก ซัจจ) (2547) 1.4) “ข้อสัญญายามอรุณรุ่ง” (ขสนยาเพลอรุณระ ออกเสียงว่า คอ ซ็อน-ยา เพล อะ-รน เรียะ) (2548) 1.5) “จันทร์ขึ้นข้ามแดน” (จนพระฉลงแฏน ออกเสียงว่า จัน เรียะ ชลลง แดน) (2548) 1.6) “พวงมาลาสมุทรเลือด” (ภวงมาลาสมุทรธาม ออกเสียงว่า พวง เมีย-เลีย สะ-มุต เขียม) (2548) 1.7) “ราชินีแดนดินพิฆาต” (ราชินีแฏนฎิพิฆาต ออกเสียงว่า เรียจ-จะ-นี แดน เตีย ปี-เคียด) (2548) 1.8) “แสงจันทร์” (พนลี้จันทร ออกเสียงว่า ปน-ลือ จัน) (2548) 1.9) “เกาะตัดวาสนา” (เกาะผัดจนิสสัย ออกเสียงว่า เกาะฮ์ ผัดจ นิส-ชัย) (2549) 1.10) “แดนสวรรค์สร้างบาป” (ฐานสวรรค์สร้างบาป ออกเสียงว่า ทาน ชัว ซาง บาป) (2549) 1.11) “บุปผาไพรพนม” (บุปผาไพรพนม ออกเสียงว่า บ็อบ-พา เปรีย พนม) (2549) และ 1.12) “สายลมหรรดี” (ชมโนรนิรตี ออกเสียงว่า จุม-โน นิ-ระ-เตีย) (2549) 1.13) “บุปผาเชียงใหม่” (บุปผาเมียงไม ออกเสียงว่า บ็อบ-พา เขียง ไม) (2551) 1.14) “พวงมาลัยดอกมะลิ” (กมรงผุกามลิส ออกเสียงว่า ก้อม-รอง ผุกา มลิส) (2552) และ 1.15) “น้ำหนึ่งใจเดียว” (จิตต 1 เถลิม 1 ออกเสียงว่า เจิต มวย เถลิม มวย) (2553)

³ ผู้วิจัยขึ้นต้นด้วยชื่อนวนิยายที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว ตามด้วยเครื่องหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นชื่อที่มาจากภาพถ่าย ถอดรูปและเสียงอ่านในภาษาเขมร และปิดท้ายด้วยเครื่องหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งระบุปีที่พิมพ์

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือเรื่อง “การนำเสนอภาพแทน” (representation) ในงานวรรณกรรม ซึ่งนักวิชาการตะวันตกที่มีชื่อเสียงในเรื่องนี้ คือ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) อธิบายว่าภาพแทนนั้นไม่ใช่ภาพเสมือนจริงเหมือนกับเวลาที่เราส่องกระจก แต่เป็นภาพที่เกิดขึ้นจากมุมมองของนักเขียน ที่สร้างภาพขึ้นภายในใจและกลั่นกรองแล้วว่าจะนำเสนอภาพใด (mental representation) จากนั้นผู้เขียนจะถ่ายทอดภาพนั้นผ่านสัญลักษณ์ที่มนุษย์ใช้ติดต่อสื่อสาร คือ ภาษา ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอภาพแทนจึงเป็นการ “สร้างความหมาย” ด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเขมรจากห้องสมุดภายในประเทศ เช่น หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นต้น และห้องสมุดภายนอกประเทศ ได้แก่ ห้องสมุดของศูนย์เขมรศึกษา (Khmer Study Centre) ที่ตั้งอยู่ในวัดตาทนัง จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

1. เดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ ราชอาณาจักรกัมพูชา รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลชาวเขมร
2. จัดกลุ่มข้อมูล เสร็จแล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
3. สรุปผลข้อมูลและให้ข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า ภาพแทนผู้หญิงเขมรที่เมมา สมณาง นำเสนอ คือ ผู้หญิงจะต้องมีทั้งความงามภายนอกและภายใน ผู้หญิงจะต้องมีความสามารถในการจัดการทั้งงานภายในบ้านและงานภายนอกบ้านได้เป็นอย่างดี เพื่อทำหน้าที่บุตรสาว ภรรยา และมารดาให้สมบูรณ์

ผู้หญิงในนวนิยายของเมมา สมณาง ล้วนมีความงามตามขนบแบบ “เบญจกัลยาณี” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย (เบญจกัลยาณี คือ ความงามของผู้หญิง 5 ประการ คือ ผงาม ริมฝีปากงาม ฟันงาม ผิวงาม และวัยงาม) สาเหตุที่ความงามแบบอินเดียกลายเป็นที่นิยมในสังคมเขมร เนื่องจากคนเขมรรับอิทธิพลจากอินเดียมาช้านาน ทั้งในด้านศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ชาวอินเดียในอดีตที่เดินทางเข้ามายังดินแดนแถบนี้ได้พยายามทำให้เขมร “กลายเป็นอินเดีย” (indianization) จนในที่สุดอาณาจักรเขมรโบราณได้รับการขนานนามให้เป็น “อินเดียน้อย”

ตัวอย่างเช่น นวนิยายเรื่อง “กุหลาบสีดำ” ผู้เขียนได้บรรยายความงามของ “นิมล” นางเอกของเรื่องไว้ดังนี้

นิมลเงหน้าขึ้นเล็กน้อย ยิ้มรื่น เป็นดอกกุหลาบตูมที่กำลังเต็มไปด้วยเกสร อวดสายตาหม่อมมรอย่างจริงแท้ รอยยิ้มและลักยิ้มทั้งคู่ของเธอซ่อนไว้ด้วยมนต์เสน่ห์

ที่ดึงดูดใจ ริมฝีปากเหมือนกลีบสั้ม เวลายิ้มเผยให้เห็นฟันที่ขาวสะอาดดุจดังดอกมะลิ ดวงตาเป็นประกาย ผมดำขลับยาวประป่า เป็นเงางามประดุจปีกอีกา ขวนให้เพ่งมองไม่รู้หน่าย

(กุลาบเขมา, 2546, หน้า 5 - 6)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการชมความงามตามขนบวรรณคดี (Literary Convention) มีทั้งการชมแบบภาพรวม คือเปรียบว่างดงามเหมือนดอกกุหลาบ และชมแบบแยกทีละส่วน เช่น ชมริมฝีปาก ฟัน และผมว่างาม ซึ่งเป็นคุณลักษณะของเบญจกัลยาณี

นอกจากนี้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของเมา สมณาง หลายเรื่อง ยังเป็นลูกครึ่ง ได้แก่ อินเดีย ไทย ญี่ปุ่น อีกด้วย เช่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “บุปผาเชียงใหม่” ดังนี้

ฉัยยุทธมีความรู้สึกเหมือนว่าได้สัมผัสกับความงามอันน่าอัศจรรย์โดยมิได้คาดมาก่อนว่า ดอกกุหลาบเชียงใหม่จะงดงามถึงเพียงนี้ เพราะแม้แต่บุปผาที่กรุงพนมเปญก็ไม่สามารถเทียบกับเธอได้ เธอมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับภูาลินแต่ดวงตาของเธองามยิ่งกว่ามาก สีน้ำตาลเหมือนสาวลูกครึ่ง ผิวขาวเนียนปราศจากมลทิน จมูกโด่งงดงามรับกับริมฝีปากที่เล็กได้รูปเหมือนกับกลีบสั้ม หรือพระจันทร์เสี้ยวทาด้วยสีดอกกุหลาบเข้ากับแก้มที่เหมือนไข่มุก ซ่อนลัษณ์ที่แม้ว่าจะไม่ได้หัวเราะก็งดงามเช่นกัน สาวน้อยสวมเพียงเสื้อยัดธรรมดาก็บรองเท่าตะ หากแต่ความงามนั้นไม่อาจหาอะไรเทียบได้ ผมของเธอเกล้ามวย รัดด้วยพวงมาลัยดอกมะลิ ดูช่างงดงามเรียบร้อยยิ่งนัก

(บุปผาเชียงใหม่, 2551, หน้า 12)

ความงามแบบลูกครึ่งนี้ คือตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของ “สื่อ” ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้คนเขมรในปัจจุบัน (รวมทั้งเมา สมณาง ด้วยเช่นกัน) ได้เสพละครจากต่างชาติไม่ว่าจะเป็นยุโรปหรือเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งละครไทย จนทำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม (Cultural Impact) ขึ้นในประเทศเขมร ในช่วงเวลาดังกล่าว⁴ เมื่อนักเขียนเขมรสร้างงาน จึงทำให้เกิดลักษณะที่ผิดแผกไปจาก “ชนบ” ที่เคยมีมาในอดีต

⁴ ในช่วงปี พ.ศ. 2546 ได้เกิดเหตุการณ์เผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญขึ้น สาเหตุประการหนึ่งเนื่องมาจากการที่ละครไทยได้เข้าไปมีอิทธิพลมากในประเทศเขมร จนทำให้เกิด “การครอบงำทางวัฒนธรรม” จากเดิมที่คนเขมรเคยชื่นชอบละครไทย นักแสดงชาวไทย ได้ขยายมาเป็นชื่นชอบทุกอย่างที่เป็นไทย (Thainess) จนทำให้รัฐเขมรมองว่าเป็นภัยคุกคามของประเทศ เพราะในอดีต รัฐเขมรเคยสร้างให้รัฐไทยเป็น “ศัตรูของชาติ” (Enemy Alien) มาก่อนรัฐเขมรจึงได้ใช้นักแสดงสาวชาวไทยที่มีชื่อเสียงมากในเขมรมาเป็น “หมาก” เพื่อสร้างความบาดหมางในครั้งนี้

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากการตั้งชื่อตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของเมฆา สมณาง ผู้วิจัยยังพบว่า ส่วนใหญ่เป็นชื่อที่แสดงถึงคุณสมบัติด้าน “ความงาม” เช่น ชื่อ “นิมล” จากเรื่อง “กุหลาบสีดำ” ซึ่งชื่อนี้มาจากคำว่า “นิรมล” ในภาษาสันสกฤต หมายถึง “นางผู้ไม่มีมลทิน” ชื่อ “แก้วปัญจพรรณ” จากเรื่อง “ข้อสัญญาามอรุณรุ่ง” เป็นการเปรียบผู้หญิงว่าเป็น “แก้วมณีห้าสีอันมีค่า” ชื่อ “มยุรา” จากเรื่อง “ราชสีห์ไพร่มีด” ชื่อนี้มาจากคำสันสกฤตว่า “มยุระ” แปลว่า “นกยูง” ซึ่งถือเป็นสัตว์ชั้นสูงที่มีความงามเป็นเลิศ ชื่อ “บุสสิบา” จากเรื่อง “คลื่นซัดทราย” และ “แดนสวรรค์สร้างบาป” ชื่อนี้มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า “บุษบา” (บาลีใช้ บุพผา) แปลว่า “ดอกไม้” หมายถึงผู้หญิงงดงามดั่งดอกไม้ มีกลิ่นหอมชวนชื่นใจและควรค่าแก่การทะนุถนอมยิ่ง หรือชื่อ “วิโยแพต” จากเรื่อง “พวงมาลาสมุทรเลือด” ชื่อนี้มาจากภาษาอังกฤษว่า “ไวโอเล็ต” (violet) ซึ่งเป็นชื่อของดอกไม้ต่างประเทศชนิดหนึ่ง ดอกมีสีม่วงสวยงามมาก

นอกจากนี้คุณค่าของผู้หญิงยังต้องประกอบด้วยความงามภายใน คือ มีความสาวบริสุทธิ์ เพราะสังคมเขมรให้คุณค่ากับ “พรหมจารี” (virginity) ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดแม้ว่าผู้หญิงคนนั้นจะมีรูปโฉมงดงามสักปานใด หากทว่าไม่ใช่สาวบริสุทธิ์แล้ว คุณค่าที่มีนั้นก็จะต้องลงไปในพื้นที่ เช่น ตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่ชื่อ “ไวโอเล็ต” จากนวนิยายเรื่อง “พวงมาลาสมุทรเลือด” แม้ภายนอกเธอจะดูทันสมัยเหมือนกับหญิงสาวชาวตะวันตก หากแต่เธอกลับหวงแหนพรหมจารียิ่งกว่าสิ่งใด แม้ว่าจะต้องแลกด้วยชีวิตก็ตาม

“ตอนนี้เธอคงจะรู้แล้วว่า ฉันอยากทำอะไรกับเธอบ้าง ฉันอยากจะทำผู้หญิงที่มีกิริยาทำทางแบบผู้หญิงตะวันตกแบบเธอนั้นจะรู้จักรักษาคุณค่าแบบผู้หญิงเขมรไว้ด้วยหรือไม่”

หญิงสาวกลัวจนหน้าถอดสี ถึงอย่างไรเธอก็เป็นหญิงสาวบริสุทธิ์คนหนึ่งทันสมัยก็แต่เสื้อผ้าอาภรณ์ กิริยาทำทางเท่านั้น แต่เรื่องเนื้อตัวนั้น เธอระมัดระวังเป็นที่สุด หญิงสาวร้องเสียงหลง

“อย่า อย่าทำร้ายฉัน คุณอยากได้อะไร ฉันยอมทุกอย่าง”

(พวงมาลาสมุทรธม, 2548, หน้า 32)

ผู้หญิงในนวนิยายของเมฆา สมณางต้องมีกิริยามารยาทเรียบร้อยตามแบบกุลสตรีเขมร หรือ “สตรีครบลักษณะ”⁵ (สัด-เต็รีย กรุบ เลียะ) ผู้หญิงต้องรู้จักอาย ดังเช่นที่ ทิวา ตัวละครเอกฝ่ายชายจากเรื่อง “สายลมหรรดี” ได้กล่าวชื่นชมลินา ตัวละครเอกฝ่ายหญิงว่า

⁵ ตำราเขมรโบราณได้กล่าวถึงลักษณะของผู้หญิงที่ดีไว้ 31 ประการ เรียกว่า “สตรีครบลักษณะ” ได้แก่ 1) ไม่ซุบซิบนินทาเขา 2) รู้จักมีสัมมาคารวะต่อบิดา มารดาและสามี 3) รู้คุณและตอบแทนคุณบิดามารดาทั้งฝ่ายตนเองและสามี 4) ไม่นอนกลางวัน 5) ไม่หลงลืมหน้า - หลัง 6) รู้จักรักษาทรัพย์สิน 7) ไม่นอกใจสามี 8) ไม่ทิ้งหวงสามี 9) ไม่มีกมลมารยา 10) ไม่สยบยอมให้ใครเห็น 11) มีจิตใจอดทนหนักแน่น 12) เดินเบาๆ ไม่เดินตึงตัง 13) ไม่ยืนหรือนั่งอวดกายให้ใครเห็น 14) ไม่เดินด้วยท่าทางที่ตึงตัง 15) รู้จักสำรวมตา ไม่ชำเลืองมองชาย 16) มีท่าเดินที่งาม ไม่เดินสายสะโพกไปมา 17) ไม่เดินทอดน่อง สะบัดไหล่ 18) พุดเบาๆ แต่ชัดเจน 19) ออย่าหยอกล้อ หัวเราะเล่น 20) ไม่เกี้ยวพาราสีผู้ชาย 21) ไม่เกี้ยวจรรยาน เมื่อทำงานต้องทำให้เสร็จ 22) ไปไหนแล้วรีบกลับ 23) ให้รู้จักเก็บของในเวลาสมควรเก็บ 24) รู้จักจัดบ้านจัดช่อง 25) รู้จักตกแต่งเครื่องอุปโภค บริโภค 26) รู้จักกลัวสามี บิดามารดา และปฏิบัติตามโอวาท 27) กินอาหารหลังบิดา มารดาและสามี 28) หยุดกินอาหารก่อนบิดา มารดาและสามี 29) นอนหลังสามี 30) ตื่นก่อนสามี 31) มีจิตใจเมตตากรุณา รู้จักทำบุญให้ทาน (อุบล เทศทอง, 2548, หน้า 209 - 210)

ลีณาตีใจเหมือนเกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง เธอเรียกสามล้ออีกคันหนึ่งมานั่งต่างหาก ทำให้ทิวาอี้มกริม เธอมักซื้ออายเสมอ สมกับเป็นผู้หญิงเขมร ถ้าเธอคือเจ้าของบทเพลงของเขา ตอนนี้อย่างไรได้มาพบเขา แถมเธอยังมีศักดิ์เป็นน้องบุญธรรมของเขาอีก ชายหนุ่มแสนเข้มแข็ง เขาชื้อมอเตอร์ไซค์นำหน้ารถสามล้อ มุ่งตรงไปยังบ้านของเขา

(ชมโนรนิรตี, 2549, หน้า 12)

ผู้หญิงต้องสุภาพเรียบร้อย ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะไม่มีชายใดอยากได้มาเป็นคู่ครอง ตัวอย่างเช่น “ขลา” หญิงสาวชาวบ้านป่า ในนวนิยายเรื่อง “บุปผาไพรพนม” เธอพยายามตามอ่อนวอนขอความรักจาก อวสานต์พระเอกของเรื่อง หากแต่ถูกปฏิเสธเพราะอวสานต์ไม่ชอบกิริยาท่าทางที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นกุลสตรีของขลา จนกระทั่งในตอนท้ายเรื่องที่ความจริงเปิดเผยว่า ขลาคือหลานสาวของมหาเศรษฐีและเธอได้พยายามปรับปรุงตัวจนกลายเป็นผู้หญิงที่มีความสุภาพเรียบร้อยสมกับชื่อใหม่ของเธอคือ “สุมาพา” อวสานต์จึงได้เห็นคุณค่าและกลับมาเป็นฝ่ายตามงอนขอความรักจากเธอแทน

ผู้หญิงที่ดีจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร เก่งงานบ้านงานเรือน เพราะผู้หญิงเขมรถูกรอปรไว้ด้วยอุดมการณ์ “อยู่กับเหย้า เฝ้ากับเรือน” (domestic ideology) ผู้หญิงต้องทำงานบ้านทุกอย่าง ซึ่งเป็นงานที่ผู้ชายมองว่า “ไม่ใช่งาน” เพราะไม่ก่อให้เกิดรายได้ หากแต่เป็นงานที่จำเป็นต้องมีคนทำ เพราะไม่เช่นนั้น ครอบครัวคงต้องเกิดปัญหา

ผู้หญิงในนวนิยายของเมา สมณาง มีความสามารถในเรื่องงานบ้านงานเรือน นอกจากงานบ้านโดยทั่วไป เช่น หุงข้าว ทำกับข้าว ล้างจาน ซักผ้า รีดผ้าแล้ว ในนวนิยายบางเรื่องผู้หญิงสามารถทำงานที่ต้องอาศัยทักษะสูงกว่านั้น เช่น งานร้อยมาลัย ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง “พวงมาลัยดอกมะลิ”

นวนิยายของเมา สมณาง นำเสนอภาพแทนของผู้หญิงว่า ผู้หญิงจำเป็นต้องเก่งงานภายนอกบ้านอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ที่ผลักดันให้ผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้าน ทหารายได้จุนเจือครอบครัว ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง “กุหลาบสีดำ”

ตอนที่เธอเริ่มทำงาน เธอเป็นเลขานุการคนหนึ่งที่ทำให้เขาพึงพอใจยิ่งกว่าสุภา เลขานุการคนก่อนที่ลาออกไปแต่งงาน เพราะผลงานของเธอเรียบร้อยมาก ทำอะไรก็เพื่อผลประโยชน์ของบริษัท ไม่คิดถึงแม้แต่เรื่องของเวลาส่วนตัว แต่ถ้าวางโดยรวม ชายหนุ่มพึงพอใจลักษณะทุกอย่างที่นิรมลมีทั้งรูปสมบัติ ความชำนาญงาน กิริยามารยาทเรียบร้อยและความไว้ตัวทำเป็นไม่สนใจเขาเช่นนี้ ยิ่งทำให้นุพลสนใจเธอมากยิ่งขึ้นไปอีก สำหรับผู้ชายมักเป็นเช่นนี้ คือ อะไรที่ยากก็ยิ่งต้องต่อสู้ฝ่าฟันมาก ส่วนอะไรที่ได้มาง่ายก็มักจะไม่ค่อยมีค่า

(กุหลาบเขมา, 2546, หน้า 7 - 8)

งานภายนอกบ้านของผู้หญิง ที่ปรากฏในนวนิยายของเมา สมณาง เช่น งานเลขานุการ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง “กุหลาบสีดำ” “ข้อสัญญายามอรุณรุ่ง” งานค้าขาย เช่น เรื่อง “บุปผา เชียงใหม่” “พวงมาลาสมุทรเลียด” “น้ำหนึ่งใจเดียว” และงานพยาบาล เช่น เรื่อง “จันทร์ขึ้นข้ามแดน” เป็นต้น

สิ่งที่น่าสนใจในนวนิยายของเมา สมณาง คือ ผู้หญิงเขมรยุคใหม่ต้องทันสมัย และเรียนรู้ศิลปะการป้องกันตัว เพื่อเป็นที่พึ่งให้แก่ตนเองได้ในยามคับขัน เช่น ตัวละคร “มาวี” จากนวนิยายเรื่อง “แสงจันทร์” จากเดิมที่เคยเป็นผู้หญิงแบบอนุรักษนิยม (conservatism) ได้กลายเป็นผู้หญิงทันสมัย ภายหลังจากที่เธอผิดหวังในความรัก

โฉมงามมาวี ในตอนนี้ไม่คร่ำครึมากเหมือนเมื่อก่อนแล้ว ความปราศัย (ในรัก) ครั้งแรกของเธอได้ทำให้หญิงสาวเข้าใจแล้วว่าเกิดเป็นลูกผู้หญิงไม่ใช่แค่เพียงประพฤติ ตนเป็น “สตรีครบลักษณะ” เท่านั้น แต่จะต้องก้าวให้ทันโลก กล้าหาญ มีความสามารถ เชื่อมั่นในตนเอง พุดจาฉะฉาน หากแต่ไม่ใช่ทำตัวเหลวแหลก ตอนนี้เธอรู้จักสวมใส่ เสื้อผ้าที่ทันสมัยมากแต่ไม่ใช่แบบเปิดบนเปิดล่าง เธอเรียน ขับรถเพื่อมาทำงานด้วย ตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องให้ใครมาส่ง รู้จักแต่งตัว จึงทำให้ความงามของหญิงสาวยิ่ง งดงามน่าชมยิ่งขึ้นไปอีก

(พณลือจันทร์, 2548, หน้า 59 - 60)

ผู้หญิงในนวนิยายของเมา สมณาง หลายเรื่องมีความสามารถในการใช้ศิลปะการป้องกันตัว ทำให้เธอสามารถเอาตัวรอดได้ในสถานการณ์คับขัน นอกจากนี้เธอยังสามารถช่วยเหลือตัวละครอื่น ๆ ให้พ้นภัย ทำให้เรื่องคลี่คลายไปในทางที่ดีอีกด้วย

ตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่มีความสามารถดังกล่าว เช่น “ขลา” ในนวนิยายเรื่อง “บุปผาไพรพนม” นางเอกของเรื่องนี้มีฝีมือในการต่อสู้ที่เก่งฉกาจสมกับชื่อของเธอที่แปลว่า “เสือ” (ไทยใช้คำว่า ขาล) นอกจากนี้เธอก็สามารถแก้แค้นคนที่สังหารบิดา มารดาของเธอได้สำเร็จแล้ว เธอยังสามารถช่วยชีวิตชาย คนรักให้รอดพ้นจากความตายได้หลายครา

เรื่องมีดเป็นวิชาที่เชี่ยวชาญของพา (ชื่อใหม่ของขลา-ผู้วิจัย) ไปเสียแล้ว เธอไม่รอช้าเพราะเห็นอวสานต้นอนนิงกายไม่ไหวติง หญิงสาวซัดมีดตรงไปที่นางสาวจะไปหนีอะไรทัน มีดอาบยาพิษถูกกระดูกเจ็บปวดไปทั้งร่างกาย พวกนักเลงกว่าจะรู้ว่า พาไม่ใช่ผู้หญิงธรรมดาที่หายไปเสียแล้ว นักเลงสามคนถูกมีดอนรื้อครวญครางอยู่ใกล้ๆ กัน ส่วนอีกสี่คนใส่ดินหมาโกยแนบรวดเร็วปานลูกศร หญิงสาวไม่สนใจคนเหล่านั้น เธอรีบไปพยุ่งอวสานต์พาเขาไปที่รถแล้วขับออกไปจากที่นั่น

ทันที หญิงสาวอยากให้พวกมันตาย เธอไม่ต้องการรักษาพยาบาลให้นางสาขานางสามารถเอาชนะพวกนักเลงได้ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากพวกมันไม่รู้ว่าเธอเหมือนแมวอย่างไรอย่างนั้น เก่งกล้าสามารถตั้งบุรุษ

(บุปผาไพโรภนม, 2549, หน้า 116)

ถึงแม้ เมา สมณาง จะเห็นด้วยว่าผู้หญิง ควรเรียนรู้ศิลปะการป้องกันตัว หากแต่เธอก็ไม่เห็นด้วยที่ผู้หญิงจะต้องออกไปต่อสู้เสี่ยงภัยเช่นเดียวกับผู้ชาย เพราะในนวนิยายเรื่อง “จันทร์ขึ้นข้ามแดน” พระเอกได้กล่าวตักเตือนนางเอกว่า พฤติกรรมของนางเอกที่ออกไปต่อสู้กับศัตรูอย่างไม่เกรงกลัวความตาย เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ถ้าหากเธอยังขึ้นทำเช่นนี้อยู่ เขาก็กับเธอคงต้องเลิกร้างกันที่สุดในที่สุด

ส่วนบทบาทของผู้หญิงที่สำคัญดังปรากฏในนวนิยายของเมา สมณาง ประกอบด้วย 1) บทบาทหน้าที่ของความเป็นบุตรสาวที่ดี ที่ต้องกตัญญูต่อบุพการี เช่น นางเอกจากเรื่อง “คลื่นซัดทราย” และ “ราชสีห์ไพร่มีด” ที่เธอพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อจะให้บิดา มารดาที่เลิกร้างกันไปแล้ว หวนกลับมาคืนดีกันอีกครั้ง นางเอกในเรื่อง “กุหลาบสีดำ” และ “ราชินีแดนดินพิฆาต” เธอต้องยอมเสียสละความสุขส่วนตัว แต่งานกับคนที่เธอไม่ได้รัก ทำตามความประสงค์ของบิดา มารดาหรือเพื่อช่วยรักษาชีวิตของบิดา มารดาไว้ นางเอกอีกคนในเรื่อง “ราชินีแดนดินพิฆาต” เธอต้องยอมเป็นนักรบ ทำในสิ่งที่ผิดกฎหมายบ้านเมืองตามคำสั่งของผู้เป็นมารดาทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ ขณะที่เรื่อง “จันทร์ขึ้นข้ามแดน” “บุปผาไพโรภนม” และ “แสงจันทร์” นางเอกต้องยอมเสี่ยงชีวิต เพื่อทวงความยุติธรรมคืนให้แก่บุพการี ที่ต้องจบชีวิตลงอย่างปริศนาหรือต้องกลายเป็นนักโทษ ทั้งๆ ที่ไม่ได้ทำความผิด จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า เมา สมณางให้ความสำคัญกับหน้าที่บุตรสาวพอสมควร

2) บทบาทหน้าที่ของความเป็นภรรยาที่ดี นวนิยายของเมา สมณาง แทบทุกเรื่องได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่นี้ ภรรยาที่ดีจะต้องรู้จักเอาอกเอาใจสามี ดังเช่นที่เขมรินทร์ กับเขมระ จากเรื่อง “ราชสีห์ไพร่มีด” ได้สนทนากันเบื้องหน้ามารดาเรื่องภรรยาของพวกเขาในอนาคตว่า

คุณผู้หญิงนั่งฉีกเนื้อให้ลูกชายคนเล็ก ดูไปแล้วเหมือนกับว่าคุณผู้หญิงหนักใจกับลูกชายคนเล็กมากกว่าลูกชายคนโต เขมรินทร์พยักหน้าให้พี่ชาย

“คนรักของผมขอเพียงแค่รู้จักฉีกอาหาร เอาอกเอาใจแบบแม่เท่านั้น ผมแต่งงานด้วยทันที มิน่าเล่า พ่อถึงได้ไปไหนไม่รอดจากแม่เลย”

(ราชสีห์ไพร่จิ้ง, 2546, หน้า 15)

การปรนนิบัติรับใช้สามีถือเป็นหน้าที่ของภรรยา เพราะภรรยาถือเป็นสมบัติของสามี เมื่อผู้หญิงตกลงปลงใจว่าจะเป็นภรรยาของชายใดแล้ว นั่นเท่ากับว่า เธอได้ฝากชีวิตทั้งชีวิตที่เหลือไว้กับชายคนนั้น ดังคำพูดของ นิภู ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง “เกาะต้ววาสนา” ที่พูดกับ จักรกฤต ตัวละครเอกฝ่ายชาย สามีมีสิทธิ์ที่จะมีภรรยาได้หลายคน ในขณะที่ภรรยาสามารถมีสามีได้เพียงคนเดียวเท่านั้น

ภายหลังการแต่งงาน ผู้ชายยังคงมีสิทธิ์เสรีอย่างเต็มที่เหมือนเดิม ต่างจากผู้หญิงที่คำว่า “การแต่งงาน” ได้พันธนาการผู้หญิงไว้ให้อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย ภรรยาที่ดีต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ถึงแม้สามีจะไม่ซื่อสัตย์ก็ตาม ภรรยาที่ดีต้องอดทนอดกลั้นยอมให้สามีมีหญิงอื่น ดังเช่น ขลา หรือ ฟาฟา ตัวละครเอกฝ่ายหญิงจากนวนิยายเรื่อง “บุปผาไพรพนม” ที่ยอมให้อาวสานต์ สามีของเธอพา เลณา เข้ามาพลอดรักต่อหน้าต่อตา แม้แต่น้ำจันทน์หญิงรับใช้ในบ้านยังเห็นใจฟาฟา ที่ต้องตกเป็นฝ่าย ถูกทำร้ายจิตใจอยู่รำไปจากชายที่ได้ชื่อว่าเป็นสามี

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็นภรรยาในงานนวนิยายของเมา สมณางนั้น จะต้องเป็นผู้หญิงที่ใส่ใจในงานบ้านงานเรือน ต้องรักและซื่อสัตย์ต่อสามี ทำตามคำสั่งของสามี ยอมสามีทุกอย่าง แม้ว่าสามีจะพาหญิงอื่นเข้ามาพลอดรักในบ้านก็ตาม

มายาคติเรื่องภรรยาผู้แสนดีที่ปรากฏในงานนวนิยายของเมา สมณาง ไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่ในสังคมเขมร หากแต่ดำรงอยู่มาช้านานแล้ว ดังปรากฏในสุภาชิตสอนหญิง (จบบั สเรี๋ย) ของเขมรหลายสำนวน และได้รับ “การผลิตซ้ำ” เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เช่น สุภาชิตสอนหญิง สำนวนหมิ่นไม มีการให้รางวัล (Reward) แก่ผู้หญิงที่ทำหน้าที่ของศรีภรรยา โดยกล่าวว่า “ผู้หญิงที่ปฏิบัติตาม คำสอนหญิงนี้จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองจะบริบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สมบัติทั้งปวง มีเกียรติยศสูงส่งยั่งยืนเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป เมื่อตายไปแล้วก็จะได้รับมรรคผล ไปบังเกิดในสรวงสวรรค์ แม้ปรารถนาจะได้เป็นพระพุทธรูปก็จะได้ดังประสงค์” (ประยูร ทรงศิลป์, 2553, หน้า 92)

ข้อนี้ไม่ต่างจากตัวละครเอกฝ่ายหญิงทุกตัวในงานนวนิยายของเมา สมณาง ที่เมื่อปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดีแล้วก็จะได้รับรางวัลคือ ความรัก ความเกรงใจจากสามีเป็นการตอบแทน มีชีวิตคู่ที่มีความสุขเหมือนกับนิภู ในเรื่อง “เกาะต้ววาสนา” ที่ใช้ความดีเป็นเครื่องเอาชนะใจสามีคือจักรกฤต ได้ในที่สุด จากแต่เดิมที่จักรกฤตไม่เคยยกย่อง ให้เกียรติ ไม่เคยเอาใจใส่ภรรยาเลย ก็เปลี่ยนแปลงกลับกลายเป็นสามีที่แสนดี เมา สำนาง เรียกวิธีการเอาชนะใจสามีด้วยความดี (ปรากฏในหน้าคำนำของผู้เขียน) ว่า “แพ้เพื่อชนะ” หมายความว่า การที่ภรรยายอมสามีหมดทุกอย่าง ก็เพื่อเอาชนะใจสามีนั่นเอง

3) บทบาทหน้าที่ของความเป็นมารดาที่ดี ภาพแทนของผู้หญิงในฐานะมารดาที่โดดเด่น ปรากฏในงานนวนิยายของเมา สมณาง เพียงเรื่องเดียว คือเรื่อง “พวงมาลัยดอกมะลิ” นวนิยายเรื่องนี้ได้ปลุกพลังของความเป็นมารดาขึ้นในสังคมเขมร เมา สมณาง กล่าวไว้ในหน้าคำนำ อย่างชัดเจนว่า เนื้อหาของนวนิยายเรื่องนี้เขียนขึ้นจากเรื่องจริงกว่า 70 % วัตถุประสงค์เพื่อปลุกฝังความคิดที่ฝังใจให้แก่เยาวชนของชาติ ผู้ที่จะกลายมาเป็น “หน่อไม้แทนต้นไผ่”⁶ ในอนาคต

⁶ สำนวนนี้เป็นที่แพร่หลายในเขมร ตรงกับสำนวน “เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” ของไทย

เยาวชนจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีไม่ได้เลย ถ้าหากขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจากมารดา ในนวนิยายเรื่อง พวงมาลัยดอกมะลิ นั้น ชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงอาจจะรับหน้าที่ “ความเป็นภรรยา” อย่างไม่เต็มใจได้ หากแต่ไม่อาจรับหน้าที่ “ความเป็นมารดา” ด้วยความไม่เต็มใจได้เลย เช่นเดียวกับมะลิที่ต้องถูกบังคับให้แต่งงานกับทหารเขมรแดงด้วยความไม่เต็มใจ เพราะเธอมีชายคนรักอยู่แล้ว หากแต่เธอกลับยอมรับฐานะความเป็นมารดาด้วยความเต็มใจ และตั้งใจทำหน้าที่ของเธอให้ดีที่สุด

ยามนี้แล้ว นุตจึงได้รู้คุณค่าของแม่ของเขาซึ่งรักลูกอย่างเลิกลบ บางคราวเขากับแพนได้กินข้าวกับผักผักบุงแต่แม่พอใจที่จะกินข้าวกับเกลือ เพราะเกรงว่าลูกจะกินไม่อิ่ม สำหรับคนยากจน ผักผักบุงจานหนึ่งมีคุณค่ายิ่งนัก เพราะมันคือน้ำใจของแม่ ซึ่งเสียสละให้ลูก เขามีสภาพชีวิตที่ดีกว่าวัยกับเสวระ เพราะมีแม่ที่คิดเป็นห่วงลูกอยู่ตลอดเวลา

(กมรณกุลมณี, 2552, หน้า 36)

เมื่อวิเคราะห์สภาพสังคมเขมร และประวัติของเมา สมณางจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เพราะเหตุใดภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายของเธอจึงเป็นเช่นนี้ ?

เมา สมณาง เติบโตมาในครอบครัวของข้าราชการ (บิดาของเธอเป็นครู) เรียนหนังสือในโรงเรียนที่รัฐบาลจัดตั้งและไม่เคยมีโอกาสดูไปศึกษา ณ ต่างประเทศ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่เธอจะซึมซับวิถีคิดแบบอนุรักษนิยม (Conservatism) ไว้อย่างเต็มที่ ต่อมาเมื่อเธอแต่งงานมีครอบครัว เธอได้สมรสกับข้าราชการทหาร ผู้ที่ถูกสอนให้รักชาติ รักสถาบันพระมหากษัตริย์ยิ่งชีวิต ยิ่งทำให้ “วิถีคิด” ของเธอไม่สามารถหลุดไปจาก “กรอบ” ที่สังคมเขมร ซึ่งผู้ชายเป็นใหญ่วางไว้ได้เลย

สังคมเขมรเป็นสังคมแบบจารีตที่ผู้ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ผู้หญิงจึงถูกทำให้กลายเป็นวัตถุทางเพศ (sexual objectification) ที่ถูกจ้องมอง ด้วยเหตุนี้ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายเขมรจึงต้องสวຍได้มาตรฐานความงามที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้ชาย และเพราะเหตุที่ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศนี้เอง จึงทำให้เกิดเรื่องเสื่อมเสียได้ง่าย สังคมเขมรเลยต้องกำหนดคุณค่าของผู้หญิงด้วย “พรหมจารี” สอดคล้องกับที่ Prof. Nakagawa Kasumi (2562) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมเขมรเป็นสังคมแบบ “ปิตาธิปไตย” เห็นได้จากสำนวนเขมรที่ว่า “ผู้ชายเป็นทอง ผู้หญิงเป็นผ้าขาว” นั้นหมายถึง ผู้ชายมีค่าเหมือนดั่งทองคำ ต่างจากผู้หญิงที่อาจมีมลทินได้ตลอดเวลา เหมือนผ้าขาวที่พร้อมจะเลอะเทอะเปื้อนได้เสมอ

สังคมเขมรมีวิธีการควบคุมสมาชิกในสังคม โดยผ่านวรรณกรรมคำสอน (Didactic Literature) ที่มีชื่อว่า “สุภาชิตสอนหญิง” และ “สุภาชิตสอนชาย” บรรดาเด็กๆ ที่ผ่านระบบการศึกษาที่รัฐจัดขึ้นจะต้องท่องจำคำสอนจากวรรณกรรมเหล่านั้นจนขึ้นใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กผู้หญิง เพื่อขัดเกลาให้กลายเป็นบุตรี ภรรยาและมารดาที่ดีในอนาคต ขณะที่เด็กผู้ชายนั้น สังคมเขมรกลับไม่เข้มงวดในเรื่องนี้เท่าใดนัก

ในปัจจุบัน เมา สมณาง ได้ผลิตซ้ำ “มายาคติ” ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง (เปลี่ยนจากรูปแบบวรรณกรรมคำสอนในอดีตที่แต่งเป็นร้อยกรองมาเป็นนวนิยาย) โดยเน้นย้ำบทบาทหน้าที่ของ “ภรรยา

ที่ดี” เพราะเป็นฐานะที่ใกล้ชิดกับผู้ชายมากที่สุด (แนวคิดนี้ได้รับมาจากอินเดียในคัมภีร์พระมนูธรรมศาสตร์กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงที่ทำหน้าที่ภรรยาที่ดีไม่ได้ ย่อมไม่สามารถทำหน้าที่อื่นใดได้เลย) ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายของเมมา สมณาง จึงเป็นผู้หญิงที่เพียบพร้อมด้วยจรรยา มารยาท และเก่งงานบ้านงานเรือน (จากนวนิยายทั้ง 15 เรื่องที่นำมาศึกษา มีนวนิยายอยู่ 7 เรื่อง ที่พูดถึงหน้าที่ของบุตรีไว้ในโครงเรื่อง (Sub-plot) คือ เรื่อง “กุหลาบสีดำ” “คลื่นซัดทราย” “จันทร์ขึ้นข้ามแดน” “บุปผาไพรพนม” “ราชินีแดนดินพิฆาต” “ราชสีห์ไพรมิด” และ “แสงจันทร์” และมีนวนิยายเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่เน้นบทบาทหน้าที่ของมารดา คือ เรื่อง “พวงมาลัยดอกมะลิ”) สอดคล้องกับคำกล่าวของอารียา หุตินทะ (2551) ที่ว่า เมมา สมณาง นำเสนอแนวคิดกุลสตรีแบบขนบนิยม ที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีและประเพณี ผู้หญิงในนวนิยายของเธอจึงมีลักษณะงดงาม อ่อนหวาน รักนวลสงวนตัว รักสามีและครอบครัว ฯลฯ

สาเหตุที่เมมา สมณาง เลือกที่จะผลิตซ้ำอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ แทนที่จะผลิตซ้ำอุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีอิทธิพลมากในอินโดจีน (เหมือนเช่นประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาวและเวียดนามที่เคยร่วมมือกับกัมพูชาในการต่อสู้กับฝรั่งเศส) เนื่องจากเขมรแดงได้เคยสร้างฝันร้ายให้แก่คนเขมร ทำให้เมมา สมณาง มีทัศนคติที่ไม่ดีกับลัทธิการปกครองนี้ เธอเหมือนกับชาวเขมรทั่วไปที่เกรงว่าคอมมิวนิสต์จะกลับมายิ่งใหญ่และทำให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยอีก จึงผลิตซ้ำอุดมการณ์ผู้ชายเป็นใหญ่ดังที่กล่าวมา

สภาพเศรษฐกิจของประเทศเขมรในปัจจุบันที่ไม่สู้ดีนัก บีบบังคับให้ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่นเดียวกับเมมา สมณาง ที่เมื่อต้องสูญเสียบิดาไปในช่วงฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (ยุคเขมรแดง พ.ศ. 2518 -2522) เธอได้กลายเป็นเสาหลักของบ้าน คอยหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงในนวนิยายของเมมา สมณางจึงต้องเก่งงานนอกบ้าน สามารถหารายได้ได้ด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ผู้หญิงในนวนิยายของเมมา สมณาง มีความสามารถในการใช้ศิลปะการป้องกันตัวไม่ด้อยไปกว่าเพศชาย เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากในปัจจุบัน ภัยสังคมเพิ่มมากขึ้น และเหยื่อส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ดังที่ Prof.Nakagawa Kasumi (2562) ได้กล่าวว่าในปัจจุบัน เด็กผู้หญิงถูกคุกคามทางเพศมากกว่าเด็กผู้ชาย (มากกว่าราว 20%) คนที่ทำร้ายเด็ก ๆ ส่วนใหญ่ คือ คนใกล้ชิดดังปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีไม่เว้นในแต่ละวัน (ความเป็นจริงแล้ว จำนวนผู้หญิงที่ถูกคุกคามทางเพศมีมากกว่าที่ปรากฏเป็นข่าวหรือเป็นตัวเลขทางสถิติที่ภาครัฐเป็นผู้ให้ข้อมูล เพราะเหยื่อมักไม่กล้าเปิดเผยตนเอง เนื่องจากถือเป็นเรื่องน่าละอาย) เมมา สมณาง คงตระหนักถึงภัยคุกคามนี้ เนื่องจากเธอก็เป็นผู้หญิงและเธอก็มีลูกสาว ดังนั้นผู้หญิงในนวนิยายของเธอจึงสามารถใช้ศิลปะการป้องกันตัวได้อย่างดี หากแต่ก็ไม่ใช่แก่นแก้วจนเกินงาม

ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายของเมมา สมณาง อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดแบบ “ปิตาธิปไตย” ของสังคมเขมร จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่า ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายของเธอจึงมีลักษณะดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ และการสร้างงานในลักษณะที่เป็น “เครื่องมือของรัฐ” ยังทำให้เธอได้รับรางวัลจากการประกวดวรรณกรรมที่ภาครัฐจัดขึ้น เช่น “รางวัลพระสีหราช” ที่ได้รับพระราชูปถัมภ์จากสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ผู้เป็นพระบิดาแห่งเอกราชชาติ รวมทั้งยังเคยได้รับเครื่องอิสริยยศชั้นเสนา ในฐานะนักเขียนผู้มี

ความสามารถดีและมีคุณภาพในการรักษา สืบสาน และต่อยอดทางวัฒนธรรมจากนายกรัฐมนตรียูน เซน ในปี พ.ศ.2548 อีกด้วย

บรรณานุกรม

- ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม.(2560). ผู้หญิงในนวนิยายเขมร. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี.
- ชิง หุก ที. (2545). มาลีบทอกสรสิลป์เนาสตวสุสที 20. ภูมเพญ : องคร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์.(2559). แนวนวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย (Contemporary Literature
Theory). ปทุมธานี : นาคร.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2553). วรรณกรรมคำสอนเขมร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- เมา สมณาง. (2552). กมรพุกามลิส. ภูมเพญ : โรงพิมพ์บพนทายสรี.
- _____. (2546). กุลาบเขมา. n.p.
- _____. (2549). ชมโนรนิตี. n.p.
- _____. (2551). บุปผาเฌียงไม. ภูมเพญ : โรงพิมพ์บพนทายสรี.
- _____. (2549). บุปผาไพโรภนม. ภูมเพญ : องคร.
- _____. (2548). พนลิจันทร. ภูมเพญ : องคร.
- _____. (2548). กวางมาลาสมุทรณาม. n.p.
- _____. (2548). ราชสีทีไพรงจิต. n.p.
- อารียา หุตินทะ. (2008). แนวคิดเรื่องกุลสตรีในนวนิยายของนักเขียนสตรีเขมร.วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อุบล เทศทอง.(2548). ภาพิตเขมร:วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมร.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาเขมรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Nakagawa,Kasumi.(2019).“Patriarchy,Sexuality,and Gender – Based Violence in
Cambodia.”paper presented in **Global Network for Gender Studies in Asia.**
Summer Seminar 2019 in Bangkok, September 7-9, 2019 at Chulalongkorn University.

ตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

The Wife Characters in the Novels of Krisana Asokesin

Bi Hongying^{1*} ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร²

^{1* 2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน โดยวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ *เพลิงบุญ* *บาดาลใจ* *เมียหลวง* *น้ำเซาะทราย* *ระบำมาร* และ *ลายหงส์*

ผลการวิจัย พบว่า ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินได้นำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของเมียหลวงและมโนทัศน์เกี่ยวกับเมียน้อย และได้เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมีย ด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของเมียหลวง พบว่า คนไทยมีความคิดว่า เมียหลวงมีหน้าที่ปรนนิบัติสามี การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูก เสียสละเพื่อประโยชน์ของสามี และทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่ของสามี ด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับเมียน้อย พบว่า คนไทยมีความคิดว่า ผู้หญิงเป็นเมียน้อย มีเจตนาเพื่อเงิน และเมียน้อยเป็นต้นเหตุที่ทำให้สามีอกใจภรรยา ด้านการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมีย พบว่า เมียถูกกีดกันสิทธิในด้านการทำงาน และการคบเพื่อนผู้ชาย ด้วยความไม่ยุติธรรมจึงทำให้ตัวละครเมียต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมว่า ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียไม่ควรถูกกีดกันสิทธิในด้านการทำงาน และการคบเพื่อน

คำสำคัญ : ตัวละครเมีย , มโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมีย , นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

Abstract

This study aimed to analyze concepts about characteristics of wife characters in the novels of Krisana Asokesin. Six novels were studied namely *Pleng-boon*, *Ba-dan-jai*, *Mea-luong*, *Nam-suo-sai*, *Ra-bum-marn*, and *Lai-hong*. Based on the concept of the major wife, the results showed that in Thai society the major wives were responsible for taking care of their husbands, raising children, being sacrificing and giving hands to share duties with their husbands. At the same time, the minor wives in Thai perception were greedy and became the temptation for men to be dishonest. On the issue of justice, the results revealed that most Thai wives were treated unfairly in their careers and making friends with other men. All these things inspired Thai women in the role of wives to claim their equal right.

Keyword: the wife characters, concepts of wife characters, novels of Krisana

บทนำ

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วที่สามารถสื่อความคิดของผู้แต่ง เนื้อหาสร้างขึ้นตามจินตนาการของผู้แต่ง ซึ่งไม่ใช่ความจริงทั้งหมด แต่มีความผูกพันกับสังคมอย่างใกล้ชิด ดังที่สมเกียรติ รัชม์ณี (2558, หน้า 2) กล่าวว่า “นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องแต่ง (fiction) ที่มุ่งการจำลองภาพชีวิตจริงของมนุษย์ในสังคมแง่มุมหนึ่งหรือหลายแง่มุมมาเผยแพร่ให้คนในสังคมได้รับรู้เสมือนว่าเป็นเรื่องจริง”

นวนิยายประกอบด้วยแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ และความคิด ซึ่งแต่ละองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ดังที่ ไพโรธ เลิศพิริยกุล (2542, หน้า 73) กล่าวว่า “นวนิยายทั่วไปจะมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ เนื้อเรื่อง ฉาก โครงเรื่อง ความคิดหรือทัศนคติของผู้แต่ง ตัวละครและการเปิดเรื่อง ถ้าหากขาดองค์ประกอบใดก็ไม่ใช่นวนิยายที่สมบูรณ์”

ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญของนวนิยาย เป็นผู้ดำเนินเรื่อง ทำให้เรื่องสามารถดำเนินไปได้ อย่างสมจริง และสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์และเนื้อเรื่องของนวนิยายมากขึ้น ดังที่ วนิดา บำรุงไทย (2544, หน้า 13) กล่าวว่า “ตัวละครเป็นจุดดึงดูดความสนใจ ความประทับใจของผู้อ่านได้มากกว่าส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะตัวละครเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ หรือเป็นผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ผันแปรหรือเกิดความขัดแย้งขึ้น ทำให้การผูกเรื่องเป็นไปอย่างน่าสนใจ ตัวละครสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์และเนื้อเรื่องของนวนิยายมากขึ้น”

ตัวละครผู้ชายกับตัวละครผู้หญิงมักจะมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน เนื่องจากได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมของสังคม ในยุคสมัยก่อน สังคมไทยถือผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงเป็นฝ่ายที่มีสถานภาพต่ำกว่า ผู้หญิงจึงมีบทบาททำงานบ้าน ดูแลครอบครัว ดังที่ วันทนีย์ วาสิกะสิน (2541, หน้า 6-9) กล่าวว่า “สังคมไทยยึดถือมาตลอดว่า ชายเป็นผู้นำครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ความแตกต่างด้านสรีระระหว่างหญิงกับชาย เป็นสาเหตุทำให้สังคมกำหนดให้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ มีความรับผิดชอบเฉพาะภายในบ้านและการอุปถัมภ์บุตรธิดา”

ในปัจจุบัน ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในด้านสังคม การศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของผู้หญิงก็ได้เปลี่ยนแปลงตามอย่างรวดเร็ว ดังที่ รัชมี ราชบุรี (2559, หน้า 2) กล่าวว่า “เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป สตรีมีความต้องการที่จะทำงานนอกมากขึ้น แทนที่จะทำหน้าที่แม่บ้านอย่างเดียวเหมือนสังคมสมัยเก่า สตรีมีบทบาทมากขึ้นในสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองจนกระทั่งครอบครัว ดังนั้น ในสมัยปัจจุบัน ผู้หญิงไทยในฐานะเมียมีบทบาทและสถานะสูงขึ้น ตัวละครเมียได้แสดงบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ บุคลิกและนิสัยก็มีความแตกต่างกับแบบเดิมอย่างมาก”

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของเมียก็ได้เปลี่ยนแปลงตาม ซึ่งสามารถสะท้อนจากนวนิยายที่ตัวละครหญิงแสดงบทบาทเมียอย่างชัดเจน กฤษณา อโศกสินเป็นนักเขียนผู้หญิงที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในบรรดานักเขียนผู้หญิง เคยสร้างผลงานนวนิยายกว่า 100 เล่ม นวนิยายของกฤษณา อโศกสินสะท้อนภาพและปัญหาของผู้หญิงทุกแบบ ตัวละครผู้หญิง ที่กฤษณา

อโศกสินสร้างขึ้นมา มีลักษณะนิสัยและบุคลิกที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงอย่างชัดเจน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน เพื่อทำให้ผู้อ่านเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่มีต่อคนในสังคมไทยได้ดีขึ้น อันจะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุขและมีความสุขมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับมโนทัศน์

มโนทัศน์ คือความคิดความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในเมื่อรับรู้ข้อมูลใหม่ แต่แต่ละบุคคลจะมีมโนทัศน์ที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง มโนทัศน์ ในที่นี้มีความหมายเดียวกับคำว่าคอนเซปต์ (concept) ในภาษาอังกฤษ มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า conceptus หรือ concipere (conceive) หมายถึง การคิดถึงหรือจินตนาการถึงบางสิ่ง, หน้าการเกิดแนวคิดหรือเกิดความเข้าใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในความคิดของเรา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546, หน้า 3)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตัวละครในนวนิยายไทย
2. ศึกษาชีวประวัติของกฤษณา อโศกสิน จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาและรวบรวมผลงานนวนิยายของกฤษณา อโศกสินที่ตีพิมพ์รวมเล่มแล้ว
4. คัดเลือกนวนิยายเพื่อการศึกษาวิจัย โดยคัดเลือกนวนิยายของกฤษณา อโศกสินที่ได้รับการนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ที่ตัวละครเอกหญิงแสดงบทบาทเมียอย่างชัดเจน หรือมีฉะนั้นตัวละครที่เป็นเมียจะต้องมีบทบาทเด่นในเรื่อง ซึ่งมีจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เพ็ญใจ บาดาลใจ เมียหลวง น้ำเซาะทราย ระเบิดมาร และลายหงส์
5. วิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน
6. นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ในการวิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของตัวละครเมียหลวง พบว่า เมียหลวงมีบทบาทปรนนิบัติสามี

อบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูลูก เสียสละเพื่อประโยชน์ของสามี และทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่ของสามี และวิเคราะห์หมโนทัศน์เกี่ยวกับเมียน้อย ซึ่งคนทั่วไปมีความคิดเกี่ยวกับเมียน้อยว่า ผู้หญิงเป็นเมียน้อยมีเจตนาเพื่อเงิน และเมียน้อยเป็นต้นสาเหตุที่ทำให้ผู้ชายนอกใจเมียหลวง นอกจากนี้แล้ว ยังได้วิเคราะห์การเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมีย พบว่า เมียไม่ควรถูกกีดกันสิทธิ์ในด้านการทำงาน และเมียควรได้รับสิทธิ์ในการคบเพื่อนผู้ชาย ผลการวิจัยมีสาระสำคัญดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของตัวละครเมียหลวง

การวิเคราะห์ความคิดเกี่ยวกับบทบาทของตัวละครเมียหลวง พบว่า ตัวละครเมียหลวงมีหน้าที่ปรนนิบัติสามี ต้องอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูลูก เสียสละเพื่อประโยชน์ของสามี และทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่ของสามี ผลการศึกษาตามรายละเอียดดังนี้

1.1 การปรนนิบัติสามี

การปรนนิบัติสามี หมายถึง ดูแลเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของสามีให้เป็นอย่างดี เช่น ดูแลเรื่องอาหารการกินของสามี ซักรีดเสื้อผ้าให้สามี เป็นต้น ในสมัยก่อน คนไทยมีความคิดว่าผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียต้องทำหน้าที่ดูแลสามีและครอบครัว ต้องคอยตามใจสามี ไม่ขัดใจสามี ในเรื่องต่าง ๆ ผู้หญิงที่ไม่ปรนนิบัติสามี ทำทุกสิ่งทุกอย่างเอาแต่ตามใจตนเองถือว่าไม่ใช่เมียที่ดี จนถึงปัจจุบัน ความคิดแบบนี้ก็ยังมีอยู่ในสังคมไทย

นวนิยายเรื่อง เพลิงบุญ ได้กล่าวถึงหลังจากใจเริงแต่งงานกับเทิดแล้ว เธอไม่เคยทำหน้าที่ดูแลสามี ไม่ปรนนิบัติสามี ทำทุกสิ่งทุกอย่างตามแต่ใจตนเอง ปล่อยให้คนใช้ทำหน้าที่ดูแลสามีแทนทุกครั้ง ที่เกิดการคนดูแล ใจเริงก็ไม่ได้อยู่ข้างๆ มีแต่คนใช้คนเดียวที่คอยปรนนิบัติ จึงทำให้เทิดไม่พอใจกับการกระทำของใจเริงอย่างมาก ดังตัวอย่าง

“ตั้งแต่แต่งงานกันมา เขาไม่เคยอยู่บ้าน เชื้อใหม่ว่า แม้แต่ซงกาแพลักแก้ว เขาก็ไม่เคยทำให้ผม มีแต่สมพิศนะซีที่ทำ อะไร ๆ ก็สมพิศ หยิบเสื้อให้ผัวก็สมพิศ เย็บกระดุมเสื้อเชิ้ตก็สมพิศ จะไปงานศพเอาแขนทุกขมาติดเสื้อก็สมพิศอีก โอ๊ย! อะไร ๆ ก็สมพิศทั้งนั้นแหละคุณ จนชื่อสมพิศมันเข้าไส้ผมเข้าจริง ๆ มา มอง ๆ ดู เออ...มันยังดีกว่าเมียเราเสียอีก”

(เพลิงบุญ, 2551, หน้า 95)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนในสังคมมีความคิดเกี่ยวกับบทบาทของเมียหลวงว่า เมียหลวงต้องคอยปรนนิบัติสามี ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ไหนก็ต้องดูแลชีวิตประจำวันของสามีให้เป็นอย่างดี ไม่ทำให้สามีเดือดร้อน ผู้หญิงที่ปรนนิบัติสามีอย่างดีถึงจะถือว่าเป็นภรรยาที่ดี ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานกับสามีแล้วไม่ปรนนิบัติสามี จะไม่ได้รับความยอมรับและความเคารพจากทั้งสังคมและสามี นอกจากนี้แล้ว การที่เมียไม่ปรนนิบัติสามีอาจกลายเป็นเหตุผลที่ทำให้สามีนอกใจได้

1.2 การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูลูก

การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูลูก หมายถึง นอกจากเลี้ยงดูให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วยังควรสั่งสอนความประพฤติลูก พาลูกเดินไปสู่ทางที่ถูกต้อง ในยามที่ลูกพบอุปสรรคคอยให้คำแนะนำและให้กำลังใจ เมื่อลูกเดินทางผิดควรพาลูกกลับมาอย่างทางที่ถูกต้อง คนไทยมีความคิดว่า การอบรมและสั่งสอนลูกเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ผู้หญิงต้องดูแลลูกให้ดี

นวนิยายเรื่อง น้ำเซาะทราย กล่าวถึงวรรณรีในฐานะเป็นแม่และภรรยา คอยอบรมสั่งสอนเรื่องการเรียนของลูกมาตลอดเวลา ไม่เคยปล่อยทิ้งความไม่เข้าใจของลูกจนทำให้กลายเป็นปัญหา ในเมื่อเพื่อนมาเยี่ยมที่บ้าน วรรณรีก็เลือกช่วยแก้ปัญหาความไม่เข้าใจทางการเรียนให้ลูกก่อน แล้วค่อยไปพบเพื่อน ดังตัวอย่าง

“ก็เรื่องไม่รู้จักลงมาเสียทีนะซี สอนเลขอะไรกันนะ ก็ข้อนี้จะหลาน” หล่อนหันไปทางเด็กหญิงชายซึ่งทั้งสองคนต่างก็ทำความเคารพพงษ์สนิท

“สองข้อ เลยนานหน่อย” วรรณรีตอบ “ไม่ได้หรอก ฉันไม่เคยปล่อยให้ลูกไม่เข้าใจ ไอ้เรื่องความไม่เข้าใจของเด็กนี้ เราจะเห็นเป็นเรื่องเล็กไม่ได้ ขึ้นปล่อยไว้มันก็จะพอกหนาขึ้นจนเป็นดินพอกหางหมูนั่นแหละ”

(น้ำเซาะทราย, 2552, หน้า 90)

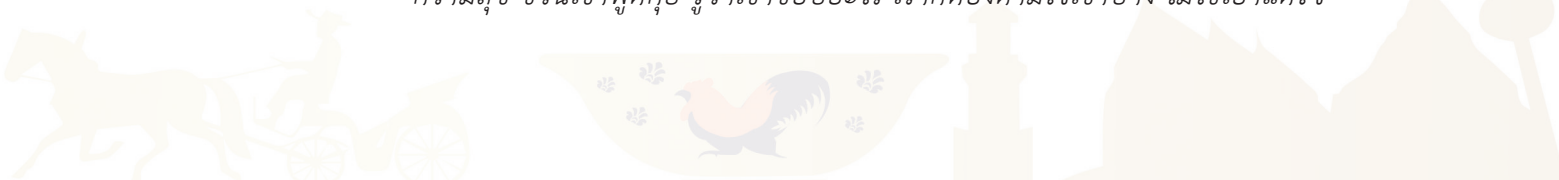
จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียหลวงมีหน้าที่อบรมสั่งสอนเรื่องการเรียนของลูก การเป็นแม่ที่ตื่นอกจากเลี้ยงดูลูกให้เติบโตเป็นคนดีแล้ว ยังควรใส่ใจเรื่องการเรียนของลูกด้วย ในเมื่อลูกเกิดความไม่เข้าใจ ควรคอยช่วยลูกคลี่คลายความสงสัย ไม่ปล่อยทิ้งความไม่เข้าใจกลายเป็นปัญหา มิฉะนั้น ถ้าปัญหาสะสมไปเรื่อย ๆ อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาของลูก การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูกจึงเป็นหน้าที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมีย

1.3 การเสียสละเพื่อประโยชน์ของสามี

การเสียสละเพื่อประโยชน์ของสามี หมายถึง ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อสามีโดยไม่คิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง และแบ่งปันความทุกข์สุขกับสามี โดยปกติ เมื่อผู้หญิงแต่งงานกับผู้ชายแล้วมักจะตามใจสามี ก่อนทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมักจะคิดว่าส่งผลกระทบต่อสามีหรือไม่

นวนิยายเรื่อง บาดาลใจ กล่าวถึงแม่ของเพ็ญสอนเพ็ญว่า เมื่อแต่งงานกับสามีแล้วต้องตามใจสามี คิดแทนสามี ปรนนิบัติสามีให้ได้รับความสุข ถ้าหากเกิดเรื่องที่ไม่สบายอารมณ์ก็ต้องมีความอดทน การเสียสละผลประโยชน์ของตนเองอย่างพอสมควรเพื่อเอาใจสามีเป็นหน้าที่ของเมียที่ดี ดังตัวอย่าง

“เพ็ญแต่งงานกับพี่ต้อ เพ็ญก็ไปอยู่กับพี่ต้อ ดูแลพี่ต้อปรนนิบัติเขาให้ได้รับความสุข ชวนเขาพูดคุย รู้ว่าเขาชอบอะไร เราก็ต้องตามใจเขาบ้าง ไม่ใช่เอาแต่ใจ

ฝ่ายเดียว ก็เหมือนเพิ่งอยู่กับเพื่อน ๆ ยังแจ่มใส เราต้องถ้อยทีถ้อยเอาใจเขา เขาก็ต้องถ้อยทีถ้อยเอาใจเราความเป็นเพื่อนจึงจะยืดยาว บางเวลาอาจจะมีเรื่องไม่สบอารมณ์กันเราก็ต้องรู้จักอดกลั้นอดทน ยิ่งอย่างพี่ต่อเขาเป็นคนมีจิตใจไม่ปกตินักพี่ก็ยิ่งจะต้องอดทนให้มาก คิดแต่อย่างเดียวว่าให้อภัย ถึงพี่ต่อจะพูดอะไรทำอะไรไม่ถูกใจพี่ ๆ ก็ต้องไม่ถือ”

(บาดาลใจ, 2555, หน้า 75)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนในสังคมมีความคิดเกี่ยวกับบทบาทของเมียหลวงว่า เมียหลวงควรทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของสามี ให้ความดีแก่สามีทุก ๆ ทาง ไม่ว่าจะเมื่อไหร่ก็ตาม เมียหลวงก็ควรดูแลสามีทั้งจิตใจและร่างกาย เมื่อสามีพบปัญหาต้องคอยปลอบใจและให้กำลังใจสามีด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้ชายคิดว่าตนเองมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะตนเองทำผิดอะไรก็จะได้รับอภัยจากเมียจนตัดสินใจทำอะไรบางอย่างที่ผิดต่อเมีย

1.4 การทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่ของสามี

การทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่สามีเป็นเป็นบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียหลวง การพัฒนาของสังคมทำให้ผู้หญิงจำเป็นต้องหางานทำเพื่อจุนเจือครอบครัว ดังนั้นหน้าที่ของผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียไม่ใช่แค่ดูแลสามีและครอบครัวให้เป็นอย่างดี และอบรมสั่งสอนลูกเหมือนเดิม

นวนิยายเรื่อง ลายหงส์ กล่าวถึงหนึ่งหรัตก่อนแต่งงานกับทศเทพไม่เคยออกไปทำงาน หลังจากแต่งงานแล้ว ทศเทพโหม่นนำใจภรรยาให้เธอหางานทำบ้าง เพื่อจะได้รู้จักกับสังคมภายนอกบ้าน และก้าวสู่วิถีใหม่ เพราะว่าทั้งคู่ต้องใช้ชีวิตด้วยกันนาน ต้องช่วยกันวางแผนชีวิตในอนาคตแต่หนึ่งหรัตเองไม่ค่อยอยากออกไปทำงาน ดังตัวอย่าง

เขาจะบอกหล่อนได้อย่างไรว่า การที่เขาอยากให้หล่อนมีงานทำ ไม่ว่าจะป็นอาชีพหรืองานอดิเรก ก็เพราะเขาอยากให้หนึ่งหรัต หันเหตความติดข้องเก่า ๆ มาสู่เรื่องราวใหม่และชีวิตใหม่ “เราไม่ได้อยู่ด้วยกันแค่วันสองวันนี้มา เพราะงั้นหนึ่งกับพี่ก็ต้องช่วยกันวางแผนมั่งจริงไหม...อย่างการมีลูก...พี่อยากมีพันทีเพราะคิดว่าตัวเองอายุเลยสามสิบแล้วก็ไม่อยากจะรอ อีกอย่างถ้าหนึ่งได้เลี้ยงลูกดูแลลูกอะไร ๆ ก็คงจะดีขึ้น เวลาที่คิดว่าว่างจะได้หมดไปกับเรื่องลูก แต่ถ้ายังไม่มีการทำอะไรซักอย่างให้มันมีสาระ”

(ลายหงส์, 2548, หน้า 198)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนในสังคมมีความคิดเกี่ยวกับบทบาทของเมียหลวงว่า ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียมีหน้าที่ทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่ของสามี สำหรับคู่สามีภรรยาแล้วทั้งสามีและภรรยาล้วนมีหน้าที่เลี้ยงดูแลครอบครัว การเลี้ยงครอบครัวจะไม่ใช้ภาระหน้าที่ของฝ่ายผู้ชายฝ่ายเดียวอีก

การที่ภรรยาช่วยแบ่งภาระเรื่องเลี้ยงครอบครัวกับสามี จะทำให้ภรรยาได้รับความเคารพจากสามีและสังคม เนื่องจากไม่จำเป็นต้องอาศัยพึ่งพาผู้ชายอย่างเดียว การทำงานช่วยแบ่งภาระของสามีจึงเป็นบทบาทสำคัญสำหรับเมียหลวง

2. โมนทัศนเกี่ยวกับตัวละครเมียน้อย

การวิเคราะห์ทัศนเกี่ยวกับตัวละครน้อยพบว่า คนในสังคมมีความคิดเกี่ยวกับเมียน้อยว่า ผู้หญิงเป็นเมียน้อยมีเจตนาเพื่อเงิน และเมียน้อยเป็นต้นเหตุที่ทำให้สามีนอกใจภรรยา ผลการศึกษาตามรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้หญิงเป็นเมียน้อยมีเจตนาเพื่อเงิน

ตั้งแต่สมัยก่อนถึงปัจจุบัน เมียน้อยก็เป็นกลุ่มคนที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมนอกจากสังคม ถึงอย่างไรก็ตาม ผู้หญิงที่เป็นเมียน้อยก็ไม่ได้มีน้อยลง เหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงเป็นเมียน้อยมีมากมาย เช่น อยากมีชีวิตที่สุขสบาย กำลังอยู่ในสภาพแวดล้อมยากจน จึงทำให้ตนเองอยากมีชีวิตที่ดีขึ้น หรือที่บ้านกำลังเผชิญกับปัญหาการเงิน จำเป็นต้องได้เงินแก้ปัญหา เป็นต้น แต่ในความคิดของคนทั่วไป เงินทองก็เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงยอมเป็นเมียน้อย

นวนิยายเรื่อง ระเบิดมาร กล่าวถึงสาทินีเป็นเมียน้อยของอัสดม ในเมื่อสาทินีรู้สึกทรมานกับฐานะเมียน้อยของตนเอง รัชดาน้องชายของสาทินีกลับประชดพี่สาวว่า การเป็นเมียน้อยเป็นอาชีพที่สบาย เพราะมีผู้ชายเลี้ยง ไม่ต้องเหนื่อยเท่าเมียหลวง จึงทำให้ผู้หญิงจำนวนมากยอมตกเป็นเมียน้อย ดังตัวอย่าง

“ความจริงก็ตลกดีที่พี่นี่เป็นเมียน้อยแล้วยังเอาตัวไม่รอด” รัชดาเอ่ยขึ้นขณะที่พารถไปในถนนอันคับคั่ง “เพราะคนอื่น ๆ ที่เขานิยมเป็นเมียน้อยก็มาจากเขาคิดว่ามันสบายกว่าอาชีพเมียหลวงนั่นเอง คนที่ตกที่นั่งทุข์ร้อนเลือดตาแทบกระเด็นมันไม่ควรจะเป็นพี่นี่เลยนะ”

“สบายอะไร...ใครว่าเป็นเมียน้อยสบาย” สาทินีส่งเสียงแหลม

“อ้าว ถ้าไม่สบาย ผู้หญิงจะนิยมทำไม” รัชดาถาม รู้สึกว่าตนเองจะประชดประชันไปถึง ‘อีกคนหนึ่ง’ ด้วย

(ระเบิดมาร, 2555, หน้า 385)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงเป็นเมียน้อยมีเจตนาเพื่อเงิน เพื่อให้ตนเองมีชีวิตที่สุขสบายโดยไม่ต้องทุ่มเทพลังของตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้หญิงจำนวนมากยอมเป็นเมียน้อยของผู้ชาย แต่ขณะเดียวกัน การกระทำของผู้หญิงประเภทนี้ทำให้ตนเองไม่ได้รับความเคารพจากสังคมและผู้อื่น และยังส่งผลให้ตนเองไม่สามารถรับความจริงใจจากผู้ชายได้ ซึ่งทำให้ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียยากที่จะหาความสุขได้ในเรื่องความรัก

2.2 เมียน้อยเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผู้ชายนอกใจภรรยา

เหตุผลที่ทำให้ผู้ชายนอกใจภรรยาของตนเองมาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ผู้ชายเจ้าชู้ ภรรยาทำหน้าที่ของเมียไม่ดี ภรรยาไม่มีเสน่ห์ เมียน้อยทำลายความสัมพันธ์ของคู่สามีภรรยา เป็นต้น แต่ในความคิดของคนทั่วไปนั้น มักจะชอบคิดว่าเหตุผลที่ทำให้ผู้ชายนอกใจเกิดจากเมียน้อย เพราะเมียน้อยตั้งใจทำลายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับภรรยา ถึงทำให้ครอบครัวของพวกเขาแตกแยก

นวนิยายเรื่อง เพลิงบุญ ได้กล่าวถึงเมื่อเทิดนอกใจใจจริง และรักสมพิศคนรับใช้ในบ้านใจจริงโทษแต่ว่าสมพิศคอยหาโอกาสยั่วสามีของตนเอง โดยไม่นึกถึงเหตุผลที่ทำให้สามีนอกใจที่มาจากตนเอง ซึ่งเธอไม่ได้ทำหน้าที่เมียเป็นอย่างดี ไม่เคยเอาใจใส่สามีและดูแลชีวิตประจำวันของสามี สนใจแต่เรื่องส่วนตัว ปล่อยหน้าที่ของตนเองให้คนรับใช้ทำ ดังตัวอย่าง

“ มันก็ไม่สะดวกอะไรสักหน่อยแก่กว่าคุณเทิดสองสามปีด้วยซ้ำ ดีหน่อยที่รู้งานเข้าใจงานหมดทุกอย่าง ไม่ต้องปรินปากสั่งเลยทำกับข้าวก็อร่อยกว่าแม่ครัวเสียอีก จัดอะไรได้ถูกหมดยังกับมันมานั่งอยู่ในหัวใจเรา เวลาเรากลับบ้านดึก ๆ ต่างก็เหนียวเพลียมาทั้งคู่ มันก็อุตส่าห์ถ่างตาอยู่ปรนนิบัติจนเราเข้านอน บางทีเรงนอนก่อนปล่อยให้คุณเทิดกินเบียร์อยู่คนเดียว มันก็ทำหน้าที่แทนเรงได้อย่างดีค่ะ...แทนไปแทนมามันก็เลยแทนเสียทุกอย่าง...”

(เพลิงบุญ, 2551, หน้า 79)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนในสังคมมีความคิดเกี่ยวกับเมียน้อยว่า เมียน้อยเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผู้ชายนอกใจภรรยา คนมักจะคิดว่าการที่ผู้ชายนอกใจภรรยาเป็นเพราะว่าผู้หญิงคอยหาโอกาสทำลายความสัมพันธ์ระหว่างคู่สามีภรรยา โดยไม่สนว่าเหตุผลที่ผู้ชายหาเมียน้อยเกี่ยวข้องกับผู้ชายตนเองหรือภรรยาของผู้ชายหรือไม่ เมื่อผู้ชายมีเมียน้อย เมียน้อยก็จะถูกคนในสังคมตำหนิ ดังนั้น การเป็นเมียน้อยจึงทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับความยอมรับจากสังคม และทำให้คนมีความคิดที่ไม่ดีต่อสังคมมากมาย

3. การเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคมให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมีย

การวิเคราะห์การเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคมให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียพบว่า มีการเรียกร้องว่าผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียไม่ควรถูกกีดกันสิทธิในด้านการทำงาน และควรได้รับสิทธิในการคบเพื่อนผู้ชาย ผลการศึกษาตามรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียไม่ควรถูกกีดกันสิทธิในด้านการทำงาน

ในสมัยก่อน สังคมไทยถือผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชาย ผู้ชายและผู้หญิงจึงมีสิทธิต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตอย่างไม่เท่าเทียมกัน คนไทยมีความคิดว่าผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียควรทำหน้าที่ปรนนิบัติสามี ทำงานบ้าน ดูแลสามีและครอบครัวให้ดี และการอบรมสั่งสอนลูกให้เติบโตเป็นคนดี โดยไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องการได้รับการศึกษาและการทำงานสำหรับผู้หญิง ผู้คนมักจะมิ

ความคิดว่าผู้หญิงทำหน้าที่เมียให้ตีก็พอ ส่วนการทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิในการทำงานอย่างไม่เท่าเทียมกัน

นวนิยายเรื่อง ระเบ๋มมาร กล่าวถึงสาทิณี เมียน้อยของอัสตมแอบทำงานเป็นเสมียนโดยไม่บอกอัสตม เมื่ออัสตมเจอสาทิณีทำงานที่ทำงานโดยบังเอิญจึงโกรธมาก สำหรับเขา การที่ผู้หญิงของตนเองออกไปทำงานเป็นเรื่องที่ทำให้เขาเสียหน้า เขาจึงไม่อนุญาตให้ผู้หญิงของตนเองออกไปทำงานดังตัวอย่าง

ผู้หญิงที่นั่งอยู่ตรงโต๊ะหน้าก่อนถึงโต๊ะเลขานุการส่วนตัวของศุภวาทสบตากับเขาอย่างซาเย็น

“เรามาทำอะไรที่นี่” เขาปราดเข้าไปถึงหล่อนพลางลดเสียงลง แต่ท่าทางที่เขาคำรามออกมาตามไรฟัน กับแวตากราดเกรี้ยว ส่อความโกรธความอายอย่างเห็นได้ชัด”

“ก็มาทำงานนะซีคะ”

“ใครอนุญาตให้เราทำ”

“ฉันอนุญาตตัวเอง”

(ระเบ๋มมาร, 2554, หน้า 308)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คนไทยมีความคิดว่าผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานอย่างผู้ชาย ควรทำหน้าที่ของเมียให้ดี ได้แก่ การดูแลสามีและครอบครัว และการเลี้ยงดูลูก แต่สำหรับผู้หญิงเอง แม้ว่าสังคมไม่ให้ความสำคัญเรื่องการมอบสิทธิในการทำงานแก่ผู้หญิงแต่ผู้หญิงก็มีความหวังที่อยากจะมีโอกาสในการทำงานเหมือนผู้ชาย ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นถึงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ผู้เขียนได้เรียกร้องความเป็นธรรมในการทำงานให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมีย

3.2 เมียควรได้รับสิทธิในการคบเพื่อนผู้ชาย

ค่านิยมในสังคมไทยเห็นว่า ผู้หญิงเมื่อแต่งงานกับผู้ชายแล้ว ควรระวังเรื่องการรักษาระยะห่างกับผู้ชายคนอื่น ซึ่งไม่ควรไปมาหาสู่กับผู้ชายที่ไม่ใช่สามีหรือสมาชิกในครอบครัวอย่างใกล้ชิดเกินไป มิฉะนั้นจะถูกคนในสังคมหาว่าไม่ได้รับการรักษาความเป็นผู้หญิง ไม่รู้จักเคารพตนเอง ดังนั้น ผู้หญิง จึงมีสิทธิในเรื่องการคบค้าเพื่อนไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย

นวนิยายเรื่อง เมียหลวง กล่าวถึงวิกันดาได้รู้จักกับเจนจบ หลังจากคุยกันได้สักพักหนึ่งทั้งสองได้กลายเป็นเพื่อน เมื่อเจนจบรู้เรื่องภรรยาเก่าของตนเองได้เกี่ยวข้องกับสามีของวิกันดา จึงคอยให้กำลังใจวิกันดา แต่เมื่อสามีของวิกันดาเห็นพวกเขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากขึ้นจึงแสดงความไม่พอใจดังตัวอย่าง

“รอแทบตาย ไม่รู้ว่าคุณแอบไปช้อนที่ไหน” เขาพูดอย่างไม่รู้จะพอใจนัก พลางเขม้มนมองเจนจบพร้อมกับทักทายอย่างเสียไม่ได้ “อ้อ! คุณนั่นเอง พักอยู่ที่ไหนซะ”

“เลยจากที่นี่ไปอีก...ก็ไกลพอดู บังเอิญพบคุณวิกันดา เราก็เลยเดินคุยกัน”

อรอินทร์แอบยักไหล่นิด ๆ อย่างไม่ใส่ใจ

“ได้ผลยังไงมั่งล่ะคะ” หล่อ่นประชดลอย ๆ

“ได้ผลก็คือเรากลายเป็นเพื่อนคุยที่ถูกคอกันมาก” ฉันทอบ

(เมียหลวง, 2555, หน้า 109)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียมีสิทธิในการคบค้าเพื่อนที่ไม่เท่าเทียมกันกับผู้ชาย ผู้ชายที่แต่งงานแล้วสามารถคบเพื่อนผู้หญิง แต่เมื่อผู้หญิงที่มีสถานภาพเมียคบเพื่อนผู้ชายจะโดนตำหนิ คนในสังคมไทยมีความคิดว่าผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียควรรักษาระยะห่างกับผู้ชายคนอื่น ไม่ควรมีความสัมพันธ์กับผู้ชายคนอื่นอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรมสำหรับผู้หญิงทั่วไป จึงแสดงให้เห็นถึงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ผู้เขียนได้เรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องการคบค้าเพื่อนให้แก่ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียว่าทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็ควรมีสิทธิในการคบค้าเพื่อนอย่างเท่าเทียมกัน

การอภิปรายผล

การวิเคราะห์หมิ่นโทศน์เกี่ยวกับตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน พบว่า ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียมีสิทธิในการดำเนินชีวิตไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียหลวงมีหน้าที่ปรนนิบัติสามี การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูก เสียสละเพื่อประโยชน์ของสามี และทำงานช่วยแบ่งภาระหน้าที่ของสามี สำหรับผู้หญิงที่เป็นเมียน้อยผู้คนมักจะมีความคิดว่าผู้หญิงเป็นเมียน้อยมีเจตนาเพื่อเงิน และเมียน้อยเป็นต้นเหตุที่ทำให้สามีอกใจเมียหลวง ผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียยังถูกกีดกันสิทธิในด้านการทำงาน และการคบเพื่อนผู้ชาย ด้วยความไม่ยุติธรรมจึงทำให้ตัวละครผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นเมียต้องการเรียกร้องความเป็นธรรม สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ กาญจนา แก้วเทพ (2544) ที่กล่าวว่า ในทุนนิยมอุตสาหกรรม ผู้หญิงถูกกำหนดหน้าที่ว่าต้องรับภาระงาน การหุงอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า การทำความสะอาดบ้าน การดูแลสุขภาพของทุก ๆ คน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม หน้าที่ทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีความสำคัญน้อยกว่าการออกไปทำงานนอกบ้านในที่ทำงานของผู้ชาย ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวรรณา ตันเจริญ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างตัวละครกับการนำเสนอหมิ่นโทศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ผลการวิจัย พบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้นำเสนอปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงหลายรูปแบบ ปัญหาเหล่านั้นมักมีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้ชาย และจากค่านิยมที่ยึดถือกันมานานในสังคม ตัวละครหญิงหลายตัวถูก เอารัดเอาเปรียบ ถูกกีดกันสิทธิ ถูกทำร้ายร่างกาย และจิตใจ ด้วยความกดดันที่รุนแรงผลักดันให้ตัวละครหญิงต้องการเรียกร้องความเป็นธรรม ตัวละครหญิงบางตัวเพียงแค่เกิดความคิดภายในใจของตนตัวละครหญิงบางตัวเรียกร้องผ่านคำพูดและบางตัวก็กล้าหาญพอที่จะแสดงออกทางการกระทำต่อต้านทั้งโดยส่วนตัวทางสังคมและทางกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ตัวละครเมียในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครผู้หญิงที่เป็นแม่หรือลูกสาวในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน
2. การวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสินในด้านภาพสะท้อนครอบครัวไทยและปัญหาครอบครัวไทย

บรรณานุกรม

- กฤษณา อโศกสิน. (2512) **เมียหลวง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อักษรโสภณ.
 _____ . (2506) **เพลิงบุญ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : อักษรโสภณ.
 _____ . (2508) **บาดาลใจ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : อักษรโสภณ.
 _____ . (2512) **น้ำเซาะทราย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : อักษรโสภณ.
 _____ . (2517) **ระบำมาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.
 _____ . (2529) **ลายหงส์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อักษรโสภณ.
- กาญจนา แก้วเทพ.(2544) **สตรีศึกษา 2**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **การคิดเชิงมนทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย.
- ไพโรธ เลิศพิริยกุล. (2542). **วรรณกรรมปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- รัศมี ราชบุรี.(2559). **การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน**.
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วนิดา บำรุงไทย. (2544). **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย**.กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- วันทนีญ วาสีกะสิน.(2541). **สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง**.กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเกียรติ รัชชมนั. (2558). **การแตงนวนิยาย**. นนทบุรี : สัมปชญัญ.
- สุวรรณา ต้นเจริญ.(2551). **การสร้างตัวละครกับการนำเสนอมนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม**.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนบทยุคใหม่ : ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน

Modern Country Side : The Reflections of Thai Society in Ban-Rai-Plai-Fhun Novel Series

Siting Bai^{1*} ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ²

^{1*} ² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทย โดยศึกษาจากนวนิยาย ชุดบ้านไร่ปลายฝัน จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ ธาราหิมาลัย ดวงใจอัคนี ปฐพีเล่ห์รัก และวายุภักตมนตรา ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันเป็นสังคมชนบทที่กำลังปรับเปลี่ยนเป็นชนบทยุคใหม่ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น มีความทันสมัยในหลาย ๆ ด้าน แต่ก็มีส่วนที่เป็นชนบทดั้งเดิมปรากฏอยู่ ลักษณะคล้ายคลึงกับสังคมเมือง จะเห็นได้จากด้านการคมนาคม มีทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ สะท้อนให้เห็นระบบการคมนาคมของสังคมไทยมีการพัฒนาก้าวหน้า ทำให้การเดินทางของผู้คนสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ด้านการศึกษา ตัวละครหลักทุกตัวได้รับการศึกษาสูง สะท้อนให้เห็นสังคมชนบทไทยให้ความสำคัญต่อการศึกษามากขึ้นและผู้มีฐานะดีนิยม ส่งลูกไปเรียนที่ต่างประเทศ การประกอบอาชีพของคนในชนบทมีความหลากหลายเพื่อรองรับการเติบโตของสังคมชนบท ส่วนลักษณะที่ยังสะท้อนถึงความเป็นสังคมชนบท ได้แก่ ด้านสภาพความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัยของคนในสังคมชนบทกลมกลืนอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีต้นไม้จำนวนมาก ที่สามารถนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ คนในชนบทยังคงเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และความเชื่อมีผลต่อพฤติกรรม วิถีชีวิต ความคิดของคนไทยเป็นอย่างมาก ด้านปัญหาในสังคม ได้สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

คำสำคัญ : นวนิยายไทยชุดบ้านไร่ปลายฝัน ภาพสะท้อน สังคมชนบท

Abstract

This study aimed to analyze the reflections of Thai society in Ban-Rai-Plai-Fhun novel series, the series were analyzed and divided into four stories namely Tara-himalayas, Duong-jai-arka-nee, Pha-ta-pee-le-ruk, and Wa-yu-phuk-mon-tra. The results showed that Thai society mentioned in Ban-Rai-Plai-Fhun novel series was transformed from a countryside to be modernized Thai society. However, some parts of the original

society were still remained. Also, it can be seen that the transportation in the analyzed novels were convenient for either land, water and air transportation. This could reflect the evolution of the transportation in Thai society in the mentioned period of the novels studied. In addition, every character was high educated. This presented that education was always important in Thai society. The people in these particular series also worked in various career paths. On the issue of remained countryside society, the results showed that some aspects were found. For examples, the reflection of living condition that was close to the nature, including the belief in superstition. These reflected the way of life in Thai society. However, the poverty was still remained as the problem in Thai society.

Keyword: Ban-Rai-Plai-Fhun, Thai Novel series; reflections; countryside society

บทนำ

นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีรูปแบบหนึ่งที่มีขนาดยาว นวนิยายมีความสัมพันธ์กับสังคม มีการผูกเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะที่สมจริงและอาจเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตในลักษณะจำลองสภาพชีวิตของสังคมส่วนใดส่วนหนึ่ง ผ่านองค์ประกอบของนวนิยาย คือ ตัวละคร โครงเรื่อง เหตุการณ์ และฉากที่ทำให้เนื้อเรื่องมีความสมจริง ดังที่ พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552, หน้า 231) ได้ให้คำนิยามของนวนิยายว่า นวนิยาย คือ บันเทิงคดีร้อยแก้วที่มีขนาดยาว นำเสนอเหตุการณ์ สถานที่ พฤติกรรมของตัวละครและการเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผู้เขียนสามารถโน้มน้าวใจผู้อ่านให้คล้อยตามว่าเป็นประสบการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้นจริงได้ ทั้งนี้เพราะบทบาทสำคัญประการหนึ่งของนวนิยายคือ นวนิยายนั้นถือเป็นกระจกสะท้อนแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม

นวนิยายชุดเป็นนวนิยายประเภทหนึ่งที่ประกอบด้วยหลายๆ เรื่องเล่มในชุดโครงเรื่องเดียวกัน เนื้อหามีความเชื่อมโยงกัน ตัวละครเกี่ยวเนื่องกัน แต่เหตุการณ์ คำโครงเรื่องต่าง ๆ ในนวนิยายจะไม่ซ้ำกัน อาจแยกเขียนตามตัวละครหลัก รายละเอียดต่าง ๆ ของแต่ละเล่มได้ นวนิยายชุดเป็นนวนิยายที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีนักเขียนได้สร้างสรรค์ออกมาเป็นจำนวนมาก เช่น นวนิยายชุดสุภาพบุรุษจุฑาเทพ ซึ่งเป็นนวนิยายแนวย้อนยุคสมัย นวนิยายชุดแผ่นดินแห่งรัก ซึ่งเป็นนวนิยายที่เทิดพระเกียรติในหลวง และนวนิยายชุดฟ้าห่มดิน ซึ่งเป็นชุดวรรณกรรมจากการสัมผัสเรียนรู้ท้องถิ่น พ.ศ.ปัจจุบัน เป็นต้น นวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันเป็นวรรณกรรมชุดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก และยังมีอิทธิพลทำให้เกิดการสร้างสรรคนวนิยายชุดอื่น ๆ ตามมา เช่น นวนิยาย ชุด “The Sixth Sense สี่รักสัมผัสหัวใจ” ซึ่งเป็นโครงการที่สองต่อจากนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน (4 หัวใจแห่งขุนเขา ม.ป.ป. ออนไลน์) นอกจากนี้ ยังได้ถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในปี พ.ศ.2553 โดยตั้งชื่อว่าละครชุด 4 หัวใจแห่งขุนเขา ซึ่งเป็นโครงการใหญ่ที่นำมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ และทำให้เกิดนวนิยายชุดอื่นตามมา

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า มีการศึกษากลุ่มข้อมูลนวนิยายชุดเป็นจำนวนมาก ในประเด็นที่หลากหลาย เช่น การศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด ในงานวิจัยเรื่อง

ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุดแผ่นดินแห่งรัก ของ CHEN XIAOYUN ภาพสะท้อนคนไทย เชื้อสายจีนในนวนิยายชุด มาเฟียเลือดมังกร ของ TIAN RUI การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบและกลวิธีการ แต่งนวนิยายชุด เช่น งานวิจัย วิเคราะห์นวนิยายชุดล่องไพรของน้อย อินทนนท์ ของ อารยา ผึ้งลักษณ์ และงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นวนิยายเทิดพระเกียรติชุด “ลูกไม้ของพ่อ” ของ ศุภนุช กำลั งหาญ และการศึกษาอนุภาคในนวนิยายชุด เช่น งานวิจัย อนุภาคในตำนานกับการสร้างสรรค์ นวนิยายชุดป่าหิมพานต์ของ เกศณี สมปรีดา ของ ฤทัย ชุมเปีย เป็นต้น แต่ยังไม่มีการศึกษาที่เกี่ยวกับ ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน

ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษา วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน เป็นนวนิยายชุดเรื่องแรกที่ทำให้เกิด นวนิยายชุดอื่นที่มีแนวการเขียนลักษณะเดียวกันตามมา และเป็นนวนิยายที่ได้สะท้อนถึงสังคมชนบทของ ไทยที่อยู่ช่วงปรับเปลี่ยนยุคสมัย ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสภาพของสังคมไทย รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคน ในสังคม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและสังคมไทยได้อย่างละเอียดและลึกซึ้ง มากขึ้น และจะเป็นข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในเรื่องของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในชนบทที่ปรากฏในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม ตามที่ ตรีศิลป์ บุญขจร ได้อธิบายว่า ภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม คือ สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่ ปรากฏในวรรณกรรม จากการนำเสนอของนักประพันธ์โดยตรงและทางอ้อม เนื่องจากนักประพันธ์ เป็นคนในสังคม ย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทางด้านประเพณีธรรมเนียม วัฒนธรรม ค่านิยม และความ เชื่อ นักประพันธ์จึงได้นำประสบการณ์ชีวิตไปสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมขึ้น นักประพันธ์อยู่ในสังคมใดก็จะ นำสภาพสังคมนั้นบันทึกไว้ในวรรณกรรม เพราะฉะนั้นวรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมแทรกอยู่

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ ตัวบทนวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ความรู้ เกี่ยวกับนวนิยาย ความรู้เกี่ยวกับสังคมไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา งานวิจัย

2. รวบรวมนวนิยายที่มีลักษณะการแต่งเป็นชุด

3. ศึกษานวนิยายชุดต่าง ๆ เพื่อคัดเลือกกลุ่มข้อมูลสำหรับการศึกษา

4. คัดเลือกนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ ธาราหิมาลัย ดวงใจอัคนี ปฐพีเล่ห์รัก และวายุภักคมนตรี

5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน

6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน ผลการวิจัยพบ 5 ด้าน ได้แก่ด้านสภาพความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัยของคนชนบทไทยเป็นบ้านไม้หลังใหญ่ที่มีสองชั้น สมาชิกในครอบครัวมีบ้านส่วนตัว ด้านคมนาคม มีทั้งคมนาคมทางบก คมนาคมทางน้ำและคมนาคมทางอากาศ ด้านการศึกษา ตัวละครหลักทุกตัวมีการศึกษาสูง บางคนยังได้ไปศึกษาเรียนต่อที่ต่างประเทศด้วย ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ปรากฏด้วย ด้านปัญหาของสังคมไทย จะมีปัญหาด้านครอบครัว ปัญหาด้านการพนัน ปัญหาด้านยาเสพติด และปัญหาด้านความยากจน จะวิเคราะห์ต่อไปนี้

ด้านสภาพความเป็นอยู่

ในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน ได้สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยทั้งที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ โดยที่อยู่อาศัยมีทั้งบ้านแบบไม้หลังใหญ่ที่มีสองชั้น บ้านกระท่อม บ้านหลังที่สร้างด้วยอิฐที่ออกแบบเป็นแนวตะวันตก และหอพักพนักงาน สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจนได้ชัดเจน และความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท ส่วนการประกอบอาชีพนั้น อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก แต่มีอาชีพอื่นหลาย ๆ อาชีพอยู่ด้วย มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสังคมชนบทสะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย แสดงให้เห็นว่าสังคมชนบทมีการเปลี่ยนแปลงไปมากไม่ได้เป็นเพียงสังคมเกษตรกรแบบสมัยก่อนอีกแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของสังคมชนบทไทยที่สะท้อนผ่านนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) ที่อยู่อาศัย

ในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน มีภาพที่แสดงให้เห็นถึงที่อยู่อาศัยทั้งของคนรวยกับคนยากจน ที่อยู่อาศัยของคนรวยเป็นบ้านไม้หลังใหญ่ที่มีสองชั้น มีบ้านหลังน้อยสองชั้นที่มีการออกแบบแนวตะวันตก และสร้างด้วยอิฐและมีบ้านหลังเล็กส่วนตัวในพื้นที่เดียวกัน ส่วนที่อยู่อาศัยของคนยากจนอยู่บนภูเขาเป็นบ้านกระท่อมที่มีห้องนอนห้องเดียว ส่วนคนงานในไร่ก็พักที่หอพักของพนักงาน และห้องนอนขนาดเล็กที่ไม่มีห้องอาบน้ำและห้องสุขา สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนที่มีฐานะดีและคนที่มีฐานะต่ำกว่า แต่ก็ยังมีภาพที่แสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจนต่างก็ได้อยู่อาศัยใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีต้นไม้ล้อมรอบอุดมสมบูรณ์ ดังเนื้อความในนวนิยายเรื่อง ธราหิมาลัย ของณารา บ้านที่อยู่ของทิพย์ธาราเป็นบ้านไม้สองชั้นซึ่งเป็นบ้านหลังใหญ่ ดังความว่า

“จะไปหรือยัง” เธอจ้วเจียถามเจ้าของห้องสาวที่นั่งอ่านหนังสืออยู่ตรงโซฟาปลายเตียง ห้องนอนของทิพย์ธارانั่นกว้างขวาง ขนาดห้าคูณห้าเมตรบนชั้นสองของเรือนไม้หลังใหญ่ จัดว่าเป็นห้องที่ใหญ่เท่ากับของบิดามารดา ขณะที่ห้องของชายหนุ่มทั้งสามนั้นเล็กกะทัดรัด อยู่ชั้นล่างของบ้าน ด้วยต่างก็มีบ้านพักส่วนตัวในไร่ของตัวเองทั้งสิ้น บ้านหลังนี้มนตร์กับสุพรรณชาติตั้งใจจะยกให้เป็นของทิพย์ธารา เมื่อบุตรชายทั้งสามได้ส่วนแบ่งของพวกเขาไปแล้ว

(ธราหิมาลัย, 2552, หน้า 106)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ที่พักอาศัยของคนไทยในสังคมชนบทที่เป็นผู้มีฐานะดีก็มักจะมีบ้านไม้หลังใหญ่หรูหรา ชีวิตมีความมั่งคั่งอยู่อย่างสบายและอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ต้นไม้

ที่อุดมสมบูรณ์ สามารถนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้เป็นประโยชน์ได้ และยังสะท้อนให้เห็นว่าในชนบทมีพื้นที่กว้างใหญ่พอที่สามารถสร้างบ้านหลังใหญ่อยู่ได้ตามความสามารถและความต้องการให้สมฐานะ และชนชั้นของคนในสังคมได้

1.2) การประกอบอาชีพ

ในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน อาชีพที่ปรากฏในนวนิยายชุดมีทั้งอาชีพเกษตรกร หมอ สัตวแพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล คนงาน ตำรวจ เจ้าของไร่ รุง ผู้จัดการฟาร์ม และนักเขียน ทำให้เห็นความหลากหลายของอาชีพในสังคมชนบทไทย ดังนี้ข้อความในนวนิยาย เรื่อง วายุภักย์มนตรา ของ แพรณัฐ วายุภักย์เป็นเจ้าของไร่ รุงสายลม ดังความว่า

ด้วยความเป็นเจ้าของไร่แจ๊คคอตและมุ่งมั่นกับไร่ รุงนที่ชายหนุ่มรักมาตั้งแต่วัยเยาว์ วายุภักย์จึงวางแผนปรับปรุงไร่ชานใหญ่โดยดำเนินการก่อนเขาเรียนจบปริญญาโท เสียอีก ชายหนุ่มจ้างที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสมาช่วยในระยะแรก ร่วมกับเขาและภานู ผู้จัดการไร่ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมเรียนปริญญาตรีในคณะเกษตรมาด้วยกัน

(วายุภักย์มนตรา, 2552, หน้า 45)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ในสังคมชนบทไทยมีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาของประเทศ คนในสังคมไทยได้สร้างอาชีพต่าง ๆ นานาขึ้นมาด้วยความสนใจ ความสามารถและความนิยมของตนในปัจจุบัน การทำอะไรไม่ใช่สิ่งที่ใช้แรงงานอย่างเดียวเท่านั้น ยังต้องใช้ความรู้ความสามารถต่าง ๆ เป็นตัวช่วยมาดำเนินการเพื่อขยายงานและเพิ่มรายได้มากกว่าแบบเก่าได้

ด้านการคมนาคม

ด้านการคมนาคมที่ปรากฏในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันมี 3 ทาง ได้แก่ ทางน้ำ มีเรือ เรือสปีดโบต ทางบก มีรถยนต์ รถกระบะ รถจี๊ป รถโดยสาร และรถพลังงานไฟฟ้า และทางอากาศ มีเครื่องบิน ดังนี้ข้อความในนวนิยายเรื่องดวงใจอัคนี ของ ช่อนกลิ่น เมื่ออัจจิมากับอัคนีนั่งเครื่องบินถึงภูเก็ตแล้ว ต้องนั่งรถโดยสารต่ออีกเพื่อจะเดินทางไปที่เรือ แล้วต่อเรือโดยสารเพื่อไปเกาะราชา ดังความว่า

หลังจากลงเครื่องบินที่สนามบินภูเก็ต อัจจิม่าและอัคนีต้องนั่งรถโดยสารต่ออีกสี่สิบนาทีจึงจะถึงท่าเรืออ่าวฉลอง ก่อนจะต่อเรือโดยสารเพื่อไปเกาะราชาหรือรายา ซึ่งอยู่ห่างออกไปสิบเก้ากิโลเมตร ใช้เวลาเป็นชั่วโมง และก็ป็นชั่วโมงที่อัจจิม่ารู้สึกว่ามันยาวนานเกินกว่าหกสิบนาทีที่เคยทีเดียว

เพราะตอนนี้ร่างกายของเธอสั่นเต็มไปทั้งตัว เหงื่อแตกพลั๊ก และกำลังอาเจียนอยู่ที่กราบเรือโดยมีอัคนีคอยช่วยเหลือลูบหลังให้ด้วยความเป็นห่วง

(ดวงใจอัคนี, 2552, หน้า 83)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง การพัฒนาและความก้าวหน้าของระบบการคมนาคมของประเทศไทยที่มีหลากหลายให้ผู้คนที่ออกเดินทางสามารถเลือกการเดินทางได้หลายวิธีตามความเหมาะสมอย่างสะดวกสบายมากที่สุด

ด้านการศึกษา

นวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน มีภาพการศึกษาเป็นทั้งได้รับการศึกษาภายในประเทศและต่างประเทศ ตัวละครหลักทุกคนได้รับการศึกษาสูง ดังตัวอย่าง ในนวนิยาย เรื่องดวงใจอ้อคนี ของช่อนกลิ่น อ้อคนีได้รับการศึกษาก่อนข้างสูง ได้จบการศึกษาจากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ดังความว่า

หลังจากจบปริญญาตรีด้านสัตวศาสตร์จากมหาวิทยาลัยภายในประเทศแล้ว อ้อคนีก็ไปรับราชการเป็นสัตวบาลที่ต่างอำเภออยู่หลายปี ก่อนจะบินไปเรียนที่มหาวิทยาลัยเทกซัสเอแอนด์เอ็ม ประเทศสหรัฐอเมริกา จนจบการศึกษาปริญญาโทสามสาขาทางด้านการจัดการฝูงโคนม ด้านธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมและทางด้านวิทยาศาสตร์สาขาสัตวศาสตร์

หลังจากจบการศึกษาเมื่อสองปีที่แล้ว เขาก็บินกลับมาประเทศไทย นายมนตรี ผู้เป็นบิดาจึงได้มอบหมายงานในฟาร์มโคนมอดีศวรรังสรรค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของตระกูลอดีศวรให้อ้อคนีบริหารจัดการ

(ดวงใจอ้อคนี, 2552, หน้า 14-15)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง คนในสังคมชนบทให้ความสำคัญกับการศึกษา และนิยมไปศึกษาเรียนต่อที่ต่างประเทศ เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาถิ่นฐานและอาชีพของตน และเมื่อศึกษาจบจากต่างประเทศแล้วจะได้รับความไว้วางใจให้ทำงานในด้านที่ได้ศึกษามา

ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ

ในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันได้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมความเชื่อด้านพุทธศาสนาและด้านไสยศาสตร์ มีการไหว้พระที่วัด ใส่บาตร ทำบุญ มีเรื่องทำคุณไสย และถอนคุณไสย ดังเนื้อความในนวนิยาย เรื่อง ดวงใจอ้อคนี ของช่อนกลิ่น เมื่อมีงานวัดในเมือง อ้อคนีก็บอจจมาโต้ไปไหว้พระกันที่วัด ดังตัวอย่าง

“มางานวัดก็ต้องไปไหว้พระสิ” เธอตอบรับอย่างไว้ตัว
“เขาวัวคู่รักที่ไหว้พระด้วยกันในงานวัดจะเป็นคู่ที่สุขสมหวัง”

...

จากนั้นเขาก็จึงเธอเดินชมโน่นชมนี้ไปตลอดทาง จนมาถึงโบสถ์ซึ่งเมืองแน่นไปด้วยพุทธศาสนิกชนที่หลังไหลกันมาสักการะพระพุทธรูปประจำวัด เขาพาเธอแหวกฝูงชนเข้าไปภายในจนได้ทั้งสองนั่งคุกเข่าลง ต่อหน้าพระพุทธรูปทองคำขนาดหน้าตัก 50 นิ้ว จุดธูปและอธิษฐานพร้อม ๆ กัน

“อธิษฐานอะไรจ๊ะ” เขาเอนตัวมาถามหลังจากปักธูปแล้ว

(ดวงใจอ้อคนี, 2552, หน้า 264-265)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง การไหว้ขอพรพระตามวัดวาอารามต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตถือเป็นความเชื่อของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ วัดจึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญของชาวพุทธ ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็มีความเชื่อว่าจะต้องไปไหว้พระพุทธรูปที่วัดเพื่อให้สบายใจ เป็นความเชื่อว่าจะเมื่อทำแล้วจะมีแต่สิ่งดี ๆ ตามมา แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดไว้อย่างที่แยกจากกันไม่ได้ เหมือนเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามกันมาว่าเมื่อไปวัดก็ต้องไปไหว้เพื่อให้ชีวิตมีแต่สิ่งดี ๆ

นอกจากนี้ ในนวนิยายเรื่อง วายุภคมนตรี ของแพรวณัฐ แม่ของวายุภคบอกเขาว่าไม่เชื่อไสยศาสตร์ก็อย่าลบลู่ เพราะเป็นเรื่องที่สามารถเกิดผลกระทบต่อตนเองได้ โดยเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เขาเคยได้ยินมา ดังตัวอย่าง

“ถึงไม่เชื่อก็ไม่ควรลบลู่จะล้ม สมัยแม่ยังสาว แม่ได้ยินคนแถวนี้เล่าเรื่องคนถูกของกันออกบ่อยไป บางทีถูกทำเสน่ห์ให้ทิ้งลูกทิ้งเมียไปอยู่ด้วย บางคนถูกยาสั่งให้ตายภายในสามวันเจ็ดวัน บ้างก็ถูกทำคุณไสยจนกลายเป็นคนบ้าคลุ้มคลั่ง อย่างตอนลูกยังเล็กก็มีข่าวลงหนังสือพิมพ์ว่าผู้ชายคนหนึ่งถูกเสกตะปูใส่ท้อง วันดีคืนดีตะปูก็ปูดออกมาได้มือ พอไปให้หมอผ่าตัด ตะปูก็หายไปไหลตรงส่วนอื่นของร่างกาย โชคดีที่หมอผ่าออกมาได้ในที่สุด ไม่อย่างนั้นผู้ชายคนนั้นคงไม่รอดแน่”

(วายุภคมนตรี, 2552, หน้า 54)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง แม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ของคนไทยก็ยังปรากฏอยู่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาเป็นยาวนาน ตั้งแต่โบราณ และคนรุ่นใหม่ยังได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อที่บางคนยกย่องเป็นศักดิ์สิทธิ์

ด้านปัญหาสังคม

ปัญหาของสังคมของไทย ในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันได้สะท้อนให้เห็นถึง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านการพนัน ด้านยาเสพติด และด้านความยากจน

5.1) ปัญหาครอบครัว

ปัญหาด้านครอบครัวในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน ภรรยาและสามีในครอบครัวมีการนอกใจขาดความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันและกันในครอบครัว มีความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกเนื่องจากปัญหาไม่เข้าใจกัน พ่อแม่รักลูกจนตามใจลูกมากเกินไป ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด นอกจากนี้บางปัญหายังเป็นปัญหารุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของลูก ดังนี้ความในนวนิยายเรื่องปฐพีเล่ห์รัก ของร่มแก้ว ได้กล่าวถึงปัญหาที่มีอยู่ในครอบครัวของเมอเอมคือ พ่อมีเมียสองคน และพ่อไม่ใส่ใจแม่กับเมอเอม ทำให้แม่กลายเป็นคนเดียวที่ต้องทำหน้าที่ทั้งพ่อและแม่ ต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง ดังตัวอย่าง

เมอเอมนั่งอึ้ง รอยยิ้มที่มีอยู่เมื่อนาทีก่อนอันตรธานหายไปแล้ว...ภาพบางภาพในวัยเด็กปรากฏขึ้นในใจ ในภาพนั้นมีบิดา...มารดา...และภรรยาตามกฎหมายของ

พ่ออยู่ในฉากเดียวกัน มันทำให้ริมฝีปากบางมัมแน่นสนิทเข้าหากันพักหนึ่ง ก่อนที่
คำพูดจะลอดไรฟันออกมาคล้ายเคื่องโกรธ

“ผู้ชายก็เป็นแบบนี้หมด”

“หือ?” ปฐพีอยู่ใกล้จนได้ยินประโยคนั้นชัดเจน “...แล้วถ้าผู้หญิงเขาพอใจละ
คูลี โบพากับจันทุมี่มีความสุขออก”

“ฉันไม่เชื่อหรอกคะว่าจะมีผู้หญิงคนไหนพอใจกับการไม่ได้เป็นรักเดียวของ
ผู้ชายที่ตัวเองรัก” เธอเบ้หน้า “...ทำไมผู้ชายถึงชอบจับปลาสองมือ”

(ปฐพีเล่ห์รัก, 2552, หน้า 197)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง การนอกใจซึ่งเป็นปัญหาครอบครัวที่ร้ายแรง
สามารถทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิตจบลงจนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการหย่าร้างกันได้ และทำให้เด็ก
ได้รับผลกระทบจากการหย่าเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะทำให้เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ทำให้
รู้สึกขาดความอบอุ่นและความสุขในครอบครัว รวมถึงทำให้ลูกเติบโตไปกลายเป็นคนที่มีอคติ ในบางเรื่อง
อย่างไร้เหตุผล

5.2) ปัญหาการพนัน

ปัญหาสังคมด้านการพนันในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน แสดงให้เห็นว่าไม่ใช่ปัญหาเล็กน้อย การ
พนันทำให้ชีวิตของคนตกต่ำลงและยากจน ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา นอกจากการพนันทำให้เกิด
ปัญหาแล้วในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันยังสะท้อนให้เห็นอีกด้านหนึ่ง คือการพนันอาจทำให้คนถูกเอา
เปรียบจากการตกเป็นเหยื่อของการพนันจนนำไปสู่การกระทำที่ผิดกฎหมายดังเนื้อความในนวนิยาย เรื่อง
ดวงใจอันดี ของ ช่อนกลิ่น ไกรภพพาศิลาไปบ่อนการพนันเมื่อเข้าไปในเมือง ศิลาได้เห็นบ่อนการพนันใน
เมืองมีลักษณะการตกแต่งอย่างเลิศหรู แม้จะตั้งอยู่ที่ตึกแถวโทรมๆ แห่งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

เมื่อไกรภพเปิดประตูเข้าไปในห้องบนชั้นสองของตึกแถวโทรม ๆ แห่งหนึ่งใจ
กลางกรุงเทพฯ ศิลาถึงกับตาโตเมื่อเห็นการตกแต่งอย่างเลิศหรูอลังการของบ่อน
การพนัน ซึ่งผิดหูผิดตาจากสภาพภายนอกอย่างสิ้นเชิง

(ดวงใจอันดี, 2552, หน้า 88)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง การปิดบังอำพรางของบ่อนพนันที่ภายนอกจะทำให้
ให้เหมือนเป็นสถานที่ทั่วไปไม่โดดเด่นและกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อม แต่ภายในกลับตกแต่งอย่าง
หรูหราทำให้คนติดใจ ซึ่งการพนันในสังคมไทยไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องและผิดกฎหมายทำให้ต้องหลบซ่อนสถานที่
เล่นการพนันไว้เพื่อไม่ให้ผู้อื่นรับรู้และถูกจับได้

5.3) ปัญหายาเสพติด

ปัญหาสังคมด้านยาเสพติดในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝันแสดงให้เห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ
ในสังคมไทย ดังนั้นกฎหมายจึงมีการลงโทษอย่างหนักสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

นวนิยาย เรื่องดวงใจอัคนี ของซอนกลั่น เมื่อตำรวจไปจับเสียมหมูที่บ่อน ได้พบยาเสพติดที่กำลังรอนำไปจำหน่าย เสียมหมูจึงต้องถูกโทษหนักตามกฎหมาย ดังตัวอย่าง

ต่อมาตำรวจได้ขยายผลจนสามารถบุกทำลายบ่อนของเสียมหมูและพบยาเสพติด
รอการจำหน่ายมากมาย ซึ่งนั่นก็เพียงพอที่จะทำให้เขาต้องโทษสถานหนัก
เช่นเดียวกับไกรภพ

(ดวงใจอัคนี, 2552, หน้า 392)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ยาเสพติดเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายในประเทศไทย และยังเป็นเรื่องที่ร้ายแรงอีกด้วยถ้าหากถูกพบว่ามียาเสพติดในครอบครองจะถูกลงโทษสถานหนักตามกฎหมาย

5.4) ปัญหาความยากจน

ในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน สะท้อนให้เห็นสภาพของชาวบ้านมีความเป็นอยู่ต่ำกว่ามาตรฐาน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอที่จะมีชีวิตอยู่ได้หรือที่จะใช้จ่ายในการซื้อสิ่งของที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพ ซึ่งต้องเช่าห้องที่ราคาถูก ๆ มาอยู่ หลังจากถูกไล่ก็ต้องย้ายทั้งครอบครัวไปอยู่บ้านแบบชั่วคราว

นวนิยาย เรื่องดวงใจอัคนี ของ ซอนกลั่น ชาวบ้านไม่มีบ้านของตนเอง จึงต้องเช่าบ้านราคาถูก ๆ จากผู้อื่น แต่ยังไม่มียอดเงินที่เพียงพอไปจ่ายค่าเช่าห้องให้เจ้าของที่ดิน ดังตัวอย่าง

“โซ่” ชายชราพยักหน้า “พ่อคะว่าจะรื้อไอ้หมูบ้านท้ายฟาร์มของเราทิ้งแล้วทำ
เป็นรีสอร์ท ไกรภพเขาวัวทิวทัศน์ดีดูเขาอย่างนี้น่าเสียดายที่ปล่อยให้พวกเขาบ้าน
มานอนควิวแทนโดยไม่ได้อะไร”

“แต่พ่อคะ ชาวบ้านพวกนั้นอยู่ตรงนั้นมานานแล้วนะคะ ถ้าไล่พวกเขาไปแล้ว
พวกเขาจะไปอยู่ที่ไหนล่ะคะ” อัจฉิมาค้ำเสียงแข็ง

“ก็ไปหาที่อื่นอยู่สิ เท่าที่พ่อปล่อยให้พวกมันเช่าถูก ๆ อยู่มาตั้งหลายปีติดก็บุญ
โขอยู่แล้วนี่ยังไม่นับที่พวกมันค้างจ่ายค่าเช่าหลายต่อหลายเดือนอีกนะ”

(ดวงใจอัคนี, 2552, หน้า 40)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาการไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ชาวบ้านต้องอาศัยบ้านเช่าโดยที่ไม่รู้ว่าจะถูกเจ้าของไล่ออกเมื่อไร เนื่องจากชาวบ้านมีชีวิตที่ยากจน ยังสะท้อนให้เห็นถึงความต่างชั้นของสังคมคนรวยกับคนจนได้อย่างชัดเจน คนจนอาศัยอยู่ในสถานที่ถูก ๆ และแทบไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่าย ส่วนคนรวยก็ไม่ได้เดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งช่องว่างระหว่างคนรวยกับจนยังเห็นได้ชัดในสังคมไทย

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน ผลการวิจัยการวิจัย พบว่า คนในสังคมชนบทไทย ด้านสภาพความเป็นอยู่ มีบ้านไม้หลังใหญ่ และบ้านกระท่อมหลังเล็ก สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของคนที่มีฐานะดีและคนที่มีฐานะต่ำกว่า ผู้คนอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีต้นไม้อุดมสมบูรณ์ ด้านการประกอบอาชีพ มีอาชีพหม่อ จิตแพทย์ เจ้าของไร่่องุ่น เจ้าของรีสอร์ท นักเขียน เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในสังคมชนบทไทยมีอาชีพหลากหลายที่ไม่น้อยกว่าในเมือง และมีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นด้วยการพัฒนา ด้านคมนาคมมีทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ สะท้อนให้เห็นการพัฒนาของระบบการคมนาคมของสังคม คนในสังคมมีความสะดวกสบายรวดเร็วในการเดินทาง ด้านการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงคนในชนบทให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น ด้านปัญหาสังคมไทยมีปัญหาการพนันและปัญหายาเสพติด สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, หน้า 5) ว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนภาพนี้มีใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์บางส่วน of สังคม

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ CHEN XIAOYUN (2558) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก ที่ได้พบว่า ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุดแผ่นดินแห่งรัก สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย คือ คนที่มีฐานะดีจะมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่หรูหรา สามารถสร้างบ้านหลังใหญ่และมีคนรับใช้ ส่วนคนที่ยากจน จะอยู่บ้านไม้หลังเล็ก การคมนาคมทางน้ำก็อำนวยความสะดวกให้กับผู้คน ด้านค่านิยมที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงไม่ต้องเรียนสูงควรทำหน้าที่ดูแลงานบ้านก็เพียงพอแล้ว ด้านประเพณี สะท้อนให้เห็นประเพณีของคนไทย ได้แก่ การบวช การทำบุญตักบาตร ลอยกระทง การแต่งงาน และงานศพ และยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนไทย ซึ่งมีความเชื่อเรื่องกรรม การเกิดใหม่ ความฝัน และผีเจ้าที่ อย่างไรก็ตาม ยุคสมัยที่นวนิยายแต่งขึ้นและประเภทของนวนิยายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำนวนิยายทั้งสองชุดนี้ มีความแตกต่างกันในด้านการได้รับการศึกษา คือ ในงานวิจัยภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุด แผ่นดินแห่งรัก สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงแม้จะมีฐานะดี แต่ไม่จำเป็นต้องเรียนสูง เพราะมีหน้าที่ดูแลงานบ้าน แต่ในนวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน มีภาพสะท้อนให้เห็นถึงผู้หญิงสมัยใหม่สามารถได้รับการศึกษาที่ดีและสูงตามความอยากความต้องการของตนได้ ยังรวมถึงผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพที่หลากหลายได้ เช่น แพทย์ เกษตรกร และนักเขียน เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของยุคสังคมอย่างชัดเจน ส่วนที่เหมือนกัน คือ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของสังคมไทยที่ตามยุคสมัย และสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และเรื่องที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ คุณภาพชีวิตของคนรวยและคนจนยังแตกต่าง

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยอันนี้ไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลชาวต่างชาติที่เรียนภาษาไทย เพื่อให้เข้าใจสังคมไทยมากขึ้น

- 1.2 ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลทั่วไป เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
- 2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรวิเคราะห์ความขัดแย้งในนวนิยายชุดบ้านไร่ปลายฝัน
 - 2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายชุดอื่นที่มีผู้เขียนหลายคนรวมตัวมาเขียนนวนิยาย เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง เช่น สุภาพบุรุษจุฑาเทพ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ช่อนกลิ่น. (2552). **ดวงใจอันดี**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- ณารา. (2552). **ธาราหิมาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แพรวณัฐ. (2552). **วายุภักมณฑรา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- ร่มแก้ว. (2552). **ปฐพีเล่ห์รัก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน กรุงเทพมหานคร : ยูเนี่ยน อุลตราไวโอเล็ต.**
- สุภาพบุรุษจุฑาเทพ วรรณกรรมของความรัก**. (2012). 4 หัวใจแห่งขุนเขา, [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา http://acit.npru.ac.th/webdev/u_news/download.php?file=20120920102828_acitThu102828.pdf, เข้าเมื่อวันที่ 23/07/ 2562.
- CHEN XIAOYUN. (2558). **ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยาย แผ่นดินแห่งรัก**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่า纳西ที่แปลเป็นภาษาไทย

The Reflection of Society and Culture in Thai Version Folktales of Chinese Naxi Tribe

Li Yingxian^{1*} ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ²

^{1*} ² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่า纳西ที่แปลเป็นภาษาไทย ขอบเขตการวิจัย คือ นิทานพื้นบ้านในหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านของชนเผ่า纳西ทั้งหมด 124 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่า纳西ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ชาว纳西ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใกล้กับภูเขา แหล่งน้ำใช้ชีวิตอย่างง่ายสบาย พึ่งพาธรรมชาติ ดังนั้น ชาว纳西ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์และทอผ้า ชาว纳西เดินทางด้วยเท้า นอกจากนี้แล้ว ม้า เกี้ยวและเรือยังเป็นยานพาหนะของชาว纳西 2) ด้านลักษณะนิสัย ชนเผ่า纳西เป็นกลุ่มที่มีความขยัน ความกล้าหาญและความกตัญญู 3) ด้านความเชื่อ ชนเผ่า纳西นับถือศาสนาตองปา มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้า โดยเฉพาะเทพเจ้าชู่และมีความเชื่อเรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วและมีความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ และ 4) ด้านประเพณี ประกอบด้วยประเพณีเกี่ยวกับงานแต่งงาน ประเพณีงานศพและเทศกาลของชนเผ่า纳西 จากภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่า纳西ทำให้คนในสังคมได้รู้จักวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่า纳西

คำสำคัญ: นิทานพื้นบ้าน ชนเผ่า纳西 ภาพสะท้อน

Abstract

This study aimed to analyze the reflection of society and culture in the Naxi folktales which were translated in Thai. One hundred and twenty-four folktales were studied. The results presented that four aspects of the reflection were found. The first reflection was about Naxi people's ways of lives who lived on high lands. They made a living naturally such as agriculture, hunting and weaving. Travelling either on feet, horses or boat were their transportation. On the issue of characteristics, Naxi people were

hard working, brave and gratitude. Moreover, Dongba rite was the main belief of Naxi people. For example, they believed in gods, particularly in Shu God, karma and reincarnation. Lastly, Naxi tribe tried to inherit their ways of lives including beliefs, culture and traditions.

Keyword: folktales, Naxi tribe, reflections

บทนำ

การเล่านิทานมีนานแล้วและมีอยู่ในทุกสังคม เป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของมนุษย์ นิทานเกิดขึ้นโดยการเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เล่าให้กับคนอื่น ใช้วิธีเล่าสู่กันฟังและมีการเพิ่มเติมเสริมแต่งให้พิสดารมากยิ่งขึ้น จนทำให้ห่างไกลจากเรื่องจริงกลายเป็นนิทานไป สมัยที่ยังไม่มีอักษร นิทานพื้นบ้านใช้วิธีสืบทอดด้วยมุขปาฐะ เมื่อมีอักษรใช้นิทานจึงถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์ ดังที่ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2548, หน้า 28) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านคือเรื่องเล่าที่คนพื้นบ้านเล่าสืบทอดกันมาโดยใช้วิธีแบบมุขปาฐะและต่อไปค่อย ๆ บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ นิทานพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์แต่ละชาติแต่ละภาษา มีการจดจำและถือปฏิบัติกันต่อๆ มา เรื่องต่าง ๆ ในนิทานทำให้ผู้อ่านเข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของนิทาน เข้าถึงวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ได้รู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การประกอบอาชีพ และคุณธรรมของกลุ่มชนโดยความรู้เหล่านี้ได้สะท้อนผ่านนิทานประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ซึ่งนิทานส่วนใหญ่แบ่งตามเนื้อหาและลักษณะของนิทาน โดยประคอง นิมมานเหมินท์ (2545, หน้า 7-30) กล่าวว่า นิทานแบ่งเป็น 11 ประเภท ได้แก่ เทพปกรณัม (myth) นิทานศาสนา (religious tale) นิทานคติ (fable) นิทานมหัศจรรย์ (fairy tale) นิทานชีวิต (novella) นิทานประจําถิ่น (saga) นิทานอธิบายเหตุ (explanatory tale) นิทานเรื่องสัตว์ (animal tale) นิทานเรื่องผี (ghost stories) นิทานมุขตลก (jest) และนิทานเข้าแบบ (formular tale)

นอกจากนี้ นิทานยังมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลังโน้มน้าวความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของแต่ละคน ดังที่ประยูร ทรงศิลป์ (2542, หน้า 6) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพชีวิตของมนุษย์ทั่วไปและทำให้มนุษย์รู้จักสภาพชีวิตท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วนิทานพื้นบ้านยังทำให้กลุ่มชนเจ้าของนิทานได้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ช่วยให้คนในท้องถิ่นเห็นวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และความเชื่อของตนอีกด้วย

คุณค่าของนิทานพื้นบ้านดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้คนสนใจวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านในด้านต่าง ๆ ทั้งการศึกษาเนื้อหาและประเภทของนิทาน อนาคตในนิทานพื้นบ้าน และภาพสะท้อนสังคมในนิทานพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น นภสินธุ์ แผลงศร (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นเพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น ขวัญชนก นัยเจริญ (2559) ได้ศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจากนิทานพื้นบ้าน นอกจากนี้แล้ว จิรัฐิพร ไทยงูเหลือม (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะร่วมทางด้านภาษาและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยกับนิทานพื้นบ้านสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาวและจรัล รัตนวิฑูรย์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ในจังหวัดน่าน เป็นต้น

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยยังพบว่า นิทานพื้นบ้านของกลุ่มชนเผ่าของจีนเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีการนำมาศึกษาแล้วอย่างกว้างขวาง เช่น นิทานของกลุ่มชนไป๋ นิทานของกลุ่มไทลื้อและนิทานของกลุ่มชนเผ่าจ้วง ศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชนเผ่าไป๋เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

ผู้วิจัยในฐานะชาวจีนที่กำลังศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และเมืองลี่เจียงเป็นบ้านเกิดของผู้วิจัย และผู้วิจัยมีความสนใจกลุ่มชนเผ่าฮาซี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีภาษาพูด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแตกต่างไปจากกลุ่มชนเผ่าอื่น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าฮาซี โดยผู้วิจัยแปลนิทานของชนเผ่าฮาซีเป็นภาษาไทย แล้วนำนิทานที่แปลเป็นภาษาไทยมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อเผยแพร่ให้คนไทยได้เข้าใจวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชนเผ่าฮาซีได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าฮาซีที่แปลเป็นภาษาไทย

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษานิทานพื้นบ้านชนเผ่าฮาซีจากหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าฮาซี (纳西民间故事集 naximinjiangushiji) ซึ่งรวบรวมโดย MU LICHUN จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ยูนนานในปี พ.ศ.2549 โดยผู้วิจัยเป็นผู้แปลนิทานจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ทั้งหมด 124 เรื่อง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม นิทานเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง วรรณกรรมย่อมสัมพันธ์กับสังคม วรรณกรรมสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในทุกสมัย วรรณกรรมสามารถสะท้อนเรื่องต่าง ๆ ของสังคมได้ เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้แต่งและเหตุการณ์หนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทนิทานพื้นบ้าน (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและภาพสะท้อนเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

2. ศึกษานิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งจากหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งที่พิมพ์ทั้งหมด 124 เรื่อง
3. ผู้วิจัยแปลนิทานพื้นบ้านชนเผ่าม้งเป็นภาษาไทยแล้วนำนิทานที่แปลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแปลจีนเป็นภาษาไทย เพื่อพิจารณาและตรวจสอบคุณภาพนิทานที่แปลและให้ข้อเสนอแนะ
4. ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งที่แปลเป็นภาษาไทยตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จนเป็นนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งที่แปลเป็นภาษาไทยที่สมบูรณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา
5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง ผู้วิจัยได้พบลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งในนิทานทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านค่านิยม ด้านความเชื่อและด้านประเพณี ดังนี้

1. ด้านชีวิตความเป็นอยู่

จากการศึกษาเนื้อหาในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งได้พบชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเผ่าม้งที่สะท้อนผ่านนิทานทั้งด้านที่อยู่อาศัย ด้านคมนาคม ด้านการประกอบอาชีพและด้านการแต่งกาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1. ที่อยู่อาศัย

จากการศึกษาเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านพบว่า ที่อยู่อาศัยที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง จะมีลักษณะ คือ เป็นเมืองที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ อากาศเย็นสบายสดชื่น มีภูเขาอยู่รอบเมือง เช่น หิมะมังกรหยกและภูเขาซ่าง เป็นต้น ชาวเผ่าม้งส่วนใหญ่ใช้ชีวิตโดยอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ จากป่าไม้ เช่น ตัดฟัน ล่าสัตว์ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

นิทานเรื่อง “สองพี่น้องกับลิง” กล่าวถึงมีพี่น้องสองคนใช้ชีวิตอยู่บ้านไม้เล็ก ๆ ที่ใกล้ภูเขาหิมะมังกรหยก พี่ชายเป็นคนขี้เกียจ น้องชายเป็นคนขยัน เมื่อถึงเวลาแยกครอบครัว พี่ชายเอาสิ่งของที่ดีให้แก่ตนเอง และใช้ชีวิตที่น้องชายออกจากบ้านไป ดังตัวอย่าง

แต่ก่อนนานมาแล้ว มีบ้านไม้หลังหนึ่งตั้งอยู่เชิงภูเขา และมีพี่น้องสองคนใช้ชีวิตอยู่ พี่ชายเป็นคนขี้เกียจ น้องชายเป็นคนขยัน ถึงเวลาแยกครอบครัว พี่ชายเอาที่ดินที่อยู่ข้างภูเขาให้น้องชาย ตนเองเอาที่ดินหลังบ้านที่ราบที่อุดมสมบูรณ์เก็บไว้

(นิทานเรื่องพี่น้องสองคนกับลิง, 2549, หน้า 22)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านที่ตั้งถิ่นอาศัยอยู่เชิงภูเขาและดำรงชีวิตอย่างง่ายสบาย สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในบ้านเล็ก ๆ ชาวบ้านใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยและมักนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ภูเขา นอกจากนี้แล้ว ชาวบ้านยังสร้างบ้านอยู่ใกล้กับนาเพื่อความสะดวกในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

1.2. การประกอบอาชีพ

นิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งได้สะท้อนการประกอบอาชีพของชนเผ่าม้งมีอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์และทอผ้า จากเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งสะท้อนให้เห็นลักษณะการประกอบอาชีพของชนเผ่าม้งมีหลากหลาย นอกจากนี้ การประกอบอาชีพของชนเผ่าม้งยังสะท้อนให้เห็นลักษณะภูมิประเทศเมืองลีเจียงว่ามีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งธรรมชาติทั้งภูเขาและแม่น้ำ ภูมิประเทศนี้เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ ชนเผ่าม้งจึงมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ล่าสัตว์ นอกจากนี้ การทอผ้าก็เป็นอาชีพอย่างหนึ่งของผู้หญิงชาวบ้าน เช่น

ในนิทานเรื่อง “กำเนิดของสัตว์ป่ากับปลูสัตว์” กล่าวถึงแม่ของพี่ชายเป็นภรรยาเก่าของพ่อ ส่วนแม่ของน้องชายเป็นภรรยาใหม่ของพ่อ พี่น้องสองคนนี้ปล่อยสัตว์ในบ้านไปกินหญ้าที่ภูเขา เมื่อถึงเวลากินข้าว น้องชายจะกลับบ้านไปเอาอาหารกลางวันแม่เตรียม แม่คนนี้ไม่ชอบพี่ชาย จึงเตรียมสิ่งของที่ไม่ดีให้พี่ชาย น้องชายเห็นแล้วจึงเอาอาหารของตนแยกเป็นสองส่วนให้พี่ชาย

ในสมัยก่อน มีพี่น้องสองคน สองคนนี้ไม่ได้เกิดจากแม่คนเดียวกัน แม่ของน้องชายไม่ค่อยชอบพี่ชาย ปกติสองคนนี้จะปล่อยสัตว์ของบ้านไปกินหญ้าบนภูเขา พี่ชายรับผิดชอบเรื่องสัตว์ให้พวกมันได้กินอิ่ม ถ้าพวกเขาสองคนไม่มีของกินแล้ว น้องชายจะกลับบ้านไปเอาอาหารที่แม่เตรียมให้

(กำเนิดของสัตว์ป่ากับปลูสัตว์, 2549 หน้า 143)

จากตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านชนเผ่าม้งประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์บนภูเขา เนื่องจากชาวบ้านชนเผ่าม้งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใกล้กับภูเขา และในภูเขามีกินอาหารมากมายให้สัตว์กิน ชนเผ่าม้งจึงนิยมเลี้ยงสัตว์ จากตัวอย่างดังกล่าวทำให้เห็นครอบครัวชาวบ้านเป็นครอบครัวขยาย สามีมีภรรยาหลายคนได้ สมาชิกในครอบครัวจะช่วยการทำงาน

1.3. การคมนาคม

จากการศึกษาเนื้อหาของนิทานพบว่า การคมนาคมของชาวบ้านส่วนใหญ่จะแบ่งเป็น เดินทางด้วยเท้า ชีม้า ชีควาย นั่งเกี้ยวและเรือ การคมนาคมของชาวบ้านสะท้อนให้เห็นภูมิประเทศของเมืองลีเจียงส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ภูเขา แม่น้ำ พื้นที่ราบลุ่ม และชนเผ่าม้งใช้ม้า ควายเป็นพาหนะในการเดินทาง สะท้อนให้เห็นว่า ชนเผ่าม้งใช้ชีวิตผูกพันกับธรรมชาติและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย โดยการใช้พาหนะ

เดินทางที่บอกฐานะของชนเผ่าม้ง ถ้าเป็นชาวบ้านส่วนใหญ่จะเดินทางด้วยเท้า ส่วนผู้มีฐานะสูงส่วนใหญ่จะใช้เกี้ยว

ในนิทานเรื่อง “อาหมิงลือ” กล่าวถึงอาหมิงลือเป็นประธานสงฆ์ของศาสนาตองปา เขาช่วยชาวบ้านหนีจากเทพเจ้าชู่ และออกจากลี่เจียงไปเรียนพระคัมภีร์ที่ลาซา แต่พระภิกษุของลาซาไม่ยอมสอนให้เขา เขาจึงใช้วิธีฝีกม้าของพระภิกษุ ให้ม้าไม่กล้าเดินผ่านสะพาน จึงได้แอบเอาพระคัมภีร์ของพระภิกษุไป ดังตัวอย่าง

จากนั้นไป อาหมิงลือจึงเริ่มฝีกม้าของพระภิกษุให้ม้าพอเดินถึงสะพานจึงตีมันด้วยแส้ ทำให้ม้าตัวนี้ไม่กล้าผ่านสะพาน วันหนึ่ง อาหมิงลือเอาพระคัมภีร์ออกจากบ้านของพระภิกษุ พระภิกษุเห็นแล้วจึงขี่ม้าไปหา แต่พอถึงสะพานม้า จึงหยุดแล้วไม่เดินผ่านสะพานนั้น

(อาหมิงลือ, 2549, หน้า 359)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ม้าเป็นยานพาหนะที่สำคัญของชนเผ่าม้งในสมัยโบราณ เนื่องจากเมืองลี่เจียงเป็นเมืองที่มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา ถนนเดินทางด้วยเท้ายากลำบาก ดังนั้นการเดินทางด้วยขี่ม้าจึงเป็นวิธีหนึ่งที่สะดวกสบายของชนเผ่าม้ง เพราะนอกจากประหยัดเวลาแล้วยังสามารถขนส่งสิ่งของได้ จากตัวอย่างนี้ยังสามารถสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตของชนเผ่าม้งยากลำบาก เพราะคนที่มีโอกาสขี่ม้าส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีฐานะดี

2. ด้านค่านิยม

จากการศึกษาเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง พบค่านิยมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง 3 ประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร ค่านิยมเกี่ยวกับความกล้าหาญและค่านิยมเกี่ยวกับกตัญญู จากค่านิยมของชนเผ่าม้งสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของกลุ่มชนเผ่าม้งเป็นกลุ่มคนที่อดทน ไม่ยอมแพ้และเคารพผู้อาวุโส

นิทานเรื่อง “กำเนิดของหู่เที้ยวเสียว” กล่าวถึงพี่น้องสองคนที่อาศัยอยู่ด้วยกันในป่าทั้งสองออกล่าสัตว์ทุกวัน พวกเขาต่อสู้กับเสือด้วยความลำบากต่าง ๆ

ดังตัวอย่าง

วันหนึ่ง พี่น้องสองคนล่าสัตว์ในภูเขา พวกเขาเห็นรอยเท้าของเสือในป่าบนภูเขา วัหู่เหลียงสองคนปล่อยหมาที่ฉลาด ให้มันไปหาเสือส่วนสองคนตามเสียงเห่าของหมาไป พวกเขาตามถึงหู่เที้ยวเสียวขณะเดียวกัน เสือตัวนั้นก็ขู่คำรามแล้วจึงกระโดดข้ามหนีไป อาซางซิวกับอาซางหวนทั้งสองพี่น้องรีบตามไป

(นิทานเรื่องที่มาของหู่เที้ยวเสียว, 2549, หน้า 137)

4. ด้านประเพณี

จากการศึกษาเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งพบว่า ประเพณีที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งมีประเพณีเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะ ประเพณีเกี่ยวกับงานแต่งงานและประเพณีเกี่ยวกับงานศพ รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1. ประเพณีเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะ

พิธีบรรลุนิติภาวะเป็นพิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลคนหนึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากเด็กกลายเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ เช่น นิทานเรื่อง *พิธีบรรลุนิติภาวะ* กล่าวถึง ผู้หญิงชื่อนางซีคนหนึ่งตามหาลูกที่หายไปและได้ทำพิธีให้ลูกกลับคืนมาได้จากกบตัวหนึ่ง ทำให้เธอได้พบลูกของตนเองอีกครั้งหนึ่ง ตัวอย่างดังนี้

ผู้หญิงคนนี้เรียกขวัญของลูก 9 ครั้งโดยใช้ใบไม้เป็นสิ่งแทนขวัญของลูก และทำตระกร้ามาเพื่อใส่ขวัญของลูก เอาต้นไม้ม้าทำเป็นเสาเพื่อให้ขวัญของลูกกลับมาอยู่ในเสานั้น เวลาผ่านไป 7 วัน ลูกของเธอได้กลับมา เธอจึงได้เจอลูกของตน จากนั้นมาชื่อนางซีจึงมีประเพณี ถ้าลูกของชื่อนางซีโตขึ้น ผู้ชายต้องใส่กางเกง ผู้หญิงต้องใส่กระโปรงไปรวมพิธีบรรลุนิติภาวะแล้วจะได้ออกไปข้างนอก มีความหมายว่า ขวัญของลูกได้อยู่บ้านแล้ว ลูกจะไม่ได้ลืมน้ำกับแม่แล้ว

(นิทานเรื่องพิธีบรรลุนิติภาวะ, 2549, หน้า 42)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่าชื่อนางซีมีพิธีบรรลุนิติภาวะเป็นพิธีที่สำคัญในชีวิตของชื่อนางซี การจัดพิธีนี้เพื่อแสดงถึงมนุษย์โตเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ และยิ่งเพื่อสร้างความตระหนักของลูกหลานว่าแม้ว่าอยู่ห่างจากบ้านอย่างไรต้องไม่ลืมบ้านเกิดของตนเอง นอกจากนี้แล้วยังสะท้อนให้เห็นชื่อนางซีมีความรักและให้ความสำคัญกับถิ่นฐานบ้านเกิด

4.2. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงาน

ชื่อนางซีมีประเพณีงานแต่งงานที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เช่น ในนิทานเรื่อง *งานแต่งงานชู้จู้* กล่าวถึง ลูกของชื่อนางซีคนหนึ่งโตขึ้นและได้แต่งงานกับผู้ชายหมู่บ้านอื่น แต่ลูกสาว 9 คนนี้ไม่ชอบอยู่บ้านของสามีและกลับบ้านเองบ่อย ๆ พ่อของลูกสาวเหล่านี้สัญญาให้ลูกสาวได้ทำหน้าที่เมียได้อย่างดีในบ้านของสามีจึงทำพิธีงานแต่งงานชู้จู้ให้ ดังตัวอย่าง

เหมยลี่ต้องอาผู้ฆ่าควายตัวหนึ่งเพื่อบูชาเทพเจ้าลู่กับซื่อ เขาตัดหนังของต้นขาซ้ายของควายทำเป็นเชือกเพื่อมัดเทพเจ้า แล้วตัดหนังของขาขวามาทำเป็นเชือกเพื่อมัดขวัญ เขาให้ลูกชาย ลูกสาวและลูกสะใภ้มาคุกเข่าหน้าเส้าบ้านและเอาขวัญของพวกเขามัดที่เส้าบ้าน ต่อไปจึงแยกคู่ ขวัญของลูกสาวออกไป และมัดที่ตระกร้าที่ใส่ขวัญของสามีของพวกเขา

(นิทานเรื่องงานแต่งงานชู้จู้, 2549, หน้า 82)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวนาซีมีประเพณีเกี่ยวกับงานแต่งงานที่เรียกว่า งานแต่งงานซู่จู้ เป็นพิธีการแต่งงานเฉพาะของชาวนาซี บรรพบุรุษของชาวนาซีเพื่อให้ลูกสาวหรือลูกสะใภ้สามารถทำหน้าที่เมียได้อย่างดี จึงจัดพิธีนี้ นอกจากนี้แล้ว ยังได้เห็นชนเผ่านาซีมีความคิดว่าผู้หญิงที่แต่งงานไปแล้วต้องดูแลครอบครัวของสามีได้อย่างดีและต้องมีความซื่อสัตย์ด้านความรัก จากประเพณีการแต่งงานทำให้เห็นว่าชนเผ่านาซีมีความเชื่อเรื่องขวัญ ไม่ว่าจะขวัญอยู่ที่ไหน จิตใจและร่างกายจะอยู่ที่นั่น

4.3. ประเพณีเกี่ยวกับงานศพ

การตายเป็นวาระสุดท้ายของชีวิต การจัดงานศพให้แก่ผู้เสียชีวิตไปนับเป็นประเพณีสุดท้ายเกี่ยวกับชีวิตของชาวนาซี ประเพณีที่เกี่ยวกับงานศพของชนเผ่านาซีมีพิธีกรรมเผาศพ พิธีกรรมฝังศพและพิธีศพลือหนานฮั่นหรือพิธีศพครั้งที่สองเพื่อให้ญาติที่กลับมาไม่ทันร่วมพิธีศพได้มีโอกาสเคารพศพจากประเพณีของชาวนาซีได้สะท้อนให้เห็นชาวนาซีมีพิธีศพที่หลากหลายและให้ความสำคัญกับพิธีงานศพดังตัวอย่าง

นิทานเรื่อง “กำเนิดของกระเป่าหัวหนังแก้งในพิธีศพลือหนานฮั่น” กล่าวถึง แม่ของพี่น้องสามคนเสียชีวิตไป เวลาจัดพิธีศพของแม่ พี่ชายคนที่สองไปล่าสัตว์ในป่าจึงไม่ได้กลับบ้าน ตอนที่เขากลับบ้านพี่ชายคนโตและน้องชายจึงให้เขาเข้าป่าไปจัดพิธีศพครั้งที่สองให้แม่ ดังตัวอย่าง

เวลาจัดพิธีศพครั้งที่สอง พี่ชายคนโตเป็นคนที่ทำทางเดิน ส่วนพี่ชายคนที่สอง หัวกระเป่าที่ทำด้วยหนังแก้งตามไป น้องชายเอามือติดพี่ชายคนที่สองไป ลุงเอาไม้มาทำเป็นรูปไม้ที่หน้าเหมือนแม่และทำเสื้อผ้าให้ ให้พี่ชายคนที่สองไปหากระดูกของแม่มา และใส่ในขามที่มีน้ำ น้ำนี้จึงเรียกว่าน้ำวิญญูณของแม่ และเอาน้ำนี้โรยรูปไม้ของแม่... ลุงกับพี่น้องสามคนนี้อาเหล้ามาดื่ม สุดท้าย 4 คนนี้กินเหล้าจนเมาจนต้องนอนที่พื้น ตอนที่พวกเขาตื่นมา ความไม่พอใจของพี่ชายคนโตและน้องชาย ที่มีต่อพี่ชายคนที่สองหายไปหมด ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องสามคนนี้ก็กลายเป็นเหมือนเดิม

(กำเนิดของกระเป่าหัวหนังแก้งในพิธีศพลือหนานฮั่น, 2549, หน้า 255)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชาวนาซีมีพิธีศพครั้งที่สอง การจัดพิธีศพครั้งที่สองเรียกว่าพิธีลือหนานฮั่น ชาวนาซีจัดพิธีศพที่สองเพื่อให้สมาชิกของครอบครัวที่กลับไม่ทันร่วมงานศพ ได้เข้าพิธีอีกครั้งหนึ่ง การจัดพิธีนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวได้สนิทยิ่งขึ้น ในพิธีศพนี้จะนิยมหัวกระเป่าหนังแก้งไปด้วยและระหว่างพิธีศพชาวนาซีนิยมกินเหล้าเพื่อให้คนที่มีความขัดแย้งได้ปรับปรุง เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างพี่น้องหรือญาติ

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้งที่แปลเป็นภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชนเผ่าม้งที่แปลเป็นภาษาไทย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านค่านิยม ด้านความเชื่อและด้านประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านภาพสะท้อนสังคมจากนิทานที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551, หน้า 81-82) กล่าวว่า แม้ว่านิทานจะเป็นเรื่องของจินตนาการ แต่เนื่องจากผู้เล่านิทานเป็นสมาชิกของสังคม นิทานจึงสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมในด้านวิถีชีวิต ตลอดจนถึงทัศนคติความคิดเห็นของคนในสังคมนั้นไม่มากนักน้อย และยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ด้วย และนอกจากนี้ผลการศึกษาภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ Xie Donggu (2556) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของคนในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ 2) ด้านโครงสร้างของครอบครัวไทย 3) ด้านค่านิยม 4) ด้านประเพณี 5) ด้านความเชื่อ 6) ภาพสะท้อนสังคมสมัยใหม่ 7) ด้านการปกครองอย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังทำให้เห็นว่า ชนเผ่าม้งมีวัฒนธรรมเฉพาะของตน ที่โดดเด่นที่สุดคือความเชื่อและประเพณีของชนเผ่าม้ง เนื่องจากชาวเผ่าม้งนับถือศาสนาตองปา เป็นศาสนาที่ชาวบ้านชนเผ่าม้งนับถือมากที่สุด จึงทำให้ความเชื่อของชนเผ่าม้งแตกต่างกับกลุ่มชนเผ่าอื่น ชาวเผ่าม้งเชื่อเทพเจ้า โดยเฉพาะเทพเจ้าชู่ กลุ่มชาวเผ่าม้งเชื่อว่า เทพเจ้าชู่ มีหน้าที่ต่าง ๆ จะดูแลและป้องกันการคุ้มครองชาวเผ่าม้งได้อย่างดี ไม่ว่าจะชาวเผ่าม้งพบปัญหาอะไร เทพเจ้าชู่จะช่วยเหลือได้ บ้านชาวเผ่าม้งมักจะมีสถานที่บูชาเทพเจ้าชู่อยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ดังนี้
 - 1.1. ช่วยผู้อ่านได้เข้าใจภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง
 - 1.2. สามารถเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้
 - 2.1. ทำให้เข้าใจภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งได้สามารถเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง
 - 2.2. ควรศึกษาวิเคราะห์ห้วงเวลาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชนเผ่าม้ง
 - 2.3. ควรศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชนเผ่าม้งในด้านอื่น ๆ เช่น สำนวน คติความเชื่อ

บรรณานุกรม

- ขวัญชนก นัยจรรย์.(พฤษภาคม-มิถุนายน 2557) “การวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของคนไทยจากนิทานพื้นบ้าน.” ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 33 (6) หน้า 18.
- จงรักษ์ รัตน์วิฑูรย์.(2560). การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิรัฐพร ไทยงูเหลือม.(2557). ลักษณะร่วมทางด้านภาษาและวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยกับนิทานพื้นบ้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นภสินธุ์ แผลงศร.(2556). “การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นเพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น” ใน วารสารญี่ปุ่นศึกษา.29(2) ตุลาคม 2555-มีนาคม 2556, หน้า 43.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). นิทานพื้นบ้านศึกษา.พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร ทรงศิลป์.(2542).การศึกษาวิเคราะห์ตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมรภาคที่ 1-9. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2548). นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- GAO XILAN. (2561). วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชนเผ่าไป๋ เมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานสาธารณรัฐประชาชนจีน.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- MU LICHUN.(2549).หนังสือรวมนิทานพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน : สำนักพิมพ์แห่งชาติ.
- XIE DONGGU.(2556).ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้านจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2546-2561

The Reflections of Thai Society in the SEA Write Award Winning Novels

During 2003-2018

Wei Wanlu^{1*} ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร²

^{1*} ² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 โดยวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 จำนวน 6 เล่ม ได้แก่ ช่างสำราญ ความสุขของกะทิ ลับแล,แก่งคอย คนแคะ ไล่เดือน ตาบอดในเขาวงกต และพุทธศักราชอสดงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ

ผลการวิจัย พบว่า นวนิยายรับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2546-2561 สะท้อนภาพสังคมไทย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คนในสังคมชนบทมีวิถีชีวิตที่อาศัยสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นหลักและเป็นความเรียบง่าย 2) ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจในสังคมชนบทไม่ค่อยดี คุณภาพของชีวิตยังอยู่ในระดับต่ำ รายได้ที่ได้รับไม่สามารถเลี้ยงดูแลคนในครอบครัวได้ 3) ภาพสะท้อนด้านการศึกษา คนในสังคมชนบทไม่ค่อยมีโอกาสไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน 4) ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมไทย มีค่านิยมเกี่ยวกับผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว มีความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาที่คอยช่วยเหลือมนุษย์เมื่อมนุษย์เผชิญความยากลำบาก

คำสำคัญ : ภาพสะท้อนสังคม, นวนิยาย, รางวัลซีไรต์

Abstract

This study aimed to analyze the reflections of Thai society in the SEA Write Award Winning novels during 2003 – 2018. Six novels were studied including Chang-sum-ran (So Joyful!), Kwam-suk-kong-gati (Gati's Happiness), Lub-lae-Kang-coin; Kon-kræ (Dwarves), Sai-duen-ta-bord-nai-kao-wong-kot (A Blind Worm in the Labyrinth) and Buddha-sakarach-asadong-kub-song-jum-knog-song-jum-kong-meow-kulab-dum (The Sunset Buddha Era and Memories of the Black Rose Cat's Memories). The results showed that four aspects of Thai society were reflected as the followings. The first reflection was about the rural people's ways of lives. They made a living naturally and had a simple

life. Followed by the reflection of the rural economy, most rural people were poor and unable to earn enough income to support their families. Moreover, the results also showed that rural people did not have an opportunity to access higher education. Lastly, the reflection of Thai culture was found. To clarify, Thai men were more superior than women in their families. Moreover, rural people tended to depend on supernatural particularly the belief in an angle to help them whenever they got into problem.

Keywords : reflections of society, novel, SEA Write award

บทนำ

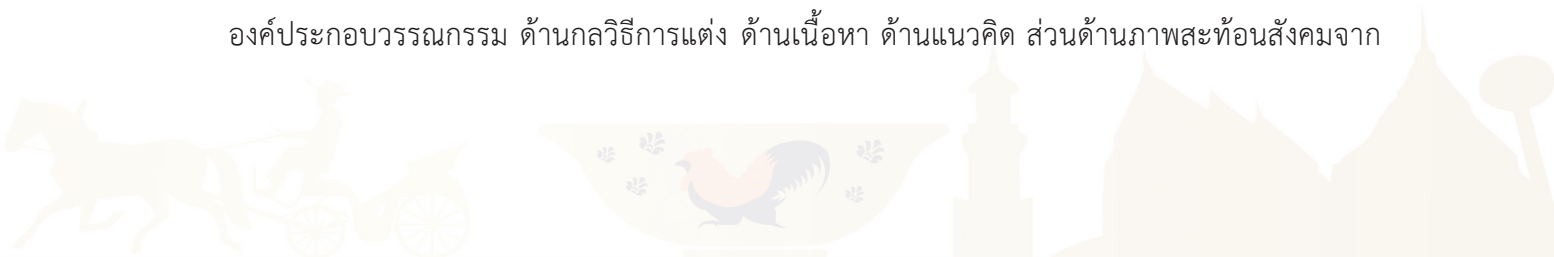
วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ เป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเรื่องราวให้เข้าใจระหว่างมนุษย์ และทำให้มนุษย์เข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านความรู้ที่นักเขียนถ่ายทอดจากวรรณกรรม ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมสรุปได้ว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมไม่ใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นได้จริง ความเป็นจริงทางสังคมจึงสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรม

วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังที่ อิงอร สุพันธุ์วนิช (2554, หน้า 43) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมกับสังคมมีความเกี่ยวข้องกันหลายลักษณะคือ วรรณกรรมจะสะท้อนสังคมให้เรารับรู้ว่าเกิดสิ่งใด ๆ ขึ้นในสังคมขณะนั้น ในขณะที่สังคมอาจมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมได้และวรรณกรรมก็อาจส่งอิทธิพลต่อสังคมได้เช่นกัน แต่ส่วนใหญ่แล้ววรรณกรรมจะเป็นเครื่องสะท้อนสังคมได้ดี ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมีหลากหลาย วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม ความเป็นจริงทางสังคมแทรกอยู่ในวรรณกรรม การนำทฤษฎี ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมาใช้ศึกษาวรรณกรรมเป็นที่นิยมมาก ดังที่มีงานวิจัยด้านภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก

วรรณกรรมมีหลายประเภท นวนิยายเป็นประเภทหนึ่งของวรรณกรรม เป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เนื้อหาในนวนิยายจึงใกล้เคียงกับความเป็นจริงในสังคมจริง ดังที่สมเกียรติ รักษ์มณี (2558, หน้า 2) ได้กล่าวว่านวนิยายเป็นประเภทหนึ่งของวรรณกรรม ที่เป็นเรื่องแต่ง นำสภาพชีวิตความเป็นจริงของมนุษย์ในสังคมมานำเสนอให้คนในสังคมได้รับรู้

วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่า โดยเฉพาะวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ประเภทซึ่งมี 3 ได้แก่ กวีนิพนธ์ นวนิยาย และเรื่องสั้น นวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2561 มีจำนวน 15 เล่ม มีนักวิชาการได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ไว้หลายด้าน ทั้งด้านองค์ประกอบวรรณกรรม ด้านกลวิธีการแต่ง ด้านเนื้อหา ด้านแนวคิด ส่วนด้านภาพสะท้อนสังคมจาก

วรรณกรรมยังมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 จะทำให้เข้าใจในชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้ลึกซึ้งมากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางการดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างเข้าใจมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561

ขอบเขต

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษานวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2546-2561 จำนวน 6 เรื่อง มีเนื้อหาด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านวัฒนธรรมไทย ดังต่อไปนี้

1. ช่างสำราญ ของ เตือนวาด พิมวนา พ.ศ. 2546
2. ความสุขของกะทิ ของ งามพรรณ เวชชาชีวะ พ.ศ. 2549
3. ลับแล,แก่งคอย ของ อุทิศ เหมะมูล พ.ศ. 2552
4. คนแคะ ของ วิภาส ศรีทอง พ.ศ. 2555
5. ไล่เดือนตาบอดในเขาวงกต ของ วีรพร นิติประภา พ.ศ. 2558
6. พุทธศักราชอัสตดกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ ของ วีรพร นิติประภา พ.ศ. 2561

กรอบความคิด

แนวคิดเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรม

ตรีศิลป์ บุญขจร (2542,หน้า 5) ได้กล่าวถึง วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมเป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงสอดแทรกอยู่ ซึ่งวรรณกรรมยังสะท้อนสังคมด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรม หมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ข้อความนวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษาความเป็นมาเกี่ยวกับรางวัลซีไรต์

3. ศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์
4. คัดเลือกวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 เฉพาะประเภทนวนิยาย จำนวน 6 เล่ม ได้แก่ ช่างสำราญ ความสุขของกะทิ ลับแล, แก่งคอย คนแคะ ไล่เดือนตาบอดในเขาวงกต พุทธศักราชอัสดงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ
5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

นวนิยายรางวัลซีไรต์ได้สะท้อนภาพสังคมไทยไว้อย่างชัดเจน เพราะนวนิยายได้รับรางวัลซีไรต์ได้นำสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมาแทรกมานำเสนอไว้ในภาพเรื่องอย่างสมจริง ดังต่อไปนี้

1. ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ และอาหารการกิน

1.1 ที่อยู่อาศัย

นวนิยายเรื่อง ช่างสำราญ ได้กล่าวถึง ลักษณะบ้านของประสิทธิ์ มีจักรเย็บเสื้อผ้า ตู้เสื้อผ้า ตู้กับข้าววางอยู่ห้องเดียวกัน และพอมแม่กับลูกก็พักห้องเดียวกันกับของใช้ต่าง ๆ ดังเนื้อความ

สองคนช่วยกันหิ้วกระเป๋าสองใบไปที่บ้านของประสิทธิ์ โผล่เข้าไปเห็นแม่ของประสิทธิ์พบลับอยู่กั้กับจักรเย็บผ้าเสื้อผ้า ตู้เสื้อผ้าตั้งขวางบังเตียงนอนของพอกับแม่ มีม่านสีน้ำเงินเข้มกั้ระหว่างเตียงกับที่นอนของลูกซึ่งปูไว้กั้กับพื้น ตู้กับข้าวหันหลังชนบที่นอนไว้

(ช่างสำราญ, 2546, หน้า 33)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ที่อยู่อาศัยของคนในสังคมชนบท ขนาดพื้นที่บ้านไม่ค่อยกว้าง ครอบครัวกั้กับลูกจึงไม่สามารถแยกห้องนอนได้ สิ่งของที่ใช้ในประจำวันกั้วางที่ห้องเดียวกัน สมาชิกในครอบครัวกั้ไม่ค่อยมีพื้นที่ส่วนตัวให้อิสระ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงคนในสังคมชนบทฐานะไม่ค่อยสูง อาจะยากจน ซึ่งไม่สามารถซื้อบ้านใหญ่ได้

1.3 การประกอบอาชีพ

นวนิยายเรื่อง ไล่เดือนตาบอดในเขาวงกต ได้กล่าวถึง ย่าของซาริยาเป็นคนที่พึ่งตนเองได้ ย่าไม่ต้องพึ่งพาผู้ขายกั้ดำเนินชีวิตได้ เพราะย่าทำสวนพริกและสวนบัวกั้ปลูกผักบุ้งขาย เมื่อย่า มีเวลาว่างกั้จะรับจ้างงาน ย่าจึงได้พอกินพอกอยู่ ดังเนื้อความ

สำหรับย่า ผู้ขายเป็นสิ่งมีชีวิตที่เห็นแก่ตัวเอาแต่ได้ รังแต่จะนำความทุกข์ มาให้ แม้จะมีผู้ขายดี ๆ มาขออีกหลายคน ย่ากั้ยังคงครองตัวเป็นโสดอยู่คนเดียว เลี้ยงดูลูก ๆ ด้วยการทำสวนพริกบนที่ดินแปลงเล็ก ๆ กั้กับน้ำซึ่งฝัวตายด้วยโรคฝีดาษไป

ตั้งแต่ยังสาว แล้วยังเช่าที่ในแม่น้ำทำสวนบัวกับปลูกผักบุ้งขาย ว่างก็รับจ้างงานใน
ละแวกบ้านรับแก้ซ่อมเสื้อผ้าบ้าง มีรายได้พอกินพออยู่กันไปไม่ขัดสน

(ไส้เดือนตาบอดในเขาวงกต, 2558, หน้า 35)

ตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า นวนิยายได้สะท้อนภาพการประกอบอาชีพมีความหลากหลาย
ของคนในสังคมชนบท พวกเขาไม่เพียงแต่มีอาชีพหนึ่งอย่างเดียวเท่านั้น ยังได้ทำงานอย่างอื่นด้วย แม้จะ
เป็นงานเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็ทำเพื่อจะได้มีรายได้มากกว่าเดิม และจะได้มีชีวิตที่พออยู่พอกินได้ แสดงให้
เห็นถึงความหลากหลายของอาชีพ และความพยายามเพื่อดำเนินชีวิตของคนในสังคม

1.3 อาหารการกิน

นวนิยายเรื่อง ความสุขของกะทิ ได้กล่าวถึง ยายเตรียมอาหารที่หลายอย่างให้กะทิและตา ทำให้
พวกเขารู้สึกมีความสุข ดังเนื้อความ

แสงแดดอ่อนจางทอดลอดผ่านกิ่งก้านใบของต้นกำมปฐะลูรูโหว่บนหลังคา
ตกรกระทบลงบนยกพื้นเตี้ย ๆ ที่ตาเอาผ้าขาวม้าปิดพอบเป็นพิธีและปูรองนั่ง กะทิเปิด
ตะกร้าที่ยายเตรียมมา น้ำพริกลงเรือ ปลาตุกฟู หมูหวาน ไข่เค็ม คลุกเคล้ากันแล้ว
เคี้ยวหาย ๆ ตาพึมพำว่ารักยายก็ตรงนี้เอง

(ความสุขของกะทิ, 2549, หน้า 19)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า อาหารการกินของคนในสังคมจะมีเนื้อสัตว์ที่หาได้ง่าย
และประกอบเครื่องปรุงรสชาติอาหารด้วย อาหารจะมีรสชาติหลายอย่างในมื้อหนึ่ง อาหารส่วนใหญ่
ทำจากธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก อาหารการกินส่วนใหญ่
มาจากธรรมชาติ

2. ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ

นวนิยายเรื่อง ลับแล,แก่งคอย ได้กล่าวถึง ปู่เป็นคนสำคัญที่หาเงินมาเลี้ยงคนทุกคน
ในครอบครัว เมื่อปู่เสียชีวิตไปแล้ว ครอบครัวของลับแลก็จะอยู่ในความยากลำบากมากกว่าเดิม ย่าและพ่อ
มีรายได้น้อยไม่สามารถเลี้ยงลูก 5 คนได้ ดังเนื้อความ

ย่ากับพ่อยังคงทำงานอยู่ในสวนมะพร้าวต่อไป แม้รายได้จะมีเพียงแค่ว่าซื้อ
ข้าวสารรอกหม้อเท่านั้น พ่อเล่าว่าหลังปู่ตายจากไปอาหารเย็นหลาย ๆ มื้อของ
ครอบครัวก็คือข้าวต้มที่ใส่น้ำเยอะๆ เคี้ยวจนเม็ดข้าวแตกพองและเหลวข้นเหมือน
โจ๊ก ส่วนกับข้าวก็คือก๋วยเตี๋ยวเม็ดเท่านี้วก้อยแช่อยู่ในถ้วยน้ำปลา ตักข้าวคำหนึ่งก็
ใช้ตะเกียบคีบเม็ดกวัดขึ้นจากถ้วยเพื่อดูดเอาความเค็มจากน้ำปลานั้นก็หย่อน
กลับลงไปชุปน้ำปลาในถ้วยดั้งเดิม

(ลับแล,แก่งคอย, 2552, หน้า 44)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า นวนิยายได้สะท้อนภาพเศรษฐกิจในครอบครัวที่เป็นชนชั้นล่างซึ่งมีฐานะไม่ค่อยดี รายได้ของกลุ่มชนชั้นล่างที่ได้รับไม่สามารถเลี้ยงดูคนในครอบครัวได้ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวนมากหรือมีสมาชิกสำคัญที่หาเลี้ยงคนในครอบครัวตายจากไป ชีวิตของคนอื่น ๆ ในครอบครัวจึงมีความยากลำบากมากกว่าเดิม สภาพเศรษฐกิจในครอบครัวจึงไม่ดีและจะไม่มีแนวโน้มที่ดีขึ้น

3. ภาพสะท้อนด้านการศึกษา

นวนิยายเรื่อง ลับแล,แก่งคอย ได้กล่าวถึง ลับแลกับน้องทั้ง 5 คนไม่เคยไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน เจ้าของสวนช่วยให้โอกาสแก่น้องเล็ก 3 คนไปเข้าโรงเรียน แต่หลังจากเลิกเรียนต้องช่วยงานในสวนมะพร้าว ส่วนเด็กโตทั้ง 2 คนต้องไปช่วยงานของเจ้าของสวนเป็นเงื่อนไข ดังเนื้อความ

เจ้าของสวนเสนอว่า อยากจะเอาพ่อไปอยู่ที่โรงงานในเมืองพร้อมกันนั้นยังได้ขอตัวน้องสาวของพ่ออีกคนหนึ่งไปด้วย ส่วนน้องคนเล็กอีกสามคนให้อยู่ช่วยงานในสวนมะพร้าวไปก่อน ย่ามีอาการอดเอื้อนด้วยไม่ยากแยกห่างจาก ลูก ๆ ทว่าในช่วงขโมงยามเล็ก ๆ ของชีวิตนั่นเอง ปรกาศแห่งความหวังได้แปลบปลาบขึ้นจากคำว่า ‘โรงเรียน’ ที่ถูกเอ่ยผ่านปากเจ้าของสวน อันเป็นข้อเสนอที่แสนวิเศษและยากที่ตกลงรับคำอย่างไม่รีรอ เมื่อเจ้าของสวนเสนอจะอุปการะน้องคนเล็กสามคนให้เข้าโรงเรียนใกล้ ๆ นี้โดยแลกกับการทำงานในสวนมะพร้าวตอนเย็นหลังกลับมาจากโรงเรียน และภายใต้เงื่อนไขที่ว่าลูก ๆ คนโตอีกสองคนต้องเข้าไปทำงานในเมืองกับแก

(ลับแล,แก่งคอย, 2552, หน้า 47)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า นวนิยายได้สะท้อนภาพครอบครัวในสังคมไทยที่มีลูกหลานจำนวนมาก ไม่สามารถส่งลูกหลานของตนไปโรงเรียนได้ เมื่อมีคนยื่นมือมาช่วยเหลือ แม้จะต้องแลกกับแรงงานของเด็กๆ ผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กเหล่านี้ก็รับตกลงทันที เพื่อให้ลูกหลานตนเองได้เรียนหนังสือ นอกจากนี้ ยังเห็นภาพความช่วยเหลือด้านการศึกษาของคนในสังคมด้วย ถึงแม้มีเด็กที่ยากจน ไม่สามารถเรียนหนังสือที่โรงเรียนได้ เพราะไม่มีเงินไปจ่ายค่าเล่าเรียนแต่คนในสังคมได้เห็นความสำคัญในการศึกษาของเด็กและมีน้ำใจพยายามช่วยเด็กกลุ่มนี้ให้มีโอกาสได้เข้าโรงเรียน ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้หนังสือ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

4. ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมในสังคมไทย

ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมในสังคมไทยในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี และการละเล่น ดังนี้

4.1 ค่านิยม

นวนิยายเรื่อง ลับแล,แก่งคอย ได้กล่าวถึง แม่ของลับแลทำงานบ้านทุกอย่าง เพื่อดูแลครอบครัวให้ดี แต่เขาก็บ่นเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตอยู่เสมอ พ่อของลับแลเป็นฝ่ายที่ไปหาเงินเพื่อเลี้ยงครอบครัว

ฝ่ายเดียว ในความคิดของพ่อคือเขาเป็นผู้ปกครองของครอบครัว เมียต้องเชื่อฟังผัว ลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่
ตั้งเนื้อความ

“อย่ามาขึ้นถึงขึ้นกุแถวนี้ละ ลูก ๆ นั่งหัวโตอยู่นี่ อายมันบ้าง” พ่อสงบลงแล้ว
เริ่มใหม่ “บ้านนี้ใครเป็นหัวหน้าครอบครัว ใคร...”

“ก็เจ้านั้นแหละ”

“นั่นสิ เป็นเมียก็ต้องฟังผัว เป็นลูกก็ต้องอยู่ในโอวาทพ่อแม่” พ่อตั้งต้นเทศนา

“เราเป็นสถาบันเป็นครอบครัวแล้ว จะมาคิดเอาแต่ตัวเองมันไม่ถูกต้อง แกเอา
เงินไปซื้อสร้อยทองมาใส่ แกคิดถึงลูก ๆ มันบ้างมั๊ย อย่าคิดถึงแต่ตัวเอง...” แม่กำลัง
จะอ้าปากพูด “อย่า อย่า ฟังฉันแค่ถามแถวว่าแถวเล่นหวยหรือเปล่า แถวมรับว่าเล่น
ฉันก็แค่จะตักเตือน แต่นี่เล่นโกหกหน้าด้านๆ แถวยังเถียงคำไม่ตกปาก ถ้าไม่คาดคั้น
ก็ไม่ยอมคาย เมียโกหกผัวอย่างงี้มันใช้ไม่ได้ จะให้ทำยังไง จะให้ทำยังไง...”

แม่ก้มหน้านิ่งไม่ตอบคำ

(ลับแล, แถงคอย, 2554, หน้า 177)

จากตัวอย่างได้แสดงให้เห็นว่า ค่านิยมเกี่ยวกับการรับผิดชอบระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง
ไม่เท่าเทียมภายในครอบครัว ผู้ชายมีหน้าที่ไปหารายได้เพื่อเลี้ยงสมาชิกครอบครัว ซึ่งในฐานะที่เป็น
หัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงจะรับผิดชอบการดูแลทั้งผัวและลูก และดูแลงานบ้านให้เรียบร้อย ซึ่งจำเป็นต้อง
ฟังพ่อบุรุษที่หาเงินได้ ค่านิยมเกี่ยวกับการรับผิดชอบภายในครอบครัวคือผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง
อีกทั้งถ้าผู้หญิงทำผิด ผู้ชายก็มีสิทธิ์อบรมสั่งสอนและลงโทษผู้หญิงได้เช่นกัน

4.2 ความเชื่อ

นวนิยายเรื่อง พุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ ได้กล่าวถึง หมา
ตัวหนึ่งที่วิ่งอยู่บนฝั่งพร้อม ๆ กับการเล่นของเรือหมาคอยวิ่งตามเรือไปตลอดทาง ยายทวดเชื่อว่าหมาเป็น
เทวดาปลอมตัวมาคุ้มครองพวกเขาไม่ให้พวกเขาเจอโจร หรือสิ่งอันตราย ยายทวดจึงทำบุญให้หมาตัวนั้น
อย่างสม่ำเสมอ ตั้งเนื้อความ

หมาสี่สวาดแปลกหน้าที่เอาแต่วิ่งเลียบฝั่งติดตามเรือไปเป็น
อาทิตย์ ๆ โดยไม่มีเหตุผล มันคงแค่อยากมีเจ้าของอย่างใคร ๆ เค้าแหละ แต่ยาย
ทวดนะเชื่อว่ามันเป็นเทวดาจำแลงมาคุ้มครองพวกเรา บอกถ้าไม่มีไอ้หมานั้นวิ่งตาม
อารักขาปานนี้ เรือคงไม่แคล้วโดนโจรตักปล้น จนสงครามสงบเมื่อมีโอกาสไปไหว้หลวง
พ่อโสธร ยายทวดเสงี่ยมก็ยังพำร่าขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งหมาผู้พิทักษ์ตัวนั้นมา และยัง
ใส่บาตรไปให้มันบ่อย ๆ แม่นี้ก็แปลก ว่าก็ว่าตัวเองว่าเป็นเทวดาจำแลง แต่ทำบุญตักบาตร
ให้ยังกะให้ผี

(พุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ, 2561, หน้า 54)

จากตัวอย่างได้แสดงให้เห็นว่า นวนิยายรางวัลซีไรต์ได้สะท้อนภาพความเชื่อเกี่ยวกับ เทวดาที่ทำหน้าที่คุ้มครองบุคคลในสังคม ความเชื่อเรื่องเทวดาคู่ครองจึงเป็นที่พึ่งพาในจิตใจของคนในสังคม เมื่อคนอยู่ในความยากลำบาก จะหวังว่ามีใครบางคนมาช่วยตัวเองได้ จึงคิดถึงเทวดาที่มีน้ำใจและความสามารถพิเศษมาช่วยตนเองให้เอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ เมื่อมีความเชื่อคนในสังคมจึงมีพฤติกรรม แสดงความเคารพหรือขอบคุณเทวดาด้วยการนำไปเชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสนา คือ การทำบุญให้ เพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตของตน

4.3 ประเพณี

นวนิยายเรื่อง ความสุขของกะทิ ได้กล่าวถึง เวลาที่ใกล้ถึงวันสงกรานต์ ยายเรียกบางคน มาช่วยสงฆ์พระพุทธรูป เช็ดหิ้งพระ ทำความสะอาดและทิ้งของสกปรก เพื่อเตรียมพร้อมรับปีใหม่ ดังตัวอย่าง

กะทิ ชอบความรู้สึกยามก้านธูปแทรกเบียดผ่านอณูเนื้อทราย นานๆ ครั้งก็จะต้องมีการยกกระถางธูปออกไปเททิ้งเพื่อเปลี่ยนทรายใหม่กะทิยก ไหว แต่ยกเดินขึ้นลงบันไดไม่ไหว ยายก็ไม่เสี่ยงทำเองจึงมักเรียกแรงงานตามแต่จะ หาได้ให้มาช่วย บางทีก็เป็นพี่ทองที่ไหน ๆ ถูกเรียกตัวมาก็มักลงเอยช่วยยายสงฆ์ พระพุทธรูป เช็ดหิ้งพระ ปิดกวาดหยากไย่เสียด้วยเลย ส่วนมากงานทำความสะอาด แบบนี้จะเกิดขึ้นใกล้ ๆ วันสงกรานต์ ล้าง ขำระ ทิ้งของสกปรกเพื่อเตรียมพร้อมรับ ของใหม่ของมงคลยายบอกกะทิ

หลวงลุงเคยเทศน์ไว้คล้าย ๆ ว่าถ้าใจคนเหมือนทรายในกระถางธูปที่เททิ้ง เปลี่ยนใหม่ให้ชาวฟองได้ ก็คงจะดีไม่น้อย

(ความสุขของกะทิ, 2549, หน้า 33)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า นวนิยายรางวัลซีไรต์ได้สะท้อนภาพการกระทำของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวันสงกรานต์ในสังคมไทย คนไทยต้องเปลี่ยนทรายใหม่ในกระถางธูป สงฆ์พระพุทธรูป เช็ดหิ้งพระ ล้าง ขำระ ทิ้งของสกปรก ทำความสะอาดทุกอย่างในบ้าน เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับปีใหม่ กิจกรรมเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความสะอาดตัวเองเพื่อจะได้มีสิ่งมงคลเข้ามาในวันปี ใหม่

4.4 การละเล่น

นวนิยาย เรื่อง ช่างสำราญ ได้กล่าวถึง กำพลกับเพื่อน ๆ จะเล่นด้วยกันในวันหยุด เช่น การเล่นช่อนแอบ เป็นต้น เด็ก ๆ รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินเมื่อเล่นเกมนี้ เสียงโหวกเหวกกรบกรวนผู้ใหญ่ ทำให้ผู้ใหญ่บางคนทนไม่ไหว แต่อารมณ์ของเด็ก ๆ ก็เล่นอย่างมีความสุขมาก ดังตัวอย่าง

สำหรับวันหยุด ย่านห้องแถวคุณแม่ทองจันทร์ราวกับสวนสนุก ทุกครั้งที่มีการ รวมตัวกันเพื่อเล่นช่อนแอบ นับจำนวนแล้วลืมห้าคนพอดี เริ่มต้นจะส่งเสียง

โหวกเหวกเจี๋ยจ้าวจนผู้ใหญ่บางคนทนไม่ไหว ครั้นออกไปเพื่อตวาดให้เงียบ เสียงที่โหวกเหวกกลับหยุดลง กลุ่มเด็กกลายตัวอย่างรวดเร็วเพื่อหาที่กำบังหลบซ่อน เหลือคนเดียวยืนปิดตาอยู่กลางลาน ผู้ใหญ่ถอนใจกลับเข้าบ้าน

เด็ก ๆ ไม่คิดมาก ต่างแอบซ่อนในทุกแห่งซึ่งมีที่กำบังหลังรถ หลังพุ่มไม้ หลังโถงน้ำ ในซอกประตู บนต้นไม้ หลังห้องแถว หากันประเดี๋ยวเดี๋ยวก็ก็นิ่งได้ จนหมด ทว่าหลายครั้งคนหาโดนแปะต้องปิดตาซ้ำอีก

(ช่างสำราญ, 2546, หน้า 55)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า นวนิยายรางวัลซีไรต์ได้สะท้อนภาพการเล่นซ่อนแอบ ซึ่งเป็นการละเล่นของเด็กในชนบท ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายไปซื้อสิ่งของอะไรมาเล่น แค่ใช้วิธีง่ายๆ ไปเล่นกับเพื่อนๆ อย่างซ่อนแอบที่หมู่บ้าน ให้เพื่อนคนใดคนหนึ่งมาหาตนเอง ไม่ต้องใช้เครื่องมือหรือสิ่งของก็เล่นได้ เด็กๆ มีความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินอย่างมีความสุข ถึงจะโดนผู้ใหญ่ดุก็ยังสนุกสนานต่อไป

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 ผลการวิจัยพบว่า ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และด้านวัฒนธรรมไทยปรากฏในนวนิยายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2546-2561 แสดงให้เห็นถึงนวนิยายรางวัลซีไรต์มีได้สะท้อนสภาพต่างๆ ของมนุษย์ที่สังคมไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับความคิดของตรีศิลป์ บุญขจร (2542, หน้า 5-6) ที่กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมไม่ใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นได้จริง ความเป็นจริงทางสังคมจึงสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรม ยังสอดคล้องกับงานวิจัย Zhang Xiaojiao (2558) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ.2556-2557 พบว่า ด้านชีวิตความเป็นอยู่ สังคมชนบทมีชีวิตที่อยู่ร่มเย็น สงบสุขและใกล้กับธรรมชาติ สังคมเมืองมักมีชีวิตที่ทันสมัยและมีความเจริญในทางด้านต่าง ๆ ด้านครอบครัว ผู้ใหญ่มักมีวิธีการที่ดีที่สั่งสอนลูกหลานเพื่อให้เป็นคนดี ด้านวัฒนธรรม ทั้งอาหารไทย มารยาทไทย และความเชื่อของคนไทย ทั้งหมดก็เป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย สังคมไทยนิยมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น

จุดเด่นของงานวิจัยครั้งนี้ คือความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา คนในสังคมไทยส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเชื่อว่ามีนรกกับสวรรค์เป็นจริงบนโลกนี้ ถ้าทำบุญอย่างเสมอจะได้มีผลดีต่อตนเอง นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผี ถ้ามนุษย์มีพฤติกรรมที่ผิดปกติหรือเมื่อรู้สึกร่างกายไม่สบายจะคิดถึงอาจจะโดนผีเข้าตัว กลัวถูกผีทำร้ายตนเอง คนในสังคมเชื่อว่าเมื่อมนุษย์เผชิญความยากลำบาก อาจจะมีเทวดาปรอมตัวมาช่วยเหลือ ความเชื่อเป็นสิ่งที่สำคัญและจะปลูกฝังด้วยการอบรมสั่งสอนผ่านวรรณกรรม ซึ่งเป็นที่พึงทางใจของคนในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2546-2561 มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์ พ.ศ. 2546-2561 ในด้านอื่น ๆ เช่น กลวิธีการแต่ง ความขัดแย้งตัวละคร เป็นต้น
2. ควรวิเคราะห์ภาพสะท้อนที่ได้รับรางวัลอื่นๆ รางวัลแว่นแก้ว รางวัลนายอินทร์ อะวอร์ด เป็นต้น

บรรณานุกรม

- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2561). **ความสุขของกะทิ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- เดือนวาด พิมวนา. (2546) **ช่างสำราญ**. กรุงเทพมหานคร : สามัญชน.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาส ศรีทอง. (2555). **คนแคระ**. กรุงเทพมหานคร : สมมติ.
- วีรพร นิติประภา. (2561). **พุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- _____ . (2561). **ไล่เดือนตาบอดในเขาวงกต**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- สมเกียรติ รัชมณี. (2558). **การแต่งนวนิยาย**. นนทบุรี : สัมปชญัญ.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2554). **ภาพสะท้อนสังคมในนวนิยายปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทิศ เหมะมูล. (2552). **ลับแล, แก่งคอย**. กรุงเทพมหานคร : จุติ.
- ZHANG XIAOJIAO. (2558). **ภาพสะท้อนสังคมไทยในนวนิยายที่ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2556-2557**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทย เป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชน ของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร

The Presentation Techniques of Natural Concepts in Youth Literatures by Phanumat Bhumithavorn

Huang Huiqun^{1*} ดร.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ²

^{1*} ^{2*} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร โดยมีขอบเขตการศึกษาคือ วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวรจำนวน 11 เรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวรมีลักษณะโดดเด่นในด้านการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยใช้กลวิธีดังนี้ 1) การตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง โดยเน้นให้ความสำคัญกับธรรมชาติ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจตั้งแต่แรก และติดตามอ่านต่อไป 2) การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ปลุกฝังให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ให้ความเคารพกับธรรมชาติ 3) การสร้างตัวละครเอกที่เป็นเยาวชน และตัวละครรองที่เป็นผู้ใหญ่ที่ให้ความช่วยเหลือกับเยาวชน นับเป็นตัวอย่างที่ดีด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และให้คำสอนแก่เยาวชน 4) การสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สามารถทำให้อ่านเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมด้วย

คำสำคัญ : กลวิธีการนำเสนอแนวคิด; วรรณกรรมเยาวชน; ภาณุมาศ ภูมิถาวร; ธรรมชาติ

Abstract

This study aimed to analyze the presentation techniques of the natural concept in youth literatures of Phanumat Bhumithavorn. Eleven youth literatures were analyzed. The results found that two literature techniques were used in Phanumat Bhumithavorn's youth literature. The first technique was used by naming the chapters based on the important events emphasized the importance of the nature. Readers would be interested in reading the story from the beginning to the end. Furthermore, the technique of creating the conflicts between human and the nature was used so that the readers could

see the relationship between human and nature. Next, the technique of seniority was used in the literature. For example, adult characters were the role models for youth characters in protecting the environment and giving good advice. Lastly, the technique of creating the natural scene and atmosphere was used to encourage the readers to see the importance of the environment as well.

Keyword : Presentation techniques; Youth Literature; Phanumat Bhumithavorn; Nature

บทนำ

เยาวชนเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า การพัฒนาให้เยาวชนมีความพร้อมเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญของประเทศ การพัฒนาเยาวชน วิธีการหนึ่งคือเมื่อถึงวัยศึกษาย่อมให้ฝึกฝนการใช้ภาษาและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยผ่านการอ่านวรรณกรรมสำหรับเยาวชน วรรณกรรมเยาวชนเป็นงานเขียนที่จัดขึ้นสำหรับกลุ่มผู้อ่านที่มีอายุระหว่าง 12-18 ปี มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากหนังสือสำหรับบุคคลทั่วไป มีวัตถุประสงค์ชัดเจน แก่นเรื่องไม่ซับซ้อน เนื้อหาน่าสนใจ เหมาะสมกับระดับและวัยของผู้อ่าน สำนวนภาษาง่ายไม่ซับซ้อน มีรูปภาพประกอบเนื้อเรื่อง และใช้ตัวอักษรที่อ่านง่ายและชัดเจน เป็นต้น ซึ่งการอ่านวรรณกรรมเยาวชนมีความสำคัญและมีบทบาทในการพัฒนาแนวคิดและพฤติกรรมของเยาวชน

การที่วรรณกรรมเยาวชนจะถูกใจผู้อ่านได้ ขึ้นอยู่กับผู้เขียนจะใช้กลวิธีแบบใด สามารถสร้างงานเขียนให้ทรงคุณค่ามากพอหรือไม่ วรรณกรรมเยาวชนที่เขียนขึ้นมาจำเป็นต้องมีความระมัดระวัง ในกลวิธีการเขียนค่อนข้างมาก ดังที่ วิริยะ สิริสิงห์ (2551, หน้า 85-88) กล่าวว่า การสร้างหรือเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กเรื่องหนึ่งนั้น ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้ 1) กลวิธีการวางโครงเรื่อง ได้แก่ กลวิธีในการเปิดเรื่อง กลวิธีการดำเนินเรื่อง และกลวิธีในการปิดเรื่อง 2) กลวิธีในการเล่าเรื่อง 3) กลวิธีในการสร้างตัวละคร ฉากและบรรยากาศ กลวิธีการแตงนวนิยายสำหรับเยาวชนที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่สามารถสะท้อนเรื่องราวและแนวคิดต่าง ๆ สูผู้อ่านได้สำเร็จ ซึ่งกลวิธีการแตงนับเป็นความสามารถเฉพาะตัวของนักเขียนแต่ละคน

วรรณกรรมเยาวชนมีความสำคัญและมีคุณค่าในการสะท้อนสังคมโดยเฉพาะเรื่องราวปัญหาของเยาวชน และสามารถช่วยปลูกฝังแนวคิด จิตสำนึกเกี่ยวกับความชอบธรรมของสังคมให้แก่เยาวชนได้ด้วย นักเขียนผู้หนึ่งซึ่งเห็นความสำคัญของปัญหาเด็กและเยาวชนและได้ถ่ายทอดปัญหาของสังคมและปัญหาของเยาวชนในนวนิยายอย่างสม่าเสมอคือ ภาณุมาศ ภูมิถาวร เป็นนักเขียนที่มีผลงานวรรณกรรมจำนวนมาก มีหลายรูปแบบ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี ฯลฯ วรรณกรรมเยาวชนประเภทนวนิยาย เป็นงานเขียนที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงในกลุ่มผลงานของเขา ภาณุมาศ ภูมิถาวรเป็นนักเขียนหญิงผู้มุ่งมั่น ใช้สำนวนภาษาที่งามง่าย จริงใจ เขียนวรรณกรรมเยาวชนได้ใสซื่อบริสุทธิ์ ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของตัวเองเข้าในงานเขียนอย่างโดดเด่น เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2519 เกิดกรณี 6 ตุลา จึงเข้าป่า ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2524 จึงออกจากป่า ซึ่งหลังจากนั้น งานเขียนของภาณุมาศ ภูมิถาวรมีแนวโดดเด่นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

และการต่อสู้กับภัยธรรมชาติค่อนข้างมาก เช่นเรื่อง *ภาพอาถรรพณ์* ได้รับรางวัลชมเชยจากรางวัลลูกโลกสีเขียว ปี พ.ศ. 2546

วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร จำนวน 11 เล่ม มีการนำเสนอเรื่องราวของชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ที่พบทั่วไป มีลักษณะเฉพาะของตนเองในการแต่งเรื่อง โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการต่อสู้กับภัยธรรมชาติ ใช้กลวิธีการแต่งที่เหมาะสมเฉพาะของตัวถ่ายทอดออกมา ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในประเทศไทย มีความสนใจศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร ซึ่งการวิจัยจะทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร และเห็นทัศนะที่ผู้เขียนนำเสนอแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาในสังคมได้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร จำนวน 11 เล่ม ดังนี้

1. พยานปากเอก พ.ศ. 2545
2. หลังแนวกระสอบทราย พ.ศ. 2545
3. เรือกลีบบัว พ.ศ. 2545
4. พ่อของวงนา พ.ศ. 2545
5. ภาพอาถรรพณ์ พ.ศ. 2546
6. แสงทองเหนือขอบฟ้า พ.ศ. 2546
7. ไหมแม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2547
8. ความลับของเด็กเกอร์ พ.ศ. 2548
9. ทางแยกข้างหน้า มีอุบัติเหตุบ่อยครั้ง พ.ศ. 2548
10. เมดูซา ของขวัญจากสายน้ำ พ.ศ. 2550
11. บนฟ้ามีช้าง พ.ศ. 2556

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอ เป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการสร้างวรรณกรรมประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะของตน โดยผ่านการพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่อง ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง การวางโครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาและการสร้างฉาก ซึ่งจะมีผลต่องานเขียนอย่างมาก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย (Textual Analysis) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิดและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน
2. ศึกษาชีวประวัติและวรรณกรรมของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. คัดเลือกตามประเภทวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร จำนวน 11 เล่ม ดังนี้ “ไหมแหม” “พยานปากเอก” “หลังแนวกระสอบทราย” “เรือกลีบบัว” “พ่อของวนา” “ภาพอาถรรพณ์” “แสงทองเหนือขอบฟ้า” “ความลับของเด็กเกร” “ทางแยกข้างหน้า มีอุบัติเหตุบ่อยครั้ง” “เมดูซาของขวัญจากสายน้ำ” “บนฟ้ามีช้าง”
4. ศึกษาผลงานวรรณกรรมเยาวชนประเภทนวนิยายของ ภาณุมาศ ภูมิถาวร
5. วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร
6. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร พบว่า วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวรมีลักษณะโดดเด่นในด้านการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยใช้กลวิธีการตั้งข้อบ่ง การสร้างความขัดแย้ง การสร้างตัวละครและการสร้างฉากและบรรยากาศถ่ายทอดออกมา ให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญในการต่อสู้กับภัยธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การตั้งข้อบ่ง

การตั้งข้อบ่งเป็นการตั้งข้อบ่งที่นำผู้อ่านให้เห็นเนื้อหาของเรื่อง ในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการตั้งข้อบ่งคือ การตั้งข้อบ่งตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง ดังตัวอย่าง

ในหนังสือเรื่อง *หลังแนวกระสอบทราย* ผู้แต่งตั้งข้อบ่งตามเหตุการณ์สำคัญในตอน ดังนี้ มี 4 ตอนได้แก่ *ฝนแรงน้ำ น้ำหลาก นาล่ม นกจากรัง* จากตัวอย่างชื่อ “*ฝนแรงน้ำ*” แสดงให้เห็นว่ามีเหตุการณ์เกิดฝนตกหนักและนานเหลือเกิน จนทำให้เกิดน้ำท่วมในทุ่งนา การปลูกข้าวตามฤดูกาลฝนตกของหมู่บ้านปีนี้ จึงมีปัญหาตามมา ข้าวที่ปลูกยังไม่ทันแก่ อาจปีนี้ไม่ได้ผลจากข้าวในนา ซึ่งชื่อ “*ฝนแรงน้ำ*” เป็นการตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง สามารถทำให้อ่านได้รู้เรื่องราวเห็นภาพเกี่ยวกับฝนตก และเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดผลต่อการปลูกข้าวของชาวบ้าน นอกจากนี้ ชื่อบ่ง “*น้ำหลาก*” “*นาล่ม*” สองบ่งนี้มีความสัมพันธ์กันเพราะมีเหตุการณ์น้ำหลาก ฝนตกมาก จึงเกิดผลนาล่ม ต่อไปชื่อบ่ง “*นกจากรัง*” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากนาล่ม ทำให้ชาวบ้านต้องจากบ้านเกิดไปทำมาหากินที่เมืองใหญ่และในตัวอย่างชื่อบ่ง

ที่ยกมา คำว่า “ฝน” “น้ำ” “นา” เป็นคำในหมวดธรรมชาติ วิธีการตั้งชื่อแบบนี้ สามารถให้ผู้อ่านได้รับรู้เนื้อหาในเรื่องโดยตรง ถือว่าเป็นลักษณะการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของภาณุมาศ ภูมิดาวได้ จะเห็นได้ว่า กลวิธีการตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง ส่วนใหญ่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียน เน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภัยธรรมชาติกับมนุษย์ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นตันทะหนี่งเหมือนได้สัมผัสภัยธรรมชาตินั้นด้วย อันเป็นการปลูกฝังแนวคิดให้มนุษย์ตระหนักถึงการเคารพธรรมชาติและควรร่วมมือในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2. การสร้างความขัดแย้ง

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิดาว โดยวิธีที่ใช้ในการวางโครงเรื่องโดย การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้เนื้อเรื่องตื่นเต้น แสดงให้เห็นถึงทั้งด้านภัยธรรมชาติมีอิทธิพลต่อมนุษย์และด้านมนุษย์ทำลายธรรมชาติ จนได้รับผลกระทบจากธรรมชาติ ดังตัวอย่าง ในหนังสือ *พ่อของวนา* มีเรื่อง *คืนไร่เงาะ* ได้กล่าวถึงเกิดเหตุการณ์ฝนตกหนัก น้ำท่วมจนทำให้หมู่ที่เลี้ยงหายไป ดังความที่ว่า

ตกเย็นฝนตกจ๊ก ๆ ลงมาอีก พ่อปรับทุกข์กับแม่ว่ากลัวน้ำจะท่วมยุ้งข้าว เหลืออีกเพียงฝ่ามือเดียวเท่านั้น ฉันท่านอนและหลับสนิทที่โดยไม่รู้ริ้รู้ความทุกข์ของผู้ใหญ่ มาสะดุ้งตื่นอีกครั้งเมื่อเห็นแสงไฟฉายวูบวาบ เสียงคนในบ้าน พุดกัน

“มันเอาไปสองตัวเลย” เสียงพ่อพูดกับตา

(พ่อของวนา, 2545, หน้า 68)

จากตัวอย่างที่ยกมา สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพว่าฝนตกหนัก ทำให้ชาวบ้านทุกข์และกลัวจะเกิดน้ำท่วมยุ้งข้าว และรวมถึงทำให้หมู่ที่เลี้ยงในเล้าถูกท่วมหายไป ฝนตกหนัก น้ำท่วมเป็นภัยธรรมชาติ จะมีผลกระทบต่อมนุษย์ ทำให้มนุษย์ขาดรายได้จากทุ่งนาและหมู่เลี้ยงในปีนี้ ชีวิตของชาวบ้านจะลำบากขึ้น ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินี้สามารถทำให้ผู้อ่านได้รู้ว่าภัยธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรามีการเกิดขึ้นจริงและหนักด้วย

ในหนังสือ *บนฟ้ามีช้าง* มีตอน *น้ำท่วม* ได้กล่าวถึงท้องถื่นถูกน้ำเหนือหลากเข้าท่วมไร่นา ที่อยู่อาศัย ทำให้ชาวบ้านต้องอพยพไปพักที่พัก ดังนี้

น้ำท่วมสูงกว่าเมื่อก่อนมาก จนตาพายเรือไปจอดที่หน้าต่างห้องนอนของตากับแแบงก็ได้ ตาไม่ได้ปิดหน้าต่างไว้ จึงมองเห็นตุ้เสื้อผ้าของตาไหลขึ้นมา ครึ่งเดียว แแบงก็มองไม่เห็นโต๊ะเขียนหนังสือของเขาเลย....

สะพานหน้าวัดน้ำท่วมไปหมดแล้วทำให้ศาลาอยู่ใกล้ทำน่านิดเดียว แแบงก็เจอเพื่อนอีกหลายคนมาที่วัดกับพ่อแม่เหมือนกัน เลยพากันออกไปเล่นที่เตะบอลข้างศาลา....

(บนฟ้ามีช้าง, 2555, หน้า 17)

จากตัวอย่างที่ยกมา ทำให้ผู้อ่านได้เห็นว่าภัยธรรมชาติเรื่องน้ำท่วมนี้ ทำให้ชาวบ้านต้องจากบ้านไป ชีวิตจึงลำบากขึ้น สภาพแบบนี้แสดงให้เห็นถึงภัยธรรมชาติมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ก็เป็นการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และยังสามารเตือนให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ซึ่งหากมนุษย์ไม่ดูแลรักษาธรรมชาติ ธรรมชาติก็จะส่งผลร้ายต่อชีวิตด้วย

อาจกล่าวได้ว่า กลวิธีการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเห็น ทั้งด้านภัยธรรมชาติมีอิทธิพลต่อมนุษย์และด้านมนุษย์ทำลายธรรมชาติ จนได้รับผลกระทบจากธรรมชาติ ถือว่าเป็นลักษณะการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติเฉพาะของภาคภูมิศาสตร์ ภูมิถาวร ทั้งทำให้เรื่องดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านโดยใช้วิธีการบรรยายความงามของธรรมชาติหรือสภาพน่ากลัวของภัยธรรมชาติและยังสามารถเตือนใจผู้อ่านให้ใส่ใจความขัดแย้งที่อยู่รอบตัวเรา แล้วพยายามหาวิธีคลี่คลายความขัดแย้งด้วย

3. ตัวละคร

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาคภูมิศาสตร์ ภูมิถาวร โดยวิธีที่ใช้ในการสร้างตัวละคร ได้แก่ การสร้างตัวละครเอกเป็นเยาวชน และการสร้างตัวละครรองเป็นผู้ใหญ่ ตัวละครดังกล่าวที่ผู้เขียนสร้างขึ้น เป็นตัวละครที่แสดงบทบาทให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และทั้งได้ประสบภัยธรรมชาติหรือร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ตัวละครเอกที่เป็นเยาวชน

ในหนังสือ *เมดูลา ของขวัญจากสายน้ำ* มีตัวละครเอกที่เป็นเยาวชนชื่อ ว่าน เป็นเด็กนักเรียน ม. 4 เป็นเด็กที่ใฝ่รู้ รักการศึกษา ได้ร่วมใจในการศึกษาค้นคว้าวิจัยชีวิตของแมงกะพรุนน้ำจืด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ว่านอ่านข้อมูลจำเพาะที่น้ำฟ้าบันทึกไว้ในสมุดเป็นหน้าแรก ส่วนหน้าต่อ ๆ ไปคือรายละเอียดการค้นคว้าวิจัยที่แม่น้ำครมกับเพื่อนร่วมทีมแต่ละครั้ง ว่าได้พบข้อมูลใหม่ๆ อะไรบ้าง มีการตั้งข้อสังเกตวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผลความเป็นไปได้และข้อสนใจในครั้งต่อไปควรค้นคว้า ว่านอ่านด้วยความที่ไม่น่าเชื่อว่า นักเรียน ม.4 จะมีความสามารถค้นคว้าข้อมูลได้ละเอียดน่าสนใจราวกับทีมวิจัยของผู้ใหญ่ที่เป็นนักวิชาการด้วยซ้ำ...

(เมดูลา ของขวัญจากสายน้ำ, 2550, หน้า 44)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า ว่านเป็นเยาวชนที่ใฝ่รู้ รักการศึกษา มีน้ำใจ มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกับเพื่อนค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแมงกะพรุนน้ำจืด เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ดูแลให้ดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไปนานเท่าที่จะทำได้ การสร้างตัวละครเอกที่เป็นเยาวชนที่รักการศึกษา รู้จักร่วมใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีสามารถสอนให้เด็กรู้จักอนุรักษ์และหวงแหนธรรมชาติ

3.2 ตัวละครรองที่เป็นผู้ใหญ่

ตัวละครรองที่เป็นผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่อยู่แวดล้อมเยาวชน และมีความสัมพันธ์กับเยาวชน ส่วนมากจะให้ความช่วยเหลือเยาวชน ให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกฝังแนวคิดด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับเยาวชนด้วย เช่น ในเรื่อง *ไหมแม* มีตัวละครสำคัญในเรื่องที่เป็นผู้ใหญ่ชื่อพี่โตม เป็นศิลปิน ทำงานอยู่หน่วยงานของเอกชน มีหน้าที่เข้าป่าเก็บภาพนกป่าที่หายาก เอาไปทำปฏิทินปีหน้า จึงได้เข้าป่ากับไหมแม เห็นภาพงดงามของป่า และได้สนทนากันตลอดทาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ในเมืองไม่มีป่านี้จะมีน้อง แล้วจะมีเกาวัลย์มากมายอย่างนี้ได้ไง ถ้าในเมืองมีป่าแบบนี้คงไม่มีหน่วยงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าออกมามากมายอย่างนี้ พี่เองก็คงไม่ต้องเข้าป่ามาเพื่อเก็บภาพนกหายากเหล่านี้ไว้ดูไม่แน่ละ นกบางชนิดที่เราพบมันอาจจะเป็นนกตัวสุดท้ายของเผ่าพันธุ์ที่หลงเหลืออยู่ในประเทศไทยก็เป็นได้” พี่โตมพูดอย่างจริงจัง

(ไหมแม, 2547, หน้า 53)

จากตัวอย่างที่ยกมา เห็นได้ว่า พี่โตมเป็นผู้ใหญ่ที่มีน้ำใจ และเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตัวละครรองที่ผู้เขียนสร้างขึ้นในเรื่องนี้ เป็นผู้ให้ความรู้กับเยาวชน และใส่ใจในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นตัวอย่างที่ดีให้เยาวชนรับรู้ความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ

อาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวรมีลักษณะโดดเด่นในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยใช้กลวิธีการสร้างตัวละครเอกที่เป็นเยาวชนมีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ และสร้างตัวละครรองที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของนักอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อให้เยาวชนปฏิบัติตาม

4. ฉากและบรรยากาศ

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร โดยวิธีที่ใช้ในการสร้างฉากและบรรยากาศได้แก่ การสร้างฉากและบรรยากาศเป็นสถานที่ ที่สำคัญที่เกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับภัยธรรมชาติ และการสร้างฉากและบรรยากาศเป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.1 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่

ในหนังสือ *หลังแนวกระสอบทราย* มีเรื่อง “อุทกภัย” ที่เล่าถึงสถานที่จริงที่เป็นวัด ดังตัวอย่างนี้

ตาวาดหัวเรือเลี้ยวเข้าคลองวัดที่ใช้เป็นที่จัดงานลอยกระทงทุกปี น้ำเปลี่ยนคลองแต่ไม่เอ่อท่วมบริเวณวัด ศาลาและกุฏิพระสามสี่หลังยังตั้งอยู่บนพื้นดิน “ดีจัง น้ำไม่ท่วมวัดหรอกดาว” ทอยลงจากเรือดึงโซ่ผูกไว้กับท่า แล้วช่วยกันหอบข้าวของในเรือเท่าที่พอจะหอบไหวขึ้นไปบนศาลา แล้วกลับมาอีกเที่ยวหนึ่งจน

หมอตายอดเลื้อยเปียกชุ่มออกมาบิดอกแล้วสวมเข้าไปใหม่ “คอยตาอยู่ที่ศาลานะ ตาจะไปหาหลวงพ่อดีียว” ตาลังก่อนจะเดินไปยังกุฏิที่อยู่หลังศาลา

(หลังแนวกระสอบทราย, 2545, หน้า 93)

จากตัวอย่างข้างต้นที่ยกมา ทำให้เห็นภาพน้ำท่วมรอบข้างวัด เหลือแต่วัดที่ไม่ถูกน้ำท่วม สามารถให้ชาวบ้านมาพักอาศัยได้ ฉากที่ชาวบ้านพายเรือหนีน้ำท่วมมาที่วัด แสดงว่า น้ำท่วมหนักมากจนมีแต่วัดที่เป็นคอยสูงเป็นสถานที่อาศัยได้ เป็นฉากที่สอดคล้องกับเรื่องราว ให้เรื่องได้ดำเนินการต่อไปอย่างสมจริง ผู้แต่งนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติโดยผ่านกลวิธีการสร้างฉาก อันเป็นสถานที่สำคัญที่เกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับภัยธรรมชาติ ก็มีส่วนในการกระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติ

4.2 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ในหนังสือ ภาพอาถรรพณ์ มีเรื่อง “ตระเวนวัน” ตระเวนวันเป็นองค์กรเอกชน องค์กรหนึ่ง ที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเชิงอนุรักษ์ขึ้น เช่น เข้าป่า ทำความรู้จัก สัมผัสธรรมชาติ ดังตัวอย่างนี้

“สวยแปลกดีนะ เราอยู่ใต้ร่มไม้ใหญ่ ได้ออกมาเห็นทุ่งหญ้าแล้วโล่งตาโล่งใจจริง ๆ จา เราเดินไปถึงแนวต้นตะแบกโน่นกันใหม่ จะได้ถ่ายรูปชัด ๆ” เอ็มชวนทุกคนพยักหน้าเห็นด้วยทันที ทางลงจากสันภูค่อนข้างชัน โชคดีที่มีเถาวัลย์ให้ประคองตัวลงมา ทุกคนจึงไต่ลงมาได้อย่างปลอดภัย ทุ่งหญ้าหน้าฝนเต็มไปด้วยดอกเปราะภู สลับกับกระเจียวที่ทั้งดอกสีขาวและสีชมพู จารุเพลิดเพลิดอยู่กับการถ่ายรูปดอกไม้และผีเสื้อในทุ่งหญ้า

(ภาพอาถรรพณ์, 2546, หน้า 42)

จากตัวอย่างที่ยกมาเห็นได้ว่า ในป่ายังสมบูรณ์มาก มีต้นไม้ใหญ่โตและสูงมาก มีทุ่งหญ้าและดอกไม้ที่สวยงาม ช่วยแสดงว่าป่านี้ชาวบ้านรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติได้ดี ไม่ทำลายป่าไม้ ธรรมชาติก็เป็นทรัพยากรของมนุษย์ด้วย ในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ ผู้เขียนโดยใช้กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านได้เห็นความงามความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ สามารถปลูกฝังแนวคิดให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่า การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติโดยผ่านกลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่สมจริงและเป็นสิ่งแวดล้อมที่สมจริง โดยการนำเสนอให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ รวมถึงให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพความงามของธรรมชาติและควมน่ากลัวของภัยธรรมชาติที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมา จึงทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมด้วย

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติในวรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมเยาวชนของภาณุมาศ ภูมิถาวร มีลักษณะโดดเด่นในด้านการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ โดยใช้กลวิธีการตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง เพื่อให้เห็นแนวทางของเรื่องอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มแรก โดยเฉพาะให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภัยธรรมชาติกับมนุษย์ การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ช่วยดำเนินเรื่องในเคลื่อนไหวไปตามโครงเรื่อง การสร้างตัวละครเอกที่เป็นเยาวชน มีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติและสร้างตัวละครรองที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของนักรักธรรมชาติเพื่อให้เยาวชนปฏิบัติตามและการสร้างฉากและบรรยากาศ ก็เป็นสถานที่และธรรมชาติ สามารถให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญในการต่อสู้กับภัยธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการแต่งวรรณกรรม ดังที่ ศิวกานต์ ปทุมสูติ (2553, หน้า 260-262) ได้อธิบายว่า กลวิธีการแต่งช่วยให้วรรณกรรมมีเรื่องราวอ่านตั้งแต่ต้นจนจบ และมีคุณค่าให้ความรู้ ข้อคิด และความบันเทิง โดยเฉพาะเยาวชน เช่น การตั้งชื่อบท การวางโครงเรื่อง ซึ่งได้ใช้วิธีที่หลากหลายมาเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง ปิดเรื่อง การสร้างบทสนทนา นอกจากนี้ ผู้แต่งสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่ สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ และการสร้างตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่ซึ่งสมจริงตอบสนองความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งการที่ภาณุมาศ ภูมิถาวรใช้กลวิธีการนำเสนออื่น ๆ สอดคล้องกับกลวิธีการแต่งทั่วไป แต่ในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ ผู้แต่งใช้กลวิธีการตั้งชื่อบท การสร้างความขัดแย้ง การสร้างตัวละครและการสร้างฉากถ่ายทอดออกมาเป็นหลัก

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Luo Yan (2560) เรื่อง *กลวิธีการแต่งและแนวคิดในนวนิยายสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว พ.ศ. 2557* มีผลการวิจัยพบว่า ผู้แต่งได้ใช้กลวิธีการแต่ง ได้แก่ การตั้งชื่อบทด้วยเหตุการณ์สำคัญ การตั้งชื่อบทด้วยฉากสำคัญและการตั้งชื่อบทด้วยสิ่งแวดล้อม การดำเนินเรื่องใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การสร้างตัวละครเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ตัวละครเหนือมนุษย์ และตัวละครสัตว์ การสร้างบทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยตัวละครและบทสนทนาที่ให้คติและข้อคิด มีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและเหตุการณ์ ซึ่งกลวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของภาณุมาศ ภูมิถาวรที่ใช้สอดคล้องกับกลวิธีการแต่งวรรณกรรม โดยผ่านองค์ประกอบทั่วไป เช่น การตั้งชื่อเรื่อง การสร้างความขัดแย้ง การสร้างตัวละคร การสร้างฉากและบรรยากาศ กลวิธีการแต่งของภาณุมาศ ภูมิถาวรโดดเด่นที่สุด คือ การสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่และธรรมชาติ เนื่องจากภาณุมาศ ภูมิถาวรมีประสบการณ์เข้าป่าเมื่อเกิดกรณี 6 ตุลา ซึ่งงานเขียนที่ถ่ายทอดออกมามีความน่าเชื่อถือมากกว่า โดยเฉพาะในการสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ ให้เราเห็นถึงความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ รวมถึงให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพความงามของธรรมชาติและควมน่ากลัวของภัยธรรมชาติ และสามารถให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญในการต่อสู้กับภัยธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยอันนี้ไปใช้ประโยชน์
 - 1.1 ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลที่เป็นนักการเมือง เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ให้ตื่นตัวต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม
 - 1.2. ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มบุคคลทั่วไป เพื่อให้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติ
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาและคุณค่าในวรรณกรรมเยาวชนของภาคภูมิภาครวมถึงภาคอื่น
 - 2.2. ควรศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ของ ภาคภูมิภาครวมถึงภาคอื่น เช่น ประเภทเรื่องสั้น

บรรณานุกรม

- ภาคภูมิภาครวมถึงภาคอื่น. (2555). **บนฟ้ามีช้าง**. กรุงเทพฯ ฯ : มิ่งมิตร
- _____. (2545). **พ่อของวนา**. กรุงเทพฯ ฯ : มิ่งมิตร
- _____. (2546). **ภาพอาถรรพณ์**. กรุงเทพฯ ฯ : มิ่งมิตร
- _____. (2550). **เมตตา ของขวัญจากสายน้ำ**. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร
- _____. (2545). **หลังแนวกระสอบทราย**. กรุงเทพฯ ฯ : บี.เจ.เพลท โทเรสเซเซอร์
- _____. (2547). **ไหมแม**. กรุงเทพฯ ฯ : มิ่งมิตร
- วิริยะ สิริสิงห์.(2537). **การสร้างสรรค้วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ ฯ : สุวีริยาสาส์น
- ศิวกันท์ ปทุมสูติ.(2553).**คู่มือการอ่านคิดวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ ฯ : ศูนย์เรียนรู้อาศรม.
- Luo Yan. (2560). **กลวิธีการแต่งและแนวคิดในนวนิยายสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแวนแก้ว พ.ศ.2557**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

การวิเคราะห์เรื่องมหาสติปัฏฐาน 4
จากงานเขียนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง“ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0”
เล่าเรื่องโดย ประมวล เพ็งจันทร์

The Analysis of “Mahasatipatthana IV” From Buddhist Writings
“Bhavana begins at Kilometer 0” of Pramuan Pengchan

สร้อยญา โชติรัตน์^{1*}

^{1*} มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ เพื่อวิเคราะห์เรื่องมหาสติปัฏฐาน 4 จากหนังสืองานเขียนเรื่อง ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” เขียนโดย ประมวล เพ็งจันทร์ วิจัยเชิงคุณภาพเน้นการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิด การให้ความสำคัญกับภาวนามยปัญญา 2) หลักการ เข้าใจความหมาย “ภาวนา” จากความหมายนิยาม แนวทางหรือวิถีแห่งการปฏิบัติ และ ผลการปฏิบัติ 3) วิธีการปฏิบัติ 1) วิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติของครูบาอาจารย์ 2) ประยุกต์จนลงตัวทั้งรูปแบบและเทคนิคการภาวนา 3) ตัวเคารพในครูบาอาจารย์ 4) สร้างความรู้สึกตัว 5) เข้าใจลักษณะสมณะและวิปัสสนา 6) รู้จุดมุ่งหมายภาวนา คือ ญาณของความรู้ 7) การภาวนาเป็นโลกแห่งความเป็นจริงภายใน

คำสำคัญ : มหาสติปัฏฐาน 4 ภาวนา

Abstract

This article aimed to analyze “Mahasatipatthana IV” in the literature titled “Bhavana”, Beginning at Kilometer 0.” narrated by Pramuan Pengchan. This study used qualitative research paradigm focusing on document analysis. The results showed that various principles were analyzed namely the concept of giving an importance to Panna-Bhavana and the understanding of “Bhavana” from its definition and practical results. The last principle was the methodology of practicing which could be divided into seven steps including analyzing and comparing the practicing of teachers, applying what had been practiced for both form and technique, respecting teachers, being awareness, understanding peacefulness and “Vipassana”, knowing the aim of “Bhavana” and the interior real world.

Keywords : Mahasatipatthana IV , Bhavana

บทนำ

เรื่องมหาสติปัฏฐาน คืออะไร “มหาสติปัฏฐาน” เป็นพระสูตรในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรต้นตูปีก ที่มุนิกาย มหาวรรค [9.มหาสติปัฏฐานสูตร] ที.ม. เล่มที่ 10 ข้อ 372 ถึง ข้อ 405 หน้า 301-340 กล่าวถึง ทางเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือ สติปัฏฐาน 4 ประการคือ 1)พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 2)พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 3)พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 4)พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะมีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ เมื่อขยายความเกี่ยวกับความหมายโดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2553, หน้า 141) ให้ความหมาย“สติปัฏฐาน 4” หมายถึง ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามที่สิ่งๆ มันเป็นอย่างมันเอง ดังต่อไปนี้ 1) **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน** หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริง ว่า เป็นเพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเขา จำแนกปฏิบัติไว้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ 1 อิริยาบถ กำหนดรู้ทันอิริยาบถ 1 สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำความเคลื่อนไหวทุกอย่าง 1 ปฏิกุลมสนิการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ 1 ธาตุมนสิการ พิจารณาเห็นร่างกายของตนโดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ 1 นวสีวธิกา พิจารณาซากศพในสภาพต่างๆ อันแปลกกันไปใน 9 ระยะเวลา ให้เห็นคติธรรมตาของร่างกาย ของผู้อื่นเช่นใดของตนก็จักเป็นเช่น 2) **เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน** หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนาไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเขา คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิส และเป็นนิรามิสตามที่เป็นไปอยู่ในขณะๆ 3) **จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน** หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีระคะ ไม่มีระคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไรก็ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะๆ 4) **ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเขา คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิวรณ์ 5 ชั้น 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่า คืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปได้อย่างไร ตามที่เป็นจริงของมันอย่างๆ

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องมหาสติปัฏฐาน 4 จากงานวิจัยเรื่อง“การสังเคราะห์หนังสืองานเขียนเรื่องมหาสติปัฏฐาน 4” เห็นว่าหนังสืองานเขียนเรื่อง“ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” โดย ประมวลเพ็งจันทร์ มีความน่าสนใจและมีคุณค่าในสาระโดยเฉพาะและเป็นหนังสือ 1 ใน 100 เล่มที่เนื้อหาสาระน่าสนใจสมควรนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติม ดังสาระหนังสือตั้งคำถาม “...ในสังคมไทยปัจจุบัน ความรู้ทางพุทธศาสนาที่เป็นสุตมยปัญญาและจิตตามยปัญญานั้นเรามีพอสมควรแล้วโดยไม่ขาดแคลนส่วนภาวนามยปัญญานั้นยังพร่องอยู่ ขอพวกเราช่วยกันเติมเต็มความรู้ส่วนที่พร่องอยู่นี้ ด้วยการบำเพ็ญภาวนากันเถิด

การวิเคราะห์เรื่องมหาสติปัญญา 4 จากงานเขียนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” เล่าเรื่องโดย ประมวล เพ็งจันทร์

...(คำนำผู้เขียน)”และจากคำถาม “...เทคนิคในการปฏิบัติธรรมทุกเทคนิค เป็นเทคนิควิธีที่ดีเพียงแต่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมกับตัวเองได้อย่างไร...(หน้า 186)” จึงเป็นที่มาของบทความวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เรื่องมหาสติปัญญา 4 จากงานเขียนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” โดย ประมวล เพ็งจันทร์ เพื่อค้นหาวาสาระจากหนังสือสัมพันธ์กับเรื่องมหาสติปัญญา 4 อย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์งานเขียนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” เล่าเรื่องโดย ประมวล เพ็งจันทร์ สัมพันธ์กับสาระเรื่องมหาสติปัญญา 4

ขอบเขตการวิจัย

ด้านสาระ เกี่ยวกับหนังสืองานเขียนเรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” เล่าเรื่องโดย ประมวล เพ็งจันทร์ และพระสูตรมหาสติปัญญา ตามกรอบจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรต้นตปิฎก ที่มณิกาย มหาวรรค [9.มหาสติปัญญาสูตร] ที.ม. เล่มที่ 10 ข้อ 372 ถึงข้อ 405 หน้า 301-340

กรอบแนวคิด

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

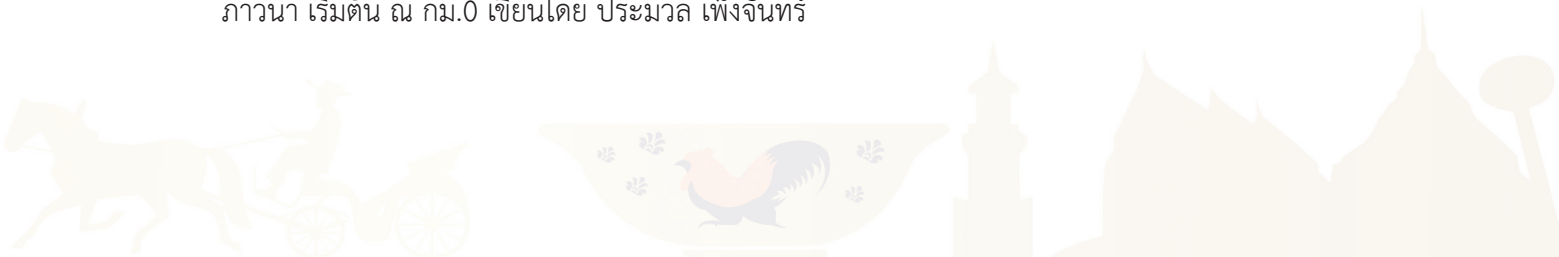
สร้อยญา โชติรัตน์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจวรรณกรรมปัจจุบันเรื่องมหาสติปัญญา 4 งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและประมวลสาระความรู้จากวรรณกรรมปัจจุบันเรื่องมหาสติปัญญา 4 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการสำรวจเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหาสาระจากวรรณกรรม โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ วรรณกรรมยุคปัจจุบันเรื่องสติปัญญา 4 ที่ได้รับการตีพิมพ์ในปี พุทธศักราช 2549-2559 (10 ปี) จำนวน 100 เล่ม ผลการศึกษา พบว่า จากการรวบรวมหนังสือ วรรณกรรมปัจจุบันที่เกี่ยวข้องเรื่องมหาสติปัญญา 4 จำแนกประเภทตามลักษณะวรรณกรรมเรื่องมหาสติปัญญา 4 แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ ประเภท 1) วรรณกรรมแนววิชาการ หมายถึง หนังสือวิชาการแนวเขียนแบบตำราต่าง ๆ และเกี่ยวกับพระไตรปิฎก มักอ้างอิงคำบาลีเพื่ออธิบายความเนื้อหาสาระ จำนวน 15 เล่ม ร้อยละ 15 ประเภท 2) วรรณกรรมแนวคำสอนครูบาอาจารย์ หมายถึง คำสอนครูบาอาจารย์ที่อธิบายวิธีการภาวนาปฏิบัติและแนวปฏิบัติเรื่องมหาสติปัญญา 4 จำนวน 45 เล่ม ร้อยละ 45 ประเภท 3) วรรณกรรมแนวนักเขียนค้นคิด หมายถึง งานเขียนที่ผู้เขียนได้ค้นคิดศึกษาเรื่องสติปัญญา 4 จากการศึกษาของผู้เขียน จำนวน 25 เล่ม ร้อยละ 25 ประเภท 4) วรรณกรรมแนวบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ หมายถึง หนังสือที่ผู้เขียนได้นำหลักการเรื่องมหาสติปัญญาไปบูรณาการเขียนกับศาสตร์สมัยใหม่หรือการนำหลักการสติปัญญา 4 ไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ จำนวน 15 เล่ม ร้อยละ 15

สร้อยญา โชติรัตน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เรื่องมหาสติปัญญา 4 จากงานวรรณกรรมเรื่อง ศิลปะการปฏิบัติสมาธิ (The art of meditation) เขียนโดย มาติเยอ ริการ์ (Matthieu Ricard) ผลการศึกษา พบว่า สาระจุดเน้นวรรณกรรม คือ หลักการเน้นด้านจิตตานุปัสสนาสติปัญญา เป็นการอธิบายเรื่องจิตเป็นหลักแกนนำ อย่างสอดคล้องกัน เน้นการฝึกฝนฐานจิตให้เป็นจิตบริสุทธิ์ เน้นการฝึกจิตเพื่อเปลี่ยนแปลงจิต โดยใช้สติปัญญาเป็นฐานเรียนรู้ปรากฏการณ์ของจิต องค์ความรู้เกี่ยวกับสติปัญญา คือ การรู้เป็นฐานปรากฏการณ์ของจิต ฐานจิตนำไปบูรณาการคำตอบให้ลึกซึ้งในตัวนำจิตสู่การปฏิบัติสมาธิ เข้าใจธรรมชาติของจิต ด้านกาย คือ การฟังความรู้สึกไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ละส่วน ด้านเวทนา คือ ฝึกการสร้างสมดุลอารมณ์ ด้านธรรม คือ เห็นความจริงอย่างลึกซึ้ง

จากนิยาม วรรณกรรมแนวนักเขียนค้นคิด หมายถึง งานเขียนที่ผู้เขียนได้ค้นคิดศึกษาเรื่องสติปัญญา 4 โดยเหตุผล จากการศึกษาของผู้เขียนความทันสมัยของหนังสือวรรณกรรมปัจจุบันเชื่อมโยงด้วยภาษาอธิบายความตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่แก่นสาระเรื่องมหาสติปัญญา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การวิเคราะห์หนังสือวรรณกรรมแต่ละเรื่อง นำเสนอเป็นบทความต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

1) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์หนังสือเชิงเนื้อหาสาระ ศึกษาจากเอกสารนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องพระสูตรมหาสติปัญญาการศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาจากหนังสืองานเขียนเรื่อง กาวนา เริ่มตัน ณ กม.0 เขียนโดย ประมวล เพ็งจันทร์

เนื้อหาหนังสือโดยสังเขป ประกอบด้วย ปฏิบัติภาวนาไปเพื่ออะไร อะไรบ้างที่ไม่ใช่การปฏิบัติภาวนา การปฏิบัติภาวนาคืออะไร ทศนคติการปฏิบัติ ทำอย่างไรกับร่างกาย จะทำอย่างไรกับจิต เตรียมการปฏิบัติ บทแผ่เมตตา จัดการกับปัญหา จัดการกับสิ่งที่รบกวนสมาธิ สติและสมาธิ การปฏิบัติภาวนาในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติให้อะไร พลังแห่งเมตตาธรรม การปฏิบัติวิปัสสนาและพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เป็นการศึกษาวิเคราะห์หนังสือในเบื้องต้นทั่วไป

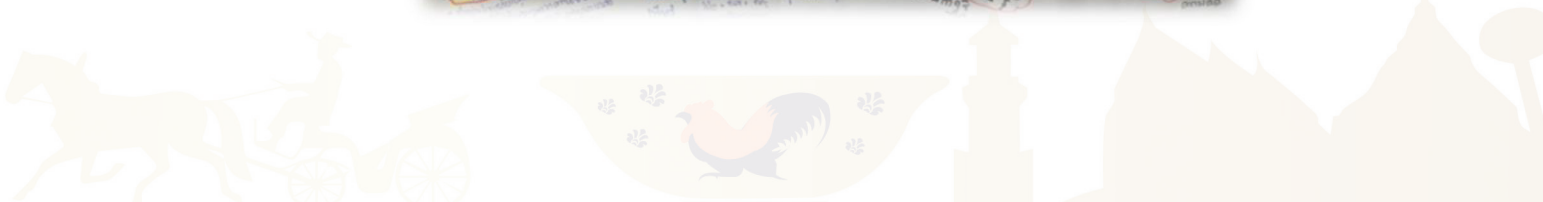
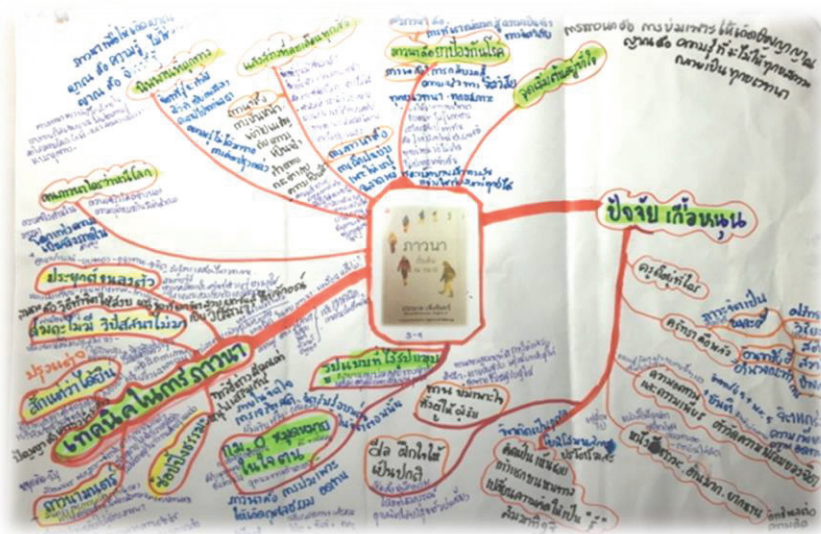

ผู้เขียน	ประมวล เพ็งจันทร์
ครั้งที่พิมพ์	พิมพ์ครั้งที่ 1
ปีพิมพ์	2558
สำนักพิมพ์	บริษัท ตาฟ้าพับลิเคชั่น จำกัด กรุงเทพมหานคร

2) วิเคราะห์งานเขียนทางพระพุทธศาสนาเชิงเนื้อหาสาระหาประเด็นเชื่อมโยงสัมพันธ์กับเรื่องพระสูตรมหาสติปัญญา ตามกรอบจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค [9.มหาสติปัญญาสูตร] ที.ม. เล่มที่ 10 ข้อ 372 ถึง ข้อ 405 หน้า 301-340

3) เก็บข้อมูลโดยใช้แผนที่ความคิด (Mind mapping) จากการเขียนบันทึกจากการอ่าน จึงจำแนกจัดหมวดหมู่เพื่อแยกประเด็นจัดระบบให้สอดคล้องกับเรื่องมหาสติปัญญา 4 หาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสืองานเขียนและพระสูตรสติปัญญา 4 นำไปสู่การสรุปผลการวิจัย

แผนภาพที่ 1 แผนที่ความคิดและคำสำคัญจากหนังสืองานเขียน เรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0”

ผลการศึกษาวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เรื่องมหาสติปัญญาน 4 จากหนังสือเรื่อง“ภาวนา เริ่มต้น ณ กม. 0” โดยจำแนกเป็น แนวคิด หลักการ วิธีการ ได้ผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1) **แนวคิด** การให้ความสำคัญกับภาวนามยปัญญา อธิบายเกี่ยวกับเทคนิคการภาวนา

1) จุดเริ่มต้นภาวนาอยู่ที่ใจก้าวแรกบนหนทาง กม.0 หมุดหมายในใจตนเปลี่ยนความคิดให้เป็นความรู้ ทาน บ่ม 2) เพาะปัจจัยเกื้อหนุนคิดเป็นเห็นชอบ ศิล ฝึกใจให้เป็นปกติ รูปแบบที่ไร้รูปแบบ เทคนิคในการ ภาวนา ประยุกต์จนลงตัว สมถะไม่มีวิปัสสนาไม่มา

“...ภาวนาคือ กระบวนการทางด้านจิตใจที่เราน้อมไปเอาสภาวะกุศลธรรม มาปรากฏองกงามอยู่ในใจเรา และบ่มเพาะให้กุศลธรรมนี้ปรากฏเป็นการกระทำทาง กาย วาจา และใจ ของเรา โดยเป็นปกติ เป็นธรรมชาติ...(หน้า 39)”

2) **หลักการ** เข้าใจ “ภาวนา” จาก 1) ความหมายนิยาม 2) แนวทางหรือวิถีแห่งการปฏิบัติ

3) ผลการปฏิบัติ จากความหมาย “ภาวนา” หมายถึง การบ่มเพาะกุศลธรรมให้เจริญองกามขึ้นภายใน เนื้อตัวของผู้บำเพ็ญภาวนาการทำความเข้าใจ ความหมายแท้จริงไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการครุ่นคิด แต่จะสามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติภาวนาเท่านั้น ภาวนาเป็นรูปแบบการบำเพ็ญเพื่อให้เกิด ปัญญาญาณ คือการรู้แจ้งในอารมณ์อันเป็นปัจจุบันขณะ ผลของภาวนา เรียกว่า ภาวนามยปัญญา คือสาระสำคัญ บำเพ็ญภาวนา เนื่องการครุ่นคิดถกเถียงกัน แต่ปรากฏชัดต่อผู้ปฏิบัติภาวนาจนเกิดผล คือการรู้แจ้ง อารมณ์ด้วยความเบิกบาน

“... การปฏิบัติภาวนานั้น ความหมายของการภาวนาปรากฏขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ 1) ภาวนาในความหมายของวิถีการปฏิบัติ อันเป็นรูปแบบการบำเพ็ญเพื่อให้เกิดปัญญาญาณ คือ การรู้แจ้งในอารมณ์อันเป็นปัจจุบันขณะ 2) ภาวนาในความหมายของผล อันได้แก่ปัญญา ซึ่งเกิดจากภาวนาที่เรียกว่า ภาวนามยปัญญา...ภาวนามยปัญญา คือ สาระสำคัญของการบำเพ็ญภาวนา และสาระสำคัญนี้ อยู่เหนือ การครุ่นคิดถกเถียงกัน แต่ปรากฏชัดต่อผู้ปฏิบัติภาวนาจนเกิดผล คือ การรู้แจ้งอารมณ์ด้วยความเบิกบาน ... (คำนำผู้เขียน)”

3) **วิธีการปฏิบัติ**

3.1) **วิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติของครูบาอาจารย์** สายการปฏิบัติท่าน

พุทธทาสวัดสวนโมกข์ สายปฏิบัติหลวงพ่อบุชา สายปฏิบัติหลวงพ่อบุเชียน อย่างกรณีอานาปานสติของสวนโมกข์กับการเจริญสติของหลวงปู่ชาใช้ลมหายใจเหมือนกันทั้งสองสายนี้แตกต่างกัน หลวงพ่อบุชา กระตุ้นเร้าให้จิตคิดต่างจากท่านพุทธทาส จะกระตุ้นเร้าให้จิตใช้ความคิด โดยพื้นฐานท่านพุทธทาสมาจากความคิด ท่านคิดที่จะปฏิบัติธรรมแล้วไปเสาะแสวงหาความรู้จากพระไตรปิฎก ในการอ่านหนังสือต้องใช้ความคิด การอ่านหนังสือต้องใช้ความคิดดูความหมายที่ถูกบังคับไว้แล้ว ศึกษาจากหนังสือแล้วทดลองทำ จึงเขียนว่า วิปัสสนาคือกิจกรรมการครุ่นคิดใคร่ครวญเพราะท่านใช้วิธีการนี้แต่ต่อมาท่านจึงเปลี่ยนเป็นวิปัสสนาไม่ใช่ความคิด แต่กรณีของสายหลวงพ่อบุชาท่านศึกษาจากครูบาอาจารย์จะมีความละเมียดละไมของความ เคารพศรัทธาจะหนักแน่นมั่นคงเรื่องระเบียบจารีตที่ต้องยึดถือเป็นแบบแผน สภาวะนี้ทำให้เกิดการปฏิบัติ

ซึ่งดูเหมือนว่า เป็นลมหายใจเหมือนกัน แต่ความจริงต่างกันตรงที่ฐานของจิต ศรัทธาหรือความเคารพจะ นุ่มนวลอ่อนโยนจิต ตัวเคารพจึงสำคัญมากในการปฏิบัติธรรม

“...ผมขอสารภาพตามตรงเลยว่า สมัยที่ผมเคยเจริญอานาปานสติและรู้สึกว่าจะ ผมทำได้จริง ๆ ยังไม่ใช้อานาปานสติที่แท้จริง ผมเพียงแต่สะกดจิต ให้คิดอยู่เรื่องเดียวคือ ลมหายใจ การเจริญอานาปานสติที่แท้จริง คือ การทำจิตให้อยู่กับลมหายใจโดยไม่คิดปรุงแต่ง ซึ่งจำทำให้เกิดภาวะแบบที่ท่านพุทธทาส แปล คือ กายสังขารก็รำบ จิตสังขารก็รำบ ถ้าแปลไทยก็คือ เราไม่ปรุงแต่งในโครงสร้างของกายและจิต ... (หน้า 182)” “...สิ่งบกพร่องของอานาปานสติ คือ อะไร และความโดดเด่นของการสร้างจังหวะตามแนว หลวงพ่อเทียนคืออะไร ผมนำเสนอรูปแบบนี้มาประยุกต์ให้เกิดการภาวนาที่เหมาะสมสำหรับตัวผม... (หน้า 184)”

การเจริญสติแบบเคลื่อนไหวตามแนวหลวงพ่อเทียน จิตนิ่งสงบและอยู่กับการสร้างจังหวะแล้วมี ตัวรู้สึกขึ้นในขณะที่รู้จังหวะต่าง ๆ ประยุกต์ให้เกิดการภาวนาที่เหมาะสมในตัว จึงรู้และเข้าใจทำไม่ อาจารย์พุทธทาสจึงเปลี่ยนข้อความให้เป็นวิปัสสนาไม่ใช่ความคิด เนื่องจากสร้างมาจากฐานความคิด เพราะอาจารย์พุทธทาสใช้ความคิด ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยแล้วสกัดสิ่งที่เป็นความเชื่อออกไปหมด การ สกัดความเชื่อออกไปต้องใช้ความคิดเป็นตัวสกัดความไม่ถูกมันไม่มี เจ้าความคิดนี้ตักตะกอนนอนเนื่องอยู่ ในใจ ผลตามแนววัดสวนโมกข์ยังไม่ได้ใช้จิตรู้ปัจจุบันใช้ความคิดอยู่กับปัจจุบัน สำนึกรู้ได้ตอนที่สร้าง จังหวะตามแนวหลวงพ่อเทียนเพราะทำให้หลุดออกมาจากความคิดได้แล้วอยู่กับจังหวะอยู่เป็นปัจจุบัน ตลอดเวลา นำความรู้ชุดอานาปานสติและหลวงพ่อเทียนมาใช้ในการเดิน เดินกำหนดลมหายใจเหมือนอานาปานสติซึ่งเป็นการเอาจิตไปอยู่กับอริยาบถ ซึ่งเป็นปัจจุบันขณะไม่ได้นั่งสร้างจังหวะเหมือนกับหลวงพ่อ เทียน แต่ใช้ความหมายของการปฏิบัติธรรมแบบรู้ชื่อ ๆ โดยไม่คิดปรุงแต่ง เดินและใช้อริยาบถเดินเป็น ตัวกำหนดรู้และอยู่กับการเดินพอเห็นอารมณ์ที่ปรากฏก็จะรู้เท่าทัน ต่อให้ความคิดเข้ามาแวบหนึ่งแม้จะจู่ โจมสั้น ๆ แต่เห็นพอเห็นแล้วจะเกิดความรู้สึกตัว รู้สึกได้ว่าปล่อยให้เกิดความคิดขึ้น และพอรู้เท่าทัน ความคิด ความคิดมันหายไป

“...สร้างจังหวะตามแนวหลวงพ่อเทียนเพราะมันทำให้เราหลุดออกจากความคิดได้ แล้วก็อยู่กับ จังหวะอยู่กับปัจจุบันตลอดเวลา หลังจากได้ทำอย่างนี้แล้ว...ได้ขยายผลอย่างด้วยการทำอย่างต่อเนื่อง ตอนที่ผมเดิน ผมนำชุดอานาปานสติและชุดหลวงพ่อเทียนมาใช้ในการเดิน ผมเดิน ผมกำหนดลมหายใจ เหมือนอานาปานสติซึ่งเป็นการเอาจิตไปอยู่กับอริยาบถซึ่งเป็นปัจจุบันขณะ ผมไม่ได้นั่งสร้างจังหวะเหมือน หลวงพ่อเทียน แต่ผมใช้ความหมายของการปฏิบัติธรรมแบบรู้ชื่อ ๆ ก็เป็นเนื้อหาของอานาปานสติเหมือนกัน... (หน้า 184-185)”

3.2) ประยุกต์จนลงตัวทั้งรูปแบบและเทคนิคการภาวนา ตัวเคารพในครูบาอาจารย์ ความ ละเมียดละไม อ่อนโยนของจิตเป็นการปฏิบัติธรรมที่ได้ผล สร้างฐานเคารพให้เกิดศรัทธา ผลสถานะทำให้ การปฏิบัติธรรมอ่อนโยน ไม่หยาบ จากแนวอานาปานสติกับการสร้างจังหวะ ลมหายใจเป็นไปโดย ธรรมชาติจะคิดหรือไม่คิด หายใจเข้าหายใจออกอยู่แล้วตามธรรมชาติ เวลาเจริญอานาปานสติ คือไปอยู่กับ ลมหายใจ การสร้างจังหวะไม่ใช่ภาวะปกติ หมายถึง การที่เอาจิตของไปอยู่กับอริยาบถ พอทำไปถึงจุด

จุดหนึ่งจิตกับอริยาบถเป็นอันเดียวกัน เป็นปัจจุบันที่เกิดขึ้น ณ ขณะความรู้สึกตัวในมือที่กำลังพลิกกำลัง ยกจิต รู้โดยไม่ต้องคิด จิตที่รู้โดยไม่ต้องคิดเป็นความรู้ที่ลึกซึ้ง คือญาณ ทัศนะที่ไม่มีความคิด หัวใจสำคัญของการสร้างจังหวะคือ เอาจิตมาอยู่กับกายที่เป็นปัจจุบัน กายที่เป็นปัจจุบันนี้จะไม่ต้องใช้ความคิด การตื่นรู้ของสติที่เป็นปัจจุบัน

“...ประยุกต์จนลงตัว รูปแบบและเทคนิคในการภาวนามีหลายวิธี เช่น อานาปานสติ ยุบหนอพองหนอ การดูเวทนา ดูจิต การเจริญสติในชีวิตประจำวัน การรับรู้การเคลื่อนไหวของกาย...(หน้า 181)” “รูปแบบที่ไร้รูปแบบ...รูปแบบจะเป็นอย่างไร จะทำอย่างไร ก็เป็นเทคนิค เราอาจจะสนใจเชิงเทคนิคก็แสวงหาเทคนิคได้...รูปแบบที่ดีที่เหมาะสม ถ้ายังไม่ได้ ก็แสวงหาไปเรื่อย ๆ...(หน้า 137)” “รูปแบบ ที่ไร้รูปแบบ กระบวนการบ่มเพาะทางจิตใจเพื่อละอภุศลและเพิ่มพูนกุศลนี้ มีสูตรสำเร็จใหม่...กระบวนการนี้บอกเป็นสูตรสำเร็จไม่ได้ ไม่เช่นนั้นกลายเป็นรูปแบบ พอมีรูปแบบ คนก็จะสนใจรูปแบบและพยายามจะรักษารูปแบบ การรักษารูปแบบของคนกลุ่มแรกๆอาจยังเห็นความหมายอยู่ด้วย แต่พอรักษาไปๆ ความหมายมันอาจจะรางเลือน เพราะเราไปให้ความสำคัญกับรูปแบบ...(หน้า 133)” “...ในการภาวนา ถ้ามีรูปแบบ ก็อย่าไปคิดว่าแบบไหนผิด แบบไหนถูก เราเรียนรู้หรือเรียนรู้แบบใด ก็ขอให้หาคุณค่า หาความหมายชอบแบบนั้น ถ้าแบบนั้นยังให้เราไม่พอ เราก็หาแบบใหม่ ก็เอาแบบเก่าติดตัวมาผสมกับแบบใหม่ และเราก็พัฒนาไปได้...(หน้า 233)” “...ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ แล้วเราตั้งคำถามว่า รูปแบบไหนที่เหมาะสมกับเรา ส่วนใหญ่มักจะบอกว่า เลือกให้ถูกจริต แต่ผมอยากเพิ่มเติมว่า จริง ๆ แล้ว รูปแบบที่แตกต่างกัน มีความเหมือนกันอยู่ในเนื้อหา อย่างกรณีที่เราพูดถึงภาวนามันแล้วแต่เราจะกำหนดจุดเริ่มต้น โดยหนทางนี้ก็ไปสู่สภาวะเดียวกัน สภาวะที่ทำให้จิตของเรา มีสมรรถนะที่จะประจักษ์แจ้ง หรือรู้แจ้ง หรือกระจ่างชัด...(หน้า 231)”

3.3) สร้างความรู้สึกตัว วิธีการคือ นำรูปแบบมาประยุกต์ การเติมเต็มสิ่งที่บกพร่องในแนวปฏิบัติอานาปานสติ คืออะไร ความโดดเด่นการสร้างจังหวะคืออะไร นำรูปแบบการประยุกต์จนลงตัว โดยใช้ลมหายใจเหมือนอานาปานสติ เอาจิตไปอยู่ที่อริยาบถ จนเกิดความรู้สึกตัว เห็นอารมณ์รู้เท่าทัน รู้ทันความคิด ความคิดหายไป ใช้วิธีกำหนดลมหายใจแบบอานาปานสติเอาจิตไปอยู่ที่อริยาบถ จนเกิดความรู้สึกตัว เห็นอารมณ์รู้เท่าทันความคิดหายไปรูปแบบประยุกต์แนวอานาปานสติกับการสร้างจังหวะ “รู้สึกตัว” ใช้คำว่า “ความรู้สึก” สำคัญกว่าความคิดคือ ความรู้สึกตัว ว่า จิต ณ ขณะปัจจุบัน ทำหน้าที่อะไรทันทีที่รู้ตัวว่าจิต เผลอคิดไม่ได้รู้สึกแต่ารู้ความรู้สึกตัวตรงนี้ก็กลายเป็นความมหัศจรรย์เป็นความหมายที่ลึกซึ้งของการภาวนาเหมือนกับการภาวนาเกิดผล การภาวนาคือรู้ว่าอะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศลและละสิ่งที่เป็นอกุศลได้ คำว่า ละได้นี้ไม่ต้องไปสั่ง ไม่ต้องกำหนด ไม่ต้องคิดหรือข่ม

“...หัวใจสำคัญของการสร้างจังหวะ คือ เอาจิตมาอยู่กับกายที่เป็นปัจจุบัน กายที่เป็นปัจจุบันนี้จะไม่ต้องใช้ความคิด...(หน้า 190)” “...ทุกช่วงขณะ คือ การปฏิบัติธรรม กินอาหารก็ปฏิบัติธรรม นอนก็ปฏิบัติธรรม เมื่อจิตไปรับรู้อะไรก็รู้ว่า เรารู้สิ่งนั้น มีสติอยู่เสมอ พระที่เจริญสมถวิปัสสนา พอถึงจุดหนึ่งแล้วท่านมีชีวิตง่าย ๆ แต่ความจริงท่านปฏิบัติธรรม...(หน้า 199)” “...ประเด็นคือ ทำอย่างไรที่จะกลับไปสู่การภาวนา

โดยทำให้จิตออกมาจากความคิดให้ได้ หรือลดพื้นที่ในจิตของเราที่ถูกความคิดยึดครองไว้ให้น้อยลง แล้วปล่อยให้จิตมีสติ เพราะเวลาเราคิด เราไม่มีสติ สติคือ มหาสติ ยิ่งปราศจากความคิดเลย...(หน้า 209)

3.4) ศึกษาสมณะและวิปัสสนา สมณะไม่มีวิปัสสนาไม่มา สมณะ คือ ทำสมาธิ วิธีทำให้จิตสงบ พอจิตสงบเมื่อใดก็จิตเข้าสู่ความรู้ ยกขึ้นสู่ไตรลักษณ์เป็นวิปัสสนา ตัวอย่างสายท่านอาจารย์โกเอ็นก้า จะมีการแบ่งแยกเป็นแบบสมณะกับวิปัสสนาเทคนิคดูเหมือนจะมีทั้งสองอย่างอยู่ด้วยกัน จริง ๆ แล้ว คำถามว่า สองสิ่งนี้แยกกันชัดเจนหรือทำแล้วต่อเนื่องกันไป สมณะกับวิปัสสนาเป็นเรื่องของเป้าหมาย สมณะคือ การทำสมาธิเพียงเพื่อให้จิตสงบ ไม่ได้คิดที่จะทำให้รู้แจ้งอะไร การปฏิบัติธรรมตัวสมณะ คือ วิธีทำจิตให้สงบ พอจิตสงบแล้วเมื่อใดที่ยกจิตเข้าไปสู่ความรู้ที่เรียกว่ายกขึ้นสู่พระไตรลักษณ์อย่างนี้เป็นวิปัสสนา การปฏิบัติธรรมท่านอาจารย์โกเอ็นก้า ก้าวแรกคือ ต้องหาวิธีทำจิตของคนที่มาปฏิบัติให้หนึ่งก่อน เพราะถ้าพื้นฐานของจิตไม่มีกำลังที่นิ่งแล้วก็เกิดการรู้แจ้งได้ยาก วิปัสสนา อาจารย์โกเอ็นก้า พูดถึงให้รู้แจ้ง การปฏิบัติภาวนามาสู่วิถีชีวิตมากขึ้นเริ่มที่จะไม่แยกว่าต้องไปทำให้จิตสงบหรือให้จิตนิ่งก่อนหรืออย่างกรณีอานาปานสติของอาจารย์พุทธทาสว่าจะเข้าสู่วิปัสสนาตั้งแต่ตัวฐานกายตั้งแต่ต้นเลยทันที กายสังขารระงับจิตสังขารระงับแล้วเข้าสู่วิปัสสนาเลย บางคนจึงไม่สนใจที่จะจำแนกให้เห็นว่ามีสมณะกับวิปัสสนาแยกกันแต่ความหมายคือเมื่อใดที่ปฏิบัติเพียงเพื่อให้จิตสงบถือว่าเป็นสมณะ การปฏิบัติวิปัสสนามีจำแนกว่ายังอยู่ในขั้นสมณะอยู่เป็นเพียงที่จิตสงบเฉยๆอยู่ในอารมณ์เดียวเฉยๆแต่ไม่ได้รู้แจ้งอารมณ์ ถ้าปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องแยกเช่น หลุมหายใจไปเรื่อย ๆ แล้ววิปัสสนาจะตามมาเองจะเกิดความรู้ขึ้นมาเอง ไม่จำเป็นต้องไปแยกเมื่อจิตสงบระงับจิตก็เกิดการรู้ คำว่า สงบ คือ จิตปราศจากการปรุงแต่ง อานาปานสติภาวนา คำว่า กายสังขารคือการปรุงแต่งทางกาย จิตสังขารคือการปรุงแต่งโดยสภาวะภายใน เมื่อสองสิ่งนี้ระงับหมายถึงไม่มีการปรุงแต่งแล้ว จิตทำหน้าที่รู้เป็นวิปัสสนา อานาปานสติของสายอาจารย์พุทธทาส คือ ตลอดทั้งกาย เวทนาจิตธรรม ฐานกายท่านพุทธทาสเข้าสู่วิปัสสนาญาณได้เลย

“...ในการภาวนาแต่ละสาย เช่น สายของท่านอาจารย์โกเอ็นก้า จะมีการแบ่งแยกเป็นแบบสมณะกับวิปัสสนา...(หน้า 193)” “...ในการปฏิบัติธรรมตามสายท่านอาจารย์โกเอ็นก้า ท่านมีประสบการณ์ว่าสิ่งแรกคือ ต้องหาวิธีทำจิตของคนที่มาปฏิบัติให้หนึ่งก่อน เพราะถ้าพื้นฐานของจิตไม่มีกำลังนิ่งแล้ว ก็เกิดการรู้แจ้งได้ยาก วิปัสสนาซึ่งอาจารย์โกเอ็นก้า พูดถึง ให้เรารู้แจ้ง ตรงนี้ยังแยกอยู่...(หน้า 194)”

3.5) จุดมุ่งหมายภาวนา คำถามว่า เราภาวนาไปเรื่อยๆ จะรู้ได้อย่างไรว่าถูกหรือผิด ภาวนาเพื่อให้เกิดญาณ คือ ความรู้ แต่ไม่ใช่ความรู้จากความคิด ญาณ คือ จิตที่รู้ จิตที่รู้จะทำให้สิ่งที่ เป็นกิเลสจาง คลายไปจากจิต ว่า กิเลสคือความร้อนวันหนึ่งจางคลายลงคือมีความสว่างเพิ่มขึ้นจะรู้ได้จากการที่เคยมองไม่เห็นสิ่งต่าง ๆ หรือเห็นได้อย่างคลุมเครือ ปรากฏว่าเมื่ออาสวะหรืออกุศลจางคลาย เห็นชัดขึ้นมันปรากฏขึ้นในจิต แล้วจิตจะรู้ภาวนานี้พอถึงจุดจุดหนึ่งจะไม่มีคำถามเรื่องถูกหรือผิดเพราะคำถามเรื่องถูกหรือผิดเกิดจากการคิดปรุงแต่งสงสัย กรณีการภาวนาเป็นการมองกลับมาสู่ภายในมองกลับมาสู่ภายในจุดหมายที่สร้างไว้คือจะภาวนาเพื่อให้เกิดญาณ เพื่อให้เกิดความรู้ ที่ทำให้ความโลภ โกรธ หลง ลดลง แสดงว่า มาถูกทาง

“...การภาวนาคือ การฝึกฝนเพาะให้เราารู้หรือฉลาดพอที่จะเบิกบานมีความสุขและแจ่มใสกับสภาวะทุกข์นั้นได้...(หน้า 15)” “...การภาวนาคือ กระบวนการเรียนรู้ ที่จะทำให้ตัวเราซึ่งถือครองร่างกายนี้ อยู่กับบนเงื่อนไขแห่งโลกใบนี้ ในภพภพนี้ มีร่างกาย มีชีวิตและจิตใจอยู่ได้ โดยไม่ถูกบีบคั้น ให้เกิดทุกข์หรือเศร้าหมองขุ่นมัว นี่คือ แก่นแกน หัวใจและความหมายสำคัญของความเป็นพุทธ...(หน้า 258)”

3.6) ภาวนาเป็นการมองเข้ามาสู่ภายในเกิดญาณความรู้ เห็นความโลภ โกรธ หลง ภาวนาต้องทำให้เกิดการรู้ที่เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง จนรู้ที่จิตเกิดขึ้นกลายเป็นรู้สภาวะภายในตัวเอง เดินอยู่กับกำหนดอิริยาบถแล้ว อยู่กับเจริญสมาธิ คือการบ่มเพาะอยู่กับอารมณ์เป็นปัจจุบัน อารมณ์สัมผัส จิตมั่นถูกเขย่าตลอดเวลาการทำสมาธิสมาธิช่วยให้เกิดความใสกระจ่างได้คือน้ำนิ่งตะกอนก้นนอนกันแต่ไม่ได้หมายความว่า จะหมดไป ทางที่ดีคือทำให้น้ำนี้ปราศจากตะกอนจิตเป็นสมาธิจิตที่ไม่ได้คิดปรุงแต่งอะไร เห็นอะไรข้างหน้าสิ่งก็ปรากฏให้จิตรับรู้ว่าเป็นปรากฏการณ์ปัจจุบันไม่ได้คิดอะไร ประยুক্তีใช้กับภายนอก สภาวะจิตที่รู้สึกเกื้อกูลเพื่อโลกเพื่อใครก็ได้เพื่ออะไรก็ได้ พลังของเมตตาธรรมที่ยิ่งใหญ่ เวลาภาวนาไปถึงจุดจุดหนึ่งแล้วรู้สึกได้ถึงความรู้สึกความหมายของการมีชีวิตที่จะได้ช่วยเหลือเพื่อนเกื้อกูลสรรพสัตว์ พลังขับเคลื่อนชีวิตไปตามกระแสเปลี่ยนไปจะมีความหมายใหม่เกิดขึ้นการภาวนาคือการนำไปสู่ความหมายหนึ่งชีวิตจะไม่ผูกติดอยู่กับการหมุนวนเรื่องเกิด เรื่องตาย

“...การภาวนา คือ การหันเข้าไปเผชิญกับความเป็นจริง แล้วก็ทำให้กระจ่างกับความจริง...(หน้า 21)” “...การภาวนา คือ การบ่มเพาะให้เกิดปัญญาญาณ ญาณ คือ ความรู้ที่จะไม่ทำให้ ทุกขภาวะกลายเป็นทุกขเวทนา...(หน้า 14)” “...เราภาวนาเพื่อให้เกิดญาณ ญาณ คือ ความรู้ไม่ใช่ความรู้จากการคิด ญาณ คือ จิตที่รู้ จิตที่รู้จะทำให้ สิ่งที่เป็นกิเลส จางคลายไปจากจิตเรา...(หน้า 247)” “...ถ้าเราภาวนาไปแล้ว ความโลภ ความโกรธ ความหลง ลดลง ก็แสดงว่า เรามาถูกทางแต่ความโกรธ โลภ หลง ไม่ได้เป็นเรื่องผิด อย่างกังวลว่า ภาวนาแล้วทำไมยังโกรธอยู่ ความโกรธยังเกิดขึ้นได้ แต่การภาวนาจะทำให้เห็นความโกรธ แล้วความโกรธที่เราเห็นจะหายไป...(หน้า 248)” “สุดท้าย เมื่อเราเกิดความรู้แจ้งแล้ว ทุกอย่างจะกลายเป็นความว่าง ที่งดงาม ปลายทางของการภาวนาจบลงที่ กม.0 เหมือนกับจุดเริ่มต้น นั่นคือไม่มีสิ่งที่เป็นหลักกิโลอีกแล้ว...(หน้า 257)”

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับสาระเรื่องมหาสติปัญญา 4 พบว่า

1) ฐานกาย พบว่า การผสมผสานการปฏิบัติ การพิจารณาจากลมหายใจ ลมหายใจเป็นธรรมชาติ เมื่อลมหายใจเข้าออกก็รู้ชัด กำหนดรู้กองลมทั้งปวงกายสังขารระงับ และการเคลื่อนไหวของอิริยาบถ การสร้างจังหวะเพื่อเอาสติไปอยู่กับอิริยาบถ เมื่อร่างกายดำรงอยู่โดยอาการใด ๆ ก็รู้ชัดกายที่ดำรงอยู่โดยอาการนั้น เดินใช้อิริยาบถเป็นตัวกำหนดอยู่กับลมหายใจเห็นอารมณ์ที่ปรากฏรู้เท่าทัน เมื่อเห็นจึงรู้สึกตัวรู้เท่าทันอารมณ์ความคิดหายไป ทำความรู้สึกตัว มีสติปรากฏอยู่เฉพาะหน้าว่า “กายมีอยู่” การเจริญสมาธิ เป็นการบ่มเพาะอยู่กับอารมณ์ที่เป็นปัจจุบัน ใช้กายสัมผัสโลก โดยไม่ปรุงแต่ง ถึงจุดที่ไม่มีอะไรที่เป็นสิ่งกำหนดได้เป็นความว่างเปล่า สัมผัสปัญญา ทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การนอน การดื่ม การพูด การนิ่ง พิจารณาเห็นกายในกายภายในอยู่ พิจารณาเห็นกายในกายภายนอกอยู่ พิจารณาเห็นธรรมเป็นเหตุเกิดและดับในกายอยู่...เพียงอาศัยเจริญญาณ เจริญสติ และไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรๆ ในโลก

การวิเคราะห์เรื่องมหาสติปฏฐาน 4 จากงานเขียนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0” เล่าเรื่องโดย ประมวล เพ็งจันทร์

2) **ฐานเวทนา** พบว่า ทุกขสภาวะก่อให้เกิดทุกขเวทนากับคนที่ไม่รู้เท่าทัน ถ้าใครมีจิตรู้เท่าทัน คือ รู้แจ้งว่า สภาวะทุกข์เป็นธรรมชาติจะไม่มีทุกขเวทนาปรากฏหรือบีบคั้นได้ **พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ เห็นเวทนาภายในเห็นเวทนาภายนอก** ตัวรู้ ทำให้ไม่ขุ่นมัว เศร้าหมองเหมือนอารมณ์มากระทบ รู้อารมณ์

3) **ฐานจิต** พบว่า การนำจิตอยู่กับลมหายใจ โดยไม่คิดปรุงแต่ง กายสังขารระงับ จิตสังขารระงับ เอาจิตไปรู้อิริยาบถ **พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ จิตมีรากะ มีโทษะ มีโมหะ หตฺหุ** พิจารณาเห็นธรรมเป็นเหตุเกิดในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมเป็นเหตุดับในจิตอยู่ มีสติเฉพาะหน้า ความสงบคือจิตปราศจากการปรุงแต่งกายสังขาร จิตสังขาร เป็นสภาวะที่จิตเป็นธรรมชาติ จิตไม่ต้องคิดเป็นความรู้สึกซึ่ง เป็นญาณ

4) **ฐานธรรม** พบว่า การศึกษาจากโลกภายในและภายนอก **ตามหลักอายตนะ 6** ให้ความสำคัญกับความรู้สึกมากกว่าความคิด ความคิดจะปรุงแต่งเสมอ ความเป็นพุทธะ คือ การที่เราใช้ชีวิตอยู่อย่างเบิกบานไม่ว่าสถานการณ์ของโลกจะบีบคั้นอย่างไร ภาวนาคือกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ตัวเราซึ่งถือครองร่างกายมีชีวิตไม่ถูกบีบคั้น ไม่เกิดทุกข์เศร้าหมองขุ่นมัว เมื่อเราอยู่ในโลกแห่งความคิดที่ยังมีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน **ทุกขสมุทยอริยสังคัตถ์** เป็นเหตุเกิดขึ้นในภพใหม่ สหระคตด้วยความกำหนดยินดี เป็นเหตุให้เพลิงเพลิงในอารมณ์นั้นๆ คือ **กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา** ทำทุกขณะคือการปฏิบัติธรรมมีสติอยู่เสมอ การภาวนาเป็นการมองเข้ามาสู่ภายในตัว เกิดญาณเป็นความรู้โลกแห่งความเป็นจริงภายใน พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย คือ อริยสังค 4

ตารางที่ 1 แสดงการสังเคราะห์เรื่องมหาสติปฏฐาน 4 จำแนกตาม กาย เวทนา จิต ธรรม จากหนังสือเรื่อง ภาวนา เริ่มต้น ณ กม.0”

ด้าน	กาย	เวทนา	จิต	ธรรม
แนวคิด	-ภาวนาเป็นการบ่มเพาะกุศลธรรมให้เจริญออกงามขึ้นภายในเนื้อตัวของผู้บำเพ็ญภาวนา	-เวทนาเป็นความรู้สึก เป็นเนื้อ เป็นตัว -คิดเป็นสัมมาทิฐิ	-ภาวนา จุดเริ่มต้นที่ใจ ประยুক্ত จนลงตัว -ขันติ จิตแกร่ง ด้วยความนิมโนวล	-การภาวนาคือ การบ่มเพาะให้เกิดปัญญา ญาณ 1) เข้าถึงภาวนาด้วยการปฏิบัติ 2) ประยুক্ত จนลงตัวรูปแบบและเทคนิค ภาวนา 3) ภาวนาเพื่อเกิดญาณความรู้ 4) ภาวนาคือ การหันหน้าไปเผชิญความจริง -ภาวนามยปัญญา สาระสำคัญของภาวนาอยู่เหนือความคิด ปรากฏชัดต่อผู้ปฏิบัติ
	-เจริญอานาปานสติแท้จริงคือทำจิตให้อยู่กับลมหายใจไม่ปรุงแต่ง	-ทุกขเวทนา ทุกขสภาวะ -มองภายใน	-จุดเริ่มต้น อยู่ที่ใจ -จิตคิดเป็น กุศล -จิตต้องรู้จิต	-ทำความเข้าใจความหมาย “ภาวนา” ไม่ใช่เฉพาะครุ่นคิด หาความหมายของคำ แต่สามารถเข้าถึงด้วยการปฏิบัติภาวนา -ภาวนาเพื่อให้เกิดญาณ ญาณ คือ ความรู้ ไม่ใช่ความรู้โลกความคิด

วิธีการ	-นำเทคนิคการปฏิบัติธรรมมาใช้เหมาะสม	-มีความรู้สึกทุกขเวทนา	-สงบปราศจากปรุงแต่ง	-รูปแบบที่ไร้รูปแบบ เป็นกระบวนการบ่มเพาะทางจิตใจเพื่อละอกุศล
	-ภาวนาคือการมีชีวิตอยู่อย่างเบิกบาน ไม่ปรุงแต่ง	ความรู้สึกสุขเวทนา	-จิตคิดเป็นเห็นชอบ	-ภาวนา คือ การที่กลับมาสู่ความเป็นจริงด้วยจิตวิสัย ภาวนา คือ ยาป้องกันโรคภาวนาฝึกฝน บ่มเพาะให้ รู้ฉลาดพอ ที่จะเบิกบาน มีความสุข แจ่มใส สภาวะทุกข์ได้
	-ศิลปะริสสุทธิเกิดจากจิตบริสุทธิ์ ศิลป์ฝึกใจให้เป็นปกติ เพียรอดทน เสียสละ วิริยะ	ความรู้สึกเฉยๆ สุขก็ไม่ใช่ ทุกข์ก็ไม่ใช่	ก้าวหน้า	-ภาวนาใครว่าหนีโลก ความจริงด้านในโลกแห่งความจริงภายในสำคัญ ความจริงโลกภายนอก ความยุติธรรมในมิติสังคม
	ขันติ จาคะ คันทา	ความรู้ที่จะ	ก้าวแรก	-ปัจจัยเกื้อหนุน ครูคืออยู่ที่ใคร ศรัทธา คือพลัง ภาวะจิตเป็นพละ 5 ต้องศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ความอดทน ความเพียร
	เทคนิคการภาวนา	กลายเป็น	บนหนทาง	ตัววัดความพร้อมของจิต
		ทุกขเวทนา	เปลี่ยน	-หนังสือธรรมะอ่านมากยากนานหนังสือมีคุณค่า อิทธิพลต่อความคิดกระตุ้นความคิด
		ทุกขเวทนา	ความคิดให้	ประยุกต์จนลงตัว อานาปานสติ ยุบหนอพอง
		ทุกขเวทนา	เป็น “รู้”	หนอ ดูเวทนา ดูจิต ดูการเคลื่อนไหว มีหลายวิธีนำมาใช้เหมาะสม
		ทุกขเวทนา	สัมมาทิฏฐิ	
		ทุกขเวทนา	-จิตตัวที่รู้ทำ	
		ทุกขเวทนา	หน้าที่รู้ สิ่งถูก	
		ทุกขเวทนา	รู้คือจิตที่มี	

สรุปผลการวิจัย

1. **สาระจุดเน้น** เน้นฐานกายและธรรมนำทาง ตามด้วย ฐานเวทนา จิต โดยการปฏิบัติภาวนา ถ้ามีรูปแบบโดยไม่มียึดติดในรูปแบบ อย่าไปคิดว่ารูปแบบอย่างใดถูกหรือรูปแบบอย่างใดผิด รับรู้เรียนรู้รูปแบบใด ให้หาคุณค่าความหมายของรูปแบบ ถ้าแบบยังไม่พอก็จะหารูปแบบใหม่ ต้องนำเอารูปแบบเก่ามาผสมผสานกับแบบใหม่แล้วพัฒนาได้ พยายามสร้างปัญญาคือ เป็นเครื่องชำระล้าง คัดเลือกเทคนิคการภาวนาด้วยตัวเอง เทคนิคการภาวนาในการปฏิบัติธรรมทุกเทคนิควิธีการที่ดีเพียงแต่ต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับตัวเอง

2. **องค์ความรู้** จำแนกเป็น 1) แนวคิด ต้องให้ความสำคัญกับภาวนามยปัญญา 2) หลักการ เข้าใจความหมาย “ภาวนา” จาก ความหมายนิยาม แนวทางหรือวิธีแห่งการปฏิบัติ และผลการปฏิบัติ 3) วิธีการปฏิบัติ จำแนกลักษณะวิธีการได้ดังต่อไปนี้ วิธีการ 1) วิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติของครูบาอาจารย์ 2) ประยุกต์จนลงตัวทั้งรูปแบบและเทคนิคการภาวนา 3) ตัวเคารพในครูบาอาจารย์ 4) สร้างความรู้สึกตัว 5) เข้าใจลักษณะสมณะและวิปัสสนา 6) หาจุดมุ่งหมายภาวนา คือ ญาณของความรู้ โดยลักษณะวิธีการภาวนาเป็นการมองเข้ามาสู่ภายในเกิดญาณความรู้ การภาวนาเป็นโลกแห่งความเป็นจริงภายในไม่ใช่หนีโลกแต่เป็นความจริงด้านใน ประยุกต์จนลงตัว อานาปานสติ ยุบหนอพอง ดูเวทนา

คูจิต รับรู้การเคลื่อนไหวของกาย สร้างการปฏิบัติภาวนาเชื่อมโยงความรู้ วิธีการและแนวทางมีความทันสมัย เป็นปัจจุบัน เรียนรู้เห็นการเปรียบเทียบ ความรู้สึกภายใน

3. กลวิธีเขียน ใช้ภาษาง่าย ภาษาเป็นการเล่าเรื่อง จากประสบการณ์การปฏิบัติภาวนาแล้วนำมาเรียบเรียงเป็นหนังสือ เนื้อหาประยุกต์ธรรมะเชิงวิชาการผสมผสานการปฏิบัติแท้ ได้อย่างเข้าใจยุคสมัย ปัจจุบันเหมาะสำหรับผู้ที่แสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติภาวนา ความทันสมัยสำหรับการอธิบายเรื่องมหาสติปฏฐาน 4 การยกตัวอย่าง สายการปฏิบัติครูบาอาจารย์ การเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติได้ดีมาก ผู้เล่าเรื่องแสดงให้เห็นว่าการเชื่อมโยงความรู้เป็นอย่างดีครบถ้วนหลายส่วน บูรณาการ จำลองภาพการปฏิบัติอธิบายความด้วยภาษา ยกตัวอย่างครูบาอาจารย์ ความหมาย วิธีการปฏิบัติ

4. แนะนำหนังสือ ต้องมีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรยกตัวอย่างให้เห็นเข้าใจเรื่องการปฏิบัติภาวนาโดยอาศัยประสบการณ์ผู้เขียนเล่าเรื่องราวการเรียบเรียงเล่าเรื่องประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการภาวนาในมุมมองคนยุคสมัยปัจจุบัน หนังสือเรื่องนี้น่าสนใจ มีคุณค่า น่าอ่านแนะนำเป็นอย่างยิ่ง ภาวนามยปัญญานำมาทุกสิ่งเรื่องมหาสติปฏฐาน 4 ต้องมีปัญญาไม่ว่าเทคนิคภาวนาอย่างไร ไม่มีถูกผิด ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติ ความเหมาะสมทันสมัย สังคมยุคปัจจุบัน แนะนำให้อ่านเป็นอย่างยิ่งและนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการปฏิบัติเรื่องมหาสติปฏฐาน 4 ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. การวิเคราะห์ลักษณะการศึกษา 1) ศึกษาสาระเรื่อง มหาสติปฏฐาน 4 เป็นความรู้ความเข้าใจ สาระที่เป็นการตกผลึกจากแนวความคิด วิธีการปฏิบัติเป็นแนวทางของผู้เขียนหนังสือ จึงนำผลจากความรู้ความเข้าใจมาเล่าเรื่องเป็นหนังสือมาอธิบายความเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ผู้คนเรียนรู้และทำความเข้าใจสาระ 2) การศึกษาลักษณะการเขียน เป็นการศึกษาวิธีการนำเสนอจากผู้เล่าเรื่องนำมาสู่การเรียบเรียงเป็นภาษาเขียน ผู้เขียนเล่าเรื่องราวประสบการณ์ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้หนังสือที่น่าสนใจ แนบแน่นกับความเป็นจริงทางปฏิบัติ

2. ภาวนาเป็นการอธิบายความภายใน ภาวนาเป็นการมองกลับเข้ามาภายในตัวเรา แต่ปัญหาคือเราไม่สามารถจัดการความคิดภายในใจของเราได้ปล่อยให้ความคิดเบียดเบียนตัวเรา ซึ่งกระบวนการภายในนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ ภาวนามยปัญญาเป็นความรู้ที่เกิดจากการประจักษ์แจ้งความเป็นไปภายในใจของเรา เป็นชุดความรู้ภาวนามยปัญญาเกิดจากการที่จิตหยั่งรู้ความจริง ที่ปรากฏแล้วเราสามารถอยู่กับความจริงนั้นภายในการเรียนรู้ จากศีล สมาธิ และปัญญา

3. เรื่องมหาสติปฏฐาน 4 เป็นเรื่องดัง “มหาสมุทร” ของธรรมเป็นแก่นธรรม การเข้าถึงจึงมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ตามความเข้าใจ การตกผลึกความคิดและวิธีการปฏิบัติ การเรียนรู้รูปแบบครูบาอาจารย์และการสร้างรูปแบบเฉพาะตน สอดคล้องความทันสมัยในยุคปัจจุบันให้เป็นที่ยอมรับเป็นสมัยปัจจุบันจึงมีคุณค่าต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้เขียนบทความวิจัย นิยามหนังสือแนวนักเขียนค้นคิด หมายถึง งานเขียนที่ผู้เขียนได้ค้นคิดศึกษาเรื่องสติปฏฐาน

4 โดยเหตุผลจากการศึกษาของผู้เขียนความทันสมัยของหนังสือปัจจุบันเชื่อมโยงด้วยภาษาอธิบายความตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่แก่นสาระเรื่องมหาสติปัญญา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้นการเข้าถึงเรื่องมหาสติปัญญา 4 จากหนังสือเรื่องนี้ เป็นความสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาเรียนรู้รูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ และที่สำคัญเหมาะสมกับความเป็นชาวราสทั้งหลาย ที่ยังแสวงหาความรู้ความเข้าใจต่อความทุกข์ และความหลุดพ้นจากความทุกข์ การประยุกต์ใช้ความรู้จากหนังสือเรื่องนี้ไปศึกษา และเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องมหาสติปัญญา 4 ต่อไป

บรรณานุกรม

- ประมวล เพ็งจันทร์. (2558). **ภavanaเริ่มต้น ณ กม.0**. กรุงเทพฯ : บริษัท ตาฟ้าพับลิเคชั่น จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 18. นนทบุรี : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้า สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สร้อยญา โชติรัตน์.(2560). รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง **การสำรวจวรรณกรรมปัจจุบัน เรื่องมหาสติปัญญา 4**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4. เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2560 สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ : เพชรบูรณ์, หน้า 548-560.
- _____ : (2561). **การวิเคราะห์เรื่องมหาสติปัญญา 4 จากงานวรรณกรรมเรื่อง ศิลปะการปฏิบัติสมาธิ (The art of meditation)**. เขียนโดย มาติเยอ รีการ์ (Matthieu Ricard). วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. 4(1) 25, พฤษภาคม 2561, หน้า 15-29.
- _____ : (2561). รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง **การสังเคราะห์วรรณกรรมเรื่องมหาสติปัญญา 4**. สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เชียงใหม่.

ศึกษาเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา

The Study of Choi Songs of Komin Pool Khetkhit-Thongbai Jinda Band in Nakhon Sawan Province

ชูชาติ คุ่มขำ^{1*}

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องศึกษาเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงเพลงฉ่อย วิเคราะห์บทบาทการแสดงเพลงฉ่อย และศึกษาปัจจัยการคงอยู่ของเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา ผลการวิจัยพบว่า เพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา เป็นการแสดงเพลงฉ่อยแบบฉ่าเหนือและมีอัตลักษณ์เฉพาะตนคือมีปีพาทย์ประกอบการแสดง โดยมีลำดับขั้นตอนในการแสดง ได้แก่ การรับงานแสดง การแต่งตัว ปีพาทย์เล่นโหมโรง การร้องไหว้ครู การรำหน้าวง การร้องเดินกลอนหรือร้องเกริ่น การร้องบทประ การเล่นเพลงทรงเครื่อง และการร้องอวยพรหรือร้องลา บทการแสดงของคณะฯ ใช้ลักษณะคำประพันธ์ที่หลากหลายประกอบด้วยบทไหว้ครูแต่งเป็นกลอนมีเนื้อหาบูชาครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพลงรำหน้าวงแต่งเป็นกลอน 2-4 คำกลอน บรรจุทำนองร้องเพลงไทยเดิมอัตราจังหวะ 2 ชั้น ใช้สำหรับประกอบการรำหน้าวง เนื้อหาของเพลงมาจากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน บทเดินกลอนหรือบทเกริ่น และบทประ รวมทั้งบทเพลงทรงเครื่องแต่งด้วยกลอน เพลงฉ่อยมีลักษณะเป็นกลอนหัวเดียว วรรคหนึ่งมีคำ 10-12 คำหรือมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับารร้องของพ่อเพลงแม่เพลง บทเพลงฉ่อยมีลักษณะเด่นในเรื่องการสัมผัสใน การใช้อุปมาโวหาร และกลอนแต่งในส่วนของบทแห่อวยพรแต่งเป็นกลอนแหล่ มีเนื้อหาอวยพรและการขอรางวัลจากผู้ชมจากการศึกษาปัจจัยการคงอยู่ของเพลงฉ่อยพบปัจจัยในสองลักษณะ คือ ปัจจัยจากภายนอก ได้แก่ งานการแสดง ผู้ว่าจ้าง และผู้ชม ส่วนปัจจัยการคงอยู่จากภายในได้แก่ วิธีการแสดง บทการแสดง และน้ำเสียงของพ่อเพลงแม่เพลง ปัจจัยการคงอยู่ทั้งสองลักษณะทำให้เพลงฉ่อยคงอยู่ท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนไป

คำสำคัญ เพลงฉ่อย, นครสวรรค์, โกมินทร์ พูลเขตรกิจ, ทองใบ จินดา

Abstract

The purposes of this research “The Study of Choi Songs of Komin Pool Khetkhit-Thongbai Jinda Band in Nakhon Sawan Province” were to study the playing, analysis of performance, and retention factor of Choi Songs of Komin Pool Khetkhit-Thongbai

Jinda Band in Nakhon Sawan Province. The results were found that the performance style was the song of Choi with Pi Paat accompanying the performance. There were the performance of singing and Nah Paht music. There was a sequence of steps in the show as follows: getting the job (showing and dressing), prelude of Pi Paat, singing for worshipping teachers, dancing to the front of the band, introductory singing, Bod-Pra singing, Phleng Song kroeng performance, singing for greeting or farewell. The script for the performance of the song was composed of a poem of respectful teachers and sacred things. The song that showed in front of the band composed in 2-4 verse rhythms which contained the same Thai traditional melody, 2-level rhythms. The content of the song came from the literature about Khun Khong Khun Phaen. The introductory singing, Bod-Pra singing, and Phleng Song kroeng performance composed by the Choi Songs poem with a single head poem. The first paragraph had 10-12 words or more depending on the singing. The introductory singing, Bod-Pra singing, and Phleng Song kroeng performance composed by the Choi Songs poem which had the characteristics of consonance rhyme within the interior space, using a figure of speech, Red-Hot Lyrics. In the part of the blessing scrip, composed as a poem with the content of blessings and requests for prizes. For retention factor, there were work for the show, the employer and the audience.

Keywords: Choi Songs, Nakhon Sawan, Komin Pool Khetkhit, Thongbai Jinda

บทนำ

จังหวัดนครสวรรค์มีเพลงพื้นบ้านอยู่หลายชนิด เช่น เพลงรำโทน เพลงข้าเจ้าโลม เพลงพิชชฐาน เพลงฉ่อย โดยเฉพาะเพลงฉ่อยของจังหวัดนครสวรรค์ มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน จากการศึกษาของ บัณฑิต สุพรรณยศ (2561, หน้า 10) ทำให้ทราบว่าคณะเพลงฉ่อยของจังหวัดนครสวรรค์เป็นคณะเพลงฉ่อยที่รับงานแสดงเป็นอาชีพและมีชื่อเสียงมาก ในแถบท้องถิ่นภาคกลางตอนเหนือ เริ่มจากพ่อเพลงแม่เพลงคนสำคัญ เช่น นางแดงไทย บุญพาสุข นายสุชิน ทวีเขตต์ จนกระทั่งถึงยุคนางทองใบ จินดา ซึ่งเป็นหลานของ นางแดงไทย บุญพาสุข ได้ก่อตั้งคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา ซึ่งมีผู้ร่วมก่อตั้ง เช่น นายโกมินทร์ พูลเขตรกิจ นางพเยาว์ พันธุ์ลาภะ นางทองหลอม เขตวิทย์ และนางวิเชียร ขุนแก้วเกษงาม

จากการศึกษาเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่า เพลงฉ่อยของจังหวัดนครสวรรค์ คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา เป็นเพลงฉ่อยที่ร้องแบบฉ่าเหนือซึ่งพบในแถบจังหวัดนครสวรรค์ และอุทัยธานี มีท่วงทำนองร้องที่ช้ากว่าฉ่าใต้ซึ่งพบในแถบจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และกรุงเทพฯ รวมทั้งเพลงฉ่อยจำพวกหน้าม่านของรายการคุณพระช่วย ในส่วนของบทเพลงฉ่อยของนครสวรรค์ มีจำนวนคำในวรรคค่อนข้างมากคล้ายเพลงอีแซว อีกประการหนึ่งเพลงฉ่อยของคณะดังกล่าวยังมีผู้ว่าจ้างไปแสดงในเขตจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าเพลงฉ่อยของคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา จะต้องมึลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้สามารถรับงานแสดงได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีสิ่งบันเทิงอื่นเข้ามาแทน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพลงฉ่อยของคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดาในด้านการแสดง บทการแสดงและปัจจัยการคงอยู่ที่ทำให้เพลงฉ่อยดังกล่าวได้รับความนิยมในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการแสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา
2. เพื่อวิเคราะห์บทการแสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการคงอยู่ของเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้แสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา ผู้ว่าจ้าง และผู้ชมการแสดงโดยสุ่มแบบเจาะจง
2. ศึกษาข้อมูลเฉพาะการแสดงและบทการแสดง คำสัมภาษณ์จากผู้ชม/ผู้ว่าจ้าง รวมทั้งปัจจัยการคงอยู่ของเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา
3. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนตุลาคม 2561-กันยายน 2562

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะข้อมูลที่เก็บระหว่างเดือนตุลาคม 2561-กันยายน 2562

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. เพลงฉ่อย หมายถึง เพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา
2. ฉ่าเหนือ หมายถึง ทำนองร้องเพลงฉ่อยในแถบจังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี ลูกคู่รับว่าเอ๋ชา ซา ซาฉ่าซา (ไม่มีหนอยแม่) โดยมีเอกลักษณ์ทางท่วงทำนองร้องซ้ำกว่าฉ่าใต้ซึ่งพบในแถบจังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี และกรุงเทพฯ
3. พ่อเพลง หมายถึง ผู้แสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา ฝ่ายชาย
4. แม่เพลง หมายถึง ผู้แสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา ฝ่ายหญิง
5. ปัจจัยการคงอยู่ หมายถึง สิ่งทำให้เพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา สามารถทำการแสดงได้ในปัจจุบัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง จากกลุ่มคณะเพลงฉ่อยและกลุ่มผู้ชมหรือผู้ว่าจ้าง การบันทึกเสียงและวีดิทัศน์การแสดง
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

การศึกษาเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา ได้ผลการวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การแสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา

เพลงฉ่อยคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา เป็นคณะเพลงพื้นบ้านที่เล่นเพลงฉ่อยเป็นหลักและมีการใช้วงปี่พาทย์ประกอบการแสดงโดยมีขั้นตอนตั้งแต่การรับงานแสดง การแต่งตัวเพื่อทำการแสดง การโหมโรง การร้องไหว้ครู การรำหน้าวง การร้องเดินกลอนหรือร้องเกริ่น การร้องประ การเล่นเพลงทรงเครื่อง จนถึงการร้องอวยพรหรือร้องลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การรับงานแสดงและการแต่งตัวเพื่อทำการแสดง

นางทองหลอม เขตวิทย์หรือทองใบ จินดา จะเป็นผู้รับงานการแสดง โดยรับแสดงทุกงานยกเว้นงานแต่งงานเพราะมีความเชื่อว่า ถ้าเล่นเพลงฉ่อยในงานแต่งงานคู่สามีภรรยาจะทะเลาะกันในภายหน้า อาจเป็นเพราะเพลงฉ่อยมีการร้องแกล้งกันด้วยถ้อยคำรุนแรง เมื่อตกลงรับงานแล้วจะมีการทำสัญญาและวางเงินมัดจำล่วงหน้า จากนั้นนางทองหลอม เขตวิทย์จะติดต่อด่วนแสดงกับสมาชิกในวง ติดต่อด่วนปี่พาทย์ เวทีและเครื่องเสียง เมื่อถึงวันแสดงพ่อเพลง-แม่เพลงจะเดินทางไปยังสถานที่แสดงกันเองโดยบางส่วนแต่งตัวมาจากบ้าน บางส่วนมาแต่งตัวด้านหลังเวทีสำหรับเครื่องแต่งกายเป็นของเฉพาะตนและไม่ได้กำหนดว่าเป็นสีใด แม้จะเล่นงานอวมงคลก็ตาม เพียงแต่ทุกคนต้องนุ่งโจงกระเบนโดยพ่อเพลงมักจะสวมเสื้อคอกลม มีผ้าคาดเอว แม่เพลงสวมเสื้อรัดรูปแขนสั้น คอกว้างปกเลื่อม มีผ้าคาดเอวทั้งชายยาว และมีดอกไม้ประดับผมเล็กน้อย ในบางรายอาจสวมเครื่องประดับ เช่น ทอง ไข่มุก นางทองหลอม เขตวิทย์ (2561, สัมภาษณ์) กล่าวถึงการแต่งตัวว่า “ต้องแต่งให้สวยที่สุด สีต้องเด่นและดูฉลาด คนดูจะได้ดูชุดสวย ๆ ไปด้วย”

1.2 การโหมโรง

การโหมโรงเป็นการบอกกล่าวว่าการแสดงเพลงฉ่อยกำลังจะเริ่มขึ้น โดยมีวงปี่พาทย์บรรเลง ใช้เครื่องดนตรี ได้แก่ ระนาดเอก ฉิ่งวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบ และกรับ เพลงที่บรรเลง เช่น เพลงบังใบ เพลงแขกบรเทศ เพลงแขกเชิญเจ้า นอกจากนี้ยังใช้ปี่พาทย์บรรเลงเพื่อประกอบการแสดงอีกด้วย

1.3 การร้องไหว้ครู

การไหว้ครูเป็นขนบของการแสดงเพลงฉ่อยโดยเริ่มจากปี่พาทย์บรรเลงเพลงวาต่อด้วยเพลงแขกเชิญเจ้า จากนั้นพ่อเพลง-แม่เพลงทั้งหมดขึ้นบนเวทีแบ่งฝั่งชาย-หญิงเรียงหน้ากระดานนั่งพับเพียบ มีเครื่องไหว้ครูประกอบด้วยดอกไม้ 1 ช่อ รูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม บุหรี่ 1 ชอง หมากพลู 9 คำ เงินก้านล 12 บาท เหล้า 1 ขวด และน้ำเปล่า 1 ขวด โดยจัดวางสิ่งของไหว้ครูทั้งหมด

บนพานหรือถาด แล้วนำมาตั้งบนโต๊ะเตี้ย ๆ กลางเวที จากนั้นหัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสที่สุดในคณะ จดรูปเทียนบูชาครู การร้องไห้ครูเริ่มจากพ่อเพลงร้องก่อนตามด้วยแม่เพลง เมื่อไหว้ครูจบปีพาทย์ บรรเลงเพลงสาธุการ ถ้ามีเวลาไม่มากจะไหว้ครูด้านหลังเวทีซึ่งนายสามารถ ประสงค์สุข (2562, สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “...ไหว้ครูหลังเวทีเรียกว่าไหว้ครูราปโดยปูเสื่อนั่งกับพื้น หัวหน้าคณะ จดรูปเทียนแล้วกล่าวคำไหว้ครูเพียงสั้น ๆ จากนั้นจึงขึ้นแสดง”

1.4 การรำหน้าวง

การรำหน้าวงเป็นการรำบูชาครูประกอบการร้องเพลง 2 ชั้น ใช้ทำนองเพลงต่างกันไป เช่น เพลงพม่าห้าท่อน เพลงสร้อยสน เนื้อหาของเพลงนำมาจากวรรณคดี เช่น เรื่องขุนช้าง ขุนแผน วิธีการรำหน้าวงคือพ่อเพลง-แม่เพลงลุกขึ้นรำเวียนขวารอบเครื่องไหว้ครู 3 รอบ เมื่อรำหน้าวงเสร็จ ปีพาทย์บรรเลงเพลงส่ง

1.5 การร้องเดินกลอนหรือร้องเกริ่น

การร้องเดินกลอนหรือร้องเกริ่นพ่อเพลง-แม่เพลงจะแบ่งฝ่ายชายและหญิงโดยเรียง หน้ากระดาน ฝ่ายหญิงอยู่ซ้าย ฝ่ายชายอยู่ขวา จากนั้นพ่อเพลงกล่าวขอบคุณเจ้าภาพ บอกลักษณะ ของงานที่มาแสดงและงานที่รับแสดงในครั้งต่อไป เมื่อได้เวลาพ่อเพลง-แม่เพลงจะร้องฉ่า คือ การร้อง เป็นทำนองชา ฉ่า ชา ขึ้นพร้อมกัน มีการปรบมือและตีกีรับให้จังหวะ จากนั้นฝ่ายพ่อเพลงร้อง เดินกลอนก่อนจนครบทุกคนแล้วจึงเป็นฝ่ายแม่เพลงร้องเดินกลอนจนครบทุกคนเช่นเดียวกัน

1.6 การร้องประ

การร้องประหรือการร้องโต้ตอบเป็นหัวใจของเพลงฉ่อยเพราะความสนุกสนาน ของผู้ชมและการแสดงฝีปากของพ่อเพลง-แม่เพลงจะเกิดขึ้นในช่วงนี้ โดยนางทองหลอม เขตวิทย์ (2561, สัมภาษณ์) อธิบายว่า “ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งร้อง ใครที่สามารถแก้กลอนได้ สามารถจะลุกขึ้น สอดหรือแทรกโต้ตอบได้ทันที”

1.7 การเล่นเพลงทรงเครื่อง

การเล่นเพลงทรงเครื่องของคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา นิยมเล่นเรื่อง พระรถเสน ตอน พระรถเสนหนีนางเมรี มีตัวละครสำคัญ 3 ตัว ได้แก่ พระรถเสน นางเมรี และม้าของ พระรถเสน จับเรื่องตั้งแต่พระฤๅษีแปลงสารให้พระรถเสนแต่งงานกับนางเมรี พระรถเสน ลักห้อยาและดวงตานางสิบสองแล้วหนีไป จนถึงนางเมรีออกตามพระรถเสน การเล่นเพลงทรงเครื่อง ของเพลงฉ่อยคณะนี้ไม่ได้แต่งตัวละครตามเนื้อเรื่องที่แสดง

1.8 การร้องอวยพรหรือร้องลา

การแสดงเพลงฉ่อยจะมีการร้องอวยพรหรือร้องลาเจ้าภาพและผู้ชมเมื่อจบการแสดง เพื่อเป็นการอวยพร ขอรางวัล และลาเจ้าภาพรวมทั้งผู้ชมไปพร้อม ๆ กัน บทร้องอวยพรใช้เพลงแหล่ และมีปีพาทย์เล่นประกอบการร้อง

1.9 การจ่ายเงินค่าตัวนักแสดง วงปีพาทย์ เวทีและเครื่องเสียง

หลังจากจบการแสดงเพลงฉ่อยพ่อเพลง-แม่เพลงจะมาไหว้ขอขมาลาโทษกันด้านหลัง เวทีเพราะขณะทำการแสดงอาจล่วงเกินกันด้วยถ้อยคำและกิริยา รวมทั้งขอคำชี้แนะจากผู้อาวุโส ซึ่งการขอขมาและการขอคำชี้แนะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของคณะเพลงฉ่อย

จากนั้นเจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้างจะนำเงินส่วนที่เหลือจากการวางมัดจำมาจ่ายให้แก่หัวหน้าคณะแล้ว จึงแบ่งจ่ายเป็นค่าตัวนักแสดง ค่าวงปีพาทย์ ค่าเวที และค่าเครื่องเสียง

2. บทการแสดงของเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา

บทเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงซึ่งบทเพลงฉ่อยสามารถแบ่งออกได้ 5 ประเภทตาม ลักษณะการแสดง ได้แก่ บทไหว้ครู บทรำหน้าวง บทเดินกลอนหรือบทเกริ่น บทประ และบทอวยพร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 บทไหว้ครู

การไหว้ครูเป็นการบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือรวมทั้งครูบาอาจารย์ที่สอน เพลงฉ่อยและการแสดง ลักษณะของบทเป็นกลอน มีทำนองที่ร้องซ้ำเนิบ ใช้การปรบมือและตีกรับ ประกอบจังหวะ ดังตัวอย่างบทไหว้ครูต่อไปนี้

ตัวอย่างบทไหว้ครูของแม่เพลง

จะไหว้ครูบาอาจารย์ ที่ได้เป็นสมภารที่พึง ได้สั่งสอนลูกเล็กซึ่ง
หมดทั้งลูกศิษย์ที่มา ทั้งเงินกำนลตันทรัพย์ ลูกจะขอคำนับครูบา ลูกจะขอน้อมกาย
ลงไหว้ครู ที่ลูกได้พากเพียรเรียนความรู้ จำได้หมดทั้งผู้หญิงผู้ชาย จะไหว้ครูโขน
ละครมอญรำ ครูได้จ้บระบำลูกจะไหว้ ไหว้ครูชาติรีปีชวา ของจงดลปัญญาลูกไป
ทั้งครูปีพาทย์ทั้งระนาดฆ้อง ทั้งครูรำครูร้องเครื่องเล่นทั้งหลาย มาจับบ่าลูกใส่จับ
ไหล่ลูกสอน ของจมาแนะบทกลอน จงเป็นตาตารางคอยกางกั้น เกิดครูบันทียาย

จากตัวอย่างบทไหว้ครูมีการไหว้ครูกลอนสอนรำ สอนร้อง ครูละครต่าง ๆ และเชิญมา ปกป้องรักษา แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและการอ่อนน้อมถ่อมตนของเพลงฉ่อย นอกจากนี้ตัวอย่าง ที่ยกมาข้างต้นยังมีการไหว้พระฤๅษีซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดของการละครพ็อนรำและวิทยาการต่าง ๆ ทั้งนี้การไหว้ครูทุกครั้งจะเริ่มบทไหว้พระรัตนตรัยก่อนเสมอ

2.2 บทรำหน้าวง

บทรำหน้าวงเป็นบทกลอนจำนวน 2-4 คำกลอน บรรจุเพลงร้องอัตราจังหวะ 2 ชั้น ใช้ปีพาทย์บรรเลงรับร้อง มีเนื้อหามาจากวรรณคดีไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างเพลงรำหน้าวง

(ร้องเพลงสร้อยสน)

ครานั้นฉิมโฉมเจ้าพลายแก้ว	มาเลื่อนยศศักดิ์แล้วเป็นขุนแผน
ไปเสียดีเชียงใหม่ได้เป็นแดน	ทางราชการตอบแทนรางวัลครั้น
ได้แล้วทูลลากลับมาบ้าน	แสนสำราญปรีเปรมเกษมสันต์
ลงเรือที่นอนใหญ่ไพร่พร้อมกัน	ขุนแผนนั้นนั่งในกัญญามา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นบทรำหน้าวง ใช้ทำนองสร้อยสน เนื้อหาจากวรรณคดีเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ตอน พลายแก้วรบชนะเมืองเชียงใหม่ แล้วได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนแผน

โดยบทเพลงในตอนนี้ นางเพยาร์ พันธุ์ลาภะ (2561, สัมภาษณ์) เล่าว่า “เคยใช้เล่นเพลงทรงเครื่อง เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ในตอนที่ขุนแผนกลับจากทัพแล้วพานางลาวทองมาด้วยจนเกิดมีปากเสียงกับนางวันทอง” การรำนางวันทองนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของการแสดงเพลงฉ่อยของคณะนี้ ซึ่งแตกต่างออกไปจากคณะเพลงพื้นบ้านทั่วไป

2.3 บทเดินกลอนหรือบทเกริ่น

บทเดินกลอนหรือบทเกริ่นเป็นบทกล่าวทักทายผู้ชม และแนะนำตัว รวมทั้งชักชวนให้ฝ่ายหญิงร้องเพลง สำหรับบทเดินกลอนหรือบทเกริ่นนี้ บั้วผัน สุพรรณยศ (2535, หน้า 62) กล่าวว่า “เป็นการร้องออกตัวและแนะนำตัวอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน” ใช้ทำนองร้องแบบฉ่าเหนือ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างบทเดินกลอนหรือบทเกริ่นของแม่เพลง

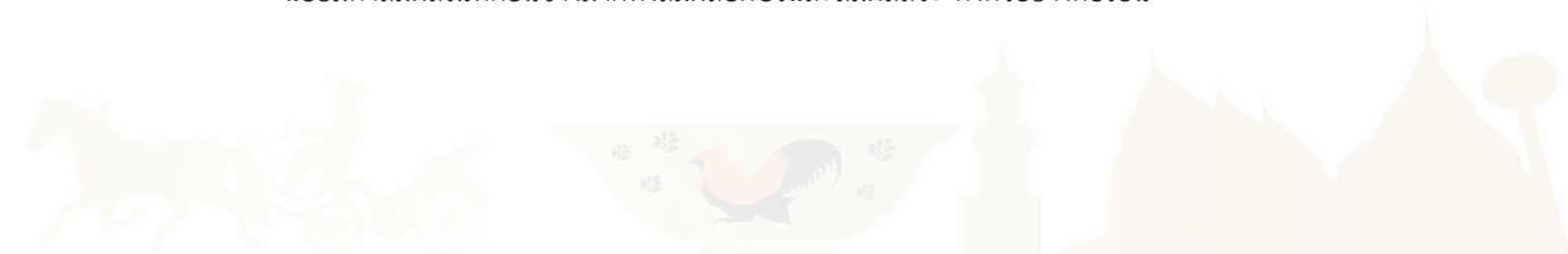
ลูกยกมือขึ้นวันทาขอสมาท่านเสียก่อน	ที่จะกล่าวเชิงกลอนเชิญเข้ามาใกล้ใกล้
มาฟังเสียงแม่ทองใบที่ฉันได้มาแสดง	ฉันร้องช้าอย่าเพิ่งแข่งเลยพี่น้องหญิงชาย
ชุ่มเสียงไม่ค่อยไสร่างกายก็ไม่สวย	ถ้าแรงเชียร์มีช่วยฉันคงไม่แพ้ผู้ชาย
ท่านจะเป็นแรงใจให้ทองใบอย่าเพิ่งบ่น	ถ้าขาดท่านไปสักคนทองใบจะไปพึ่งใคร

จากตัวอย่างบทเดินกลอนหรือบทเกริ่นข้างต้นมีลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอนหัวเดียวคล้าย เพลงอีแซว เพลงเรือ หนึ่งบทมีสองวรรครวมเป็นหนึ่งคำกลอน แต่ละวรรคมีคำประมาณ 6-12 คำ เนื้อหาเป็นการทักทายผู้ชมอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน ออกตัวถึงรูปร่างและการแสดงของตนเป็นการขอความเห็นใจ ความเมตตาจากผู้ชมให้สนับสนุนเพลงฉ่อย อีกทั้งยังตั้งปณิธานที่จะเล่นเพลงฉ่อยต่อไป

2.4 บทประ

บทประเป็นการร้องโต้ตอบด้วยดับต่าง ๆ ส่วนใหญ่เริ่มต้นด้วยการผูกกรัก จากนั้นใครจะดึงเข้าดับไหนก็ว่ากันไป (เอนก นาวิกมูล, 2528 หน้า 567) บทประเป็นบทที่สำคัญที่สุดในการเล่นเพลงเพราะจะแสดงฝีมือได้อย่างเต็มที่ มีการใช้ถ้อยคำที่แสดงปฏิภาณไหวพริบ ทำให้ผู้ชมสนุกสนาน (สุกัญญา สุจฉายา, 2525 หน้า 18) บทประของเพลงฉ่อยคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา มีลักษณะเป็นกลอนหัวเดียว โดยนายโกมินทร์ พูลเขตรกิจ (2562, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “บทประนี้มักจำต่อ ๆ กันมาบ้าง แต่งเองบ้าง ด้นบ้าง หรือมีการจ้างแต่ง เป็นบทของใครของมัน ทุกคนจะมีบทประหรือดับเป็นของตน ไว้สำหรับร้องแก้กัน” สอดคล้องกับ นางวิเชียร ขุนแก้วเกษงาม (2561, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “บทประบางส่วนที่ตนร้องได้จำมาจากแม่แต่งไทยครูเพลงฉ่อยรุ่นเก่าได้สอนไว้ เนื่องจากตนเป็นหลานสาวแม่แต่งไทย” จากการศึกษาพบว่า มีการใช้สัมผัสใน การใช้อุปมาโวหาร กลอนแดง และกลอนสองง่าม ดังนี้

2.4.1 สัมผัสใน คือ สัมผัสของคำที่อยู่ในจังหวะหรือระหว่างจังหวะของบทร้อยกรอง เป็นสัมผัสที่ไม่บังคับมีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550 หน้า 451) บทเพลงฉ่อยมีคำสัมผัสในที่ค่อนข้างมากทั้งสัมผัสอักษรและสัมผัสสระ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างสัมผัสในบทประของพ่อเพลง

แกไม่เหมือนพวกพ้องพี่น้องของพี่	เคยเป็นกะหรี่กันมาแล้วหลายราย
แต่สำหรับพวกพ้องพี่น้องของพี่	เขาก็เป็นคนดีหาความชั่วกันไม่ได้
เป็นคนทำมาหากินขุดดินฟันป่า	บุกลงถางหญ้าไม่ว่าดงที่ไหน
ไม่เคยคิดอุบาทว์ถือความสัตย์เป็นกรรมสิทธิ์	ความคดไม่เคยคิดไปข่มขี่ใคร
หากินถูกกฎไม่เคยกบฏกับชาวบ้าน	ไม่เคยไปประรานชมเหมงแม่เมื่อไร
ไม่เคยได้ไปลวงล่อเอาใจจ้อไปเที่ยวได้จิ้ม	ไปหลอกจุ่มเอาอีจิ้มของเอ็งให้เดือดร้อนใจ

จากตัวอย่างบทประข้างต้นจะพบว่ามีจำนวนคำในวรรคที่มาก มีความยาว 7-8 คำกลอนหรืออาจมากกว่านั้นและยังมีสัมผัสในวรรคที่แพรวพราวทั้งสัมผัสสระและอักษร ทำให้กลอนมีความไพเราะน่าฟัง

2.4.2 การใช้อุปมาโวหาร คือ การเปรียบเทียบโดยนำของสองสิ่งที่แตกต่างกันมาเทียบกัน เพลงฉ่อยมีลักษณะเด่นในด้านอุปมาโวหาร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการใช้อุปมาโวหารในบทประของพ่อเพลง

นึกว่าตัวแกหล่อมาเย็นหัวเราะจนปากโล่ง	หุบฟันไม่ลงเสียนางวายร้าย
จึงร้องบอกพวกพ้องพี่น้องแม่พ่อ	ลองลองมาดูแม่เพลงหล่อมั่นจะสวยแคไรร
แลดูคิ้วมันก็ห่างแต่ดูคางมันก็ยาน	เหมือนตุ๊กตาเสียกะบาลอีเมื่อตอนบ้ายบาย
แลดูต๋าม่อล่อต้อเหมือนกับหม้อค้ำยั้ง	แกมยังอ้วนลงพุงอีฉิบหาย
ดูนมเหี่ยวแป้แหล่เหมือนตาตะแกรงกล้วยปิ้ง	ตุตลืบเหมือนตุตลิ่งก็เขี้ยวนางวายร้าย
นมก็เหี่ยวปอดแปดเหมือนยังกับลูกกะโป่ง	นมแกหดเข้าโครงตะเกียบคิบัมยังไม่ได้

จากตัวอย่างมีการใช้อุปมาเปรียบร่างกายที่ไม่สวยของผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของพื้นบ้านพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันทำให้ผู้ชมเห็นภาพตามและยังเกิดความขบขันกับสิ่งที่พ่อเพลงนำมาเปรียบเทียบอีกด้วย

2.4.3 กลอนแดง คือ กลอนที่มีคำกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรง ๆ ไม่มีการหลีกเลี่ยง คำเหล่านี้ในสังคมถือเป็นคำหยาบ (สุภัญญา สุจฉายา, 2525 หน้า 111) สำหรับการร้องกลอนแดงนี้ นางทองหลอม เขตวิทย์ (2561, สัมภาษณ์) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เมื่อร้องกลอนแดงไปสักระยะ ต้องสังเกตคนดูว่าชอบหรือไม่ ถ้าผู้ชมหัวเราะ ประบมือก็แสดงว่าชอบก็จะเล่นต่อไปแต่ถ้านิ่งนิ่งก็จะเปลี่ยนเป็นกลอนอย่างอื่นแทน และถ้าแสดงในเมืองหรือสถานศึกษาจะระวังในการร้องกลอนแดง” ดังตัวอย่างกลอนแดงต่อไปนี้

ตัวอย่างกลอนแดงในบทประของพ่อเพลง-แม่เพลง

พ่อเพลง : นึกว่าตัวแกหล่อมานั่งหัวเราะเย็นหัวเราะจนปากโล่ง	หุบฟังก็ไม่ลงเขี้ยวนางวายร้าย
จึงร้องบอกพวกพ้องพี่น้องแม่พ่อ	ลองมาดูแม่คนหล่อมั่นจะสวยแคไหน
ดูคิ้วมันก็ห่างดูคางมันก็ยาน	เหมือนตุ๊กตาเสียกะบาลอีเมื่อตอนบ้ายบาย

ยังจะมาคุยกับเขาด้วยว่ารูปสวยร้อยเปอร์เซ็นต์ รูปสวยดีแต่...เหม็นเหมือนหนังหมาไฟไหม้
 แม่เพลง : แกว่าของฉันทันเหม็นมันจะกลายเป็นของหอม ไอ้หน้าหมามึงเฝ้าตอม...อยู่ทำไม
 พ่อเพลง : เขาว่าของแกเหม็นก็มันจะกลายเป็นของหอม ถ้าอย่างนั้นมึงก็ยอมแมวขาย...อีฉิบหาย
 พ่อเพลง : มึงพูดจาหักโคนไม่อายคนอายหมา หน้าของมึงมันช่างหนาเกินไป
 แม่เพลง : ก็แม่ทองใบหน้าบางทำไมไม่นั่งอยู่กับบ้าน มันเล่นเพลง...บานกันอยู่ทำไม
 แม่เพลง : เพราะว่าฉันทันเป็นเพลงเล่นกันเองก็เพลิน พอเลิกแล้วแบ่งเงินกันไปกินสบาย
 ก็ฉันทันมาปรบมือที่ละครดงละคร เก้าบาทสิบบาทประเดี๋ยวเดียวก็ได้
 เพราะฉันทันไม่โง่ไม่เง่าเหมือนแม่เจ้าทรอกไอ้หนู จะได้มีกินแต่รอนอนให้พ่อมึงไป
 แม่เพลง : นกเขามันบินข้ามเขา ไม่ใช่ของเราเฝ้าแต่แลดู (ซ้ำ) ตัวเมียตีปีกพับ ๆ (ซ้ำ)
 พ่อเพลง : ตัวผู้ขยับเสรีจุก เสรีจุก

จากตัวอย่างข้างต้น จะพบกลอนแดงที่กล่าวถึงอวัยวะเพศหญิง อย่างตรงไปตรงมาหลายจุด ทั้งบทประของพ่อเพลงและแม่เพลง เมื่อพิจารณาคำที่ปรากฏในกลอนแดงแล้วอาจเป็นคำหยาบแต่ในการแสดงเพลงฉ่อยถือว่าเป็นข้อยกเว้นที่นำมาเล่นในที่สาธารณะได้และถูกใจผู้ชมตั้งที่นางทองหลอม เขตวิทย์ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ข้างต้น

2.4.4 กลอนสองง่าม คือ กลอนที่มีลักษณะการใช้คำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศ และพฤติกรรมทางเพศอย่างหลีกเลียง (สุกัญญา สุจฉายา, 2525 หน้า 111) สำหรับกลอนสองง่ามจากบทประของเพลงฉ่อยมีไม่มากนักเพราะส่วนใหญ่จะใช้กลอนแดงเพราะถูกใจผู้ชมมากกว่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างกลอนสองง่ามในบทประของพ่อเพลง

ไปได้ข่าวมาจากใครว่านีสัยฉันทันเสีย	มันจึงได้หาเมียไม่ค่อยจะสมมุ่งหมาย
ฉันทันชื่อตรงคงที่น้ำใจก็มีศีลธรรม	ฉันทันแต่จะไม่ต้องถามตรงหัวตรงท้าย
ตรงดั่งตั้งเตไม่โง่งงนอกแฉก	ฉันทันเองนะเลี่ยมมันแต่แรกรู้ว่าแล้วนะดีร้าย
ถ้าเป็นไม้ก็ไม่หุหรือจะทะเลกลางปล้อง	ไม่มีรั้วมีรอกันทรอกแม่ยอดดาใจ
ดีพร้อมเพริศพริ่งว่าความจริงไม่บกพร่อง	เสียอย่างเดียวมันมีปล้องอยู่ตรงปลาย

จากตัวอย่างบทประกลอนสองง่ามข้างต้นมีการใช้คำที่กล่าวถึงลักษณะของอวัยวะเพศชายอย่างหลีกเลียง ไม่กล่าวตรงไปตรงมา โดยให้ผู้ชมได้มีโอกาสจินตนาการเอง

2.4.5 เพลงทรงเครื่อง คือ เพลงฉ่อยที่เล่นเป็นเรื่องมีปี่พาทย์ประกอบ มีการร้องรำ การแต่งตัว เป็นเพลงพื้นบ้านที่เป็นการแสดง (สุกัญญา สุจฉายา, 2555 หน้า 12) การเล่นเพลงทรงเครื่องของคณะเพลงฉ่อยส่วนใหญ่จะเล่นเรื่องพระรถเสน ตอนพระรถเสนหนีนางเมรี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างบทเพลงทรงเครื่อง

<p>พระรถเสน : มาร้องให้รำสั่งอยู่คนละฝั่งคองคา จะลงโทษว่าพระรถคิดคดต่อวงยักษ์ เอ็งมีสกุลเป็นกาจะกลับมาเป็นหงส์ทอง แม่ของเอ็งทรงศักดิ์เป็นยักษ์ศรี นางหญิงพาลใจเพชรไปควักลูกเนตรของแม่ป่า</p> <p>นางเมรี : นางหญิงพาลใจเพชรมาควักลูกเล่นแม่ป่า ตีไปละไอ้พระรถมึงให้โทษต่อวงยักษ์ เมียตามมาจ้อทำหน้างมิแ่ง ดูเอาเถอะพวกเราพวกสาวสาวเจริญศรี เสียลงก็เพราะรักเสียหลักก็เพราะหลง เขาว่าผู้ชายใจคดมาคิดกบฏต่อ...</p>	<p>ไอ้หน้าหอยมันกลับไปหาเมียเมื่อไร ก็ในเมื่อไม่ตายจากและแม่ชื่นดวงใจ เพราะพวกพ้องเองเป็นกาหากินไก่ พระรถเขาจึงได้หนีจากวังใน กูจะทอกระด...กลับไปหาเมียเรื่องอะไร จะถอยเรือกลับไปหาแล้วก็เรื่องอะไร ในเมื่อมึงไม่รักกูก็ไม่ว่าอะไร ตัดพ้อต่อแหล่พ้อกล่าวคำทำร้าย ให้ดูอย่างเมรีไว้เถอะพวกสาวทั้งหลาย พอรวมรักตกลงเขาก็มาหมดอาลัย จะนึกถึงคุณเมรีบ้างเป็นไร</p>
---	--

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงเป็นบทที่นางเมรีอ่อนวอนขอร้องให้พระรถเสนกลับไปอยู่กับตน แต่กลับถูกพระรถเสนปฏิเสธและกล่าวบริภาษอย่างรุนแรง นางเมรีจึงโกรธและบริภาษโต้ตอบอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากมีการกลอนแดงปะปนอยู่ด้วย และแม้จะเล่นเรื่องราวของกษัตริย์ แต่ไม่พบราชาศัพท์เพราะเป็นกลอนชาวบ้าน เล่นให้ชาวบ้านชมจึงต้องการใช้ภาษาแบบชาวบ้านจะทำให้เกิดอารมณ์และเข้าใจเนื้อเรื่องได้มากกว่าการใช้ราชาศัพท์ซึ่งเป็นคำที่ไม่คุ้นเคย

2.4.6 แหล่วयर บทแหล่บทหนึ่งมี 2 คำกลอน วรรคหนึ่งใช้คำ 6-10 คำ มีสัมผัสระหว่างบท (วิเชียร เกษประทุม, ม.ป.ป. หน้า 67) บทแหล่อยุ่จะร้องเมื่อเล่นบทประหรือเพลงทรงเครื่องจนจบแล้วหรือใกล้หมดเวลา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างบทแหล่อยุ่ของพ่อเพลง

<p>สวัสดีศรีสวัสดิ์ ผู้ฟังทางบ้านอยู่ก็ดี พี่น้องทั้งหลายตั้งใจจะจ๊ะ ผมจำเอามาเลยมาว่าเป็นกลอน พรหนึ่งอายุให้บรรลุถึงร้อย ถ้าหากพอใจก็อยากจะได้รางวัล</p>	<p>บรรดามูลญาติที่อยู่ที่นี่ คอยฟังผมนี้จะแผลให้พร นี่เป็นพรของพระพุทธร้าวอน เป็นชุดพรทั้งสี่ประการ ไม่มากไม่น้อยพอใจไหนั้น เหรียญสิบสักอันให้ทานคนร้อง</p>
---	---

จากตัวอย่างข้างต้นมีการกล่าวอ้างพรของพระทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและความศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งมีการเรียกขอรางวัลจากผู้ชม ลักษณะกลอนบางบทไม่ร้อยสัมผัสระหว่างบทส่วนหนึ่งอาจมาจากการต้นสดของพ่อเพลงแม่เพลง

3. ปัจจัยการคงอยู่ของเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ

จินดา

การคงอยู่ของเพลงฉ่อย คือ สิ่งที่ทำให้คณะเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์สามารถรับงานการแสดงได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและสามารถแข่งขันกับสื่อบันเทิงอื่น แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ปัจจัยการคงอยู่จากภายนอกและปัจจัยการคงอยู่จากภายใน ดังนี้

3.1 ปัจจัยการคงอยู่จากภายนอก

ปัจจัยการคงอยู่จากภายนอก หมายถึง สิ่งสนับสนุนจากภายนอกคณะเพลงฉ่อยที่ทำให้เพลงฉ่อยคงอยู่ได้โดยพบ 3 กรณี ได้แก่ ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าภาพ งานแสดง และผู้ชม ดังนี้

3.1.1 ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าภาพ ที่จัดหาเพลงฉ่อยไปแสดงส่วนมากจะเป็นคณะกรรมการวัดโดยเป็นตัวแทนว่าจ้างไปแสดงในงานประจำปี งานทอดกฐิน ถ้าเป็นชาวบ้านมักจะว่าจ้างไปเล่นในงานแก้บน งานทำบุญ จากการสัมภาษณ์นายมนัส คันศร ผู้ติดต่อเพลงฉ่อยไปทำการแสดง วัดหนองเรือโกลน จังหวัดอุทัยธานี (2562, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เพลงฉ่อยคณะนี้มาแสดงในงานประจำปีของวัดในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยหามาแสดงตั้งแต่หลวงพ่อเส็งยังมีชีวิตอยู่ในสมัยนั้นเป็นยุคของแม่แดงไทย พ่อสุชิน จนกระทั่งหลวงพ่อเส็งมรณภาพไป ชาวบ้านมักจะมาบนบานต่อหลวงพ่อเส็งขอให้ตนประสบผลสำเร็จตามที่หวังไว้โดยถ้าสำเร็จจะแก้บนด้วยเพลงฉ่อย เพราะหลวงพ่อเส็งท่านชอบเพลงฉ่อยตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ และการบนด้วยเพลงฉ่อยส่วนมากจะสำเร็จตามที่หวังไว้”

3.1.2 งานแสดง ผู้วิจัยได้ติดตามสังเกตและร่วมชมการแสดงของคณะเพลงฉ่อย มีกำหนดระยะเวลา 1 ปี ระหว่างเดือนตุลาคม 2561-กันยายน 2562 โดยส่วนใหญ่รับงานการแสดงในเวลากลางคืน จำนวน 11 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 9 พฤศจิกายน 2561 งานแก้บน จังหวัดอุทัยธานี

ครั้งที่ 2 วันที่ 10-11 พฤศจิกายน 2561 งานทอดกฐินสามัคคีวัดยางเอน จังหวัดพิษณุโลก

ครั้งที่ 3 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2561 งานทอดกฐินวัดน้อยวรลักษณ จังหวัดกำแพงเพชร

ครั้งที่ 4 วันที่ 21 พฤศจิกายน 2561 งานลอยกระทงวัดดอนงาม จังหวัดนครสวรรค์

ครั้งที่ 5 วันที่ 31 มกราคม 2562 งานทำบุญครบรอบร้อยวัน จังหวัดนครสวรรค์

ครั้งที่ 6 วันที่ 4-5 กุมภาพันธ์ 2562 งานประจำปีวัดหนองเรือโกลน จังหวัดอุทัยธานี

ครั้งที่ 7 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2562 งานบุญครบรอบร้อยวัน จังหวัดนครสวรรค์

ครั้งที่ 8 วันที่ 12 เมษายน 2562 งานประจำปีวัดตะคร้ำเอน จังหวัดกาญจนบุรี

ครั้งที่ 9 วันที่ 14 เมษายน 2562 งานแก้บนศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่เขานบ้านกร่าง จังหวัดชัยนาท

ครั้งที่ 10 วันที่ 16 เมษายน 2562 งานฉลองศาลาวัฒนธรรมาราม จังหวัดนครสวรรค์

ครั้งที่ 11 วันที่ 23 พฤษภาคม 2562 งานแก้บนโรงงานน้ำตาลเกษตรไทย จังหวัดนครสวรรค์

3.1.3 ผู้ชม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพลงฉ่อยคงอยู่ได้ถึงปัจจุบัน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้ชมส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยผู้สูงอายุโดยมีอายุเฉลี่ย 50-70 ปี ซึ่งมีความชื่นชอบในเพลงฉ่อยมาก่อนซึ่งติดตามการแสดงตั้งแต่เริ่มจนจบการแสดง และพบว่า ผู้ชมการแสดงเพลงฉ่อยที่มีอายุประมาณ 15-25 ปี ส่วนมากจะชมในช่วงแรก คือ ช่วงหัวค่ำ ร้องเดินกลอน จากนั้นจะทยอยกลับกัน

หรือไปชมมหรสพอื่นที่แสดงพร้อมกัน ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ชมอยู่ในกลุ่มนี้พบว่าโดยส่วนใหญ่ไม่รู้จักรักเพลงฉ่อย เพียงแวะมาดูเพราะเห็นว่าแปลกดี บ้างก็ว่าเหมือนร้องลิเก

3.2 ปัจจัยการคงอยู่จากภายใน

ปัจจัยการคงอยู่จากภายใน หมายถึง ความนิยมของผู้ชมที่มาจากปัจจัยต่าง ๆ ภายในคณะเพลงฉ่อยส่งผลให้เพลงฉ่อยคณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา คงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนไปและมีสื่อบันเทิงอื่นเข้ามาแข่งขัน โดยปัจจัยการคงอยู่จากภายในนี้เป็นวิธีการแสดงและบทการแสดงมีอัตลักษณ์กว่าเพลงพื้นบ้านในภูมิภาคเดียวกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ การแสดง บทการแสดง และน้ำเสียงที่ไพเราะของพ่อเพลงแม่เพลง จากคำสัมภาษณ์ผู้ชมส่วนใหญ่จะติดตามการแสดงของเพลงฉ่อยคณะนี้มานาน ด้วยความชื่นชอบในเรื่องของกลอนที่เป็นกลอนแดงและเสียงร้องที่ไพเราะ รวมทั้งการเล่นที่มีมุกตลกมากมาย ประกอบกับคณะเพลงฉ่อยได้ทำการแสดงมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่สมัยยังเป็นคณะพ่อสุชิน-แม่แดงไทย ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลได้คณะเพลงฉ่อยยังคงอยู่ได้ในปัจจุบัน ดังคำสัมภาษณ์นางบุญช่วย กลิ่นสังข์ ผู้มาชมการแสดงเพลงฉ่อยในงานฉลองศาลา ณ วัดธรรมาราม จังหวัดนครสวรรค์ (2562, สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ดูเพลงฉ่อยมาตั้งแต่เป็นสาว ชอบตอนเขาร้องว่ากัน”

สรุปผลและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องศึกษาเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา สามารถสรุปผลและอภิปรายผลได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้ การแสดงเพลงฉ่อยจังหวัดนครสวรรค์คณะโกมินทร์ พูลเขตรกิจ-ทองใบ จินดา เป็นเพลงฉ่อยแบบฉ่าเหนือที่มีปีพาทย์ประกอบการแสดงและมีการรำนางง่าทำให้เกิดอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากเพลงพื้นบ้านในแถบภาคกลางส่งผลให้เกิดอรรถรสในการชมกว่าเพลงฉ่อยในอดีตดังที่ เอนก นาวิกมูล (2528, หน้า 65) กล่าวถึงการเล่นเพลงฉ่อยในอดีตว่า “ใช้เครื่องประกอบจังหวะน้อยชิ้น อาจใช้การปรบมือเป็นจังหวะ หรือไม่ใช้เครื่องประกอบจังหวะเลย” บทการแสดงใช้กลอนเพลงฉ่อยเป็นหลักโดยมีความโดดเด่นเรื่องการใช้สัมผัสในแพรวพราว ทำให้เกิดเสียงและจังหวะที่ไพเราะสอดคล้องกับทรรชนะของ ธนพร พิทักษ์อุปถัมภ์ (2542, หน้า 223) ซึ่งได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านของขวัญจิต ศรีประจันต์ ว่า “การมีสัมผัสนอกและสัมผัสในที่แพรวพราวจะทำให้เพลงมีเสียงไพเราะน่าฟัง” ประกอบกับการใช้อุปมาโวหารเปรียบกับสิ่งของพื้นบ้านทำให้ผู้ฟังที่เป็นชาวบ้านเกิดความเข้าใจและเห็นภาพตามได้ไม่ยาก รวมทั้งนิยมใช้กลอนแดงเพราะถูกใจผู้ชมที่เป็นชาวบ้านซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าท่วงทำนองการร้องแบบฉ่าเหนือที่ซ้ำเนิบไม่ดุดันอาจช่วยลดความรุนแรงของกลอนแดงลงไปได้จึงทำให้ผู้ชมไม่รู้สึกลัวว่าหยาบคาย อีกทั้งเพลงฉ่อยเป็นวรรณกรรมจากกวีชาวบ้านดังที่สุกัญญา สุขฉายา (2525, หน้า 111) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกลอนแดงว่า “เป็นการนำเสนอเรื่องราวทางเพศผ่านศิลปะของภาษาในรูปสคำสังวาส” ประกอบกับการแสดงแต่ละช่วงใช้ท่วงทำนองร้องที่หลากหลาย เช่น เพลงรำนางง่า แผล่ช่วยพร ในด้านบทเพลงฉ่อยและเพลงทรงเครื่องมีเนื้อหาทั้งความรัก การตัดพ้อ ความโกรธ ความเศร้า การพรางจากตลอดจนการเล่นมุกตลก จึงส่งผลให้ผู้ชมได้รับอรรถรสทั้งภาษา เสียง และอารมณ์ที่หลากหลายจึงสามารถติดตามการแสดงได้อย่างไม่รู้สึเบื่อหน่าย ส่วนปัจจัยการคงอยู่ที่ทำให้เพลงฉ่อยยังคงอยู่ได้และได้รับความนิยมเรื่อยมา โดยแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นปัจจัยการคงอยู่ที่มีมาจาก

ภายนอกกล่าวคือมาจากผู้ว่าจ้างที่หาไปแสดงในงานฉลองหรืองานบุญต่าง ๆ ดังจะเห็นว่ามี การรับงานแสดงปีละหลายงานจนสามารถแข่งขันกับการแสดงบันเทิงชนิดอื่น เช่น ลิเก รำวง ย้อนยุค และ ทุกครั้งที่ทำการแสดงก็จะมีผู้ชมชื่นชอบอยู่เสมอโดยปัจจัยจากภายนอกนั้นนับว่าเป็นปัจจัยสนับสนุน ที่สำคัญทำให้เพลงฉ่อยยังคงอยู่ได้ ลักษณะต่อมาคือ ปัจจัยการคงอยู่จากภายในซึ่งมาจากคณะผู้แสดง บทการแสดง น้ำเสียงในการร้อง รวมทั้งมุกตลกต่าง ๆ ตลอดจนชื่อเสียงของคณะที่มีมายาวนาน อย่างไรก็ตามเพลงฉ่อยจะคงอยู่ได้ด้วยการสืบทอดที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าดังพรรณษา ของนิยพรรณ วรรณศิริ (2540, หน้า 281) กล่าวว่า “การอนุรักษ์วัฒนธรรมต้องเข้าใจวัฒนธรรมและ ถ้าปราศจากการเปลี่ยนแปลงแล้ววัฒนธรรมก็ไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้” เพราะขณะนี้พอเพลงแม่เพลง ล้วนเป็นผู้สูงอายุแต่ยังคงเล่นเพลงด้วยใจรักและยังตั้งความหวังว่าอยากจะได้คนรุ่นใหม่มาช่วย สืบสานเพลงฉ่อยของจังหวัดนครสวรรค์ให้คงอยู่ต่อไป

บรรณานุกรม

- ธนพร พิทักษ์อุปถัมภ์. (2542). **ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงพื้นบ้านของ ขวัญจิต ศรีประจันต์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิยพรรณ วรรณศิริ.(2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2535).**วิเคราะห์เพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2561). **เพลงฉ่อยนครสวรรค์-ชัยนาท, เอกสารการอบรมเชิงปฏิบัติการหัวข้อเพลงฉ่อย**. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2550). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ภาคฉันทลักษณ์**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิเชียร เกษประทุม. (ม.ป.ป.). **ลักษณะคำประพันธ์ไทย**. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- สุกัญญา สุฉฉายา. (2525). **เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- _____. (2555). **เพลงพื้นบ้านที่ถ่ายทอดวรรณคดี, ประชุมเพลงทรงเครื่องสืบสานตำนานเพลงพื้นบ้านโรงพิมพ์วัดเกาะ**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 3-27.
- อเนก นาวิกมูล. (2528). **สารานุกรมเพลงพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ศ.

บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

- โกมินทร์ พูลเขตรกิจ. อายุ 72 ปี อยู่บ้านเลขที่ 59 หมู่ 13 ตำบลวัดไทร อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2562).
- ทองหลอม เขตวิทย์. อายุ 57 ปี อยู่บ้านเลขที่ 332/17 หมู่ 6 ตำบลลาดยาว อำเภอลาดยาว จังหวัด นครสวรรค์. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2561).
- บุญช่วย กลิ่นสังข์ อายุ 67 ปี อยู่บ้านเลขที่ 34/2 หมู่ 5 ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัด นครสวรรค์. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562).

พเยาว์ พันธุ์ลาภะ. อายุ 75 ปี อยู่บ้านเลขที่ 332/1 หมู่ 6 ตำบลลาดยาว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2561).

มนัส คันคร. อายุ 59 ปี อยู่บ้านเลขที่ 38 หมู่ 6 ตำบลทัพทัน อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2562).

วิเชียร ชุนแก้วเกษงาม. อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 168/10 หมู่ 1 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2561).

สามารถ ประสงค์สุข. อายุ 24 ปี อยู่บ้านเลขที่ 5004/122 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร. (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2562).

นวนิยายทองเนื้อเก้า : การวิเคราะห์ทิศทั้ง 6

The Study of Thong Nuea Kao novel : The analysis of 6 directions

ปนัดดา คำห้วย^{1*} พรธีรา เรื่องขจร² เทพเทวิน บุญคุ้ม³ ธวัชชัย ทัพบใหญ่⁴ สมเกียรติ ดิดชัย⁵

^{1* 2 3 4 5} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ทองเนื้อเก้า : การวิเคราะห์ทิศทั้ง 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของตัวละครในนวนิยายเรื่องทองเนื้อเก้า ของ โบตัน โดยใช้แนวคิดหลักทิศ 6 ในทางพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการวิจัย ซึ่งได้แก่ ปุริตถิมทิศหรือทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา ย่อมอนุเคราะห์บุตรและบุตรธิดา ฟังบำรุง บิดามารดา ทักษิณทิศหรือทิศเบื้องขวา คือ ศิษย์ ฟังบำรุงอาจารย์และครูอาจารย์ ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ปัจฉิมทิศหรือทิศเบื้องหลัง คือ สามี ฟังบำรุงภรรยาและภรรยา ย่อมอนุเคราะห์สามี อุตตรทิศหรือทิศเบื้องซ้าย คือ บุคคล ฟังบำรุงมิตรสหายและมิตรสหาย ย่อมอนุเคราะห์ตอบ เภฏฐิมทิศหรือทิศเบื้องล่าง คือ นาย ฟังบำรุงคนรับใช้และคนงาน และคนรับใช้และคนงาน ย่อมอนุเคราะห์นาย และอุปริมทิศหรือทิศเบื้องบน คือ คฤหัสถ์ ย่อมบำรุงพระสงฆ์และพระสงฆ์ ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ตามทิศทั้ง 6 โดยยกตัวอย่างตัวละครเอกทั้ง 3 ตัวละครคือ ลายอง ในบทบาทหน้าที่ตามหลักทิศทั้ง 6 พบว่า โดยภาพรวมของการปฏิบัติตนมีความบกพร่องในทุกบทบาทหน้าที่ของตน เช่น บทบาทของลูก บทบาทของแม่ บทบาทของภรรยา เป็นต้น ส่วนในบทบาทหน้าที่ตามหลักทิศทั้ง 6 พบว่า โดยภาพรวมของการปฏิบัติตนนั้นได้ทำตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น บทบาทของลูก บทบาทของพ่อ บทบาทของสามี เป็นต้น วันเฉลิมในบทบาทหน้าที่ตามหลักทิศทั้ง 6 พบว่า โดยภาพรวมของการปฏิบัติตนนั้นได้ทำตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ได้สมบูรณ์ตามวัย เช่น บทบาทของลูก บทบาทของศิษย์ เป็นต้น

คำสำคัญ : ทองเนื้อเก้า บทบาทหน้าที่ ทิศทั้ง 6

¹⁻⁴ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (อาจารย์ที่ปรึกษา)

Abstract

This article aimed to study roles and duties of characters presenting in Thong Nuea Kao, a novel composed by Botan, using six directions in Buddhism as a conceptual framework of the study. For examples, Puratthimadisa or mother and father were the eastern direction as they look after their children and their children should treat them back by looking after them. Dakkhindisa was referred to teachers who were the southern direction. For an instance, students should take care of their teachers and teachers should support their students. Pacchimadisa was represented as a wife and a husband who were the western direction. Utteradisa was meant to friends, relatives and neighbors representing the northern direction- care giving and supporting given to each other. Hetthimadisa was regarded servants, workers and employees who were the direction below, care giving and supporting should be given to each other. Lastly Uparimadisa was referred to monks and laymen who were the direction above- care giving and supporting should be given to each other. Also, the results showed the roles and duties of the six directions by giving an example of the three major characters that were “Lamyong” who was irresponsible for the duties as a child, a mother, and a wife. For the character named “San”, he did a great job in terms of being a child, a father, and a husband. The character named “Wanchalerm”, he performed his roles and duties quite well in his age as a child, and a student.

Keywords : Thong Nuea Kao, roles and duties, 6 directions.

บทนำ

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่เกิดจากการคิดและจินตนาการแล้วสื่อสารออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ วรรณกรรมหลายเรื่องก็มีเค้าโครงมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสังคม วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องมือบอกถึงความเป็นไป และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “วรรณกรรมเป็น คั่นฉ่องส่องสังคม” วรรณกรรมจึงให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ดังที่ ประทีป เหมือนนิล (2519 หน้า 23) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวรรณกรรมไว้ว่า “วรรณกรรมทุกเล่มให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งสิ้น ส่วน วรรณกรรมประเภทใดเรื่องใดจะให้ประโยชน์ในแง่ไหน มุมไหน มากน้อยเพียงไรนั้นเป็นเรื่องที่จะต้อง แยกแยะกันไปอีกส่วนหนึ่ง บางเรื่องอาจจะเหมาะกับคนกลุ่มหนึ่งแต่ไม่เหมาะกับคนอีกกลุ่มหนึ่ง”

วรรณกรรมนอกจากจะให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแล้ว วรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องยังได้สะท้อน ถึงบทบาทของคนในสังคมไว้อย่างน่าสนใจอีกด้วย วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องมือปลูกฝังหรือสอนบทบาท

ของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี เช่น บทบาทของความเป็นแม่ บทบาทของสามีหรือภรรยา บทบาทของลูก บทบาทของความเป็นเพื่อน เป็นต้น ดังที่ ณรงค์ เสียงประชา (2541, หน้า 136-137) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ไว้ว่า “บทบาท คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดา”

ในทางพระพุทธศาสนานั้นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาสอนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมคือเรื่อง “ทศทั้ง 6” ซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต 2551, หน้า 265) ได้ให้ความหมายของทศ 6 ไว้ว่า “บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม ดุจทศที่อยู่รอบตัว” บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคมนั้นมี 6 ประเภทด้วยกัน คือ บิดามารดา ครูอาจารย์ มิตรสหาย สามีหรือภรรยา คนรับใช้และคนงาน และสมณพราหมณ์ โดยพระพุทธองค์ได้แสดงหลักปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่รอบตัวเราในสังคมนี้อย่างน่าสนใจ

ทองเนื้อแก้ว ที่ประพันธ์โดยผู้ที่ใช้นามปากกาว่า “โบตัน” เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงเรื่องราวของความเป็นไปในสังคม โดยเฉพาะเรื่องราวของสถาบันครอบครัวที่อยู่ท่ามกลางปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ด้วยเนื้อหาที่สะท้อนสังคมและให้ข้อคิดต่อการดำเนินชีวิตนี้เอง จึงทำให้วรรณกรรมเรื่องทองเนื้อแก้วถูกนำมาสร้างเป็นละครถึง 3 ครั้ง ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาบทบาทหน้าที่ตามหลักทศทั้ง 6 จากวรรณกรรมเรื่องทองเนื้อแก้ว

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ตามหลักทศทั้ง 6 ของตัวละครในนวนิยายเรื่องทองเนื้อแก้ว

ขอบเขตการวิจัย

เนื้อหาตัวบทที่นำมาวิเคราะห์ คือ นวนิยายเรื่องทองเนื้อแก้ว ซึ่งประพันธ์โดยโบตัน ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนทั้งสิ้น 607 หน้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ทศทั้ง 6 ในทางพระพุทธศาสนาที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2551 หน้า 265) ได้กล่าวไว้ดังนี้

ทศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา ย่อมอนุเคราะห์บุตรและบุตรธิดา พึงบำรุงบิดามารดา

ทศเบื้องขวา คือ ศิษย์ พึงบำรุงอาจารย์และครูอาจารย์ ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์

ทศเบื้องหลัง คือ สามี พึงบำรุงภรรยาและภรรยา ย่อมอนุเคราะห์สามี

ทศเบื้องซ้าย คือ บุคคล พึงบำรุงมิตรสหายและมิตรสหาย ย่อมอนุเคราะห์ตอบ

ทศเบื้องล่าง คือ นาย พึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน และคนรับใช้และคนงาน ย่อมอนุเคราะห์นาย

ทศเบื้องบน คือ คฤหัสถ์ ย่อมบำรุงพระสงฆ์และพระสงฆ์ ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.1 รวบรวม และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม
- 1.2 รวบรวม และศึกษาเอกสารวรรณกรรมเรื่องทองเนื้อเก้า
- 1.3 รวบรวม และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่
- 1.4 รวบรวม และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทศทั้ง 6

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของตัวละครในนวนิยายเรื่อง ทองเนื้อเก้า ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3. ขั้นสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

- 3.1 สรุปผลการศึกษาค้นคว้า
- 3.2 อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า
- 3.3 ข้อเสนอแนะ

4. ขั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ในการเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของตัวละครในนวนิยายเรื่องทองเนื้อเก้าพบการปฏิบัติตามหลักทศทั้ง 6 จำนวน 197 ครั้ง โดยเรียงจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ทศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา ย่อมอนุเคราะห์บุตร และบุตรธิดา พึงบำรุงบิดามารดา จำนวน 110 ครั้ง รองลงมา คือ ทศเบื้องบน คือ คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์และพระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ จำนวน 39 ครั้ง ทศเบื้องหลัง คือ สามี พึงบำรุงภรรยาและภรรยา ย่อมอนุเคราะห์สามี จำนวน 29 ครั้ง ทศเบื้องล่าง คือ นาย พึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน และคนรับใช้และคนงาน ย่อมอนุเคราะห์นาย จำนวน 9 ครั้ง ทศเบื้องซ้าย คือ บุคคล พึงบำรุงมิตรสหายและมิตรสหาย ย่อมอนุเคราะห์ตอบ จำนวน 6 ครั้ง และ ทศเบื้องขวา คือ ศิษย์ พึงบำรุงอาจารย์และครู อาจารย์ ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ จำนวน 4 ครั้ง ดังที่ ผู้วิจัยจะขอยกสรุปบทบาทหน้าที่ของตัวละครเอกทั้ง 3 คือ ล้ายอง สันต์ และวันเฉลิมมานำเสนอ ดังนี้

บทบาทของล้ายองตามหลักทศ 6

ล้ายองปฏิบัติต่อบิดามารดา

1. ล้ายองมาช่วยพ่อแม่ขายขนมถ้วยที่ข้างวัด แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้แบ่งเบาภาระพ่อแม่ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 8)

2. ล่ายองจ่ายเงินค่าใช้จ่ายในบ้านให้พ่อกับแม่ แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้ช่วยแบ่งเบาภาระภายในบ้าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 116)
3. ล่ายองให้เงินแม่ใช้ 500 บาท แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูแม่ตอบแทนโดยให้เงินไว้ใช้ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 182)

ล่ายองปฏิบัติในการเลี้ยงดูบุตร

1. ล่ายองเลี้ยงดูบุตร โดยพาวันเฉลิมไปฉีดวัคซีน แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่ของแม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 14)
2. ล่ายองเลี้ยงดูบุตรโดยการซื้อผ้าเนื้อดีมาทำผ้าอ้อม แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่แม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 21)
3. ล่ายองทำหน้าที่แม่โดยการซักผ้าอ้อมให้กับลูก แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่แม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 23)
4. ล่ายองเลี้ยงดูลูก โดยต้องตื่นดึก ๆ เพื่อให้นม แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่แม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 24)
5. ล่ายองเลี้ยงดูบุตร โดยการพาลูกไปนั่งเล่นพักผ่อน แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่แม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 31)
6. ล่ายองพาลูกไปเที่ยวและซื้อขนมให้ลูก แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่แม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 31)
7. ล่ายองทำหน้าที่แม่โดยการอุ้ม และทำท่ารักใคร่ลูก แสดงให้เห็นว่า ล่ายองได้เลี้ยงดูวันเฉลิมและทำหน้าที่แม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 82)
8. ล่ายองทำหน้าที่แม่ แม้จะไม่อยู่บ้านแต่ก็ยังฝากให้คนอื่นช่วยดู แสดงให้เห็นว่า ล่ายองมีความห่วงใยลูก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 92)
9. ล่ายองได้แสดงให้เห็นถึงการเลี้ยงดูลูกได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่า ล่ายองทำหน้าที่ของความเป็นแม่ได้ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 105)
10. ล่ายองเลี้ยงดูลูกโดยอยู่กับลูกตลอดเวลา แสดงให้เห็นว่า ล่ายองดูแลเอาใจใส่ให้การเลี้ยงลูกเป็นอย่างดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 110)
11. ล่ายองอบรมสั่งสอนลูกโดยการตีเบา ๆ แสดงให้เห็นว่า ล่ายองมีความเอ็นดูลูกและสั่งสอนลูกสมกับแม่ที่ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 257)
12. ล่ายองได้เลี้ยงดูลูก แม้จะบกพร่องบ้าง แสดงให้เห็นว่า ล่ายองมีความตั้งใจในการเลี้ยงดูบุตร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 315-316)

ล้ายองส่งเสริมให้การศึกษาบุตร

1. ล้ายองส่งเสริมให้วันเฉลิมเข้าเรียนหนังสือ แสดงให้เห็นว่าล้ายองทำหน้าที่เป็นแม่ที่ดี มีความรับผิดชอบต่อน้องที่โดยการส่งลูกวันเฉลิมไปเรียนหนังสือ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 111)
2. ล้ายองส่งวันเฉลิมเข้าเรียนอนุบาลตั้งแต่ 3 ขวบ แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้ให้การศึกษาว่าเรียนต่อลูกของตน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 166)
3. ล้ายองออกมาส่งวันเฉลิมขึ้นรถไปโรงเรียน แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้ให้การศึกษาและดูแลลูกของตน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 173)
4. ล้ายองยอมเสียค่าใช้จ่ายแพง โดยไม่ยอมส่งลูกเรียนโรงเรียนวัด แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้สนใจในการให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 181)
5. ล้ายองจ่ายเงินค่ารถ อาหาร และค่าเทอมให้วันเฉลิมเรียน แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้ทำหน้าที่ของแม่ที่ดีและให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 259)

ล้ายองปฏิบัติต่อสามี

1. ล้ายองแบ่งเบาภาระของสามี โดยไปทำงานที่โรงงาน แสดงให้เห็นว่า ล้ายองมีความกระตือรือร้นที่จะหางานทำโดยไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวงและแบ่งเบาหน้าที่สามี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 73)
2. ล้ายองเข้างานที่โรงงาน แสดงให้เห็นว่า ล้ายองมีความกระตือรือร้นที่จะหางานทำโดยไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวงและแบ่งเบาหน้าที่สามี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 76)

ล้ายองปฏิบัติต่อลูกจ้าง

1. ล้ายองมอบงานให้ลูกจ้างตามความเหมาะสม แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้จัดการงานให้คนใช้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 209-210)

ล้ายองปฏิบัติต่อสมณพราหมณ์

1. ล้ายองทำอาหารใส่บาตรพระสงฆ์ แสดงให้เห็นว่า ล้ายองอุปัถุมณ์ด้วยปัจจัย 4 คืออาหาร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 59)
2. ล้ายองใส่บาตรสามเณรวันเฉลิม แสดงให้เห็นว่า ล้ายองได้อุปัถุมณ์ด้วยปัจจัย 4 คืออาหาร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 357)

บทบาทของสันต์ตามหลักทิศทั้ง 6

สันต์ช่วยกิจการงานของบิดามารดา

1. เมื่อว่างจากราชการสันต์ก็มาช่วยพ่อแม่ขายของ แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่ของลูกช่วยทำการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 8)
2. สันต์ได้ช่วยงานบิดามารดาในการไปซื้อของให้ แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่ที่เป็นลูกที่ช่วยแบ่งเบาภาระการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 10)
3. สันต์ได้ใช้เวลาในวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ไปซื้อของให้แม่ แสดงให้เห็น สันต์ได้ทำหน้าที่ที่เป็นลูกที่ช่วยแบ่งเบาภาระการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 68)
4. สันต์ตื่นตี 3 ไปช่วยแม่ซื้อของที่ตลาด แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ช่วยแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 79)
5. สันต์ช่วยพ่อทำงานช่างไม้ แสดงให้เห็นว่าสันต์ได้ทำหน้าที่ที่เป็นลูกที่ดีช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของบิดา(ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 109)
6. สันต์ปฏิบัติโดยการช่วยงานบิดามารดา แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่ที่เป็นลูกที่ช่วยแบ่งเบาภาระการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 26)
7. สันต์แบ่งเบาหน้าที่ของพ่อแม่ และไม้อายที่มีคนดูถูกตนว่าเป็นลูกแหง แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่ที่เป็นลูกที่ช่วยแบ่งเบาภาระการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 26)

สันต์ปฏิบัติเลี้ยงดูบิดามารดา

1. สันต์ซื้อข้าวของไปฝากพ่อกับแม่ แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้เลี้ยงดูพ่อแม่ของภรรยาตนเองเป็นอย่างดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 102)
2. สันต์ไปเยี่ยมและดูแลพ่อแม่ยามเจ็บป่วย แสดงให้เห็นว่า สันต์ทำหน้าที่ที่เป็นลูกที่ดีและดูแลบิดามารดาที่กำลังป่วย (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 409)
3. สันต์ไปเยี่ยมบิดาที่บ้าน แสดงให้เห็นว่า สันต์มีความกตัญญูต่อบิดา (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 421)
4. สันต์ซื้อข้าวของไปเยี่ยมพ่อแม่ของลำยอง (ในฐานะบุตรเขย) แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่ลูกเขยที่ดีเลี้ยงดูพ่อแม่ของภรรยา (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 428-429)

สันต์ปฏิบัติต่อบุตร

1. สันต์นำเงินไปซื้อทองเก็บไว้ให้ลูก แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีมอบทรัพย์ในโอกาสที่สมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 27)
2. สันต์ฝากเงินลำยองไปให้ลูกซื้อขนม แสดงให้เห็นว่าสันต์ได้มอบทรัพย์ให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 57)

3. สันต์ส่งเงินให้ลูก แสดงให้เห็นว่า สันต์ทำหน้าที่เป็นพ่อที่ดีและแบ่งเบาภาระหน้าที่ปู่โดยการส่งเงินให้ใช้และของใช้ต่าง ๆ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 93)
4. สันต์ฝากเงินให้วันเฉลิมเดือนละ 300 บาท แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบทรัพย์สินสมบัติให้วันเฉลิมเมื่อเขาโต (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 166-167)
5. สันต์ให้เงินวันเฉลิมใช้วันละหลายสิบบาท แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 235)
6. สันต์ฝากเงินให้วันเฉลิมและเลี้ยงดูลูกมาแต่เล็ก ๆ แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบให้ทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 242)
7. สันต์ฝากเลี้ยงกันหนาวมาให้วันเฉลิม แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบให้ทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 250)
8. สันต์ให้เงินวันเฉลิมสองหมื่นบาทเพื่อซื้อที่ดินสร้างบ้าน แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบให้ทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 574)
9. สันต์เป็นห่วงลูกที่ถูกยุงกัดเลยพาไปนอนที่บ้าน แสดงให้เห็นว่าสันต์ได้ทำหน้าที่เป็นพ่อที่ดีและคอยดูแลอยู่เสมอ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 71)
10. สันต์จัดการปูที่นอนให้วันเฉลิม และทายาให้ลูก แสดงให้เห็นว่าสันต์ได้ทำหน้าที่เป็นพ่อที่ดีและคอยดูแลอยู่เสมอ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 72)
11. สันต์อุ้มลูกและทำอาหารให้กิน แสดงให้เห็นว่า สันต์ทำหน้าที่เป็นพ่อของลูกได้ดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 80)
12. แม้จะมีเวลาน้อย แต่สันต์ก็กลับมาหาลูก และซื้อของมาฝากทุกครั้ง แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบให้ทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 109)
13. สันต์แสดงความรักต่อลูก แสดงให้เห็นว่า สันต์มีความรักวันเฉลิมเป็นอย่างมาก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 109)
14. สันต์ซื้อหมูปังและโอวัลตินให้วันเฉลิม แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบให้ทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 148)
15. สันต์ยินดีเลี้ยงดูลูก หากพ่อใหม่ของวันเฉลิมไม่ใส่ใจดูแล แสดงให้เห็นว่า สันต์เป็นพ่อที่ดีมีความรักความเมตตาต่อลูก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 169)

สันต์ส่งเสริมและให้การศึกษาบุตร

1. สันต์ซื้อของเล่น กระดาษ และสีให้วันเฉลิม แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้มอบให้ทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 168)
2. สันต์อบรมลูกเรื่องความสำคัญของการศึกษา แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 271)
3. แม้สันต์จะไม่มีสมบัติเงินทองให้ลูก แต่ก็ให้ลูกได้รับการศึกษาลูกแทน แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 290-291)

4. สันต์ส่งวันเฉลิมไปสอบเพื่อเข้าเรียน แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 327)
5. สันต์บอกลูกว่าจะส่งให้เรียนจนจบมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 343-344)
6. สันต์ฝากเงินไปให้ลูกเพื่อใช้ในการสมัครสอบคัดเลือก แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 424-425)
7. สันต์นำเงินมาถวายในกับณเรววันเฉลิมไว้ให้ได้ไปซื้อหนังสือหรือตำรามาอ่าน แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีให้การศึกษาต่อลูก (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 393)

สันต์ปฏิบัติต่อภรรยา

1. สันต์พาลำยองไปคลอดที่โรงพยาบาล แสดงให้เห็นถึงว่า สันต์ได้ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่ลำยองเป็นภรรยา (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 7)
2. สันต์ยกย่องภรรยาโดยการจัดงานแต่ง และเชิญแขกมาร่วมงานเต็มบ้าน แสดงให้เห็นถึงว่า สันต์ได้ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่ลำยองเป็นภรรยา (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 9)
3. สันต์พาลำยองไปหาหมอที่โรงพยาบาล แสดงให้เห็นถึงว่า สันต์ได้ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่ลำยองเป็นภรรยา (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 14)
4. สันต์จ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลให้กับลำยอง โดยตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของสามี แสดงให้เห็นถึงว่า สันต์ได้ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่ลำยองเป็นภรรยา (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 20)
5. สันต์ขอร้องลำยองให้เลิกยาตอง แสดงให้เห็นว่า สันต์มีความเป็นห่วงลำยองกับลูก (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 43)
6. สันต์ตักเตือนลำยองเรื่องโทษของของสุรา แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ทำหน้าที่สามีที่คอยตักเตือนลำยองในสิ่งที่ไม่ดี (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 76)
7. สันต์ไปตามวันทองกลับบ้านมารับประทานอาหาร แสดงให้เห็นว่า สันต์มีความห่วงใยลำยอง (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 82)
8. เมื่อสันต์ทำให้ลำยองท้องก็แสดงความรับผิดชอบ แสดงให้เห็นว่า สันต์ได้ยกย่องลำยองให้สมกับในฐานะภรรยา (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 107)

สันต์ปฏิบัติต่อสมณะพราหมณ์

1. สันต์นำอาหารมาถวายเพลพระ แสดงให้เห็นว่า สันต์อุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ คือ อาหาร (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 391)
2. สันต์นำเงินมาถวายในกับณเรววันเฉลิมไว้ให้ได้ไปซื้อหนังสือหรือตำรามาอ่าน (ทองเนื้อแก้ว, 2557, หน้า 393)

3. สันต์แสดงความเคารพบูชาต่อพระสงฆ์ แสดงให้เห็นว่า สันต์จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยความเมตตา (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 69)
4. สันต์สนทนาเรื่องการเรียนกับสามเณรวันเฉลิม แสดงให้เห็นว่า สันต์จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยความเมตตา (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 394)

บทบาทของวันเฉลิมตามทิศทั้ง 6

วันเฉลิมปฏิบัติต่อบิดามารดาโดยการเลี้ยงดูท่านตอบ

1. วันเฉลิมไม่ออกไปเล่นที่ไหน แต่อยู่บ้านเพื่อดูแลน้องและแม่ แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมเป็นเด็กที่มีความกตัญญูต่อแม่ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 333)
2. วันเฉลิมลาสิกขาออกมาดูแลย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้กตัญญูต่อมารดาในการเลี้ยงดูมารดาตอบแทน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 411)
3. วันเฉลิมหยุดการเรียนไว้เพื่อมาดูแลย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้กตัญญูต่อมารดาในการเลี้ยงดูมารดาตอบแทน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 412)
4. วันเฉลิมทำอาหาร และซักผ้าให้ย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้กตัญญูต่อมารดาในการเลี้ยงดูมารดาตอบแทน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 417)
5. วันเฉลิมพาล่ายองไปหาหมอตามที่หมอนัด แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้กตัญญูต่อมารดาในการเลี้ยงดูมารดาตอบแทน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 447)
6. วันเฉลิมป้อนข้าว และสวดมนต์ภาวนาให้ย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้กตัญญูต่อมารดาในการเลี้ยงดูมารดาตอบแทน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 495)

วันเฉลิมช่วยกิจการงานของบิดามารดา

1. วันเฉลิมช่วยซักผ้าให้ย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้ช่วยกิจการงานของแม่ (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 157)
2. วันเฉลิมช่วยจัดการงานบ้านแทนย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้ช่วยกิจการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 200)
3. วันเฉลิมช่วยย่าองทำความสะอาดบ้าน แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้ช่วยกิจการงานของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 242)
4. วันเฉลิมตื่นตั้งแต่ตี 3 มาขนของช่วยปู่ เป็นการทำหน้าที่แทนแม่ แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมทำหน้าที่เป็นบุตรที่ดีและช่วยแบ่งเบาภาระของท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 456)

วันเฉลิมปฏิบัติต่อย่าองเมื่อย่าองล่วงลับไปแล้ว

1. วันเฉลิมบวชอุทิศส่วนกุศลให้ย่าอง แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมได้ทำหน้าที่ของลูกเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 480)

วันเฉลิมปฏิบัติต่อครูอาจารย์

1. วันเฉลิมแสดงออกถึงความตั้งใจเรียน แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมใส่ใจในการเรียน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 256)
2. เมื่อวันเฉลิมตั้งใจเรียนก็มีผลการเรียนที่ดี แสดงให้เห็นถึงว่า วันเฉลิมมีความจำที่ดี ใฝ่ใจในการเรียน เข้าใจในการจำเรียนอย่างรวดเร็ว (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 360)
3. วันเฉลิมสนใจและใส่ใจในการเรียนทางธรรม แสดงให้เห็นว่า ใฝ่ใจในการเรียน สนใจที่จะศึกษาต่อ เพราะจะศึกษาในทางธรรม (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 492)
4. วันเฉลิมได้เขียนตำราหลายเรื่องอันเป็นผลมาจากการตั้งใจเรียน แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมทำหน้าที่ที่เป็นศิษย์ที่ดีใฝ่ใจในการเรียน (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 604)

วันเฉลิมปฏิบัติต่อมิตรสหาย

1. วันเฉลิมได้ช่วยเหลือเพื่อนในการเรียน และชวนนั่งสมาธิ แสดงให้เห็นว่า ทั้งสองคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทิ้งกันในยามทุกข์ยาก (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 575-576)

วันเฉลิมปฏิบัติต่อสมณพราหมณ์

1. วันเฉลิมแสดงกิริยาทางกาย วาจา และใจด้วยความนอบน้อมต่อหลวงตา แสดงให้เห็นว่า วันเฉลิมจะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 199)

วันเฉลิมปฏิบัติต่อคฤหัสถ์ในขณะที่อยู่สมทบ

1. สามเณรวันเฉลิมได้ขอให้ล่ายองงดสุรา แสดงให้เห็นว่า เณรวันเฉลิมห้ามปรามจากความชั่ว (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 354)
2. สามเณรวันเฉลิมได้นำอาหารไปให้น้อง ๆ แลคนในบ้านกิน แสดงให้เห็นว่าวันเฉลิมอนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 360-361)
3. สามเณรวันเฉลิมนำอาหารมาให้ที่บ้านหลังจากฉันเพลแล้วทุกวัน แสดงให้เห็นว่า เณรวันเฉลิมอนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 362)
4. สามเณรวันเฉลิมนำอาหารแห้งมาให้ที่บ้าน แสดงให้เห็นว่า เณรวันเฉลิมอนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 369)
5. สามเณรวันเฉลิมพาล่ายองไปหาหมอ และจะลาสิกขาไปดูแลแม่ แสดงให้เห็นว่าวันเฉลิมทำหน้าที่ที่เป็นลูกได้ดีและมีความเป็นห่วงแม่ที่อยู่โรงพยาบาล (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 408)
6. สามเณรวันเฉลิมสนใจในการเรียนทางธรรมและไม่สนใจทางโลก แสดงให้เห็นว่า เณรวันเฉลิมทำหน้าที่ที่เป็นพระสงฆ์ได้ดีพูดแต่สิ่งที่ดีและมีความเมตตา (ทองเนื้อเก้า, 2557, หน้า 483)

อภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ตามหลักทศทั้ง 6 ของตัวละครในนวนิยายเรื่องทองเนื้อเก้า พบว่าตัวละครเอกทั้ง 3 คือ ลายอง สันต์ และวันเฉลิมต่างมีบทบาทและหน้าที่ตามหลักทศทั้ง 6 และได้ทำหน้าที่ที่สมบูรณ์และบกพร่องตามบทบาทของตนเอง ซึ่งจะขอลงรายละเอียดเป็นรายบุคคลดังนี้

ลายอง ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องนั้นพบว่า ในบทบาทของความเป็นลูกที่มีต่อพ่อแม่ตัวเองนั้น ลายองมีความบกพร่องในข้อนี้ เพราะจากการวิเคราะห์พบว่า ลายองปฏิบัติหน้าที่ของลูกต่อพ่อแม่เพียง 3 ครั้ง คือ ช่วยขายของในตลาดหนึ่งครั้ง และมอบเงินให้แม่ใช้เพียง 2 ครั้ง แต่ข้อปฏิบัติอื่น ๆ นั้นบกพร่องเป็นอย่างมาก คือ ทำตัวไม่เหมาะสมกับการรับมรดกจากพ่อแม่ และนอกจากลายองจะไม่ได้สืบทอดวงศ์ตระกูลแล้ว ลายองยังทำให้วงศ์ตระกูลเกิดความเสื่อมเสียด้วย ส่วนอีกบทบาทหน้าที่อีกข้อหนึ่งคือ เมื่อบิดามารดาเสียชีวิตไปแล้วก็ทำบุญอุทิศกุศลให้นั้นลายองไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจากลายองได้เสียชีวิตก่อนพ่อและแม่ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมในบทบาทของความเป็นลูกที่ปฏิบัติต่อพ่อแม่ของลายองนั้นแม้จะมีปรากฏว่า ปฏิบัติอยู่บ้างแต่ก็ถือว่ามีความบกพร่องอยู่เป็นอย่างมาก

ลายองในบทบาทของความเป็นแม่ที่มีต่อลูกนั้นพบว่า ลายองได้ปฏิบัติเด่นชัดในข้อที่เลี้ยงดูและให้การศึกษาบุตร เช่น พบว่า ลายองพาวันเฉลิมไปฉีดวัคซีน ให้วันเฉลิมเข้าเรียนอนุบาลตั้งแต่อายุสามขวบ เสียค่าใช้จ่ายในการเรียนให้ลูก เป็นต้น ส่วนในข้อที่สอนให้ลูกตั้งอยู่ในความดี สอนลูกไม่ให้ทำชั่วนั้นถือว่า ลายองไม่ค่อยปฏิบัติให้ปรากฏ เนื่องจากลายองไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก เช่น ลายองดื่มสุรา และเล่นการพนันให้ลูกเห็น อีกทั้งยังสั่งให้วันเฉลิมไปเป็นยามเฝ้าบ่อนการพนันที่ตนเปิด ส่วนในข้อที่มารดาบิดาต้องหาผู้ครองที่สมควรให้ลูกนั้นลายองไม่ได้ปฏิบัติ เพราะวันเฉลิมยังเด็กอยู่ และลายองเสียชีวิตก่อนที่วันเฉลิมจะมีครอบครัว ส่วนในข้อที่มารดาบิดาต้องมอบทรัพย์สมบัติให้บุตรในโอกาสอันสมควร ลายองไม่มอบสมบัติไว้ให้วันเฉลิมเลย เพราะลายองติดอบายมุขทำให้ไม่มีทรัพย์สมบัติอะไรให้ลูก เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว ลายองปฏิบัติหน้าที่ของแม่ที่มีต่อลูกได้ไม่สมบูรณ์

ลายองในบทบาทของภรรยาที่มีต่อสามีนั้นพบว่า ลายองยังมีความบกพร่องในหลายด้าน เช่น ลายองไม่เคยเก็บกวาดบ้าน หรือจัดการงานบ้านให้ดี ลายองเอาแต่ดื่มสุราและเล่นการพนันจนละเลยหน้าที่ของตน ลายองนอกใจสามี ลายองนำเงินที่สามี คือ สันต์ หามาไปซื้อสุราและเล่นการพนัน โดยภาพรวมแล้วลายองจึงมีความบกพร่องในบทบาทและหน้าที่ภรรยา

ส่วนบทบาทและหน้าที่อื่น ๆ เช่น ลายองในบทบาทของภรรยาที่มีต่อพระสงฆ์พบว่า ลายองไม่ได้ทำบุญเพราะความศรัทธา แต่ทำไปก็เพราะหวังผลว่า จะได้สามีที่เป็นเทพบุตร และทำไปเพราะวันเฉลิมบวชเป็นสามเณรเท่านั้น ลายองในบทบาทของนายที่มีต่อคนใช้พบว่า ไม่ค่อยพบบทบาทนายที่มีต่อคนใช้มากนัก ส่วนในบทบาทของบุคคลที่มีต่อเพื่อนนั้นไม่พบ เพราะลายองไม่ค่อยมีเพื่อน

สันต์ในบทบาทของความเป็นลูกที่มีต่อพ่อแม่พบว่า สันต์ได้ทำหน้าที่ของลูกได้ครบถ้วนและสมบูรณ์ ทั้งในข้อช่วยทำการงานของท่าน เช่น ช่วยแม่ปั่นขนผัก ยกผัก จัดผัก ช่วยพ่อทำงานช่างไม้ และในข้อท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตบนั้นพบว่าสันต์ไปเยี่ยมบิดามารดา ไม่ทิ้งให้ท่านอยู่กันตามลำพัง

สันต์ในบทบาทของพ่อที่มีต่อลูก คือ วันเฉลิม พบว่าสันต์ได้ปฏิบัติในข้อมอบทรัพย์สมบัติ เช่น ซื้อทองคำเก็บไว้ให้วันเฉลิมตอนโต และยังได้ฝากเงินไว้ให้วันเฉลิมทุกเดือน เดือนละสามร้อยบาท สันต์ได้เก็บเงินไว้เพื่อให้วันเฉลิมได้เรียนหนังสือ ส่งให้ได้เรียนหนังสือ ส่งให้วันเฉลิมไปสอบเพื่อจะเข้าเรียน และแม้วันเฉลิมจะได้บวชเป็นสามเณรแล้ว สันต์ยังนำเงินมาถวายให้แก่สามเณรวินเฉลิมไว้ให้ไปซื้อหนังสือหรือตำรามาอ่าน ส่วนบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ลูกไม่ทำความชั่ว และตั้งอยู่ในความดีนั้น สันต์ไม่ค่อยแสดงบทบาทมากนัก เหตุเพราะว่า สันต์ได้เลิกกับลำยอง และลำยองก็นำวันเฉลิมมาอยู่ด้วย สันต์จึงไม่ค่อยได้เจอลูกมากนัก แต่โดยภาพรวมแล้วถือว่า สันต์ก็ทำหน้าที่ของพ่อที่มีต่อลูกค่อนข้างสมบูรณ์

สันต์ในบทบาทหน้าที่ของสามีที่มีต่อภรรยา คือ ลำยอง พบว่า ในช่วงที่สันต์ยังไม่ได้เลิกกับลำยองนั้นเขาได้ปฏิบัติหน้าที่ของสามีต่อภรรยา คือ ลำยอง ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ สันต์ได้ให้เกียรติลำยองด้วยการแต่งงานตามประเพณี สันต์ไม่เคยหมิ่นหรือดูถูกลำยอง สันต์ไม่เคยนอกใจลำยอง มอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ลำยอง และให้เงินลำยองในการใช้จ่ายด้วย

สันต์ในบทบาทหน้าที่ของคฤหัสถ์ที่มีต่อพระสงฆ์และสามเณรพบว่า สันต์ได้ทำบทบาทคฤหัสถ์นี้ได้ดีพอสมควร เช่น นำข้าวขันแกงโถมาทำบุญเลี้ยงเพลพระ นำเงินมาถวายให้แก่สามเณรวินเฉลิมไว้ให้ไปซื้อหนังสือหรือตำรามาอ่านด้วย

วันเฉลิมในบทบาทของลูกที่มีต่อพ่อแม่พบว่า ได้ทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ เช่น ช่วยทำกิจกรรมของแม่ เช่น ทำงานบ้าน ซักและเก็บเสื้อผ้าให้แม่ วันเฉลิมได้ดูแลแม่ เช่น ป้อนข้าวน้ำตอนที่ลำยองป่วย แม้ตอนที่บวชเป็นสามเณร วันเฉลิมก็ดูแลแม่และได้ลาสิกขาจากสามเณรมาเพื่อดูแลลำยองผู้เป็นแม่ พาลำยองไปหาหมอตามนัด วันเฉลิมเป็นคนที่ประพฤติปฏิบัติดี เหมาะสมที่จะเป็นผู้รับมรดกจากพ่อแม่ และทำตัวเหมาะสมที่สืบทอดวงศ์ตระกูล และเมื่อลำยองเสียชีวิต วันเฉลิมก็ได้บวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แม่ด้วย ส่วนที่ปฏิบัติต่อสันต์นั้นไม่ปรากฏ เพราะลำยองกับสันต์ได้เลิกรากัน และลำยองนำวันเฉลิมไปเลี้ยงดู

ในบทบาทหน้าที่ของศิษย์ที่มีต่อครูอาจารย์พบว่า วันเฉลิมได้ปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ เช่น มีความใฝ่ใจในการเรียน จนเรียนเก่ง อ่านคล่อง คิดเลขได้ ในบทบาทหน้าที่ต่อมิตรสหายนั้น วันเฉลิมปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ เช่น วันเฉลิมก็ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อน ช่วยแนะนำเพื่อนให้อ่านหนังสือและนั่งสมาธิเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ในบทบาทของสามเณรที่มีต่อคฤหัสถ์นั้นก็ถือว่ามีความสมบูรณ์ เพราะสามเณรวินเฉลิมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยความมีเมตตา เช่น นำอาหารที่เหลือจากการพิจารณาฉันแล้วมาให้พี่น้อง ๆ รับประทาน โดยรวมแล้ววันเฉลิมได้ปฏิบัติบทบาทตามทศทั้ง 6 ได้สมบูรณ์สมกับวัยของตน

ส่วนบทบาทหน้าที่ของตัวละครอื่น ๆ นั้นพบว่า ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามสถานะ แต่โดยภาพรวมแล้วไม่ค่อยปรากฏบทบาทหน้าที่มากนัก เนื่องจากว่าเป็นตัวละครที่เป็นตัวประกอบของเรื่อง จึงไม่ค่อยปรากฏบทบาทในเรื่องมากนัก ทำให้บทบาทหน้าที่ตามหลักทศทั้ง 6 พบน้อยไปด้วย

จากผลการวิจัยและอภิปรายผลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมเรื่องนี้นำเสนอให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่สำคัญของตัวละครในบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ตัวละครเอกคือลำยองนั้นได้บงการองค์ในการทำหน้าที่ของตนเองเกือบทุกบทบาท จึงทำให้ถูกตำหนิจากคนในสังคมและมีบทสรุปของชีวิตอย่างน่า

เวทนา ส่วนวันเฉลิมซึ่งเป็นตัวละครเอกอีกหนึ่งตัวนั้น ได้ทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์แบบในทุกเรื่อง จึงได้รับการยกย่องจากคนที่อยู่รอบข้าง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีด้วย

อนึ่ง วรรณกรรมเรื่องนี้ได้สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของบิดามารดากับบุตรซึ่งเป็นทิศเบื้องหน้า มากกว่าด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นว่า เรื่องสถาบันครอบครัวนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรเมธ ยิ้มแย้ม และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง หลักทศ 6 ในวรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน” พบหลักปฏิบัติในทิศเบื้องหน้า จำนวน 15 สถานการณ์ แบ่งออกเป็นบุตรยอมอนุเคราะห์บิดามารดา 4 สถานการณ์ และมารดาบิดายอมอนุเคราะห์บุตรธิดา 11 สถานการณ์

บรรณานุกรม

- จิรเมธ ยิ้มแย้ม และคณะ. (2558). **หลักทศ 6 ในวรรณกรรมเรื่อง “สี่แผ่นดิน”**. พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.
- ณรงค์ เสียงประชา. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- โบตัน. (2557). **ทองเนื้อเก้า**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประทีป เหมือนนิล. (2519). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาลักษณะของนางผีเสื้อสมุทรและนางจิ้งจอกเก้าหางในวรรณคดีเอเชีย

The Character Study of the Ocean Female Giant and the Nine Tail – Foxed in the Asian Literature

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมวดี เลิศกล้า^{1*}

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ มุ่งศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของตัวละครนางผีเสื้อสมุทรกับนางจิ้งจอกเก้าหาง ซึ่งเป็นตัวละครเอกในวรรณกรรมเอเชีย ที่ถูกนำเสนอให้เป็นผู้มีเวทมนตร์วิเศษ แปลงกายเป็นสาวสวยได้ รวมทั้งทำให้ตัวละครเอกชายลุ่มหลง แต่สุดท้ายนางผีเสื้อสมุทรและนางจิ้งจอกเก้าหางก็ตายไม่สามารถครองรักกับตัวละครเอกชายได้

ผลการศึกษา พบว่า ตัวละครนางผีเสื้อสมุทรกับนางจิ้งจอกเก้าหางที่ปรากฏในวรรณกรรมเอเชีย มีการนำเสนอคล้ายกัน คือ ผลิตซ้ำจากความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากวรรณคดีอินเดีย จีน และญี่ปุ่นที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเอเชีย ในลักษณะอธิบายให้เห็นความน่าเกลียด น่ากลัว และรูปร่างไม่สวยงามของนางผีเสื้อสมุทร และอธิบายตัวละครนางจิ้งจอกเก้าหาง ว่าเป็นภาพแทนภรรยาที่สร้างความแตกแยกให้กับครอบครัวผู้อื่น ตัวละครนางผีเสื้อสมุทรและนางจิ้งจอกเก้าหางที่ต้องอาศัยเวทมนตร์และสร้างเกราะสวยงามปกปิดตัวตนที่แท้จริงนั้น จึงเป็นตัวละครสำคัญที่ถูกนำมาสื่อความหมายเชิงลบในวรรณกรรมเอเชีย

คำสำคัญ: นางผีเสื้อสมุทร, นางจิ้งจอกเก้าหาง, วรรณกรรมเอเชีย

Abstract

This article aimed to study and make the comparison between the characters of the ocean female giant and the nine tail-foxed in the Asian literature. The ocean female giant in this story had magic and was able to transform her appearance to be a charming beautiful lady. At the end of the story, both the ocean female giant and the nine tail – foxed died and were unable to dominate love with the male protagonist. The results showed that there was a similar way to present the characters of both the ocean female giant and the nine tail-foxed. To clarify, this literature was repeatedly written from the relayed belief of the Indian, Chinese and Japanese literature by explaining the ugliness and the unattractive appearance of the ocean female giant in this story. Moreover, the

nine tail-foxed character was described as the image of a minor wife who intervened other families. The magic of both the ocean female giant and the nine tail-foxed in this story was presented as the negative meaning in Asian literature.

Keywords: the Ocean Female Giant, the Nine Tail – Foxed, the Asian Literature

บทนำ

นางจิ้งจอกที่มีชื่อเสียงที่สุดคือนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหางในวรรณคดีจีนเรื่องห้องสินที่ได้ลอบฆ่าสาวงามแห่งยุคคือนางต้าจี (ซันกี) แล้วสร้างความวุ่นวายต่าง ๆ จนพระจักรพรรดิโฉ้วสามีของนางสิ้นบุญบารมีจนถึงแก่ความพินาศพร้อมด้วยความตายของผู้บริสุทธิ์เป็นจำนวนมาก โดยบางตำนานก็กล่าวว่านางถูกเหล่าเทพประหาร แต่บางตำนานก็ว่านางหนีไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับตำนานจิ้งจอกเก้าหางของญี่ปุ่นที่ว่าหนีมาจากจีน ซึ่งแต่เดิมในประเทศญี่ปุ่นก็มีเทพจิ้งจอกที่เป็นบริวารของเทพ อินาริผู้เปรียบเหมือนฤดูกาลแห่งการเก็บเกี่ยวที่ดูแลการเติบโตของธัญพืชต่าง ๆ โดยมีเทพสุนัขจิ้งจอกเป็นผู้ช่วยเช่นเดียวกับมนุษย์ที่มีสุนัขเลี้ยงเป็นเพื่อน และผู้ช่วยตั้งแต่ยุคสมัยที่มนุษย์ต้องล่าสัตว์ก็ให้สุนัขช่วยล่า พอถึงยุคทำนาให้สุนัขเฝ้าสวนเฝ้านา สุนัขบ้านจึงเป็นบริวารของมนุษย์ สุนัขป่า สุนัขจิ้งจอก ที่อยู่ในป่าในภูเขาที่มีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ก็ต้องปกป้องป่าและเขาศักดิ์สิทธิ์ เมื่อสมัยต่อมามนุษย์สร้างศาลให้คนเราเคารพบูชาทำพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมการเพาะปลูกและโหราศาสตร์ สุนัขป่าที่ญี่ปุ่นโดยมากจะเป็นสุนัขจิ้งจอกที่คนญี่ปุ่นว่าเป็นสัตว์ที่มีพลังวิญญาณมากที่สุดในหมู่สัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่จริง จึงกลายเป็นบริวารของเทพเจ้า และเทพเจ้าไปในที่สุด

นักวิชาการส่วนหนึ่งจะกล่าวว่า ปีศาจจิ้งจอกเก้าหางนั้นมีที่มาจากอินเดียเมื่อสืบลึกไปจริง ๆ แล้วที่มาของนางจิ้งจอกเก้าหางนั้น อาจจะมาจากนางทากินี (Sakini) ของทิเบต ซึ่งรับเอาอิทธิพลมาจากนางโยคินี (Yogini) ของฮินดู เพราะนางโยคินีในฮินดูคือเทพสตรีโบราณในท้องถิ่นของอินเดียที่ถูกตั้งให้กลายเป็นอวตารของเจ้าแม่ศักติของฮินดู และมีหลายตนมีเศียรเป็นสัตว์ต่าง ๆ ก็มี เช่น เศียรสิงโต เศียรช้าง แพะ นก ม้า ฯลฯ และหมาใน ซึ่งหมาในในอินเดีย เชื่อว่าเป็นบริวารของเจ้าแม่กาลี ในขณะที่สุนัขล่าเนื้อเป็นบริวารของพระไกรวระ (อวตารของพระศิวะปางหนึ่ง) ซึ่งนางโยคินี มีชื่อเรียกต่าง ๆ มากมาย และบางครั้งก็ว่าเป็น นางยักษิณี นางรากษส ด้วยคำว่ารากษส คือปีศาจร้ายในความเข้าใจของวรรณคดีสันสกฤต และนางยักษิณีเป็นปีศาจร้ายกินคนในวรรณคดีบาลี ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าในวรรณคดีจีนนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหางชอบแปลงเป็นสาวงามหลอกผู้ชายมาฆ่ากิน เช่นเดียวกับนางยักษิณีในวรรณคดีบาลีอย่างเรื่องวลาหกัสสชาติ ที่นางยักษิณีแปลงเป็นสาวงามหลอกพ่อค้าเรือแตกมาเป็นสามีและจับกินภายหลัง รวมถึงเรื่องนางยักษิณีปลอมมาเป็นนางเอกในนิทานไทยต่าง ๆ ก็ใกล้เคียงกับพฤติกรรมของนางปีศาจจิ้งจอกของจีนและญี่ปุ่น คือจะกล่าวว่าอินเดียมีหมาใน และนางรากษส จีน ญี่ปุ่นมีปีศาจจิ้งจอก ไทย ลาว เขมร ก็มีนางยักษิณี ที่เป็นตัวละครในวรรณกรรมมีพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน

นางผีเสื้อสมุทรในวรรณคดีไทย

นางผีเสื้อสมุทรในวรรณคดีไทยมีปรากฏเด่นชัดจากวรรณคดีไทยเรื่องเอกมากมาย เช่นเรื่องรามเกียรติ์ พระอภัยมณี นางพิกุลทอง ฯลฯ โดยนางผีเสื้อเหล่านี้ในตำนานพื้นเมืองไทยได้มีการเปรียบเทียบ

กับผีปอบซึ่งเป็นผีท้องถิ่นในดินแดนสุวรรณภูมิ เพราะผีปอบกินคน ในขณะที่ต้นกำเนิดของผีเสื้อสมุทร น่าจะมาจากคำว่า ผีเชื้อ ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษของตระกูลไต-ลาว ดังเช่นคนไตดำในเวียดนามที่เรียกแมลงที่บินเข้ามาในงานศพของคนตายว่า “ผีเชื้อ” โดยเชื่อว่าเป็นวิญญาณของคนตายที่กลับมาเยี่ยมญาติ แต่ต่อมาคำว่า “ผีเชื้อ” มีการเรียกเพี้ยนเสียงไปว่า “ผีเสื้อ” แล้วไปตรงรูปเขียนและเสียงของแมลงชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “ผีเสื้อ” ที่ชอบตอมน้ำหวานดอกไม้พоди ซึ่งในทางภาคเหนือก็มีความเชื่อเรื่องผีหรือเทพารักษ์ที่ปกป้องบ้านเมืองว่า “พระเสื้อเมือง” และ “พระทรงเมือง” โดยพระเสื้อเมืองมีหน้าที่ดูแลรักษาบ้านเมือง ส่วนพระทรงเมืองคือเทวดารักษาเศวตฉัตรของพระมหากษัตริย์ โดยนักวิชาการทั้งหลาย ต่างก็เชื่อว่าคำว่า พระเสื้อเมืองนี้คือผีเสื้อเมืองที่ดูแลบ้านเมืองมาก่อน ดังนั้นเมื่อเทียบกับผีเสื้อสมุทรแล้ว ผีเสื้อสมุทรก็หมายถึง ผี เทวดา หรืออมนุษย์ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาพระมหาสมุทรเช่นเดียวกัน ซึ่งก็ปรากฏตามเนื้อเรื่องพระอภัยมณีว่านางผีเสื้อสมุทรมีหน้าที่ควบคุมดูแลปีศาจ และสัตว์ร้ายทั้งหลายในมหาสมุทร (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2557, หน้า 45)

นางจิ้งจอกเก้าหางในเรื่องห้องสิน

เดิมปีศาจจิ้งจอก หรือสุนัขเป็นสัญลักษณ์ของบางชนเผ่าในจีน เช่นชนชาติจ้วงในจีนก็มีตำนานเรื่องหมาเก้าหางได้แอบนำข้าวของเทวดามาให้มนุษย์มาบริโภค นอกจากนี้ในตำนานจีนในยุคแรก ๆ ปีศาจจิ้งจอกจัดได้ว่าเป็นสัตว์เทพและหยินเซียนที่มากอยช่วยเหลือนมนุษย์หรือจักรพรรดิจีนแต่เนื่องจากการจัดลำดับเทพ เทวดา และดวงดาวในวรรณกรรมจีนเรื่องห้องสิน (เฟิงเฉินหยันอี้ 封神演义) ซึ่งเป็นต้นเรื่องของเรื่องนาจา หรือโกมินทร์กุมารฉบับแปลไทยนี้ได้จัดให้ปีศาจจิ้งจอกเก้าหางกลายเป็นปีศาจร้ายที่ฆ่านางตางจีแล้วปลอมมาเป็นพระสนมของจักรพรรดิจีน (David Keffer., 1998 : online)

แต่เดิมนางจิ้งจอกเก้าหางคือหยินเซียนผู้รับใช้เจ้าแม่ธรณีจีนหรือเจ้าแม่หนี่วา ร่วมกับปีศาจ พิณหยกและไก่เก้าเศียรซึ่งนางได้ถูกเจ้าแม่หนี่วาส่งให้ลงมาทำลายจักรพรรดิจีนโจ้ว (紂) ผู้ดูหมิ่นเจ้าแม่หนี่วา โดยความเชื่อของจีนว่าสัตว์ที่อยู่ในเดรัจฉานภูมิหรือปีศาจสามารถบำเพ็ญตนจนสามารถกลายเป็นเซียนได้ โดยเฉพาะสุนัขจิ้งจอกซึ่งเป็นสัตว์ตระกูลสุนัขที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์มาแต่สมัยโบราณเป็นผู้ล่าและถูกล่า เพราะสุนัขจิ้งจอกหรือหมาป่าเป็นสัตว์สังคมเช่นเดียวกับมนุษย์จึงเป็นคู่แข่งขันในการล่าสัตว์ป่ามาเป็นอาหารของมนุษย์ ทำให้เกิดความเชื่อในการบูชาเทพสุนัขหรือสุนัขจิ้งจอกจากความหวาดกลัวหรือการนับถือในความสามารถในการล่าสัตว์ของพวกมันหรือวิญญาณแห่งป่า ก่อนที่จะเกิดมีสุนัขบ้านที่มีภาพลักษณ์ในเรื่องของความภักดี ขณะที่สุนัขจิ้งจอกขึ้นชื่อในเรื่องความฉลาด และความฉลาดที่รู้จักเอาตัวรอดจากการล่าหรือแย่งชิงอาหารของมนุษย์ทำให้สุดท้ายถูกมองว่าเป็นวายร้าย และปีศาจที่เชื่อกันว่าเมื่อพวกมันมีอายุมากขึ้นจะยิ่งฉลาดและถ้ามันมีอายุยืนนานกว่า ห้าร้อยปี ถึงพันปีมันก็จะกลายเป็นปีศาจ หรือหยินเซียนที่เป็นเซียนปีศาจจากการสลับพลังหยาง กินหัวใจ หรือวิญญาณของมนุษย์ ดังนั้นบ่อยครั้งในวรรณคดีจีนต่าง ๆ และเรื่องห้องสินนี้พวกมันต้องแปลงกายมาเป็นมนุษย์เพื่อล่อลวงจับคนมากินหรือคอยสลับพลังหยางจากมนุษย์ แต่เนื่องจากการทำลายจักรพรรดิจีนผู้มีบุญญาธิการมากอย่างพระเจ้าโจ้วนั้นนางปีศาจทั้งสามได้กลายเป็นสาเหตุทำให้มีผู้บริสุทธิ์ถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก จนสวรรค์ต้องส่งเซียนต่าง ๆ มาปราบ

โดยมีผู้นำคนสำคัญคือเซียนฝีกหัดเจียงจื่อหย่า 姜子牙 (เซียนตกลา) เออร์กลางเสิน 二郎神 (เทพสามตา) และเทพกุมาร นางจา มาปราบโดยทั้งสองฝ่ายมีเซียนมากมายมาสนับสนุนและรบกันเหมือนดังสงครามเซียนและเทพเจ้าจีน แต่สุดท้ายฝ่ายนางปีศาจทั้งสามเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้พระจักรพรรดิโจ้วต้องจุดไฟเผาวังฆ่าตัวตาย (ห้องสิน เล่ม 1. 2506, หน้า 1-264) ส่วนนางปีศาจทั้งสามถูกเซียนทั้งหลายพิจารณาโทษประหารตามความยินยอมของเจ้าแม่หนี่วา จนทำให้เกิดบทสนทนาโต้เถียงกันระหว่างนางปีศาจจิ้งจอกกับเจ้าแม่หนี่วาว่า “ถ้าจะให้ทำลายบารมีของพระจักรพรรดิโจ้ว (紂) โดยไม่ให้ต้องทำลายคุณความดีของพระจักรพรรดิ จะให้ทำได้อย่างไร” และอิทธิพลจากเรื่องห้องสินทำให้เซียนจิ้งจอกกลายเป็นนางจิ้งจอกตัวแทนของสตรีที่ใช้เล่ห์กลมารยาต่างๆ ให้ชายลุ่มหลงจนถึงความพินาศ เช่นเดียวกับนางวันทอง (ภาพลักษณ์ของหญิงชั่ว) หรือนางยักษ์ฉนิ (ภรรยาปลอม) ในวรรณคดีจีน

นางยักษ์ฉนิและเทพสุนัขในตำนานของอินเดีย

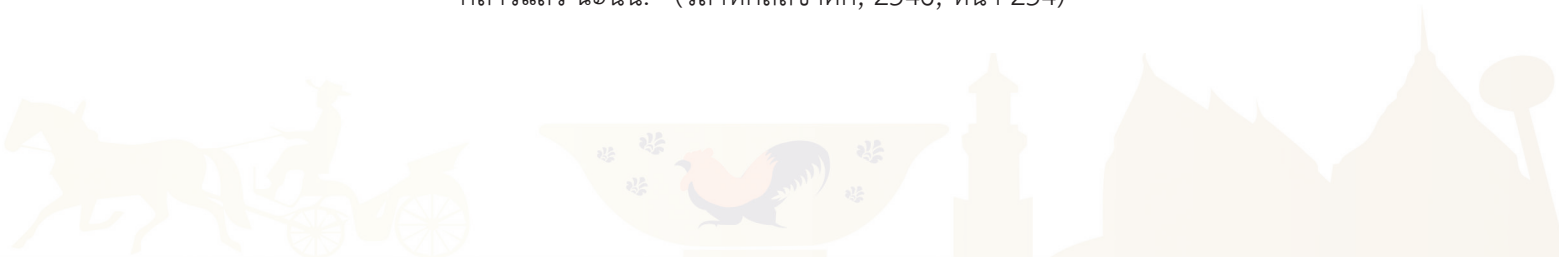
1. นางยักษ์ฉนิ

1.1 นางยักษ์ฉนิบนเกาะ

นางยักษ์ฉนิ คือยักษ์เพศหญิง ซึ่งความจริงยักษ์ในวรรณคดีสันสกฤตถือว่าเป็นพวกญาติกับรากษสที่จัดว่าเป็นปีศาจหรือผีร้ายในวรรณคดีสันสกฤต แต่ว่ายักษ์นั้นซึ่งมีหัวหน้าคือท้าวภูเวรได้เข้าพวกรักกับพวกเทวดา ในทางศาสนาฮินดูเช่นยักษ์ถือว่าเป็นเทพารักษ์หรือเทพจำพวกหนึ่ง ซึ่งถ้ามองตามวรรณคดีบาลีก็ถือได้ว่ายักษ์คือเทพชั้นจตุมหาราชิกา แต่ทว่าในวรรณคดีชาดกก็มีเรื่องนางยักษ์ฉนิกินคนคือเรื่องวลาหกัศสชาดก ที่เล่าว่ามีเกาะแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในมหาสมุทรใกล้กับหินโสโครกที่มีเรือสินค้าไปอับปางบ่อยมาก ซึ่งบนเกาะแห่งนี้เป็นที่อยู่ของเหล่านางยักษ์ฉนิ เมื่อเรือสินค้ามาอับปางพวกพ่อค้าและลูกเรือที่รอดชีวิตจากเรือสินค้าล่มก็ถูกนางยักษ์ฉนิบนเกาะชักชวนให้มาเป็นสามีอยู่กินกันบนเกาะแห่งนี้ เมื่อเหล่านางยักษ์ฉนิรู้สึกเบื่อก็จับพวกพ่อค้าคนเก่ากักขังไว้เพื่อฆ่ากินในภายหลัง แล้วนางยักษ์ฉนิพวกนั้นก็รอเรือสินค้าลำใหม่ให้มาแตกอีก แล้วก็ล่อลวงพ่อค้าชุดใหม่เป็นสามีเมื่อฆ่าพวกบุรุษสามีคนก่อนกินหมดก็จับสามีชุดใหม่มาขังไว้เพื่อฆ่ากินทำเช่นนี้เรื่อย ๆ วันหนึ่งพระโพธิสัตว์ผู้ได้เสวยชาติเป็นพญาม้าวลาหกซึ่งมีพลังมากสามารถเหาะไปในอากาศได้ ได้มาช่วยพ่อค้าวานิชผู้ไม่ได้หลงกลไปจากเกาะนางยักษ์ฉนิ ส่วนพวกพ่อค้าวานิชที่มีต้นหามาทั้งหลายผู้ไม่ยอมนี้ไปก็ถูกพวกนางยักษ์ฉนิหลอกเป็นสามีแล้วจับกินในภายหลัง

[241] นรชนเหล่าใด ไม่ทำตามโอวาทอันพระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว นรชนเหล่านั้นจักต้องถึงความพินาศ เปรียบเหมือนพ่อค้าทั้งหลายถูกนางผีเสื้อหลอกลวงให้อยู่ในอำนาจ ฉะนั้น.

[242] นรชนเหล่าใด ทำตามโอวาทอันพระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว นรชนเหล่านั้น จักถึงฝั่งสวัสดิ์ ดุจพ่อค้าทั้งหลายทำตามถ้อยคำอันม้าวลาหกกล่าวแล้ว ฉะนั้น.” (วลาหกัศสชาดก, 2546, หน้า 254)

เวลาหกสัปดาห์ถือว่าพญาม้าเวลาหกตนนี้เป็นชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าศากยมุนี แต่ในตำนานเขมรและมหายานบางตำนานกล่าวว่า เป็นอวตารของเจ้าแม่กวนอิมหรือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

1.2 นางยักษ์ฉนิในถ้ำ

ในพระไตรปิฎกภาษาบาลีเรียกว่า ปทกฺขลมาณวชาตก บางทีเรียกว่า “อศวมุขีชาตก” ซึ่งเล่าว่า อติชชาตินางเป็นมเหสีของกษัตริย์พาราณสีได้พูดต่อกษัตริย์ว่าไม่ได้นอกรใจพระสวามี เมื่อถูกคาคันเอาความจริงจึงได้สาบานว่าหากตนพูดขอให้ตายไปเกิดเป็นนางยักษ์หน้าม้า อศวมุขี (บาลี อัสสมุขี) ซึ่งด้วยผลกรรมนี้เมื่อได้ตายไปจึงไปเกิดเป็นนางยักษ์หน้าม้า อาศัยอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งในป่าหิมพานต์ นางยักษ์ฉนิขึ้นไปบำเรอท้าวเวสวัณอยู่ 3 ปี ได้รับพรให้เคี้ยวกินมนุษย์ได้ในที่ยาว 30 โยชน์ กว้าง 5 โยชน์ วันหนึ่งไปจับพราหมณ์คนหนึ่งมาจะกิน เกิดเปลี่ยนใจเก็บไว้เป็นสามีและอยู่ด้วยกันจนมีลูกด้วยกันคนหนึ่ง ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์มาจุติ ทุก ๆ วันก่อนออกไปหาอาหารนางจะนำหินก้อนใหญ่มาปิดปากถ้ำเพื่อขังลูกกับสามีของนางไม่ให้หนีไปไหน แต่เมื่อลูกของนางคือพระโพธิสัตว์โตเป็นหนุ่มแล้วมีพลังมากจึงผลักหินหนีออกไปกับพ่อของตน เมื่อนางกลับมาไม่เจอก็ตามไป ลูกกับสามีของนางหนีขึ้นไปบนเขาแห่งหนึ่ง และลูกของนางก็ตั้งความสัจขออำนาจเทวดาเป็นที่พึ่งทำให้นางไม่สามารถตามขึ้นไปบนเขาได้ จึงได้ร้องไห้จนอกแตกตายอยู่ที่ตีนเขาแล้วลูกและสามีของนางก็กลับเข้าไปใช้ชีวิตในเมือง สุดท้ายลูกของนางซึ่งก็คือพระโพธิสัตว์ก็ได้เป็นกษัตริย์พาราณสี (ปทกฺขลมาณวชาตก, 2546, หน้า 242-243) ดูแล้วเรื่องจะคล้ายผสมกันระหว่างเรื่องพระอภัยมณีกับสังข์ทอง แต่เรื่อง ปทกฺขลมาณวชาตก มีมาก่อน

1.3 นางผีเสื้อสมุทรในเรื่องอภัยมณี

นางผีเสื้อสมุทรเป็นยักษ์ฉนิ ชาติก่อนได้พรจากพระอิศวรให้ถอดดวงใจใส่ไว้ในก้อนหินได้ นางจึงกำเริบใจไปต่อสู้อับพระเพลิงจึงถูกไฟกรดเผาจนร่างมอดไหม้ นางจึงกลายเป็นปีศาจสิงอยู่ในก้อนหินที่ฝากดวงใจไว้ ครั้นเวลาผ่านไปเนิ่นนานหลายปีก่อนหินก็มีแขน ขา หน้าตา งอกออกมาแล้วในที่สุดก็มีชีวิตขึ้นมาอีก วันหนึ่งนางเห็นพระอภัยมณีก็รักจึงอุ้มไปอยู่กับนางในถ้ำที่อยู่กลางทะเล แล้วแปลงเป็นสาวงามบังคับอยู่กินเป็นภรรยาพระอภัยมณี และมีลูกชายชื่อสินสมุทร ต่อมาพระอภัยมณีกับสินสมุทรรักพากันหนีไปจากนาง นางผีเสื้อสมุทรออกติดตามไปด้วยความรัก แต่แล้วนางก็ต้องตายด้วยเสียงปีของพระอภัยมณี ร่างของนางก็กลับกลายเป็นหินอยู่ที่ชายหาดริมทะเลนั่นเอง ซึ่งการกำเนิดจากหินของนางผีเสื้อคล้ายกับลิงหินหรือเฮ้งเจียจจากวรรณกรรมจีนเรื่องไซอิ๋ว แต่การที่ลักพาพระอภัยไปจนถึงสินสมุทรผลักหินหนีจากถ้ำเหมือนเรื่องนาง อศวมุขียักษ์ฉนิจากชาตก ส่วนการที่นางเป็นเจ้าแห่งปีศาจกลางทะเล และได้ชื่อว่าผีเสื้อสมุทร (ผีเสื้อสมุทร คือผู้รักษาตุลสมุทร) ก็น่าจะได้รับอิทธิพลจากเรื่องนางยักษ์ฉนิบนเกาะจากเวลาหกสัปดาห์ ส่วนเรื่องนางเงือกช่วยเจ้าชายก็มาจากอิทธิพลของนางเงือกฝรั่งหรือสุวรรณมัจฉาจากรามาเกียรติ เพราะคำว่าเงือกในภาษาโบราณ หมายถึง งูตั้งปรากฏในโองการแข่งน้ำ เดิมนางเงือกน่าจะเป็นนางพญานาคมากกว่า (สุนทรภู่, 2554)

2. เทพสุนัข

2.1 สุนัขเทพ

การนับถือสุนัขของชาวอินเดียปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทกล่าวว่า วันหนึ่งพวกอสูร "พพิ ภูมิ" ได้ขโมยวัว และปศุสัตว์ทั้งหลายของฤๅษีอังคีรสนำไปซ่อนไว้ในหุบเขา ไม่มีใครตามหาได้เจอนาง "สรมา" (सरमा) หรือ "เทว ศุนี" (देवशुनी) นางสุนัขเทวดาของพระอินทร์ ได้ติดตามไปจนเจอ และได้บอกให้พระอินทร์ให้มาช่วยปศุสัตว์และพวกวัวเหล่านั้นกลับไป แสดงให้เห็นว่าชาวอารยันซึ่งเป็นนักล่าสัตว์บุชามา เช่นเดียวกับพวกชาวไตในสมัยโบราณ โดยชาวอารยันถือว่า หมาคือเพื่อนของพระอินทร์ วีรบุรุษที่ฆ่ามังกรหรืองูยักษ์ได้ในยุคก่อนพระเวท และต่อมาสมัยหลังห้าร้อยปีหลังพุทธกาลคนอินเดีย (พวกอารยันที่รับอารยธรรมเพาะปลูกจากตราวิเดียน) หมาเริ่มหมดบทบาทต่อสังคม คนอินเดียเริ่มดูถูกและเกลียดหมาเหมือนชาวจีน จากหลักฐานที่ปรากฏในเรื่องมหากาพย์ มหากาพย์ของอินเดียที่ราชาชนเมษยะจนเมษยะ และพวกพี ๆ ผู้เป็นโกลนของอรชุนหนึ่งในห้าพี่น้องปาณฑพไล่ตีลูก ๆ ของนางสรมา (Sunder Dilipan, 2017,online)

2.2 สุนัขเทพพาหนะ

เทพอินเดียที่มีสุนัขเป็นบริวารเพราะสุนัขมักเกี่ยวกับการล่าสัตว์ และดูแลสัตว์เลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ เทพไกรวระ ซึ่งเป็นอวตารของพระศิวะ ทรงหรือมีหมาล่าเนื้อ เป็นบริวาร เจ้าแม่กาลิซึ่งเป็นอวตารของพระอุมาเทวี ทรงหรือมีหมาใน หรือหมาป่าเป็นบริวาร พระทัตตาเตรยะมหาฤๅษี (दत्तात्रेय,महर्षि) ซึ่งเป็นอวตารของตรีมูรติ (พระพรหม พระนารายณ์ และพระศิวะ) ทรงหรือมีสุนัขบ้านเป็นบริวาร

ตารางที่ 1.1 เปรียบเทียบบทบาทของนางผีเสื้อสมุทร และนางจิ้งจอกเก้าหาง

ลำดับ	บทบาท	นางผีเสื้อสมุทร	นางจิ้งจอกเก้าหาง	หมายเหตุ
1.	ภรรยาจริง	✓	✓	
2.	ภรรยาปลอม	✓	✓	
3.	ผู้รัก	✓	✓	
4.	ผู้ร้าย	✓	✓	
5.	นางเอก		✓	
6.	นางรอง	✓	✓	
7.	มเหสี	✓	✓	
8.	เทพารักษ์	✓	✓	
9.	แม่	✓		

นางผีเสื้อสมุทรและจิ้งจอกเก้าหางกับทัศนคติเชิงลบในวรรณกรรมเอเชีย

1) นางผีเสื้อสมุทรกับทัศนคติเชิงลบในวรรณกรรมเอเชีย

นางผีเสื้อสมุทรและนางยักษ์ฉนิในวรรณกรรมไทยและอินเดียมักมีรูปลักษณ์เป็นสตรีที่บุรุษไม่พึงปรารถนา เป็นสตรีที่มีอำนาจมากกว่าบุรุษ แม้ว่าในวรรณกรรมชาดกเรื่องเวลาหกกัศสชาติก็ว่าเป็นสตรีรูปงามแต่ชั่วร้ายหลอกชอบหลอกผู้ชายมาเป็นสามีแล้วฆ่าทิ้ง ในขณะที่ในวรรณกรรมไทยเช่นเรื่องพระอภัยมณีนางผีเสื้อสมุทรสามารถแปลงเป็นสตรีที่งดงามได้ แต่รูปที่แท้จริงนางเป็นยักษ์น่าเกลียด น่ากลัวจนค่านางผีเสื้อสมุทรรู้จักในภาษาไทยว่า เป็นคำเปรียบเทียบกับสตรีรูปร่างใหญ่ หรืออ้วน น่ากลัวมาก แม้ว่านางผีเสื้อสมุทรจะเป็นภรรยาที่รักสามีและลูกมาก แต่สุดท้ายทุกคนก็หนีนางจากไปหมด เพราะกลัวอำนาจหรือรูปร่างหน้าตาของนาง นางจึงมักถูกเปรียบเทียบกับภรรยาหลวง แม้ว่าจะมีอนุภาคจากเรื่องพิกลทองที่นางผีเสื้อปลอมมาเป็นนางพิกลทองซึ่งเป็นภรรยา ก่อนหน้านางก็ตาม

2) นางจิ้งจอกเก้าหางกับทัศนคติเชิงลบในวรรณกรรมเอเชีย

นางจิ้งจอกเก้าหางในวรรณกรรมจีนเกาหลี และญี่ปุ่นมักเป็นตัวแทนสตรีที่มีรูปโฉมงดงามเป็นที่ต้องการของบุรุษทั้งหลาย แต่นางก็มีความชั่วร้ายจับผู้ชายที่มาหลงรักจับกินเป็นอาหารหรือเป็นสาเหตุแห่งความพินาศของบุรุษทั้งหลายที่ได้เป็นสามีของนาง โดยในวรรณกรรมต่าง ๆ นางจิ้งจอกมักจะมีความรักกับผู้ชายที่มักจะมีสามีอยู่ก่อนแล้วไม่ว่าจะเป็นนางตาดจี (ซันกี) พระสนมของพระเจ้าจักรพรรดิโจ้ว ซึ่งใส่ร้ายพระมเหสีจนนางถูกควักนัยดา หรือนางจิ้งจอกภรรยาน้อยของปีศาจวัวที่ถูกพญาลิงเฝ้าเจ็ดตาย ก็ตามก็เป็นสาเหตุทำให้ปีศาจวัวมีปัญหาครอบครัวกับองค์หญิงพัดเหล็กผู้เป็นภรรยา ดังนั้นนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง หรือนางปีศาจจิ้งจอกต่าง ๆ ที่ไม่ว่าจะมีกี่หางก็ตาม เป็นตัวแทนของภรรยาที่สร้างความแตกแยกให้ครอบครัว ซึ่งเป็นสตรีที่สามีมุ่หลงและรักมากกว่าภรรยาอื่น ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ นางก็มักจะถูกกล่าวหาจากภรรยาหลวงหรือญาติอื่น ๆ ที่มีความเกลียดชังขัดผลประโยชน์จากนาง

สรุป

บทบาทของสตรีในฐานะนางผีเสื้อสมุทรของไทยนั้นมีความหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่แล้วนางผีเสื้อสมุทรมีรูปกายไม่งดงามแม้ว่าจะสามารถแปลงกายเป็นสตรีที่งามได้ เช่นนางผีเสื้อสมุทรในเรื่องพระอภัยมณี และก็ได้ได้อยู่ในฐานะของนางเอก ในขณะที่นางปีศาจจิ้งจอกของจีนนั้นมีเรื่องราวเกี่ยวกับความรักของมนุษย์ด้วยบางตำนานก็กล่าวถึงปีศาจจิ้งจอกที่หลอกมนุษย์ผู้ชายไปกินเป็นอาหาร แต่ก็มีบางตำนานที่กล่าวว่าปีศาจจิ้งจอกนั้นเกิดมีความรักกับมนุษย์จริงแม้ว่าจะจบด้วยลงด้วยการผิดหวังในความรักแต่ก็ถือว่านางปีศาจจิ้งจอกมีบทบาทเป็นนางเอกของเรื่อง ในขณะที่บทบาทความเป็นแม่ของนางปีศาจจิ้งจอกของจีนไม่โดดเด่นนัก ต่างจากเรื่องราวของปีศาจจิ้งจอกในญี่ปุ่นที่มีการกล่าวถึงบุรุษผู้มีเวทมนตร์ที่ว่าเป็นลูกของนางปีศาจจิ้งจอก

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นนางผีเสื้อสมุทรและนางจิ้งจอกเก้าหางก็เป็นตัวแทนของสถานะภาพทางสังคมของภรรยาหลวงและภรรยาในสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมดังคำกล่าวที่ว่าคนไทยรับปรัชญาอินเดีย แต่สินค้าจากจีน โดยมีวรรณคดีเป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ทำให้ไม่ว่าจะนาง

ผีเสื้อสมุทรหรือนางจิ้งจอกเก้าหาง ก็เป็นตัวละครที่กลายมาเป็นคำเปรียบเทียบกับเชิงลบโดยทั่วไปที่สังคมไทยรู้จัก ดังกระแสการบูชาจิ้งจอกเก้าหางที่ให้คุณทางเมตตามหานิยมก็เป็นกระแสการรับเรื่องห้องสิน ไซอิ๋วที่ผลิตเข้ามาจากจีน หรือสุนัขจิ้งจอกศักดิ์สิทธิ์ของเทพอินาริจากญี่ปุ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องราวการกดขี่ของสตรีในวรรณคดีไทยหรืออาเซียน
2. ควรจะมีการทำวิจัยเกี่ยวกับปีศาจในวรรณกรรมจีน เกาหลี ญี่ปุ่นเปรียบเทียบ
3. ควรจะมีการทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสตรีเชิงลบในวรรณกรรมอาเซียนเปรียบเทียบ

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2517). **พระอภัยมณี**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- ปทกุศลมาถนวดก.(2546). **พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏฯ (ภาษาไทย)**. เล่มที่ 27 เล่มที่ 19 พระ
 สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 1. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รามเกียรติ์ฉบับ ร.1. (2540). กรุงเทพฯ : กองประวัติศาสตร์และวรรณกรรม, กรมศิลปากร.
- วลาหักัสสชาดก. (2546). **พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏฯ (ภาษาไทย)**. เล่มที่ 57 สุตตันตปิฎก ขุททก
 นิกาย ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่ 3. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2557). **อันเนื่องมาแต่พจนานุกรมคำเก่าในภาษาไทย ฉบับขะเลยสัก**. กรุงเทพฯ :
 มานุษยวิทยาสรินธร (องค์การมหาชน),
- ศูนย์ห้องสิน เล่ม 1**. (2506). กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภาศึกษานิเทศก์พาณิชย์.
- สุนทรภู่. **พระอภัยมณี** (2544). กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาคาร.
- David Keffer. (1998). **Creation of the Gods: A Somewhat Less Than Critical Commentary**.
 [online]. Available HTTP: [https://www.poisonpie.com/
 words/others/somewhat/creation/index.html](https://www.poisonpie.com/words/others/somewhat/creation/index.html) on 1/11/2019.
- Sunder Dilipan.(2017). **King Janamejaya performs a yagna during which his brothers
 attacked a dog**. [online]. Available HTTP: [https://bharatmarg.com/king-
 janamejaya-performs-a-yagna-during-which-his-brothers-attacked-a-dog/](https://bharatmarg.com/king-janamejaya-performs-a-yagna-during-which-his-brothers-attacked-a-dog/) on
 1/11/2019.

เรื่องเล่าจระเข้กินคน : สัตว์ฆาตกรในมุมมองเชิงนิเวศ

The Narrative of a carnivorous Crocodile : An Assassin Creature in an Ecological Perspective

วัชรีย์ อินทะชิต^{1*} รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธ์²

^{1*} ² คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองเชิงนิเวศในเรื่องเล่าจระเข้กินคน ประเด็นการศึกษา คือ การประกอบสร้างความเป็นสัตว์ฆาตกรในวรรณกรรมเรื่องเล่าจระเข้กินคน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเล่า ไกรทอง ดงจระเข้ และตำนานไอ้ต่างบางมุด ใช้แนวคิดเชิงนิเวศสัตว์ศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา พบว่า มีการประกอบสร้างความเป็นสัตว์ฆาตกรในเรื่องเล่าจระเข้กินคน ใน 6 ลักษณะ คือ ความเป็นสัตว์ เดรัจฉานในฐานะนักล่า สัตว์อยู่เหนือการควบคุม การอุปโลกน์ให้สัตว์เป็นมนุษย์ การช่วงชิงอำนาจ ระหว่างสัตว์กับมนุษย์ สัตว์ฉลาดเหมือนมนุษย์ สัตว์มีอำนาจเหนือมนุษย์ โดยมุมมองของผู้เขียนนำเสนอ ผ่านพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

คำสำคัญ เรื่องเล่า, สัตว์ฆาตกร, มุมมองเชิงนิเวศ

Abstract

The aim of this article was to study about the ecological perspective in the stories of a carnivorous animal like a crocodile. Three stories of crocodiles were studied namely “Krai Thong”, “Dong Joraka”, and the legend of Ai-Dang Bang-Mud. The ecological perspective of an animal was use as the framework of this study. The results showed that five features of the crocodiles mentioned in the analyzed stories were presented including a hunter animal, being more intelligent than humans, having supernatural power, being presented more inferior than human and being presented as human. In addition, the events in the stories were relayed through language and the behaviors of human toward crocodiles. These can be divided into four characteristics. For examples, a beast as a hunter, an uncontrollable animal, being metaphoric as a human and contending power between animal and human. The viewpoints of the authors were also presented through the behaviors of the characters in the stories.

Keywords: Narrative, Assassin Creature, Ecological perspective.

บทนำ

ในปัจจุบันยุคที่โลกเจริญด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้มนุษย์มีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ก็มีส่วนทำให้เกิดการคุกคามทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหานับแต่ปลายทศวรรษที่ 19 เป็นต้นมา มีปัญหาความเสื่อมโทรม การทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากฝีมือมนุษย์นับทวีคูณมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ธัญญา สังขพันธ์านนท์ (2559, หน้า, 313-314) กล่าวว่า ท่ามกลางวิกฤตที่มนุษย์ทำลายธรรมชาตินั้นก็ให้เกิดขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ก่อให้เกิดจิตสำนึกและกระบวนทัศน์ใหม่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในแวดวงวรรณกรรมวิจารณ์ก็เกิดแนวคิดและวิธีการใหม่ในการศึกษา ดังที่รู้จักกันในนาม “ทฤษฎีการวิจารณ์เชิงนิเวศ” (ecocriticism) ซึ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจศึกษาระบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมโดยใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยาและแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยามมาเป็นฐานในการศึกษา

นอกจากนี้ กลีตเฟลด์และพรอมน์ (อ้างใน ธัญญา สังขพันธ์านนท์, 2559) ได้กล่าวถึง แนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศไว้ว่าเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับธรรมชาติและมีการนำแนวคิดมาอธิบายร่วมด้วยเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการนำเสนอธรรมชาติ การวิจารณ์เชิงนิเวศมองโลกเป็นศูนย์กลางในการศึกษาตัวบทวรรณกรรม คำว่าธรรมชาติในการศึกษาตามแนวการวิจารณ์เชิงนิเวศ หมายรวมทั้งธรรมชาติที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต การศึกษาเรื่องธรรมชาติที่เกี่ยวกับสัตว์ เริ่มมีการให้ความสนใจมากขึ้น มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสัตว์ในหลากหลายมิติ ในการนำเสนอสร้างสรรค์ศิลปะวรรณกรรม มนุษย์มักจะนำเรื่องราวของสัตว์มาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาเสมอ ซึ่งจะเห็นได้ชัดในนิทานอีสป และนิทานชาดกในพุทธศาสนาก็เป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้ง ยังเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ล้วนแต่เคยเสวยพระชาติเป็นสัตว์เดรัจฉาน (เฉลิมวุฒิ วิจิตร อ้างใน ธัญญา สังขพันธ์านนท์, 2559) นิทานพื้นบ้านของไทย จนกระทั่งมาถึงวรรณกรรมร่วมสมัย ประเภทนวนิยาย เรื่องสั้นและบทกวี มีการนำเสนอเรื่องราวของสัตว์มาโดยตลอด

ธัญญา สังขพันธ์านนท์ (2559) กล่าวว่า นักวิจารณ์เชิงนิเวศมองว่าปัญหาภัยพิบัติที่เกี่ยวกับระบบนิเวศ ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ทำลายป่า การสูญพันธุ์ของสัตว์ รวมทั้งการหายไปของสัตว์และพืชบางสายพันธุ์ ล้วนเกิดจากพฤติกรรมและการกระทำที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง ได้กระทำต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่มีใช้มนุษย์ ทุกชีวิตมีสิทธิอย่างเท่าเทียมที่จะอาศัยและดำรงอยู่ รวมถึงการให้ความเคารพสิ่งมีชีวิตอื่นที่อาศัยอยู่บนโลกใบนี้ สิ่งที่เชื่อมโยงการวิจารณ์เชิงนิเวศกับสัตวศึกษาเข้าด้วยกัน คือความเห็นร่วมเกี่ยวกับการนำเสนอภาพแทนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบแนวคิดในการแบ่งแยกระหว่างมนุษย์กับสัตว์ เพราะมนุษย์จะวางตำแหน่งของตนเหนือสัตว์เสมอ สัตวศึกษาในแนวทางของการวิจารณ์เชิงนิเวศ จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาการนำเสนอภาพแทนของสัตว์ในตัวบทวรรณกรรมเป็นสำคัญ ดังนั้นตัวบทวรรณกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติที่มีชีวิตหรือธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต ในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่ามักใช้ธรรมชาติเป็นฉากและบรรยากาศหรือตัวละครเรื่องเล่านี้เกิดขึ้นนับแต่มนุษย์รู้จักการเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเล่นปากเปล่าหรือบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ดังปรากฏให้เห็นในตำนานปรัมปรา นิทาน ซึ่งเป็นรูปแบบเรื่องเล่าในยุคเก่าจนมาถึงเรื่องเล่ายุคใหม่ในนวนิยาย เรื่องสั้นหรือแม้แต่กวีนิพนธ์

เรื่องราวที่กล่าวถึงสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งสามารถกระทำอาการเช่นเดียวกับมนุษย์หรือเหนือกว่านั้น พบเห็นได้ทั่วไปในเรื่องเล่าหรือนิทาน เนื่องจากเรื่องเล่าหรือนิทานเป็นโลกแห่งจินตนาการที่ผู้แต่งจะแต่งเติมเรื่องราว ตามจินตนาการอย่างไรก็ได้ ดังนั้นบรรดาสัตว์ต่าง ๆ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้แต่งนิยมนำมาสร้างสรรค์ในเรื่องเล่าหรือนิทาน จะเข้ก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ปรากฏในนิทานหลากหลายเรื่อง ซึ่งมีบทบาทและพฤติกรรมแตกต่างกันไป เรื่องเล่าเกี่ยวกับจะเข้กินคน ที่มีอยู่ในนิทาน ตำนาน หรือเรื่องเล่าประจำถิ่น แม้แต่ในเรื่องสั้น นวนิยาย ล้วนเป็นการนำเสนอสัตว์ในวรรณกรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เรื่องเล่าเกี่ยวกับจะเข้กินคนของไทยนั้นมีหลากหลาย แต่ผู้เขียนศึกษาเพียง 3 เรื่องเท่านั้นคือ “เล่าเรื่องไกรทอง” โดย รศ.วิเชียร เกษประทุม เรื่องสั้น “ดงจะเข้” ของเทพ มหาเปารยะ และ “ตำนานไอ้ต่างบางมุด” ที่ปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยเมื่อปี พ.ศ.2507 เรื่องเล่าทั้งสามนี้แม้อยู่ในรูปแบบงานเขียนที่ต่างกัน แต่ก็ถือว่าเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับจะเข้กินคนทั้งสิ้น

เรื่อง “ไกรทอง” นั้นเป็นวรรณคดีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งมีที่มาจากนิทานชาวบ้าน และมีเค้าความจริง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชนิพนธ์ ด้วยสำนวนชาวตลาด เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับดินแดนใต้ น้ำที่คนธรรมดาสามัญไม่อาจจะไปถึงได้แต่จะต้องเป็นผู้กล้าหาญ มีวิชาอาคมแก่กล้าเป็นศิษย์มีอาจารย์อย่างไกรทองเท่านั้น จึงจะสามารถดั้นด้นไปถึง ทั้งยังปราบจะเข้ร้ายอย่างพระยาชาลวันและยังได้ภรรยาของชาลวันเป็นภรรยาของตนและเหตุการณ์สำคัญของเรื่องคือเมื่อลูกสาวเศรษฐี คือ นางตะเกาทองถูกจะเข้คือชาลวันคาบเอาตัวไป ไกรทองอาสาปราบจะเข้จนสำเร็จ จึงได้รางวัลจากเศรษฐีและยกลูกสาวทั้งสองคือตะเกาแก้วและตะเกาทองเป็นภรรยาอีกด้วย

ส่วน “ดงจะเข้” (2545) ของ เทพ มหาเปารยะ ได้เล่าถึงจะเข้ในภาคใต้ทั้งฝั่งอันดามันและฝั่งอ่าวไทยที่มีความดุร้าย “ดุร้ายถึงขนาดโดดกัดคนในเรือทีเดียว”(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 23) และเพราะความดุร้ายนี้เองที่ทำให้ชุมชนในภาคใต้ไม่พัฒนาหรือไม่ขยายตัว เนื่องจากชาวบ้านไปตั้งบ้านเรือนอาศัยไม่ได้ กรณีภัยร้ายจากจะเข้นี้ เทพ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่จระเข้เป็นทั้งผู้ล่าและผู้ถูกล่า การล่าเหยื่อและการเอาชีวิตรอดของจระเข้

นอกจากนี้ตำนาน “ไอ้ต่างบางมุด” ก็เป็นข่าวจะเข้กินคนที่โด่งดังที่ถูกกล่าวขานในสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นจะเข้ขนาดใหญ่ลอยอยู่ในคลองบางมุด จ.ชุมพร ไล่กัดกินคนตามตลิ่ง จะเข้ยักษ์หรือไอ้ต่าง ออกอาละวาดท่องเที่ยวล่าคนเป็นอาหาร จนกลายเป็นข่าวโด่งดังในสมัย พ.ศ.2507 และคณะนักล่าแห่งค่ายทหารบกชุมพรใช้ระเบิดซี.3 หย่อนลงไปบริเวณวังจะเข้ยักษ์จำนวน 3 นัด จนจบชีวิตของจะเข้ยักษ์ตัวนี้ เรื่องเล่าจะเข้กินคนที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ล้วนเป็นเรื่องราวของจะเข้กินคนทั้งสิ้นมีลักษณะแตกต่างกันไป

จากเรื่องราวโดยย่อจะเห็นได้ว่า เรื่องเล่าข้างต้น มีลักษณะร่วมที่สำคัญประการหนึ่ง คือเป็นเรื่องที่ว่าด้วยจะเข้ใหญ่ ออกอาละวาดกินคนและสัตว์เลี้ยง รู้จักกันในนาม “จะเข้กินคน” ทั้งที่เป็นเรื่องจริงและเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ป่าและมุมมองของมนุษย์ที่มีต่อจะเข้ ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงในประเด็นสำคัญ คือ การประกอบสร้างจะเข้ในฐานะ “สัตว์ฆาตกร” โดยใช้กรอบแนวคิดของสัตว์ศึกษาเชิงนิเวศ ดังต่อไปนี้

เรื่องเล่าจะเข้กินคน : การประกอบสร้างความเป็นสัตว์ฆาตกร

การศึกษาวรรณกรรมเชิงนิเวศมองว่า การนำเสนอสัตว์ในลักษณะนี้เน้นไปที่การประกอบสร้างความเป็นสัตว์และอัตลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ซึ่งดำเนินไปบนพื้นฐานของมโนทัศน์ในการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากสัตว์โดยการประกอบสร้างผ่านภาษา (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559) พบว่าในเรื่องเล่าจะเช็กินคนในฐานะสัตว์ฆาตกร มีการประกอบสร้าง 6 ลักษณะ คือ คือ ความเป็นสัตว์เดรัจฉานในฐานะนักล้า สัตว์อยู่เหนือการควบคุม การอุปถัมภ์ให้สัตว์เป็นมนุษย์ การช่วงชิงอำนาจระหว่างสัตว์กับมนุษย์ สัตว์ฉลาดเหมือนมนุษย์ สัตว์มีอำนาจเหนือมนุษย์ ดังนี้

1. ความเป็นสัตว์เดรัจฉานในฐานะนักล้า ซึ่งพิจารณาได้จากภาษาที่ผู้เขียนถ่ายทอดผ่านตัวพฤติกรรมของสัตว์และมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อสัตว์ในฐานะนักล้า จากการศึกษาเรื่องเล่าจะเช็กินคนพบว่า ผู้เขียนประกอบสร้างให้จะเช็กินคนเป็นสัตว์เดรัจฉานที่มีสัญชาตญาณของนักล้าอย่างเต็มตัว มนุษย์มองว่าจะเช็กินคนเป็นสัตว์ที่มีความดุร้ายตามสัญชาตญาณของสายพันธุ์สัตว์ประเภทนี้ ดังนี้

“เสียงน้ำที่แตกแยกออกเป็นปึกดั่ง ภูซำ บอกมาให้รู้ตัวแต่ไกลและทั้ง ๆ ที่มันเห็นได้ดีว่า คนมีอาวุธครบมือคอยรบบมันอยู่ทั้งบนทำนบและปีกสองข้าง ไอ้ต่างจะชะลอความเร็วสักนิดยั้งสักหน่อยก็หาไม่ มันกลับเร่งฝีเท้าตรงดิ่งสู่กลางทำนบและพอได้ระยะมันก็อ้าปาก “โฉ้ว” ขึ้นสุดตัว”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 81)

นอกจากนี้แล้วผู้เขียนได้ประกอบสร้างความเป็นสัตว์นักล้าผ่านการบรรยายพฤติกรรมการล่ากินเหยื่อของจะเช็กิน ทำให้เห็นถึงความโหดร้ายของจะเช็กินคนตามสัญชาตญาณของสัตว์ดุร้ายและเป็นนักล้าอย่างมืออาชีพ พบว่าในเรื่องเล่าจะเช็กินคน สร้างให้จะเช็กินคนมีลักษณะการล่ากินเหยื่ออย่างมีขั้นตอน โดยเริ่มจากการซุ่มกินคนโดยที่ไม่ให้คนรู้ตัวโดยใช้หางพาดแล้วลากลงน้ำ หลังจากที่ถูกคนสิ้นลมหายใจแล้วจะเช็กินก็จะคาบคนขึ้นมาบนบก นำร่างคนพาดกับต้นไม้จนอวัยวะขาดหลุดเป็นชิ้นแล้วค่อยกิน ถือเป็น การสร้างให้จะเช็กินเป็นสัตว์ฆาตกรที่โหดร้าย คือการไล่ล่ามนุษย์และนำมากินด้วยวิธีที่โหดร้าย เป็นการซ้ำแหวะศพที่น่าสยดสยองทำให้ผู้อ่านรู้สึกกลัวในความเป็นฆาตกรที่โหดร้ายของจะเช็กินได้อย่างชัดเจน ดังนี้

“เพราะว่าจะเช็กินไม่ได้กินซากคนหรือซากสัตว์ที่ใหญ่เกินจะกลืนลงไปได้คนเดียวในน้ำมันต้องข้ามขึ้นบนบก และโดยที่ตีนหน้ามันสั้นและปากมันยาว จึงอาศัยตีนยันในการฉีกทิ้งเหยื่อให้ขาดเป็นชิ้นๆ เมื่อกลืนลงไปในห้องไม่ได้ ดังนี้มันจึงต้องข้ามอวัยวะส่วนหนึ่งของซากนั้น แล้วสะบัดคอพาดกับต้นไม้ อวัยวะส่วนใดขาดหลุดไป มันก็คลานไปเก็บกลืนกินเสียคราวหนึ่ง แล้วกลับมาคาบพาดต่อไป จนมันอิมแปล้กินไม่ลงหรือซากนั้นแหลกเหลวละเอียดไปหมดทั้งตัว จึงจะคลานกลับลงน้ำไป”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 67)

นอกจากนี้ยังปรากฏภาพของจะเช็กินเกี่ยวกับวิธีการล่าเหยื่อ โดยที่ไม่ให้เหยื่อรู้ตัว โดยซุ่มเงียบอยู่ทางด้านหลังเหยื่อ และโผล่จู่โจมเหยื่อ ใช้หัวของมันพาดที่ขาพับของมนุษย์จนเหยื่อหล่นน้ำแล้วไล่ตัวเองลงน้ำตามเหยื่อไป สร้างภาพการเป็นฆาตกรมืออาชีพของจะเช็กินของจะเช็กินได้อย่างชัดเจน ดังนี้

“จระเข้หน้าต่างขาตัวหนึ่งยาวราวสามวา ค่อยๆ โหยงตัวออกมาจากป่า เบื้องหลังทนาย ก. แล้วก็ในพริบตาตัวเองมันเอาหัวกระตุ้นตรงขาพับทนาย ก. หล่น ป้อมลงน้ำและตัวมันไหลตามลงไปแนบเนียนราวกับฝึกซ้อมไว้เจจบ ไม่มีอวัยวะ ส่วนใดของทนาย ก. ได้โผล่ขึ้นพ้นผิวน้ำอีกเลย”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 69)

นอกจากนั้นแล้วผู้เขียนยังสร้างความเป็นฆาตกรต่อเนื่องให้กับจระเข้อีกด้วย เพื่อเน้นย้ำความ โหดเหี้ยมของจระเข้ ที่ไม่ได้ฆ่ามนุษย์เพียงคนเดียวเท่านั้นแต่เป็นการฆ่าเหยื่อเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยใช้ คำว่า “เสมอ” เพราะคำว่าเสมอเป็นคำที่แสดงว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลายครั้ง ดังนี้

“ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ที่ดินตรงนั้นจะไม่เป็นแปลงแสดงความเคลื่อนไหวของมันให้อ่านได้ชัดตั้งแต่ต้นจนอวสาน โคนต้นไม้จะไม่จะเปราะเปื้อนเกรอะกรังด้วยเลือดและ บางที่ด้วยมันสมองเปลือกไม้จะหลุดกระเด็นหายไปบ้าง ที่ยังเหลือติดต้นไม้บางที่ก็มี เส้นผมเป็นปอยๆ แทรกอยู่กับเลือดและมันสมอง บางที่มีเศษผ้า บางที่มีลูกตาคน ก็วางแจ้วแหวนอยู่โคนไม้ ซี่โครงคน ไส้คนทั้ง ๆ พวงห้อยแขวนอยู่บนกิ่งไม้สูงตั้งสี่ห้า วาหรือที่สะโพกจาก เป็นสิ่งซึ่งชาวบ้านได้พบปะกันเสมอเสมอ”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 67-68)

2. สัตว์อยู่เหนือการควบคุม

เป็นการประกอบสร้างโดยที่ผู้เขียนถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมสัตว์ตามสัญชาตญาณที่อยู่ นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ซึ่งจระเข้เป็นสัตว์โหดเหี้ยมที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้มนุษย์ รู้สึกหวาดกลัว และมนุษย์มองว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องได้รับการลงโทษด้วยวิธีการต่างๆ ของ มนุษย์ ดังนี้

“เขาถือกันว่าบนบกเป็นที่ปลอดภัยจากจระเข้เพียงใด ฉะนั้นในการที่มี จระเข้ ฉลาดเกิดขึ้นรุกไล่กินมนุษย์ถึงบนบก จึงเป็นข่าวที่วิตกวิจารณ์กันทั่วไป เฉพาะอย่างยิ่งเกรงว่ามันจะแจกจ่ายตัวอย่างให้กันและกัน”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 71)

จากบทความแสดงให้เห็นว่าจระเข้สัตว์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ จระเข้ไม่ได้ล่าสัตว์แต่ในน้ำเพียง อย่างเดียว แต่มันยังมีความฉลาดสามารถล่าเหยื่อบนบกได้เป็นอย่างดี จนทำให้มนุษย์เกิดความกลัวใน พฤติกรรมของสัตว์ที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์

3. อุปลักษณ์ทำให้เป็นมนุษย์

เป็นการอุปลักษณ์ที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางด้วยการประกอบสร้างลักษณะบางอย่างของ สัตว์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นมนุษย์มากที่สุดทั้งพฤติกรรม หน้าตา และการรู้เท่าทัน ไหวพริบ ซึ่งพบว่า

ผู้เขียนอุปลักษณ์ให้จระเข้มีพฤติกรรมการฆ่าเหยื่อที่ฉลาด เหมือนกับพฤติกรรมของมนุษย์ ผู้เขียนยังมีการใช้ภาษาแทนชื่อเรียก เิงอุปลักษณ์ มีชื่อเรียกที่ทำหน้าที่เหมือนมนุษย์ คือ คำว่า “เพชรฆาต” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นผู้ประหารชีวิตนักโทษที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิต เมื่อนำคำนี้มาใช้กับจระเข้ นั้นหมายความว่า เป็นจระเข้ที่ฆ่าชีวิตมนุษย์นั่นเอง แสดงให้เห็นมุมมองของนักเขียนที่ถ่ายทอดความเป็นฆาตรกรของจระเข้ผ่านภาษาและแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางของธรรมชาติ ดังนี้

“เปิดตำนานเพชรฆาตลุ่มน้ำ “ไ้อ่างบางมุด” โคตรจระเข้باب 6 ศพ”

(ไทยรัฐออนไลน์,2558)

4. การช่วงชิงอำนาจระหว่างสัตว์และมนุษย์

เป็นการประกอบสร้างให้จระเข้แสดงพฤติกรรมช่วงชิงอำนาจกับมนุษย์ในฐานะผู้ล่า โดยผู้เขียนถ่ายทอดผ่านภาษาที่แสดงให้เห็นว่าจระเข้ไม่ได้มีอำนาจการล่ามนุษย์เฉพาะในพื้นที่ของตนเอง คือพื้นน้ำอีกต่อไป แต่จระเข้สามารถล่ามนุษย์ในพื้นที่ของมนุษย์ คือ บนบก ได้เช่นกัน การแทรกมุมมองของนักเขียนลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ดังนี้

“มิใช่แต่เพียงมันครอบครองท้องถิ่นของมัน คือพื้นน้ำ บัดนี้มันบังอาจบุกกรุกขึ้นมาล่ามนุษย์ถึงแดนมนุษย์คือบนบกแล้ว”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 70)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ถูกล้ำพื้นที่ของสัตว์ทำให้สัตว์เรียกร้องความยุติธรรมด้วยการทวงคืนโดยการถูกล้ำพื้นที่ของมนุษย์เช่นกัน ดังนั้นมนุษย์ควรตระหนักในสิทธิของสัตว์ไม่ควรเอาเปรียบหรือทำร้ายสัตว์

5. สัตว์ฉลาดเหมือนมนุษย์

ผู้เขียนสร้างให้จระเข้มีความฉลาดเหมือนมนุษย์ ผ่านพฤติกรรมและการกระทำที่ใช้กับมนุษย์ ทั้งในแง่ของสติปัญญา ไหวพริบ การรู้เท่าทัน ความฉลาด ซึ่งพบว่าผู้เขียนสร้างให้จระเข้มีพฤติกรรมการล่าเหยื่อที่ฉลาด เหมือนกับมนุษย์ โดยบรรยายผ่านพฤติกรรมของจระเข้ที่แสดงถึงความฉลาดในการเอาตัวรอดในฐานะผู้ถูกล่า ดังนี้

“วันหนึ่งพญาชาลวันลอบออกจากถ้ำ แล้วกลายร่างเป็นจระเข้ขึ้นไปท่องเที่ยวตามสองฝั่งแม่น้ำเมืองพิจิตร์ และสอดสายตาจ้องหาเหยื่อมนุษย์มาเป็นอาหารของตนโดยแฝงตัวอยู่ใต้น้ำอย่างแนบเนียนที่สุด เพื่อไม่ให้ชาวบ้านย่านนั้นสังเกตเห็นและตกใจกลัว”

(วิเชียร เกษประทุม, 2547, หน้า 28)

จากตัวอย่าง จระเข้มีลักษณะการล่าเหยื่อที่ฉลาดโดยการแฝงตัวอยู่ใต้น้ำเพื่อไม่ให้เหยื่อตกใจและรู้ตัว ผู้เขียนสร้างให้สัตว์มีความฉลาดเหมือนมนุษย์ นอกจากนี้แล้วจระเข้มีความรู้เท่าทันมนุษย์ มีการหลบหลีกการไล่ล่าของมนุษย์ เพื่อความอยู่รอดของตนเอง ดังนี้

“มันจึงได้หลบหลีกภัยพิบัติอยู่ได้ตั้งหลายปี ทั้งๆ ที่มนุษย์ผู้เป็นสัตว์อันประเสริฐได้ทุ่มเททั้งสติปัญญาและความรู้ ความชำนาญทั้งมวล เพื่อประหัตประหารมันซึ่งเป็นสัตว์เดียรฉานแต่ตัวเดียว”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 57)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ภาพของจระเข้ที่ปรากฏในเรื่องเล่าของเทพ มหาเปารยะสร้างให้จระเข้มีลักษณะเด่นในด้านความฉลาดของจระเข้ในการหลบหลีกเอาตัวรอดจากการไล่ล่าของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ควรตระหนักว่าจระเข้เป็นสัตว์ประเสริฐไม่เป็นเพียงสัตว์เดียรฉานเท่านั้น อีกทั้งผู้เขียนได้สร้างจระเข้ให้มีความฉลาดในฐานะที่เป็นผู้ล่าเหยื่อและสร้างให้ “ไอ้ต่าง” จระเข้ในเรื่องเล่า “ดงจระเข้” มีความโดดเด่นกว่าจระเข้ตัวอื่น ดังนี้

“ความห้าวหาญในการแสวงหาเหยื่อและการรู้จักเก็บตัวเวลาภัยมาใกล้ตัวนี้ก็เป็นคุณสมบัติพิเศษที่ในโลกจระเข้ดูเหมือนเราเพิ่งเคยประสบก็แต่ในตัวของ “ไอ้ต่าง” ปากพั่งตัวเดียวเท่านั้น”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 78)

6. สัตว์มีอำนาจและความสามารถเหนือมนุษย์

ผู้เขียนสร้างให้จระเข้มีความสามารถเหนือมนุษย์ ในลักษณะการทำให้สัตว์เหนือกว่ามนุษย์ ทำให้มนุษย์หวาดกลัว แม้เพียงได้ยินข่าวไม่ได้ประสบเหตุการณ์เองก็รู้สึกกลัว ดังนี้

“จระเข้ต่างกินปลัดอ้าเกอ คินนี้เวลาสองยาม ฉันท่านซาไปทั้งตัว ไอ้ต่างอีกแล้ว”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 57)

นอกจากนั้นแล้วผู้เขียนยังสร้างให้จระเข้ขู่เหนือมนุษย์ ซึ่งมีความสามารถมากมายในเรื่อง “ไกรทอง” หลังจากที่เกิดจุดวิกฤตหลังจาก “พระยาชาลวัน” ได้คาบตัวนางตะเกาทองไป เศรษฐีผู้เป็นบิดาของนางตะเกาทองก็ได้ประกาศหาหมอบرابจระเข้มาปราบชาลวัน แต่ไม่มีหมोजระเข้คนใดสามารถปราบได้สำเร็จ ทำให้มนุษย์รู้สึกร้อนใจคิดหาวิธีปราบจระเข้ให้ได้ จนกระทั่งไกรทองมาอาสาปราบ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีความสามารถด้อยกว่าสัตว์ ไม่สามารถปราบจระเข้ได้ ดังนี้

“ฝ่ายพระพิจิตรผู้เป็นพ่อของตะเกาทอง ให้รู้สึกกลัวคลุ้มคลั่งร้อนใจมากที่ยังหาคนดีมีวิชาอาสาปราบจระเข้ไม่ได้ เพราะหมोजระเข้ทุกรายที่รับอาสา ไม่มีใครรอดชีวิตกลับมาได้เลย”

(วิเชียร เกษประทุม, 2547, หน้า 39)

นอกจากนี้เรื่องเล่า ไกรทอง ได้สร้างให้จระเข้มีความสามารถเหนือมนุษย์ คือ การกลายร่างให้เป็นมนุษย์ได้ และใช้ชีวิตเหมือนกับมนุษย์ได้ ดังนี้

“ภายในถ้ำแก้ววิเศษนี้มีดวงแก้วอยู่ดวงหนึ่ง ช่วยส่องแสงให้ภายในถ้ำสว่างไสว
ดูกลางวัน ทั้งบันดาลให้จระเข้ทั้งหมดภายในถ้ำ กลายร่างเป็นมนุษย์และ
อิมทิพย์ไม่ต้องกินอาหารหรือเหนือมนุษย์เนื้อสัตว์ใดทั้งสิ้น”

(วิเชียร เกษประทุม, 2547, หน้า 9)

อีกทั้งจระเข้ในเรื่อง ตงจระเข้ ผู้เขียนได้สร้างจระเข้มีอำนาจเหนือมนุษย์ คือ มนุษย์ได้ไล่ล่าจระเข้
มาเป็นเวลานาน หลายครั้งหลายคราก็ไม่สามารถสังหารจระเข้ได้ ชาวบ้านจึงกลับมองว่าเป็นอำนาจ
ลับที่ปกป้องรักษาจระเข้ จึงหันกลับมาไหว้จุดธูปทำพิธีบูชาจระเข้ ซึ่งทำให้สัตว์มีความเหนือมนุษย์นั้น
แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มองว่าธรรมชาติหรือสัตว์มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ดังนี้

“แทนที่ชาวบ้านจะช่วยเหลือในการปราบปรามมันด้วยความเต็มอกเต็มใจ
เหมือนการจับจระเข้ตัวอื่น เขากลับเริ่มจะจุดธูปจุดเทียนเช่นไหว้หรือทำพิธี
บวงสรวงกันเสียแล้ว”

(เทพ มหาเปารยะ, 2545, หน้า 74)

จากการศึกษาการประกอบสร้างความเป็นสัตว์ฆาตกร จากเรื่องเล่าจระเข้กินคน สรุปได้ว่าการ
สร้างให้จระเข้กินคนมีความเป็นสัตว์ฆาตกรที่น่ากลัว ผู้เขียนมีการประกอบสร้างผ่านภาษาหลายลักษณะ
สื่อให้เห็นทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อสัตว์ การสร้างตัวละครเช่นนี้เน้นให้เรื่องที่เขียนมีสีสันเร้าใจ ชวนติดตาม
และสามารถสร้างความตั้งใจต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การประกอบสร้างความเป็นสัตว์และ
อัตลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยยึดมนุษย์เป็น
ศูนย์กลาง

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องเล่าจระเข้กินคน โดยใช้แนวคิดเชิงนิเวศสัตว์ศึกษา พบว่า มีการประกอบสร้าง
ความเป็นสัตว์ฆาตกรในเรื่องเล่าจระเข้กินคนผ่านภาษาโดยแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก
ความเป็นสัตว์เดรัจฉานในฐานะนักล่า ผู้เขียนประกอบสร้างให้จระเข้เป็นสัตว์เดรัจฉานที่มีสัญชาตญาณ
ของนักล่าอย่างเต็มตัว มนุษย์มองว่าจระเข้เป็นสัตว์ที่มีความดุร้ายตามสัญชาตญาณของสายพันธุ์สัตว์
ลักษณะที่สองสัตว์อยู่เหนือการควบคุม ผู้เขียนสร้างให้จระเข้เป็นสัตว์โหดเหี้ยมที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุม
ได้ ทำให้มนุษย์รู้สึกหวาดกลัว และมนุษย์มองว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต้องได้รับการลงโทษด้วย
วิธีการต่าง ๆ ของมนุษย์ ลักษณะที่สามการอุปถัมภ์ให้สัตว์เป็นมนุษย์ ผู้เขียนอุปถัมภ์ให้จระเข้มี
พฤติกรรมการฆ่าเหยื่อที่ฉลาด เหมือนกับพฤติกรรมของมนุษย์ ลักษณะที่สี่การช่วงชิงอำนาจระหว่างสัตว์
กับมนุษย์ ผู้เขียนถ่ายทอดผ่านภาษาที่แสดงให้เห็นว่าจระเข้ไม่ได้มีอำนาจการล่ามนุษย์เฉพาะในพื้นที่ของ

ตนเอง คือพื้นน้ำอีกต่อไป แต่จระเข้สามารถล่ามนุษย์ในพื้นที่ของมนุษย์ คือ บนบก ได้เช่นกัน จระเข้แย่งชิงอำนาจกับมนุษย์ในฐานะผู้ล่า ลักษณะที่ห้าสัตว์ฉลาดเหมือนมนุษย์ โดยสร้างให้จระเข้มีความฉลาดเหมือนมนุษย์ ผ่านพฤติกรรมและการกระทำที่ใช้กับมนุษย์ ทั้งในแง่ของสติปัญญา ไหวพริบ การรู้เท่าทันความฉลาด และลักษณะสุดท้ายสัตว์มีอำนาจเหนือมนุษย์ โดยสร้างให้จระเข้มีความสามารถเหนือมนุษย์ ในลักษณะการทำให้สัตว์เหนือกว่ามนุษย์ ทำให้มนุษย์หวาดกลัว

เพื่อเน้นย้ำความเป็นสัตว์ฆาตกรของจระเข้ และแสดงให้เห็นมุมมองของนักเขียนผ่านพฤติกรรมของตัวละคร การบรรยายถึงความฉลาดและความรู้เท่าทันของสัตว์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์ โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง แม้ว่าจระเข้จะกินมนุษย์เป็นอาหารและมีความโหดร้ายเพียงใด แต่ท้ายที่สุดก็แสดงให้เห็นว่าจระเข้ไม่สามารถถอดชีวิตจากแหล่งเหยื่อของมนุษย์ได้ และมนุษย์ควรตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ ไม่ควรใช้ความรุนแรงและไม่ควรฆ่าสัตว์ หรือลुक้าพื้นที่ของสัตว์ แม้ว่าจระเข้จะเป็นสัตว์เดรัจฉานแต่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

- ชญาดา ชูชัยสิงหะกุล.(2561). **เจ้าเออย...เจ้ากรงหัวจุก: ภาพสะท้อนนิเวศสำนึกเชิง จริยศาสตร์ ที่ว่าด้วยเรื่องของสัตว์**. เอกสารประกอบการประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. วันที่ 20-21 กรกฎาคม 2561 ณ ห้อง Blue Ocen Hall อาคารคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- เทพ มหาเปารยะ. (2545). **จำปูนและรวมเรื่องสั้นเอกของ เทพ มหาเปารยะ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). **วรรณคดีสี่เขียว:วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: นาค.
- _____ . (2559). **แฉวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย**.ปทุมธานี : สำนักพิมพ์นาค.
- _____ . (2559). **ใช่เพียงเดรัจฉาน: สัตว์ศึกษาในมุมมองของการวิจารณ์เชิงนิเวศ**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธนภณ ฐิตาภาภิตติรัตน์.(2544). **ความคิดทางจริยศาสตร์และการประยุกต์ใช้กับการศึกษาไทย ในทฤษฎีของพระธรรมปิฎก ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 39**. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรณราย ชาญหิรัญ. (2551). **บทบาทของจระเข้ไทย**.วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร เกษประทุม. (2547). **เรื่องเล่าไกรทอง**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2548). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ ฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภิสรา เทียนสว่างชัย. (2560). **แนวคิดนิเวศสำนึกในวรรณกรรมของนิรันดร์ บัญญัติ** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัตชีวประวัติในฐานะประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองของไทย
ยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง : กรณีศึกษาเกิดวังปารุสก์

The Study of the Autobiography as Social and Political history of Thailand
during the regime change: The Case Study in "Keard Wang Parusaka"
Literature

คณิสันท์ นันตา^{1*} รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์²

^{1*} ² คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาวรรณกรรมในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์และบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรม โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีของ Kara Wilson ที่ว่าด้วยการฝึกวิเคราะห์และตีความชีวประวัติและอัตชีวประวัติโดยมีหลักสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของเนื้อหา 2) ตรวจสอบและประเมินข้อเท็จจริง และ 3) วิเคราะห์กลวิธีการเขียน พบว่า เกิดวังปารุสก์เป็นวรรณกรรมที่ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมที่ไม่ใช่จากตำราอันเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกบอกเล่าและถ่ายทอดเพื่อให้คนทั่วไปรับรู้และเข้าใจตรงกันแต่เป็นประวัติศาสตร์ในหน้ากระดาษที่น้อยบุคคลจะทราบข้อเท็จจริง เนื่องจากเป็นประวัติศาสตร์ส่วนตัวที่เกิดขึ้นในความทรงจำของผู้แต่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้แต่งเองและสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสังคมไทย ทั้งที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาช้านานและการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลกระทบต่อชนชั้นปกครองในประเทศไทย อันส่งผลกระทบต่ออื่น ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นวิธีการจ่ายเงินเดือนข้าราชการ การปลดข้าราชการออกจากตำแหน่งหลายอัตรา จนนำไปสู่การปฏิวัติ ความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วนี้ทำให้ผู้นำประเทศอย่างพระมหากษัตริย์ทรงไม่ทันตั้งตัวไม่สามารถควบคุมหรือแก้ปัญหาอย่างเด็ดขาดได้ นำไปสู่การสละราชสมบัติเพื่อยุติปัญหาเหล่านั้น ทำให้ประเทศไทยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญใช้มาจวบจนปัจจุบัน

ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมนั้นสามารถให้ประโยชน์ในการศึกษาศาสตร์แขนงอื่นได้ มิใช่เพียงแต่เพื่อจรรโลงใจต่อผู้อ่าน ทั้งยังสามารถเป็นเครื่องมือในการแก้ไขข้อเข้าใจผิดของคนในสังคมที่มีต่อผู้แต่ง ที่เป็นบุคคลสาธารณะ เป็นชนชั้นที่ขับเคลื่อนประเทศชาติและเป็นแบบอย่างแก่ปวงชนชาวไทย

คำสำคัญ: อัตชีวประวัติ, เกิดวังปารุสก์

Abstract

This article aimed to study the autobiography as the social and the political history of Thailand during the regime change. The "Kuard Wang Parusaka" literature was analyzed. The results showed that "Kuard Wang Parusaka" was valuable historical literature. The literature was not popular among Thai readers. However, it was full of facts about the reasons of regime change in the country. The change affected the ruling class. For example, how to pay salaries to civil servants, dismissal the government officials, taking the throne of king, etc. Also, the results showed that literature was useful in other education disciplines, not just for entertainment purpose and could act as a mouthpiece of author to create a better understanding to the readers.

Keywords: Autobiography, Keard Wang Parusaka

บทนำ

สารคดี (Non-fiction) ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 831) ให้ความหมายว่า สารคดี (สารระ) น. เรื่องที่เขียนขึ้นจากเค้าโครงเรื่องจริงไม่ใช่จินตนาการ สารคดีพัฒนาขึ้นมาจากข้อเขียนที่เข้าใจกันว่าเน้นความจริง และได้รับการคาดหวังว่าจะให้ความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง แต่ไม่ถือว่าเป็นวิชาการ ส่วนสำคัญที่สารคดีต่างจากหนังสือวิชาการคือ "เป็นหนังสือแสดงทรรศนะของผู้แต่งเป็นสำคัญ" (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2543, หน้า 291) สารคดีสามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ 3 ประเภท คือ 1. สารคดีประวัติบุคคล 2. สารคดีท่องเที่ยว และ 3. สารคดีแนะนำ ชีวประวัติ และอัตชีวประวัติ เป็นสารคดีในหมวดหมู่ของสารคดีบุคคล อัตชีวประวัติ (Autobiography) ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, 2546, หน้า 1352) ให้ความหมายว่า ประวัติชีวิตที่เจ้าของเขียนหรือเล่าด้วยตนเอง ซึ่งแสดงทัศนคติต่อชีวิตผ่านประสบการณ์ตรงของผู้แต่ง ผู้ซึ่งมักครุ่นคิดหาความหมายของชีวิตมาด้วยตนเองและยินดีเปิดเผยแก่สาธารณชน ด้วยความตระหนักในคุณค่าและคาดหวังในสารประโยชน์ที่พึงมีในวงกว้าง

ในแวดวงวรรณกรรมอัตชีวประวัติมีจำนวนไม่มากนัก อาจเป็นไปได้ว่าการเขียนถึงชีวิตของตนเอง เป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ถนัด และเสี่ยงต่อความไม่เข้าใจของผู้อ่าน กล่าวคือ หากเขียนถึงความสำเร็จ อาจถูกมองว่าเป็นการโอ้อวด หากเขียนถึงความผิดพลาด ก็ย่อมกระทบกระเทือนจิตใจตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังที่ อับราฮัม คอว์ลีย์ (Abraham Cowley, อ้างถึงใน กรุณา กุศลาสัย, ผู้แปล 2549, หน้า 61 - 62) ได้เขียนว่า "การเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองนั้นเป็นเรื่องยากและละเอียดอ่อน หากเขียนอะไร ไม่ดีไม่งามก็จะกระเทือนใจผู้เขียน หากชมตัวผู้เขียนเองก็จะระคายหูผู้อ่าน" สุเมธ ตันติเวชกุล (2549, หน้า 14) กล่าวว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้คุณค่าแก่การอ่อนน้อมถ่อมตน การแต่งอัตชีวประวัติจึงอาจขัดกับคตินี้ว่า "ฮ่องกลองจะเกิดเสียงดังได้ต้องมีคนตี ฮ่องกลองที่ดังเองคือฮ่องกลองอาเพศ" เข้าทำนองที่ว่า การประกาศคุณค่าของบุคคล ควรให้บุคคลอื่นกระทำ ดังนั้นการสร้างงานอัตชีวประวัติ จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้แต่ง เพราะปัญหาอยู่ที่การให้ความหมายต่อข้อมูลและวิธีการสื่อสาร เพื่อไม่ให้ถูกมอง

ว่าเป็นวรรณกรรมที่เขียนขึ้นเพื่อเียนยอตัวเองด้วยความหลงตน มุ่งโอ้อวด แก่ตัวหรือแก่ต่าง หากแต่เป็นงานที่เกิดขึ้นด้วยความปรารถนาที่จะนำเสนอประสบการณ์และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในประวัติชีวิตของตน ด้วยความตระหนัก สำนึกในคุณค่าและความหมายของชีวิต อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ลักษณะของอัตชีวประวัติคือการมองย้อนไปในอดีตชีวิตของตน ดังที่ สุภา ศิริมานนท์ (2544, หน้า 17) กล่าวว่าเจ้าของประวัตินักเขียนขึ้นหลังจากที่ได้ผ่านเหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ ในชีวิต เกิดการเรียนรู้จนกลายเป็นวิธีคิด คติหรือปรัชญาชีวิต ทักษะและข้อเสนอแนะของผู้ที่ได้ผ่านโลกและชีวิต จึงน่าจะมีประโยชน์สำหรับอนุชนผู้มาทีหลัง ทั้งในแง่การดำเนินชีวิตและการละเว้นจากความผิดพลาดที่ไม่จำเป็น คุณค่าของอัตชีวประวัติจึงขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะหรือระดับของปัญญาในการมองเห็นโลกและชีวิตของผู้แต่ง วิเคราะห์ตนเองและผู้อื่นอย่างเบาบางจากอคติ ยอมให้ชีวิตเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้อื่นทั้งในแง่ความสำเร็จและล้มเหลว พร้อมทั้งมีศิลปะวิธีในการนำเสนอ สามารถสร้างความประทับใจด้วยความประณีตของภาษา และเนื้อหาทางความคิด ทักษะที่ลึกซึ้ง และความรู้สึกที่ไม่ใช่สิ่งพื้นๆ

“เกิดวังปารุสก์” เป็นงานทรงนิพนธ์ในพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เป็นหนังสืออัตชีวประวัติของพระองค์ มีเนื้อหาสอดแทรกเกร็ดประวัติศาสตร์ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ทรงเล่าถึงสภาพชีวิตภายในราชสำนักตั้งแต่ พ.ศ.2450 - 2492 อันเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองไทย ในปลายรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 9 รวมทั้งกล่าวถึงสภาพภูมิประเทศ การศึกษา และศาสนา นอกจากนี้ยังได้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชวงศ์ของประเทศอังกฤษ ตลอดจนพระราชพิธีและประเพณีต่าง ๆ ของประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรปและที่สำคัญ คือ การเป็นผู้จัดการแข่งรถ ซึ่งสร้างชื่อเสียงและเกียรติยศมาสู่ประเทศไทย เกิดวังปารุสก์ รู้จักกันในหมู่ชาวต่างชาติในภาคภาษาอังกฤษว่า Brought Up in England ที่แปลว่า "เติบโตในอังกฤษ"

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัย พบว่า "เกิดวังปารุสก์" ได้ถูกนำมาศึกษาและวิเคราะห์ในทัศนะและกลวิธีการเขียนของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ในพระนิพนธ์สารคดี อัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ ของ พาชวิญ สิงหเทพ (2547) และ ศิริลักษณ์ ศรีกล้า (2554) ได้วิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีอัตชีวประวัติเรื่อง "เกิดวังปารุสก์" พระนิพนธ์ในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ งานวิจัยที่อ้างถึงทั้งสองเรื่อง ล้วนมุ่งศึกษาวิธีการประพันธ์และทัศนคติของผู้ประพันธ์ แต่ไม่ปรากฏงานวิจัยที่มุ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของพระนิพนธ์ "เกิดวังปารุสก์" ในฐานะสารคดีอัตชีวประวัติที่ให้สาระ ข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น อันนำไปสู่ประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมไทย

ปัจจุบันประวัติศาสตร์ไม่ใช่หนทางเดียวที่จะเข้าถึงอดีตอีกต่อไป การศึกษาความทรงจำได้ขยายตัวอย่างมากในแวดวงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิจิตรศิลป์นานาชาติ ความสนใจเชิงสหวิทยาการนี้ถูกอ้างถึงในนาม "ความทรงจำศึกษา" (memory studies) (Brown et al. 2009, pp 117) นักวิชาการแบ่งความทรงจำออกเป็นสองสาย ได้แก่ 1) สายความทรงจำร่วม (collective memory)/ความทรงจำสังคม (Social memory) ที่นักสังคมศาสตร์ศึกษาการจดจำของกลุ่มคนและผลกระทบที่ความทรงจำมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม และ 2) สายความทรงจำวัฒนธรรม (cultural memory) ที่นักวิชาการด้านสื่อและวรรณคดีศึกษามุ่งพิเคราะห์พื้นฐานทางวัฒนธรรมของความทรงจำร่วม (วัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ) หมายรวมถึงการใช้เทคโนโลยีของสื่อในการถ่ายทอดความทรงจำ (Rigney 2016, pp 66) ในวงวรรณกรรมศึกษาของไทย เดิมทีประวัติศาสตร์ถูกใช้ในฐานะหลักฐานสนับสนุน การสันนิษฐานยุคสมัยที่แต่งและผู้แต่งวรรณคดี ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2528, หน้า 3) ให้คำจำกัดความวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดของหลวงวิจิตรวาทการที่มองวรรณกรรม

ประวัติศาสตร์เป็นสองนัย ประกอบด้วย 1) วรรณกรรมที่บันทึกวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในอดีต 2) วรรณกรรมที่บันทึกเหตุการณ์ในอดีต เป็นต้นว่า จดหมายเหตุ และบันทึก นอกจากนี้ในมุมมองความทรงจำศึกษา วรรณกรรมในฐานะงานศิลปะทำหน้าที่ในการก่อรูปความคิดที่มีต่ออดีตของบุคคล Rigney (2016, pp 73) กล่าวว่า วรรณกรรมไม่ได้มีสถานะ "ถูกกระทำ" ในความหมายที่ว่าทำหน้าที่เพียงสะท้อนภาพของอดีตที่เกิดขึ้นไปแล้ว แต่มีสถานะของ "ผู้กระทำ" ต่อปรากฏการณ์ในการรับรู้อดีตของสังคมนั้น ๆ 1) ความทรงจำในวัฒนธรรมวรรณศิลป์ พึงระลึกว่าวรรณกรรมเป็นผลผลิตของชนบท การประพันธ์ที่บ่มเพาะอยู่ภายในประเภทรณกรรม (genre) นั้น ๆ เช่น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ล้านนายคุณนวมรวมกับสยาม นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง นวนิยายบอกเล่าเหตุการณ์กบฏบวรเดช กวีนิพนธ์บันทึกเหตุการณ์เดือนตุลาฯ นวนิยายสงครามโลกครั้งที่สอง มีความเป็นไปได้สูงว่า ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง วรรณกรรมเรื่องนั้นมีได้ "อิง" เฉพาะประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แต่ยังมี "อิง" กับวรรณกรรมอิงเหตุการณ์นั้น ๆ ที่ถูกเขียนขึ้นมาก่อนด้วย 2) วรรณกรรมในวัฒนธรรมความทรงจำ ในฐานะตัวบทความทรงจำ (memory text) หรือพื้นที่ความทรงจำ วรรณกรรมถูกสร้างและดำรงอยู่อย่างไรท่ามกลางตัวบทความทรงจำอื่น เช่น จดหมายเหตุ แบบเรียน พิธีกรรมรำลึก อนุสาวรีย์ และพิพิธภัณฑสถาน โดยเฉพาะความทรงจำในเรื่องเดียวกันที่เล่าในตัวบทความทรงจำต่างกัน วิธีการดังกล่าวจะเห็นได้จากผลงานศึกษาทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา งานเหล่านั้นศึกษาการเดินทางของเรื่องเล่าความทรงจำผ่านพื้นที่ความทรงจำอันหลากหลาย โดยวิเคราะห์ให้เห็นว่าเรื่องเล่าเหล่านั้นทั้ง "ประสานเสียง" หรือ "โต้กลับ" เรื่องเล่าในพื้นที่ความทรงจำอื่น ๆ อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะข้อมูลเหตุการณ์สำคัญในสารคดีอัตชีวประวัติ ในแง่ของวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ผ่านกรอบแนวคิดและทฤษฎีของ Kara Wilson (2018) ได้กล่าวในฝีกวิเคราะห์และตีความชีวประวัติและอัตชีวประวัติว่า การวิเคราะห์อัตชีวประวัติเราต้อง 1) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของข้อความที่ไม่ว่าจะถูกเขียนขึ้นเพื่อแจ้งให้ทราบ เพื่อชักชวน หรือเพื่อสร้างความบันเทิง 2) ตรวจสอบและประเมินข้อมูล ข้อเท็จจริง และตัวอย่างที่ผู้แต่งหยิบยกขึ้นมาอ้างอิงในเนื้อหา 3) วิเคราะห์กลวิธีการเขียน การใช้คำ และน้ำเสียงของผู้แต่ง ผู้แต่งอาจจะเลือกเขียนในรูปแบบการเล่าเรื่องตามระยะเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้คำที่แสดงความรู้สึก สิ่งเหล่านี้จะอธิบาย ให้ความหมาย ภาพที่ผู้แต่งได้วาดขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นช่วงเวลาต่าง ๆ ที่อยู่ภายในใจ ในความคิด ในความรู้สึกของผู้แต่ง กลวิธีการเขียนสื่ออารมณ์นี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมกันกับตน ยกตัวอย่างเช่น หาก บียอนเซ่ (Beyoncé) ต้องการเขียนอัตชีวประวัติที่จะชักชวนให้กลุ่มคนที่วิจารณ์หรือสงสัยในตัวเธอกลับกลายมาชอบเธอและรู้จักตัวตนของเธอมากขึ้น เธออาจจะใช้คำสื่ออารมณ์เพื่อเพิ่มอารมณ์ความรู้สึกในการเล่าเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่สื่อโจมตีเธอหรือช่วงเวลาแห่งความยากลำบากที่เธอต้องเผชิญในสมัยที่ยังเป็นสมาชิกวงเกิร์ลกรุ๊ป กลวิธีเหล่านี้จะทำให้ผู้อ่านที่เคยรู้สึกไม่ติดกับเธอเข้าใจเธอมากขึ้นว่าเธอมีความคิด ความรู้สึกอย่างไร และที่เป็นแบบนั้นเพราะเหตุใด ในด้านวิเคราะห์พจน์หรือการวิเคราะห์การใช้คำ บางท่านอาจเขียนด้วยคำศัพท์ที่เข้าใจได้ง่ายในขณะที่บางท่านใช้คำศัพท์ ที่ยากเพื่อให้ความรู้สึกจริงจังและรุนแรง ในอัตชีวประวัติบางส่วนมีการใช้คำโบราณที่ไม่ใช้แล้วในปัจจุบัน สามารถให้ความรู้สึกของเวลาและสถานที่ในยุคสมัยนั้น ส่วนท่วงทำนองหรือน้ำเสียง เป็นทัศนคติส่วนหนึ่งของการเขียน อัตชีวประวัติจะถูกเขียนด้วยคำที่อ่านแล้วสามารถทราบถึงน้ำเสียง ที่ขึงขังหรือเคารพของผู้แต่งได้ น้ำเสียงช่วยทำให้ผู้อ่านเห็นเจตคติของผู้แต่ง เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่มีการวิจัยใดศึกษา เกิดวังปารุสก ในฐานะอัตชีวประวัติศาสตร์ของสังคมไทย อันจะเห็นได้ว่าภูมิหลังของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงเป็นนักประวัติศาสตร์ และได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากประเทศตะวันตก ในยุคสมัยที่ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อระบบชนชั้นทางสังคมที่เคยมีมาแต่เดิม ความขัดแย้งของระบอบการปกครองแบบเก่าและแบบใหม่นั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงมีความคิดเห็นและปฏิกิริยาตอบกลับต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างไร เป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดที่ว่า มองวรรณกรรมชิ้นนี้ให้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของสังคมไทย พร้อมทั้งยังศึกษาบทบาทและหน้าที่ของ "เกิดวังปารุสก" ในฐานะเครื่องมืออันเป็นกระบอกเสียงของผู้ประพันธ์ในการไขข้อข้องใจผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับบทนี้ให้ผู้อ่านและคนทั่วไปได้ทราบถึงข้อเท็จจริง และเข้าใจตัวผู้ประพันธ์มากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลในทางบวกให้กับตัวผู้ประพันธ์ โดยพิจารณาจากหัวข้อดังต่อไปนี้

1. พิจารณาจุดมุ่งหมายของการเขียน ว่าเพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อโน้มน้าวชักจูง หรือเพื่อความบันเทิง
2. พิจารณาว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงนั้นสอดคล้องกับเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์หรือไม่
3. พิจารณากลวิธีในการแต่ง ทั้งด้านการใช้คำและน้ำเสียงของผู้แต่ง

การศึกษาอัตชีวประวัติในฐานะประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทยยุคสมัยการเปลี่ยนแปลง การปกครอง จากตัวบท "เกิดวังปารุสก" นี้ จะสามารถก่อเกิดประโยชน์ในด้านประวัติศาสตร์ที่น้อยผู้คน จะทราบ เนื่องจากเป็นเรื่องราวชีวิตส่วนพระองค์ และไม่ใช่ว่าเรื่องราวของปุถุชนคนธรรมดา อีกทั้งยังเป็นเครื่องตอกย้ำว่า วรรณกรรม มิได้ทำหน้าที่เพียงแต่จรรโลงใจให้ผู้อ่านเท่านั้น ยังสามารถทำหน้าที่เสมือนเอกสารหรือตำราอันแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใดสมัยหนึ่งผ่านมุมมอง แนวคิด ทัศนคติ และประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของผู้ประพันธ์ที่อยู่ในยุคสมัยนั้น

เกิดวังปารุสกในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยนั้นได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อันมีพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองแผ่นดินแต่เพียงผู้เดียว มาเป็นระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในพุทธศักราช 2492 มีชนวนเหตุการณ์สำคัญก่อนการเปลี่ยนแปลงที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้กล่าวถึงในงานนิพนธ์ของพระองค์ ในตอนที่เสด็จกลับบ้านครั้งแรกหลังจากไปศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนแฮร์โรว์ ธรูลอนดอนเป็นเวลา 10 ปี การกลับมายังประเทศไทยครั้งนี้ (พ.ศ.2475) พระองค์ทรงเห็นว่า

"บ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขัน แม้อ้อยค้ำว่า "เศรษฐกิจตกต่ำ" จะกลายเป็นคำพูด ขบขัน จนกระทั่งจำอวดนำไปใช้บนเวที แต่ก็ เป็นความจริง เพราะเงินปอนด์อังกฤษ ได้ออกมาจากมาตราทองคำ เงินไทยจึงมีราคาสูงเกินไปสำหรับการขายข้าว รัฐบาล ต้องตัดรายจ่าย แม้แต่เมื่อทูลหม่อมมาอย่างประทับอยู่ในอเมริกา ก็มีการปลดข้าราชการออกเป็นอันมาก ดังเรียกกันในเชิงขบขันว่าการ "ตุลย์" จนกระทั่ง พระองค์เจ้าบวรเดช ทรงลาออกจากเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เพราะ นายทหารถูกปลด จนทูลหม่อมลุงบริพัตรฯ เริ่มทรงถูกผู้คนหาว่า การปลดเป็น ความผิดของท่าน เพราะท่านทรงเป็นผู้สำเร็จราชการฯ อยู่พักหนึ่ง ฟังเสียงดูเห็นได้

แน่ชัดว่า มีการบ่นด่าเจ้ากันมาก จนลือกันไปทั่วว่า เจ้านายผู้ใหญ่ทรงร่ำรวยมีเงิน
เกินกว่าความจริงหลายสิบเท่า"

(กลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 260)

จากข้อความดังกล่าวทำให้ทราบได้ว่าในยุคสมัยที่เศรษฐกิจตกต่ำนั้นมีการแก้ปัญหาโดยการ
ปลดข้าราชการ เนื่องจากรัฐบาลต้องตัดรายจ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็น อันเป็นเหตุที่ทำให้ประชาชนเริ่มไม่
พอใจ และก่อกวนต่อการทำงานของบุคคลชั้นเจ้านาย พร้อมทั้งเหน็บแนมว่าในขณะที่ประชาชนเดือดร้อน
เจ้านายชั้นผู้ใหญ่กลับกินอยู่สุขสบายเพราะมีเงินทองมากมาย ไม่คิดจะสนใจประชาชนที่ต้องตกระกำ
ลำบากจากพิษภัยเศรษฐกิจนี้ แต่ในความเป็นจริงนั้นพระมหากษัตริย์มิได้นิ่งนอนใจต่อความทุกข์ยากของ
ประชาชนเลย ดังข้อความที่ว่า

"ทูลหม่อมอาเองทรงมีความหนักพระทัยหมกหมุ่นพระทัยเป็นอย่างยิ่ง การ
ประชุมอภิรัฐสภาหรือเสนาบดีสภาก็มีกันเกือบทุก ๆ วัน บางทีไม่เสด็จกลับมาเสวย
กลางวันจน 15.00 นาฬิกา ทำให้ผู้ร่วมโต๊ะเสวยต้องคอยหรือหิวกันพอดู...ข้าพเจ้า
อดรู้สึกหนักใจแทนท่านมิได้ จึงถือโอกาสคุยกับท่านในเรื่องลำบากต่าง ๆ เหล่านั้น...
ข้าพเจ้าทราบว่ ทูลหม่อมอากำลังทรงเตรียมจะฉลอง 150 ปี ของพระบรมราชวงศ์
จักรีในเดือนเมษายน พ.ศ.2475 ข้าพเจ้าอดรู้สึกไม่ได้ว่า ตามระบอบสมบูรณาญา
สิทธิราชย์นั้น พระมหากษัตริย์ ต้องทรงมีพระราชภาระรับผิดชอบเสียมากมายจน
เหลือกำลังพระองค์เดียว จึงทูลออกความเห็นว่ เมื่อราชวงศ์ของเราได้ปกครอง
ประเทศมา 150 ปี แล้วจะเป็นโอกาสอันเหมาะละกระมังที่จะให้ประชาชนแบ่ง
ภาระไปรับผิดชอบเสียบ้าง โดยมีรัฐธรรมนูญวันฉลอง 150 ปี น่าจะเป็นวันที่เหมาะ
ที่สุดสำหรับพระราชทานรัฐธรรมนูญ โดยยังมีได้มีผู้ใดกราบทูลขอเลย ทูลหม่อมอา
รับสั่งว่ ทรงคิดมาแล้วเหมือนกันจนได้ทรงร่างรัฐธรรมนูญเล็กๆ ไว้แล้ว แต่ท่าน
ผู้ใหญ่ทั้งเจ้านายและขุนนางยังไม่เห็นสมควรจะมีรัฐธรรมนูญเพราะประชาชนยัง
มิได้รับการศึกษาทั่วถึงกันดีพอ ข้าพเจ้าก็กราบทูลว่ ถ้าจะไม่พระราชทาน
รัฐธรรมนูญก็น่าจะต้องเตรียมผู้การปฏิวัติอย่างเต็มที่ เพราะตามเสียงที่ข้าพเจ้าได้
ยินคนพูดกันอยู่ทั่วไปนั้น ปรากฏว่จะต้องมีการพยายามเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่าง
หนึ่งในไม่ช้า"

(กลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 260 - 261)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงมีความคิดเห็นตรงกันในการคิดจะมอบรัฐธรรมนูญให้กับประชาชนชาวไทย
แต่ติดปัญหาที่เจ้านายและขุนนางชั้นผู้ใหญ่หลายๆ ท่านไม่เห็นด้วย ในส่วนนี้เองผู้วิจัยเห็นว่าแท้จริงแล้ว
ประเทศไทยในยุคสมัยนั้นไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เสียทีเดียว เพราะสิทธิ
เด็ดขาดไม่ได้อยู่ที่พระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียวอย่างที่เข้าใจกัน กลับยังต้องทรงปรึกษาหารือกับ
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คล้ายคลึงกับการลงคะแนนเสียงในสมัยปัจจุบัน เพียงแต่เป็นการลงคะแนนเสียงลับๆ
ภายในกลุ่ม และด้วยเหตุที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงกล้าที่จะออกความคิดเห็น

เกี่ยวกับการให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญนั้น อันเนื่องมาจากพระองค์ทรงศึกษาในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยและคิดว่าทุกคนควรมีสติ เสรีภาพและเท่าเทียมกันเฉกเช่นที่พระองค์ได้ถูกอบรมสั่งสอนมา ดังข้อความที่ว่า

"ข้าพเจ้ายังปลื้มใจและภูมิใจอยู่จนบัดนี้ว่า ข้าพเจ้าได้มีกำเนิดมาจากพ่อและแม่ที่กล้าและใจป้ำเช่นนี้ ซึ่งไม่เคยยอมแพ้ผู้ใดเลย เป็นหลักที่ข้าพเจ้าก็ได้ถือมาตลอดชีวิตว่า คนเราเกิดมาทั้งที แม่เราจะยอมทำตามคำสั่งในทางการต่าง ๆ ก็ดี ถ้าเมื่อมาถึงชีวิตส่วนตัวของเราแล้ว ถ้าเราทำตามใจของเราไม่ได้ เมื่อความต้องการของเราไม่ขัดกับศีลธรรมและกฎหมายของชาติแล้ว เรายอมตายเสียดีกว่า คนเราถ้าไม่มีเสรีภาพในกิจการส่วนตัวแล้วก็ไม่ใช้คน"

(กำเนิด, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 27 - 28)

ข่าวลือเรื่องจะมีการปฏิวัติอย่างใหญ่เกิดขึ้นในระหว่างพระราชพิธีฉลองพระนครและพระราชวงศ์จักรีมีอายุครบ 150 ปี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงได้ทราบเรื่องราวจากพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อันส่งมาเล่าเรื่องราวและถามสารทุกข์สุกดิบของพระองค์ดังใจความว่า

"ภาวะการเงินของเราร้ายกาจมาก เราจะขาดทุนมากป็นปี ปีหน้าก็ดูจะมีต้มยำยิ่งขึ้นอีก แต่ถ้าเราตัดรายจ่ายกันอย่างเด็ดเดี่ยว เราอาจจะหนีไปได้อีกปีหนึ่งแต่การตัดรอนนั้น จะนำความลำบากมาสู่คนเป็นจำนวนมาก ถ้าขึ้นยังเป็นอย่างนี้ต่อไปหลายปี เราจะเป็นอย่างไร ก็เหลือรู้ คนเขาจะต้อนรับการถูกดุร้ายออกอีกอย่างมากมายอย่างไร ก็ไม่ทราบ แต่เป็นการจำเป็นถ้าจะป้องกันมิให้ชาติล่มจม เรากำลังจวนจะล่มจมอยู่แล้ว ปีหน้าจะต้องออกภาษีใหม่ๆ อีกมาก ชีวิตจะไม่สบายนัก ภาษีเหล่านี้คนรวยและพ่อค้าจะต้องเป็นผู้เสียนั่นก็เป็นของดีอย่างหนึ่งที่การเก็บภาษีของเรา จะได้เป็นไปทางยุติธรรมมากขึ้น ฉันได้พยายามต่อสู้จะเอาให้ได้มานานแล้ว แต่ไม่สำเร็จ บัดนี้ การเศรษฐกิจตกต่ำจะช่วยฉัน ฉันเลยออกจะดีใจ ของที่ฉันไม่ชอบก็คือ การตัดข้าราชการออก สงสารเขา เขาจะเอาอะไรกินกันเล่า หมู่นี้มีข่าวลือถึงการฆ่าคนสำคัญกันอยู่เรื่อย ๆ แม่เด็กนักเรียนผู้หญิงตามโรงเรียนก็คุ้ยถักกันฟังเสียงดู ผู้ที่ถูกฆ่าคือ ทูลหม่อมชายกรมกำแพงฯ เพราะว่าเป็นตัวตั้งตัวตีของคณะเจ้า ซึ่งถูกหาว่า เป็นผู้ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ข่าวลือว่าจะฆ่ากันวันนั้นวันนี้ แต่ว่า จะต้องเกิดขึ้นก่อนพิธี 150 ปี ผู้ที่จะทำการฆ่ามัน ว่ากันว่า จะเป็นนายทหารหรือข้าราชการเบี้ยบานาญ ฉันเองออกจะอยู่ในฐานะดี เกือบไม่มีใครพูดถึงการฆ่าฉัน ทั้งนี้เพราะฉันได้สละเงินให้แก่ชาติมาก แต่ก็มีพูดกันบ้างว่าฉันจะถูกยิงในระหว่างการพิธี...เราไม่ถือเอาข่าวลือนี้เป็นแก่นสารนัก แต่เราก็ต้องระวังตัวกัน เพราะคนที่ไม่พอใจนั้น คงจะมีมาก...หมู่ที่เราทำงานกันมาก จนอ่อนเพลียกันหมด... มีประชุมพิเศษทุกสัปดาห์"

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์. 2552, หน้า 279 - 281)

หลังจากกลับไปศึกษาเล่าเรียนต่อได้ไม่นานเช้าวันที่ 25 มิถุนายน ก็มีเรื่องสำคัญบังเกิดขึ้น
ดังข้อความ

"มีการปฏิวัติที่กรุงเทพฯ ถูกจับกันหมดแล้ว...ผู้ที่ถูกจับไปเป็นตัวประกันคือ
เจ้านายที่ชั้นผู้ใหญ่ มีทูลหม่อมมุลุงบริพัตร สมเด็จพระยานริศฯ สมเด็จพระ
ยาดำรงฯ เป็นต้น ความรู้สึกในชั้นต้น ก็คือ เป็นห่วงเจ้านายทั้งสามพระองค์ กลัวว่า
จะเป็นอันตรายทั้งนี้เพราะเมื่อข่าวมาถึงในตอนแรก เราได้ฟังแต่ว่าคณะปฏิวัติอยู่
กรุงเทพฯ ทูลหม่อมมาประทับอยู่หัวหิน ทางเราเดาอะไรไม่ได้ ไม่ทราบว่าจะใคร
เป็นนักปฏิวัติ จะเป็นคนมีธรรมหรือคนใจโหดร้ายอย่างไร ก็เดาไม่ออก มีข่าวว่า เขา
ขอให้ทูลหม่อมมาทรงเซ็นยอมพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าทูลหม่อมมาคิดรบ
เขาอาจจะทำร้ายเจ้านายที่ทรงเป็นประกัน..."

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 282)

เหตุการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับการรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ.2476 ที่ความตึงเครียด
ทางการเมืองเริ่มก่อตัวขึ้น "สี่ทหารเสือ" ของคณะราษฎร คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาสุรเดช
พระยาฤทธิอัคเนย์ และพระประศาสน์พิทยายุทธ ได้ยื่นหนังสือลาออกจากตำแหน่งทางการเมืองและ
ตำแหน่งทางการทหาร ในกรณีนี้ พระยามโนปกรณนิติธาดาได้นำเรื่องขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงพิจารณา ซึ่งพระองค์ทรงยอมรับให้ลาออกและในวันเดียวกันรัฐบาลก็ได้มี
ประกาศแต่งตั้งให้พระยาพิชัยสงครามเป็นผู้รักษาในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแทนพระยาพหล
พลพยุหเสนา, ให้พระยาศรีสิทธิสงคราม เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบกแทนพระยา
สุรเดช และให้หลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเป็นรองผู้บังคับการทหารปืนใหญ่อยู่ในขณะนั้นเลื่อนขึ้นเป็นผู้
รักษาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการแทนพระยาทรงสุรเดช คำประกาศให้มีการ
เปลี่ยนแปลง นี้เป็นเรื่องที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์และสามารถคาดคะเนไปได้หลายทางแต่สำหรับ
ข้าราชการทหารรุ่นหนุ่ม การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการคุกคามต่อชีวิตและความปลอดภัยจาก
สภาพการณ์ดังกล่าว กลุ่มนายทหารหนุ่มของคณะราษฎรจึงได้ทำการรวมกำลังกัน โดยมีหลวงพิบูล
สงครามเป็นหัวหน้าฝ่ายทหารบก และหลวงศุภชลาศัยเป็นหัวหน้าฝ่ายทหารเรือ เพื่อทำการรัฐประหาร
ล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา การรัฐประหารได้เกิดขึ้นในตอนเช้ามีดของวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.
2476 มีการนำกำลังเข้ายึดและควบคุมที่ทำการของรัฐบาลและจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในพระนคร เช่น
วังปารุสก์วัน พระที่นั่งอนันตสมาคม กระทรวงกลาโหม สำนักงานไปรษณีย์กลาง โดยมีหลวงโกวิท
อภัยวงศ์เป็นผู้ควบคุมตัดการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ และมีการส่งกำลังทหารและรถเกราะเข้าคุมประตู
วิเศษชัยศรี พระบรมมหาราชวังซึ่งเป็นทำเนียบรัฐบาลในขณะนั้น ส่วนกำลังทหารเรือเข้าคุมท่าราชวรดิษฐ์
และรักษาสถานการณในแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังได้มีการบุกจับกุมพระยามโนปกรณนิติธาดาและ
บุคคลสำคัญในรัฐบาล และบีบบังคับให้พระยามโนปกรณนิติธาดาและคณะรัฐมนตรีลาออกในวันเดียวกัน
เหตุการณ์ทั้งหมดนี้กลุ่มนายทหาร ที่ทำการรัฐประหารสามารถควบคุมสถานการณ์ได้หมดในเวลา
อันรวดเร็วและไม่มีเหตุการณ์รุนแรงใดๆ เกิดขึ้น (อ้างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2543, หน้า 326 - 327)

หลังจากการทราบข่าวผู้แต่งทรงเป็นห่วงและหนักใจ เนื่องด้วยการศึกษาเล่าเรียนมาในอังกฤษ จึงรังเกียจและเกรงกลัวการปฏิวัติ ชอบการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป พระองค์ทรงมีทัศนคติ ดังข้อความว่า

"เพราะการปฏิวัติย่อมเป็นการทำรุนแรง เมื่อฝ่ายหนึ่งรุนแรงต่อไป อีกฝ่ายหนึ่ง เขาก็อาจรุนแรงตอบ ถ้าเช่นนั้น ก็อาจเกิดสงครามการเมืองขึ้น เท่าที่ข้าพเจ้าได้เล่า เรียนมาและอ่านเพิ่มเติมไม่มีอะไรร้ายกาจน่ากลัวเท่าสงครามการเมือง พี่น้องฆ่า กันเอง ย่อมเป็นที่น่าสังเวชและหวาดเสียว..."

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 282)

จากข้อความดังกล่าวทำให้ทราบว่าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงยอมรับ ในรัฐธรรมนูญ แต่ทรงไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติที่ใช้ความรุนแรง เป็นที่น่าดีใจเนื่องจากเหตุการณ์ครั้งนั้น ไม่มีใครเสียชีวิต ภายหลังเหตุการณ์ความไม่สงบก็ได้มีลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มาถึง พระองค์ว่า

"ฉันรู้สึกเสียตายยิ่ง ที่เขามิคิดจะถอด (depose) ฉัน และฉันยังเสียใจอยู่บัดนี้ (ทรงเขียนเดือนสิงหาคม - จ.จ.) ความรู้สึกขั้นแรกคือขอลาออก (Abdicate) ทันที แต่สมเด็จพระสวสดีฯ แนะนำไม่ควรทำ เพราะถ้าทำเช่นนั้น อาจมีการรบนองเลือด ทั้งยุ่งยากต่าง ๆ จนอาจมีฝรั่งเข้ามายุ่งและชาติเราอาจจะเสียอิสระภาพได้...ถ้าเราจะรบ โดยใช้ทหารหัวเมืองหรือ...นั่นเป็นของแน่ที่เราอาจจะทำได้ แต่ฉันไม่ยินยอมแลยมแม้ ชั่วขณะเดียวเพราะเจ้านายในกรุงเทพฯ อาจจะถูกฆ่าหมด ฉันรู้สึก ว่า ฉันจะนั่งอยู่บน ราชบัลลังก์ที่เปื้อนโลหิตไม่ได้...สมเด็จพระสวสดีฯ แนะนำตลอดเวลาให้ยินยอมกลับ กรุงเทพฯ และช่วยคณะราษฎร จัดตั้งการปกครองโดยมีกษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็ เป็นของที่ฉันเคยอยากจะทำมานานแล้ว แต่ว่าฉันเสียขวัญ...มีทาง ที่จะทำได้ 2 ทาง คือ จะหนีหรือจะกลับกรุงเทพฯ ฉันยอมรับว่า ฉันตัดสินใจไม่ได้ทันทีว่า จะทำอย่างไรดี"

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 283 -284)

จากพระราชหัตถ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สร้างความเสียหาย ให้กับกษัตริย์ผู้เคยมีสิทธิ์ขาดบนผืนแผ่นดินไทยเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงเกรงว่าถ้ากลับไปก็โดนปลง พระชนม์ ตั้งใจจะตัดปัญหาด้วยการไม่เป็นกษัตริย์แล้วเสียแต่ก็ทรงถูกห้ามไว้ อันเกรงว่าเรื่องจะบานปลาย ถึงขั้นประชาชนเสียเลือดเสียเนื้อแต่รัฐบาลก็ยุติเหตุการณ์ลงได้เหล่ากบฏก็ยิงตัวเองตายเมื่อเห็นว่าตนเป็น ฝ่ายแพ้

การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไปเป็นประชาธิปไตยนั้นทำให้รายได้ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ลดลง แต่เดิมเงินเดือนของผู้แต่งจะได้รับโดยตรงจากพระองค์แต่หลังจากอยู่ภายใต้ กฎหมายรัฐธรรมนูญ เงินข้าราชการต่าง ๆ กรมพระคลัง จะเป็นผู้เบิกจ่ายให้อันเห็นตามสมควร ด้วยเหตุ นี้จึงมีการยกเลิกทำนุบำรุงนักเรียนนอกหลายคน อีกทั้งบรรดาเจ้านายต่างถูกออกราชการทั้งหมด

ในขณะนั้นผู้แต่งจึงใคร่รู้ว่าภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นพระองค์สามารถทำหน้าที่อันใดได้บ้าง จึงได้มีจดหมายไปถาม พระยามโนปกรณนิติธาดา ผู้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎรในยุคนั้นและได้รับจดหมายตอบดังข้อความที่ว่า

"ใต้ฝ่าพระบาทคงจะได้ทรงทราบอยู่แล้วว่า การศึกษาของราษฎรในเวลานี้นับว่า ยังต่ำ อยู่มาก เหตุสำคัญของความบกพร่องนี้เหตุหนึ่ง คือไม่มีครูชั้นสูงพอ อย่างเช่นในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ถ้าใต้ฝ่าพระบาทจะทรงตั้งพระทัยช่วยราชการในทางนี้จะเป็นพระคุณล้นเกล้าฯ แก่ประชาชนชาวสยาม"

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, หน้า 2552: 286)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลพยายามผลักดันให้ประชาชนชาวไทยมีความรู้มากยิ่งขึ้น โดยต้องการครู อาจารย์ที่มีความสามารถมาอบรมสั่งสอนประชาชน อันแสดงให้เห็นถึงสังคมที่เปิดโอกาสทางการศึกษามากขึ้น ให้การศึกษาเข้าถึงทั่วทุกพื้นที่ทุกชนชั้นไม่เพียงแต่ให้เฉพาะชนชั้นสูงได้ศึกษาเล่าเรียนเหมือนแต่ก่อน เป็นที่น่าเสียดายว่าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ได้ตอบปฏิเสธไปเพราะไม่ถูกกับนิสัย ไม่แน่ใจว่าจะทำได้จริงจัง ครั้นจะทำเพื่อกินเงินเดือนก็ไม่จำเป็นเพราะมีกินอยู่แล้ว และคิดว่าจะเป็นการไปแย่งตำแหน่งคนอื่นที่เขาจำเป็นต้องได้เงินเดือน

หลังปราบกบฏในครั้งนั้นเหตุการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยก็อยู่ในสภาวะตึงเครียด ระส่ำระสาย จนเมื่อถึง 12 ตุลาคม ก็ได้เกิดเหตุการณ์ "กบฏบวรเดช" แต่เหตุการณ์การเมืองในครั้งนั้น ได้สงบลงอย่างรวดเร็ว ฝ่ายรัฐบาลอันมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีน และมีพันเอกหลวงพิบูลสงครามเป็นแม่ทัพ ได้มีชัยชนะต่ออีกฝ่าย แต่ผู้แต่งก็ได้รู้สึกยินดียินร้ายต่อฝ่ายใด เพียงแต่ดีใจที่การรบระหว่างคนไทยด้วยกันจบลง ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2478 ผู้แต่งได้ทราบข่าวว่าทูลหม่อมอาได้ทรงสละราชสมบัติ สถาปนาผู้แทนราษฎรลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ทูลอภัยเชิฐ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินต่อไป โดยถูกต้องตามกฎหมายลบล้างด้วยการสืบสันตติวงศ์แต่เนื่องด้วยยังทรงพระเยาว์อยู่ จึงมีคณะผู้สำเร็จราชการแทน เหตุการณ์นี้ผู้แต่งได้เขียนเล่าถึงความรู้สึกของตนว่า

"ความรู้สึกของข้าพเจ้าก็ถูก การเดาของญาติพี่น้องก็ผิด ไม่มีใครเชิญข้าพเจ้าให้กลับไปเป็นอะไรเลย ข้าพเจ้าโล่งใจอย่างเหลือที่จะอธิบายได้ ยิ่งอายุมากขึ้น ก็ยิ่งไม่อยากจะเกี่ยวข้องกับราชการงานเมือง อยากรอยู่เฉยๆ โดยสงบกายสงบใจและพยายามแต่งหนังสือดีกว่า"

(ลอนดอน, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 319)

อันเป็นสิ้นสุดสมัยการปกครองของรัชกาลที่ 7 ข้อความในส่วนที่ยกมาวิเคราะห์นั้นจะเห็น ได้ว่าเป็นข้อมูลส่วนพระองค์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติ ทำให้ผู้อ่านได้ทราบความรู้สึก นึกคิดและทัศนคติของชนชั้นเจ้านายที่มีต่อประเทศชาติและประชาชนผู้เป็นพลเมืองของสังคมไทย ทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ แต่ข้อมูลดังกล่าวก็เป็นเพียงหลักฐานชั้นรอง จึงต้องตรวจสอบและใช้วิจารณ์ญาณในการคิดและวิเคราะห์ตาม ดังที่ผู้แต่งได้กล่าวไว้ว่า

“หนังสือเรื่องนี้ยืนยันได้เสมอว่า มีแต่ความจริง ถ้าผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย ก็เป็นเพราะหลงลืม ถ้าขาดอะไรไปบ้าง ก็เพราะไม่อยากจะเอาอะไรมากล่าวถึง อันอาจจะนำความโหม่นสมาสู่ผู้ใดได้ นอกจากเรื่องนั้น จำเป็นจริง ๆ เพราะเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดต่อข้าพเจ้า”

(จัดการแข่งรถ, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 409)

เนื้อหาส่วนใหญ่ภายในเล่มหลังจากนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดการแข่งรถ โดยที่ผู้แต่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อชัยชนะขององค์พระฯ ทั้งในด้านเจ้าของรถแข่ง ทุนทรัพย์ และจัดการแข่งขัน ซึ่งผู้วิจัยเพียงจะขอกล่าวรายละเอียดปลีกย่อยในหัวข้อถัดไป

เกิดวังปารุสก์ในฐานะเครื่องมือที่ใช้เป็นกระบอกเสียงของผู้ประพันธ์

จากความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาชีวประวัติและอัตชีวประวัตินั้น ทำให้ทราบว่าในการแต่งก็เพื่อมีจุดมุ่งหมายแจ้งให้ทราบ ชี้ให้เห็น แนะนำให้ทำหรือเพื่อโน้มน้าวใจ "เกิดวังปารุสก์" เปรียบเสมือนเครื่องมือในการแก้ไขข้อเข้าใจผิดของผู้คนที่มาต่อตัวผู้แต่ง อันจะเห็นได้จากการเล่าถึงเหตุการณ์ที่สร้างความเข้าใจผิดและปิดท้ายด้วยการอธิบายของพระองค์ ดังเช่น ข้อเข้าใจผิดเกี่ยวกับ คัทริน เดสนิตสกี มารดาของผู้แต่ง ดังข้อความว่า

"ข้าพเจ้าทราบว่า มีหลายคนเข้าใจว่าพ่อได้แต่งงานกับผู้หญิงรัสเซีย ซึ่งมีอาชีพเป็นนางพยาบาล ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าการที่ผู้หญิงจะดำเนินอาชีพเป็นนางพยาบาลเป็นการเสื่อมเสียอย่างใดเลย แต่เมื่อหนังสือเล่มนี้จะกล่าวแต่ความจริงทั้งสิ้น จึงขอชี้แจงว่า แม่มิได้มีอาชีพเป็นนางพยาบาล บังเอิญเมื่อการณสงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นได้บังเกิดขึ้น ยายของข้าพเจ้าก็ได้ตายลงในเวลาเดียวกัน แม่จึงเป็นกำพร้าทั้งพ่อและแม่ เมื่ออายุ 16 ปี พี่ชายทั้งสองเดียวกันคือ อิวานก็ได้ไปเป็นนักเรียนมหาวิทยาลัยที่กรุงเซนต์ปีเตอร์เบิร์ก แม่ไม่อยากจะอยู่กับพี่น้องคนอื่น ๆ จึงตามไปอยู่กับพี่ชายที่กรุงด้วย เพื่อจะเรียนเป็นนางพยาบาลสำหรับการรบ มิใช่นางพยาบาลอาชีพตามธรรมดา"

(กำเนิด, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 21)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในอดีตอาชีพพยาบาลเป็นอาชีพที่คนส่วนใหญ่ดูถูกมองว่าด้อยต่ำ จึงทำให้ผู้แต่งต้องการเปลี่ยนความคิดเหล่านั้นด้วยการบอกว่าสำหรับตนอาชีพพยาบาลไม่ใช่อาชีพที่ไม่ดี และแก้ไขข้อเข้าใจผิดด้วยการบอกว่ามารดาของตนนั้นไม่ใช่พยาบาลธรรมดาแต่เป็นพยาบาลสำหรับการรบ เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่ควรจะยกย่องมากกว่าดูแคลน

อีกทั้งยังมีข่าวลือที่ว่าสมเด็จฯ เจ้าฟ้าฯ จักรพงษ์ภูวนาล บิดาของผู้แต่ง ได้แย่ง คัทริน มาจากพุ่มเพื่อนนักเรียนคนธรรมดาสามัญที่ถูกส่งไปเป็นเพื่อนที่รัสเซีย จึงทำให้เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว พุ่มเลยไม่ได้กลับประเทศไทย ผู้แต่งต้องการยุติข่าวลือดังกล่าว ด้วยข้อความดังนี้

“ข้าพเจ้าทราบว่ามีคนไทยบางส่วนเข้าใจว่าแม่นั้น พุ่มได้รักมาก่อนแต่ถูกพ่อแย่งได้สำเร็จ เพราะพ่อเป็นเจ้านายและร่ำรวยมากกว่า ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสนี้ชี้แจงว่า เรื่องราวทั้งหมดนี้ ไม่มีความจริงเลย การที่พุ่มไม่กลับนั้น เป็นการบังเอิญและไม่เกี่ยวกับพ่อเลย”

(กำเนิด, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 23)

ในปลายปี พ.ศ.2475 ฐานะรัฐบาลคณะราษฎรยังไม่แน่นอน เห็นได้จากการเกิดรัฐประหารถึงสองครั้งและสงครามกลางเมืองครั้งหนึ่ง รัฐบาลได้ประกาศชื้อเงินภายในประเทศเป็นจำนวนเงินถึง 10 ล้านบาท รัฐบาลได้โทรเลขมาขอให้ผู้แต่งช่วย ผู้แต่งจึงชื้อพันธบัตร 8 แสนบาท ทั้งที่จริงแล้วอยากจะชื้อล้านหนึ่ง แต่ต้องเก็บบางส่วนไว้บริจจาคารกุศลในทางอื่น เมื่อเล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้ ผู้แต่งก็เกรงว่าผู้อ่านจะคิดว่าตนโอ้อวด ที่เอาเรื่องเก่ามาเล่าว่าตนร่ำรวยออกเงินช่วยเหลือรัฐบาลมากมาย จึงต้องขอแก้ชื้อเข้าใจผิดนี้ ดังข้อความว่า

"ข้าพเจ้าเกรงอยู่แล้วว่า ท่านบางคนอาจจะเห็นเช่นนั้น จนกระทั่งเกือบไม่เอามาเล่า ปล่อยให้ลืม ๆ กันไปเสียก็ดีแล้ว แต่ภายหลังต้องหึกใจนำมาเล่า แม้จะถูกตำหรือถูกเยาะเย้ยก็ตาม ถ้าหนังสือเรื่องนี้จะเป็นเรื่องชีวิตจริงของข้าพเจ้าฯ ต้องเล่าทั้งนี้ เพราะเงากฎมณฑลตามข้าพเจ้ามาอีก ข้าพเจ้าออกเงินล้านกว่าๆ นั้นไปด้วยใจบริสุทธิ์ กลับยังมีผู้สงสัยว่าทำเพื่อโฆษณาตนเอง เพราะอยากได้ดิบได้ดี ความสงสัยนี้จะติดตามทำความรำคาญใจไปแก่ข้าพเจ้าอีกนาน แต่บางคนอาจจะถามได้ว่า ถ้าไม่โฆษณาตนเองทำไมถึงไม่ปิดเสียเงียบๆ ว่า ตนให้เงินช่วยกุศลตอบว่าแรกคิดไว้แล้ว แต่ทำไม่ได้ เพราะมีคนนี้กว่า รวยก็เลยเขียนจดหมายมาขอเงิน หรือขอยืมเงินนับปีละร้อย ๆ ราย ข้าพเจ้าตอบว่า ให้แก่บุคคลไม่ได้ เงินไม่มีพอ จะทำการกุศลก็ต้องให้แก่สาธารณกุศล เมื่อตอบเขาไปอย่างนั้นแล้ว จะไม่พิสูจน์ให้เขาทราบว่า ได้ให้แก่สาธารณกุศลอย่างไรได้ เป็นของแปลกที่ในชีวิตข้าพเจ้านี้ ดูข้าพเจ้ามักถูกหาว่า ผิดทั้งขึ้นทั้งล่อง ดังท่านผู้อ่านจะได้เห็นในทางอื่น ๆ อีกต่อไป..."

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 287)

จะเห็นได้ว่าการทิ้งท้ายประโยคดังกล่าวต้องการบอกให้ผู้อ่านทราบว่าภายในหนังสือเกิดวังปารุสก์นั้น ยังมีชื้อเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวผู้อ่านอีกมากมายที่ต้องการแถลงความจริงให้ทราบ ชื้อความแฝงไปด้วยความประชดประชัน ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสงสาร อันจะทำให้เห็นใจผู้แต่งจากคำที่ว่า "ชีวิตข้าพเจ้านี้ ดูข้าพเจ้ามักถูกหาว่า ผิดทั้งขึ้นทั้งล่อง"

ประเด็นสำคัญและน่าสนใจที่จะนำมากล่าวในบทความนี้เห็นจะเป็นการที่ผู้แต่งยื่นกรานในเรื่องของการ "รู้ตน" แทบทุกเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จะเห็นได้ชัดว่าผู้แต่งมักจะกล่าวเสมอว่าตนนั้นไม่มีสิทธิ์ในการสืบราชสมบัติ และไม่คิดจะเป็นกษัตริย์ หรือรับ

ราชการใด ๆ เลย ตนนั้นพอใจกับการเป็นบุคคลสามัญธรรมดาเสียมากกว่า แต่ยังมีผู้คนกล่าวถึงเป็นอย่างดีมากไม่ว่าจะเป็น เหตุใดพระองค์ถึงไม่ถูกเลื่อนยศ พระองค์ใคร่อยากเป็นเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน หรือเหตุอันใดที่ทำให้พระองค์ไม่สามารถขึ้นครองราชย์ได้ทั้งที่พระองค์ท่านมีความรู้และความสามารถ หลายข้อเข้าใจผิดนี้พระองค์ทรงเขียนแก้ต่างไว้ในหลายบท ดังข้อความ

"...ด้วยเหตุผลอันยุ่งยากของกฎมณเฑียรบาลเช่นนี้ ทูลหม่อมปู่จึงได้ทรงถามพ่อว่า "ถ้ามีลูกออกมาแล้ว จะให้มันเป็นอะไร?" พ่อได้ทูลตอบด้วยสำเนียงอันห้วน ๆ ว่า "ไม่ต้องเป็นอะไรเลย ให้มันเป็นมิสเตอร์ก็ได้" และข้าพเจ้ากล้าพูดได้ในบัดนี้อย่างแน่วแน่ว่า ถ้าได้ทำกันเช่นนั้นจริง ๆ แล้ว กลับจะสะดวกสำหรับข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่ง"

(กำเนิด, เกิดวังปารุสก, 2552, หน้า 26)

"เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2467 มีราชกิจจานุเบกษา ตอนพิเศษของเล่มที่ 41 ออก ในตอนนั้นมีกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ตามธรรมเนียมไทยเรา... ฉะนั้น สำหรับตัวข้าพเจ้าแล้ว กฎมณเฑียรบาลจึงมิได้เปลี่ยนแปลงอะไรเลย คงเป็นไปตามเดิมที่ทราบมาดีอยู่แล้ว ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่า ถูกตัดอะไรเลย ถือตามหลักว่า ถ้าไม่เคยมีโอกาสได้เป็นแล้ว จะถูกตัดอย่างไรได้...แต่เป็นเคราะห์ร้ายของข้าพเจ้า กฎมณเฑียรบาลนี้ จะได้ทำให้ผู้คิดผิดต่อไปภายหน้า หลงนึกไปเสียว่าข้าพเจ้าคิดว่าตนถูกตัดสิทธิ เมื่อเขานึกเช่นชั้น เขาเลยสงสัยและเข้าใจผิดในการกระทำของข้าพเจ้าหลายอย่าง อันจะนำความรำคาญใจมาสู่ข้าพเจ้าเป็นอันมาก ดังผู้อ่านจะได้เห็นเองถ้าท่านจะยังอ่านเรื่องราวของข้าพเจ้านี้ต่อไป ข้าพเจ้าขอภัยแก่ท่านผู้อ่านที่ได้รู้สึกจำเป็นจะต้องเอาเรื่องนี้ขึ้นมาถกอย่างยืดเยื้อ ข้าพเจ้าทราบดีว่า มีผู้เคยถกเรื่องนี้กันมามิใช่น้อย โดยไม่ทราบเรื่องราวให้ถูกตามต้นสายปลายเหตุ ผู้ที่ทราบและเข้าใจจริง ๆ ก็นับจะมีน้อยลงทุก ๆ วัน จึงขอเล่าเรื่องให้ละเอียดไว้เสียครั้งนี้ครั้งหนึ่งและขอยืนยันเป็นครั้งสุดท้ายว่า ข้าพเจ้ามิได้เคยนึกว่า ตนถูกตัดจากสิทธิอะไรเลย ข้าพเจ้าไม่เคยนึก และบัดนี้ก็ได้นึกว่า ข้าพเจ้ามีสิทธิอย่างใดเกินกว่าที่คนไทยทุก ๆ คนย่อมมีอยู่ตามกฎหมาย"

(เวลาหยุดเรียน, เกิดวังปารุสก, 2552, หน้า 214 - 215)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของผู้แต่งที่เบื่อหน่ายกับการที่มีผู้อื่นถกเถียงกันเกี่ยวกับเรื่องของตน

ในยุคสมัยที่มีข่าวลือเกี่ยวข้องกับกบฏ ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้ผู้อ่านเจียมตนว่าตนนั้นไม่มีสิทธิ์ใด ๆ ในการได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ และพระองค์ไม่เคยมีความคิดอยากจะเป็นเลย โดยได้หยิบยกพระราชหัตถเลขาที่ตนได้รับจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อันมีใจความสำคัญว่า "อย่าทรงคิดมั่งใหญ่ใฝ่สูงในทางที่ไม่สมควร" เพื่อเป็นการบอกเล่ากับผู้อ่าน และแก้ข้อเข้าใจผิดต่าง ๆ ดังนี้

"ต่อจากนี้ ท่านก็ทรงเป็นห่วงเรื่องข้าพเจ้า อาจจะอยากเป็นพระเจ้าแผ่นดินอีก เป็นของแปลกมากเพราะข้าพเจ้าไม่เคยอยากเป็นและไม่เคยแสดงความประสงค์ เช่นนั้นแก่ผู้ใด แต่เมื่อทูลหม่อมอาแม่ท่านจะทรงมีกังวลอื่น ๆ ที่สำคัญอย่างมากมาย ก็ยังคงหวนกลับไปนึกถึงเรื่องนี้อยู่เสมอ ทำให้อดนึกไม่ได้ว่า น่าจะต้องมี ผู้ใดคอยเพ็ดทูลท่านอยู่เสมอว่า ข้าพเจ้าอยากเป็น...ข้อที่ข้าพเจ้าไม่เคยเข้าใจเลยก็คือ หากว่า ข้าพเจ้าบ้ำพอที่จะคบคิดชิงราชบัลลังก์จริง ๆ แล้วข้าพเจ้าจะไปหาใครที่ ไหนมาช่วยทำการอันสำคัญนั้น "

(ภายหลังกลับบ้านครั้งแรก, เกิดวังปารุสก์, 2552, หน้า 281)

ด้วยเหตุนี้เองทำให้ผู้แต่งได้ภาพลักษณ์ “เจ้าผู้ถ่อมตน” เนื่องด้วยพระองค์ทรงมีข้อความย้ำตลอดเกี่ยวกับเรื่องไม่ยอมเป็นเจ้า และเหตุแห่งที่สร้างความรำคาญในการมียศถาบรรดาศักดิ์

ยังมีข้อเข้าใจผิดหลายประการในชีวิตของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ไม่เว้นแม้กระทั่งชีวิตแต่งงาน ที่พระองค์ทรงอภิเษกสมรสกับลิสบา ชาวอังกฤษ ในชีวิตรักนั้นมีเรื่องความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการขอพระราชทานเหรียญตราให้กับภรรยา การไม่กลับประเทศไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากเพราะภรรยาเป็นชาวอังกฤษเลยไปเข้าพวกกับอังกฤษในขณะที่ไทยอยู่ฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งเรื่องดังกล่าวไม่ได้เป็นความจริง เพียงแต่ในช่วงนั้นพระองค์ต้องการให้อังกฤษกลับมาแข่งขัณรถ เพื่อสร้างชื่อที่เสียไปของไทยในยุคสมัยที่เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ไทยเราไปเข้ากับญี่ปุ่น แท้จริงแล้วไทยเราไม่ได้เต็มใจแต่ถูกบังคับ พระองค์ต้องการสร้างชื่อเสียงของประเทศไทยให้กลับคืนมาให้คนอังกฤษกลับมาชอบคนไทยเหมือนแต่ก่อน จึงทุ่มทุนและเวลาอยู่กับการแข่งรถจนมิได้กลับประเทศไทย แต่ในบทความนี้ผู้วิจัยขอมุ่งเน้นไปที่ข้อเข้าใจผิดเกี่ยวกับพระองค์ในเรื่องเกี่ยวกับชาติกำเนิดและความมักใหญ่ใฝ่สูงที่ถูกกล่าวหาอันเป็นข้อเท็จสำคัญที่ผู้แต่งต้องการแก้ไขความเข้าใจผิดนี้ให้กระจ่าง อันน่าจะเป็นเหตุผลหลัก ที่แท้จริงในการแต่งหนังสือ “เกิดวังปารุสก์” นั่นเอง

สรุป

ผู้ประพันธ์เป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง มีความใกล้ชิดกับพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ ย่อมได้เรียนรู้และเคยปฏิบัติ อยู่ในกรอบเกณฑ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เกิดขึ้นในพระบรมมหาราชวัง และการได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ทำให้ความรู้ที่ทรงได้จากการไปศึกษาเล่าเรียน สามารถนำกลับมาพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม พระราชนิพนธ์ "เกิดวังปารุสก์" เป็นวรรณกรรมความทรงจำที่ถ่ายทอดประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาที่พระองค์ดำเนินชีวิต เป็นประวัติศาสตร์ในหน้ากระดาษส่วนตนที่น้อยคนจะทราบ อันถูกบันทึกไว้ในเหตุการณ์ที่พระองค์ประสบพบเจอ จากคำบอกเล่าของคนใกล้ชิด และจากพระหัตถเลขา ในยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นชนชั้นเจ้านายหลายพระองค์ไม่เพียงแต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงเห็นด้วยที่จะมอบรัฐธรรมนูญให้แก่ชาติไทยแต่ก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากเนื่องจากยอมมีทั้งข้าราชการ หัวเก่าและหัวก้าวหน้า เฉกเช่นในสมัย 14 ตุลาคม 2516 ที่มีทั้งคนที่เรียกร้องและคนที่ไม่เห็นควร หน้าประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้ถูกบันทึกในความทรงจำร่วมนี้ทำให้เรามองเห็นระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง และต้นสายปลายเหตุที่มากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบเสาะหาข้อมูลที่แท้จริง

ในส่วนบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมชิ้นนี้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้ประพันธ์ต้องการใช้เป็นกระบอกเสียงให้กับตนเอง เพื่อไขข้อข้องใจใจผิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับชาติกำเนิดของตน เหตุผลที่พระองค์ไม่มีโอกาสได้สืบราชสมบัติเนื่องจากกฏมลเทียรบาล ซึ่งพระองค์เองก็มีเคยรู้สึกล้นน้อยเนื้อต่ำใจหรือต้องการที่จะเป็นใหญ่ จึงมีการเน้นย้ำข้อความถึงเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก จนมีผู้ขนานนามให้ว่า "เจ้าผู้ถ่อมตน" อันจะสร้างความรู้สึกล้นทางบวกให้กับตัวผู้แต่ง ทั้งในเรื่องของยุคสมัยที่บ้านเมืองเกิดภัยสงครามทั้งจากคนในชาติด้วยกันเอง หรือจากต่างชาติที่เข้ามารุกราน พระองค์ก็มีได้นิ่งเฉยทรงพยายามหาวิธีทางช่วยเหลือประเทศชาติอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมกองทัพอังกฤษ ดำรงตำแหน่งผู้แทน ณ สันนิบาตชาติ ออกเงินบำรุงการกุศลอย่างมาก เป็นทหารโฮมการ์ด เอาจริงเอาจังด้านการแข่งรถเพื่อสร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทยสู่สายตาชาวโลก และสุดท้ายคือแก้ไขข้อเข้าใจผิดเกี่ยวกับชื่อหนังสือ "เกิดวังปารุสก์" ซึ่งพระองค์มิได้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นการทวงคืนทรัพย์สินของตนอย่างที่ถูกเข้าใจผิด แต่เนื่องจากเห็นว่าถ้าตั้งตามพระนามจุลจักรพงษ์ คนก็จะไม่ค่อยรู้จัก ทั้งวังปารุสก์ยังเป็นสถานที่เกิดและเติบโตของพระองค์ และเป็นที่ยู่งักของคนทั่วไป การใช้ชื่อนี้จึงดูจะเหมาะสมกว่า

บรรณานุกรม

- ราชบัณฑิตยสถาน.(2542).พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- อํารงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (2543). 2475 และ 1 ปีหลังการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธัญ ประสานนาม. (2561). "วรรณกรรมกับประวัติศาสตร์" ในประเทศไทย จากมุมมองความทรงจำศึกษา. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 40 ฉบับที่ 1, ม.ค.-มิ.ย. หน้า 51 - 84.
- เนห์รู, ยวาทะลาล. กรุณา กุศลาสัย, แปล. (2549). พบถิ่นอินเดีย: ความเรียงประวัติศาสตร์=The discovery of India. กรุงเทพฯ : แม่คำผาง.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (2543). วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ศยาม.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน.(2528).วรรณกรรมประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. (2552). เกิดวังปารุสก์ สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสมัยประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : ริเวอร์ บุ๊คส์ จำกัด.
- พาขวัญ สิงห์เทพ. (2547). ทศนะและพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ในพระนิพนธ์สารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิริลักษณ์ ศรีกล้า. (2554). การวิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีอัตชีวประวัติเรื่อง “เกิดวังปารุสก์” พระนิพนธ์ในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุมาลี วีระวงศ์ และคณะ. (2544). **กวีนิพนธ์ร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรุพนิพนธ์**. รายงานการวิจัย เรื่อง “กวีนิพนธ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย: ประสบการณ์จากวรรณคดีไทย อังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศสและเยอรมัน”. กรุงเทพฯ : ศยาม.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **ข้าแผ่นดินสอนลูก**. กรุงเทพฯ : มติชน.

Brown, Adam D. et al. "Is an Interdisciplinary Field of Memory Studies Possible?" **International Journal of Politics, Culture, and Society**. 22,1, Special Issue; June 2009, pp.117-124.

Kara Wilson. (2018). **Practice Analyzing and Interpreting a Biography/Autobiography** [Online]. Available: <https://study.com/academy/lesson/practice-analyzing-and-interpreting-a-biography-autobiography.html> 2019, October 5]

Rigney, Ann. (2016). "**Cultural Memory Studies: Mediation, Narrative, and the Aesthetics.**" in *Routledge International Handbook of Memory Studies*, pp. 65-75.

ภาพลักษณ์โจรในนิทานโบราณคดี

The Study of the Features of Bandits in Archeology

สาธิตา สันติสุทธิ^{1*} รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์²

^{1-2*} คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์โจรจากนิทานโบราณคดีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในฐานะเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับโจร ตามทัศนะของสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ ภาพลักษณ์ของโจรในทัศนะสมเด็จพระยา กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มีภาพลักษณ์สอง ประการ คือ ภาพลักษณ์หรือทัศนะที่มองว่า โจรคือคนธรรมดาทั่วไป ไม่มีสิ่งใดแสดงถึงความโหดเหี้ยม มีกิริยาเรียบร้อย มีความซื่อสัตย์ และกตัญญูต่อแผ่นดิน ส่วนอีกภาพลักษณ์ที่ปรากฏคือโจรที่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่บ้านเมือง เป็นพวกอั้งยี่ที่กระทำความผิดกฎหมายจนต้องถูกปราบปรามและมีการ ปกครองที่เข้มงวด สมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ แสดงให้เห็นถึงโจรที่มีความหมายทั้งทางดีและไม่ดีในประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นกรณีศึกษาและเป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลัง

คำสำคัญ : กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โจร เรื่องเล่า

Abstract

This article aimed to study the image of the bandits in the archeology of His Royal Highness Prince Damrong Rajanubhab. The results showed that the features of the bandits written in the studied archeology were divided into two aspects. The first aspect was the perspective seeing that the bandits were ordinary people without ruthlessness. To clarify, they had good courtesy, honesty and gratitude. The other perspective was the bandits who always caused troubles for the country and they were suppressed by the police. The author presented the perspective of the written bandits both for good and bad aspects.

Keywords : HRH Damrong Rajanubhab, Bandits, Archeology

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในรายวิชา 208535 สารคดีศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

บทนำ

โจร ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 342) หมายถึง ผู้ร้ายที่ลักขโมยหรือปล้นสะดมทรัพย์สินผู้อื่น ทั้งนี้ความหมายที่ราชบัณฑิตยสถานให้ไว้ น่าจะยังไม่ครอบคลุมความหมายของโจรมากนัก เพราะโจรคือคนหรือกลุ่มคนที่สร้างความเดือดร้อน เบียดเบียนประชาชนด้วยการนำเอาทรัพย์สินนั้นมาเป็นของตน ทั้งการปล้นทรัพย์ การลักทรัพย์ หรือการฉ้อโกง ไม่ว่าจะ เป็นเงิน ทอง หรือสิ่งของต่าง ๆ รวมไปถึงสัตว์เลี้ยงเพื่อนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อผลประโยชน์แก่ตน การมีอยู่ของโจรกลายเป็นสิ่งปกติในสังคม ใครก็สามารถเป็นโจรได้หากมีกิเลส และขาดสติยั้งคิด

โจรเกิดขึ้นในสังคมโลกพร้อมกับการมีสังคมมนุษย์เกิดขึ้น ในประเทศไทย พบว่า โจรมีมานาน ตั้งแต่โบราณเช่นกัน ดังปรากฏหลักฐานในวรรณคดีโบราณเก่าแก่คือ ไตรภูมิภคา พุทธถึงโจร หรือผู้ที่แย่งชิงทรัพย์ของผู้อื่น โดยเป็นตอนที่กล่าวถึงสัตว์ในแดนนรกว่า “เหตุที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายมีใจร้ายและทำให้สัตว์ทั้งหลายไปเกิดในอบายภูมิ 4 นั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งชักจูงให้คนทำบาป ความโลภ คือ ความอยากได้ในทรัพย์สินของผู้อื่น จึงฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่นเพื่อแย่งเอาทรัพย์สิน...” (กรมศิลปากร, 2555, หน้า 62) และยังได้กล่าวถึงนรกสำหรับคนที่กระทำผิด โดยการชิงทรัพย์ผู้อื่นว่า “นรกขุมแรก ชื่อเวตรณีนรก (นรกแม่น้ำหาวาย) ผู้ที่ตกอยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สินและบริวารมากมาย แต่มักทำร้ายผู้อื่น ชิงทรัพย์สินและข้าวของของผู้อื่นเพราะมีกำลังมากกว่า เมื่อตายแล้วจึงเกิดในนรกขุมนี้” (กรมศิลปากร, 2555, หน้า 72) นอกจากนี้ยังปรากฏคำว่า โจรในกฎหมายตราสามดวง อันเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทย ตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หมวดที่ 22 เรียกว่าพระอัยการลักษณโจร “พระอัยการลักษณโจร จำแนกได้เป็น 2 จำพวกใหญ่ คือ จำพวกแรก องคโจร หมายถึงผู้ที่กระทำผิดต้องรับโทษเต็มตามกฎหมาย ได้แก่ กระทำความผิดเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ และสั่งสอนให้ลัก จำพวกที่สองสมโจร หมายถึงผู้กระทำผิดอันมีลักษณะเป็นผู้สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นกระทำความผิด ได้แก่ ให้ที่อยู่โจร เป็นเพื่อน มิตร สหายกับโจร สมรู้ร่วมคิดกับโจร ป้องกันโจรไว้ กินอยู่สลับกับโจร...” (กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 2, 2550) ซึ่งพระอัยการลักษณโจรนี้ตราขึ้นโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อพุทธศักราช 1908 และได้ถูกรวบรวมขึ้นใหม่เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีพระราชประสงค์จะชำระกฎหมายใหม่ ซึ่งเป็นเหมือนต้นแบบให้กับกฎหมายในปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันมีการกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มาตรา 334 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกฎหมายของไทยตั้งแต่ในสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบันให้ความสำคัญกับการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเฉพาะในฐานลักทรัพย์ ทั้งผู้ที่เป็นผู้ลงมือกระทำความผิด และผู้สมรู้ร่วมคิด และยังทำให้เห็นว่าโจรปรากฏในสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่อง โจร นอกจากปรากฏในเอกสารทางกฎหมาย โจรยังปรากฏเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับโจรที่มีชื่อเสียงในอดีตของไทยคือแบบมุขปาฐะของชาวบ้าน และยังมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวกับโจรอีกด้วย

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับโจร เป็นบันทึกเรื่องเล่าเกี่ยวกับโจร มีปรากฏใน นิทานโบราณคดีของสมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ ผู้เป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย เป็นหนึ่งในนักประวัติศาสตร์ที่มีผลงานพระนิพนธ์ทางด้านประวัติศาสตร์จำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือพระนิพนธ์ที่บันทึกเรื่องของโจร คือ นิทานโบราณคดี ซึ่งเป็นบันทึกเรื่องต่าง ๆ ที่สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ ได้รู้ได้เห็นด้วยพระองค์เอง ตามที่พระองค์ได้กล่าวไว้ในปกหลังของหนังสือว่า “เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเล่าต่อไปนี้ล้วน เป็นเรื่องจริงซึ่งตัวฉันได้รู้เห็นเอง มิได้คิดประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ แต่เป็นเรื่องเกร็ดนอกพงศาวดาร จึงเรียกว่า ‘นิทานโบราณคดี’” (สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ, 2556) นิทานโบราณคดีนี้สมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ พระนิพนธ์ในรูปแบบนิทาน คือเป็นเรื่องขนาดสั้น เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งในพระนคร เรื่องราวตามหัวเมืองต่าง ๆ หรือเมื่อครั้งเสด็จไปในต่างประเทศ และยังมีเรื่องราวของโจรที่ปรากฏเป็นส่วนสำคัญคือนิทานที่ 11 และนิทานที่ 15 ที่เป็นเรื่องของโจรทั้งในภาคกลางและชาวจีนฮั่น (โจรฮั่น)

นิทานโบราณคดีเป็นหนังสือที่รวบรวมจากเรื่องเล่า (narrative) นับเป็นรูปแบบหนึ่งในงานเขียน ซึ่ง Catherine Kohler Riessman (2008, pp 3) กล่าวว่า เรื่องเล่า คือ เรื่องที่เล่าในชีวิตประจำวัน ผู้เล่าเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นลำดับเพื่อความเข้าใจ และเพื่อสื่อความหมายที่ผู้เล่าต้องการสื่อถึงผู้ฟัง ในขณะที่ Gerald Prince (อ้างถึงใน Brian Richardson, 2000, pp 169) ให้ความหมายว่า เรื่องเล่า คือ การนำเสนอของเหตุการณ์จริง หรือเหตุการณ์สมมติอย่างน้อยสองเหตุการณ์ในลำดับเวลาซึ่งไม่ได้คาดการณ์ หรือนำเหตุการณ์อื่นมาใช้ และ Hayden White (อ้างถึงในเสาวนิตย์ จุลวงศ์, 2550, หน้า 269) อธิบายว่า เรื่องเล่าเป็นประวัติศาสตร์ที่อธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตใน รูปแบบเรื่องเล่ามีความเป็นเรื่องแต่งแฝงอยู่เช่นเดียวกับวรรณกรรมที่เกิดจินตนาการ ดังนั้นเรื่องเล่าจึงเป็นการบรรยายเหตุการณ์ในอดีตทั้งในรูปแบบมุขปาฐะและที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อการสื่อความหมายถึงผู้ฟังและผู้อ่าน ซึ่งการศึกษาเรื่องเล่านี้มักศึกษาองค์ประกอบของเรื่องเล่า คือ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับโจร ผู้ร้ายในวรรณกรรมไทย พบการศึกษา 2 เรื่อง คือ โจรในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง ยุคการปฏิรูปการปกครอง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวของ พิศศักดิ์ ชัยได้สุข (2545) ซึ่งศึกษาการให้นิยามความหมายของคำว่า โจร และผู้ร้าย ซึ่งขึ้นอยู่กับรัฐและเจ้าของทรัพย์ว่าจะทำให้ความหมายไปทางใด หากไปในทางร้าย คือ ผู้ที่ทำความผิดทั่วไปก็เป็นโจร แต่หากมีการให้การดูแลความปลอดภัย ความคุ้มครองในท้องถิ่น จากโจรก็จะกลายเป็นนักเลง และฐิติพงศ์ อินทรपालิต (2560) ได้ศึกษาการเล่าเรื่องขุนโจรจากเหตุการณ์จริง ในนวนิยายชุด “เสือใบ-เสือดำ” ของ ป.อินทรपालิต เป็นการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่อง โครงสร้าง สภาพการทางสังคมและแนวการเล่าเรื่องแบบตะวันตกของเรื่องที่ยังจากเหตุการณ์จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยนิทานโบราณคดีเป็นพระนิพนธ์ที่มาจากเรื่องเล่า จึงมีความน่าสนใจที่จะนำมาศึกษาภาพลักษณ์โจรที่ปรากฏในนิทานโบราณคดีคือ นิทานที่ 11 เรื่องโจรแปลกประหลาด และนิทานที่ 15 เรื่องฮั่นยี่ ตามทัศนคติของสมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ

การศึกษาเรื่องเล่าของโจรในนิทานโบราณคดี

ในการวิเคราะห์เรื่องเล่าของโจร ผู้เขียนได้ใช้กรอบแนวคิด การศึกษาเรื่องเล่า ของบุญเรียง เขียดแก้ว (2545) และปิยฉัตร วัฒนพานิช (2559) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ดังนี้

1. โครงเรื่อง

ในนิทานโบราณคดี สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงเขียนเรื่องทั้งหมดขึ้นจากเรื่องจริง เหตุการณ์จริงที่พระองค์ได้เป็นพยาน มีส่วนรู้เห็นกับเหตุการณ์นั้น หรือได้รับฟังมาจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จริง เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับโจรก็เช่นกัน คือ เป็นการบันทึกจากเหตุการณ์จริง นิทานที่ 11 เรื่องโจรแปลกประหลาดอันประกอบด้วยโจรทิม และโจรจันทร์ ซึ่งพระองค์ได้พบเจอ และพูดคุยกับโจรทั้งสอง โจรทิมเป็นโจรที่ถูกจำคุกด้วยคดีปล้นทรัพย์มากกว่า 10 ปี ได้ขอพระราชทานอภัยโทษ หลังได้รับอภัยโทษ จึงบวชเป็นภิกษุ และอาสาไปรบกับฝรั่งเศส โจรจันทร์เป็นโจรที่ถูกจับและสอบสวนโดยสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครชัยศรี และสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพได้มีโอกาสเข้าไปพูดคุยสอบถามถึงกระบวนการทำงานของโจร ส่วนเรื่องของอั้งยี่เป็นกลุ่มชาวจีนที่ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ ต้องการโค่นล้มราชวงศ์ใต้ซึ่งตกสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพได้ค้นคว้าเพิ่มเติมถึงเรื่องอั้งยี่แล้วจึงรวบรวมมาเขียน

2. แก่นเรื่อง

ในเรื่องโจรทิมนั้น สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงสื่อให้เห็นถึงความพยายามและการกลับตัวกลับใจของโจรทิม ถึงแม้จะเคยเป็นโจรที่กระทำผิดมาก่อน แต่เมื่อคิดกลับตัวกลับใจก็สามารถทำได้และยังทำตนเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง ส่วนโจรจันทร์ ได้ตอบข้อซักถามเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของโจรแก่สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพอย่างหมดสิ้น และข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันและปราบปรามโจรจนได้รับพระราชทานอภัยโทษ เรื่องอั้งยี่เป็นการรวบรวมความเป็นมาของอั้งยี่ตั้งแต่แรกมีจนถึงการเข้ามาในประเทศไทยและปัญหาที่เกิดขึ้นจากอั้งยี่จนทำให้ถูกรัฐบาลไทยปราบปรามในที่สุด มาเพื่อเป็นความรู้แก่ผู้อ่าน

3. ความขัดแย้ง

เรื่องเล่าเกี่ยวกับโจรในนิทานโบราณคดีทุกเรื่อง ล้วนเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

4. ตัวละคร

โจรทิม โจรจันทร์ และชาวอั้งยี่ ล้วนเป็นบุคคลจริงที่มีชีวิตอยู่ในเหตุการณ์จริง สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพได้ถ่ายทอดลักษณะภายนอกตามที่พระองค์ได้พบเห็น รวมไปถึงลักษณะนิสัยก็มาจากการได้สอบถามพูดคุยกับตัวบุคคลโดยตรง จึงออกมาเป็นตัวละครที่มีความสมจริง ทั้งภายในและภายนอกตามความคิดเห็นของสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ

5. ฉาก

ตามที่กล่าวมาข้างต้นว่า นิทานโบราณคดีเป็นบันทึกที่สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพนิพนธ์ขึ้นจากความทรงจำที่พระองค์ได้ประสบพบเจอด้วยพระองค์เอง หรือได้รับฟังมาจากบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์จริง ฉากที่เกิดขึ้นในนิทานจึงเป็นไปตามความเป็นจริงที่พระองค์ได้เห็นและถ่ายทอดออกมา

ส่วนเรื่องอึ้งย้งเป็นไปตามที่ได้รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นบันทึกเหตุการณ์แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาอังกฤษ

6. มุมมองการเล่าเรื่อง

6.1 ผู้เล่าเรื่อง

ในนิทานโบราณคดี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก ใช้นามปากกาใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ ฉัน แทนผู้เล่าเรื่องหลักคือพระองค์เอง

6.2 ผู้ฟังเรื่องเล่า

คือผู้อ่านทั่วไป ทั้งนี้เพราะสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก ใช้นามปากกาไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า ผู้ฟังเป็นใคร เป็นการเขียนในรูปแบบบันทึกจากความทรงจำ

6.3 การนำเสนอเรื่องเล่า

เป็นการนำเสนอแบบบันทึก คือ การพรรณนาหรือบรรยายสิ่งที่อยู่ในความทรงจำ ทั้งการพรรณนาหรือบรรยายฉาก และการพรรณนาหรือบรรยายบุคลิกลักษณะหรือพฤติกรรมของตัวละคร ผู้เล่าเรื่องหรือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก เล่าเรื่องแบบผู้รู้ คือมีการยกความคิดของตัวละครมาเสนอโดยตรง ทั้งพระราชดำรัสและพระกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังตัวอย่าง “พระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรกาถึง เห็นเป็นผีมืออย่างประณีตจริง มีพระราชดำรัสว่า ‘มันพูดจริง เราก็จะให้มันเห็นผลความจริง’” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก, 2556, หน้า 218)

ทั้งยังมีกรนำเสนอด้วยการถามคำถามและคำตอบที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก ได้ตอบกับโจรจันทร์ ดังตัวอย่าง

ถามว่า การที่โจรปล้นเรือนนั้นเขามักมีคนที่อยู่ใกล้ กับเจ้าทรัพย์เป็นสายจริงหรือ

ตอบว่า การที่ปล้นนั้นต้องมีสาย ถ้าไม่มีสายก็ปล้นไม่ได้

ถามว่า คนชนิดใดที่เป็นสายให้โจรปล้นบ้าน

ตอบว่า มักอยู่ในคน 3 ชนิด คือคนรับใช้ในบ้านเจ้าทรัพย์ที่อยากได้เงินชนิดหนึ่ง เพื่อนบ้านที่เป็นอริคิดล้างผลาญเจ้าทรัพย์ชนิดหนึ่ง ญาติที่โกรธเจ้าทรัพย์เพราะขอเงินไม่ให้ชนิดหนึ่ง

ถามว่า โจรที่ปล้นขึ้นเรือนนั้น ไฉนจึงรู้ว่าเขาเก็บเงินทองไว้ที่ไหน

ตอบว่า ประเพณีของโจรปล้น เมื่อขึ้นเรือนได้แล้ว หมายจับตัวเจ้าทรัพย์หรือคนในเรือนเป็นสำคัญ เพราะพวกโจรไม่รู้ว่าเงินทองเก็บไว้ที่ไหน ต้องขู่หรือทำทรกรรม บังคับให้คนในเรือนนำชี้ จึงได้ทรัพย์มาก ถ้าจับคนในเรือนไม่ได้ พวกโจรต้องค้นหาเอง มักได้ทรัพย์น้อย เพราะการปล้นต้องรีบให้แล้วโดยเร็ว มิทันให้พวกชาวบ้านมาช่วย” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก, 2556, หน้า 226-227)

หรือคำพูดของพระทิม (โจรทิม) ที่มีแก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก ดังตัวอย่าง

“วันหนึ่งฉัน (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชดิเรก) ลงมาจากบนเรือนเห็นพระทิมมานั่งคอยอยู่ที่ห้องพระโรง ฉันถามเธอว่ามีกิจธุระอะไรหรือ พระทิมตอบว่า “อาตมาภาพอยู่ที่เมืองอินทได้ยินว่ามีศึกฝรั่งเศสมาตีเมือง อาตมาภาพคิดถึงพระเดชพระคุณของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระกรุณาแก่อาตมาภาพมาแต่ก่อน เมื่ออาตมาภาพยังเป็นหนุ่ม ได้เคยเรียนคาถาอาคมสำหรับต่อสู้ศัตรูอยู่บ้าง จึงลามมาเฝ้า

หมายจะถวายพระพรลาสิกขาไปอาสารบฝรั่งเศสสนองพระเดชพระคุณพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเสร็จการรบพุ่งแล้ว ถ้าวรชีวิตก็จะกลับมาบวชอีกอย่างเดิม”...(สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 220-221)

โจร ในทัศนะของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

พบภาพลักษณ์ของโจรใน 2 รูปแบบ ดังนี้

1. โจรในภาพของบุคคลธรรมดาสามัญ

1.1 โจร เป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะบ่งบอกถึงความโหดเหี้ยม

จากนิทานโบราณคดี สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบรรยายลักษณะของโจรที่ท่านได้พบเจอคือโจรทิม และโจรจันทร์ ไว้ดังนี้

“...เมื่อกรมนครบาลคุมตัวโจรทิมไปส่ง ฉันทแลเห็นคูฝิดมมนุษย์จนน่าสังเวชด้วยผมยาว รุงรังไปทั้งหัวเนื้อตัวก็ขมุกขมอมอย่างว่า ‘ซีโคลท่วมหัว’ มีแต่ผ้าขาดนุ่งติดตัวไป แต่สังเกตดูกิริยา อหังการเรียบร้อย รุ่งราวเป็นคนกลางคน อายุสัก 40 ปีเศษ...” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 219)

สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบรรยายรูปลักษณ์ของโจรทิมไว้ดังตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เนื่องจากโจรทิมเป็นโจรที่ถูกทางการจับและจำคุกมาเป็นเวลากว่าสิบปี สิ่งที่พระองค์ได้พบเห็นและบรรยายออกมาคือความสังเวชใจในสภาพของโจรทิม และมองว่าโจรทิมเป็นคนมีนิสัยเรียบร้อย

ส่วนเรื่องโจรจันทร์ ก่อนหน้าที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพจะได้พบปะพูดคุยกับโจรจันทร์ หรือที่มีชื่อเต็มว่า จันทร์เจ้า นั้น ความคิดที่พระองค์มีต่อโจรคือความคิดที่เหมือนอย่างคนทั่วไป คือ มีรูปร่างหน้าตาโหดเหี้ยม ใจคอเหี้ยมโหดเจ้าเล่ห์ ยิ่งเป็นมหาโจรแล้วยิ่งมีใจคอที่เหี้ยมโหดกว่าปกติ พุดจาเสียงดังห้าวหาญ เมื่อพระองค์ได้พบกับโจรจันทร์ จึงบังเกิดความประหลาดใจ ด้วย “ดูเป็นคนสุภาพ รูปร่างสันทัดไม่มีลักษณะอย่างใดที่จะสื่อว่าใจคอเหี้ยมโหดเป็นตัวหัวหน้านายโจร เมื่อพูดด้วยถ้อยคำที่ตอบก็เรียบร้อยเหมือนอย่างเคยเพ็ดทูลเจ้านายมาแต่ก่อน” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 224-225)

โจรจันทร์ที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้พบเจอ ผิดไปจากโจรผู้ร้ายตามความคิดและที่พบเห็นได้อย่างทั่วไป คือเป็นคนสุภาพ รูปลักษณ์ภายนอกเหมือนอย่างชาวบ้านทั่วไป ไม่มีส่วนใดแสดงถึงความเป็นโจร ทั้งยังสามารถโต้ตอบพูดคุยกับพระองค์ได้อย่างเรียบร้อยราบรื่น

1.2 โจรที่กลับใจเป็นคนดี ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้บ้านเมือง

โจรทิมหลังได้รับพระราชทานอภัยโทษ และบวชเป็นพระแล้ว ก็นับได้ว่าเป็นโจรกลับใจด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อถึงเวลาที่บ้านเมืองเดือดร้อนจากการรุกรานของฝรั่งเศสก็อาสาตัวออกไปรบ ความกตัญญูของพระทิมนี้ประจักษ์แจ้งแก่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ รวมไปถึงเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบได้ทรงออก “พระโอรสรู้ว่า ‘มนุษย์เรานี้ถึงตกต่ำจนเป็นโจรผู้ร้าย ถ้ากลับใจได้จริง ๆ ก็ยังเป็นคนดีได้’ และโปรดให้ฉันท (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) เชิญพระกระแสน้ำไปบอกพระทิม ว่าซึ่งมีความ

กตัญญูคิดจะสนองพระเดชพระคุณนั้นทรงขอบใจนัก แต่การรบฟุ้งใช้แต่คนฉกรรจ์ที่ยังมีกำลังมาก พระทิมอายุมากเกินขนาดเสียแล้ว ให้บวชเอาบุญต่อไปเถิด...” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 221)

โจรทิม หรือ พระทิม ในทัศนะของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จึงเป็นโจรกลับใจ ที่มีความกล้าหาญ กตัญญู ไม่ใช่เพียงโจรผู้ร้ายที่โหดชั่ว ซึ่งต่อมาเมื่อพระทิมมรณภาพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้มีการพระราชทานเพลิงศพ ด้วยทรงมีพระราชดำรัสว่า “พระทิมเป็นคนซื่อสัตย์” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 221) นับเป็นอีกเครื่องยืนยันได้ว่าโจรประเภทเช่นโจรทิม หรือพระทิม นั้น เป็นโจรประเภทในเรื่องของความซื่อสัตย์ กตัญญู ดังที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ยกสุภาษิตโบราณไว้ภาษิตหนึ่งในตอนท้ายของเรื่องโจรทิมว่า “ไม้ต้นคดปลายตรงยังตัดเอาดีได้ ถ้าปลายคดถึงต้นจะตรงก็ใช้ไม่ได้” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 222)

โจรจันท์นั้น สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพเมื่อได้พบเจอก็ชักถามถึงกระบวนการโจรกรรมของโจร โจรจันท์ก็ตอบพระองค์ตามความจริง ไม่มีขัดขืน ปิดบัง หลังพระองค์ได้สนทนากับโจรจันท์ก็รวบรวมข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับการโจรกรรม เป็นหนังสือ สนทนากับผู้ร้ายปล้น และสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพยังได้ทูลขอพระราชทานโทษ เมื่อนายจันท์ได้รับพระราชทานโทษก็รับใช้อยู่ที่เมืองนครปฐมต่อไป “เจ้าพระยาศรีวิชัยฯ ว่า พวกโจรปล้น เช่น นายจันท์ยังถือสัจ ถ้ารับกลับใจแล้วพอไวใจได้” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 233)

โจรจันท์ หรือนายจันท์ นับเป็นโจรอีกคนหนึ่งที่ประหลาดในทัศนะของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ด้วยเป็นโจรที่มีลักษณะไม่เหมือนโจร เป็นโจรที่เคยได้ทำงานใกล้ชิดเจ้านาย มีความฉลาด และยังมีความซื่อสัตย์ เมื่อกลับตัวเป็นคนดีได้ก็ให้ความร่วมมือกับสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพในการตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับกระบวนการโจรกรรม และหลังได้รับพระราชทานโทษ ทำงานอยู่ในนครปฐม ก็ไม่มีผู้ใดให้รังเกียจนายจันท์เลย เพราะถือว่าเคยเป็นนายโจรแล้วกลับใจได้

2. โจรในภาพของคนไม่ดีที่สร้างความวุ่นวายแก่บ้านเมือง

โจรกลุ่มนี้คือพวกอั้งยี่ อั้งยี่ ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554, หน้า 1391) หมายถึง “สมาคมลับของคนจีน” หรืออีกความหมาย อั้งยี่ แปลว่า “ตัวหนังสือสีแดง” ซึ่งอั้งยี่นั้นมีอยู่คู่กับสังคมไทยมานาน คือมีการตั้งสมาคมลับของคนจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย เพื่อใช้จัดการดูแล และแสวงหาผลประโยชน์กันเองในกลุ่มคนจีนอพยพที่เข้ามาเป็นแรงงานและค้าขายในประเทศไทย ปกครองกันด้วยระเบียบและกฎที่ตั้งขึ้นกันเองในอั้งยี่นั้น ๆ โดยแยกเป็นหลายอั้งยี่ แล้วแต่ใครจะเข้าร่วมกับอั้งยี่ใด ชื่อเสียงของอั้งยี่ในไทยเป็นไปในทางลบ คือ เป็นพวกแรกที่นำฝิ่นเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ทางการต้องออกปราบปราม และสุดท้ายอั้งยี่ที่คนไทยรู้จักคือ ในฐานะกบฏ

สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเคยเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เคยปราบทั้งอั้งยี่กรุงเทพฯ และอั้งยี่ตามหัวเมือง จึงทรงรู้เรื่องอั้งยี่มากและสมเด็จพระ

กรมพระยาดำรงราชานุภาพยังได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารบันทึกต่าง ๆ รวมถึงจากการสอบถามพระยาอนุวัตรราชนิยาม (ยี่กอฮง) และเป็นเรื่องอั้งยี่ที่พระองค์ได้ประสบด้วยพระองค์เอง เพื่อเขียนเป็นความรู้เรื่องอั้งยี่ลงในนิทานโบราณคดี

ในนิทานโบราณคดี นิทานที่ 15 เรื่องอั้งยี่ มีการใช้คำเรียกว่าอั้งยี่ตั้งแต่แรกเรื่องเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน แต่ในตอนที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวถึงการเปลี่ยนวิธีควบคุมอั้งยี่ มีการใช้คำเรียกอั้งยี่ว่า เจ๊ก “...แล้วเอาปืนใหญ่ทองเหลืองที่มีอยู่ใต้ถุนเรือนสมเด็จพระยาฯ 2 กระบอก ออกมาซัดสี่ที่สนามในบริเวณจวนของท่านว่าจะเอาไปยิงค่ายจีนที่ดอนกระเบื้อง พอข่าวระปือไปพวกอั้งยี่ก็หนีหมดเพราะพวกเจ๊กกลัวปืนใหญ่” (สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 257) ซึ่งพระองค์จะกล่าวในตอนก่อนเริ่มเล่าเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องที่จะออกจะ ขบขัน การเรียกอั้งยี่ว่าเจ๊ก ถือเป็นคำดูถูกหนึ่งที่คนไทยใช้เรียกชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทย ดังที่ มนัส โอภาากุล (2537, หน้า 74-79) กล่าวไว้ว่า “เจ๊ก คำนี้คนไทย และคนไทยเชื้อสายจีนรู้จักมานาน...เป็นคำเรียกของคนไทยเรียกคนที่มีสัญชาติจีนเชื้อชาติจีนเป็น เจ๊ก เฉพาะในเมืองไทยเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็เงินแต่จิว กวางตุ้ง แคะ ไทหล่าหรือฮกเกี้ยน ถูกเรียกเป็นเจ๊กทั้งสิ้น...คนจีนที่อพยพมาเมืองไทยเป็นคนยากจน เป็นชาวนา ไม่มีการศึกษา ขนบธรรมเนียมไม่มุ่นวลเหมือนคนไทย จึงมองว่าคนจีนเป็นคนไม่มีมารยาท พูดจาโหวกฮาก คนไทยถือว่าไม่มีสมบัติผู้ดี” แสดงให้เห็นว่าสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพไม่พอใจในชาวจีนกลุ่มนี้นักเนื่องด้วยสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ประเทศไทย ทั้งยังมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง แต่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพก็ยังมีเมตตา เมื่อต้องเข้าปราบปรามอั้งยี่ที่ทะเลาะวิวาทกันในสมัยที่พระองค์เป็นอธิบดีกระทรวงธรรมการ หลังจับได้แล้วหากคนไหนรับสารภาพให้ตัดทนต์บ่นไว้แล้วปล่อยตัวไป ไม่ส่งฟ้องศาลจีนอั้งยี่ให้ทัคนะของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงเป็นสมาคมหรือกลุ่มคนที่ก่อความวุ่นวายให้กับประเทศไทยเท่านั้น

การนำเสนอเรื่องจิตรของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

นิทาน ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554, หน้า 634) ให้ความหมายไว้ว่า น. เรื่องที่เล่ากันมา ซึ่งสอดคล้องกับที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวไว้ในคำนำนิทานโบราณคดี ฉบับพิมพ์ครั้งที่หนึ่งว่า “เรื่องต่าง ๆ ที่จะเล่าต่อไปนี้ ล้วนเป็นเรื่องจริงซึ่งตัวฉันได้รู้เห็นเอง มิใช่คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่เป็นเรื่องเกร็ดนอกพงศาวดาร จึงเรียกว่า “นิทานโบราณคดี” เหตุที่จะเขียนนิทานเหล่านี้...ตัวฉันเองเดิมก็ไม่ได้คิดว่าจะเขียน แต่ลูกหญิงพูนพิสมัย เธอว่า เรื่องต่าง ๆ ที่ฉันเล่าให้ฟัง ล้วนมีแก่นสารเป็นคติน่ารู้ ถ้าปล่อยให้สูญเสียน่าเสียดาย เธออ่อนวอนขอให้ฉันเขียนรักษาไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ลูกหลานและผู้อื่นต่อไป ฉะนั้นจึงได้เริ่มเขียนนิทานโบราณคดีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2483 แต่ไม่ได้กำหนดว่าจะเขียนเรื่องชนิดใด สุดแต่นี้ก็เรื่องอะไรขึ้นได้เห็นว่าน่าเขียน ก็เขียนลงเป็นนิทาน นึกเรื่องใดได้ก่อนก็เขียนก่อน เรื่องใดนึกขึ้นได้ภายหลังก็เขียนทีหลัง นิทานที่เขียนจึงเป็นเรื่องหลายอย่างต่างชนิดระคนปนกัน แต่หวังใจว่าผู้อ่านจะไม่เสียเวลาเปล่าด้วยอ่านนิทานเหล่านี้” (สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2487) ดังนั้น นิทานโบราณคดี จึงเป็นบันทึกความทรงจำของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

นุภาพที่นำเสนอในรูปแบบนิทาน คือ เป็นเรื่องเล่าที่พระองค์ได้เล่าประทานแก่พระธิดาในเบื้องต้นแล้วจึงมีการรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรในเบื้องหลัง ในนิทานโบราณคดี สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นำเสนอเรื่องโจรไว้สองแบบคือ โจรประหลาดที่ไม่เหมือนโจร และเรื่องของ อั้งยี่ โจรที่ก่อความวุ่นวายที่ต้องปราบปราม

1. โจรประหลาด ที่ไม่เหมือนโจร

สำหรับเรื่องโจรประหลาดอันประกอบด้วยโจรทิม และโจรจันทร์ เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับโจร จากประสบการณ์ที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงได้มีโอกาสสัมผัส พุดคุย และพบเจอด้วยพระองค์เอง โจรตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปย่อมเป็นไปในทางลบ มีภาพลักษณ์ที่ดูร้าย โหดเหี้ยม แต่โจรที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพนำเสนอในนิทานโบราณคดีเรียกได้ว่าเป็น โจรประหลาด เพราะผิดไปจากความเข้าใจ และการรับรู้ของคนทั่วไป โจรทิมหรือพระทิม เป็นคนซื่อสัตย์และรักตัญญู โจรจันทร์ก็เป็นโจรที่ซื่อสัตย์ และมีรูปลักษณ์ที่ไม่เหมือนโจรคือมีลักษณะภายนอกเหมือนชาวบ้านทั่วไป ไม่มีส่วนใดแสดงถึงความเป็นโจร หรือทำหน้าที่จะเป็นโจรได้เลย ดังตัวอย่าง “พอฉันแลเห็นก็นึกประหลาดใจ ด้วยดูเป็นคนสุภาพ รูปร่างสันทัดไม่มีลักษณะอย่างใดที่จะชื่อว่าใจคอเหี้ยมโหดเป็นตัวหัวหน้านายโจร เมื่อพุดด้วย ถ้อยคำที่ตอบก็เรียบร้อยเหมือนอย่างเคยเพ็ดทูลเจ้านายมาแต่ก่อนฉันออกพิศวง จึงถามว่าได้เคยเฝ้าเจ้านายมาแต่ก่อนบ้างหรือ โจรจันทร์ตอบว่าได้เคยเฝ้าหลายพระองค์ ที่เคยทรงใช้สอยก็มี ฉันยิ่งสงสัยถามว่า ‘ก็แกเป็นโจร เจ้านายท่านไม่ทรงรังเกียจหรือ’ โจรจันทร์ตอบว่า ‘เจ้านายท่านไม่ทรงทราบว่าเป็นโจร...คนอื่น ๆ ก็ไม่มีใครรู้ว่าเป็นโจร’” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 224-225)

ในเรื่องโจรประหลาดนี้ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพมักทรงใช้คำที่สื่อถึงความซื่อสัตย์ ปรากฏอยู่ในเนื้อความอยู่เสมอ เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าโจรทั้งสองคนนี้เป็นโจรที่กลับใจเป็นคนดี และมีความซื่อสัตย์ในตนเองอย่างแท้จริง ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึงพระทิมเมื่อทรงทราบข่าวการมรณภาพของพระทิมว่า “พระทิมเป็นคนซื่อสัตย์” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 221) หรือ “ฉันเอากะดาษดินสอดจดคำอธิบายและบอกโจรจันทร์ให้รู้ว่าฉันจะแต่งหนังสือเรื่องโจรกรรมถ้าบอกให้ถึงถ้วนจริง ฉันจะกราบบังคมทูลขอให้พ้นโทษเป็นบำเหน็จ โจรจันทร์ก็ยินดียิ่งรับชี้แจงให้ตรงตามประสงค์และให้สัญญาว่าถ้าพ้นโทษ จะทิ้งความชั่วไม่เป็นโจรผู้ร้ายต่อไปจนตลอดชีวิต” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 232)

2. อั้งยี่ โจรที่ก่อความวุ่นวายจนกลายเป็นกบฏและถูกปราบปรามในที่สุด

เรื่องอั้งยี่ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงรวบรวมและเขียนขึ้นเมื่อครั้งได้เป็นผู้ดูแลหอพระสมุดสำหรับพระนคร ทำให้ได้ทรงอ่านหนังสือและเอกสารเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอั้งยี่จำนวนมาก และยังได้สอบถามเพิ่มเติมจากพระยาอนุวัติราชนิคม (ยี่กอฮง) ผู้ที่เคยเป็นหัวหน้าอั้งยี่ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงได้ลองเขียนบันทึกเรื่องอั้งยี่ไว้บ้างหลายปี และเมื่อพระองค์เสด็จมาประทับที่ป็นังก็ได้อ่านตำราและเอกสารที่เล่าถึงเรื่องที่พวกจีนมาตั้งอั้งยี่ในหัวเมืองขึ้นของอังกฤษในแหลมมลายูเป็น

เบื้องต้น ต่อกับเรื่องอั้งยี่ที่พระองค์เคยรู้มาก่อนอีกตอนหนึ่ง พระองค์จึงได้ลองรวมเนื้อความเรื่องอั้งยี่เขียนนิทานเรื่องนี้ (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 309)

สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงนำเสนอเรื่องอั้งยี่ไว้เป็นลำดับ คือ เหตุที่เกิดพวกอั้งยี่ในเมืองจีน อั้งยี่ในแหลมมลายู อั้งยี่แรกมีในเมืองไทย อั้งยี่ในเมืองไทยเมื่อรัชกาลที่ 4 อั้งยี่ ในเมืองไทยเมื่อต้นรัชกาลที่ 5 อั้งยี่กำเริบที่เมืองระนองและภูเก็ต อั้งยี่ขึ้นหัวควาย ปราบอั้งยี่เมื่อรัชกาลที่ 4 และเปลี่ยนวิธีควบคุมอั้งยี่ โดยพระองค์ทรงเลือกนำเสนอตั้งแต่ต้นกำเนิดของอั้งยี่ เพื่อให้เห็นถึงที่มาที่ไปของอั้งยี่ที่คนไทยคุ้นหู จากนั้นจึงค่อยให้เห็นการเข้ามาของอั้งยี่ในประเทศไทยโดยเริ่มต้นที่แหลมมลายู และเข้ามาที่ประเทศไทยทางฝั่งชายทะเล อีกทั้งยังทรงได้อธิบายถึงเหตุที่ทำให้ชาวอั้งยี่ในไทยมีจำนวนมาก และก่อความรุนแรง จนถึงกระบวนการปราบปรามอั้งยี่ และการปกครองอั้งยี่ที่ยังคงมีอยู่ในประเทศไทย

โดยในช่วงแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลแล้วจึงเรียบเรียงเขียนขึ้นมา ในบางเรื่องคือ ปราบอั้งยี่เมื่อรัชกาลที่ 4 และเปลี่ยนวิธีควบคุมอั้งยี่ เป็นเหตุการณ์ที่สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้นด้วย ในส่วนนี้จึงเป็นบันทึกเรื่องเล่าที่มาจากความทรงจำประกอบเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังตัวอย่างเช่น “ถึง พ.ศ. 2432 พวกอั้งยี่ในกรุงเทพฯ ก่อเหตุใหญ่อย่างไม่เคยมีเหมือนมาแต่ก่อน...เมื่อกลางเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2432 พวกอั้งยี่รวมผู้คนเตรียมการที่จะตีกันเป็นขบวนการใหญ่ กระทรวงนครบาลเรียกพวกหัวหน้าอั้งยี่ไปสั่งให้ปราบปราม แต่อั้งยี่มีหัวใจหนุนหลังอยู่ก็ไม่ฟังพวกนายห้าม...เอาท้องถนนตรงหลังโรงสีของห้างวินเซอร์ เป็นสนามรบ...พวกอั้งยี่ยัรบกันต่อมาในวันที่ 20 ถึงตอนบ่าย วันนั้นกระทรวงนครบาลให้ข้าราชการผู้ใหญ่ในกระทรวง คุมพลตระเวนลงไปกองหนึ่งเพื่อจะห้ามวิวาท แต่พวกอั้งยี่มากกว่า 1,000 กำลังเดือดร้อนรบพุ่งกันไม่อ่อนน้อมก็ไม่สามารถจะทำอะไรได้ หนังสือพิมพ์ว่าพวกอั้งยี่รบกัน 2 วันยิงกันตายสัก 20 คน ถูกบาดเจ็บกว่า 100 เอาคนเจ็บไปฝากตามบ้านฝรั่งที่อยู่แถวนั้น ถึงวันศุกร์ที่ 21 มิถุนายน ทหารก็ลงไปปราบ” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2556, หน้า 345-348)

บทสรุป

ภาพลักษณ์จิโรไนทานโบราณคดี ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นการนำเรื่องเล่าจากความทรงจำมาถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นความรู้อันเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์แก่ชนรุ่นหลัง ในเรื่องของจิโรทิมและจิโรจันท์ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพต้องการนำเสนอภาพของจิโรที่ผิดแปลกไปจากจิโรตามการรับรู้โดยทั่วไป คือจิโรที่กลับใจเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณและประเทศชาติ ทั้งยังไม่มีความหึงหวงโหดปรากฎให้เห็น เป็นเพียงบุคคลอย่างที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปเท่านั้น ชาวจีนอั้งยี่หรืออั้งยี่ เป็นกลุ่มชาวจีนหรือสมาคมหนึ่งที่มีจำนวนมาก ก่อความวุ่นวายไปจนถึงเป็นกบฏ ทางกรจึงต้องมีวิธีจัดการดูแลและปราบปรามตามแต่สมควรเพื่อไม่ให้กลุ่มอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ภาพลักษณ์จิโร ในเรื่องเล่าของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จึงมีทั้งจิโรที่เลว สร้างความเดือดร้อน วุ่นวายให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ และจิโรดีที่กลับตัวกลับใจ กตัญญูรู้คุณ ทำประโยชน์แก่บ้านเมือง ควรค่าแก่การนำมาเป็นบทเรียนให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

- กองธรรมศาสตร์และการเมือง/คณะกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ. (2550). **กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- กรมศิลปากร. (2555). **ไตรภูมิภควทฉบับถอดความ ของโครงการวรรณกรรมอาเซียน**. กรุงเทพฯ : บริษัทเอดิชั่น เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- ฐิติพงศ์ อินทรपालิต. (2560). การเล่าเรื่องขุนโจรจากเหตุการณ์จริง ในนวนิยายชุด “เสือใบ-เสือดำ” ของ ป.อินทรपालิต. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเรียง เขียดแก้ว. (2545). **วิเคราะห์ทฤษฎีการเล่าเรื่องในเรื่องสั้นของอัญชัน**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปิยะฉัตร วัฒนพานิช. (2559). การเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันยอดนิยมในบริบทสากล. **วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิต้า**, 3(1), มกราคม – มิถุนายน 2559, หน้า 181-200.
- พีรศักดิ์ ชัยได้สุข. (2545). **โจรในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางยุคการปฏิรูปการปกครอง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- มนัส โอภาสกุล. (2537). คนจีนมาถึงเมือง. **วารสารศิลปวัฒนธรรม**. ปีที่ 15 (ฉบับที่ 4), กุมภาพันธ์ 2537, หน้า 74-79. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. (2548). **กฎหมายตรา 3 ดวง : ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2487). **นิทานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- _____. (2556). **นิทานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊กส์
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2499). **ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- เสาวนิตย์ จุลวงค์. (2550). **ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง : ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brian Richardson. (2000). Concepts of Narrative. **Style**, 34(2), Summer 2000, pp 168-175.
- Riessman, Catherine Kohler. (2008). **Narrative Methods for the Human Sciences**. United States: SAGE Publications Inc.

ความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่อง “เกิดวังปารุสก์”

The Memory in the Autobiography of “Keard Wang Parusaka” Literature

รัตนาวดี ปาแปง^{1*} รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์²

^{1* 2} คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ จากสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ใช้แนวคิดความทรงจำเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ผลการศึกษา ประเด็นแรก เกิดวังปารุสก์ในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติพบว่า วรรณกรรมดังกล่าวมีกลวิธีการเขียนสอดคล้องกับสารคดีประวัติบุคคลที่นักเขียนสารคดีแนวใหม่ใช้นำเสนอให้มีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ส่วนประเด็นที่สอง ความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์พบว่า เป็นการบันทึกความทรงจำของนักเขียนในหลายมิติ จากการบันทึกความทรงจำผ่านสถานที่/พื้นที่ บุคคล ขนบธรรมเนียม การเมืองการปกครอง และการแข่งรถ เพื่อสร้างภาพความทรงจำอันเป็นความสุขในอดีตให้กลับมาอีกครั้งผ่านสารคดีอัตชีวประวัติ

คำสำคัญ : ความทรงจำ, สารคดีอัตชีวประวัติ, เกิดวังปารุสก์

Abstract

This article aimed to study the memory in the autobiography of “Keard Wang Parusaka” literature which was written by Prince Chula Chakrabongse. The concept of memory was used as the tool in this study. The results showed that the memories in the studied literature were divided into two strategies. The first strategy was to write according to the style of new nonfiction writers. That was attracting the readers’ interest. The other strategy was to record the memories in various dimensions via places, persons, custom, politic, and racing. For the sake of recalling all the happiness via the autobiography.

Keywords: Memories, Autobiography, Keard Wang Parusaka

บทนำ

สารคดีอัตชีวประวัติ หรือ “Autobiography” หมายถึง ประวัติชีวิตและเรื่องราวของผู้เขียน ซึ่งเจ้าของประวัติชีวิตเขียนเรื่องราวของตนเอง หรือเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติของตนเอง ดังที่ Linda Anderson (2011, pp.113-114) ได้กล่าวถึงสารคดีอัตชีวประวัติในฐานะบันทึกความทรงจำของนักเขียนร่วมสมัยไว้ว่า เป็นงานเขียนที่เกี่ยวกับชีวิตและประวัติของบุคคล อาจบันทึกความทรงจำในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของชีวิต เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือความนิยมบางอย่างของสังคมร่วมสมัย เช่น บันทึกการสูญเสียบุคคลในครอบครัว และบันทึกแพชั่นในโลกโพสโตโมเดิร์น โดยบันทึกความทรงจำนั้น นอกจากจะเป็นเรื่องราวส่วนบุคคลแล้ว ยังเป็นความทรงจำร่วมทางวัฒนธรรมอีกด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนจำเป็นต้องลดความเป็นส่วนตัวลงให้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถค้นหาความหมายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏนั้นได้ง่ายขึ้น

สารคดีอัตชีวประวัติเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งของสารคดีประวัติบุคคล ซึ่งแบ่งเป็นสองประเภท ได้แก่ สารคดีชีวประวัติ คือ เรื่องราวชีวิตของบุคคลที่ผู้อื่นเป็นผู้เรียบเรียง และสารคดีอัตชีวประวัติ คือ เรื่องราวชีวิตของผู้เขียนที่เจ้าของเขียนหรือเรียบเรียงด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามสารคดีประวัติบุคคลนั้นได้รับความนิยมและแพร่หลายเป็นอย่างมากทั้งในโลกตะวันตกและในประเทศไทย วนิดา บำรุงไทย (2545, หน้า 101) แสดงทัศนะว่า หนังสืออัตชีวประวัติเล่มแรก คือ The ConFessions ของเซนต์ ออกุสติน ส่วนสังคมไทยยุคแรกๆ พบงานเขียนเกี่ยวกับบุคคลในรูปแบบพงศาวดาร เมื่อรับอิทธิพลรูปแบบการเขียนจากตะวันตกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จึงปรากฏงานเขียนแบบสารคดีชีวประวัติ เห็นได้จากพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการที่ได้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของบุคคลสำคัญหลายท่าน เช่น พระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ประวัติของสุนทรภู่ และในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เกิดธรรมเนียมการเขียนประวัติผู้เสียชีวิตลงในหนังสืองานศพ สำหรับแจกเป็นของขวัญให้แก่แขกผู้มาร่วมงานสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2548, หน้า 124)

การศึกษาสารคดีอัตประวัติมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรื่องความทรงจำควบคู่ไปด้วย เพราะเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ดังที่ Wertsch และ Roediger (2007, pp. 7-8 อ้างใน อังกูร หงส์ศณานุเคราะห์, 2552, หน้า 10) อธิบายว่า ความทรงจำของบุคคลมักสัมพันธ์กับประสบการณ์การรับรู้ ภาษา และอารมณ์ โดยสภาวะอารมณ์ของบุคคลที่คิดถึงความทรงจำในอดีตนี้ เรียกว่า การโหยหาอดีต (Nostalgia) สอดคล้องกับทัศนะของ William Kelly (อ้างใน พัฒนา กิตติอาษา, 2546, หน้า 5) กล่าวว่า การโหยหาอดีต คือ การ “จินตนาการถึงโลกที่ได้สูญเสียไปแล้ว” โลกที่เคยเป็นจริงในอดีต แต่บัดนี้เหลือเพียงความทรงจำและประสบการณ์ให้ระลึกถึงเท่านั้น สารคดีอัตชีวประวัติจึงจัดว่าเป็นวรรณกรรมแห่งความทรงจำชิ้นสำคัญ กล่าวคือ ผู้เขียนใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความทรงจำของตนจากระลึกถึงอดีตที่ผ่านมา เพื่อให้ความทรงจำในอดีตเหล่านั้นกลับมาชีวิตอีกครั้ง

ปัจจุบันมีงานเขียนที่บันทึกเรื่องราวความทรงจำในอดีตอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งบันเทิงคดีและสารคดี ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบบันเทิงคดี เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ นิทาน และการ์ตูน เป็นต้น นักเขียนไทยที่นำเสนอปรากฏการณ์เรื่องเล่าความทรงจำในอดีตผ่านบันเทิงคดีนั้นพบว่า ไพฑูรย์ ธัญญา เขียนเรื่อง “โอบยิบินสู่วัยเยาว์” อรุณา โควินท์ เขียนเรื่อง “ลูกสาวของดอกไม้” กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เขียนเรื่อง

“บ้านเกิด” โชคชัย บัณฑิต เขียนเรื่อง “บ้านเก่า” ไพโรจน์ ชาวงาม เขียนเรื่อง “ม้าก้านกล้วย” (อุบลนภา อินพลอย, 2551, หน้า 2) เรวัตร์ พันธุ์พัฒน์ เขียนเรื่อง “ชีวิตสามมหาอันโด” “นักปั้นน้ำ” “บ้านแม่น้ำ” “แม่น้ำรำลึก” และ “พันฝนเพลงน้ำ” ส่วนรูปแบบสารคดีพบว่ายังคงได้รับความนิยมจากผู้อ่านไม่แพ้บันเทิงคดี ทั้งสารคดีชีวประวัติและอัตชีวประวัติที่มุ่งเชิดชู สดุดี เจ้าของประวัติซึ่งเป็นบุคคลสำคัญๆ (วนิดา บำรุงไทย, 2545, หน้า 105) เนื่องจากผู้เขียนสารคดีส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง บุคคลเพศที่สาม และบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ฯลฯ ตัวอย่างงานเขียนสารคดีชีวประวัติ เช่น Walter Isaacson เขียน ฌงลักษณะ จารูวัฒน์ และคณะแปล เรื่อง “Steve Jobs” พ.อ. ศนิโรจน์ ธรรมยศ เขียนเรื่อง “Adolf Hitler” ทวี มุขธระโกษา เขียนเรื่อง “แพทย์เอกของโลก” ญัฐวุฒิ สุทธิสงคราม เขียนเรื่อง “สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์” ส่วนสารคดีอัตชีวประวัติ เช่น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ เขียนเรื่อง “เกิดวังปารุสก์” มหาตมา คานธี เขียนเรื่อง “ข้าพเจ้าทดลองความจริง” แอคนเนส ซาน เขียน คิรินทิพย์ จริยคุณ แปล เรื่อง “อัตชีวประวัติ แอคนเนส ซาน” และสาทิศ กุมาร เขียนเรื่อง “จุดหมาย ไม่ใช่ปลายทาง : อัตชีวประวัติของนักเดินเท้า” เป็นต้น

เรื่องเกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ เป็นสารคดีอัตชีวประวัติของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ที่นอกจากจะนำเสนออัตชีวประวัติของพระองค์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 9 แล้ว ยังเป็นถือว่าเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์และความทรงจำอันทรงคุณค่ายิ่ง เนื่องจากผู้นิพนธ์เป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงที่มีความใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ จึงสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ความจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับทางราชสำนักไทยและต่างประเทศ ขนบธรรมเนียม พิธีกรรม เหตุการณ์ทางการเมือง การปกครอง การศึกษา และการแข่งรถอันเป็นบันทึกความทรงจำส่วนพระองค์ที่ยังมีบางแง่มุมที่ไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์ ผู้เขียนคิดว่าหากศึกษาสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ ในฐานะของวรรณกรรมแห่งความทรงจำ จะทำให้เห็นความจริงทางประวัติศาสตร์บางแง่มุมที่ไม่ได้ถูกบันทึกไว้อย่างแน่นอน ในบทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ผ่านประเด็นเกิดวังปารุสก์ในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติ และความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ ดังนี้

เกิดวังปารุสก์ในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติ

เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ เป็นวรรณกรรมอัตชีวประวัติที่กล่าวถึงชีวิตของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ตั้งแต่กำเนิดไปจนถึง 42 ปี (ช่วงปี พ.ศ. 2450-2492) โดยได้บันทึกเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว บุคคลที่ใกล้ชิด และเหตุการณ์เรื่องราวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังมีสาระสำคัญของเรื่อง que เริ่มจากกำเนิดของพระองค์ว่า ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2450 ณ วังปารุสก์ ทรงเป็นพระโอรสองค์เดียวของจอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ พระโอรสองค์ที่ 40 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และองค์ที่ 4 ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ส่วนมารดาเป็นชาวรัสเซีย คือ หม่อมคัทริน ณ พิศณุโลก ชื่อเดิม คัทริน เดสนิตสกี ซึ่งพบรักกันในขณะที่เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถไปศึกษาวิชาทหารที่ประเทศรัสเซีย เมื่อแรกประสูติมีพระนามว่า หม่อมเจ้าพงษ์จักร จักรพงษ์ ต่อมาในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2463

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็นพระองค์เจ้า มีพระนามว่าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์

เมื่อพระชันษา 9 ปี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงเข้าศึกษาที่โรงเรียน นายร้อยทหารบก จนพระชันษาครบ 13 ปี ได้เสด็จไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ ที่โรงเรียนแฮร์โรว์ เมื่อปี พ.ศ. 2466 ถึงปี พ.ศ. 2470 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่วิทยาลัยตรีนิตี มหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ สาขาประวัติศาสตร์ และทรงได้รับปริญญาตรี (B.A. เกียรตินิยม) ปี พ.ศ. 2473 และปริญญาโท (M.A. เกียรตินิยม) ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478-2486 พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงสนับสนุนออกทุนในการแข่งขันรถยนต์ในต่างประเทศให้แก่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพีระพงศ์ ภาณุเดช รวมรายการแข่งขันทั้งหมด 91 ครั้ง ชนะเลิศ 16 ครั้ง ได้ที่สอง 18 ครั้ง และที่สาม 11 ครั้ง การเข้าแข่งขันรถยนต์ระดับนานาชาตินี้เอง จึงเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับคนไทยและประเทศไทยให้ชาวต่างชาติรู้จัก ต่อนท้ายของเรื่องจบลงเมื่อพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงพบรักและอภิเษกสมรสกับ หม่อมอะลิษาเบธ จักรพงษ์ ณ อยุธยา ในปี พ.ศ. 2481

จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของเรื่องเกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ ล้วนแต่เป็นเรื่องราวชีวิตของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งแต่งงาน ซึ่งหากจะกล่าวถึงเรื่องเกิดวังปารุสก์จัดว่าเป็นวรรณกรรมอัตชีวประวัติหรือไม่ ผู้เขียนจะนำเสนอให้เห็นถึงลักษณะของสารคดีอัตชีวประวัติเสียก่อน ดังนี้

สารคดี หมายถึง หนังสือที่เรียบเรียงมาจากข้อเท็จจริง และมีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลความรู้ ความจริง และความถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดความคิดและประโยชน์ ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินและความรื่นรมย์แก่ผู้อ่านด้วย จากเนื้อหาสาระและภาษาที่สละสลวยอย่างมีวรรณศิลป์ (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2540, หน้า 6) ด้านการแบ่งประเภทของสารคดี กุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 167 อ้างใน ศิริลักษณ์ ศรีกล้า, 2554, หน้า 5-6) ได้แบ่งสารคดีเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ประเภทที่หนึ่ง บทความในหนังสือพิมพ์ ประเภทที่สอง สารคดีวิชาการประเภทตำรา หรือหนังสืออ่านประกอบความรู้เพิ่มเติม ประเภทที่สาม ท่องเที่ยว ประเภทที่สี่ ชิวประวัติ และอัตชีวประวัติของไทย หรือบุคคลที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ ประเภทที่ห้า ความทรงจำ จดหมายเหตุ บันทึก ประเภทที่หก อนุทิน ประเภทที่เจ็ด จดหมายเหตุ ประเภทที่แปด คติธรรม ประเภทที่เก้า บทวิจารณ์ต่างๆ ประเภทที่สิบ บทสัมภาษณ์ และประเภทที่สิบเอ็ด บทอภิปราย ปาฐกถา

จะเห็นได้ว่า ชิวประวัติและอัตชีวประวัติ คือ สารคดีประเภทหนึ่งที่บันทึกเรื่องราวชีวิตของบุคคล ซึ่งอาจเรียกว่า สารคดีชีวิตบุคคลก็ได้ เนื่องจากสารคดีชิวประวัติเป็นเรื่องที่ผู้แต่งเขียนเกี่ยวกับประวัติของบุคคลอื่นๆ ที่น่าสนใจ ส่วนอัตชีวประวัติ คือ ประวัติชีวิตที่เจ้าของประวัตินั้นเขียนเรื่องราวของตนเอง ปัจจุบันสารคดีชิวประวัติหรือชีวิตบุคคลยังคงได้รับความนิยมจากผู้เขียนและผู้อ่านอย่างต่อเนื่อง ลักษณะการเขียนมีทั้งชิวประวัติขนาดสั้นเป็นบทความในนิตยสารและวารสาร ไปจนถึงสารคดีขนาดยาวที่ตีพิมพ์เป็นหนังสือ อย่างไรก็ตาม ด้านพลวัตของการเขียนสารคดีประวัติบุคคลนั้น ธัญญา สังขพันธ์ (2548, หน้า 124-126) กล่าวว่า การเขียนสารคดีชีวิตบุคคลของนักเขียนแนวใหม่นั้น มีลักษณะและวิธีการเขียนที่แตกต่างไปจากนักเขียนรุ่นเก่าอยู่มาก ทั้งด้านวิธีคิดและจุดมุ่งหมายในการเขียน ซึ่งอาจสรุปลักษณะและ

วิธีการเขียนของนักเขียนสารคดีแนวใหม่ได้ คือ ประการที่หนึ่ง สารคดีชีวิตบุคคลมุ่งนำเสนอเรื่องราวชีวิตของบุคคลในมิติที่รอบด้าน ประการที่สอง ผู้เขียนจะต้องมองชีวิตบุคคลอย่างถี่ถ้วน ซึ่ให้เห็นแง่มุมต่างๆ อย่างรอบด้านในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ประการที่สาม สารคดีชีวิตบุคคลแนวใหม่ไม่จำกัดที่จะนำเสนอเฉพาะชีวประวัติของบุคคลที่มีชื่อเสียง คนสำคัญหรือคนที่มีบทบาทในสังคมเท่านั้น แต่สามารถเขียนถึงประวัติของบุคคลธรรมดาได้ ประการที่สี่ผู้เขียนจะต้องไม่มีอคติต่อประวัติชีวิตของบุคคลที่เขียนถึง ขณะเดียวกันก็ไม่จำเป็นต้องยกย่องสรรเสริญความเป็นจริง ประการที่ห้าสารคดีชีวิตบุคคลแนวใหม่ต้องนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตบุคคลอย่างรอบด้าน โดยอาศัยหลักฐานและข้อมูลที่ครบถ้วนและน่าเชื่อถือไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่าของเจ้าของประวัติ บุคคลที่เกี่ยวข้อง การสังเกต และการใช้เอกสารเชิงหลักฐานเป็นต้น และประการสุดท้าย ต้องเป็นสารคดีที่ให้ความรู้ สาระ และความจรรโลงใจแก่ผู้อ่าน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาลักษณะและกลวิธีการเขียนสารคดีประวัติบุคคลของนักเขียนสารคดีแนวใหม่แล้ว จะพบว่าสารคดีเรื่องเกิดวังปารุสก์มีลักษณะที่เป็นวรรณกรรมอัตชีวประวัติในหลายมิติ คือหนึ่ง เป็นการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในมิติต่าง ๆ รอบด้าน จนทำให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้ประพันธ์อย่างชัดเจน สอง ผู้ประพันธ์นำเสนอประสบการณ์ชีวิต แนวคิดในการดำเนินชีวิต และความมุ่งหมายของตนผ่านแง่มุมต่าง ๆ โดยบ่งบอกว่าชีวิตของตนมีทั้งด้านดีและด้านที่ยังบกพร่องอยู่ไม่น้อย สาม ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดประวัติชีวิตของตนในฐานะบุคคลหนึ่งที่ได้ใกล้ชิดกับบุคคลในราชสำนักและอยากจะถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตในต่างประเทศของตนให้ผู้อ่านได้รับทราบ สี่ ผู้ประพันธ์มีได้มีเจตนายกย่องเชิดชูเรื่องราวชีวิตของตน แต่พยายามนำเสนอประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อื่นและเป็นหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ห้า ผู้ประพันธ์นำเสนอชีวิตของตน โดยมีหลักฐานและข้อมูลที่นำเชื่อถือมาประกอบการเขียนเสมอ จากคำบอกเล่าของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เอกสารเชิงหลักฐาน และข้อความในจดหมาย และสุดท้าย ผู้ประพันธ์มีศิลปะในการถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตน ทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยและต่างประเทศ อีกทั้งยังสอดแทรกสาระความบันเทิงเรื่องการใช้ชีวิตในต่างแดนและการแข่งรถทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กันด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า เรื่องเกิดวังปารุสก์เป็นวรรณกรรมอัตชีวประวัติที่มีรูปแบบกลวิธีการเขียนสอดคล้องกับสารคดีประวัติบุคคลที่นักเขียนสารคดีแนวใหม่ใช้นำเสนอให้วรรณกรรมแนวดังกล่าวมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติและวรรณกรรมแนวประวัติศาสตร์นั่นเอง

ความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์

สารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์ นักเขียนได้นำเสนอเรื่องราวของตนตั้งแต่เกิด ณ วังปารุสก์ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ในฐานะที่เป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ด้วยเหตุนี้ผู้ประพันธ์จึงรับรู้และเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนักได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เมื่อผู้ประพันธ์เติบโตใหญ่เดินทางไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ ก็มีโอกาใกล้ชิดและปฏิสัมพันธ์กับชนชั้นสูงเช่นกัน ด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องราวชีวิตของตนในสารคดีดังกล่าว จึงเป็นรูปแบบหนึ่ง ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอบันทึกความทรงจำในอดีตของตนผ่านงานเขียน โดยใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความทรงจำอันเป็นความทรงจำส่วนบุคคลและความทรงจำร่วมในหลายมิติ ได้แก่ การบันทึกความทรงจำผ่านสถานที่/พื้นที่ การบันทึกความทรงจำผ่านบุคคล การบันทึกความทรงจำผ่านขนบธรรมเนียม การบันทึกความทรงจำผ่านการเมืองการปกครอง การบันทึกความทรงจำผ่านการแข่งรถ ดังนี้

1) การบันทึกความทรงจำผ่านสถานที่/พื้นที่

การบันทึกความทรงจำผ่านสถานที่/พื้นที่ คือ ความทรงจำในอดีตถึงสถานที่ที่ผู้ประพันธ์มีความรักและผูกพัน ในฐานะความทรงจำส่วนบุคคล ได้แก่ วังปารุสก์ คือ บ้านที่ผู้ประพันธ์รักและเติบโตมาในวัยเด็ก เพราะเป็นสถานที่เกิดและอาศัยอยู่ตั้งแต่เด็ก บ้านหลังนี้จึงเป็นความทรงจำส่วนตัวที่ไม่อาจลืมจากใจผู้ประพันธ์ เพราะไม่ว่าผู้ประพันธ์จะอยู่ที่ใดก็หวนคิดถึงวังปารุสก์เสมอ

“ข้าพเจ้ารักวังปารุสก์อย่างที่สุดเหลือที่จะหาคำใดมาอธิบายให้ตรงกับใจจริงๆ ได้ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะที่นั่นใหญ่โตหรูหราอย่างไร ความจริงข้าพเจ้ารักวังปารุสก์ เพราะเป็นบ้านที่ข้าพเจ้าเกิดและได้เติบโตขึ้น เมื่อเป็นเด็กที่นั่นข้าพเจ้าได้รับความ สนุกสนานใหญ่ยิ่งอย่างที่ได้เท่านี้จะได้รับได้ ฉะนั้น เมื่อถึงแม่ข้าพเจ้าจะมีได้

นอนที่บ้านนั้นเลยแม้แต่ครั้งเดียว นับตั้ง 25 ปีกว่ามาแล้ว เมื่อข้าพเจ้าหลับตานึกถึง “บ้าน” ข้าพเจ้าก็อดหวนนึกถึงวังปารุสก์ไม่ได้...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 36)

นอกจากวังปารุสก์แล้วผู้ประพันธ์ยังมีบ้านอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่ประทับของย่าของผู้ประพันธ์ คือ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สถานที่แห่งนี้เป็นที่ที่ความทรงจำส่วนตัวของผู้ประพันธ์ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ทำให้ผู้ประพันธ์ได้แสดงความรักและดูแลย่าในฐานะหลานคนเดียวของท่าน เพราะพระองค์ต้องไปนอนค้างเฝ้ายาแทบทุกคืนที่วังพญาไท

“นอกจากวังปารุสก์แล้ว ข้าพเจ้ายังมี “บ้าน” อีกแห่งหนึ่ง คือ พระราชวังพญาไท ที่ประทับตามธรรมดาของย่า ตั้งแต่ทูลหม่อมปู่สวรรคตแล้ว ย่าได้ทรงเสด็จเสวยพระทัยอย่างยิ่ง และนับตั้งแต่นั้นมาก็ไม่ทรงสบายเรื่อยมา ปราบกว่าท่านโปรดได้เห็นหลานคนเดียวของท่านและข้าพเจ้าต้องไปเฝ้าและไปนอนค้างที่พญาไทเกือบทุก ๆ คืน...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 47)

บ้านทั้งสองแห่ง ทั้งวังปารุสก์และวังพญาไท จึงเป็นสถานที่และพื้นที่แห่งความทรงจำส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์ ที่ทำให้ผู้ประพันธ์หวนคิดถึงความสุขเมื่อครั้งที่ยังเป็นเด็ก ที่ที่อาศัยอยู่จนเติบโตใหญ่และได้ใกล้ชิดกับทูลหม่อมย่าอันเป็นที่รัก

2) การบันทึกความทรงจำผ่านบุคคล

การบันทึกความทรงจำผ่านบุคคล คือ ความทรงจำส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์ที่มีความรู้สึกรักและผูกพันกับบุคคลต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์ได้ใกล้ชิด ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นความทรงจำเมื่อผู้ประพันธ์ยังเด็กมาก ๆ ขณะที่ได้เข้าเฝ้าทูลหม่อมปู่ที่วังพญาไท ทูลหม่อมปู่ทรงมีเมตตา

และชวนผู้ประพันธ์นั่งรถไฟฟ้่า จึงทำให้สัมผัสได้ถึงความอบอุ่นที่ทูลหม่อมปู้มอบให้ แม้ว่าผู้ประพันธ์จะยังเล็กก็ตาม

“ข้าพเจ้าได้ถูกพาไปเฝ้าย่าที่พญาไทเสมอ จึงได้มีโอกาสได้เฝ้าทูลหม่อมปู้ ข้าพเจ้ายังเด็กมาก พระพักตร์นั้นจำไม่ได้ จำได้แต่ว่าท่านดำกว่าย่า วันหนึ่งข้าพเจ้ามีข้อสงสัยอันใหญ่เบื้อรื้อซึ่งข้าพเจ้าชอบเล่น ทูลหม่อมปู้ประทับอยู่บนรถไฟฟ้่า ข้าพเจ้าเกิดอยากถวาย มีผู้อุ้มข้าพเจ้าขึ้น และทูลหม่อมปู้ได้เอื้ออ้อมพระหัตถ์มารับข้อสงสัยนั้น...อีกวันหนึ่งทูลหม่อมปู้ได้ทรงชวนให้ข้าพเจ้าตามเสด็จขึ้นรถไฟฟ้่าสี่เหลืง แต่ข้าพเจ้ายังเล็กอยู่มากจึงกลัวไม่ยอมตามเสด็จ อันเป็นที่น่าเสียดายมาก”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 47)

แม้ว่าผู้ประพันธ์จะยังเล็กอยู่มาก จากเหตุการณ์ดังกล่าวก็สัมผัสได้ถึงความรักและความมีเมตตาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมอบให้ นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ หรือทูลหม่อมย่าอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ตนเองนั้นมีความรู้เรื่องการดูเครื่องเพชรจากทูลหม่อมย่า

“สมเด็จพระศรีพัชรินทราฯ เห็นจะต้องเป็นพระกษัตริ์ไทยพระองค์หนึ่งที่ใคร ๆ จะต้องยอมรับกันทั่วหน้าว่าท่านทรงมีเครื่องเพชรมากมายเหลือเกิน...ท่านทรงดำอยู่เป็นนิตย์ และเกือบจะไม่ทรงประดับเครื่องเพชรเลย แต่ถึงกระนั้น ถ้าจะเสด็จไปในงานใดข้าหลวงจะต้องเอาเครื่องเพชรของท่านมาถวายทั้งหมดให้เลือก... ย่าท่านจะตรวจดูตลอดทุกถาด และข้าพเจ้าเคราะห์ดีมากที่สุดที่ได้ดูอย่างใกล้ชิดและได้รับการสั่งสอนในเรื่องเครื่องเพชรอย่างละเอียดลออ...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 51)

จากการที่ผู้ประพันธ์ได้เข้าเฝ้าและอยู่ดูแลสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้ผู้ประพันธ์ได้รับความรู้เรื่องการดูเครื่องเพชรอย่างละเอียดจากพระองค์ อันเป็นความทรงจำส่วนบุคคลที่ติดตัวผู้ประพันธ์มาตั้งแต่เด็ก เช่นเดียวกับความทรงจำอันดีที่ผู้ประพันธ์มีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นทูลหม่อมลุง โดยกล่าวว่าตนอยากจะดำเนินรอยตามพระองค์ท่านในทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นนักประพันธ์ที่เก่งกาจ

“ข้าพเจ้ารักทูลหม่อมลุงของข้าพเจ้าเป็นอย่างยิ่งและตั้งแต่เด็กๆ ได้มีความรู้สึกอยากจะทำอย่างท่านทุก ๆ อย่างเท่าที่จะทำได้ และเพราะท่านทรงเป็นนักประพันธ์ ข้าพเจ้าก็อยากจะเป็นบ้าง ข้าพเจ้าจึงได้พยายามจะเป็นนักประพันธ์มาตั้งแต่เด็ก ๆ แต่ถึงข้าพเจ้าจะทำอย่างท่านเท่าใดก็ตาม ผลงานการประพันธ์ของ

ข้าพเจ้ายังต่ำต้อยกว่าพระราชนิพนธ์ของท่านอย่างไรกลีบลิบจนเอามาเปรียบกัน
ไม่ได้...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 61)

ด้วยความรักและความผูกพันที่ผู้ประพันธ์มีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทำให้
ผู้ประพันธ์อยากดำเนินชีวิตตามแนวทางของท่าน โดยเฉพาะด้านการประพันธ์ ซึ่งผู้ประพันธ์ยังคิดว่า
ตนเองยังมีผลงานน้อยและต้อยกว่าทูลหม่อมมุลอยู่มาก จะเห็นได้ว่า การบันทึกความทรงจำผ่านบุคคลนั้น
ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีตัวตนจริง ๆ จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและความทรงจำของ
ผู้ประพันธ์กับเชื้อพระวงศ์อันเป็นเครือญาติ ที่ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกคล้อยตามและได้รับความรู้ไปด้วย

3) การบันทึกความทรงจำผ่านขนบธรรมเนียม

การบันทึกความทรงจำผ่านขนบธรรมเนียม คือ ธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้ยึดถือสืบต่อกันมา
โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมเนียมในวังซึ่งเป็นความทรงจำส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์ในฐานะที่เคยอาศัยอยู่ใน
วังมาก่อนตั้งแต่สมัยเด็ก เช่น ธรรมเนียมการเข้าเฝ้าทูลหม่อมพ่อและแม่ ที่ต้องพุกกับพื้นและหมอบกราบ
ทูลหม่อมพ่อ ส่วนแม่นั้นให้ไหว้เท่านั้นจะไม่กราบ เพราะแม่เป็นคนสามัญ

“...เวลาข้าพเจ้าเข้าไปเฝ้า พ่อวิ่งไปในห้องข้าพเจ้าก็ต้องรีบพุงลงกับพื้นและ
หมอบกราบอย่างเต็มที่ ได้รับการสั่งสอนกันมาในเรื่องนี้ตั้งแต่เล็ก ๆ เมื่อหมอบ
กราบอย่างเรียบร้อยแล้วจึงลุกและเข้าไปจูบพระปรางพ่อ พ่อก็จูบแก้มข้าพเจ้า
ส่วนแม่นั้นข้าพเจ้าไม่มีใครสอนให้กราบ เป็นแต่ให้ไหว้เท่านั้น ทั้งนี้อธิบาย
กันว่า เป็นเพราะข้าพเจ้าเป็นเจ้า แม่เป็นคนสามัญ เจ้าจะกราบคนสามัญไม่ได้
นั่นเป็นธรรมเนียมของเราในสมัยนั้น...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 44-45)

ต่อมาผู้ประพันธ์ได้บอกเล่าเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีศพของเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง คือพิธี
สร่งน้ำพระศพของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นทั้งความทรงจำส่วนบุคคลของ
ผู้ประพันธ์ที่ได้มีโอกาสอยู่ในพิธีกรรมอย่างใกล้ชิดในฐานะหลานของยาที่เป็นสมเด็จพระพันปี นอกจากนี้
เหตุการณ์ดังกล่าวยังเป็นความทรงจำร่วมของประชาชนชาวไทยอีกด้วย เนื่องจากการจากไปของสมเด็จพระ
พันปีทำให้ประชาชนโศกเศร้าเสียใจ โดยผู้ประพันธ์เล่าว่าในพิธีสร่งน้ำพระศพของทูลหม่อมย่า ไม่มี
ใครกล้ารดน้ำที่พระหัตถ์ แต่รดน้ำที่พระบาททั้งสิ้น อีกทั้งพิธีกรรมปฏิบัติและเสียงเครื่องดนตรีในขบวนแห่
ทำให้ผู้ประพันธ์วังเวงใจเป็นอย่างมาก

“...พิธีสงฆ์และบรรจุน้ำในพระบรมโกศก็เป็นไปตามธรรมดา...เนื่องด้วยย่าเป็นสมเด็จ พระพันปี จึงไม่มีใครรดน้ำที่พระหัตถ์ รดน้ำที่พระบาทกันทั้งสิ้น...ทูลหม่อมลุงในฐานะเป็นพระโอรสองค์ใหญ่ได้หิวพระเกษา...เมื่อบรรจูลงพระลองเงินแล้ว นายทหารมหาดเล็กก็เชิญไปยังพระราชยาน ทูลหม่อมมาเอียดกับพ่อประคองพระโกศ ทูลหม่อมลุงกับคนอื่น ๆ ตามแห่กระบวนน้อยไปยังพระที่นั่งดุสิต มหาปราสาท เสี่ยงปีชวา แตรฝรั่ง กลองชนะดังวังเวงใจอย่างหาคำใดจะมาอธิบายได้ยาก”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 137-138)

จะเห็นได้ว่า การบันทึกความทรงจำผ่านชนบทธรรมเนียนั้น ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอผ่านความทรงจำส่วนบุคคลในฐานะที่เป็นเรื่องราวชีวิตของตนในสมัยเด็กที่อาศัยอยู่ในวังปารุสก์ร่วมกับทูลหม่อมพ่อและแม่ ซึ่งต้องมีธรรมเนียมปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างเชื้อพระวงศ์ชั้นสูงและบุคคลสามัญ ส่วนอีกเหตุการณ์หนึ่งคือประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับพิธีศพของทูลหม่อมย่าของผู้ประพันธ์ อันเป็นความทรงจำที่แสนเศร้าสำหรับผู้ประพันธ์และพสกนิกรชาวไทยด้วย

4) การบันทึกความทรงจำผ่านการเมืองการปกครอง

ด้านการบันทึกความทรงจำผ่านการเมืองการปกครองพบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอความทรงจำส่วนบุคคลของตน ซึ่งในเวลาต่อมาก็กลายเป็นความทรงจำร่วมของประชาชนชาวไทยอีกประการหนึ่งทั้งสองเหตุการณ์ ได้แก่ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสร้างเมืองจำลองระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่เรียกว่าเมืองดุสิตธานี เป็นเมืองจำลองที่ทันสมัยและเป็นที่ตื่นตาตื่นใจต่อผู้ประพันธ์เป็นอย่างมาก

“ทูลหม่อมลุงทรงประทับอยู่บนตำหนักอันเล็กนิดเดียว จนดูเหมือนเป็นเรือนตุ๊กตา แต่ทรงมีพลับพลาริมคลองอันเป็นที่ทรงพระอักษร กับมีกระโจมซึ่งเป็นที่เสวย ส่วนดุสิตธานี คือ เมืองของเล่นนั้น ก็ได้ทรงย้ายจากสวนดุสิตมาสร้างใหม่ที่พระราชวังพญาไท ข้าพเจ้าไปเฝ้าเวลาเสวยเครื่องว่างแล้วก็เดินตามเสด็จ เมื่อท่านเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรบ้านเรือนถนนหนทางอันสร้างขึ้นใหม่ และมีเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เกือบทุกวัน...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 150)

จะเห็นได้ว่า เมืองจำลองดุสิตธานีหรือเมืองของเล่นที่ผู้ประพันธ์กล่าวถึง เป็นเมืองทดลองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีการสร้างบ้านขนาดเหมือนบ้านตุ๊กตาที่ใหญ่กว่าศาลพระภูมิ มีถนน เสาไฟฟ้า และสิ่งต่าง ๆ เหมือนเมืองแห่งหนึ่งในพื้นที่กว่า 3 ไร่ ซึ่งการที่ผู้ประพันธ์ไปเฝ้าเฝ้าทูลหม่อมลุงแล้วเดินตามเสด็จจึงทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของเมืองจำลองเกือบทุกวัน นอกจากนี้

ผู้ประพันธ์ยังคงแสดงทัศนะเกี่ยวกับการเมืองการปกครองต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นทูลหม่อมมา เรื่องการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนว่า หากพระองค์ ไม่พระราชทานรัฐธรรมนูญอาจจะเกิดการปฏิวัติครั้งใหญ่ในไม่ช้า จึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม

“ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น พระมหากษัตริย์ต้องทรงมีพระราชภาระรับผิดชอบเสียมากมาย...จึงทูลออกความคิดเห็นว่า เมื่อพระราชวงศ์ของเราได้ปกครองประเทศมา 150 ปีแล้ว จะเป็นโอกาสอันเหมาะแล้วกระมังที่จะให้ประชาชนแบ่งภาระไปรับผิดชอบบ้าง โดยมีรัฐธรรมนูญวันฉลอง 150 ปี น่าจะเป็นวันเหมาะที่สุดสำหรับพระราชทานรัฐธรรมนูญ...ข้าพเจ้าก็กราบทูลว่าถ้าจะไม่พระราชทานรัฐธรรมนูญก็น่าจะเตรียมสู้กับปฏิวัติอย่างเต็มที่ เพราะตามเสียงที่ข้าพเจ้าได้ยินคนพูดอยู่ทั่วไปนั้น ปรากฏว่าจำเป็นต้องมีการพยายามเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในไม่ช้า...”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 257)

การแสดงทัศนะของผู้ประพันธ์ต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับประชาชนชาวไทย แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีความใกล้ชิดต่อพระมหากษัตริย์ไทยในฐานะที่ปรึกษาส่วนพระองค์ ซึ่งในเวลาต่อมาการพระราชทานรัฐธรรมนูญก็ได้กลายเป็นความทรงจำร่วมของชาวไทยอีกประการหนึ่ง ดังนั้น ความทรงจำผ่านการเมืองการปกครองจึงนำเสนอความทรงจำส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองของทั้งสองรัชกาลและกลายเป็นความทรงจำร่วมของประชาชนชาวไทยที่มีคุณค่าทั้งสองเหตุการณ์

5) การบันทึกความทรงจำผ่านการแข่งรถ

การบันทึกความทรงจำผ่านการแข่งรถพบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เหตุการณ์การแข่งรถเป็นทั้งความทรงจำส่วนบุคคลที่มีค่าของตนเอง อีกทั้งยังเป็นความทรงจำร่วมที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับประชาชนชาวไทยอีกด้วย จากการที่ผู้ประพันธ์ได้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการการแข่งรถให้กับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพีระพงศ์ภาณุเดช ทรงเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้คนไทยด้วยกันเป็นนักแข่งรถระดับนานาชาติที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทย

“การแข่งรถที่เราได้ทำขึ้นเพื่อสนุกสนานเล่น ๆ กลับทำให้พีระเป็นคนไทยคนแรกที่มีชื่อเสียงในยุโรปเท่าเทียมฝรั่ง ตามความสังเกตคนไทยทุกชั้นโดยส่วนมากก็ดูพอใจอย่างยิ่ง จึงทำให้ข้าพเจ้าอดรู้สึกไม่ได้ว่า ตัวมีเกียรติยศและโชคคืออย่างประเสริฐที่จะมีโอกาสใช้กำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ช่วยคนไทยชายหนุ่มผู้หนึ่งเอาชีวิตเข้าเสี่ยงนำชื่อเสียงมาสู่ชาติไทยที่รักของเรา อันตามความรู้ของข้าพเจ้าหาจะได้มีผู้ใดเคยมีโอกาสได้ทำมาก่อนมิได้”

(จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2540, หน้า 445)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอความทรงจำส่วนบุคคลของตนเองซึ่งมีความภาคภูมิใจที่ได้สนับสนุนให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิระพงศ์ภาณุเดชเป็นนักแข่งรถทีมชาติไทยที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศชาติ ส่งผลให้นานาชาติได้รู้จักประเทศไทย รู้จักนักแข่งรถชาวไทยที่มีความสามารถระดับโลก อันนำไปสู่การเป็นความทรงจำร่วมของประชาชนชาวไทยที่ภาคภูมิใจและสรรเสริญต้อนรับทั้งสองพระองค์เป็นอย่างดีเมื่อเสด็จกลับประเทศไทย ดังนั้น จากความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสกพบว่า เป็นการเล่าเรื่องจากบันทึกความทรงจำในอดีตของผู้ประพันธ์ ซึ่งมีทั้งความทรงจำส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์และการขยายไปสู่การเป็นความทรงจำร่วมของสังคมในหลายเหตุการณ์ โดยผู้ประพันธ์มีการนำเสนอบันทึกความทรงจำในหลายมิติ ทั้งการบันทึกความทรงจำผ่านสถานที่/พื้นที่บุคคล ขนบธรรมเนียม การเมืองการปกครอง และการแข่งรถ ซึ่งเหตุที่เรื่องเกิดวังปารุสกปรากฏความทรงจำส่วนบุคคลของผู้ประพันธ์มากกว่าความทรงจำร่วมในระดับสังคม เพราะว่าการวิธีการเขียนอัตชีวประวัติจะเป็นงานเขียนที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวชีวิตของผู้เขียน แต่มีการสอดแทรกและอ้างอิงหลักฐานประกอบเหตุการณ์ที่กำลังเล่าให้เกิดความสมจริงมากขึ้นนั่นเอง

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก ในประเด็นเรื่องเกิดวังปารุสกในฐานะวรรณกรรมอัตชีวประวัติพบว่า สารสำคัญของเรื่องล้วนเป็นเรื่องราวชีวิตของผู้ประพันธ์ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งแต่งงาน เมื่อพิจารณาลักษณะและกลวิธีการเขียนสารคดีประวัติบุคคลของนักเขียนสารคดีแนวใหม่แล้ว จะพบว่าสารคดีเรื่องเกิดวังปารุสกมีลักษณะที่เป็นวรรณกรรมอัตชีวประวัติในหลายมิติ คือ 1) เป็นการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ในหลายมิติ 2) ผู้ประพันธ์นำเสนอประสบการณ์ชีวิต แนวคิดในการดำเนินชีวิต และความมุ่งหมายของตนผ่านแง่มุมต่างๆ 3) ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดประวัติชีวิตของตนในฐานะบุคคลหนึ่งที่ได้ใกล้ชิดกับบุคคลในราชสำนักและต้องการถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตในต่างประเทศของตนให้ผู้อ่านได้รับทราบ 4) ผู้ประพันธ์มิได้มีเจตนาขยอเชิดชูเรื่องราวชีวิตของตน แต่พยายามนำเสนอประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อื่นและเป็นหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ 5) ผู้ประพันธ์นำเสนอชีวิตของตน โดยมีหลักฐานและข้อมูลที่นำเชื่อถือมาประกอบการเขียนเสมอ และผู้ประพันธ์มีศิลปะในการถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตน ทั้งการให้ความรู้และสาระความบันเทิง เรื่องเกิดวังปารุสกจึงเป็นวรรณกรรมอัตชีวประวัติที่มีรูปแบบกลวิธีการเขียนสอดคล้องกับสารคดีประวัติบุคคลที่นักเขียนสารคดีแนวใหม่ใช้นำเสนอให้วรรณกรรมแนวดังกล่าวมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ส่วนด้านความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสก พบว่า เป็นการบันทึกความทรงจำของนักเขียนในหลายมิติ จากการบันทึกความทรงจำผ่านสถานที่/พื้นที่การบันทึกความทรงจำผ่านบุคคล การบันทึกความทรงจำผ่านขนบธรรมเนียม การบันทึกความทรงจำผ่านการเมืองการปกครอง และการบันทึกความทรงจำผ่านการแข่งรถ เพื่อสร้างภาพความทรงจำที่มีความสุขในอดีตให้วนกลับมาอีกครั้งผ่านวรรณกรรม

การบันทึกความทรงจำในสารคดีอัตชีวประวัติเรื่องเกิดวังปารุสกนั้นเป็นเพราะว่านักเขียนต้องการจำลองภาพเหตุการณ์ความสุขและความจริงในอดีตของตนให้วนกลับมาปรากฏในวรรณกรรมนี้อีกครั้ง สอดคล้องกับทัศนะของ ธัญญา สังขพันธานนท์ (2558, หน้า 80) ได้กล่าวว่า การสร้างภาพฝันวันวาน

แม้จะเป็นการโหยหาอดีตที่จากไป แต่ก็ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยชดเชยและประกอบสร้างความจริงทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ด้วยการสร้างภาพของความรุ่งเรืองในอดีตขึ้นมาแทนที่ อย่างไรก็ตาม สารคดีดังกล่าวก็ถูกบันทึกบนพื้นฐานของความเป็นจริงที่น่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง จนได้รับยกย่องให้เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การศึกษา ดังที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2540, หน้า 36-37) แสดงทัศนะว่า พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงเป็นนักเขียนสารคดีที่ควรค่าแก่การอ่านและการศึกษาเป็นอย่างมากและเหมาะแก่ผู้ที่ต้องการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ เพราะหนังสือชีวประวัติและอัตชีวประวัติของพระองค์ได้ข้อมูลมาจากการค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ก่อนลงมือเขียน จึงเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสามารถศึกษาผลงานของพระองค์ในฐานะสารคดีอัตชีวประวัติและสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ก็ย่อมได้ อย่างไรก็ตาม การอ่านสารคดีทุกเรื่องย่อมทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และคุณค่าแตกต่างกันไป โดยเฉพาะเรื่องเกิดวังปารุสก์นี้ผู้เขียนคิดว่าวรรณกรรมดังกล่าว คือ บันทึกความทรงจำอันมีคุณค่ายิ่ง เพราะนอกจากผู้อ่านจะได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติของผู้ประพันธ์แล้ว ยังมีประโยชน์จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้อีกหลายมิติ เช่น ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม อันเป็นบริบททางสังคมที่กล่าวไปพร้อมกับประวัติของบุคคล ได้เรียนรู้ทัศนะหรืออุดมคติในการดำเนินชีวิตของเจ้าของประวัติ ในฐานะที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้อ่านได้ในบางแง่มุม และได้เรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวของเจ้าของประวัติ เพื่อเป็นบทเรียนและประสบการณ์ชีวิตด้วย (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2543, หน้า 128)

บรรณานุกรม

- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า.(2540).เกิดวังปารุสก์ ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : ริเวอร์ บุ๊ค. ฉัญญา สังขพันธ์านนท์.(2548).การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____ (2558). มาตุคามสำนึกและการโหยหาอดีตในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์พันธุ์พิพัฒน์. ใน วารสารมนุษยศาสตร์. 22(2), กรกฎาคม – ธันวาคม 2558, หน้า 64-91.
- พัฒนา กิตติอาษา บรรณาธิการ. (2546). มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2540). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____ . (2543). สารคดี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วนิดา บำรุงไทย. (2545). สารคดี : กลวิธีการเขียนและแนววิจารณ์. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.
- ศิริลักษณ์ ศรีกล้า.(2554). การวิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีอัตชีวประวัติเรื่อง “เกิดวังปารุสก์” พระราชานิพนธ์ในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อังกูร หงส์คณานุเคราะห์. (2552). เรื่องเล่าจากสหาย : รูปแบบและการปรากฏตัวของความทรงจำร่วมจากชุมชนอดีตแนวร่วม พคท..วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุบลนภา อินพลอย. (2551). การถวิลหาอดีตในวรรณกรรมของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Linda Anderson. (2011). AUTOBIOGRAPHY. Second edition. London and New York : Routledge.

การรับรู้ประสบการณ์ต่างแดนในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องไกลบ้าน ในฐานะวรรณกรรมการเดินทาง

The Perception of an Oversea Experience Based on the Diary Titled
“Kai Ban” of King Rama V as the Traveling Literature

จันทรามาศ ชาญวิทย์^{1*} รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์²

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2 ประเด็นคือ 1.การค้นพบสถานที่ใหม่ 2. การแสดงทัศนคติต่อสิ่งที่ค้นพบผลการศึกษา พบว่า พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องไกลบ้าน มีเนื้อหาการค้นพบสถานที่ใหม่ และการแสดงทัศนคติต่อสิ่งที่ค้นพบ แบ่งได้ 10 ประเด็น คือ อาหาร การเดินทาง การค้าและสิ่งของเครื่องใช้ ผู้คนและการแต่งกาย สภาพภูมิประเทศ ธรรมชาติ สิ่งปลูกสร้าง กฎหมายและวัฒนธรรม การงานอาชีพ และอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงมีทัศนคติต่อสิ่งที่ค้นพบส่วนใหญ่ในทางที่ดี ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ในการมองสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุและผลจนนำมาสู่การพัฒนาประเทศ นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องไกลบ้านไม่เพียงแต่เป็นวรรณกรรมการเดินทางท่องเที่ยวต่างแดนเท่านั้น แต่แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงใช้พระปรีชาในเชิงวรรณศิลป์ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวที่ทรงพบเจอสิ่งแปลกใหม่ขณะเดินทาง

คำสำคัญ: สิ่งที่ค้นพบ วรรณกรรมการเดินทาง

Abstract

The article aimed to study the diary written by King Rama V on the issue of overseas traveling. The results showed that the content of the diary was about the finding of new places and the reflections toward what had been found. The findings were divided into various aspects namely food, traveling, trade and appliance, people and drawing, geography, nature, building, law and culture, careers and et cetera. Also, the results found that King Rama V had positive attitude and rational vision towards

what had been seen in overseas. All these things could be brought to develop Thailand. Moreover, the “Kai Ban” story was not only the traveling literature, but also presented that King Rama V was competent in composing the diary to attract the readers’ interest. The readers could enjoy reading the story of the oversea experience.

Keywords: perception; Traveling Literature

บทนำ

พระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน เป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงมีพระราชหัตถเลขา (จดหมายส่วนพระองค์) ถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอินภานภดล วิมลประภาวดี กรมขุนอุทองเขตชัตติยานารี พระราชธิดาองค์ที่ 3 โดยพระองค์ทรงใช้พระนามเรียกแทนในหนังสือว่า “หญิงน้อย” และเรียกแทนพระองค์ว่า “จุฬาลงกรณ์ ป.ร.” ในคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2447 ทรงเดินทางทั้งหมด 225 คืน และทรงเขียนพระราชหัตถเลขาจำนวน 43 ฉบับ ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชภารกิจแต่ละวันในการเดินทางผ่านประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมนี ฝรั่งเศส อังกฤษ เบลเยียม เดนมาร์ก และนอร์เวย์ ซึ่งในพระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน มีการใช้ถ้อยคำที่อ่านแล้วเห็นภาพเหมือนได้ไปเห็นหรือสัมผัสด้วยตนเอง ทั้งยังได้ความรู้เรื่องราวของต่างประเทศโดยเฉพาะเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์ที่พระองค์ทรงได้พบเจอในต่างประเทศ จากการเรียบเรียงถ้อยคำในการอธิบายเหตุการณ์ได้อย่างละเอียดลอออันส่งผลให้พระราชนิพนธ์ไกลบ้านได้รับรางวัลจากรรณคดีสโมสร เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งวรรณคดีสโมสรเพื่อส่งเสริมการแต่งหนังสือและยกย่องหนังสือสำคัญของชาติว่าเรื่องใดเป็นยอดทางใด

สิทธา พิณจภูวาล, รื่นฤทัย สัจจพันธ์ และเสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2524, หน้า 1) ได้อธิบายความหมายของวรรณคดีที่ว่า เป็นหนังสือที่แต่งดีนั้น ได้แก่ บทประพันธ์ทุกชนิดที่ผู้แต่งมีวิธีเขียนที่ดีมีศิลปะ ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่าน สร้างความสนุกเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีมโนภาพไปตามจินตนาการของผู้แต่ง ำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจไปตามความรู้สึกของผู้แต่ง บางครั้งผู้แต่งจะสอดแทรกความรู้ และทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ ลงในงานของเขา แต่มิได้หมายความว่าผู้แต่งมุ่งให้ความรู้หรือมุ่งสอนปรัชญา ศีลธรรม หรือเรื่องของชีวิต ทั้งนี้เพราะวรรณคดีไม่ใช่ตำราซึ่งมุ่งสอนความรู้เป็นสำคัญ ถ้าตำราเล่มใดมีลักษณะเป็นวรรณคดีก็จะได้รับการยกย่อง เช่น พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นยอดของความเรียง อีกแห่งหนึ่งพระราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน เปรียบเสมือนการบันทึกการเดินทางท่องเที่ยว เพราะเนื้อหาในเล่มพระองค์เสด็จประพาสยุโรป และทรงจดบันทึกถึงการเดินทางไปพบเจอหรือรับรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งระหว่างการเดินทางและเมื่อถึงจุดหมายของการเดินทาง ซึ่งบันทึกการเดินทางที่เขียนด้วยภาษาร้อยแก้วในระยะแรก ๆ และมีลักษณะตรงกับสารคดีท่องเที่ยว ได้แก่ พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, หน้า 267) ให้ความหมายของสารคดีท่องเที่ยวว่า คือ วรรณกรรมร้อยแก้วที่มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ท่องเที่ยวของผู้แต่ง โดยมีลีลาการเขียนที่ประกอบไปด้วยศิลปะ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินไปพร้อมกับความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ เกศราพร มากจันทร์ (2548, หน้า 27) กล่าวว่า สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่มุ่งให้ความรู้และประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของผู้เขียนในแง่มุมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ตลอดจนแทรกเกร็ดความรู้ต่าง ๆ โดยมีศิลปะการประพันธ์ และใช้สำนวนภาษาที่น่าสนใจเพื่อช่วยให้สารคดีท่องเที่ยว น่าสนใจ ชวนติดตามมากยิ่งขึ้น สรุปได้ว่าสารคดีท่องเที่ยว คือ การนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อ่านไม่ว่าจะประสบการณ์ด้านใด ๆ ก็ตาม และงานเขียนของแต่ละคนจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลีลาการใช้ภาษาของแต่ละคน เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกไปกับการอ่าน ในทางเดียวกัน สารคดีประเภทนี้จะกระตุ้นสัญชาตญาณการเดินทาง การแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ อันสืบเนื่องมาจากการแสวงหาประสบการณ์นั้นจะต้องผ่านการรับรู้ด้วยสายตา และการสัมผัสสิ่ง ๆ หนึ่ง ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นอาจเกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของบุคคลดังที่ กัญญา สุวรรณแสง (2544, หน้า 85) ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็น การใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมายสิ่งเร้า ที่ผ่านประสาทสัมผัสแล้วเกิดความรู้สึก ระลึกถึงความหมายว่าเป็นอย่างไร นอกจากนี้สารคดีท่องเที่ยวมีทั้งที่เขียนถึงสถานที่ในประเทศและต่างประเทศ การบันทึกการท่องเที่ยวในรูปของวรรณกรรมมีมานานตั้งแต่โบราณกาล สำหรับคนไทย บันทึกการเดินทางของคนไทยในอดีตมักแต่งเป็นร้อยกรอง เรียกกันว่า “นิราศ” ฉะนั้นในปัจจุบัน บันทึกการเดินทางที่เขียนด้วยภาษาร้อยแก้วจึงได้รับความนิยมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน แต่หากมองอีกแง่หนึ่ง สารคดีท่องเที่ยวเมื่อถูกบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วนั้น ผู้อ่านไม่สามารถรู้ได้เลยว่า ผู้เขียนมีการปรับแต่งเพิ่มเติมหรือตัดเนื้อหาเหล่านั้นออกหรือไม่ อย่างไร ฉะนั้นหากมองพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนสารคดีท่องเที่ยว เป็นวรรณกรรมการเดินทางก็คงไม่ต่างกัน

“Travel writing” ที่หมายถึงวรรณกรรมการเดินทางนั้นพบว่า นัทธัญ ประสานนาม (2555, หน้า 156-157) ให้ความหมายของ “Travel writing” ว่า คือวรรณกรรมเกี่ยวกับการเดินทางทางมีการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง หรืองานเขียนที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทาง ส่วนข้อสังเกตที่สำคัญคือแม้วรรณกรรมการเดินทางจะอ้างอิงอยู่กับประสบการณ์การเดินทางที่เป็นความจริง แต่ความจริงที่ปรากฏในงานเขียนกลุ่มนี้ย่อมถูกคัดสรร (selective) และปั้นแต่ง (fictive) ในระดับหนึ่ง ผู้อ่านวรรณกรรมการเดินทางพึงสังวรว่า ความจริงแท้ในวรรณกรรมการเดินทางเป็นผลจากศิลปะการประพันธ์ ข้อเตือนใจอีกประการหนึ่ง คือ วรรณกรรมการเดินทางถูกประกอบสร้างมาไม่ต่างกับตัวบทอื่น ๆ ผู้อ่านจึงไม่ควรอ่านอย่างไร้เดียงสา ทั้งนี้ยังมีคนกล่าวถึงลักษณะสำคัญของวรรณกรรมการเดินทางในมุมมองของ คาร์ล ทอมป์สัน. (2011) และเจน บอร์ม. (2004) (อ้างจากนัทธัญ ประสานนาม, 2555, หน้า 166) ทั้งสองเห็นว่า วรรณกรรมการเดินทางเป็นคำศัพท์ที่ใช้ครอบคลุมงานเขียน ที่นำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทาง ทั้งสารคดีและบันเทิงคดี อาจกล่าวได้ว่า แม้วรรณกรรมการเดินทางจะอ้างอิงอยู่กับประสบการณ์การเดินทางที่เป็นความจริง แต่ความจริงที่ปรากฏในงานเขียนกลุ่มนี้ย่อมถูกคัดสรรและปั้นแต่งในระดับหนึ่ง ผู้อ่านต้องตระหนักว่า วรรณกรรมการเดินทางถูกประกอบสร้างไม่ต่างจากตัวบทอื่น ๆ ผู้อ่านจึงต้องอ่าน

อย่างมีวิจารณ์ญาณ นอกจากนี้ กิติราช พงษ์เฉลียว(2562) กล่าวว่า วรรณกรรมการเดินทางมักเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับปัญหาของลัทธิจักรวรรดินิยม การพลัดถิ่นลัทธิชาตินิยม อัตลักษณ์ เพศ โลกาภิวัตน์ ลัทธิล่าอาณานิคม และลัทธิหลังอาณานิคมนิยม ทั้งยังสามารถนำเสนอด้วยรูปแบบที่หลากหลายทั้งสารคดีและบันเทิงคดี ในแง่ของสารคดีจะเห็นได้ว่าสารคดีที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางตั้งแต่สมัยอดีตที่ให้เห็นจากนิราศจนมาถึงรูปแบบสารคดีท่องเที่ยวในปัจจุบัน

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีคนศึกษาในแง่ของวรรณศิลป์ เกี่ยวกับพระบุคลิกภาพและพระราชหัตถ์ของรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิเคราะห์โลกทัศน์ในไกลบ้าน ที่ศึกษาในแง่ของสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนา ธรรมชาติและศิลปะ แต่ยังไม่มีการศึกษาในแง่ของการรับรู้ประสบการณ์ต่างแดนในพระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องไกลบ้าน ในฐานะวรรณกรรมการเดินทาง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแง่ของการรับรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสถานที่ใหม่ รวมถึงทัศนคติที่มีต่อการค้นพบสิ่งดังกล่าวโดยใช้กรอบแนวคิด ดังนี้

1. วรรณกรรมการเดินทางเกี่ยวกับการค้นพบสถานที่ใหม่ (Travel writing as a means of discovering places) Barna Bijay Basumatary (2018) กล่าวว่า การเดินทางคือการค้นพบและการไปยังสถานที่เพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่ไม่รู้จัก การท่องเที่ยวล้วนเกี่ยวกับการทำความเข้าใจและปฏิสัมพันธ์กับส่วนที่เหลือของโลก การท่องเที่ยวมีจุดหมายเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้คนที่เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับการค้นพบทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม ศิลปะ เอกลักษณ์และความแตกต่าง เพศและอำนาจ ชาติพันธุ์ การเขียนเชิงท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์วรรณกรรม ฯลฯ ผ่านแนวทางการเขียนที่ผู้เขียนได้แบ่งปันประสบการณ์ให้แก่ผู้อ่าน

2. การแสดงทัศนคติต่อสิ่งที่ค้นพบ (Attitude of discovered) ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถาบัน สถานการณ์และข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกัน (Mun.1971, pp 77) ซึ่งความหมายดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับ สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2550, หน้า 64) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า คือ ผลผสมผสานของความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งออกมาในรูปแบบการประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางน้อมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์ก็คือการแสดงออกซึ่งทัศนคติของเขา อันเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิหลังและการเรียนรู้ที่ผ่านมาของบุคคลนั้น ๆ ในแง่ของความเชื่อนั้น ทัศนคติทุกทัศนคติจะรวมเอาความเชื่อเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้ได้หมายความว่าความเชื่อทุกอย่างจะเป็นทัศนคติ เมื่อทัศนคติของบุคคลถูกรวบรวมไว้ด้วยกันอย่างมีโครงสร้างหลั่นชั้น นั่นก็คือ ระบบค่านิยม และเมื่อบุคคลมีความแตกต่างกัน ทัศนคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งเดียวกันจึงแตกต่างกันไปด้วย อาจกล่าวสรุปได้ว่าการแสดงทัศนคติต่อสิ่งที่ค้นพบนั้น หมายถึง การใช้

ประสบการณ์ ที่ผ่านมามีทั้งหมดในชีวิตไม่ว่าจะเป็น ความรู้ที่สั่งสมมา ความรู้สึกที่เคยเกิดขึ้น ความเชื่อจากนั้นสมองจะประมวลผลออกมาผ่านความคิดและเกิดเป็นความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เราเคยประสบพบเจอขณะที่อยู่ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวและถึงจุดปลายปลายทางของการท่องเที่ยววนั้น ๆ

พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านในฐานะวรรณกรรมการเดินทาง

พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านถือเป็นบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวหรือจดหมายเหตุฉบับหนึ่งที่ถ่ายทอดเรื่องราวที่ประสบพบเจอมา อาจมีการแทรกอารมณ์ความรู้สึกต่อบุคคล เหตุการณ์ หรือสถานที่ในระหว่างการเดินทางของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องแบบร้อยแก้ว ในเนื้อหาของเรื่องประกอบไปด้วยภาพประกอบการเล่าเรื่อง แม้พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจะไม่ได้ถ่ายทอดแต่เรื่องราวของการเดินทางท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่ถ่ายทอดให้เห็นในเรื่องอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงถึงวัฒนธรรม อัตลักษณ์ เพศ และสภาพภูมิประเทศ แน่นนอนว่าพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านนั้นเป็นการเล่าเรื่องการเดินทางจริงที่ไม่ใช่เรื่องสมมุติขึ้นมา ซึ่งทำให้เห็นว่าพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านมีลักษณะเป็นสารคดีการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายไม่ต่างกับวรรณกรรมการเดินทาง หรือ “Travel writing” เพราะวรรณกรรมการเดินทางนั้นสามารถนำเสนอได้หลากหลายรูปแบบ ไม่มีความหมายตายตัว และอีกประการหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดว่า พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจัดอยู่ในวรรณกรรมการเดินทางคือ เมื่อข้อความที่ถูกบันทึกนั้นได้ถูกคัดสรรข้อความลงบนหนังสือแล้วเป็นไปได้ว่าพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านแม้จะอ้างอิงอยู่กับประสบการณ์การเดินทางที่เป็นความจริง แต่ความจริงที่ปรากฏนั้นอาจถูกคัดสรรและปั้นแต่งในระดับหนึ่ง ผู้อ่านต้องตระหนักว่าวรรณกรรมการเดินทางถูกประกอบสร้างไม่ต่างจากตัวบทอื่น ๆ ผู้อ่านจึงต้องอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

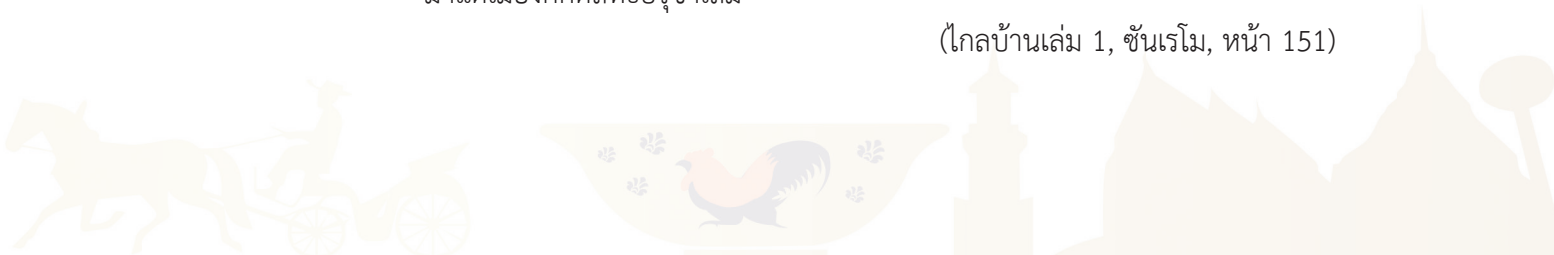
การค้นพบสิ่งใหม่และทัศนคติต่อข้อค้นพบในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านในฐานะวรรณกรรมการเดินทาง

1. อาหาร

อาหารถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ลักษณะอาหารบางอย่าง รสชาติ หรือแม้แต่การรับประทานอาหารนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งนี้ พระองค์เสวยพระกระยาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และทรงบรรยายถึงรสชาติและลักษณะของอาหารเพื่อให้ผู้อ่านนี้ภาพตาม อย่างผลไม้ที่แสดงทัศนคติว่ามีความแตกต่างจากบ้านเรา ความว่า

“มีส้มแปลกมาอีกอย่างหนึ่งวันนี้ผิวเหลืองแสด รูปร่างเหมือนส้มเทพทศ เปลือกหนามีเปรี้ยวหน่อย ๆ หวานซิด ต้องกินกับน้ำตาล ออกจะได้บุญเพราะมาแต่เมืองศักดิ์สิทธิ์ยูซาเลม”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ชั้นเรโม, หน้า 151)

“ที่นี่มีผลไม้แปลกอีกอย่างหนึ่ง ส้มโอลูกเล็กขนาดสักเท่ามะตูมรูรีเช่นนั้นแต่เปรี้ยวจี้นือเหลว ๆ คล้ายส้มซ่า”

(ไกลบ้านเล่ม 2, นอร์เว, หน้า 188)

นอกจากผลไม้ที่มีความแปลกแล้ว สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดและทรงรู้สึกว่าร่อยนั้นยังมีนมวัวและลูกทอปเปอล แม้ชมว่าร่อยแล้ว พระองค์ทรงอยากรับกลับมาเสวย ที่เมืองไทย ความว่า

“สิ่งที่ชอบใจพอมากนั้นมินมวัวกินอุดม”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เยนัว, หน้า 125)

“ได้อินเวนต์ยำลูกทอปเปอล อร่อยดีมาก ควรจะพากลับเข้าไปถึงบางกอกได้กินกันอร่อยดี”

(ไกลบ้านเล่ม 2 : ฮาเมอเฟสต์ หน้า 109)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดและทรงแสดงทัศนคติต่อสิ่งที่ชื่นชอบแต่อาหารบางอย่างในยุโรปใช้ว่าจะอร่อยสำหรับทุกคน ดังที่พระองค์ทรงกล่าวถึงอาหารอย่างซูปต้มเนื้อวัวกับลูกเต๋อย ที่มีกรรมวิธีการกินที่ผิดแปลกไปจากบ้านเรา ทั้งรสชาติที่ไม่อร่อยสำหรับคนไทยแต่กลับกันเมืองเขากลับมองว่าอร่อย ความว่า

“เวลาจะกินเอาเนยแข็งปน ๆ โรยอยู่ข้างจะอาการหนักไม่มีรสอร่อยในนั้นเลยแต่เป็นซูปอย่างดีของเขา”

(ไกลบ้านเล่ม 1 : ซันเรโม, หน้า 210)

คนไทยส่วนใหญ่จะมองว่า ซาติยูโรป มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์กว่าบ้านเรา แต่ความเป็นจริงแล้วประชาชนในประเทศยุโรปคล้ายกับบ้านเรา มีทั้งคนจนและคนรวยปะปนกันอยู่ ในตามชนบทนั้นประชาชนจะได้ทานเนื้อสัตว์แต่ละครั้งต้องรอถึงเจ็ดวัน หรือบางคนอาจไม่ค่อยได้ทานเลย ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ว่า

“ราษฎรที่นี้กินอาหาร ซูป มีผักแลมีปนไม่ได้กินเนื้อ เจ็ดวันจึงได้กินเนื้อ ครึ่งแแบ่ง ปลาเล็ก ๆ ได้กินบ้าง”

(ไกลบ้านเล่ม 1 : ร็อกกาเดน, หน้า 175)

“ดูเหมือนเราเข้าใจว่าฝรั่งกินเนื้อสัตว์เสมอแต่ที่แท้ราษฎรคนจนไม่มีใคร
ได้กินเนื้อสัตว์”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ชันเรโม, หน้า 210)

จะเห็นได้ว่า อาหารในชาติยุโรปสำหรับคนไทยนั้น มีทั้งอร่อยและไม่อร่อยหรือไม่ถูกปาก ลักษณะ
และการรับประทานนั้นก็ย่อมแตกต่างกันไปตามบริบทของสถานที่ แม้ว่าชาติยุโรปจะมีสภาพบ้านเมือง
สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองกว่าของไทย แต่เชื่อว่าคนในชาติจะได้รับประทานอาหารได้เหมือน ๆ
กัน

2. การเดินทาง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงบรรยายถึงสภาพการจราจรและสภาพ
พื้นถนนของเมืองที่พระองค์ทรงแวะเยือน พร้อมทั้งทรงสอดแทรกทัศนคติที่มีต่อสิ่งที่พระองค์ทรงพบเจอ
ทั้งในเรื่องของการใช้รถใช้ถนน หรือการจราจรที่ผิดแปลกจากเมืองไทยที่แม้การจราจรจะแน่นแต่
ประชากรในเมืองไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ความว่า

“รถหลีกกันเกือบจุมูกคนบนรถจะโดนกัน แต่ไม่มีเหตุการณ์อันใด ไม่เอะอะ
ดูเหมือนมันรู้ว่าpenน่าที่จำจะต้องหลีกกัน”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เนเปอล, หน้า 110)

“มันดีที่ถนนสะดวกจริง ๆ แลคนรู้จักหลบจักหลีกจริง ๆ ถึงว่าขาดแจ็ก
ไม่ต้องวิตกแล้วก็ยังมียายแก่แลเด็กแต่หลบคล่องทั้งสองอย่างไม่ข่มขาม”

(ไกลบ้านเล่ม 1, นอยเฮาเซน, หน้า 313)

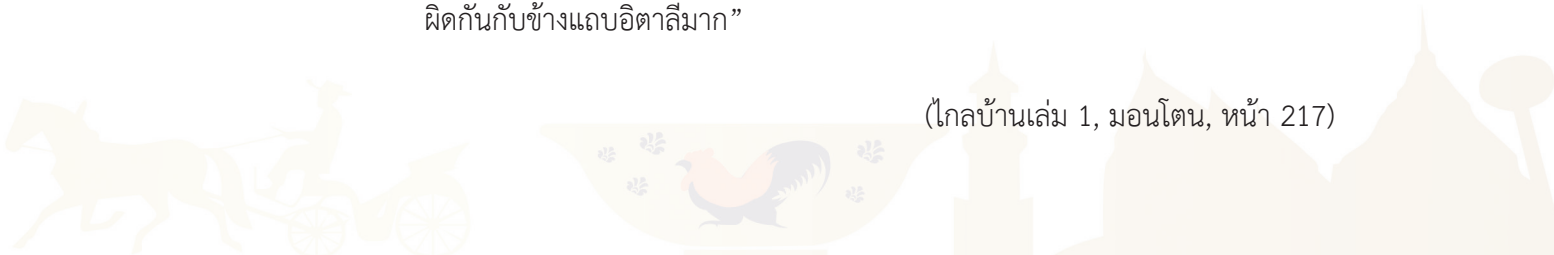
นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกย่องสรรเสริญว่า เป็นสิ่งประเสริฐใน
เรื่องความสะอาดของท้องถนนของหลาย ๆ เมืองในยุโรปว่า มีความสะอาด และใช้ค่าเปรียบเทียบกับเห็น
ภาพว่าสะอาดเหมือนโตะบิลเลียด ความว่า

“สิ่งที่ควรสรรเสริญแต่ถนน ทั้งสิงคโปร์และยะโฮ ขึ้นชื่อว่าถนนแล้วได้ทำแล้ว
ไม่มีทิ้งเลยราบเป็นนาโตะบิลเลียดทั้งนั้น”

(ไกลบ้านเล่ม 1, สิงคโปร์)

“ถนนข้างดีประเสริฐเสียนี้กระไร เหมือนโตะบิลเลียดทั้งอยู่ยอดเขาเช่นนั้น
ผิดกันกับข้างแถบอิตาลีมาก”

(ไกลบ้านเล่ม 1, มอนโตน, หน้า 217)

“ถนนแลบ้านเรือนสะอาดน่าอยู่ควรจะเป็นที่เที่ยวแลอยู่อย่างที่อาบน้ำต่าง ๆ”

(ไกลบ้านเล่ม 2, เยอรมัน, หน้า 409)

ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งถึงความตื่นตาตื่นใจ และทรงรู้สึกประหลาดใจกับบรรดาในเมืองโคลอนที่ไม่ได้เดินบนรางแต่กลับห้อยไปกับรางซึ่งในขณะนั้นเมืองไทยยังไม่มี และทรงรู้สึกประหลาดกับเมืองบาเดนบาเดนที่ไม่มีรางเหมือนเมืองอื่น ๆ ความว่า

“มีประหลาดอย่างหนึ่งคือรรางไม่ได้เดินไปบนรางกลับห้อยไปกับรางซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศยุโรปเป็นของประหลาดอยู่”

(ไกลบ้านเล่ม 2, โกลอน, หน้า 431)

“ประหลาดที่ไม่มีรรางเลยแต่สักสายเดียวตั้งแต่มาครั้งนี้มีเมืองเดียวซึ่งไม่มีรรางที่อื่น บางเมืองมีมากเกินต้องการที่เมืองนี้เจียบไม่มีอะไรโครมครามแปลกกว่าที่อื่น”

(ไกลบ้านเล่ม 1, บาเดนบาเดน, หน้า 346)

ระหว่างเดินทางพระองค์ได้พบเจอกับเรื่องต่าง ๆ มากมาย แต่ที่พระองค์ประทับใจและชื่นชอบนั้นได้แก่เรือยอตซ์ที่พระองค์ทรงยกให้ว่า เป็นเรือที่ดีที่สุดที่ลอยอยู่ในน้ำที่เมืองเดนมาร์ก และเรือไวกิงที่เมืองคริสเตียนียา เรือที่มีอายุยืนยาวที่สุด ความว่า

“เปนเรือยอตซ์ใหม่ที่สุดแลใคร ๆ ตั้งแต่เจ้าแผ่นดินอังกฤษแผ่นดิน รู้จักสรรเสริญว่าเปนเรือใหม่ที่สุดแลดีที่สุดในบรรดาที่ได้ลอยอยู่น้ำ”

(ไกลบ้านเล่ม 2, เดนมาร์ก, หน้า 17)

“ข้อที่เปนอัศจรรย์นั้นเรื่องนี้ได้ทำถึง 1000 ปีแล้ว ยังอยู่ได้แต่เปนชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่ต้องคุมเขาคุมดีเต็มที่ไม่ได้เปลี่ยนไม้เลย”

(ไกลบ้านเล่ม 2 : คริสเตียนียา หน้า 53)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพบกับยานพาหนะทั้งที่แปลกประหลาดและน่าอัศจรรย์หลากหลายรูปแบบ ทั้งรราง เรือยอตซ์ เรือไวกิง ที่มีความพิเศษผิดแปลกไปจากเมืองไทย และความเจริญของเส้นทางการเดินทาง อาทิ ถนน ที่มีความเป็น

ระเปียบ สะอาดตา สื่อให้เห็นถึงคนในเมืองที่ช่วยกันรักษาความสะอาดและกฎหมายที่เด็ดขาด ทั้งนี้ พระองค์ทรงได้สอดแทรกความรู้ผ่านการเล่าเรื่องแบบแยบยล ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน และรู้สึกเหมือนได้เห็นภาพจริงตามไปด้วย

3. การค้า, สิ่งของเครื่องใช้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนยุโรปโดยสัญจรผ่านหลายเมือง แน่นนอนว่าในแต่ละเมืองนั้นจะมีสิ่งของเครื่องใช้ สินค้าพื้นบ้านต่าง ๆ หรือของที่ระลึกที่น่าสนใจ และดูแปลกใหม่ไว้ให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังเมืองของตน ด้วยวิธีการทำสิ่งของเครื่องใช้ด้วยช่างฝีมือชาวพื้นเมือง ทำให้พระองค์ทรงชื่นชมว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐ อาทิ แก้ว และเครื่องเงินดั่งที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ความว่า

“จะว่าด้วยการช่างที่จะพิงหาของเล่นของใช้จะหาเมืองไหนเปรียบยาก เพราะของที่เปนฝีมือช่างสำหรับเมืองนี้มีหลายอย่างถูกตาถูกใจเราคือเครื่องแก้วซึ่งเป่าด้วยทรายเปนแก้วขุน ๆ สีต่าง ๆ แก้วทำด้วยสาหร่ายอย่างแก้วใส และเครื่องแก้วที่ขดลงไปใ้เนื้อแก้วแล้วตะแคงเปนลวดลายงามประเสริฐเลิศล้ำ”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เวนิส, หน้า 256)

“แล้วไปห้างดาซิลวาเป็นคนลังกา ชายของเครื่องเงินเครื่องทองทำเองโดยมากแปลว่าร้านดาครูช่างทอง ของสิงคโปร์แต่มีของดีกว่ามาก เจ้าของร้านแป้นถึงขนาดขอแอบปอยน์เมนต์ด้วยชื่อของหลายอย่าง”ร้านดาครูช่างทอง คือ เครเลิต เป็นเยอรมันตั้งห้างทำเครื่องทองเงินที่ตึกถนนบ้านตनाव

(ไกลบ้านเล่ม 1, สิงคโปร์)

นอกจากความงดงามของสิ่งของเครื่องใช้ พระองค์ทรงเห็นว่าร้านค้าในเมืองยุโรปยังมีรูปทรงแปลกแตกต่างจากเมืองไทยอย่างเห็นได้ชัด อย่างในเมืองอังกฤษ ความว่า

“ร้านค้าที่นี่ไม่ใช่เช่นเมืองอังกฤษฤเมืองฝรั่งเศส รูปร่างเปนศาลายุทธนาธิการ (กระทรวงกลาโหมของไทย) ในกลางสนามหญ้ามีหลังคากระจก ตั้งของอะไรหูไปมีแพรริบินแลพรมห้อยอยู่ในกลาง”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เนเปอล, หน้า 111)

แม้ว่าในเมืองยุโรปจะมีข้าวของเครื่องใช้และร้านค้าที่สวยงามแปลกตามากมายแต่เชื่อว่าราคาจะถูกของบางอย่างมีราคาแพงมาก บ้างก็ราคาแพงเกินกว่าเหตุ หรือบางที่ผู้ขายโก่งราคามากจนเกินไป ทั้งนี้อาจเพราะผู้ขายเหล่านั้นเห็นว่า พระองค์ทรงเป็นนักท่องเที่ยวจึงตั้งราคาไว้สูง จนทำให้พระองค์ทรงไม่ชอบใจเท่าไรนัก ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ความว่า

“ของที่ลืมนำมาสำหรับเมืองฝรั่งมันซักจะไม่ให้เอากลับไปหมด (เพราะของแพง)”

(ไกลบ้านเล่ม 1, โคลัมโบ)

“การที่จะซื้อนั่นแพงเต็มที่ไม่ใช่แพงเงิน แพงแรงที่จะต้องต่อมัน เขาสัตว์ที่พ่อซื้อฝากผู้ขายตั้งต้นมันก่งราคาคู่ละปอนด์หนึ่ง การจะต่อตามกันไม่ใช่อย่างพูดจาถึงทะเลาะกันสักครึ่งชั่วโมง ตกลงคู่ละรูเปียเดียวเท่านั้น”

(ไกลบ้านเล่ม 1 : เอเดน หน้า 74)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในเมืองยุโรปมีสิ่งของเครื่องใช้และร้านค้าที่แตกต่างกับเมืองไทยอย่างมาก ทั้งยังมีความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความชื่นชอบชื่นชม นอกจากนี้พระองค์ยังทรงแสดงทัศนคติต่อสิ่งของเหล่านั้นอย่างตรงไปตรงมาด้วยความรู้สึกเช่นนักเดินทางท่องเที่ยวทั่วไปอีกด้วย

4. ผู้คนและการแต่งกาย

ลักษณะของคนและการแต่งกายถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเมืองเมืองหนึ่ง ซึ่งสิ่งนี้สื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนเมืองนั้นด้วย อย่างที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเยือนต่างแดนในระหว่างการเดินทางไม่ว่าจะทางน้ำหรือทางบก พระองค์ทรงพบเห็นผู้คนหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นฝรั่งหรือเจ๊ก ด้วยความที่พระองค์ทรงช่างสังเกตทำให้พระองค์ทรงบรรยายลักษณะนิสัยและการแต่งกายของคนเหล่านั้นด้วยความชื่นชมและแปลกตา อาจเพราะเมืองไทยไม่มีวัฒนธรรมการแต่งกายแบบนั้น ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ความว่า

“นางคนหนึ่งออกจะเก๋มากเอาผ้าไปรงสีน้ำเงินทอห้วกันผมปลิวคลุมหัวแล้วเอาลงมาผูกตะแคงที่คางให้ดูเก๋”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ระหว่างลังกาไปเอเดน)

“ตาแก่ตาเฒ่าผู้ชายในแถบนั้นใส่เสื้อเชิ้ต เสื้อก็ไม่มีเสื้อชั้นนอกสีต่าง ๆ เบื่อน ๆ หมวกผ้า ๆ ผู้หญิงก็ใช้หมวกคลุมไหล่ตะแบงมานเป้นพื้นพวกเด็ก ๆ แต่งตัวบู๊บู๊ย่า เหมือนผู้ใหญ่แต่หน้าพองโตแก้มแดงไหม้เกรียมชน ”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ชั้นเรโม, หน้า 140)

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงกล่าวชื่นชมและทรงแปลกใจกับลักษณะนิสัยจิตใจของคนเมืองยุโรป ที่คนส่วนใหญ่เป็นคนมีมารยาท ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีเมตตา มีน้ำใจ มีอัชฌาสัย ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน ความว่า

“แต่ราษฎรแปลกกับเมืองอื่นคือกล้าตอมดูเบียดเสียดแวดล้อมโดยความสนุกถึง เจ้าของเขาเองก็ไม่พันแต่ดีที่ไม่มีหยาบคาย หมิ่นประมาทเลยทีเดียว”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เวนิส, หน้า 257)

“ดูเหมือนว่าไม่มีใครเห็นเราชั้นอย่างไรเลยเท่ากับเปนพวกเขาไปทั้งหมด ไม่จ้อง ไม่กระซิบ ดูก็ดูโดยเมตตาจิตรต่อกัน”

“น่าชมแต่กิริยามารยาทอัชยาไศรยคนที่นี่ดีจริง ๆ ดูเปนเราตนเองผิดกันกับ ที่อิตาลีเยนมากแลมันช่างไม่ถือกันเสียจริง ๆ”

“ผู้คนแปลกกับที่อิตาลีเยนมากที่นั่นสกปรกโสम्मคนมันทะเลสิ่งท่งทะเลือก ทะลากปราศจากความรู้สึกน้ำใจของผู้อื่นเอาแต่ความพอใจตัวเปนประมาณ ที่ไหนเล่าจะมาตีเท่าสวิตเซอร์แลนด์เห็นจะไม่มี”

(ไกลบ้านเล่ม 1, สวิตเซอร์แลนด์, หน้า 295,297,324)

“ลักษณะอาการของคนที่นี่ตื่นเต้นขอบดูจริง ๆ แต่ดูอย่างไม่มีบาปคือจะตอม จะมุงอย่างไรก็แสดงความเคารพ”

(ไกลบ้านเล่ม 2, ทรอนด์เยม, หน้า 68)

“การต้อนรับของคนชาวเมืองนี้น่ารักมากถึงคนที่มาเที่ยวก็รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ยิ้ม แจ่มใสเปิดหมวดโบกผ้าร้องฮราให้ดอกไม้ ทำให้รู้สึกสบายใจเปน อันมาก....ชาวเมืองก็ล้วนแต่ใจดีกิริยาดี”

(ไกลบ้านเล่ม 2, บัลสม, หน้า 203)

“คนที่นี่ถึงจะดูก็ไม่เบียดเสียดมูมมามอย่างพวกอิตาลีเยนแลมีอัชยาไศรยดี ผู้ชายก็เปิดหมวดผู้หญิงก็ค่านับจะไปทางใดถูกปาดดอกไม้เสมอ”

(ไกลบ้านเล่ม 2, นอร์เว, หน้า 280)

แม้ว่าในเมืองยุโรปส่วนใหญ่นี้สัจใจคอของผู้คนจะเป็นมิตรแต่กับบางเมืองในยุโรปนั้นผู้คนที่เชื่อว่า จะทำตัวเป็นมิตรเสมอไปเห็นปรากฏได้ชัดจากการเล่าเรื่องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงกล่าวถึงเมืองที่คนไม่มีมารยาทและทรงแสดงทัศนคติต่อคนเมืองนั้นในด้านลบ ได้แก่ คนเอเดนและ คนอิตาเลียน ความว่า

“คนที่เมืองนี้ดูชอบกล ฝรั่งเศสก็มีแขกเต๋อกก็มี แขกอาหรับก็มี กิริยาอาการมัน คล้ายกันหมดคือ เสือกเข้ามาพูดอะไรต่ออะไรชวนแลกเงิน ขอทาน รับนำทาง รับ ขนของเดินโดนหัวไหล่ แขกเบียดพร้อมทุกอย่าง ดูขมมาใครยคนที่นี่เหมือนกับฟ้า ซึ่งขึ้นชี้หลังแล้วต้องมีคนถือไม้เขี่ยขลับ ๆ ตลอดทาง ไม่มีอะไรนอกจากอยากได้ เงินกับอยากพูด”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เอเดน, หน้า 77)

“คนอิตาเลียนมันเป็นคนลำสอน การปกครองได้ผลัดเปลี่ยนแยกย้ายกันมา หลายทอดซ้ำมีอัยลัทธิอานาคิสต์โซเซียลลิสต์ซึ่งคิดประทุษร้ายต่าง ๆ เพื่อจะให้ สมความประสงค์มันคล้ายศาสนาไม่ใช่ฮังยี่ มันเป้นลัทธิที่กินใจออกจะเกือบ เป้นบ้านซึ่งไม่มีตัวอย่างในไทยเลย”

(ไกลบ้านเล่ม 1, มิลัน หน้า 282)

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวพระองค์ทรงพบเจอ กับผู้คนหลากหลายลักษณะ ทั้งนิสัยใจคอ การแต่งกาย และหน้าตา ที่ผิดแปลกไปจากเมืองไทย ทั้งยัง ทรงชื่นชมและแปลกประหลาดกับมารยาทในการต้อนรับของคนในเมืองยุโรปส่วนใหญ่ที่มีความเคารพ ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้พระองค์ทรงเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของคนทั้งสองประเทศเพื่อให้ผู้อ่านเห็น ภาพตามอีกด้วย

5. สภาพภูมิประเทศ

พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้เดินทาง เยือนหลายเมืองในยุโรป พระองค์ทรงพบเจอกับสภาพภูมิประเทศที่ต่างกันออกไปในแต่ละเมือง เช่น เมือง ที่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม เมืองที่มีความคล้ายคลึงกับของไทย หรือแม้แต่เมืองที่ไม่ใคร่ชื่นชมกับภูมิทัศน์มาก นัก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและจินตนาการตามที่พระองค์ทรงอธิบายถึงลักษณะและความรู้สึกต่อเมือง ต่าง ๆ อย่างการบรรยายถึงความงามของสถาปัตยกรรมของเมืองมอนติกาโล ความบริบูรณ์ของเมือง ของเมืองปารีส ความว่า

“ชมบ้านเมืองที่มีตึก วิลล่า คะสิโน คือโรงบ่อน ที่โรงบ่อนนี้ทำงานอย่างยิ่งมี ยอดกลมยอดแหลมซับซ้อน มีไฮเต็ลปารีสซึ่งเป็นไฮเต็ลใหญ่สำคัญ ภูเขาที่อยู่ ด้านหลังรูปร่างงามสูงตระหง่าน”

(ไกลบ้านเล่ม 1, มอนติกาโล, หน้า 186)

“เมืองปารีสเป็นเมืองบริบูรณ์ด้วยอาหารแลด้วยความสนุกแลบริบูรณ์ด้วย
เข้าของสารพัดที่จะต้องการอะไรได้เพราะเหตุฉะนั้นคนที่ไปมาเที่ยวเตร่จึงเห็น
เป็นเมืองสวรรค์ความจริงก็สมควรจะเทียบ”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ปารีส, หน้า 431)

เมื่อพระองค์เสด็จเยือนเวนิส พระองค์ทรงแสดงทัศนะว่าเมืองนี้มีความคล้ายคลึงกับเมืองไทย
โดยอธิบายลักษณะและเปรียบเทียบให้เห็นภาพ ความว่า

“บ้านเมืองคล้ายของไทย จะว่าที่ไหนเหมือนเมืองเวนิสไม่ดีกว่าในวัง ถ้านี้กให้
ถนนเป็นคลองเอาเรือเข้าไปจอดที่ประตูเรือนแล้วไม่ผัดกันเลยทั้งรูปพรรณสัณฐาน
เย่าเรือน”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เวนิส, หน้า 255)

แม้สภาพภูมิประเทศของยุโรปส่วนใหญ่จะงดงามและบริบูรณ์ไปด้วยสถาปัตยกรรมแต่ระหว่างทาง
เสด็จเยือนยุโรป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพบเจอกับความไม่เจริญและไม่บริบูรณ์
บ้างบางเมือง และทรงมีทัศนะในทางลบต่อเมืองนั้น อย่างเมืองเอเดนและซาโวนา ความว่า

“เมืองเอเดนนี้ถ้าดูจากทเลมันก็พอดูได้อยู่บ้าง ภูมฐานก็ดี นับว่าเป็นเมือง แต่
ถ้าขึ้นบกแล้วถนนคนแคมดินทรายมันสกปรกเต็มที แต่ยังไม่เลวที่สุดเหมือนอย่าง
คนพลเมือง คนมันก็เหมือนกับดิน ดินก็เหมือนกับคน”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เอเดน, หน้า 77)

“ตามข้างทางนี้ได้เห็นต้นไม้ป่าเพราะเป็นที่เพาะปลูกอะไรไม่ได้เลยเป็นหิน
เต็มไปทั้งนั้น น้ำก็ไม่ใคร่บริบูรณ์แห้งแล้ง”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ตูริน, หน้า 237)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวถึงเมือง
ต่างๆ พร้อมทั้งให้รายละเอียดเกี่ยวกับเมืองนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเกี่ยวกับเมืองนั้น ได้อย่าง
ชัดเจน ทั้งยังทรงแสดงทัศนะต่อสิ่งที่พบเจออย่างตรงไปตรงมา ตามความรู้สึกที่ทรงพบเห็นและทรงสัมผัส
ด้วยพระองค์

6. ธรรมชาติ

ประเทศทางยุโรปมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามหลากหลายที่ ไม่ว่าจะเป็นภูเขา ลำธาร สวนดอกไม้ น้ำตกหรือน้ำพุ ซึ่งสถานที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทั้งนี้อาจเพราะยุโรปมีภูมิประเทศที่หลากหลาย จึงทำให้สภาพในแต่ละพื้นที่ นั้นต่างกัน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเยือนยุโรปครั้งนี้พระองค์ทรง ทอดพระเนตรดอกไม้ขึ้นชื่ออย่างกุหลาบและทรงแสดงทัศนะต่อดอกกุหลาบ เหล่านั้นด้วยความชื่นชม และทรงแปลกตาแปลกใจกับดอกไม้ที่มีความงามผิดแปลกจากเมืองไทย ความว่า

“ดอกกุหลาบของเขาดีกว่าบ้านเราเป็นอันมากเพราะเขามีสีต่าง ๆ ดอกใหญ่ ๆ ไม่เหมือนกับบ้านเรา”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ปอดเสด, หน้า 94)

“ที่นี้ดอกไม้หรือหลายอย่าง ที่พิเศษเท่านั้นคือกุหลาบดอกโตเท่าขนาดใหญ่ของ เราสามดอกรวมกัน กลิ่นก็หอมปนกุหลาบไทย”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เยนัว, หน้า 125)

“กุหลาบนับว่าเปนดอกไม้สีที่หาที่สุดมิดได้ แต่สีนั้นพันวิไลยที่จะเห็นได้ใน เมืองไทย พ่อได้พิเคราะห์ดูหนักแล้ว สีมันสดจริง ๆ สดเหมือนกามะหยี่เหมือน แพร จนได้เห็นได้ถูกได้ดมรู้ว่าเปนดอกไม้จริง ๆ พิจารณาดูหนักไม่เห็นเหมือน อะไรดีไปกว่าดอกไม้”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ซันเรโม, หน้า 138)

นอกจากดอกกุหลาบแล้ว พระองค์ทรงชื่นชมความงดงามของธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นว่าเป็นสิ่ง ที่น่าอัศจรรย์ ทั้งยังทรงชื่นชมความคิดของคนยุโรปที่สามารถสร้างธรรมชาติให้เหมือนกับเกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติ อาทิ สวนกรีนที่แบ่งต้นไม้และดอกไม้ออกเป็นสัดส่วนอย่างลงตัว น้ำตก น้ำพุ แก่งศิลา ที่มนุษย์ สร้างขึ้นให้เหมือนกับธรรมชาติอย่างลงตัว ไม่รู้สึกติดขัดกับสิ่งใด จนทำให้พระองค์ทรงอยากนำสิ่งเหล่านั้น กลับมาทำที่เมืองไทย ความว่า

“สวนกรีน...คือก่อกำแพงเตี้ย ๆ กั้นสวนผักเสียต่อนหนึ่ง ฟากหนึ่งเปนเรือน กระจกที่ปลูกไม้ดอก นอกเรือนกระจกปลูกต้นกุหลาบเปนดอกดกแลดู สดสวยตา ในเรือนกระจกปลูกไม้ดอกซึ่งจัดเปนสีต่าง ๆ ตามพวกงามเปนที่สุด เหลือจะพรรณนา”

(ไกลบ้านเล่ม 1, วินด์เซอ, หน้า 450)

“จะว่าด้วยความงาม คำที่ขมนั้นมีสองอย่าง อย่างหนึ่งชมว่าทำดีเหมือนกับจริง คือของที่คนทำด้วยความคิดแต่ทำดีจนเหมือนกับของเปนเองได้โดยธรรมชาติไม่มีอะไรฝืน ๆ ชัด ๆ อีกอย่างหนึ่งชมว่าดีแลงามเหมือนแก้งทำคือสายน้ำกั๊ดเซาะไปเอง เปนคั้งเปนแหลมเล็ก ๆ เหมือนอย่างกับคนลงบังเวียนเขียนไว้เพื่อจะให้งามเช่นนี้งามเหมือนทำ”

(ไกลบ้านเล่ม 2, วิสเนส, หน้า 199)

“นั่งดูๆ น้ำพุกมา บ่นว่าทำไมจึงจะได้ไปไว้บางกอกสักอันหนึ่งชลยุทธถามว่าจะเอาไปตั้งที่ไหนพอบอกจะเอาไปตั้งที่ดอนเมือง”

(ไกลบ้านเล่ม 2, ไบรฟอน, หน้า 263)

จะเห็นได้ว่า ธรรมชาติที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะด้วยฝีมือของมนุษย์หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติล้วนมีความงดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ช่วยดึงดูดความสนใจของนักเดินทาง ทั้งยังทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกอัศจรรย์และทรงแปลกตาแปลกใจกับธรรมชาติที่ทรงทอดพระเนตร

7. สิ่งปลูกสร้าง

ในการเสด็จเยือนต่างแดนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพบเจอกับสิ่งปลูกสร้างที่ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนหรือโรงแรม (ที่พัก) ที่มีความสวยงาม สะอาด และสะอาดตาสะอาดใจให้พระองค์ต้องพรรณนาถึงลักษณะของสิ่งปลูกสร้างเหล่านั้นที่เห็นได้แค้ในเมืองยุโรปบางแหล่งเท่านั้น จนทำให้พระองค์ทรงอยากนำแบบโครงสร้างเหล่านั้นกลับมาสร้างที่เมืองไทย ดังที่ ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“เปนบ้านเรือนรอบอ่าวทะเลซึ่งไม่สู้ใหญ่เท่าไรแต่ดูงามประหลาดมาก ที่นี้ควรนับว่าเปนเมืองที่ไม่ต้องสู้ต้องนับว่าเมืองโดยเกรงใจเพราะมีคนมาก”

(ไกลบ้านเล่ม 2, คริสเซียนซุนด์, หน้า 146)

“เปนเมืองที่ตะแคงลงหาทะเลแลเปนป่าไม้แลทุ่งหญ้า บ้านเรือนซ้อนกันเปนชั้น ๆ ทั่วที่จะสนุกแลสบายดี”

(ไกลบ้านเล่ม 2, โมลเด, หน้า 150)

“วิลล่าต่าง ๆ งามแปลก ๆ กันแต่จะไปทำในบางกอกน่าจะดีบ้างไม่ได้บ้างเห็นจะร้อนนัก”

(ไกลบ้านเล่ม 2, บัลฮอม, หน้า 231)

“การรักษาสะอาดเสียจริง ๆ ไม่เหมือนเมืองเนเปอลแลที่อื่นที่ครองคโโฮเต็ลนั้น
เห็นจะเปนวังเก่าฤบ้านผู้ดีเก่าเพราะอาการกิริยาที่ทำนั้นเปนวังมากกว่าเปนโฮเต็ล”

(ไกลบ้านเล่ม 1, เวนิส, หน้า 258)

นอกจากอาคารที่พักและบ้านเรือนที่มีความงดงามแล้ว พระองค์ยังทรงได้พบกับสิ่งปลูกสร้าง
อื่นๆ ที่งามวิจิตร น่ามองและน่าชื่นชมด้วยการตกแต่งภายในอย่างสมบูรณ์แบบ ไม่จะเป็นบ่อนหรือวัด
ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“งานวิจิตรเหลือเกินนัก โคมที่แขวนห้อยเป็นเฟืองระย้าน่าเพลิดเพลินจริง ๆ
เดินไปเดินมาทำให้บ่นรำไปว่ามันไม่น่าเปนบ่อนน่าจะเป็นรั้วเปนวัง มีงานเต็มรำ
ฤอะไรทำนองนั้น”

(ไกลบ้านเล่ม 1, มอนติกาโล, หน้า 192)

“ที่เปนยอดของความงามที่เดียนั้นคือวัด ที่เรียกว่าไกลอน คะทีดรัล จะหา
วัดในอิตาลีสู้กลัวจะสู้ไม่ใครจะสู้ได้ น่าตาช่างเปนวัดดูศักดิ์สิทธิ์เสียจริง โตใหญ่
เหลือประมาณงามราวกับว่ากะด้วยงา”

(ไกลบ้านเล่ม 2, ฝรั่งเศส, หน้า 433)

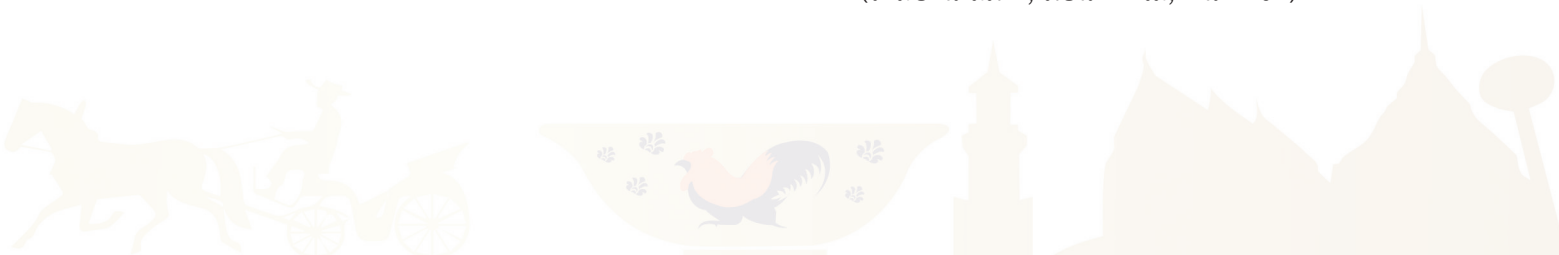
จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศในแถบยุโรปเป็นประเทศที่มีนักท่องเที่ยว
เดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงอากาศหนาวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้สิ่งปลูกสร้างของเมืองในยุโรปมีความโดดเด่น
เด่นผิดแปลกไปจากเมืองในแถบเอเชีย ทำให้การออกแบบหรือการประดับตกแต่งนั้นมีความสวยงามงดงามเป็น
ที่น่าชื่นตาชื่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

8. กฎหมายและวัฒนธรรม

ในการเดินทางเสด็จเยือนต่างแดนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์
ทรงได้พบปะกับผู้คนมากมายจึงทำให้พระองค์ทรงพบเจอกับวัฒนธรรมที่ไม่เคยพบเห็น ทั้งยังทรง
ให้ความรู้แก่ผู้อ่านในเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับการทักทาย ซึ่งจะปรากฏเด่นชัดในทุก ๆ ประเทศ แต่การ
ทักทายหรือรำลานั้นก็จะต่างกันไป ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“พ่อลาจะกลับจูบหัดถ์พ่อหมดทั้งหญิงและชาย”

(ไกลบ้านเล่ม 1, มอนติกาโล, หน้า 204)

“ลูกตุ๊กออฟเียนัว ที่นี้แกไม่ถือนในเรื่องให้เด็กออกรับแขกซึ่งแจ่มมากแลชอบพ้อมานั่งตักเสมอนั้นน่าเอ็นดูจริง ”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ตูริน, หน้า 246)

“ได้ให้เงินคนละ 10 โครน ตีใจโดดเข้าเที่ยวไล่จับมือบรรดาใครที่นั่งอยู่นั้นจับมือหมด พอจับเสร็จก็ร้องไห้ร้องไห้นั้นด้วยความดีใจว่าไม่เคยหาได้มากคราวเดียวถึงเท่านี้เลย”

(ไกลบ้านเล่ม 2 : นอร์เว หน้า 263)

ทั้งนี้พระองค์ยังทรงสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับกฎหมายของเมืองต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างจากเมืองไทย แต่ด้วยกฎหมายต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงพบเจอจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างของเมือง นั้นๆ ด้วย อาทิ ในเรื่องการค้า กฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ อำนาจการซื้อที่ดิน ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“เขาห้ามไม่ให้ขายวันอาทิตย์กลัวชาวร้านจะไม่ไปวัด คนที่ไม่ซื้อของก็จะได้ไม่ไปวัดแต่ที่แท้ถึงห้ามเช่นนั้นมักก็พากันไปเที่ยวไม่มีใครไปวัดได้เหมือนกัน”

(ไกลบ้านเล่ม 1, บาเดนบาเดน, หน้า 343)

“เมืองเดนมาร์กนี้เจ้านายต้องระวังตัวมากเพราะกลัวหนังสือพิมพ์จะร้องว่ามั่วตลกใจรถ จึงได้เปนอันตรายที่แท้ถ้าเดินไปจะสวนรถครั้งใดหยุดรถทันที บางทีถึงต้องหยุดจักร รถหยุดอยู่นิ่ง ๆ ม้าระแวงเปนโผนไปอย่างไรก็โทษโมเตออร์ทั้งนั้น”

(ไกลบ้านเล่ม 2, เดนมาร์ก, หน้า 19)

“ควรจะสังเกตได้อย่างหนึ่งว่าฝรั่งเศสชอบอยู่เรือนของตัวเองมากเพราะชาวฝรั่งเศสมีอำนาจที่จะซื้อที่ดินเปนของตนเองได้ไม่เหมือนอย่างอังกฤษ ข้างอังกฤษที่ดินมันเปนของผู้มีตระกูลไปเสียโดยมาก”

(ไกลบ้านเล่ม 2, ฝรั่งเศส, หน้า 479)

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า วัฒนธรรมการทักทาย หรือการอำลาถือเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานที่พบได้ทุกประเทศทั่วโลก จากที่พระองค์ทรงพบเจอนั้นทำให้เห็นว่า คนในประเทศให้ความสำคัญ

ในเรื่องของการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ยึดถือเรื่องของชนชั้น นอกจากนี้พระองค์ทรงได้พบเจอกับกฎหมายที่ต่างจากเมืองไทย พระองค์ทรงเขียนเล่าเรื่องอย่างละเอียดพร้อมทรงเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นถึงข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

9. การงานอาชีพ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเดินทางไปยังเมืองหลวงต่างๆ ในยุโรป ระหว่างทางพระองค์จะทรงแวะเยือนตามหมู่บ้าน และทรงอธิบายเกี่ยวกับการงานอาชีพของคนที่อยู่ตามแถบบริเวณชานเมืองโดยส่วนใหญ่ คนในเมืองเล็กๆ นั้น จะประกอบอาชีพตามลักษณะภูมิประเทศของตนเอง อย่างเมืองตุรินที่แถบชานเมืองนิยมปลูกต้นหม่อนคนในเมืองนั้นจึงนิยมทำแพร ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“ในแถบนี้การเลี้ยงไหมเปนประโยชน์ใหญ่ของชาวเมือง เมืองมิลันเปนเมืองที่ทำแพรแลทำไหมในพื้นที่นั้นยิ่งใกล้เมืองมิลันเข้าไปยิ่งมีต้นหม่อนมากขึ้น”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ตุริน, หน้า 265)

นอกจากพระองค์จะทรงอธิบายถึงอาชีพในชานเมืองแล้ว คนในเมืองหลวงส่วนใหญ่ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดนั้นจะประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับช่าง อันได้แก่ ช่างเขียนรูป ความว่า

“วิชาช่างมาบริบูรณ์ในเมืองฟลอเรนซ์นี้คือ เขียนรูปภาพมีแกะสลักที่เก็บรูปภาพดี ๆ จะพึงดูได้เป็นอันมาก การทำรูปศิลาเล็กใหญ่ด้วยเนื้อศิลาต่าง ๆ การฝังศิลาต่าง ๆ สี่”

(ไกลบ้านเล่ม 1, ฟลอเรนซ์, หน้า 272)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงไม่กล่าวถึงการงานอาชีพมากนัก อาจด้วยเหตุเพราะอาชีพของคนเมืองส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากบ้านเรามากนัก แต่สองอาชีพที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสองอาชีพที่พระองค์ทรงสนใจในเรื่องของงานฝีมือที่เกิดขึ้นจากคนในพื้นที่เป็นคนลงมือทำ จนเกิดเป็นงานฝีมือที่สวยงามจนพระองค์ต้องทรงซื้อกลับมาเมืองไทย

10. อื่น ๆ

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดพบว่า มีสองสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสนใจและทรงรู้สึกประหลาดใจกับสิ่งอื่น ๆ ได้แก่ ม้า ที่มีลักษณะผิดแปลกไปจากม้าเมืองอื่น ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“ม้าเมืองนี้รูปร่างแปลก ขนาดโตสักเท่าม้าแซนดลวิตต์ซึ่งเห็นที่ชวาแต่ข้อลำโตกว่า คอหนาท่างที่แข็งแรงแต่ไม่เห็นมีสีอื่นนอกจากสีกะเรียว”

(ไกลบ้านเล่ม 2, เมร์อ๊ก, หน้า 154)

นอกจากนี้พระองค์ทรงได้แสดงทัศนคติต่อการแสดงดนตรีของเมืองยุโรปด้วยทัศนคติคนไทยส่วนใหญ่มองว่า การแต่งกายในการแสดงนั้นไม่เหมาะสม ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ความว่า

“ถ้าเราแลดูบ้างด้วยความเห็นอย่างไทยแท้ ก็เห็นว่าเกลียดน่าอายได้ เหมือนกันนุ่งกระโปรงสั้น ๆ หัวเล็กเวกวกเต็นโลดเปนลิงแสมน่าอายที่ผู้หญิงจะต้องทำเช่นนี้”

(ไกลบ้านเล่ม 2, ปารีส, หน้า 452)

จากข้างความที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงแสดงทัศนคติด้วยความแปลกประหลาดกับม้าที่พบเห็น อาจเพราะพระองค์ทรงไม่เคยเห็นจากที่ใดมาก่อน นอกจากทัศนคติดังกล่าวแล้วพระองค์ทรงแสดงทัศนคติต่อการแสดงดนตรีด้วยการมองแบบคนไทย ทรงไม่อคติ ทอดพระเนตรและทรงเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมของคนไทยด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย

สรุป

พระราชนิพนธ์ไกลบ้านในฐานะวรรณกรรมการเดินทางเปรียบเสมือนบันทึกการเดินทางในรูปแบบของจดหมายเหตุ ในระหว่างการเดินทางของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประสบพบเจอกับสิ่ง ๆ ต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ สภาพแวดล้อม หรืออื่น ๆ ขณะที่พระองค์ทรงพบเจอสิ่งต่าง ๆ ที่แปลกใหม่ หรือแปลกประหลาด ทรงไม่เคยพบเห็นพระองค์จะทรงบันทึกถึงลักษณะของสิ่งเหล่านั้นพร้อมทั้งทรงแสดงทัศนคติต่อสิ่งเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้สิ่งต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงบันทึกนั้น พระองค์ทรงบันทึกและทรงเล่าเรื่องราวไปตามสิ่งที่พระองค์ทรงเห็น ทรงไม่มีอคติต่อสิ่งใด ๆ ทรงเขียนจากความรู้สึกส่วนตัวของพระองค์ ดังที่พระองค์ทรงกล่าวไว้ในหนังสือความว่า

“เรื่องที่จด ๆ เล่ามานี้ ไม่ได้ค้นจากตำราอันหนึ่งอันใด ว่าแต่ที่ตาเห็นเมื่อเห็นอย่างไรต่อไปจึงจะเล่าไปตามเรื่องที่เห็น ไม่พยายามจะให้มันเป็นหนังสือที่แต่งว่าด้วยเรื่องอย่างหนึ่งอย่างใดเอาแน่นอนเฉพาะเรื่อง เปนหนังสือฝากเล่มให้ฟังอย่างกันเท่านั้นเอง”

(ไกลบ้านเล่ม 1, หน้า 179)

ดังนั้นจุดเด่นของพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านจึงอยู่ที่พระราชดำริและพระราชวิจารณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ในระหว่างเสด็จประพาสยุโรป ซึ่งโดยมากจะทรงเปรียบโยงกับสิ่งที่มีอยู่ในเมืองไทย โดยมีการเล่าเรื่องแบบร้อยแก้ว และมีการใช้คำในการอธิบายถึงสิ่งต่าง ๆ ด้วยคำที่สละสลวยและละเอียดลออในการเล่าเรื่องมีการใช้คำทับศัพท์เพื่อความเข้าใจง่าย ทั้งนี้การที่พระองค์เสด็จเยือนยุโรปมีสาเหตุการเยือนอยู่ 3 ประการ คือ พระองค์เสด็จเพื่อทรงเยี่ยมเยียนยังราชสำนักนานาประเทศโดยเสด็จไปส่วนพระองค์ นอกจากนี้พระองค์เสด็จไปเพราะทรงรักษาอาการประชวร ซึ่งขณะนั้นพระองค์ทรงไม่ถูกกับอากาศของเมืองไทย จึงต้องทรงเดินทางมารักษาที่เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส และสาเหตุสำคัญประการ

สุดท้าย คือ เพื่อทรงดูความเจริญรุ่งเรืองของยุโรปแล้วนำกลับมาปรับปรุงเมืองไทย จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทุก ๆ การเดินทางของพระองค์ไม่ว่าจะเสด็จไปที่ใด หรือมีจุดมุ่งหมาย ณ สถานที่ใด พระองค์จะทรงใช้เวลาขณะเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวเก็บเกี่ยวประสบการณ์ระหว่างทางแวะเยือนประเทศในทวีปยุโรปเพื่อดูความเจริญ ความศิวิไลซ์และความแปลกใหม่ของสถานที่ สิ่งของ อาหารและอื่นๆ ในเมืองต่าง ๆ ทั้งยังแฝงแง่คิด สอดแทรกความรู้ แสดงทัศนคติต่อสิ่งที่พบเห็น อย่างมีวิจารณ์ญาณ แล้วจึงทรงเขียนเล่าเรื่องอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและสามารถจินตนาการตามได้

บรรณานุกรม

- กันยา สุวรรณแสง.(2544). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น จำกัด.
- กิติราช พงษ์เฉลียว.(2562). **วรรณกรรมการเดินทาง : มโนทัศน์และการสืบสรรคในบริบทสังคมไทย**. โครงร่างวิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกศราพร มากจันทร์.(2548). **การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นันทนัย ประสานนาม.(2555). **ภาพแทนประเทศไทยในวรรณกรรมการท่องเที่ยวภาษาอังกฤษ : การศึกษาวิจัยลีลาและวาทกรรม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.(2537). **พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน**. (เล่ม 1) กรุงเทพฯ : ไสภณพิพิธธรรมานการ.
- _____ . **พระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน** (เล่ม2). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ.(2543). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทเอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์จำกัด.
- สร้อยตระกูล(ติวยานนท์)อรธธมานะ.(2550). “**พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม**”. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ.(2520). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- _____ . **รีนฤทัย สัจจพันธ์ และเสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2524). หนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ท 033 วรรณคดีมรดก**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- Basumatary, B.(2018). *Importance of travel writing in literature*. International journal of advance research, ideas and innovations in technology (IJARIIT).
- Mun, L. (1971). *Norman Introduction to Psychology*. Boston: Houghton Muffin.

อัตลักษณ์แม่หญิงในบันเทิงคดีของนักเขียนล้านนา

The Female Identities in the Fictions of Lanna Authors

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลภัสรินทร์ ฉัตรวงศ์ศรี^{1*}

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

บทคัดย่อ

อัตลักษณ์แม่หญิงในบันเทิงคดีของนักเขียนล้านนาได้แก่ มาลา คำจันทร์ และพิบูลศักดิ์ ละครพล นักเขียนทั้งสองคนได้นำเสนออัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาแบ่งได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาเชื่อมโยงเข้ากับการปฏิบัติตนตามจารีตความเป็นหญิงล้านนาในฐานะลูกสาวที่ดี ภรรยาที่ดี และแม่ที่ดี อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาเชื่อมโยงเข้ากับการเป็นผู้ธำรงพุทธศาสนาและความเชื่อผีบรรพบุรุษ และอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาเชื่อมโยงเข้ากับการเป็นหญิงผู้ทรงอำนาจ หญิงผู้นำอาถรรพ์ และหญิงผู้ถูกลงโทษจากสังคม ในมุมมองของนักเขียนทั้งสองอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นแม่หญิงล้านนานั้น มีลักษณะการดำรงอยู่อย่างอิหลักอิเหลื่อและซับซ้อนในบริบทของสังคมล้านนา เห็นได้จากอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาเชื่อมผ่านการครองตนเป็นหญิงในอุดมคติและการเป็นตัวแทนในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ขณะเดียวกันก็ถูกระแควระวังและเป็นที่ถูกข่มขืนด้วยอำนาจลึกลับของความเป็นหญิงที่กลายเป็นอาถรรพ์สำหรับผู้ชายและอาจต้องถูกลงโทษอย่างเจ็บปวดหากไม่สามารถครองตนไปตามอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนาที่สังคมคาดหวัง ดังนั้นในบริบทของสังคมล้านนาจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ผู้หญิงล้านนานั้นเป็นผู้เหนือกว่าหรือผู้ถูกกดขี่อย่างสิ้นเชิง

คำสำคัญ : อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนา บันเทิงคดี นักเขียนล้านนา

Abstract

The aim of this article was to study the female identities in the fictions of Lanna Authors. Two fictions of Mala Kamchan and Pibunsaklakornpol were analyzed. The results showed three identities of Lanna women namely the identity as good daughters, good wives and good mothers, the identity of Buddhist successors and the identity connected

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีล้านนา พ.ศ.2521-2554” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โครงการทุนนักวิจัยรุ่นใหม่ประจำปี พ.ศ.2555 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

to powerful women. Also, the results presented the living condition of Lanna women in the view of the Authors. It was found that Lanna women had difficult lives and encountered with uncomfortable situations and complex societies. Lanna women were expected to be ideal women and the representative of holy ritual. In the same time they were jealous as being scary mysterious power for men. Lanna women might be punished if they were not be able to spend their lives as expected by the societies. Based on this concept, it could be seen that Lanna women could not be more superior than men.

Keywords: Lanna Woman Identity, Lanna Fiction's Writer

บทนำ

ล้านนาเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มาแต่โบราณ และภายใต้การเมืองการปกครองแบบรัฐอาณาจักรของราชวงศ์มังรายนี้ เห็นได้ชัดว่าสังคมวัฒนธรรมล้านนาก่อรูปขึ้นจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมพุทธศาสนาและจารีตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาติพันธุ์พื้นถิ่นในแอ่งอารยธรรมเชียงใหม่ลำพูน ในปริณิถนของสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยสนใจประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิงในสังคมล้านนาเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรมอันสะท้อนให้เห็นถึงการปะทะสังสรรค์ การต่อรองและการประนีประนอมอำนาจกันอย่างเข้มข้นระหว่างชาย-หญิงดังปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณเช่นกฎหมายมังรายศาสตร์ที่ค่อนข้างให้อำนาจกับผู้หญิงทั้งในมิติพื้นที่ครอบครัวและพื้นที่ทางสังคม ในมิติของปฏิบัติการทางสังคมก็เช่นกันยังเห็นได้ชัดว่าผู้หญิงล้านนามักเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์และพิธีกรรมเคารพบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ฝิแกน ฝิเจ้านาย ฝิมด ฝิเม็ง และฝิปู่ย่า เป็นต้น ผู้วิจัยมองว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวล้วนแสดงให้เห็นถึงรากฐานการมีอยู่ของอำนาจของผู้หญิงในสังคมล้านนาในอดีตและยังคงสืบทอดความคิดและวิถีปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบันแม้จะมีการปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลไปตามยุคสมัยก็ตาม

ประเด็นเกี่ยวกับเพศสถานะ บทบาท อำนาจ และความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิงซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นอัตลักษณ์ของความเป็นชาย-หญิงล้านนา ผู้วิจัยพบว่า มีนักเขียนวรรณกรรมร่วมสมัยชาวล้านนา เช่น มาลา คำจันทร์ และพิบูลศักดิ์ ละครพล ได้หยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาและนำเสนอไว้อย่างน่าสนใจ รวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมล้านนา โดยทั้งสองเป็นนักเขียนที่มีผลงานจำนวนมาก มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว ประการสำคัญ ผลงานของทั้งสองคนต่างส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในวงกว้างในฐานะเป็น “กระบอกเสียง” แทนชาวล้านนาในการสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมล้านนาแก่ “คนนอกวัฒนธรรม” โดยนำเสนอผ่านมุมมองของ “คนในวัฒนธรรม” เช่น พวกเขาอันเป็นเจตนารมณ์อันแรงกล้าของนักเขียนทั้งสองที่มุ่งผลิตผลงานแนว “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) มาหลายทศวรรษ¹

¹ ปัจจุบันทั้งมาลา คำจันทร์ และพิบูลศักดิ์ ละครพล ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ โดยมาลา คำจันทร์ได้รับการยกย่องในปีพ.ศ.2556 ส่วนพิบูลศักดิ์ ละครพล (มาชา มาซารี) ได้รับการยกย่องในปี พ.ศ. 2560

ในบทความนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์เฉพาะประเด็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาในมุมมองของนักเขียนทั้งสองคนซึ่งเกิดและเติบโตในสังคมล้านนาหรือจัดเป็นนักเขียนที่มีสายเลือดล้านนาอย่างเข้มข้น เพื่อชี้ชวนให้เห็นว่า ในบริบทของสังคมล้านนาและในบริบทของคนในวัฒนธรรม นักเขียนทั้งสองมีแนวคิดอย่างไรต่อความเป็นหญิงล้านนา มีการประกอบสร้างและนิยามอัตลักษณ์ความเป็นแม่หญิงล้านนาในลักษณะไหน อย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้จากการวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัยได้แก่ เรื่องสั้น และนวนิยายของนักเขียนทั้งสองคน ซึ่งปรากฏการตีพิมพ์วรรณกรรมแนวพื้นถิ่นล้านนา มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 ตามขอบเขตของการศึกษาวิจัย โดยรวบรวมนวนิยายได้จำนวน 25 เรื่อง และรวมเรื่องสั้น 5 ชุด จำนวน 30 เรื่อง เรียงลำดับปี.ศ.ในการสร้างสรรค์ตั้งแต่ปี.ศ.2521-2554 โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ได้ข้อสรุปว่านักเขียนทั้งสองนำเสนอประเด็นอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาถูกเชื่อมโยงเข้ากับจารีตความเป็นหญิงล้านนาทั้งในมิติบทบาทการเป็นลูกสาว การเป็นภรรยา และมารดา อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเป็นหญิงผู้ธำรงพุทธศาสนาและความเชื่อผีบรรพบุรุษ ประการสุดท้าย อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาถูกเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องเพศสถานะและการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในสังคมล้านนาสะท้อนผ่านบทบาทของผู้หญิงผู้ทรงอำนาจ ผู้นำอาภรณ์และหญิงผู้ถูกลงโทษจากสังคม

1. อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนา: หญิงผู้ปฏิบัติตนตามจารีตความเป็นหญิง

ในงานบันเทิงคดีหรือวรรณกรรมร่วมสมัยของมาลา คำจันทร์ และพิบูลศักดิ์ ละครพลนั้น มีการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนาที่ค่อนข้างหลากหลาย เนื่องจากงานของมาลา คำจันทร์มีทั้งการสร้างเรื่องราวที่เป็นฉากหลังย้อนยุคและฉากหลังร่วมสมัยของล้านนาในยุคโลกาภิวัตน์ ขณะที่พิบูลศักดิ์ ละครพลจะเน้นที่เรื่องราวร่วมสมัยเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ความเป็นหญิงที่ถูกสร้างขึ้นผ่านงานเขียนของทั้งคู่ก็มีจุดร่วมกันหลายประการโดยเฉพาะประเด็นการสร้างอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับอุดมคติของความเป็นหญิงที่สังคมคาดหวัง ความเป็นหญิงล้านนาหรือแม่หญิงล้านนาที่สืบทอดกันมาแต่โบราณคือ ความเป็นหญิงล้านนาที่ปฏิบัติตนตามจารีตความเป็นหญิงทั้งด้านกิริยามารยาท การครองตน การครองเรือน และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมซึ่งมีหลากหลายกลุ่มและหลากหลายระดับ โดยเฉพาะในฐานะลูกสาวที่ดี ภรรยาที่ดี และแม่ที่ดี วรรณกรรมจำนวนมากของมาลา คำจันทร์ จะกล่าวถึงจารีตความเป็นหญิงล้านนาที่เน้นย้ำให้ผู้อ่านหรือคนในล้านนารับรู้และเข้าใจถึงจารีตหรืออุดมคติความเป็นแม่หญิงล้านนา ขณะที่พิบูลศักดิ์นำเสนอไว้เพียงเล็กน้อย

1.1 แม่หญิงล้านนาในฐานะลูกสาวที่ดี

ในบันเทิงคดีของมาลา คำจันทร์ และพิบูลศักดิ์ ละครพล มีการนำเสนออัตลักษณ์หญิงล้านนาเชื่อมโยงเข้ากับการเป็นลูกสาวที่ดีที่ต้องปฏิบัติตนตามความคาดหวังของพ่อแม่ทั้งในแง่ทำตามคำสอนและการดำเนินชีวิตไปตามจารีตของสังคม ดังตอนหนึ่งในรวมเรื่องสั้น *นาคบาท* ที่แม่เฒ่ารู้สึกกังวลใจเมื่อลูกสาวของตนไม่ได้แต่งงานเสียทีที่อายุมากแล้ว “เวทนาอีลูกกำพร้าวไม่มีผัวคนนี้แท้ คนอื่นอยู่มาสิบห้าสิบหกปีก็มีผัว สูงสุดไม่เกินยี่สิบสองก็มีผัว มันผู้นี้อยู่มาสี่สิบกว่าปีแล้ว สี่สิบห้าสี่สิบหกแล้ว ชาตินี้จะหาผัวได้ที่ไหน คงไม่มีใครแล้วจะมาเอามันเป็นเมีย” (มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 40) ความกังวลใจดังกล่าว นำมาสู่การพูดคุยแสดงความกังวลต่อตัวแสดงดีผู้เป็นลูกสาวว่า “แสงดี อีแม่ว่ามึงเอาผัวเสียเถอะ

เรือนไม่มีคนขาย มันไม่มีที่อุ้มใจ” “อีแม่อย่าพูดเรื่องนี้ สีสลิปกว่าแล้วตัวข้า ห่อข้าวเสาะหาก็คงหาไม่พบแล้ว” “อีแม่ก็เฒ่าแก่ลงไปทุกวัน จะตายวันตายพรุ่งก็ไม่รู้ มึงไม่เป็นเหยา เป็นเรือน อีแม่บ่่วนใจ” (มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 64)

ความกังวลใจและความคาดหวังให้ลูกสาวแต่งงานออกเรือนนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความหวังใจของพ่อแม่ที่เชื่อว่าลูกสาวทุกคนควรมีผู้คุ้มครอง ซึ่งเมื่อพ้นจากพ่อแม่ไปแล้ว ผู้ที่จะสามารถคุ้มครองลูกสาวได้จึงมีแต่สามีเท่านั้น การที่ลูกสาวไม่สามารถแต่งงานหรือมีสามีในเวลาอันควรจึงเป็นปัญหาที่น่าหนักใจและกลายเป็นธรรมเนียมอยู่ในที่ที่ผู้หญิงล้านนาที่ดีและลูกสาวที่ดีนั้นจะต้องแต่งงานออกเรือนในเวลาอันควร ขณะเดียวกันนอกเหนือไปจากความคาดหวังให้ลูกสาวปฏิบัติตนตามครรลอง การสร้างชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลผ่านการมีบทบาททางพิธีกรรมชุมชนหรือการแต่งงานก็เป็นอีกความคาดหวังหนึ่งที่หญิงล้านนาต้องแบกรับ ทว่าความคาดหวังดังกล่าวมักเป็นความคาดหวังที่หนักหน่วงและสร้างแรงกดดันแก่หญิงล้านนาเป็นอย่างมาก เช่น จากเรื่อง *ไอ้ค่อม* ตอนต้นที่ลุงต๋นกล่าวถึงลูกสาวของตนว่า “แสงคำแสงหล้าคือความภูมิใจอันยิ่งใหญ่ของลุงต๋น แก่หมายมันบั้นมีว่าสองศรีพี่น้องคือตัวเงินตัวทองที่จะมาค้ำจุนฐานะของแกให้สูงเด่นยิ่งขึ้น เวลานี้แสงคำตกลูกตกผิวไปแล้ว ลุงต๋นรู้สึกผิดหวังอยู่บ้างที่ลูกเขยคนแรกไม่ใช่ นายร้อย ปลัดอำเภอ หรือลูกชายกำนันอย่างที่ว่า หวัง ตอนนี้นะความหวังทั้งมวลของแกจึงทุ่มเทมาให้ลูกสาวคนเล็กเต็มที” (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 11)

กล่าวได้ว่า ‘ความภาคภูมิใจ’ ในตัวลูกสาวดังกล่าว คือความภาคภูมิใจด้วยเหตุผลที่ว่าลูกสาวของตนนั้นมีความงามมากพอจะเลือกผู้ชายที่มีฐานะชาติตระกูลที่ดี ซึ่งจะนำมาสู่การยกระดับทางเศรษฐกิจไปพร้อมกับการเชิดหน้าชูตาวงศ์ตระกูล กลายเป็นความกดดันแก่ลูกสาวจนลูกสาวคนเล็กหนีไปในที่สุด เช่นเดียวกับนวนิยายส่วนใหญ่เรื่องอื่น ๆ ของมาลา คำจันทร์ ที่ท้ายที่สุดแล้วจะยอมกดขี่ความต้องการเพื่อทำตามความปรารถนาของพ่อแม่ แม้ว่าความกดดันที่มีต่อหญิงล้านนาในบทบาทของลูกสาวดังกล่าวนั้น บางคราวอาจนำมาสู่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากครรลองของสังคม แต่ตัวละครหญิงที่เลือกจะไม่ทำตามความต้องการของครอบครัวนั้น ก็ต้องพบกับความล้มเหลวในชีวิตหรือมีความตายเป็นจุดจบด้วยเช่นกัน แม้จะมีบางเรื่องที่ตัวละครหญิงซึ่งแหวกชนบสังคัมและความปรารถนาของครอบครัวแต่ไม่พบจุดจบที่เลวร้ายก็มีอย่างเช่น แก้วเฮือนในนวนิยายเรื่อง *เขี้ยวเสือไฟ* ของมาลา คำจันทร์ ทว่าเธอก็ไม่ได้การยอมรับอย่างเต็มใจนักจากพ่อแม่ญาติพี่น้องในครอบครัวของเธอเนื่องจากความปรารถนาเป็นพรานป่าและพยายามฝึกฝนตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถเยี่ยงผู้ชายนั้น เป็นภาพที่ขัดกับจารีตความเป็นหญิงของแม่หญิงล้านนา ซึ่งแม่ของเธอพยายามอบรมสั่งสอนและคาดหวังให้ลูกสาวประพฤติปฏิบัติตามจารีตแห่งหญิงล้านนา ดังนั้น ในตอนท้ายของเรื่องเมื่อแก้วเฮือนเติบโตเป็นสาวขึ้น แม่จึงพยายามฝึกให้เธอทอผ้าและเข้าครัวปรุงอาหาร เพื่อฝึกทักษะการเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีควบคู่กับความใจกล้าสามารถแบบชายฉกรรจ์ ดังที่แก้วเฮือนปรารถนาด้วยเช่นกัน

ขณะที่นวนิยายเรื่อง *วันเวลาแสนงาม* ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ที่สะท้อนเรื่องราวของครอบครัวล้านนาในยุคร่วมสมัยที่แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปแต่ความคาดหวังต่อลูกสาวให้มีพฤติกรรมทางเพศ ตามครรลองก็ยังคงเป็นไปอย่างเหนียวแน่น ขณะเดียวกันความขัดแย้งจากแรงกดดันดังกล่าวก็ทวีความรุนแรง

ยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน ดังตอนหนึ่งที่ทิมกับแม่พูดกันเรื่องหลานสาวคนหนึ่งทีหนีออกจากบ้านไปกับผู้ชายต่างถิ่น “อ้อ พี่จันทร์แจ่มแต่งงานแล้วไซ้ใหม่” “ถ้ามันแต่งงานก็ดีนะสิ แต่มีมันเล่นหนีไปเลย” แม่พูด มองหน้าผม (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2528, หน้า 59) เช่นเดียวกับอีกตอนหนึ่งที่หญิงสาวที่ทิมแอบชอบถูกแม่ทุบตีอย่างหนักหลังจากไปเที่ยวเล่นซอญจรรย์ยานกับตน “จำเอาไว้ ทีหลังอย่าทำตัวอย่างนี้อีก บอกก็ครั้งแล้วว่าอย่าไปยุ่งกับพวกผู้ชาย...จำไว้ๆ” เป็นเสียงแม่เธอตวาด พร้อมกับหวดไม้เรียวควบ ๆ” (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2528, หน้า 152) การที่ทั้งมาลาและพิบูลศักดิ์นำเสนอความขัดแย้งของผู้หญิงล้านนาโดยเฉพาะในบทบาทการเป็นลูกสาวที่ต้องแต่งงานออกเรือนและมีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมนั้น นัยหนึ่งอาจช่วยสะท้อนให้เห็นความตึงเครียดในอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนาที่ผู้หญิงล้านนาต้องเผชิญ ขณะเดียวกันก็เป็นการเน้นย้ำอยู่ในที่ว่าหากต้องการจะเป็นผู้หญิงล้านนาที่ดีและมีชีวิตบั้นปลายที่เป็นสุขนั้น การปฏิบัติตามครรลองของสังคมและความคาดหวังของพ่อแม่ก็คือบทบาทสูงสุดที่แม่หญิงจะต้องยึดถือนั่นเอง

1.2 แม่หญิงล้านนาในฐานะภรรยาที่ดี

นอกจากอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาจะถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเป็นลูกสาวที่ดีแล้ว นักเขียนยังนำเสนอผ่านการเป็นภรรยาที่ดีด้วยซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งในมิติความเป็นหญิงล้านนาแต่ก่อนที่จะเริ่มต้นการเป็นภรรยาที่ดีจะพบว่า ค่านิยมของคนล้านนามักผูกโยงเข้ากับเรื่องรูปร่างหน้าตาที่สวยงามตามคุณลักษณะของหญิงล้านนา ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ไพร่อำพราง* ซึ่งพรรณนาถึงความงามของตัวละครเอกชื่อแสงหุงไว้ว่า “แสงหุงผู้นี้ส่อเค้าว่าจะงามปราบตัวปราบแดนไปกายภาคหน้า อายุ 16 แต่เลือดฝาดบ่มหน้าออกเนื้อชมพู คิ้วเรียงโค้งดั่งงดัดฝ้าย ผมยาวเก็บเกลี้ยงเป็นมวยดำขลับ ปากเป็นสีเรือดั่งกลีบดอกบัว หลังไหลแขนแมนและอกเอวกันย้อยได้รูปกันหมด” (มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 41) จากตัวอย่างเห็นได้ว่าการมีรูปลักษณ์หรือ “คุณสมบัติ” ที่พร้อม ต่อการเป็นภรรยาตามค่านิยมของสังคม ผู้แต่งมักประกอบสร้างให้แม่หญิงล้านนาเป็นผู้มีรูปลักษณ์งดงามอรชรเป็นไปตามอุดมคติของสังคม เช่นเดียวกับตอนหนึ่งจากนวนิยายเรื่อง *ไอ้ค่อม* ที่ผู้เป็นแม่กล่าวถึงลูกสาวว่า “อีหล้าดีแต่งาม แก่คิด วัน ๆ มันเอาแต่ทำตาปรอยอยู่หน้ากระจก การงานอะไรก็เกียจคร้านไปเสียหมด นี่ถ้ามันรูปร่างเสียอย่างแล้ว แก่เชื่อว่าคงไม่มีบ้านใครรับมันเป็นลูกสะใภ้ แต่นั่นแหละ นารีมีรูปเป็นทรัพย์ โบราณว่าไว้อย่างนั้น” (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 20)

แม้ผู้เป็นแม่จะกังวลใจในความประพฤติกของลูกสาว ทว่าความงามหรือรูปลักษณ์ภายนอกที่สดใสก็ทำให้สามารถเบาใจได้บ้างว่าลูกสาวจะมีสามีในที่สุด อย่างไรก็ตามแม้ความงามจะเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของผู้แต่งพยายามสร้างให้แก่แม่หญิงล้านนา แต่ไม่ได้หมายความว่าความงามภายนอกจะเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของผู้หญิงโดยเฉพาะในฐานะภรรยา เนื่องจากสังคมล้านนานั้น ให้ความสำคัญกับการปรนนิบัติครอบครัวและความขยันขันแข็งของหญิงสาวควบคู่กันไป เช่นในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง *ดาบอุปราช* ที่เล่าเรื่องแม่ผู้ทำงานหนักและดูแลครอบครัวอย่างเต็มที่จนความงามทางกายถดถอยลงไป “ตัวตนแม่นั้นไม่สูงใหญ่นัก แต่ก่อนแม่ก็คงหมดใหม่ใสงามพอตัว แต่ตอนนี้แม่ไม่ค่อยงามแล้ว หน้ากร้าน คิ้วเหลือง ผมเคยดำกลับแตกแดงเพราะตากแดดตากลม แม่ชอบเกล้าผมเป็นมวยใหญ่ที่ท้ายทอยแล้วเอาหวีเขาควยลับคาไว้ แม่ชอบเก็บดอกแก้ว ดอกจำปา ดอกมะลิ หรือดอกอะไรก็ได้ที่มันหอม เหน็บไว้ที่มวย ไม่ได้เห็น

ที่ห้อย่างทางภาคกลาง แม่ชอบใส่เสื้อย้อมครามอย่างที่เราเรียกว่า ผ้าหม้อห้อม เป็นเสื้อแขนยาวถึงข้อมือ ชอบใส่ชิ้นสีน้ำตาล สีดำ เสื้อผ้าพ่อแม่มีไม่มากนัก เสื้อผ้าใครต่อใครก็มีไม่มาก แม้ว่าเสื้อผ้าหายาก ใช้ได้ดี เอาได้ตามหัวไร่ปลายสวนอย่างผักไม้ แม่เล่าถึงขบวนการปั่นฝ้ายทอผ้าย้อมครามจากยวงฝ้ายบนต้นกว่าจะมา เป็นแผ่นผ้าคร่ำใบคูดุ้งยากซับซ้อนนัก” (มาลา คำจันทร์, 2541, หน้า 17) ขณะที่นวนิยายและเรื่องสั้น อื่น ๆ ของ มาลา ที่ใช้ฉากหลังเป็นสังคมล้านนาอิงตามความเป็นจริง คุณสมบัติหรือบทบาทความเป็น ภรรยาที่เปรียบตั้งอัตลักษณ์สำคัญของความเป็นผู้หญิงล้านนานั้นกลับเป็นคุณสมบัติด้านความประพฤติที่ ต้องเคารพเชื่อฟังสามี และคอยเกื้อหนุนส่งเสริมในการทำมาหากินเป็นหลัก ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง บ้านไร่ชายดง ที่แสดงวิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติระหว่างสามีภรรยา “เข้าไปเอามีดน้อยจะเดินลงกระไดหน้า แต่แล้วนางชะงัก ผัวนางลับมีดขลากๆ อยู่ตีนกระได เดินลงไปเท่ากับเอาตีนขึ้นกรายหัวผัว ผัวนุ่งผู้หญิง เป็นของต่ำ เป็นอัปรีชัมคุมผัว นางกลับไปลงกระไดหลังเพื่อปาดบอนบุกบอนมีมากมายที่ฝังห้วย หมูกิน ได้คนก็กินได้” (มาลา คำจันทร์, 2534, หน้า 23) ตัวอย่างข้างต้น ชี้ให้เห็นความประพฤติที่พึงปฏิบัติอย่าง หนึ่งของภรรยาต่อสามีคือ การระมัดระวังกิริยาที่อาจเป็นการ “ข่มผัว” ตามความเชื่อของล้านนาที่มองว่า ผัวนุ่งผู้หญิงเป็นของต่ำที่ทำให้คาถาอาคมของผู้ชายเสื่อมลงได้ ภรรยาจึงไม่อาจเดินลัด เดินข้ามบริเวณ ที่สามีนั่งอยู่ได้ และต้องเลี่ยงไปเดินทางอื่น ทั้งยังต้องมีบทบาทในการช่วยสามีทำมาหากินด้วยการไปเก็บ ผักหาวัตถุดิบมาทำอาหาร

การ “ข่มผัว” ที่หญิงชาวล้านนาพึงระวังนั้นไม่ได้มีเพียงการนำข้าวของเครื่องใช้ของผู้หญิง ไปปะปนหรือย่ำกรายในบริเวณของผู้ชายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงท่าทีการแสดงออก การพูดคุยที่จะต้องไม่ “ข่มผัว” ด้วยการต่อล้อต่อเถียงหรือพูดจากรุนแรง แม้จะไม่พอใจสามีของตนก็ตาม ดังเช่นนางอินคำจากนวนิยายเรื่อง บ้านไร่ชายดง ตอนหนึ่ง “ท้อง?” ฝ่ายผัวทวนเสียงดังๆ “สุท้องได้ไงอินคำ อายุปูนนี้แล้ว” “ข้าจะไปรู้เระอะ” นางอินคำค้อนสะบัดๆ อยกย่อนว่าไม่ยากให้ข้าท้องแล้วสูนอนกับข้าทำไม แต่พ่อแม่ สั่งสอนมาไม่ให้ล่วงเกินผัว (มาลา คำจันทร์, 2534, หน้า 19) ทั้งนี้การเคารพบนอบและระมัดระวังกิริยา ในฐานะภรณยานั้น ยังรวมไปถึงการระมัดระวังกิริยาและปรนนิบัติพ่อแม่สามีไม่ต่างจากพ่อแม่ของตนเอง ดังปรากฏ ในนวนิยาย เรื่อง ไพรอำพรวาง ตอนที่แสงหุงกับแม่คุยกันหลังแสงหุงแต่งงานเข้าบ้านพรหมลือได้พักหนึ่ง โดยแม่ได้เสนอแนะให้นางปฏิบัติตนรับใช้สามีและพ่อแม่ของสามีอย่าขาดตกบกพร่องรวมถึงห้ามต่อล้อต่อเถียงสามี

คำสอนที่แม่มีต่อแสงหุง จะสามารถสรุปได้เป็นอย่างดีถึงอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนา ในฐานะภรรยา ที่ต้องปรนนิบัติเชื่อฟังสามี รู้จักอดทน รู้ปรนนิบัติพ่อแม่สามี ซึ่งนัยหนึ่งมาจากความเชื่อ และค่านิยมล้านนาที่เชื่อว่าเกิดเป็นหญิงต้องพึ่งแรงชายเสมอ ทำให้เพศชายนั้นดูเหมือนจะเป็นฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าหญิงอยู่ตลอดเวลาและเน้นย้ำอัตลักษณ์ความเป็นชายล้านนาที่มีสำนึกเรื่องเพศเหนือกว่า ฝ่ายหญิงให้เข้มข้มขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าท่าทีระหว่างหญิง-ชายล้านนา ที่เป็นคู่ครองกันนั้นก็มิมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยอย่าง “ผัวหาบ-เมียคอน” ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำมาหากินไปด้วยพร้อม ๆ กัน เช่นตอนหนึ่งจากนวนิยายเรื่อง บ้านไร่ชายดง ที่หนานแก้วรำพึงถึงภรรยา

ของตนว่า “เครื่องจักสานคู่นี้ไม่ได้นำมาแต่บ้านทุ่ง มือต่างหากที่เอามา มีนางอินคำแม่สาวกร้าน ไม่สวยไม่งาม แต่เป็นมือที่จับจอบจับเซิม มีนางมีค่า หนานแก้วยอมรับหน้าขึ้นว่าเครื่องหนึ่งขงไร่เกิดแต่มีนางอินคำ” (มาลา คำจันทร์, 2534, หน้า 33) เช่นเดียวกับพ่อเฒ่าจากเรื่อง *ไอ้ค่อม* ซึ่งรำพึงถึงแม่เฒ่าที่จากไป แม้ว่าตอนที่แม่เฒ่ามีชีวิตอยู่ตาเฒ่าจะมีท่าที่ขมกรรยาและทำตัวเหนือกว่าภรรยาอยู่เสมอก็ตาม “แวบหนึ่งพ่อเฒ่าคิดถึงเมียคู่ยาก ขาดแม่เฒ่าไปแล้ว ภาระการหุงหาอาหารก็ตกเป็นภาระของแก หวังจะฝากท้องกับไอ้ค่อมหรือ ไอ้ค่อมก็เหมือนคนปัญญาอ่อนไม่มีหัวพลิกแพลงนั่นๆ นี่ๆ เลย ครั้งหนึ่งพ่อเฒ่าเคยให้มันแกวหนังหมู ปรากฏว่าหนังหมูของมันเหนียวเหมือนหนังเกือก แต่นั้นมาแกเลยเข้าครัวเอง และก็ได้รู้ว่างานครัวนั้นไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ อย่างที่เคยรู้สึกเลย” (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 122) ดังนั้นในการครองเรือนของชาวล้านนา แม่ผู้หญิงจะดูเหมือนมีที่ท่าที่ถูกกดขี่อยู่ใต้การนำของผู้ชาย แต่ในความเป็นจริงแล้วภายใต้ความสัมพันธ์นั้นก็ไม่ได้ผูกขาดการเป็นผู้นำ - ผู้ตามอย่างเด็ดขาดเสียทีเดียว หากแต่เป็นการจัดสรรต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้เหมาะสมตามสถานการณ์ ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดอีกครั้งในหัวข้อเพศสถานะและการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมล้านนาผ่านประเด็นหญิงผู้ทรงอำนาจ ผู้นำอาภรณ์ และผู้ถูกลงทัณฑ์

1.3 แม่หญิงล้านนาในฐานะมารดาที่ดี

ความเป็นแม่หรือการเป็นมารดาเป็นอีกหนึ่งในอัตลักษณ์หญิงล้านนาที่ถูกประกอบสร้างขึ้นของนักเขียนล้านนาเนื่องจากเป็นอัตลักษณ์ที่สนับสนุนและส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นลูกสาวที่ดีหรือความเป็นหญิงล้านนาที่ดี หรือแม้กระทั่งความเป็นชายล้านนาที่ดี เนื่องจากมารดาหรือแม่คือผู้อบรมสั่งสอนและคลุกคลีกับลูกชายลูกสาวในวัยเด็ก โดยเฉพาะกับลูกสาวที่จะต้องเลี้ยงดูผูกพันจนถึงวัยสาว ขณะที่ลูกชายนั้นจะเริ่มแยกตัวไปฝึกทักษะการใช้ชีวิตรวมถึงความเป็นชายกับพ่อ แม่นั้นจะคอยฝึกฝนทักษะการบ้านการเรือน และอบรมกิริยาของลูกสาวตลอดจนพฤติกรรมทางเพศให้เป็นไปตามครรลองของสังคม ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ลูกข้าวนึ่ง* ว่า “คำทิพย์ฝึกทักษะการทอผ้าโดยมีแม่เป็นครู ลำดับชั้นของครูสืบสายกันลงมายาวเหยียด ครูฝ่ายหญิงเป็นผู้ทรงวิชาความรู้ของฝ่ายหญิง เช่น การทอผ้า การเย็บสอย การทำอาหารเป็นต้น ครูฝ่ายชายเป็นผู้ทรงความรู้ฝ่ายชาย เช่น เชิงมีด เชิงมือ การไถนา การตีเหล็กและการทำงานหากินอื่น ๆ เป็นต้น” (มาลา คำจันทร์, 2554, หน้า 105) เช่นเดียวกับแม่ของแสงหุงจากเรื่อง *ไพร่อำพราง* ที่คอยอบรมสั่งสอนให้ลูกสาวระมัดระวังกิริยาอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ “อีผู้ี้ เป็นแม่ย่าแม่หญิงรุ่มร่ามไม่ลำรวมผีเรือนจะตำหนิ ระวังปากระวังคำไว้บ้าง รักใคร่ซึ้งโดยย่อ ออกปากมากนัก เก็บไว้แต่ในใจจึงเหมาะจึงควรจำไว้นะเอ็ง” (มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 338) เช่นเดียวกับอีกตอนหนึ่งที่นางกล่าวกับลูกสาวว่า

“แสงหุงเอ็งบอกแม่ตามชื่อ พรหมลือผิตผีเอ็งใหม่ มันกอดพันพันเพื่อเอ็งใหม่”

“เปล่าจ๊ะแม่”

“ดีแล้วลูกแม่ อย่าได้แตะเนื้อต้องตัวกันเด็ดขาด แค่ปลายก้อยก็ผิตผีแล้ว ระวังไว้เถอะ ผู้หญิงใจง่ายให้ชายผิตผี ผีเชื้อเลือดเรือน ผีอารักษ์ เลื้อบ้านจะซัง จะแข่งผี

หยาบปากกล่าวหลายจะปองกินหัว แล้วจะกลายเป็นผิดรีตผิดรอยอย่างอีหลง
ห้องไล่ขึ้นมาหาพ่อไม่ได้ก็อยู่เป็นคนไม่ได้ ถึงมันไม่ผูกคอตาย ผีหลวงหลายก็จะเอา
ตายสักวัน”

(มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 125)

จากตัวอย่างชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็คำสอนเกี่ยวกับความประพฤติทั่วไป หรือแม้กระทั่งคำสอน
เกี่ยวพฤติกรรมทางเพศต่างล้วนผูกโยงเข้ากับความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและรีตรอยของสังคมทั้งสิ้น
บทบาทของแม่ในสังคมล้านนาจึงไม่เพียงมีบทบาทเฉพาะสั่งสอนความประพฤติ แต่ยังมีสำคัญในการ
ปลูกฝังสำนึกความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นความเชื่อสำคัญของล้านนาไปด้วยพร้อมๆ กันด้วย และ
ผลของการอบรมสั่งสอนนี้ก็จะย้อนกลับออกมาผ่านพฤติกรรมของหญิงล้านนาส่วนใหญ่ ดังปรากฏใน
นวนิยายเรื่อง *สร้อยสุคันธา* ว่า “พี่เป็นคนหามา แม่ข้าสอนว่าผู้หาควรได้กินก่อน” (มาลา คำจันทร์,
2552, หน้า 74) และ “รับมะตุมทุบแตกมาควักกินเนื้อ เคี้ยวเอื้องเอื้องข้าตั้งคำแม่สอน เป็นสาวเป็นนาง
อ้าปากเคี้ยวข้าวให้ท่านเห็นฟันไม่ดี กินโสกกินฮากเสียดังจวกจากเหมือนหมูก็ไม่ดี” (มาลา คำจันทร์,
2552, หน้า 75) เห็นได้ว่าพฤติกรรมอันสำรวมของหญิงชาวล้านนานั้นมักถูกอ้างถึง “คำแม่สอน” อยู่เสมอ
ซึ่งช่วยเน้นย้ำให้เห็นถึงบทบาทของความเป็นแม่ที่มีส่วนช่วยในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ความเป็นหญิง
ล้านนาอย่างมีนัยสำคัญเสมอมา

2. อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนา: หญิงผู้ธำรงพุทธศาสนาและความเชื่อผีบรรพบุรุษ

ไม่เพียงแต่รูปลักษณ์และความประพฤติที่ต้องเป็นไปตามจารีตเท่านั้น อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนา
ที่ถูกสร้างขึ้นในวรรณกรรมของนักเขียนล้านนายังถูกสร้างให้ผูกโยงเข้ากับบทบาทพื้นที่สาธารณะ ซึ่งในที่นี้
หมายถึง การที่แม่หญิงล้านนาได้แสดงออกถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในชุมชนหรือสังคมผ่านเรื่องพุทธ
ศาสนาและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนหลากหลายกลุ่ม หลากหลายอายุ เพศและวัยมี
ปฏิสัมพันธ์กัน เนื่องจากวัฒนธรรมล้านนาเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม
ทางพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น อัตลักษณ์หนึ่งที่สำคัญของหญิงล้านนาจึงผูกโยงเข้ากับบทบาท ในการ
ทำนุบำรุงพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน
ประเพณี พิธีกรรม รวมไปถึงการส่งต่ออุดมการณ์ความเชื่อแก่ครอบครัวและบุตร โดยในวรรณกรรมของ
มาลา คำจันทร์และพิบูลศักดิ์ ละครพล มักสอดแทรกและนำเสนอภาพผู้หญิงล้านนาตามอุดมคติที่ต้องมี
วัตรปฏิบัติที่ดีในทางพุทธศาสนาและทางความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ไพร
อำพรราง* ตอนหนึ่งว่า

“สองแม่ลูกจุดเทียนคู่หนึ่ง นางมอนคำว่าคำไหว้พระอรหังสัมมาและอิตปิโส
พร้อม ๆ ลูกสาว คำไหว้พระมีแบบแผนดีเป็นบาลีโบราณหิมพานต์ นอกฟ้าคำไหว้ผี
ไม่มีแบบแผนคล่องคำกำหนดไว้ กระนั้นแสงคำก็ว่าได้คล่อง เธอเองเป็นลูกสาวคน

ที่สองของพ่อแม่ พี่ชื่อบัวผาแตกเรือนไปแล้ว พี่ได้คำไหว้พระไหว้ผีถูกต้องคล่อง
แม่นไปแล้ว ต่อไปเธอต้องสืบเชื้อสายบรรพบุรุษเหมือนที่แม่สืบมา และเหมือน
ที่พี่สืบไป”²

(มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 68)

เห็นได้ว่าในบริบทของความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาของล้านนา ผู้หญิงถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะโยมอุปัฏฐาก ผู้ดูแลเรื่องข้าวปลาอาหาร การถวายทานและการบูชาพระพุทธรูปพร้อมกับการบูชาผีบรรพบุรุษในครัวเรือน ขณะที่ผู้ชายจะมีบทบาทในการสืบทอดพุทธศาสนาผ่านการบวช หรือลงแรงสร้างศาสนสถานจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงล้านนานั้นเปรียบเสมือนผู้อยู่เบื้องหลังที่ช่วยค้ำจุนพุทธศาสนาควบคู่ไปกับผู้ชายล้านนาที่ค้ำจุนพุทธศาสนาในเบื้องหน้าผ่านการบวช โดยในวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์นั้น มักนำเสนอฉากที่แม่หรือหญิงสาวในครอบครัวจะเป็นผู้รับหน้าที่เตรียมข้าวปลาอาหารและเตรียมสำรับบูชาพระพุทธรูปควบคู่ไปกับการบูชาผีบรรพบุรุษในบ้านเสมอ เช่น จาก นวนิยาย เรื่องดาบอุปราช “เมื่อยมือไหว้สาแม่อินคำกระตูดำรับรูปเทียนจากมือลูกแล้วหลับตาขมุบขมิบ พุทธบูชาธัมมบูชา สังฆบูชา ปูชาทานัง นิพพานัง ปรมัง สุขัง แม่ถอดแว่นตา ปักรูป ติดเทียน ก้มกราบนอนน้อมต่อรูปแทนองค์พระบรมศาสดา” (มาลา คำจันทร์, 2541, หน้า 208)

การที่ผู้หญิงล้านนามีบทบาทในการค้ำจุนพุทธศาสนาในทางพิธีกรรมและเตรียมเครื่องกราบไหว้บูชา นำมาสู่การน้อมนำศาสนาพุทธมาอยู่ในวัตรปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยโดยปริยาย ทำให้แม่เมื่อผู้หญิงล้านนาต้องไปอยู่ต่างบ้านต่างเมืองหรือตกอยู่ในสถานการณ์อันยากลำบากแต่การไปวัดและการทำบุญก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่จะละเสียไม่ได้ เช่นในนวนิยายเรื่อง ดาบอุปราช ตอนหนึ่งที่ว่า “อีแม่ใครไปวัด” แม่ถอนใจ “หลายศีลแล้วไม่ได้เข้าวัด” (มาลา คำจันทร์, 2541, หน้า 61) เช่นเดียวกับคำขึ้นจากเรื่อง หัวใจพระเจ้า ที่แม่จะหลงเข้ามาในเมืองต่างมิติ เธอก็ยังคงมีใจอยากไหว้พระทำบุญ “นางจะใส่บาตรไหม” นางรับใช้ผู้หนึ่งถามขึ้น “ข้าจะไปบอกเขาโรงครัวเตรียมข้าวปลาให้สุ” “มีพระด้วยหรือเมื่อนี้” “มี” “ดีแท้ ๆ แต่ออกบ้านข้าก็ห่างวัดวา ห่างศาสนาพระเจ้า วันนี้ได้ใส่บาตรพระ ข้าดีใจแท้ๆ” (มาลา คำจันทร์, 2550, หน้า 407) กล่าวได้ว่า การให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาผ่านความประพฤติกองตัวของตัวละครหญิงเหล่านี้ ทำให้แม่จะไม่มีการบังคับสอนสั่งในวรรณกรรมตรงๆ ก็ทำให้ผู้อ่านรู้สึกร่วมและซึมซับอุดมคติความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของผู้หญิงล้านนาในฐานะอัตลักษณ์หนึ่งที่สำคัญไปโดยปริยาย

นอกจากเป็นผู้ธำรงพระพุทธศาสนาแล้ว อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนายังเชื่อมโยงเข้ากับการ เป็นหญิงที่มีพันธกิจเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษและประเพณีตามมรดกของสังคม เหตุที่นักเขียนล้านนาต่างมุ่งนำเสนอให้เห็นอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาเชื่อมโยงเข้ากับความเชื่อดังกล่าวนี้นี้ คงสืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่า ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ชุมชนใด ๆ มักมีกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียมบางอย่างที่

² การเน้นข้อความของผู้วิจัย

คอยกำกับวิถีชีวิตของผู้คนเพื่อควบคุมให้ชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ สงบสุขอยู่เสมอ เช่นเดียวกับสังคมล้านนา ซึ่งเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนในชุมชน ไร้รอยหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่ถูกละเลยไว้จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนให้ความสำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไร้รอยหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ดังตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง คีตา ลาวู ที่หนุ่มสาวต้องออกเดินทางกลางป่าไปด้วยกัน

“สูมากินข้าวกับพวกพี่ชายทั้งหลายเถอะ นะที” มาโซลบอก นะทีสายหน้า
 “ข้าเป็นหญิง ข้าไม่ควรกินข้าวร่วมกับชาย พวกพี่ก็รู้”
 “แต่เวลานี้เราไม่ได้อยู่เรือน” โทซี้ใช้ก้างออกจากเนื้อปลา “ผีเรือนไม่ว่าอะไร
 หรอก สุรอกินที่หลัง ระวังปลาจะเหลือแต่ก้าง”

(มาลา คำจันทร์, 2546, หน้า 55-56)

แม้ชนเผ่า คีตา ในเรื่อง คีตา ลาวู จะเป็นชนเผ่าที่มาลาสมมุติขึ้น แต่บทสนทนายระหว่างมาโซล โทซี้กับนะที หญิงสาวที่ติดตามกลุ่มผู้กล้ามา สะท้อนให้เห็นธรรมเนียมที่คล้ายกับอัตลักษณ์ของหญิงในสังคมล้านนา คือ ต้องกินข้าวที่หลังชาย ตื่นก่อนนอนที่หลังผู้ชายและเป็นผู้ดูแลการบ้านการเรือนให้สะอาดเรียบร้อย ทั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงจุดเด่นอย่างหนึ่งที่คล้ายกับสังคมล้านนาคือการควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงผ่านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ ของมาลา คำจันทร์ ที่นำเสนอภาพของหญิงล้านนาที่ยึดมั่นเพียรและเชี่ยวชาญในการบ้านการเรือน ขณะเดียวกันก็ประพฤติตนตามไร้รอยของชุมชนอย่างเคร่งครัดผ่านตัวเอกหญิงหรือนางเอกของเรื่องเช่นในนวนิยายเรื่อง *สร้อยสุคันธา*

“ฝ่ายคำคิดอ่านตามจริตคลองแม่หญิงยุคนั้น หญิงอยู่บ้านเปล่าดายผีเรือนไม่
 ขอบดูแต่ซ่องปากแตกโดกตกโด้งดังอย่างเทียมต่ายรู้จักทอผ้า เอี่ยมเพี้ยมเงียบ
 หงิมอย่างฝ่ายคำยังไม่ควรอยู่ตายเป็นอย่างยิ่ง เมื่อกาบคำชักชวนทอผ้าจึงดีใจ”

(มาลา คำจันทร์, 2552, หน้า 152)

จะเห็นว่ามาลาได้ชี้ให้เห็นอัตลักษณ์สำคัญของผู้หญิงล้านนาในแง่การทำงานและหัตถการฝีมืออย่างขยันขันแข็ง เช่นเดียวกับนวนิยายเรื่อง *วันเวลาแสนงาม* ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ที่มุ่งเสนอภาพของตัวละครหญิงที่ขยันขันแข็ง รวมกลุ่มกันทำงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมล้านนา เช่น “ตอนกลางคืนหน้าหนาวนั้น มีงานการให้สาว ๆ ทำไม่ขาดมือทั้งงานแกะหอม แกะกระเทียม บั่นฝ้าย กรอผ้า หรือซอຍบายาสูปเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุยศึกษาอุปนิสัยใจคอ อันจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกคู่ครองในภายหน้า” (พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2528, หน้า 56)

วัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในพื้นที่สาธารณะของแม่หญิงล้านนาดังกล่าว ไม่เพียงแต่เป็นวัตรปฏิบัติที่สื่อถึงอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงที่ขยันขันแข็งเท่านั้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหาคู่และเกี่ยวพาราสี รวมไปถึงวัฒนธรรมของชุมชนที่หญิงสาวแต่ละบ้านจะมาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและคอยสอดส่องพฤติกรรมกันและกันในชุมชนให้ดำเนินไปตามวิถีตรอยของชุมชนผ่านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่เป็นทั้งอัตลักษณ์สำคัญของล้านนาและเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมผู้คนในพื้นที่สาธารณะยิ่งไปกว่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าวิถีตรอยรวมไปถึงความเชื่อผีบรรพบุรุษนี้จะเป็นวัฒนธรรมร่วมที่คนในชุมชนล้านนาทุกคนยึดถือ ทว่าผู้หญิงล้านนากลับเป็นเพศที่มีวัตรปฏิบัติแอบอิงอยู่กับคำสอนและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมากกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความประพฤติทางเพศ ซึ่งความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษในล้านนานั้นนำมาสู่ข้อกำหนดและข้อห้ามมากมายที่ควบคุมความประพฤติของผู้หญิงล้านนาไว้ ดังเช่นบทสนทนาระหว่างคำแก้วกับแสงพาต่อนหนึ่งจากนวนิยายเรื่อง *นางแก้ว*

“เอ็งชอบใครหรือ แสงพา ข้าจะเป็นนกให้”

“อีผีบ้า” แสงพาน้ำแดงเมื่อเพื่อนอาสาเป็นนกหรือแม่สื่อแม่ชัก

“กูเป็นสาวนะมีง หญิงสื่อชักชวนชายมันผิดจริตฝืนรอย คราวนี้ละมีงเอ๋ย ไม่เพียง ผีนางถ้าจะออกกินคน กูว่าสรรพผีจะรุมทั้งไถน้ำจางทั้งนั้นเลยมีง”

(มาลา คำจันทร์, 2548, หน้า 181)

ภายใต้บทสนทนาระหว่างหญิงสาวดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเชื่อต่อวิถีตรอยและผีบรรพบุรุษที่กลายมาเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมทางเพศให้ตัวละครหญิงนั้นต้อง ‘สำรวม’ และระมัดระวังพฤติกรรมทางเพศเนื่องด้วยความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะเห็นว่าความเชื่อดังกล่าวไม่ได้พ้นผูกอยู่ที่การลงโทษตัวบุคคลเท่านั้น หากแต่เป็นความเชื่อที่ผูกโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนในพื้นที่สาธารณะเอาไว้ เพราะนัยหนึ่งของการไม่ผิดจริตฝืนรายนั้นก็เป็นไปด้วยความเชื่อและความมุ่งหมายที่จะไม่สร้างความเดือดร้อนและภัยพิบัติสู่ชุมชนและคนในชุมชนนั่นเอง ขณะเดียวกัน วิถีตรอยและความเชื่อดังกล่าวก็กดข่มความต้องการและความปรารถนาของผู้หญิงล้านนาเอาไว้ไม่ให้เปิดเผยได้อย่างใจ ดังตอนหนึ่งใน *คีตา ลาวู* ที่บรรยายความรู้สึกของนุริยาซึ่งหนีมาอยู่กับชายคนรัก แต่ยังไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์กันได้ว่า “เธอเองก็อยาก อยากลิ้มรสลิ้มรสลับเข้ายวนที่ยากจะห้ามใจได้แต่ผีเรือนผีปู่ย่าบรรพบุรุษมาเข้าฝัน ผีทั้งหลายบอกว่าห้ามให้พ้นดวงคำเสียก่อน ค่อยมอบกายถวายตัวให้เจ้าผัวรัก” (มาลา คำจันทร์, 2546, หน้า 100) ทว่าขณะเดียวกัน หากหญิงสาวสามารถควบคุมความประพฤติของตนให้เป็นไปตามวิถีตรอยของชุมชนได้แต่โดยดี ความประพฤติดังกล่าวของเธอก็จะกลับกลายมาเป็นเครื่องสร้างความเชื่อมั่นจากผู้คนที่มีต่อตัวของเธอเอง และยังเสริมสร้างอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนาที่ดีที่ชุมชนยอมรับ เช่นตอนหนึ่งใน *สร้อยสุคันธา* ที่เทียมตา หญิงสาวชาวบ้านซึ่งตกหลุมรักขุนเมืองมักจะถูกกล่าวอยู่เสมอว่า “แต่ข้ามีว่องหนู” *เอามือระวงกลมคล้ายเส้นหญ้าถักที่ห้อยคอ “ข้าอยู่ข้ากินตามจริตตามคลองโบราณบ้านเมือง ข้าเป็นสาวไม่คบขู้สุ่*

ชาย ว่องหมูปกหม่อมคุมครองข้า ข้าไม่กลัว” (มาลา คำจันทร์, 2552, หน้า 60) หลังจากนั้นไม่นานเมื่อเทียมตากลายเป็นเมียน้อยของอุ่นเมือง ความภาคภูมิใจในตนเองและว่องหมูที่ปกหม่อมก็หายไปเพราะเธอเชื่อว่าการเป็นเมียน้อยอย่างผิดผีนั้นจะทำให้พลังอำนาจวิเศษเสื่อมฤทธิ์ “ข้าเป็นซู้กับพัวฝ่ายคำ มันผิดรีต เข้าป่าข้ากลัวเสือบ ตกน้ำข้ากลัวเงือกตอด ว่องหมูห้อยคอจะกลายเป็นชนหมูเปล่าตาย พี่รักข้าก็เวทนาข้าด้วยเถิด เอา จำบ้านกับแม่บุญทามาบอกกล่าวพ่อแม่ข้าเสีย” (มาลา คำจันทร์, 2552, หน้า 331)

จากตัวอย่างของเทียมตาข้างต้น เห็นได้ว่าการประพุดิตนตามริตรอยและความเชื่อเรื่องผีของบรรพบุรุษของผู้หญิงล้านนา นั้น เป็นอีกอัตลักษณ์สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างให้ผู้หญิงล้านนา มีภาพที่ใกล้เคียงกับอุดมคติของผู้หญิงที่ดี ซึ่งจะนำมาสู่การยอมรับและความเชื่อถือในพื้นที่สาธารณะ รวมไปถึงการยอมรับนับถือในตนเองเมื่อเกิดการทำผิดรีตผิดรอยขึ้น หญิงสาวล้านนาจึงต้องรีบแก้ไขและขอขมาอย่างถูกต้องเพื่อไม่ให้ถูกติฉินนินทาและถูกลงโทษจากผีบรรพบุรุษ แม้ว่าในบางคราวอัตลักษณ์ดังกล่าวจะมาเบียดขับหรือกดดันให้ผู้หญิงล้านนาไม่สามารถแสดงออกถึงตัวตนตามใจปรารถนาได้เท่าที่ควรก็ตาม

3. อัตลักษณ์แม่หญิงล้านนา: หญิงผู้ทรงอำนาจ ผู้นำอาถรรพ์ และผู้ถูกลงทัณฑ์

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นในส่วนของอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาในมิติความเป็นภรรยาว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาย - หญิงในล้านนา นั้น ไม่ได้ผูกขาดตายตัวความเป็นผู้นำหรือผู้ตามไว้ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยสิ้นเชิง ทว่ากลับมีความสลับซับซ้อนของการต่อรองและปรับความสัมพันธ์ให้เหมาะสมตามสถานการณ์อยู่เสมอ ดังนั้นในหัวข้อนี้จึงเป็นส่วนที่จะลงไปพิจารณาถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิงล้านนา ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงให้เห็นถึงประเด็นเพศสถานะและการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิงในล้านนาอันก่อให้เกิดการสร้างภาพแทนอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาในฐานะหญิงผู้ทรงอำนาจ ผู้นำอาถรรพ์ ขณะเดียวกันก็เป็นหญิงผู้ถูกลงทัณฑ์จากสังคมด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภายใต้อัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนา ผู้หญิงล้านนาต้องดำรงอยู่ในบทบาทและสถานะอันซับซ้อนหลากหลายทั้งการเป็นลูกสาว ภรรยา หรือแม่ในครัวเรือน การเป็นหญิงสาวผู้เพียบพร้อมซึ่งต้องสำรวมกายใจในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการต้องเป็นผู้นำในพื้นที่สาธารณะในมิติทางพิธีกรรมและศาสนา ดังนั้น สภาวะอันทับซ้อนกันเหล่านี้ทำให้อำนาจของผู้หญิงล้านนาเลื่อนไหลไปมาระหว่างการเป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้นำอาถรรพ์ และผู้ถูกลงทัณฑ์

3.1 แม่หญิงล้านนา หญิงผู้ทรงอำนาจ

ดินแดนล้านนาเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยความเชื่อซึ่งผนวกรวมกันกับชีวิตประจำวันอย่างแยกจากกันไม่ขาดและพิธีกรรมความเชื่อเหล่านี้มักถูกผูกโยงกับหญิงล้านนาอย่างมีนัยสำคัญในฐานะตัวแทนผู้ประกอบพิธีกรรม หรือเป็นผู้สื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ วรรณกรรมของมาลา คำจันทร์จึงมักมีการนำเสนอเรื่องราวที่อิงแอบไปกับความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติและพิธีกรรมของล้านนา โดยมักนำเสนอผ่านตัวละครหญิงที่มีบทบาทเป็นสื่อกลางพิธีกรรมอยู่เสมอ เช่นในนวนิยายเรื่อง *ดาบราชบุตร* ที่นำเสนอเรื่องของม้าสีสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษในหมู่บ้าน

ป่าแก้วเป็นม้าขี่หรือร่างทรงของเจ้าราชบุตรมาโดยตลอด ดูเหมือนจะเป็นมาแต่ยามสาวอายุ 20 ป่าบอกว่ป่าค้นพบทางบุญ ค้นพบทางดี ไม่กลางแคลงสงสัยอันใดสักอย่าง ขอทอดตัวรับใช้อารักษ์หลวง ไปจนกว่าท่านจะละวาง

“เป็นม้าขี่นี้ดีอย่างไร ป่า”

“ดีหลายอย่าง ได้ทำบุญสองชั้นนะเอ็ง อันหนึ่งคือทำบุญเข้าวัดอย่างคนทั่วไป อันหนึ่งคือได้รับใช้เจ้าราช ได้ผายโผดพี่น้อง เพื่อนบ้าน เวลาเดือดร้อนขึ้นมา เวลาบ้านเมืองยุ่งยาก ไม่มีใครอัญเชิญเจ้าราชลงได้ มีแต่ม้าขี่ผู้เดียว เป็นม้าขี่นะเอ็ง หากเป็นดี ๆ ไม่มีต่างพร้อยก็ไม่ต้องกลัวจะตกนรก ตายไปแล้วเจ้าราชท่าน จะมารับเรา ไปอยู่สวรรค์ ไปใส่ใจกวาดแผ้วพระเจ้าแก้วจุฬามณีอยู่บนสวรรค์กับท่าน”

(มาลา คำจันทร์, 2554, หน้า 36)

เรื่องเล่าของการเป็นม้าขี่เจ้าราชบุตรที่ผูกโยงเข้ากับการทำบุญและขึ้นสวรรค์ดังกล่าวไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นการผนวกรวมอย่างกลมกลืนระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างการทรงเจ้า ซึ่งเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของชาวล้านนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการสื่อและปลูกฝังโดยนัยว่าการเป็นม้าขี่หรือการเข้ามาเป็นตัวแทนพิธีกรรมความเชื่อเหล่านี้ จะนำมาสู่อำนาจและทางลัดในการเข้าถึงชีวิตหลังความตายที่สงบสุขของผู้หญิงล้านนาที่พิเศษกว่าการบำเพ็ญเพียรและการทำบุญของคนทั่วไป ซึ่งยิ่งตอกย้ำสถานะพิเศษของผู้หญิงที่เป็นม้าขี่ให้ขึ้นสู่สถานะที่เหนือกว่าผู้หญิงล้านนาทั่วไปหรือแม้กระทั่งผู้ชายบางคน เช่นเดียวกับอีกตอนหนึ่งที่ว่า “ไม่มีม้าขี่ ผีหลวงกับลูกหลานก็ติดต่อกันไม่ได้ คนเป็นม้าขี่มีบุญกว่าคนอื่นสองเท่า หนึ่งนั่นคือบุญในพระพุทธศาสนา อีกบุญคือได้รับใช้เจ้าราชอารักษ์ หญิงทั่วไปได้บุญทางเดียวแต่ม้าขี่ได้บุญสองทาง” (มาลา คำจันทร์, 2554, หน้า 237)

อันเนื่องมาจากความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนียวแน่นในใจของชาวล้านนาทั้งชายและหญิงทำให้ “ม้าขี่” ที่เป็นตัวกลางเชื่อมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับชุมชนนั้นเป็นบุคคลสำคัญในชุมชนล้านนาไปโดยปริยาย ขณะเดียวกัน ดังที่ป่าแก้วบอกว่ “หญิงทั่วไปได้บุญทางเดียวแต่ม้าขี่ได้บุญสองทาง” เนื่องจากผู้หญิงนั้นไม่สามารถบวชในพระพุทธศาสนาได้อย่างชาย หนทางสร้างกุศลเดียวจึงเป็นการคอยเกื้อหนุนคำจุนศาสนาผ่านการลงแรงจัดเตรียมสารับหรือช่วยเหลืองานพิธีกรรม การเป็นม้าขี่ซึ่งเป็นบทบาทที่แม้กระทั่งผู้ชายก็ไม่สามารถทำได้จึงกลายเป็นการเสริมบทบาทและคุณค่าของผู้หญิงล้านนา ที่เป็นม้าขี่ให้มีสถานะสูงขึ้นในสังคมซึ่งแม้แต่ผู้ชายก็ต้องยอมรับในอำนาจหรือบทบาทการเป็นผู้นำของผู้หญิงที่ผ่านการเป็นม้าขี่ ขณะเดียวกันความทรงอำนาจของผู้หญิงล้านนาในฐานะผู้นำทางพิธีกรรมก็นำมาซึ่ง “พื้นที่พิเศษ” ซึ่งผู้ชายไม่อาจล่วงล้ำเข้ามา ดังตอนหนึ่งในเรื่องสั้น “แม่ช่าง” จากรวมเรื่องสั้น *นาคบาท* ของ มาลา คำจันทร์ ที่ว่า “หมดการหมดงานพวกเอ็งแล้ว ไป ออกไป การเกิดการคลอดเป็นเรื่องผู้หญิง ผู้ชายอยู่ดูอยู่รู้ไม่ได้ โบราณห้ามไว้” (มาลา คำจันทร์, 2544, หน้า 140) การที่แม่ช่าง หญิงผู้ทำพิธีกรรมและทำคลอดในชุมชนไล่ฝูงชายชาวบ้านที่มามุงดูพิธีทำคลอดให้ออกไปจากบริเวณนั้นซึ่งไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการ “กัน” ผู้ชายออกจากพื้นที่เท่านั้น แต่แสดงให้เห็นการสยบยอมของผู้ชายและผู้หญิงคนอื่น ๆ ต่อหญิง

ผู้เป็นผู้นำพิธีกรรมด้วย เช่นเดียวกับในนวนิยายเรื่อง *ดาบราชบุตร* ที่เล่าบรรยากาศของม้าขี่เมื่อกำลังทำพิธีสื่อสารกับเจ้าหรือผีบรรพบุรุษที่นับถือโดยพิธีดังกล่าวจะเกิดขึ้นบนหอซึ่งคนทั่วไปไม่สามารถถูกล้ำเข้าไปได้โดยเด็ดขาดไม่ว่าหญิงหรือชาย

อย่างไรก็ดี อำนาจพิเศษและพื้นที่พิเศษดังกล่าวก็ต้องแลกมาด้วยข้อกำหนดและข้อบังคับบางประการ ดังปรากฏในเรื่อง *ดาบราชบุตร* ที่กล่าวถึงในตอนต้นว่า หญิงที่เป็นม้าขี่จะต้องเป็นหญิงพรหมจารีเท่านั้น หรือในเรื่อง *วิถีคนกล้า* ที่แม่หนะมีจะได้รับอำนาจเงินทองสมใจ แต่ก็ต้องแลกมาด้วยการ “สละเรือนร่าง” จนร่างกายบอบช้ำจากชายมากหน้าหลายตาที่เข้ามาเสพสมตามพิธีกรรม

3.2 แม่หญิงล้านนา หญิงผู้นำอาถรรพ์

ในพื้นที่พิเศษที่เรียกว่าความเชื่อและสิ่งเหนือธรรมชาตินั้น ไม่เพียงแต่นำมาสู่การสถาปนาอำนาจของผู้หญิงล้านนาให้สูงขึ้นเท่านั้น สิ่งที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นคือในขณะเดียวกัน ‘อำนาจพิเศษ’ ของหญิงล้านนาในวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ ส่วนหนึ่งมักจะถูกนำเสนอในฐานะ “อาถรรพ์” หรือสิ่งลึกลับที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้คนด้วยเช่นกัน เช่นตอนที่ คงคา จากนวนิยายเรื่องนางง่า พุดคุยกับหลวงปู่เนื่องจากเห็นนิมิตว่านางง่าจะมาชิงตัวระหว่างฝึกสมาธิ “นางง่าละครับคืออะไรครับ” “คือเสสกรรม คือกรรมเก่า คือมนกรรมของเจ้า เจ้าจะได้บวชในแนวทางครูบาทหลวงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเสสกรรมอันนี้ เอาละเจ้าไปนอนเถิด อย่าประมาท ไหว้พระสวดมนต์เสีย” (มาลา คำจันทร์, 2548, หน้า 323) บทสนทนาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการเลือกอธิบายอาถรรพ์ต่าง ๆ ซึ่งขัดขวางวิถีทางพุทธศาสนา หรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้คนผ่านตัวละครที่มีลักษณะ “เป็นหญิง” ซึ่งผูกโยงกับความคิดที่ทำให้ผู้หญิงนั้นตกอยู่ในสถานะ “ผู้นำอาถรรพ์” ซึ่งอาจขัดความปกติสุขของชีวิต โดยเฉพาะชีวิตของผู้ชายที่กำลังจะเข้าสู่ทางบุญอย่างคงคาในเรื่อง

นอกจากนี้ ลักษณะการเล่าให้ผู้หญิงล้านนาเป็น “ผู้นำอาถรรพ์” นั้นยังปรากฏชัดในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ของมาลา คำจันทร์ด้วย เช่น จากนวนิยายเรื่อง *เมืองลับแล* ที่มีตำนานเกี่ยวกับผีผู้หญิงทั้งวัยชราและวัยสาว “ใต้พุ่มใบอันลึกลับเหมือนมีคนแก่หน้าเฝ้าหน้านอนแอบซ่อนจ้องมองมีคางพอนมันปรากฏร่างเป็นผู้หญิงแก่ๆ นุ่งซิ่นดำเสื่อดำ บางครั้งไม่นุ่งเสื่อมีแต่ผ้าแถบรั้งอก” (มาลา คำจันทร์, 2539, หน้า 36) ผู้วิจัยมองว่า การที่ผู้เขียนกำหนดให้ผีในดินแดนล้านนามักเลือกปรากฏกายหรือจำแลงกายเป็นผู้หญิงนั้น น่าจะเกี่ยวโยงกับเรื่องอำนาจและอาถรรพ์ของผู้หญิงอย่างมีนัยสำคัญเห็นได้อย่างชัดเจนจากอีกตอนหนึ่งซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของผู้หญิงล้านนาให้เป็นสิ่งที่เฝ้ายามและล่อลวงผู้คนโดยเฉพาะล่อลวงผู้ชายได้ง่ายด้วยอำนาจทางเรือนร่างและความงาม หรืออีกตอนหนึ่งจากเรื่องเดียวกันที่บรรยายลักษณะของผีที่แปลงตัวเป็นหญิงงามมาล่อลวงผู้คนที่ว่า “ผีห้วยน้ำ คนเฒ่าคนแก่บอกว่า เป็นผีผู้หญิง นางมักหัวเราะคิกคัก มักทำเสียงซุบซิบแทรกซ้อนเสียงน้ำเลาะหิน ผีห้วยน้ำ มักเป็นหญิงสาว หากพึงใจพรานหนุ่มคนใด นางจะแปลงตัวมาล่อลวงไปเป็นผัว หลวมตัวเป็นผัวนางแล้วจะไม่ได้กลับมา เมืองคนซู้กับซู้กลับพุทธันดร หากไม่พอใจพรานใด นางจะส่งเงือกเสือกคลานมารัดพันจนตาย” (มาลา คำจันทร์, 2539, หน้า 43)

ด้วยคำอธิบายในตัวผีหญิงสาวที่สามารถเอาชีวิตหรือทำลายชีวิตของผู้คนได้เหล่านี้ จึงนำมาสู่ข้อห้ามต่อผู้ชายทั่วไปไม่ให้ยุ่งเกี่ยวหรือเข้าใกล้ “อาถรรพ์” หรือหญิงสาวผู้เป็นตัวแทนของอาถรรพ์ โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ทางเพศ เช่นในนวนิยายเรื่อง *ดวงคนดืบ* ที่ไอ้หล้าถูกแม่กีดกันไม่ให้ไปหาคำหอม เนื่องจากมีเสียงเล่าลือว่ายาของเธอเป็นผีกะ³ “ผีกะมันร้ายมันกาจอย่างนี้แหละไอ้หล้า แม่ถึงไม่ยอมให้เอ็งคบกับไอ้คำหอมมัน” นางมองผีตะกรุมตะกรามกินลาบเลือด “ยาเผ่ามันเป็นผีกะ อีกหน้อยอีหอมก็ต้องเป็นผีกะมันสืบเชื้อสายตกลูกแตกหลานสืบกันมา” (มาลา คำจันทร์, 2536, หน้า 17) เช่นเดียวกับนวนิยายเรื่อง *หัวใจพระเจ้า* ฉากที่ปิ่นและชาวคณะที่ออกติดตามคำแพงกับหาญแก้วฟังหนานดวงเล่าตำนานผานางคอย ว่า

“ข้าใครรู้เรื่องผานางคอย” ไอ้ปิ่นพูด “มันเป็นอย่างไร พ่อหนาน”

“มีอยู่ทางโน้น ไปทางเมืองแพร่เมืองน่านโน้นแหละ นางนั่งอยู่ในถ้ำพับเพียบ เรียบร้อยเป็นดั่งตัวคน มีพร้อมสิ่งทุกอย่าง ขนตาที่มี แววตาเหมือนตัดพ้อรอคอย ชูห่มผู้พลัดพรายหายหน้า กลางคืนนางลุกออกมาเป็นคน พรานผู้ใดหากถูกนาง พบปะมักชะตาขาด นางจะลวงเอาไปสู่สมชมร่วมแล้วฆ่าตายเสีย อันนี้ละลูกหลานโบราณท่านถึงสอนสั่งนักหนาให้เว้นกาเม ผิดลวงลูกเขาเมียท่าน” (มาลา คำจันทร์, 2550, หน้า 116)

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการผูกติดนัยยะของความอาถรรพ์และเภทภัยต่าง ๆ เข้ากับความเป็นผู้หญิงและการมีเพศสัมพันธ์นั้น มักมาพร้อมกับข้อห้ามหรือคำสั่งสอนด้านพฤติกรรมทางเพศของผู้ชายไม่ให้ผิดลูกผิดเมีย หรือเข้าไปข้องเกี่ยวกับผู้หญิงอื่น ส่งผลให้ผู้ชายล้านนาที่ดูเหมือนจะมีความเหนือกว่าในเรื่องเพศนั้นต้องปฏิบัติตามครรลองเรื่องเพศเช่นเดียวกับผู้หญิงล้านนาที่ถูกควบคุมผ่านจารีตและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ทว่าขณะเดียวกันก็เบียดขับผู้หญิงสู่พื้นที่ของความน่าระแวงระวังและไม่น่าไว้วางใจในตัว

3.3 แม่หญิงล้านนา หญิงผู้ถูกลดทอน

ในการศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนา ซึ่งพบว่านอกจากแม่หญิงล้านนาจะปฏิบัติตามจารีตความเป็นหญิงทั้งในพื้นที่ครัวเรือนและพื้นที่สาธารณะแล้ว แม่หญิงล้านนายังอยู่ในสถานะที่สามารถเลื่อนไหลไปสู่ด้านบวกและด้านลบทั้งการเป็นผู้ทรงอำนาจและเป็นผู้นำอาถรรพ์ด้วยดังที่ได้กล่าวมา อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังพบว่า นอกจากประเด็นที่ได้กล่าวมาแล้ว มาลาและพิบูลศักดิ์ยังได้นำเสนอมุมมองหรือเรื่องราวของผู้หญิงล้านนาที่ไม่ได้ปฏิบัติตามจารีตหรือประพฤติตนผิดไปจากอัตลักษณ์ของหญิงล้านนาในอุดมคติด้วย โดยพบว่าผู้หญิงล้านนาผู้ไม่ปฏิบัติตามจารีตนั้นมักถูกนำเสนอในภาพของหญิงผู้ถูกประณามหรือถูกลดทอนทั้งจากทางสังคมและจากสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยวิธีการลดทอนต่อหญิงสาว

³ ผีกะ หมายถึง ผีร้ายที่สิงในร่างมนุษย์ หากเจ้าของเสียงไม่ดีก็จะออกจากร่างของเจ้าของไปเที่ยวหากินหรือสิงร่างคนอื่นทางภาคอีสานเรียกว่า ผีปอบ

ผู้แหวกจารีตเหล่านี้มีรูปแบบที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาการพัฒนางานเขียนของมาลา คำจันทร์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ในวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ในช่วงวาทกรรมการพัฒนาตั้งแต่ พ.ศ.2522-พ.ศ. 2537 ส่วนใหญ่จะมุ่งนำเสนอเรื่องราวของชาวล้านนาในชุมชนที่ถูกครอบงำ แทรกแซงโดยวาทกรรมการพัฒนาจนทำให้ล้านนาเสื่อมโทรมทั้งแง่ทรัพยากรและทางจิตใจ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง *หมู่บ้านอาบจันทร์* (2523) *ไอ้ค่อม* (2525) *นกแอ่นฟ้า* (2530) *บ้านไร่ชายดง* (2534) *เด็กบ้านดอย* (2537) และรวมเรื่องสั้นชุด *ไฟพรางเทียน* (2535) เป็นต้น ตัวละครหญิงส่วนหนึ่งถูกเลือกมานำเสนอในฐานะคนที่ลุ่มหลงไปกับกระแสการพัฒนาจนทำให้ลืมจารีตหรือวัตรปฏิบัติในฐานะผู้หญิงล้านนาที่ดี และประพฤติดนพิตกับจารีต โดยเฉพาะการหนีตามผู้ชายและการท้องก่อนแต่ง ซึ่งผู้หญิงล้านนาที่ประพฤติดนอย่าง แผลกแยกนี้ มักจะถูกลงทัณฑ์จากครอบครัวและชุมชน จนทำให้ชีวิตหลังจากนั้นเต็มไปด้วยความทุกข์ระทม เช่นในนวนิยายเรื่อง *ไอ้ค่อม* ที่อีหล้าซึ่งหนีตามผู้ชายไปก่อนหน้านี้อีกกลับมาพร้อมกับลูกในท้องตัวคนเดียว ทันทันที่เธอกลับมาจึงถูกพ่อทุบตีอย่างหนักแม่จะพยายามห้ามไม่ให้พ่อทุบตีลูกก็ตาม “อายหรือ” ลุงต๋นแค้นเสียงพยายามเยาะ “ที่มันแระดตามลิเกไปสูไม่อายหรือ นี่แน่อาย นี่แน่อาย” ผัวนางตบอีก ตบไม่ยังมีมือ (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 39)

การลงทัณฑ์อีหล้าไม่ได้จบลงที่การทุบตีจากผู้เป็นพ่อเท่านั้น ทว่ายังถูกลดทอนคุณค่าความเป็นคนราวกับเธอเป็นสิ่งที่ไม่มีมูลค่าแลกเปลี่ยนซื้อขายได้ จากหญิงสาวที่ขายทั้งหมู่บ้านมาขายและพร้อมจะมอบสินสอดจำนวนมากให้ ต้องถูกตีตราว่าเป็นคนมี “มลทิน” และถูกนำมาเป็นเครื่องต่อรองเพื่อลดทอนคุณค่าความเป็นหญิงของเธอจากชายหนุ่มที่มาขอเธอตั้งกล่าวว่า “ถ้าเป็นสาวเป็นแล้วเหมือนก่อนเท่าไรหมกก็ไม่เกียง นี่มันก็มีมลทินแล้ว เอาอย่างนี้เถอะ คำนั่นมผมขอต่อรองเป็นสร้อยสักบาทก็พอ สองสามบาทคงสู้ไม่ไหว อื่น ๆ จะพูดกับพ่ออีกที” (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 53) ยิ่งไปกว่านั้น พ่อของเธอยิ่งเน้นย้ำการลดทอนคุณค่าและต่อรองราคาเธอรากับสินค้ำดังประโยคที่กล่าวว่า “ใจลุงแล้วไม่อยากจะเรียกอยากอะไรสักบาทสักสตางค์ แต่แม่มัน” แกเอาเมียมาอ้าง “เขาเป็นผู้หญิง เขาอ้อมท้องเขาเบ่งออกมาอีกอย่างลูกผู้หญิงบวชทดแทนคุณน้ำนมไม่ได้ อย่าหาว่าลุงขูดลูกสาวเลยนะ แก่ตัวแล้วหวังพึ่งหวังอิงสูสองคนนี่แหละ” (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 53) แม้ว่าส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ดังกล่าว จะเป็นผลพวงจากวาทกรรมการพัฒนาที่ทำให้ผู้คนในล้านนาคิดติดกับเงินหรือวัตถุนิยมมองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นความคุ้มค่าหรือกำไร แต่อีกส่วนหนึ่งก็เปรียบเสมือนการกระตุ้นเตือนและการสอนว่าผู้หญิงล้านนาที่ไม่ประพฤติดนตามจารีตนั้นจะต้องได้รับการลงทัณฑ์หรือจะตกเป็นเป้าของการเอาไรต์เอาเปรียบมากยิ่งขึ้นเพราะเธอได้ทำลายความมีคุณค่าเยี่ยงหญิงล้านนาที่ดีไปด้วยตนเอง ในตอนท้ายแม่ตัวอีหล้าจะหนีหายไปจากหมู่บ้าน และทิ้งไอ้ค่อมไว้ให้พ่อแม่เลี้ยง แต่เสียงประณามก่นด่าเธอก็ยังคงอยู่เช่นนั้นต่อไปในชุมชน ดังตอนที่ชาวล้านนาก่นด่าอีหล้าให้ไอ้ค่อมฟังว่า “มันยังไม่ตายหรอก เพียงแต่พ่อแม่มีมันใจดำ ใจหมาทั้งคู่ พ่อหมาทิ้งลูก ภูพอจะได้เห็น แต่แม่หมาทิ้งลูกนี้กูบ่เคยพบ แม่มีมันใจดำยิ่งกว่าหมิ่นหม้อเสียดอีก” (มาลา คำจันทร์, 2525, หน้า 120)

แม้ในสังคม ชุมชนจะมีการพูดถึงทั้งพ่อและแม่ของไอ้ค่อม แต่คนที่ถูกประณามอย่างรุนแรงมากกว่าคือผู้เป็นแม่ เนื่องมาจากจารีตและความคาดหวังที่มีต่อหญิงล้านนาในฐานะความเป็นแม่ที่ตนเอง

เช่นเดียวกันกับเรื่องสั้น “กะหรี่กลับบ้าน” จากรวมเรื่องสั้น *ไฟพร่างเทียน* ที่เล่าเรื่องของแตงสา หญิงสาวที่ไปขายบริการในเมืองกรุงแล้วกลับมาช่วยงานบุญที่หมู่บ้าน ทว่ากลับได้รับแต่เสียงซุบซิบนินทาจากเพื่อนร่วมชุมชนและไม่ได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมพิธีกรรมในงานบุญหมู่บ้าน “พอแต่คนร่ำรดตัดผมฟูขึ้นบ้านไต่ บ้านนั้นก็มึนงว่าอีกสาวผู้นี้เป็นโคตรพ่อโคตรแม่กุทางไต่หนอ งามฉูดฉาดบาดตาบ่เคยเห็นหน้า ต่อเมื่อแตงสาอ้าปากลืกลีบบัวบอกกล่าว เขาจึงรู้จักว่าเป็นแตงสา แต่พอลับหลัง เขาก็ป้อปากซุบซิบขยิบตาว่ากล่าว ว่าอีสาวผู้นี้เป็นกะหรี่ซ้อกาลสิ” (มาลา คำจันทร์, 2535, หน้า 104) ไม่เพียงแต่การนินทาว่ากล่าวลับหลังเท่านั้น แตงสายังถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมในงานบุญของหมู่บ้าน โดยเฉพาะงานของหญิงสาวล้านนาอย่างการพ้อนรำและการกวนข้าวมธุปายาส ด้วยเหตุผลที่เธอเป็นหญิงค้าบริการ เช่นเดียวกับตอนที่แตงสาประสงค์จะมีส่วนร่วมในพิธีกรรมกวนข้าวมธุปายาสของชุมชน เธอกลับถูกปฏิเสธโดยพ่อของเธอเป็นผู้ให้เหตุผลว่า “แล้ว อย่างแฉะนี้จะกวนข้าวได้ก่อ อีพ่อ” “สาวกวนข้าว ต้องเป็นสาวอย่างนางสุชาดา” แตงสาพยักหน้ารับรู้ หน้าवलเลยหมองไปน้อยหนึ่ง (มาลา คำจันทร์, 2535, หน้า 109) เห็นได้ว่าแตงสาไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับเสียงซุบซิบนินทาและการกีดกันจากพิธีกรรมของชุมชนเท่านั้น ในตอนท้ายแตงสาก็ต้องพบกับความคับข้องใจอีกครั้งเมื่อชายหนุ่มที่เธอชอบเสนอมว่าจ้างให้เธอร่วมหลับนอนด้วยเพราะเธอเป็นโสเภณี จากตัวอย่างเหล่านี้เองชี้ให้เห็นว่าการลงทัณฑ์ต่อผู้หญิงล้านนาที่ผิดจารีตนั้น ไม่ได้เป็นการลงทัณฑ์ทางตรงอย่างผิวเผินอย่างการซุบซิบนินทาหรือกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเท่านั้น แต่นัยหนึ่งคือการกีดกันหญิงที่ประพฤติตนแหวกจารีตเรื่องเพศให้ไม่อาจดำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนาในพื้นที่สาธารณะในมิติอื่น ๆ อย่างมิตินำบุญบำรุงศาสนาและมิตินำบุญความเป็นภรรยาด้วย

การลงทัณฑ์ต่อผู้หญิงล้านนาที่ประพฤติผิดจารีตนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงแค่งับบุคคลที่กระทำผิดจารีตเองเท่านั้น ทว่าอาจกลายมาเป็นภาพเหมารวมที่ทำให้ผู้หญิงล้านนาคนอื่นๆ ตัดร้งแหในการ “ถูกลงทัณฑ์” ไปด้วยพร้อมๆ กัน ซึ่งประเด็นดังกล่าวถูกกล่าวถึงในนวนิยายเรื่อง *เพลงรักช่อดอกไม้* ของพิบูลศักดิ์ ละครพล ตอนหนึ่งที่ว่า

“ก็ดูแต่เรื่องของฉันสิ” รัชนีเล่าเรื่องที่แม่ฝัวประณามผู้หญิงชาวเหนือให้แสงตะวันฟัง หญิงสาวเป็นเดือดเป็นแค้น

“เออ มันน่าเจ็บใจจริงๆ นะ เมื่อก่อนที่เรียนในมหาวิทยาลัยก็เหมือนกัน เวลาฉันได้ยินเพื่อนคนไหนถามกันอย่างนี้นะเกลียดเป็นบ้า พอเห็นเพื่อนมาจากเหนือล่ะ ก้อ ถามกันทันทีเซียวหละ ‘เขาว่าผู้หญิงเหนือสวยไซ้ไหมวะ ใจง่ายด้วย กูไปเที่ยวได้ไหม เอามาสักสองสามคน มาขายอีตัว’ หรือ ‘จะไปหาเมียสักคน เอ็งช่วยได้ไหม’ นีหละ แม่แต่คนที่ได้ร่ำเรียนมาสูงๆ ยังคิดกันยั้งจี้ แล้วคนอื่นล่ะ ใ้ไปบางกอกที่มันก็หลายพัน เขาไม่ลวงหลอกกันแล้ว เพื่อนฉันเองที่มันบอกบ้านมันอยู่ตอกคำไ้ เขาซื้อกันลูกต้องตามกฎหมายเลยนะ พ่อแม่ไปส่งเลยไปดูแล เอาเงินให้เป็นก้อนแล้วฝากอีกเป็นรายเดือน ไปเป็นลูกจ้างบังหน้า พ่อแม่

ก็เอาทั้ง ๆ ที่รู้ ก็มันจนนี่เธอ อะไรล่ะที่จะทำเงินทำทองให้ได้เป็นกอบเป็นกำเท่า
ชายลูกสาว..”

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2533, หน้า 73)

อย่างไรก็ดี ในช่วงวาทกรรมการพัฒนาดังกล่าว มาลา คำจันทร์ ไม่ได้นำเสนอเรื่องราวของหญิงผู้แปลกแยกจากชนบผ่านเรื่องราวร่วมสมัย ณ ขณะนั้นเท่านั้น แต่ยังมีการใช้เรื่องราวที่ใช้ฉากหลังในอดีตอย่างนวนิยายเรื่อง *เขี้ยวเสือไฟ* (2531) และ *เจ้าจันทน์ผมหอมๆ* (2534) สอดแทรกอยู่ด้วย โดยเรื่องที่มีการนำเสนอตัวตนและการลงทัณฑ์ผู้หญิงล้านนาซึ่งประพาดิตนอย่างแปลกแยกจากจารีตล้านนาจะปรากฏชัดในนวนิยายเรื่อง *เขี้ยวเสือไฟ* ผ่านเรื่องราวของแก้วเฮือน เด็กสาวที่อยากเป็นพรานล่าเสือและมีกิริยาเป็นชายซึ่งขัดกับจารีตและค่านิยมของสังคมล้านนา ขณะที่ผลงานวรรณกรรมยุคโลกาภิวัตน์ของ มาลา คำจันทร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา กลับมุ่งเน้นเสนอเรื่องราวของชาวล้านนาผ่านฉากหลังในอดีตย้อนไปหลายสิบปีจนกระทั่งหลายร้อยปีและเป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะของการ “ลงทัณฑ์” หญิงล้านนาที่ประพาดิตนแปลกแยกก็ต่างออกไปจากช่วงก่อนอย่างมีนัยสำคัญ

หญิงล้านนาผู้ประพาดิตนแปลกแยกที่ปรากฏในงานของมาลา คำจันทร์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าวนั้น มักจะเป็นหญิงสาวผู้ประพาดิตนแปลกแยกในเรื่องเพศเป็นหลัก โดยเฉพาะการแสดงออกถึงความต้องการทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง การหนีตามผู้ชายและการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายมากหน้าหลายตา เช่นตัวละคร “บังอร” จากนวนิยายเรื่อง *ดาบราชบุตร* ที่เสนอตนเองให้กับแสงเมือง พฤติกรรมของบังอรถือเป็นการแสดงออกถึงความต้องการทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งเป็นความประพาดิตนที่ผิดจากอัตลักษณ์ความเป็นหญิงล้านนาอย่างเห็นได้ชัดจนแสงเมืองที่เป็นผู้ชายถึงกับรู้สึก “แหงๆ ปนขยาดครั้นคร้าม” ทำให้แสงเมืองตัดสินใจไม่ยอมมีอะไรกับบังอรและหนีมา การเสนอตัวของบังอรคล้ายคลึงกับตัวละครคำแผ้ว จากนวนิยายเรื่อง *หัวใจพระเจ้า* ซึ่งเป็นหญิงหม้ายที่มาติดพันกับหาญแก้วที่มีภรรยาอยู่แล้ว “กูเป็นหม้ายคนเดียวยังพอมีหวังได้ผัวแต่กูเป็นนางสองหม้ายชายใดๆ เขากลับ เขาว่ากูเป็นนางกินผัว แม่ป้าก็อดทนหาชังกู พ่อลุงก็ไม่ใช่พ่อ ลับหลังป้าก็ปองเอากูเป็นเมียไม่รู้แล้ว กูไม่มีที่อยู่ ไม่มีที่พึ่ง กูไม่มีที่ไป อยู่มาวันนี้เทวดามาโปรด กูจะเอาไอ้หนุ่มอ่อนนี่เป็นผัวจงได้” (มาลา คำจันทร์, 2550, หน้า 173) ดังนั้นจึงทำให้คำแผ้วเฝ้าติดตามอยากได้หาญแก้วมาเป็นสามี เป็นเพราะค่านิยมของสังคมล้านนาที่มองหญิงหม้ายเป็นตัวกาลกิณีกินผัวทำให้ไม่สามารถมีสามีใหม่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นการที่ผู้หญิงล้านนาอยู่ตัวคนเดียวโดยไม่มีสามีคุ้มครองนั้นยังเป็นโอกาสให้ผู้ชายมาข่มเหงหรือล่วงเกินอย่างไม่เกรงใจ เพราะถือว่าไม่ใช่สาวบริสุทธิ์

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าการลงทัณฑ์ที่เกิดขึ้นกับหญิงสาวเหล่านี้รุนแรงกว่าที่ปรากฏในวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ ช่วงวาทกรรมการพัฒนาหลายเท่า กล่าวคือ เรื่องเหล่านี้มักจบลงด้วยโศกนาฏกรรมของหญิงสาวที่ประพาดิตนจารีตทั้งสิ้น เช่น บังอรจากเรื่อง *ดาบอุปราชา* ที่ตอนท้ายถูกผีแม่มายกุมและถูกฆ่าตายในที่สุด เช่นเดียวกับคำแผ้วและนุรียา ในทางตรงกันข้ามหากเป็นหญิงสาวที่ประพาดิตนตามจารีตอย่างเคร่งครัดอย่างนะที่ จากเรื่อง *คีตา ลาวู* แม้จะเสียความบริสุทธิ์จากการถูกข่มขืนโดยคนรักของนุรียา แต่การเสียความบริสุทธิ์ของเธอเป็นไปเพื่อรักษาเลือดบริสุทธิ์ของนุรียาไว้ ทำให้ในตอนท้ายนะที่นั้นก็กลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับผู้ชายที่ดีและได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน ซึ่งยิ่งชี้ให้เห็นว่าการถูกลงทัณฑ์ดังกล่าวอาจไม่ได้ผูกติดอยู่กับความบริสุทธิ์ของหญิงสาว หากแต่อยู่ที่พฤติกรรมที่ผิดจารีตและผิดจากความคาดหวังของสังคม และการเลือกใช้บทลงทัณฑ์ที่รุนแรงขึ้น ผ่านสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือ

ธรรมชาติผ่านฉากหลังที่กึ่งสมจริงกึ่งปรัมปราที่เปรียบเสมือนการเน้นย้ำ ให้ผู้อ่านตระหนักถึงความผิดบาปหรือความไม่สมควรของพฤติกรรมอันแปลกแยกนี้ในสังคมล้านนานั้นเอง

4. บทสรุป

จากการศึกษาวรรณกรรมที่นำเสนออัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาผ่านมุมมอง ของ มาลา คำจันทร์ และพิบูลศักดิ์ ละครพล แม้มีข้อสังเกตว่าผลงานของมาลาจะมีสัดส่วนค่อนข้างมากกว่ารวมถึงนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเพศสถานะชาย-หญิงล้านนาไว้อย่างเข้มข้นมากกว่าพิบูลศักดิ์ แต่การประกอบสร้างอัตลักษณ์แม่หญิงล้านนาในวรรณกรรมของทั้งสองคนก็ให้ข้อสรุปร่วมกันว่า ความเป็นหญิงล้านนานั้นดำรงอยู่ท่ามกลางสถานะที่อิหลักอิเหลื่อและซับซ้อน กล่าวคือผู้หญิงล้านนาสามารถ ดำรงตนในสถานะเหนือกว่าคนทั่วไป ได้ผ่านมติการครองตนตามอุดมคติหรือปฏิบัติตนตามจารีต ความเป็นหญิง ซึ่งจะได้รับการยกย่องเชิดชูจากคนในสังคมและผ่านการเป็นตัวแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์หรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณซึ่งยึดโยงกับอำนาจแห่งผีและแปรสู่อำนาจแห่งผู้หญิงที่ทุกคนยอมรับในสังคม ขณะเดียวกันผู้หญิงล้านนาก็ถูกระแวงและเป็นที่เกรงขามด้วยอำนาจลึกลับของความเป็นหญิงที่กลายเป็นอาถรรพ์สำหรับผู้ชาย และอาจต้องถูกลงทัณฑ์อย่างรุนแรงหากไม่สามารถดำเนินชีวิตไปตามวิถีแห่งความเป็นหญิงตามอุดมคติที่สังคมคาดหวัง ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า การพยายามควบคุม ลงทัณฑ์แม่หญิงในสังคมล้านนาอาจเป็นเพราะผู้ชายเอง มีความหวั่นเกรงหรือเกรงกลัวพลังอำนาจลึกลับและมารยาของผู้หญิงซึ่งเหนือความคาดเดาของผู้ชาย

ด้วยลักษณะพิเศษเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรมล้านนาดังกล่าวจึงทำให้ไม่อาจกล่าวได้ว่า ผู้หญิงล้านนาเป็นผู้เหนือกว่าหรือผู้ถูกกดขี่อย่างสิ้นเชิงในบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมล้านนา เนื่องจากความเป็นหญิงและความเป็นชายหรือการดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นแม่หญิงล้านนานั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงในปริบทพลเชิงอำนาจ ซึ่งมีการต่อรองประนีประนอมกันอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าในสมัยปัจจุบันอาจมีการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปรไปตามยุคสมัยแต่โครงสร้างระดับลึกในมิติสังคมวัฒนธรรมที่ยึดโยงความเป็นล้านนายังดำรงอยู่และยังมีพื้นที่แห่งการแสดงออกเชิงปฏิบัติการทางสังคมที่ยังรองรับอำนาจและวาทกรรมแห่งความเป็นชาย-หญิงไว้อย่างแนบเนียนและเร้นลึกผ่านวรรณกรรมกรรมร่วมสมัยแนวท้องถิ่นนิยม

บรรณานุกรม

ชยันต์ วรรณระภูติ. (2549). “คนเมือง”: ตัวตนการผลิตซ้ำสร้างใหม่และพื้นที่ทางสังคมของคนเมือง”. ใน อยู่ชายขอบมองลวดความรู้. อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม.

- ชัยพงษ์ สำเนียง. (2561). **ข้ามพ้นกับดักคู่ตรงข้าม: ไทศึกษา ล้านนาคติ ประวัติศาสตร์ และมานุษยวิทยา**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). **แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: อินทนิล.
- ธนิกาญจน์ จินาพันธ์. (2552). **โลกาภิวัตน์วัฒนธรรม: สื่อกับท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2547). **ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- บริตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. (2546). **ชาติพันธุ์และมายาคติ**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง.” ใน *วาทกรรมอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). **ท้องถิ่นนิยม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2528). **วันเวลาแสนงาม**. กรุงเทพฯ: ดอกไม้.
- _____. (2533). **เพลงรักชื่อดอกไม้**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กำแพง.
- มาลา คำจันทร์, นามแฝง. (2525). **ไอ้ค่อม**. กรุงเทพฯ: ต้นหมาก.
- _____. (2526). **นกแอ่นฟ้า**. กรุงเทพฯ: ทานตะวัน.
- _____. (2529). **ลมเหนือและป่าหนาว**. กรุงเทพฯ: คนวรรณกรรม.
- _____. (2532). **เขี้ยวเสือไฟ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กำแพง.
- _____. (2534). **บ้านไร่ชายดง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: คณาธร.
- _____. (2535). **ไฟพรางเทียน**. กรุงเทพฯ: คณาธร.
- _____. (2537). **เด็กบ้านดอย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- _____. (2536). **ดงคนดิบ**. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- _____. (2539). **เมืองลับแล**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2541). **ดาบอุปราชา**. กรุงเทพฯ: วรรณรักษ์.
- _____. (2544). **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- _____. (2544). **นาคบาท**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2544). **ไพรอำพราง**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2544). **หมู่บ้านอาบจันทร์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- _____. (2546). **คีตา ลาว**. กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.
- _____. (2548). **นางถ้ำ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- _____. (2550). **หัวใจพระเจ้า**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

- _____ . (2552). **สร้อยสุคันธา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- _____ . (2554). **ดาบราชบุตร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- _____ . (2554). **ลูกข้าวนึ่ง**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- ยศ สันตสมบัติ.(2543).**หลักช้าง : การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง**.กรุงเทพฯ : โครงการ
วิถีทรรศน์.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร.(2548).**อ่านวัฒนธรรมชุมชน : วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนว
วัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพฯ : ฟ้ายเดียวกั้น.
- วิมลมาศ ปฤษชากุล.(2550).**อัตลักษณ์พื้นถิ่นในบันเทิงคดีภาคใต้(พ.ศ.2522-2546)**.วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน โชติสุวรรณ์.(2512). **ไทยยวน-คนเมือง**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สร้อยสวัสดิ อ่องสกุล.(2544). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**.พิมพ์ครั้งที่ 3.เชียงใหม่ : ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกัญญา เชาวน์น้ำทิพย์. (2549). **อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์**.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์.บพบรรณาธิการ. (2551). **วารสารอักษรศาสตร์ฉบับวาทกรรม ภาพแทน
อัตลักษณ์ ปี 37 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน, 2551**.
- สุรียา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา. (2542). **“ยวนสี่คิ้ว” ในขุมทางชาติพันธุ์**. นครราชสีมา:
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุเทพ สุนนทรเกษข. (2546).**“คนเมือง : ความสำนึกและการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของ
ชาวไทยเหนือในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ การเมืองและสังคมวัฒนธรรม”**.
ใน **ชาติพันธุ์สัมพันธ์ : แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์
ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์**, กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- สุนทร ค่ายอด. (2542). **การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือในนวนิยายของ อ. ไชยวรรศิลป์**.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____ . (2561). **อุดมการณ์ในวรรณกรรมของนักเขียนภาคเหนือ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา.
- หฤยศ อัลธูแซร์.(2529).**อุดมการณ์และกลไกของรัฐทางอุดมการณ์**. แปลโดย กาญจนา แก้วเทพ.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ : ไทเกอร์ พรินต์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). **วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนใน
การพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- _____ . (2546). **ทะเลกรอบคืดของทฤษฎี**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- Appadurai, Arjun. (1996). **Modernity at Large**. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ashcroft Bill, Tiffin Griffiths and Tiffin Helen. (1999). **Key Concepts in Post-Colonial Studies**. London and New York : Routledge.
- Femia, Joseph V. (1987). **Gramsci s Political Thought: Hegemony, Consciousness and the Revolutionary Process**. Oxford: Clarendon Press.
- Hall, Stuart, ed. (1997). **Representation: Cultural representations and signifying practices**. London : Sage.
- _____ . (1990). **Cultural Identity and Diaspora**. In **Identity : Community, Culture Difference**. London : Lawrence and Wishart.
- Loomba, Ania. (1998). **Colonialism/Postcolonialism**. New York : Routledge.
- Weedon, Chris. (2004). **Identity and Culture of Narratives Difference and Belonging**. New York : Open University Press.
- Weeks, J. (1999). “**The Value of Difference.**” in J. Rutherford (ed.) **Identity, Community, Culture, Difference**. London : Lawrence and Wishart.

เยี่ยหัว : การผจญภัยของวีรบุรุษในนวนิยายจีนแปล
เรื่อง สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่

YEHUA : The Hero's journey in a Translated Chinese Novel in Thai
“SAMCHAT SAMPOP PATOSIPLI”

Yang Wenxing^{1*} ภาณุวัฒน์ สุกส์ืบ² ทัดพิชา สุกส์ืบ³

^{1* 2 3} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จังหวัดลำปาง

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผจญภัยของ “เยี่ยหัว” ตัวละครเอกจากนวนิยายจีนแปล เรื่อง สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่ โดยใช้ทฤษฎีการเดินทางของวีรบุรุษ ของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ ในการวิเคราะห์ บทความนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า เยี่ยหัว ผ่านการผจญภัย 11 ขั้นตอน จาก 12 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ปรากฏบ่อยครั้งที่สุด คือ การทดสอบอย่างสาหัสสากรรจ์ และการเกิดใหม่ ส่วนขั้นตอนที่ไม่ปรากฏ คือ การปฏิเสธเสียงเรียก

คำสำคัญ : การเดินทางของวีรบุรุษ; นวนิยายจีนแปล; เยี่ยหัว; สามชาติสามภพป่าท้อสิบหลี่

Abstract

This article aimed to study the journey of "Ye Hua", the protagonist from Chinese Novel translated into Thai, titled "Samchat Sampop Patosipli". The Hero's Journey theory created by Christopher Vogler was used as the framework in this study. The data was analyzed by using the documentary methodology. The results showed that Ye Hua, the protagonist had accomplished the adventures from 11 stages out of 12 stages. The most popular stage were the severe testing (the eighth stage) and the resurrection (the eleventh stage). Also, it was found that the stage of hailing rejection was not found in this study.

Keywords: The Hero's Journey; translated Chinese novel in Thai; Ye Hua; Samchat Sampop Patosipli

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงเรื่องเล่าแนวผจญภัย (Adventure Narrative) แล้ว สิ่งที่ทำให้ผู้คนนึกถึงเรื่องแนวนี้ก็คือ ตัวละครเอกต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยความยากลำบาก ต้องผ่านการทดสอบครั้งแล้วครั้งเล่ากว่าจะพบความสำเร็จในตอนจบ และมีหลายครั้งที่ผู้อ่านจะต้องลุ้นกันถึงฉากสุดท้าย จนอาจกล่าวได้ว่าเสน่ห์ของเรื่องเล่าแนวผจญภัยก็คือ การได้ติดตามตัวละครเอกออกไปผจญภัยในเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องนั่นเอง

ในปี พ.ศ.2552 ที่ผ่านมามีนวนิยายจีนแนวผจญภัยแฟนตาซีเรื่องหนึ่งชื่อ 三生三世十里桃花 (Sansheng sanshi shilitaohua) หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อภาษาไทยว่า “สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่” แต่งโดยนักเขียนชาวจีนชื่อ Tang Qi Gong Zi (ถังชิงกิงจื่อ) ตีพิมพ์ครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์เสิ่นหยาง (Shenyang) (豆瓣, 2017) ต่อมาปี พ.ศ.2555 มีการปรับปรุงและจัดพิมพ์ใหม่โดยสำนักพิมพ์พูนานวรรณกรรมและศิลปะ (豆瓣, 2017) เนื้อเรื่องของสามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่ เล่าถึง “ปายเฉียน” นางพญาจิ้งจอกของดินแดนชิงชิว (ดินแดนของเผ่าจิ้งจอกเก้าหาง) ที่สูญเสียความทรงจำเพราะอยากลิ้มเคราะห์กรรมจากรักครั้งเก่า ต่อมาได้พบกับเยี่ยวหัว รัชทายาทของเผ่าสวรรค์ในงานเลี้ยงของเทพสมุทรบูรพา เยี่ยวหัวจำได้ว่า ปายเฉียน คือ ชู่ชู่ หรืออดีตภรรยาของเขาที่คิดว่าตายไปแล้ว แต่นางจำเหตุการณ์นั้นไม่ได้ เพราะได้ดื่มยาที่ช่วยให้ลืมเรื่องที่ยากลำบากจากเจ้าเหียนหรือเซียนหงสา ผู้เป็นเจ้าของป่าท้อสิบหลี่ เยี่ยวหัวต้องฝ่าฟันอุปสรรคหลายอย่างเพื่อให้ปายเฉียนกลับมาได้รับความรักจากเขาอีกครั้งหนึ่ง แม้หลายครั้งต้องเกือบแลกมาด้วยชีวิตก็ตาม จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เยี่ยวหัวได้ไปผจญภัยเพื่อเป็นการพิสูจน์ตัวเองนี้ ทำให้นวนิยายเรื่อง 三生三世十里桃花 (Sansheng sanshi shilitaohua) ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และกระแสความนิยมดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศจีนเท่านั้น ยังเกิดขึ้นในต่างประเทศอีกด้วย ดังปรากฏว่ามีการขอซื้อลิขสิทธิ์ไปแปลเป็นภาษาต่างประเทศอีกอย่างน้อย 3 ภาษา คือ ภาษาไทย (ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2555 ในชื่อสามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่) ภาษาเวียดนาม (ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2556 ในชื่อ Once Upon a Time) และภาษาอังกฤษ (ตีพิมพ์ในปีพ.ศ.2559 ในชื่อ To the Sky Kingdom) ยิ่งไปกว่านั้นคือยังมีการนำเนื้อเรื่องของนวนิยายดังกล่าวไปสร้างสรรค์ในรูปแบบอื่น ๆ อีกด้วย เช่น พ.ศ.2558 ได้มีการนำไปเผยแพร่ในรูปแบบของภาพยนตร์ นำแสดงโดยนักแสดงที่มีชื่อเสียงของประเทศจีน คือ Liu Yifei และ Yang Yang ต่อมา พ.ศ.2559 ตีพิมพ์ในรูปแบบวรรณกรรมประเภทการ์ตูนโดยนิตยสาร Yi Man (豆瓣读书引用日期, 2016) และในปี พ.ศ.2560 มีการนำมาสร้างสรรค์ในรูปแบบละครชุดทางทีวีโดยบริษัท Shanghai Drama Culture Communication Co.,Ltd. ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์เจ้อเจียงทีวีและทีวีตะวันออก เมื่อวันที่ 30 มกราคม (江西网络广播电视台, 2017)

กล่าวเฉพาะในประเทศไทย นวนิยายเรื่องนี้ก็ได้รับความนิยมทั้งในรูปแบบละครทีวีชุด และนิยายเล่มเช่นเดียวกัน โดยฉบับแปลเป็นภาษาไทยที่ใช้ชื่อว่า “สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่” มีทั้งสิ้น 23 ตอน แบ่งพิมพ์เป็น 2 เล่ม ปัจจุบันตีพิมพ์เป็นครั้งที่ 5 จากประเด็นดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเรื่องราวในนวนิยายจีนแปลเรื่องนี้มาศึกษาโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับ “แบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษ” (the hero's journey model) ของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (Christopher Vogler) มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ สำหรับแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษนั้นประกอบด้วย 12 ขั้นตอน (Christopher Vogler อ้างถึงใน บาร์นี บุญทรง, 2554, หน้า 128) ได้แก่ 1. โลกปกติ (Ordinary World) 2. เสียงเรียกสู่การผจญภัย (Call to Adventure) 3. การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the call) 4. การได้พบกับผู้ให้คำปรึกษา (Meeting with the Mentor) 5. การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First

Threshold) 6. การทดสอบ พันธมิตร ศัตรู (Test, Allies, and Enemies) 7. การเข้าถึงถ้ำที่อยู่ลึกที่สุด (Approach To The Inmost Cave) 8. การทดสอบอย่างสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal) 9. รางวัล (Reward) 10. การเดินทางกลับ (The Road Back) 11. การเกิดใหม่ (The Resurrection) 12. การกลับมาพร้อมกับน้ำอมฤต (Return with the Elixir) ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าวิธีการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์นวนิยายจีนแปลให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และผลการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ความนิยมของนวนิยายเรื่องนี้ที่สุด

วัตถุประสงค์

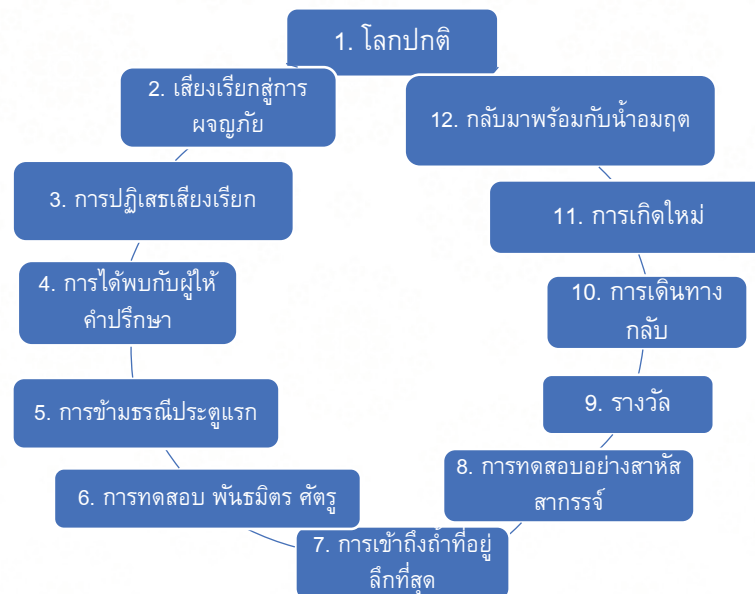
เพื่อวิเคราะห์ การผจญภัยของ “เยี้ยว” ตัวละครเอกจากนวนิยายจีนแปล เรื่อง สามชาติ สามภพป่าท้อสิบหลี่ ตามแนวคิดเกี่ยวกับ “แบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษ” (the hero’s journey model) ของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ (Christopher Vogler)

ขอบเขต

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาจากนวนิยายจีนแปลเรื่อง “สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่” เล่มที่ 1 และ 2 ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สุริย์พร แปลโดยหลินใหม่

กรอบแนวคิด

การวิเคราะห์การผจญภัยของ “เยี้ยว” ตัวละครเอกในนวนิยายจีนแปล เรื่อง สามชาติสามภพป่าท้อสิบหลี่ ในครั้งนี้ จะใช้แบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษ (Vogler’s Hero’s journey Model) (ปรับปรุงจาก Voytilla, 1999 อ้างถึงใน ศรีณภัทร์ บุญฮก, 2558, หน้า 158)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (documentary methodology) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษในวรรณกรรมและภาพยนตร์
2. ศึกษาแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษทั้ง 12 ขั้นตอน ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์
3. ศึกษาการผจญภัยของตัวละครที่ชื่อ เยียหัว จากนวนิยายจีนแปลเรื่อง สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่ ทั้ง 23 ตอน
4. วิเคราะห์การผจญภัยของ “เยียหัว” ตามแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ ทั้ง 12 ขั้นตอน
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการผจญภัยของ “เยียหัว” ตัวละครเอกจากนวนิยายจีนแปลเรื่องสามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่ โดยใช้แนวคิดเรื่องการเดินทางของวีรบุรุษ ของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ มาใช้ในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า เยียหัว ผ่านการผจญภัยทั้งสิ้น 11 ขั้นตอน จาก 12 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงขั้นตอนการผจญภัยของ “เยียหัว”

ขั้นตอนในทฤษฎีการเดินทางของวีรบุรุษ	ขั้นตอนการเดินทางออกไปผจญภัยของเยียหัว	ปรากฏ	ไม่ปรากฏ
1. โลกปกติ (Ordinary Word)	- เยียหัวเกิดเป็นเทพเซียนบนสวรรค์เก้าชั้นฟ้า เขาได้รับตำแหน่งรัชทายาทของเผ่าสวรรค์ ตั้งแต่วันที่เกิด	✓	
2. เสียงเรียกสู่การผจญภัย (Call to Adventure)	- เทียนจวินสั่งให้เขาไปปราบจันหนี่ที่โลกมนุษย์ - เทียนจวินลงโทษเขาให้ไปเกิดเป็นมนุษย์ - ป้ายเฉียนบอกเขาว่าจะไปหาหญ้าเส้นจื่อ เขาจึงเดินทางไปที่อิงโจวเพื่อนำหญ้าเส้นจื่อแทน	✓	
3. การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the call)	- เยียหัวไม่เคยปฏิเสธที่จะออกเดินทางไปพบกับอันตรายใด ๆ		✓

ขั้นตอนในทฤษฎี การเดินทางของวีรบุรุษ	ขั้นตอนการเดินทางออกไปผจญภัยของเย้ยหัว	ปรากฏ	ไม่ปรากฏ
4. การได้พบกับผู้ให้ คำปรึกษา (Meeting with the Mentor)	- เย้ยหัวไปขอคำแนะนำวิธีการทำให้ชูชู่ตกหลุม รักเขาจากเหลียนซ่ง	✓	
5. การข้ามธรณี ประตูแรก (Crossing the First Threshold)	- เย้ยหัวตัดสินใจที่จะเลือกทางเดินของตนเองคือ อยู่กับชูชู่บนโลกมนุษย์	✓	
6. การทดสอบ พันธมิตร ศัตรู (Test, Allies, and Enemies)	- เย้ยหัวได้ทราบว่านอกจากเขาแล้วยังมีเซียน อื่นๆ เช่น ปี้ฟ่งที่ตกหลุมรักปายเฉียนเหมือนเขา	✓	
7. การเข้าถึงถ้ำที่อยู่ลึก ที่สุด (Approach to The Inmost Cave)	- เย้ยหัวไปอิงโจวเพื่อเอาหญ้าเส้นจื่อไปปรุงเป็น ยาที่เขาคุณหลุนซวี หลังจากนั้นมอบให้เจ้อ เยี่ยนนำไปมอบให้ปายเฉียน	✓	
8. การทดสอบอย่าง สาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)	- เย้ยหัวต่อสู้กับสัตว์ทเวะของเทพบิดรทั้ง 4 ตัว จนเสียแขนไปหนึ่งข้าง - เย้ยหัวปรุงยาตามโดยใช้พลังปราณเขียนห้า หมื่นปีในการปรุงยาให้สำเร็จ - เย้ยหัวสู้กับราชาสุรฉิงซางจนต้องสังเวดวง จิตทั้งหมดเพื่อหยุดระฆังจักรพรรดิบุรพา	✓	
9. รางวัล (Reward)	- เย้ยหัวได้รับความรักจากปายเฉียน	✓	
10. การเดินทางกลับ (The Road Back)	- เย้ยหัวไม่อยากกลับสวรรค์เก่าชั้นฟ้าแต่ เทียนจวินให้ทหารเทพไปจับตัวชูชู่ขึ้นมาอยู่บน วังสวรรค์ เขาจึงต้องกลับตำแหน่งในที่สุด	✓	
11. การเกิดใหม่ (The Resurrection)	- ดวงวิญญาณของเย้ยหัวมาเกิดใหม่เป็น เทพเซียนของเผ่าสวรรค์ - เย้ยหัวไปเกิดเป็นมนุษย์เพื่อชดใช้ความผิด - เย้ยหัวฟื้นจากความตายหลังจากสังเวดวงจิต ให้กับระฆังจักรพรรดิบุรพาไป 3 ปี	✓	
12. การกลับมาพร้อม กับน้ำอมฤต (Return with the Elixir)	- สวรรค์เก่าชั้นฟ้าต่างมีความสุขเมื่อรู้ว่าเย้ยหัว กลับมาจากความตาย เย้ยหัวและปายเฉียน ได้กลับมารักกันใหม่ในที่สุด	✓	

ขั้นตอนที่ 1 โลกปกติ (Ordinary Word)

ในโลกปกติจะเป็นการนำเสนอภาพชีวิตของวีรบุรุษก่อนที่จะเดินทางสู่การผจญภัย โดยโลกปกติของเยี้ยวหัวนั้น เป็นโลกของเหล่าเซียน ความพิเศษหลายๆประการที่เกิดขึ้นกับเยี้ยวหัวจึงเป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่สามารถเกิดขึ้นได้ ด้วยเพราะโลกที่เขาถือกำเนิดและพำนักอยู่นั้น ต่างก็เต็มไปด้วยเหล่าเทพเซียนที่มีฤทธิ์อำนาจเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในตอนที่เยี้ยวหัวถือกำเนิดก็ได้มีปรากฏการณ์พิเศษบางอย่างเพื่อบอกให้รู้ว่าเขาจะได้เป็นเทพเซียนผู้ปกครองสวรรค์ในลำดับต่อไป แต่ปรากฏการณ์พิเศษเช่นนี้ก็เคยเกิดขึ้นก่อนหน้านี้แล้วในคราวที่ท่านอาของเขาได้กำเนิดขึ้น ดังข้อความในเล่มที่ 1 ว่า

“ครั้งเขาพ้นจากครรภ์ สามสิบหกสวรรค์ได้แสงสีทองโดยพร้อมเพียงในพริบตา วิหคเบญจรงค์เจ็ดสิบสองตัวจากเขาหมิงเฮ้อจวินจีแห่งแดนบูรพาได้พุ่งทะยานขึ้นสู่สวรรค์เก้าชั้นฟ้า โผบินเวียนรอบตำหนักบรรทมที่เหนียงชิงของเขา พำนักเป็นเวลาเก้าเก้าแปดสิบเอ็ดวัน ครั้งก่อนที่ปรากฏเหตุการณ์เช่นนี้ คือตอนที่ท่านอารองของเขาซางจีถือกำเนิด ครั้งนั้นวิหคเบญจรงค์โผบินเวียนรอบตำหนักบรรทมของไท่จื่อเผยเหนียงเหนียง ก็แค่สี่เก้าสามสิบหกตัวเท่านั้น เทียนจวินปิตินิดจินน้ำตาผู้เฒ่าไหลพราก ประสานมือน้อยคารวะสู่เบื้องบูรพาทิศและเอ่ยต่อหน้าปวงขุนนางอำมาตย์ในตำหนักหลังเสียวว่า ช่างเป็นบุญอย่างสิ้นพัน ในที่สุดเฒ่าสวรรค์ของข้าก็ได้รัชทายาทมาอีกครั้งแล้ว รัชทายาทผู้ถูกสวรรค์เบื้องบนเลือกสรรกำหนดมัน...รัชทายาทผู้ถูกสวรรค์เบื้องบนเลือกสรรกำหนดมัน ได้มีชีวิตตามความตั้งใจของเทียนจวิน ไม่เคยทำให้เทียนจวินผิดหวังและห้ามทำให้เทียนจวินผิดหวัง”

(ถึงซิงจื่อ, 2555, หน้า 326-327)

จากการที่ถูกกำหนดให้เป็นรัชทายาทของเฒ่าสวรรค์นี้เอง เยี้ยวหัวจึงต้องหมั่นเรียนรู้ธรรมและฝึกปรี้อพลังฝีมือของตนเองอยู่เสมอ เพื่อจะไม่ทำให้เทียนจวินซึ่งมีศักดิ์เป็นปู่และเป็นเจ้าสวรรค์องค์ปัจจุบันต้องผิดหวัง ชีวิตประจำวันของเยี้ยวหัวตั้งแต่ยังเป็นเซียนเด็กจนกระทั่งเติบโตใหญ่จึงมีเพียงการฝึกฝนเล่าเรียนและเพิ่มพลังฝึกปรี้อเพื่อให้ปราณเซียนของตนเองเพิ่มพูนขึ้นจนสามารถรับอสนีสวรรค์สามสายเพื่อเป็นการผ่านด่านสวรรค์ให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ เท่านั้น

ขั้นตอนที่ 2 เสียงเรียกสู่การผจญภัย (Call to Adventure)

เสียงเรียกสู่การผจญภัยเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษจะได้รับคำสั่ง การร้องขอ หรืออาจเป็นการได้รับสัญญาณบางอย่างให้ออกจากโลกปกติอันเป็นสถานที่ที่ตนคุ้นเคย ในขั้นตอนนี้พบว่าเยี้ยวหัวได้รับเสียงเรียกสู่การผจญภัยถึง 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 และครั้งที่ 3 เขาได้รับคำสั่งจากเทียนจวินให้ไปปฏิบัติภารกิจบนโลกมนุษย์ โดยครั้งแรกเป็นการลงไปปราบสัตว์ร้ายชื่อจินหนิงที่มีพลังเทียบเท่ากับสัตว์ทเวะของเทพบิดร และครั้งที่สาม เป็นการลงไปรับเคราะห์กรรมเนื่องจากเยี้ยวหัวได้พลังมือฆ่าสัตว์ทเวะของเทพบิดรและทำลายหญ้าเส้นจ้อจนหมด (หญ้าวิเศษที่สามารถเพิ่มพูนพลังเซียนได้โดยไม่ต้องผ่านด่านทดสอบใดๆ จากสวรรค์) ส่วนครั้งที่สอง เกิดจากการได้พูดคุยกับป้าเยี้ยน (เทพเซียนหญิงของเฒ่าจิ้งจอกเก้าหางที่เยี้ยวหัวหลงรัก ตั้งแต่ครั้งที่นางถูกกักพลังปราณเซียนไว้จนหมดแล้วหลงไปอยู่บนโลกมนุษย์โดยใช้ชื่อว่า “ซู่ซู่”) แล้วพบว่า

นางตัดสินใจจะไปค้นหาหญ้าเส้นจื่อ เพื่อนำมารักษาอาจารย์ของนางให้ฟื้นคืนอีกครั้ง ดังข้อความในเล่มที่ 2 ว่า

“...ข้าไม่เพียงรู้ว่าคนผู้นั้นกลับมาแล้ว ยังรู้ด้วยว่าเพื่อให้เขาฟื้นคืนในเร็ววัน เจ้าจะต้องไปขอยืมตะเกียงประสานวิญญานที่ตำหนักสวรรค์” เว้นช่วงไป...เอ่ยต่อว่า “ขอยืมตะเกียงประสานวิญญานได้แล้ว เจ้ายังเตรียมจะทำอะไรอีก?” ดูท่าทาง ทั้งเรื่องที่สมควรบอกและไม่สมควรบอก เจอเหยียนล้วนบอกเขาไปหมดแล้ว ข้าเอามือยันหน้าผากถอนใจเฮือก กล่าวว่า “ไปอิงโจวเอาหญ้าเส้นจื่อ ถ่ายพลังฝึกปรือให้ท่านเจ็ดหมื่นปี ให้ท่านฟื้นคืนเร็วขึ้น” เยี้ยวหันหน้ากลับมาทันควัน ดวงตาดำสนิทคู่นั้นถูกใบหน้าซีตขาวขับแน่นจนยิ่งดำสนิท จ้องมองข้าอยู่อึดใจใหญ่ เอ่ยเน้นที่ละคำว่า “เจ้าบ้าไปแล้ว”

(ถึงซิงจื่อ, 2555, หน้า122-123)

สำหรับการได้รับเสียงเรียกในครั้งที่สองนี้ แม้เยี้ยวจะไม่ได้รับการร้องขอจากปายเฉียน ให้ออกไปต่อสู้กับสัตว์ทเวะทั้ง 4 ของเทพบิดรที่เผ่าหญ้าเส้นจื่ออยู่ แต่เพราะเขารู้ว่าหากปล่อยให้นางไป นางคงต้องบาดเจ็บกลับมาหรืออาจต้องแลกด้วยชีวิตก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะปายเฉียนเป็นผู้ที่เคารพและกตัญญูต่ออาจารย์ของนางเป็นอย่างมาก กระทั่งยอมกรีดเลือดจากหัวใจของนางมาใช้หล่อเลี้ยงร่างของอาจารย์เพื่อไม่ให้ดับสูญไปนางก็เคยกระทำมาแล้วในอดีต

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the call)

ในบางครั้งวีรบุรุษก็เลือกที่จะปฏิเสธเสียงเรียก ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากความกลัวหรือความไม่มั่นใจ บางกรณีแม้วีรบุรุษจะไม่ปฏิเสธเสียงเรียกด้วยตนเองแต่หากมีเหตุให้การเดินทางนั้นต้องเลื่อนออกไป ก็ถือว่าอยู่ในขั้นตอนนี้เช่นเดียวกัน จากการศึกษาการผจญภัยของเยี้ยว พบว่าเขาไม่เคยปฏิเสธเสียงเรียกที่จะทำให้ออกไปผจญภัย ฉะนั้น สำหรับตัวละครเยี้ยวที่ศึกษาในครั้งนี้ จึงไม่ปรากฏขั้นตอนการปฏิเสธเสียงเรียก

ขั้นตอนที่ 4 การได้พบกับผู้ให้คำปรึกษา (Meeting with the Mentor)

เมื่อวีรบุรุษเดินทางออกไปผจญภัยในสถานที่ที่ตนไม่คุ้นเคยดังเช่นโลกปกติ จะทำให้ได้พบกับประสบการณ์บางอย่างที่ตนเกิดความไม่มั่นใจหรือไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์นั้นให้ผ่านไปได้ การได้พบกับผู้ให้คำปรึกษาหรือได้คำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์จึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะช่วยให้วีรบุรุษสามารถก้าวผ่านความยุ่งยากที่เกิดขึ้นระหว่างเดินทางออกไปได้ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งผู้ให้คำปรึกษาอาจปรากฏออกมาในรูปของวัตถุ เช่น แผนที่ สมุดบันทึก ฯลฯ ด้วยก็ได้ สำหรับขั้นตอนนี้พบว่าเกิดขึ้นกับเยี้ยวเพียงครั้งเดียว นั่นคือตอนที่เขาได้พบกับหญิงสาวชาวโลกที่มีชื่อว่าซูซู แล้วเกิดตกหลุมรักนางเป็นอย่างมาก แต่เพราะเยี้ยวไม่เคยรู้จักกับความรักมาก่อน เขาจึงไม่รู้ว่าต้องทำอย่างไรนางจึงจะสนใจและหันมาชอบเขา เยี้ยวจึงต้องกลับไปที่สวรรค์เก้าชั้นฟ้า เพื่อขอคำปรึกษาจากท่านอาของเขานั่นเอง ดังข้อความในเล่มที่ 1 ว่า

“บนสวรรค์เก้าชั้นฟ้า ผู้ปรับปรุงในคำว่า “รัก” มากที่สุด คือท่านอาสามของเขา เหลียนซ่ง เทียนจวินรัชกาลนี้เมื่อสมัยยังหนุ่มเจ้าชู้อย่างมาก แต่ความเจ้าชู้ของเหลียนซ่งกลับหนักซอกกว่าเหล่าจื่อของเขา เป็นคุณชายบุปผาขึ้นชื่อติดอันดับในบรรดาเผ่าเทพแห่งบรรพกาล คุณชายบุปผากล่าวว่า “หญิงมนุษย์ข้าไม่เคยและต้องมาก่อนแต่มีประโยชน์หนึ่งกล่าวได้ดี แม่เล่าชอบเงิน สาวๆชอบงาม ขอเพียงเป็นนารีวัยกำดัด ก็ไม่มีนางใดไม่ชมชอบชายหนุ่มรูปงาม เจ้าไปยืนตรงหน้านาง ยิ้มให้นางหนึ่งครั้ง รับรองว่านางต้องอ่อนระทวยแน่นอน...” “แผนชายงามเจ้าคุณเคลน แผนวีรบุรุษเจ้าก็ส่งสารนางกลัวจะทำให้นางเสียขวัญ เช่นนั้นมิสู้กลับข้างกัน ใช้แผนทรมาณสังหารเจ้าแห่งไสต์ตัวเองไปสองมิด ไปนอนที่หน้าประตูบ้านนาง นางไม่อาจเห็นคนเป็นๆ ทั้งคนนอนตายอยู่หน้าประตูบ้านได้ ย่อมต้องฝันกำลังชวีตเจ้าไว้ เช่นนี้เพื่อตอบแทนนางหลังจากบาดแผลหายดีแล้วเจ้าก็รั้งอยู่ต่อขอเป็นข้าช่วงใช้เกาะเกี่ยวพันนางไว้ นางจะอย่างไรเจ้าได้?” ถ้วยชาวางลงบนโต๊ะตั้ง “ก๊ก” เขาเห็นว่าแผนนี้ดียิ่ง...

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 303-304)

ขั้นตอนที่ 5 การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold)

หลังจากที่ได้พบกับผู้แนะนำแล้ว วีรบุรุษย่อมเกิดความมั่นใจหรือมีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะความกลัวและตัดสินใจออกเดินทางในที่สุด ในขั้นตอนนี้บางครั้งวีรบุรุษอาจถูกผลักดันจากเหตุการณ์บางอย่างด้วยก็ได้ เช่น การถูกไล่ล่า หรือบุคคลใกล้ชิดถูกลักพาตัว ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้วีรบุรุษตัดสินใจที่จะเดินทางเข้าสู่โลกพิเศษ (special world) สำหรับขั้นตอนนี้ของเหยี่หัว เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากที่เขาได้ตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตอยู่กับปายเฉียนบนโลกมนุษย์ เขาได้วางแผนให้ตัวเองตายแล้วค่อยย้ายมาอยู่กับปายเฉียนอย่างถาวร และในระหว่างที่ได้อยู่กินกับปายเฉียนจนกระทั่งนางตั้งครรถ์นั้น เหยี่หัวได้สร้างปรากฏการณ์ห่อหุ้มเขาจวินจีซึ่งเป็นที่ตั้งของกระท่อมของชูซู่ไว้ เพื่อให้ทั้งสวรรค์ไม่อาจมองเห็นว่าเขาอยู่ที่นั่นและเพื่อป้องกันไม่ให้ใครเข้ามาทำร้ายหญิงที่ตนเองรักได้ แต่เพราะไม่ทราบว่แท้ที่จริงแล้วชูซู่คือเทพเซียนปายเฉียนที่ถูกกักพลังปรมาณไว้ กลับเป็นตัวของเขาเองที่เดินฝ่าออกมาจากปรากฏการณ์เซียนและทำให้เทียนจวินรู้ว่เกิดอะไรขึ้น ดังข้อความในเล่มที่ 1 ว่

แต่ว่...เพื่อมนุษย์แบบนั้นคนเดียว เจ้าจะทิ้งตำแหน่งเทียนจวินที่เพียงยื่นมือก็ไ้มาไปจริงๆหรือ? อืม...พวกเขาแดนมนุษย์เรียกสิ่งนี้ว่อะไรนะ? อ้อ...ไม่รักแผ่นดินรักหญิงงาม มิใช่สิ่งกษัตริย์ผู้ทรงธรรมพึงกระทำ”เขาเพียงหมุนถ้วยชาด้วยสีหน้าเหมือนจะยิ้ม “ข้าไม่ได้มีความรักให้แก่ปวงสรรพสิ่งในสามพันมหาสหัสภพแต่สักนิด ฝันใจขึ้นนั่งตำแหน่งนั้นไปก็เป็นผู้ทรงธรรมอะไรนั้นไม่ได้อยู่ดี จึงมิสู้ทำให้ตำแหน่งว่างลงแต่เนิ่นๆ เปิดทางให้แก่ผู้มีคุณธรรม ตอนนั้นช่างจู้ถูกเนรเทศ ปีที่สามก็ไ้เข้ามาแล้ว ข้าดับสูญเป็นเจ้าธูลีครั้งนี้ ไม่แน่ว่ไม่ต้องถึงสามปี เทียนจวินก็สามารหาผู้สืบทอดที่ดียิ่งกว่าพบอีกครั้งก็เป็นได้”...เพียงแต่เขาพันคิดหมื่นคาด

มิได้คาดไปถึงว่าในช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนี้ ชูชูกลับฝ่าวออกจากปราการเซียนที่เขาทางไว้บนเขาจวินจี ถูกทางตำหนักสวรรณค์พบเห็นเข้าไปในปราดเดียว ละครฉากนี้ของเขาหมดหนทางแสดงต่อได้อีก วันที่ถูกหามกลับตำหนักสวรรณค์ ทะเลทักซิณท์ที่แล้งมานานได้มีฝนตกลงมาท่าแรก เขาอยู่มาจนโตปานนี้ ไม่เคยรู้มาก่อนว่าคำว่า “นี่ก็เสียใจ”

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 310-311)

ขั้นตอนที่ 6 การทดสอบ พันมิตร ศัตรู (Test, Allies, and Enemies)

เมื่อเดินทางเข้าสู่โลกพิเศษแล้วนอกจากจะได้เรียนรู้กฎใหม่ๆแล้ว วีรบุรุษจะได้รับการทดสอบและการเผชิญหน้ากับพันธมิตรและศัตรู ในขั้นตอนนี้ วีรบุรุษจะได้เรียนรู้ว่าใครสามารถไว้วางใจได้ ใครคือพันธมิตรหรือศัตรูคู่แข่งซึ่งอาจจะเป็นมิตรจอมปลอมที่จะเปิดเผยตนเองในตอนท้าย และจะต้องเตรียมตัวสำหรับการทดสอบครั้งใหญ่ที่จะมาถึง สำหรับเยี้ยวได้พบขั้นตอนนี้ในตอนที่เขาเดินทางไปซึ่งซึ่งซึ่งเป็นดินแดนของเทพเซียนเผ่าจิ้งจอกเก้าหางซึ่งมี پایเฉียนเป็นผู้ปกครอง เขาได้เรียนรู้การใช้ชีวิตของเผ่าจิ้งจอกและได้รู้ว่าเขามีคู่แข่งนั่นคือ เซียนเผ่าวิหคที่มาสาราภาพรัก پایเฉียน ต่อหน้าเขา ผู้เป็นคู่หมั้นเลยทีเดียว ดังข้อความในเล่มที่ 1 ว่า

ปีฟงนั่งเข้ามาใกล้ข้าอีกหนึ่งฉือ เอ่ยเสียงนุ่มว่า “เจ้าแค่บอกมาว่าเจ้ายินดีอยู่กับข้าหรือไม่?” ต่อหน้าเยี้ยว...เขาทำเช่นนี้ก็ออกจะกล้าหาญชาญชัยเกินไปบ้างโดยแท้ ข้ากล่าวอย่างกระตาคกระตืออง “เจ้าก็ทราบดีว่าข้าให้ความสำคัญต่อมารยาทธรรมเนียมอย่างยิ่ง ในเมื่อเผ่าสวรรณค์ได้กำหนดหมั้นหมายตัวข้าไว้ ข้าย่อมไม่มีทางเป็นฝ่ายก่อเรื่องทำสิ่งใดให้ทั้งซึ่งซึ่งและสวรรณค์เก้าชั้นฟ้าต่างกระอักกระอ่วนเด็ดขาด หัวใจนี้ของเจ้าข้าจะขอรับไว้ และรู้สึกขอบคุณอย่างยิ่ง กระนั้นเราสองคนมีบุญไร้วาสนาต่อกันจริงๆ อื่น ๆ จะไม่ขอเอ่ยอีกความรู้สึกที่เจ้ามีต่อข้านี้ หากยังคงดั่งมันไม่ลงก็จงซ่อนมันไว้ต่อไปเถิด จะอย่างไรข้าก็ทราบความรู้สึกนี้ของเจ้าแล้ว เน้นนานเพียงใดก็ไม่ลืมเลือน”

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 314)

ขั้นตอนที่ 7 การเข้าถึงถ้ำที่อยู่ลึกที่สุด (Approach to the inmost Cave)

การผจญภัยจะผลักดันให้วีรบุรุษต้องเดินทางไปยังพื้นที่น่ากลัวที่สุดเหมือนกับการเข้าไปในถ้ำที่ลึกที่สุดและได้พบกับอันตรายที่ร้ายแรง ฉะนั้นจึงต้องมีการเตรียมการบางอย่างก่อนไว้ก่อน สำหรับเยี้ยวในขั้นตอนนี้ ปรากฏขึ้นในตอนที่เขารู้ว่า پایเฉียนย่อมต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้อาจารย์ของตนคือ ม่อเยี่ยนเทพแห่งสงครามได้ฟื้นคืนขึ้น เขาจึงคิดแผนการตั้งแต่ไปหาหญ้าเส้นจื่อ การปรุงยาदान (ยาวิเศษที่ช่วยให้ฟื้นคืนชีพ) และผู้ที่จะมีมอโยให้ پایเฉียนนำไปป้อนให้กับอาจารย์โดยไม่รู้สึกลึคดังข้อความในเล่มที่ 2 ว่า

...ในที่สุดก็เข้าใจอาการทำท่าจะพูดแล้วกลับไม่พูดของเจ้าเหยียนในตอนที่มีบยาตานให้ และเข้าใจในที่สุดว่าเหตุใดเขาไปเอาหญ้าเส้นจื่อที่อิงโจว บนตัวกลับไม่มีบาดแผลแม้แต่น้อย ก็แค่เพราะตัวเขาไม่เคยไปที่อิงโจวมาก่อน...ไม่ได้สู้กับสัตว์ร้ายเผ่าหญ้ามาก่อนเท่านั้น แม้เจ้าเหยียนจะไม่ค่อยจริงจังนักมาแต่ไหนแต่ไร กลับไม่เคยโกหก...ไม่เคยเอาเปรียบใครมาก่อน ตอนนั้นคิดว่าเขาคงอยากจะบอกข่าวความจริงแล้วยาดานนี้เยี้ยหัวเป็นคนหลอม อย่างนั้นเหตุใดเขาต้องปิดบังข้า?

(ถังซิงจื่อ, 2555, หน้า 167)

ขั้นตอนที่ 8 การทดสอบอย่างสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)

ในขั้นการทดสอบอย่างแสนสาหัสสากรรจ์นั้น วีรบุรุษจะต้องพบกับเหตุการณ์หรือต้องต่อสู้กับศัตรูที่อันตรายมากที่สุด หรืออาจเกิดการต่อสู้ที่รุนแรงจนได้รับบาดเจ็บสาหัส ชีวิตอยู่ในระหว่างความเป็นและความตาย สำหรับในขั้นตอนนี้ เยี้ยหัวได้พบกับการทดสอบอย่างสาหัสสากรรจ์ถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกคือตอนที่เขาเดินทางไปหาหญ้าเส้นจื่อเขาได้ต่อสู้กับสัตว์ทมิฬที่มีพลังปราณเซียนของเทพบิดรถึง 4 ตัว ผลจากการต่อสู้นอกจากเขาจะได้รับบาดเจ็บมากที่สุดแล้วยังต้องเสียแขนขวาไปอีกข้างหนึ่งด้วย ส่วนครั้งที่สองคือหลังจากที่ได้หญ้าเส้นจื่อมาแล้ว เขาต้องไปที่ห้องปรุงยาที่ตั้งอยู่บนเขา คุณหลุนสวี ที่นั่นแม้จะไม่ได้มีสัตว์ร้ายเฝ้าอยู่ แต่การจะหลอมยาวิเศษนี้ออกมาให้สำเร็จ จำเป็นจะต้องแลกกับพลังเซียนกว่า 5 หมื่นปีของเขาทั้งหมด กว่าเยี้ยหัวจะผ่านขั้นตอนนี้ทั้ง 2 ครั้งไปได้ ก็ทำให้เขาต้องบาดเจ็บสาหัสอย่างที่สดตั้งแต่กำเนิดขึ้นมาเป็นเทพเซียนของสวรรค์เก้าชั้นฟ้า ดังข้อความในเล่ม ที่ 2 ว่า

พลังฝึกปรือที่เทียนจวินถ่ายให้เขาย่อมจะเพียงแค่ชดเชยส่วนที่เขาสูญเสียไปรวมเบ็ดเสร็จย่อมไม่อาจมากเกินกว่าพลังฝึกปรือที่เขาหมั่นฝึกฝนได้มาในห้าหมื่นปีนี้ ข้าเคยเนพลังปราณเซียนที่หล่อเลี้ยงมอเวียวนชุนนั้น อย่างน้อยกลับรวมพลังฝึกปรือของเซียนธรรมดาทั่วไปถึง 4-5 หมื่นปี เขาบอกว่าเขาเทียกัดเขาไปหนึ่งที่ตรงแขนขวา แค่นั้น รักษาสักหน่อยก็หายดีได้ พวกข้าพวงเทพบรรพกาลกลับทราบดีว่า สัตว์ร้ายเขาเทียกัดนั้นเป็นสัตว์ที่ใจเด็ดนัก เมื่อมันกัดสิ่งใดแล้วเป็นต้องกลืนสิ่งนั้นลงไปจนหมดสิ้นทั้งเนื้อหนังทั้งกระดูกไม่มีผู้ใดกล้าพูดอย่างเด็ดขาดว่าถูกเขาเทียกัดไปหนึ่งที่เป็นแค่แผลเล็ก ๆ แต่การพยายามแก้ของเขานี้เห็นได้ชัดว่า เพื่อจะปลอบใจข้าเพื่อไม่ให้เขาผิดหวัง แม้ในใจข้าจะบิปรัดอยู่วิบ ๆ กลับได้แต่ป้อนสีหน้าว่าถูกเขาหลอกสำเร็จ กล่าวอย่างโล่งอกว่า “อย่างนั้นก็ดีแล้ว...ข้าค่อยวางใจได้หน่อย”

(ถังซิงจื่อ, 2555, หน้า 176)

ส่วนครั้งที่สามเป็นตอนที่เยี้ยหัวได้ไปต่อสู้กับราชาอสูรฉิงซางที่หลุดออกมาจากกระซังจักรพรรดิบุรพาที่เมื่อเจ็ดหมื่นปีก่อนเทพแห่งสงครามมอเวียวนได้สังเวจดวงจิตของตนเพื่อหยุดการทำลายล้างของอาวุธวิเศษนี้ไว้ ทั้งยังสามารถกักขังฉิงซางไว้ข้างในได้อีกด้วย และครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน เพื่อที่จะหยุด

การทำลายล้างสวรรค์ของระฆังจักรพรรดิ เยี้ยวต้องใช้ดวงจิตทั้งหมดที่มีสังเวทให้แก่ระฆังจักรพรรดิ บูรพา ดังข้อความในเล่มที่ 2 ว่า

ฉิงขางนอนอยู่บนพื้นดิน กล่าวอย่างอ่อนแรงว่า “เจ้าอยากจะทำอะไร... เหตุใดข้าไม่ได้แต่ต้องระฆังจักรพรรดิบูรพา... มันกลับยังคงขับเคลื่อนได้สินะ... ฮ่าๆ... ข้าก็แค่ใช้เวลาเจ็ดหมื่นปี ทุ่มเทกำลังความคิด เชื่อมโยงชีวิตข้าเข้ากับมันเท่านั้นหากข้าตายลง... ระฆังจักรพรรดิบูรพานี้ก็จะขับเคลื่อนด้วยตัวเอง ดูท่าทางข้าคงใกล้ตายแล้ว... ไม่รู้ว่าคนที่ต้องตายตามข้า... จะเป็นไอ้หนูเจ้า... หรือเหล่าเซียนทั่วแปดดินแดน...” ฉิงขางยังกล่าวไม่จบ ข้าเบิกตากว้างเห็นเยี้ยวพุ่งโถมเข้าไปในมหาอัคคีโกมุทนั้น... ตอนเยี้ยวโถมเข้าไปในมหาอัคคีโกมุทที่ระฆังจักรพรรดิบูรพาเปล่งออกมา ของวิเศษที่มัดมือเท้าข้าขึ้นนี้ก็พลันคลายออก ไข่ลี... หากพลังฝึกปรือของเจ้าของของวิเศษสลายสิ้น ของวิเศษนี้ย่อมมัดใครไม่อยู่อีก มหาอัคคีโกมุทเผาผลาญท้องฟ้ากึ่งหนึ่งจนแดงฉานปานโลหิตริมฝั่งร่ำสุ่ยบรรยากาศเขย่าขวัญ ข้าทุ่มพลังฝึกปรือหมดตัววัดพัดคนหลุนออกมาพุ่งเข้าชนใส่ระฆังจักรพรรดิบูรพา ตัวระฆังแกว่งไกวในแสงสีแดงนั้น ข้าหาเงาร่างเยี้ยวไม่พบ ดุจดังเสียงผีร้ายกลืนวิญญาณแว่วมาจากใต้ผืนภพ เสียงนั้นค่อยๆ รวมตัวกัน ประหนึ่งกองทัพหมื่นม้าเท้าควบเข้าหา หง่างง... เสียงร้องอย่างกำสรวลของระฆังจักรพรรดิบูรพาแสงสีแดงโหววาบออยู่ไม่กี่ครั้ง... ดับลงเงาร่างสีดำนางหนึ่งร่วงตกลงมาจากยอดระฆังจักรพรรดิบูรพา

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 275)

ขั้นตอนที่ 9 รางวัล (Reward)

หลังจากที่วีรบุรุษได้ผ่านความเป็นความตายหรือรอดชีวิตกลับมาจากขั้นตอนการทดสอบอันแสนสาหัส พวกเขาจะได้รับรางวัลหรือสมบัติที่พวกเขาตามหา ในกรณีของเยี้ยวรางวัลที่เขาได้รับที่เป็นของวิเศษ เช่น หล้าเส้นจื่อ และยาदान นั้นแม้จะเป็นรางวัลที่เขามุ่งมั่นตั้งใจไปหามาแต่ทั้งหมดนั้นก็เพื่อช่วยให้ป้ายเขียนคนที่เขารักจะได้ไม่เป็นอันตราย ส่วนรางวัลที่เขาเฝ้าฝันถึงนั้นคงเป็นเพียงสิ่งเดียวนั่นคือ “ความรัก” จากป้ายเขียน ฉะนั้นในตอนนี้นางบอกรักเขาและกำหนดวันที่จะแต่งงานด้วยกันจึงถือเป็นรางวัลที่เยี้ยวตามหามานานแสนนาน ดังข้อความในเล่มที่ 2 ว่า

ข้าแค้นเสียง เขาโอบข้าเข้าสู่อ้อมอก หนึ่งไปชั่วชีวิตใจ เอ่ยว่า “พูดอีกครั้งสิ เจ้าคิดจะทำไม่กับข้า?” ข้าตะลึง ข้าคิดจะทำไม่กับเขา เมื่อครู่ไม่ใช่ว่าพูดอย่างชัดเจนยิ่งแล้วดอกหรือ? ขณะจะตอบเขาอีกรอบ สมองกลับคิดวกไปอีกเรื่องขึ้นได้กะทันหัน ในจังหวะนี้ แ่กๆ...นี่ เยี้ยวเขา... เขาคงจะหลอกให้ข้าบอกรักเขาทางอ้อมกระมัง? เรือนผมดำขลับของเขาแผ่ขยายลงมาพันเกี่ยวกับผมข้า นัยน์ตาดำขลับดูจืดเยวกับประหนึ่งบึงน้ำลึก ในม่านมุ้งกลิ่นดอกท้อกำจายอยู่แผ่วจาง ข้าหน้าแดงวูบ ถ้อยคำที่กลิ้งไปมาในลำคอเป็น 2-3 รอบ เดิมทีคิดจะข่มมันลงไปแต่ไม่ทราบถูกสิ่งใดลวงล่อ เผลอหัววกกลับหลุดผ่านริมฝีปากออกมา ข้าพูดว่า “ข้ารักเจ้า ข้าอยากจะทำอยู่กับเจ้าทุกที่ทุกเวลา”

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 203)

ขั้นตอนที่ 10 การเดินทางกลับ (The Road Back)

หลังจากเสร็จสิ้นการเดินทางก็ถึงเวลาที่จะต้องกลับสู่โลกปกติ ในบางครั้งวีรบุรุษก็อาจจะปฏิเสธที่จะหวนคืนสู่โลกอันเป็นสามัญของตน ด้วยเหตุเพราะความสำเร็จที่เกิดขึ้นในโลกพิเศษทำให้การเดินทางกลับเป็นเรื่องที่ตัดสินใจได้ยาก สำหรับเยีฮั้ว โลกที่มีป้ายเขียนอาศัยอยู่ก็คือโลกแสนพิเศษสำหรับเขา ฉะนั้นจึงปรากฏว่าทุกครั้งที่เขาออกไปผจญภัยก็จะหวนกลับคืนสู่ตำแหน่งบนสวรรค์ จะมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้นที่เขาไม่อยากจะกลับคืนสู่สวรรค์เก้าชั้นฟ้า นั่นคือในตอนที่เขาได้พบกับซู่ซู่ ในโลกมนุษย์เท่านั้น ดังข้อความในเล่มที่ 1 ว่า

แต่บัดนี้...เรามีหญิงที่เขารักแล้ว ทุกสิ่งในกาลก่อนจึงจำเป็นต้องไต่ตรองใหม่ ตั้งแต่ต้น ตัวอย่างบทเรียนจากซางจี้ปูเป็นทางโศกเลือดให้เห็นอยู่ตรงหน้า อีกทั้งเขายังนั่งตำแหน่งรัชทายาทที่สลัดอย่างไรก็ไม่หลุด เพียงรอให้ถึงอายุห้าหมื่นปี ก็จะถูกแต่งตั้งเป็นไท้จื่อ เรื่องระหว่างเขากับนางก็จะยิ่งจัดการยากขึ้น เขาขบคิดใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบอยู่หลายวัน เปรียบเทียบสารพัดวิธีดูทั้งหมดแล้ว เลือกวิธีที่เสี่ยงที่สุดแต่ก็ลงแรงครั้งเดียวสบายตลอดกาล

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 309)

ขั้นตอนที่ 11 การเกิดใหม่ (The Resurrection)

การเกิดใหม่หรือการฟื้นคืนชีพเป็นตัวแทนของการชำระล้างหรือการทำให้บริสุทธิ์ หลังจากวีรบุรุษฟื้นคืนชีพกลับมาเขาจะมีคุณลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเหมือนเป็นคนใหม่ สำหรับเยีฮั้วนั้น ปรากฏว่าเขาได้เกิดใหม่ 2 ครั้งและฟื้นคืนชีพ 1 ครั้ง โดยครั้งแรกนั้นเกิดจากดวงวิญญาณของเขาที่ถูกหล่อเลี้ยงอยู่ในจิตของพี่ชายคือ ม่อเยีฮั้ว ได้หลุดออกมาในตอนที่มีดวงจิตของตนสังเวกแก่ระฆังจักรพรรดิบุรพา แล้วไปเกิดเป็นรัชทายาทของเผ่าสวรรค์ ครั้งที่สองเป็นตอนที่เยีฮั้วต้องลงไปรับเคราะห์กรรมในโลกมนุษย์เพราะเขาได้ฆ่าสัตว์ทะเลของเทพบิดรตลอดจนทำลายภูษาเส้นจื่อไปจนหมดสิ้น โดยครั้งนี้เขาหลงไปเกิดในฐานะมนุษย์ธรรมดาหาได้มีพลังเทพเซียนดังเช่นครั้งก่อนไม่ สำหรับการฟื้นจากความตายนั้น เกิดขึ้นหลังจากที่เขาใช้ดวงจิตสังเวกแก่ระฆังจักรพรรดิบุรพาเช่นเดียวกับที่พี่ชายของเขาเคยกระทำเมื่อเจ็ดหมื่นปีก่อน แต่หลังจากนั้นเพียงสามปี เขาก็รวบรวมดวงจิตและฟื้นคืนขึ้นมาอีกครั้ง ดังข้อความในเล่มที่ 2 ว่า

ม่อเยีฮั้วบอกว่าคราครั้งนั้นเทพบิดรใช้พลังเทพกึ่งหนึ่งสร้างเป็นร่างทารกเซียนให้เยีฮั้วไปเกิด หลังจากเยีฮั้วไปเกิดแล้วพลังเทพนี้ก็อยู่กับเขามาตลอด ซ่อนอยู่ในกายทิพย์ของเขา สามปีก่อนท่านไม่ทราบว่ายี่ฮั้วยังสังหารสัตว์ร้ายทั้งสี่แห่งอึงโจว ได้รับพลังเทพอีกกึ่งหนึ่งของเทพบิดรมา จึงหลงนึกว่าเขาหมดทางช่วยเหลือแล้ว...แม้แต่ม่อเยีฮั้วเองเองเกรงว่าก็คงจะคิดอย่างนี้เช่นกัน ม่อเยีฮั้วบอกว่า การหลับลึกครั้งนี้ของเยีฮั้วเดิมที่ควรต้องหลับหลายสิบปี แต่โลงน้ำแข็งแก้วผลึกนิลเป็นภาชนะชั้นดี ทะเลไร้นิวรณ์นั้นแม้จะใช้จิมซากร่างชาวเผ่าสวรรค์ แท้จริงกลับเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับการพักฟื้น จึงได้ทำให้เยีฮั้วใช้เวลาเพียงสามปีก็สามารถฟื้นขึ้นมา

(ถั่งซิงจื่อ, 2555, หน้า 295)

ขั้นตอนที่ 12 การกลับมาพร้อมกับน้ำอมฤต (Return with the Elixir)

การกลับมาพร้อมกับน้ำอมฤตเป็นรางวัลสุดท้ายที่วีรบุรุษจะได้รับ คำว่าน้ำอมฤตในที่นี้นอกจากจะหมายถึงยาอายุวัฒนะที่วีรบุรุษนำกลับมาแบ่งปันให้กับผู้คนในโลกปกติแล้วยังอาจหมายถึง ชุมทรัพย์หรือเรื่องราวที่มีคุณค่า เช่น ความรัก สติปัญญา การนำความปกติสุขมาสู่โลกอีกครั้ง ฯลฯ ในขั้นตอนสุดท้ายนี้จะเป็นการปิดเรื่องของการเดินทางของวีรบุรุษในที่สุด สำหรับเย้ยหัวการที่เขาฟื้นคืนกลับมาในที่สุดก็คือการกลับมาพร้อมกับน้ำอมฤต เพราะการที่เขาฟื้นขึ้นมาอีกครั้งช่วยให้ความเศร้าโศกของเทพเซียนบนสวรรค์ก้าวข้ามฟ้าได้มีความสุขอีกครั้ง แต่ผู้ที่ยินดีกับการกลับมาของเขามากที่สุดนอกจากครอบครัวของเย้ยหัวแล้วก็คือ ปายเฉียน ดังข้อความในเล่มที่ 2 ว่า

...ครั้นถ้าจึงจอกปรากฏสู่คลองจักษุ ข้าพฉอนผีเฝ้าหลงไม่ได้เข้าออกทางประตูหน้ามาเนิ่นนาน เผลอนิดเดียวต้นท้อที่ปลูกไว้ข้างปากถ้ำเมื่อสามปีก่อนได้ออกดอกบานสะพรั่งเป็นอย่างยิ่ง ภูเขาสีคราม ต้นไม้สีเขียว บึงน้ำสีมรกต สามปีมานี้...ข้าพจึงได้เห็นสีสนของชิงชิวชัดเจนเป็นครั้งแรก แสงแดดสาดทะลุชั้นเมฆส่องลงมา ต้นท้อต้นเดียวกลางเขาเขียวน้ำใส ดุจดั่งรัศมีล้อมพรายส่องสว่างนิรันดร์บนสวรรค์ก้าวข้ามฟ้า ชายหนุ่มชุดดำซึ่งยืนอยู่ใต้รัศมีล้อมพรายเต็มต้นนั้น กำลังชะงักตัวเล็กน้อย นิ้วมือเรียวยาวลูบป้ายหลุมศพที่ตั้งยืนอยู่ตรงหน้าเบาๆ ราวกับเป็นห้วงฝัน ข้ากั้นหายใจขยับไปข้างหน้าสองก้าว กลัวยิ่งนักกว่าขยับแรงเกินไปแล้ว ภาพตรงหน้าจะหายไปจนสิ้น เขาหันหน้ามา สายลมพัดผ่าน สีสนล้อมพรายบนต้นท้อ กระพือมโหเวเป็นเกลียวคลื่นสีแดงเขายิ้มบาง ๆ ยังคงเป็นเช่นเมื่อพบกันครั้งแรก คิ้วตาดังภาพเขียนเรือนผมดำลับ ท่ามกลางเกลียวคลื่นสีแดง กลีบดอกไม้หลายกลีบพลิวร่วงลงระหว่างฟ้าดินไม่มีสีสนอื่น...และไม่มีเสียงอื่นอีก เขายื่นมือมา เอ่ยแผ่วเบาว่า“เขียนเขียนมานี่สิ”

(ถั่งซี้กงจื่อ, 2555, หน้า 296)

สรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์การผจญภัยของ “เย้ยหัว” ตัวละครเอกจากนวนิยายจินแปด เรื่อง สามชาติ สามภพ ป่าท้อสิบหลี่ ในครั้งนี้ ใช้ทฤษฎีการเดินทางของวีรบุรุษตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ ผลการศึกษาพบว่า เย้ยหัวผ่านการผจญภัย 11 ขั้นตอน จาก 12 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ปรากฏบ่อยครั้งที่สุด คือ การทดสอบอย่างสาหัสสากรรจ์ และการเกิดใหม่ ซึ่งปรากฏถึง 3 ครั้งต่อขั้นตอน ส่วนขั้นตอนที่ไม่ปรากฏคือ การปฏิเสธเสียงเรียก ผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าเย้ยหัวผู้เป็นวีรบุรุษในนวนิยายจินแปดเรื่องนี้ได้ให้ความสำคัญกับความทุกข์สุขของบุคคลอื่นมากกว่าตนเอง เขาไม่เคยปฏิเสธเสียงเรียกให้ออกเดินทางไปต่อสู้กับภัยอันตรายต่างๆ ทั้งยังเป็นผู้ที่ศดนให้กับประโยชน์ของส่วนรวมคือยอมสละชีวิตของตนเพื่อแลกกับการหยุดระฆังจักรพรรดิบุรพาไม่ให้ทำลายสวรรค์ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ยึดมั่นต่อความรักที่มีต่อบุคคลเพียงคนเดียวนั่นคือ “ปายเฉียน” หลายครั้งที่มิเซียนสตรีอื่น ๆ เข้าสารภาพรักกับเขา แต่เขาก็หาได้สนใจไม่ หรือแม้เขาจะมีโอกาสนำความชอบ จากการเสียสละต่าง ๆ มากกล่าวอ้างเพื่อให้ปายเฉียนไม่อาจปฏิเสธความรักจากเขาได้แต่เขาก็ไม่ทำ จนอาจกล่าวได้ว่า เย้ยหัว คือ วีรบุรุษผู้กล้าหาญ

เป็นผู้เสียสละ และยึดมั่นในรักเดียว จึงไม่น่าแปลกใจหากนวนิยายเรื่องนี้จะได้รับความนิยมในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะแนวเรื่องการผจญภัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความรักนั้นนับว่าอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ดังเห็นได้จากเรื่องเล่าประเภทนิทานพื้นบ้านที่มักมีสูตรในการเล่าเรื่องว่า เรียนวิชาฆ่ายักษ์ ลักนาง เป็นต้น และยังเป็นตัวละครเอกที่ปกใจรักผู้หญิงเพียงคนเดียวอย่างเยี่ยวด้วยแล้วก็น่าจะเป็นที่ชื่นชอบของนักอ่านชาวไทยมากยิ่งขึ้นไปอีก ด้วยเพราะพระเอกในเรื่องเล่าของไทยมักจะเจ้าชู้หลายเมีย เช่น พระอภัยมณี ขุนแผน อิเหนา พระลอ ไกรทอง ฯลฯ

จากการศึกษาการเดินทางออกไปผจญภัยของเยี่ยวหัวทั้ง 12 ขั้นตอน พบว่ามีความสอดคล้องกับงานศึกษาการเดินทางของวีรบุรุษที่ใช้ทฤษฎีของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เช่นเดียวกันคือ งานศึกษาของประเสริฐ รุณรา (2558) ที่ศึกษาเรื่อง “วิถีแห่งมหาบุรุษ : การศึกษาชีวประวัติศาสตร์ตามแนวคิดการเดินทางของวีรบุรุษภาพยนตร์ ผลการศึกษาพบว่าสามารถจัดขั้นตอนลำดับชีวิตของศาสดา 5 ตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์โวกเลอร์ได้อย่างข้างค่อนข้างลงตัว กล่าวคือ ปรากฏขั้นตอนการเดินทางทั้ง 12 ขั้นตอนอาจมีข้อปลีกย่อยแตกต่างกันในรูปแบบของวิธีการเล่าเรื่อง แต่มีจุดร่วมกันในแง่ของรูปแบบประวัติการเดินทางของวีรบุรุษทางศาสนา แม้ในการศึกษาตัวละคร “เยี่ยวหัว” ในครั้งนี้จะปรากฏขั้นตอนการเดินทางเพียง 11 ขั้นตอน แต่หากพิจารณาถึงการกำเนิดและสถานภาพในโลกปกติ (Ordinary Word) ของเขาจะพบว่าไม่ใช่เรื่องแปลกอันใดที่เยี่ยวหัวจะไม่เคยปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call) ทั้งนี้เพราะเขาคือเทพเซียนที่มีอิทธิฤทธิ์และมีของวิเศษมากมายทั้งยังเป็นถึงรัชทายาทของเผ่าสวรรค์ที่ถูกฝึกปรี้อและขัดเกลาเพื่อจะเป็นเจ้าสวรรค์ในรุ่นถัดไป เขาจึงไม่อาจปฏิเสธเสียงเรียกให้ออกเดินทางได้ สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางของเยี่ยวหัวในบทบาทของวีรบุรุษในครั้งนี้ ก็เป็นการพิสูจน์ทฤษฎีของคริสโตเฟอร์โวกเลอร์ได้อีกครั้งว่า แบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษทั้ง 12 ขั้นตอนที่เขาได้นำมาใช้ นั้น คือ สูตรสำเร็จในการเล่าเรื่องแนวผจญภัยอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษานวนิยายไทยหรือเรื่องเล่าแนวผจญภัยของไทยที่ใช่มุมมองจากแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษตามแนวคิดของคริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ยังมีน้อย จึงควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษาหรือนักวิชาการลองใช้แนวคิดนี้มาศึกษาเรื่องเล่าแนวผจญภัยของไทยให้มากขึ้น (งานศึกษาที่ผ่านมามีส่วนใหญ่เป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดตามแบบ monomyth ของโจเซฟ แคมป์เบล)
2. ยังมีเรื่องเล่าพื้นบ้านแนวการผจญภัยของไทยที่พระเอกเป็นผู้มีรักเดียวใจเดียวและยังมีการข้ามภพข้ามชาติตามไปขอคืนดีกับนางเอกเช่นเดียวกับตัวละครที่ชื่อเยี่ยวหัวในนวนิยายเรื่อง สามชาติสามภพป่าท้อสิบหลี่ นั่นคือ พระรถ (เกิดชาติแรกในเรื่อง นางสิบสอง) และพระสุธน (เกิดชาติที่สองในเรื่อง พระสุธน-มโนราห์) หากผู้สร้างภาพยนตร์หรือนักเขียนนวนิยายไทยนำผลการศึกษาครั้งนี้ไปใช้ในการสร้างสรรค์ “พระรถ-เมรี และพระสุธน-มโนราห์” ตามแบบแผนการเดินทางของวีรบุรุษ ก็จะสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับเรื่องเล่าการผจญภัยของไทยในอีกรูปแบบหนึ่งก็เป็นได้

บรรณานุกรม

ถังซีกงจื่อ.(2555). สามชาติสามภพป่าท้อสิบหลี่ เล่มที่ 1-2. พิมพ์ครั้งที่ 5. แปลโดย หลินโหม่ว.
กรุงเทพฯ : สุริย์พร.

บารนี บุญทรง. (2550). *The Writer's Journal: Mythic Structure for Writers (Third Edition)*, วารสารมนุษยศาสตร์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2554. หน้า : 127-129.

ประเสริฐ รุณรา. (2558). วิถีแห่งมหาบุรุษ การศึกษาชีวประวัติศาสดาตามแนวคิดการเดินทางของ
วีรบุรุษภาพยนตร์. วารสารวรรณวิทัศน์. ปีที่ 15 ฉบับพิเศษ. หน้า 237-271

ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก.(2558). *คติชนในนวนิยายของพงศกร*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

豆瓣, (2017). 沈阳出版社. [Online]. Available <https://baike.baidu.com/item/>, access on 24/11/62.

豆瓣, (2017). 湖南文艺出版社. [Online]. Available <https://baike.baidu.com/item/>, access on 24/11/62.

江西网络广播电视台, (2017). 浙江卫视和东方卫视. [Online]. Available https://baike.baidu.com/item, access on 24/11/62.

การประกอบสร้างอัตลักษณ์นักศึกษาและภาพแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จากบทเพลงของสถาบัน

The Creation of Student Identities and the Representative of Lampang Rajabhat University Based on the Institutional Songs

ทัตพิชา สกุลสีป^{1*} สิริธัญญา สุขสวัสดิ์² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร ชนาคคุณ³

^{1* 2 3} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จังหวัดลำปาง

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้เป็นไปเพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์นักศึกษาและภาพแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางจากบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยจำนวน 13 บทเพลง ผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์บุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม จากบทเพลงแสดงให้เห็นอัตลักษณ์นักศึกษาราชภัฏลำปางว่าเป็นผู้ที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์มีความรักและผูกพันกับมหาวิทยาลัย ตลอดจนให้ความเคารพเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่สำคัญ คือ นักศึกษาล้วนพากเพียรที่จะเรียนให้สำเร็จอันเนื่องมาจากความคาดหวังของครอบครัว ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคมพบว่านักศึกษามักจะผ่อนคลายด้วยการร้องรำทำเพลง ไปเที่ยวหรือปลีกตัวไปหาความสงบ ด้านสภาพความเป็นอยู่ นักศึกษามีความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน รักใคร่สามัคคี อีกทั้งได้รับความอบอุ่น ความเมตตาจากอาจารย์ ส่วนภาพแทนของมหาวิทยาลัยแสดงให้เห็นว่าสถาบันมีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของความเป็นราชภัฏ เพราะเป็นสถานศึกษาที่ผลิตบัณฑิตเพื่อพระราชินี และประชาชน หลายบทเพลงสื่อถึงสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น ความหลังและบรรยากาศอันเปี่ยมสุข รวมถึงการเป็นขุมคลังทางปัญญาที่มุ่งปลูกฝังให้นักศึกษาเป็นคนดี มีคุณธรรม จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; ภาพแทน; เพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

The objective of this article was to analyze the creation of student identities and the representative of Lampang Rajabhat University based on 13 songs of Lampang Rajabhat University. The Results found that the identities were divided into 2 types that were personal identity and social identity. According to the personal identity, it was found that Lampang Rajabhat University students obeyed and believed in their instructors' teaching, had profound relationship with the University including playing respect and worship to the Royal Family Institution. Importantly, they had attempted to

graduate following the expectation of their families. Based on the social identity, the results showed that most students relaxed themselves by joining various recreation activities namely music, dancing, traveling, and being isolated for peace. Also, the results presented on the issue of living condition that Lampang Rajabhat University students took care of one another harmoniously with love and received warmth and kind attention from their instructors. As the representative of the University, the results revealed that it was proud with the University's dignity. This is because the University was the institute for producing the Graduate for His Majesty the King and Thai people. By listening the songs, it was conveyed to the pleasant environment, the previous time with happy atmosphere, including being the intellectual resource to cultivate students to be good humans with moral and faithful toward the Nation, the religion, and the King.

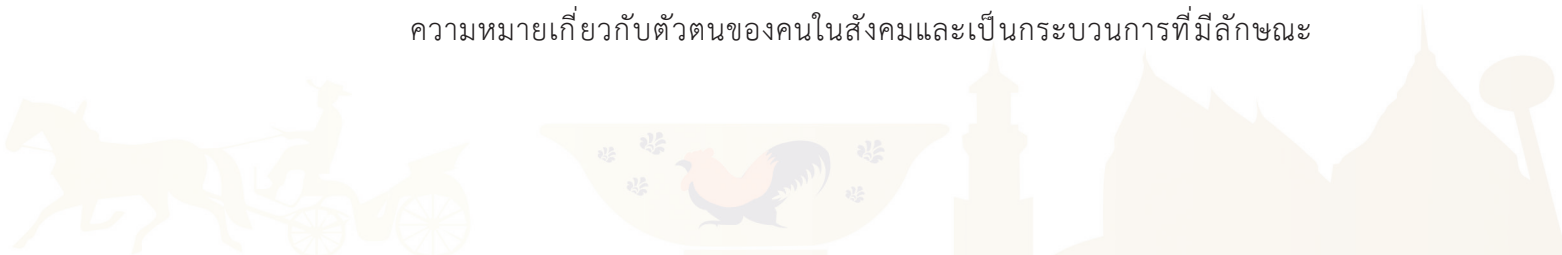
Keywords: Identity; Representation; Lampang Rajabhat University Songs

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2514 โดยมีจุดเริ่มต้นจากการเป็นวิทยาลัยครู จากนั้นจึงพัฒนาขึ้นมาเป็นสถาบันราชภัฏ เมื่อปี พ.ศ. 2538 และปรับเปลี่ยนสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ.2547 ปรัชญา คือ **มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น** และมีการกำหนดอัตลักษณ์นักศึกษาไว้ว่า **บัณฑิตจิตอาสา มีคุณธรรม นำสังคม** (มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2561) อย่างไรก็ตามการกำหนดอัตลักษณ์นักศึกษาเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยมหาวิทยาลัย อาศัยการถ่ายทอดและเน้นย้ำเพื่อให้เป็นไปตามที่คาดหวัง จึงยังไม่อาจแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงของนักศึกษาได้ ในงานวิจัยนี้เห็นว่า การทำความเข้าใจอัตลักษณ์นักศึกษาต้องพิจารณาจากสิ่งที่มีอยู่เดิม ผ่านการยอมรับและส่งต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งในบทความนี้มองว่า บทเพลงประจำมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ดังกล่าวได้ เพราะบทเพลงเหล่านี้แต่งขึ้นก่อนที่จะมีการกำหนดอัตลักษณ์ของนักศึกษาและยังไม่มีกรอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานประกอบการกำกับ

โดยภาพรวมอัตลักษณ์ จะเกี่ยวข้องกับการนิยามความหมายของตัวตน และการจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตน เจนกินส์ (1996 อ้างถึงใน ศิริพร ภัคติผาสุก, 2561, หน้า 5) กล่าวว่า

อัตลักษณ์ คือ การนิยามความหมายของตัวตนและการจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตนซึ่งเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของเราว่า “เราเป็นใคร” และ “ผู้อื่นเป็นใคร” นอกจากนี้ ในทางกลับกันก็เกี่ยวข้องกับความเข้าใจของผู้อื่นในสังคมต่อตัวตนของเขาและตัวตนของเราด้วย อัตลักษณ์ จึงเกี่ยวข้องกับการต่อรองความหมายเกี่ยวกับตัวตนของคนในสังคมและเป็นกระบวนการที่มีลักษณะ

“สหสัมพันธ์” (intersubjective) กล่าวคือ ความหมายของตัวตนขึ้นอยู่กับ การ
ต่อรองระหว่างตัวเราและสังคม

การศึกษาอัตลักษณ์ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก กล่าวเฉพาะการศึกษาอัตลักษณ์ของนักศึกษา มีงานวิจัยของสุภัชฌาน ศรีเอี่ยม (2554) ที่พบว่า อัตลักษณ์ของนิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มี 2 ประเภท แบ่งเป็นอัตลักษณ์ด้านบุคคล และอัตลักษณ์ด้านสังคม กล่าวเฉพาะอัตลักษณ์ด้านบุคคลจะ เกิดจากความมั่นใจในร่างกาย และการมีบทบาททางเพศ ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคมส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ด้านการคบเพื่อน การมีจิตสาธารณะ รวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางวิชาการ เช่น การเตรียมตัวประกอบ อาชีพ การมีทักษะทางการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนงานวิจัยของฉัตร ทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทระปัญญา (2558) พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนใน ระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ทางวิชาการ และอัตลักษณ์ทางวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมี งานวิจัยของเมทีนี รำพึงสุข และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2558) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์ของ นักเรียนตามเกณฑ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พบว่า อัตลักษณ์ของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย ดี เก่ง และมีความสุข ได้รับการส่งเสริมจากโรงเรียน 3 แนวทาง คือ เน้นด้านเดียว เน้น สองด้าน และเน้นสามด้าน ไม่เพียงแต่ตัวบุคคลเหล่านั้นที่สามารถศึกษาอัตลักษณ์ได้ อัตลักษณ์ของพื้นที่ ก็ได้รับความสนใจนำมาใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน ดังงานวิจัยของมนัสสินี บุญมีศรีสง่า (2556) ที่การศึกษา อัตลักษณ์ของหัวหน้าในฐานะแหล่งท่องเที่ยว และงานวิจัยของนุชนาฏ เชียงชัย (2558) ที่ใช้อัตลักษณ์เพื่อ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง

สิ่งหนึ่งที่สัมพันธ์กับการศึกษาอัตลักษณ์คือ ภาษา เพราะภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด ความคิด และความต้อการนั้นออกมา เป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมและต่อรองอัตลักษณ์ตามบริบท ต่าง ๆ ดังที่ ศิริพร ภัคดีผาสุก (2561, หน้า 37) เห็นว่า อัตลักษณ์เป็นการเลือกและการกระทำทางสังคม เพื่อแสดงเจตนาที่จะนำเสนอความหมายของตัวตนที่เลือกจะเป็น ในทำนองเดียวกัน การสื่อสารผ่านบท เพลงประจำมหาวิทยาลัย จึงถือเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ได้ เพราะบทเพลงเกิดจากการเรียงร้อย ภาษาเข้ากับดนตรี อีกทั้งยังเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย สามารถสร้างความรู้สึกแก่ผู้ฟังได้ทันทีไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ อีกรัก รักชิ่ง เศร้าโศก หรือสนุกสนาน

บทเพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางจำนวน 13 เพลง มีเนื้อหากล่าวถึงช่วงเวลาต่าง ๆ ของการใช้ชีวิตเป็นนักศึกษาที่สถาบันแห่งนี้ เริ่มตั้งแต่แรกเข้า ขณะศึกษา จนกระทั่งจบการศึกษาและการ กลับมาเยี่ยมเยียน นอกจากนี้ 13 บทเพลงนี้แล้ว ยังมีบทเพลง **ราชภัฏสุดดี** ที่เป็นเพลงรวมของทุก มหาวิทยาลัยราชภัฏ และเพลง **กวิลมเขื่อนงาม** ที่กล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด

บทเพลงเหล่านี้แม้ไม่มีการบันทึกไว้ว่าแต่งโดยใครและสมัยใด แต่กลับได้รับการยอมรับและส่งต่อ กันในมหาวิทยาลัย เมื่อมีการถามถึงเพลงประจำสถาบัน โดยเฉพาะเพลงมาร์ชมหาวิทยาลัยที่ใช้เป็น ประจำทุกครั้งที่มิพิธีแสดงความยินดีแก่บัณฑิตที่จบการศึกษาในแต่ละรุ่น ทำให้เห็นได้ว่ามหาวิทยาลัย ยอมรับตัวตนเหล่านี้ที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงของสถาบัน

เนื้อหาของแต่ละบทเพลงไม่ได้กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมของนักศึกษาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังให้ภาพของบรรยากาศทางการเรียน บทบาทของผู้สอน และชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันการศึกษาประจำจังหวัดด้วย สิ่งที่บทเพลงเหล่านี้นำเสนอมีความน่าสนใจ เพราะเป็นการสร้างภาพแทนให้แก่สถาบัน ภาพแทนเป็นผลผลิตทางความหมายของสิ่งที่คิด ผนวกกันระหว่างสิ่งต่าง ๆ ความคิด และสัญญะ (เอกรัฐ เลหาทพิยวาณิชย์, 2551, อ้างอิงใน แนวคิดการสร้างภาพแทน, 2556) ดังนั้น สิ่งที่น่าสนใจศึกษาอีกประการหนึ่งในบทความนี้ คือ ภาพแทนของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางที่ประกอบสร้างผ่านบทเพลงเพื่อสร้างความเข้าใจโดยรวมเกี่ยวกับสถาบันโดยใช้สัญญะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความหมายตามที่ต้องการ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์สัญญะที่พบในบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยเพื่อให้เห็นวิธีการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางสื่อตัวตนผ่านบทเพลง

การทำความเข้าใจอัตลักษณ์และภาพแทนของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางในการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์เพื่อสื่อสารและสร้างภาพลักษณ์องค์กรให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์นักศึกษา และภาพแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ขอบเขตของการวิจัย

เพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางที่ใช้ในการวิเคราะห์ จำนวน 13 เพลง ได้แก่

1. ภาคภูมิเมื่อมา
2. รับขวัญน้องใหม่
3. มาร์ชมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
4. ณ แห่งนี้ที่สอนใจ
5. ถิ่นรักถิ่นขวัญ
6. วันฉลองชัย
7. ตะลุงสำราญอารมณ์
8. รำลึกความหลัง
9. คีนฉลองบัณฑิตใหม่
10. ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู
11. วันนี้ที่ฝันถึง
12. คีนถิ่นแผ่นดินเขลางค์
13. มนต์เขลางค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีแนวทางการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ ภาพแทน และบทเพลงประจำสถาบัน
2. รวบรวมเนื้อเพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางและถอดเนื้อความเป็นร้อยแก้ว
3. วิเคราะห์เนื้อหา ความหมายของบทเพลงด้านอัตลักษณ์นักศึกษา และภาพแทนของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
4. สรุปและอภิปรายผล
5. นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

อัตลักษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

จากการศึกษาบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พบอัตลักษณ์ 2 ประเภท ดังนี้

1. อัตลักษณ์บุคคล

1.1 เชื้อฟังกำสั่งสอนของอาจารย์

ในเพลง *ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู* กล่าวถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่เคารพ เชื้อฟังกำสอนของครูอาจารย์ ด้วยรู้ว่าคำสั่งสอนเหล่านั้นมีประโยชน์ต่อตนเอง ความว่า *เมื่อมาก็อยากกราบครู เพราะสอนคำครูที่คอยเตือนใจ ท่านให้ทำความดี เพื่อชีวิตก้าวไกล สุขทุกข์แค่ไหนขอให้รู้ต้น ทุกคนควรมีคุณธรรม นำน้อมอยู่ในใจตน ถ้อยคำนั้นเหมือนมนต์ ที่ตกลงผลดีงาม รวมถึงความรักความผูกพันระหว่างครูและศิษย์* ดังที่เพลง *ภาคภูมิเมื่อมา* กล่าวว่า *ไม่ลืมมองครูอาจารย์ที่สั่งสอนเรามา ความฝัน วิญญาณศิษย์ขอลาไปเพียงกาย*

1.2 มีความรักและผูกพันกับมหาวิทยาลัย

มี 4 บทเพลงที่กล่าวถึงความผูกพันที่มีต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น *ใจหายเมื่อเรียนจบ ไม่เคยลืมเลือนความหลัง ความยินดีที่ได้กลับมาเยี่ยมเยียนมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้*

*กลิ่นกาสะลองลอยเคล้าคลอ กลิ่นฉมยิ่งชวนหัวใจเศร้า ถึงคราต้องจากเสียแล้ว
เราคิดถึงความเก่าครั้งเราก้าวเข้ามา...กายน้อมต้องกราบลงกับดิน หากชีพมีลื่นต้อง
หวนคืนมา*

(ภาคภูมิเมื่อมา)

ครั้นเครื่องยีนดีปรีดา เริงร่าตุงจนกคืนรัง หวนรำลึกครั้งเรายัง เปรียบดั่งเป็นนก
สอนบินแม่นกเฝ้าสอน หัดบินไปทุกถิ่น แม่นกที่สอนฉันบิน ที่ราชภัฏลำปาง วันนี้
ซาบซึ้ง คิดถึงไม่เคยจาง ภาพความหลังไม่มีเลือนราง ไม่เคยจะร้างแรมใจ

(คืนถิ่นแผ่นดินเขลางค์)

ลองย้อนกลับไปรื้อฟื้นภาพความหลัง ไม่เคยร้างเลือนจากใจ...ผ่านมาก็ครั้ง
ยังคำนึง ด้วยความรักซาบซึ้งตรึงใจอยู่

(รำลึกความหลัง)

ได้มาเจอกันวันนี้ เพราะมิตรไมตรีไม่เคยเจือจางมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ทั่วทิศทั่วทางขอให้หวนมา พบกันในวันมีงาน เบิกบานสนุกเฮฮา

(ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู)

1.3 ให้ความเคารพเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์

นอกเหนือจากเพลง ราชภัฏสุดดี ที่เป็นบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏแล้ว ยังมีอีก
3 บทเพลงของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางที่แสดงออกถึงความเคารพเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์
คือ เพลงมาร์ชของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ความว่า ขอกราบพระบาทใต้ พระผู้ทรงเป็นแสงสว่าง
ข้าวรพุทธเจ้า...เหล่าข้าบาทมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ขอตั้งปณิธานใจ จะรักษาชาติศาสน์ไผท
เทิดพระภูวไนยยิ่งชีวิต และ เพลงรำลึกความหลัง ความว่า นามพระราชทานนั้นเกียรติงามทรู องค์คู่ฟ้า
นิรันดรในเพลงมาร์ชของมหาวิทยาลัยนั้น ผู้แต่งได้นำเนื้อร้องบางท่อนของเพลงสรรเสริญพระบารมี
มาประยุกต์เข้ากับเนื้อร้อง ยิ่งแสดงให้เห็นเจตจำนงที่จะนำพาคำคิดคำนึงของผู้พึงเชื่อมโยงไปยังสถาบัน
พระมหากษัตริย์ และยังเป็นเสน่ห์ที่ทำให้บทเพลงไพเราะ เป็นที่น่าจดจำมากยิ่งขึ้น ส่วนเพลงรำลึก
ความหลังกล่าวถึงด้วยความภาคภูมิใจในนามราชภัฏที่ได้รับพระราชทานมา

1.4 พากเพียรที่จะเรียนให้สำเร็จอันเนื่องมาจากความคาดหวังของครอบครัว

ในเพลง ภาคภูมิใจเมื่อมา กล่าวถึง ความคาดหวังของครอบครัวที่มีต่อนักศึกษาและสถาบันว่า
ต้องการเห็นความสำเร็จทางการศึกษาของลูก โดยมีความเชื่อมั่นว่ามหาวิทยาลัยจะสามารถพัฒนาบุคคล
ให้มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับได้ในสังคมได้ ความว่า เป็นน้องใหม่ปลื้มใจหนักหนา พ่อแม่ฉันมา
ส่งแล้วน้ำตาคลอ ลูกสาวมีบุญอุ้มใจจริงหนอ กลับไปตั้งตารอความสำเร็จดังงามมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
คงสรรคสร้างเจ้าเป็นเพชรเจียรระโน นอกจากนี่ยังปรากฏความพากเพียรพยายามอีก 4 บทเพลง ดังนี้

น้องจงพากเพียรเรียนกัน เพื่ออนาคตก้าวไกล อย่ามีทุกข์อย่าได้ท้อใจ ความ
ลำบากสอนให้เก่งกาจฉกรรจ์ ให้มีความอดทนและอย่าเกียจคร้าน ซื่อสัตย์ขยันนั้น
คือปัจจัย จะก้าวถึงหลักชัย ชีพชื่นสดใสตลอดกาล

(รับขวัญน้องใหม่)

พากเพียรเรียนรำชวาทนาม นั้นย่อมมีอุปสรรค นั้นบางทีก็อาจเป็นแรงผลักดัน

(ถิ่นรัก ถิ่นขวัญ)

แจ่มใสวันนี้ที่รอฟ้าฝน รอจนจิตทนไหว ผ่านพ้นได้ไหม นี่สู่ตราคราอยู่
หลายปี...ต่อจากนี้ฉันยังมีจิตเอื้อมไฟฝน ถึงดวงดาวพราวพลัน คือการงานที่
คร่ำครวญมี ภาระพ่อแม่ส่งให้เรียนจนจบสิ้นที่พอถึงคราวเราที่จะได้นำสิ่งที่เรียนไป
ใช้ประกอบการงาน

(คืนฉลองบัณฑิตใหม่)

ตราคราจำเรียนอยู่นานปี ไม่ช้าคงมีวันสำคัญ สู่จุดหมายที่ฝันรวมกันเธอและ
ฉันรับปริญญา เมื่อวันฝันเป็นจริงเช่นรอกอย ต่างอ้อมเอมยิ้มเต็มหน้า ด้วยทั้งชีวิตที่
คอยมาได้ฟันฝ่าสู้ราชัย

(วันนี้ที่ฝันถึง)

2. อัตลักษณ์สังคม

2.1 นักศึกษามักผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียน ด้วยการร้องรำทำเพลงไปเที่ยว หรือปลีกตัวไปหาความสงบ

บทเพลงส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางมักมีเนื้อความเน้นไปทางด้านความ
สนุกสนาน ร้องรำทำเพลง เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียน ซึ่งสามารถตีความได้ 2 นัยยะ
นัยยะแรก คือ การเรียนการสอนมีความเข้มข้นทางวิชาการมากทำให้นักศึกษาต้องหาทางผ่อนคลาย
ดังตัวอย่างในเพลง **ตะลุงสำราญอารมณ์** ความว่า *วันนี้ขอพักหน่อย เหนื่อยงานไม่น้อย พักหน่อยเป็นไร*
ลานตะลุงใต้เงาจันทร์ สนุกสุขสันต์อย่าให้บอกใคร เมื่อมันล้าหัวใจ ลางานพักให้สบายอุรา เปรียบตนกับ
เครื่องจักร ต้องให้หยุดพักซักหน่อยเถิดหนา เรียนหนักไปจะคอยครา ร่างกายอ่อนล้าสมองตื้อตัน
และเพลง **คืนฉลองบัณฑิตใหม่** ที่กล่าวว่า *นี่สู่ตราคราอยู่หลายปี ครุ่นคิดไม่หลับไม่นอนผ่านแล้วโล่งใจ*
ซักที...ยามเราเรียนสุดแสนที่จะยากเย็น เคยได้เห็นเพื่อนเราผิดหวังมากครัน ส่วนนัยยะที่ 2 อาจ
หมายความว่า นักศึกษาไม่ค่อยสนใจการเรียนเท่าที่ควร ต้องอาศัยการบบาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังเนื้อความ
จากเพลง **ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู** ที่ว่า *ชวนเจ้าไปชมเมืองไหว้พระ ที่เคยกราบไหว้เมื่อคราวใกล้สอบ*
ทุกครา ไหว้วอนบบานนานปี โชคดีสอบผ่านเรื่อยมา ส่วนการปลีกวิเวกหาความสงบนั้น ในเนื้อเพลงส่วน

ใหญ่จะอ้างถึงพระพุทธรูปที่ประดิษฐาน ณ สวนสามสอ. (สะอาด สว่าง สงบ) ดั่งเนื้อความที่ปรากฏในเพลง **รับขวัญน้องใหม่** ความว่า *ไปกราบกราบพระพุทธรูปที่อาจารย์ อยู่ ณ ลานสวนสามสอ นั้น และอีกสองพระสำคัญ อยู่ที่ศาลาธรรมของเราเมื่อใครทุกข์ใครเศร้า คือที่สำหรับฝึกใจ*

2.2 นักศึกษาล้วนมีความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน รักใคร่สามัคคี

มีบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางจำนวน 7 เพลงกล่าวถึงความรัก ความสามัคคี น้ำใจไมตรีที่มีระหว่างกันเพื่อสร้างความผูกพันระหว่างเพื่อนพ้องน้องพี่ อันแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในเรื่องต่าง ๆ ทั้งการปรับตัวเข้ากับชีวิตการเป็นนักศึกษา การรับมือกับความผิดหวังจากความรัก หรือความอ่อนล้าจากการเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ถึงคราวต้องลาเพื่อนรักไกล เหลียวมองรอบกายหัวใจให้ถวิล

(ภาคภูมิเมื่อมา)

วันนี้วันรับน้องใหม่ ปลื้มอกปลื้มใจเฝ้าคอยมา คอยน้องมาร่วมถิ่นขวัญเป็นครอบครัวที่อยู่พร้อมหน้า ต้อนรับน้องพี่เข้ามา เกิดได้ฟ้าร่วมสถาบัน...เมื่อมาแล้วอย่างกลัวว่าต้องเจียบเหงาอยู่นาน พี่นี้จะขอแนะนำให้

(รับขวัญน้องใหม่)

รอยยิ้มมีทุกครา ผ่านพบได้ทุกที่ บอกถึงไมตรีเปี่ยมคงมั่น หากมีสักวันที่หมองหม่นสุดทนรักแล้วพาลร้าวราน กราบลงเบื้องพระพุทธรูปที่อาจารย์ ขอพรท่านโปรดเมตตาให้ทุกข์คลาย

(ณ แห่งนี้ที่สอนใจ)

ถิ่นเอ๋ย ลำปางที่รัก ได้ประจักษ์ความรักแท้ที่มีให้กันดุจดั่งน้องพี่สิ่งใดนั้นมิเราแบ่งปัน เอื้อเพื่อผูกพันเปี่ยมน้ำใจ...หากใครก้าวเดินพลาดพลั้ง ช่วยพยุงคนล้มนั่นให้ยืนขึ้นมา ช่วยซับน้ำตาเมื่อคราวที่ทุกข์มาหม่นฤทัย คอยเกื้อกูลให้อุ่นใจไม่ทิ้งกัน

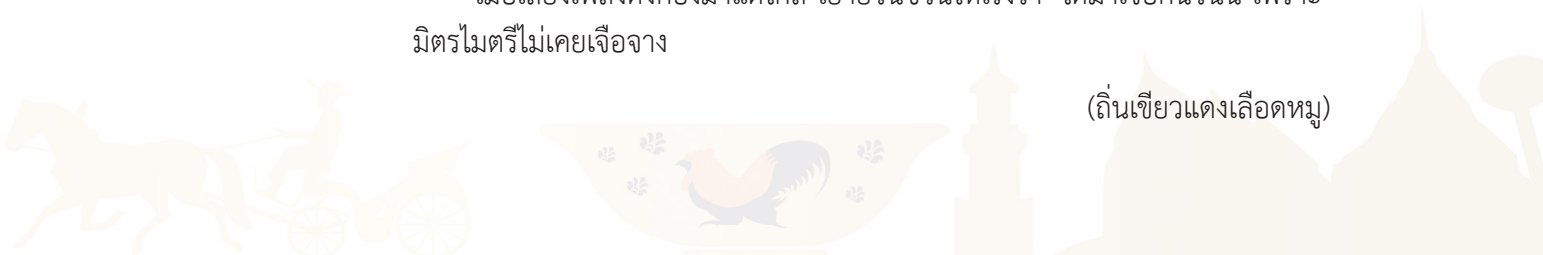
(ถิ่นรัก ถิ่นขวัญ)

ทั่วทุกคณะมีความผูกพัน วันนี้เรานั่นมาร่วมฉลองชัย ครุมนุชย์ทั้งเกษตรวิทย์รับมาเร็วไว เทคโนโลยี วจ.ก็มา เราร่วมจิตสัมพันธ์

(วันฉลองชัย)

เมื่อเสียงเพลงดังก้องมาแต่ไกล เข้ายวนชวนให้เรารำ ได้มาเจอกันวันนี้ เพราะมิตรไมตรีไม่เคยเจือจาง

(ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู)

ขอสักการะองค์พระพุทธรูปพิทยาจารย์ เป็นสักขีและดลบันดาล ให้ความสุขสันต์
ทุกคนอย่าหมาง สีเขียวแดงเลือดหมู ร่วมหมู่ไม่มีวันจาง ราชภัฏลำปาง คู่เมือง
เขลางค์ตลอดไป

(มนต์เขลางค์)

2.3 นักศึกษาได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากอาจารย์

มี 2 บทเพลงที่กล่าวถึงความผูกพันระหว่างนักศึกษาและอาจารย์โดยตรง คือ เพลง
ภาคภูมิเมื่อมา และเพลง ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู ส่วนอีก 2 บทเพลงเป็นการกล่าวโดยรวมถึง
สถาบันที่มีความอบอุ่นเหมือนบ้าน และเป็นสถานที่บ่มเพาะวิชาความรู้ คือ เพลงมาร์ช
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และเพลงคืนถิ่นแผ่นดินเขลางค์

ไม่ลืมผองครูอาจารย์ที่สั่งสอนเรามา ความฝัน วิญญาณ คิษย์ขอลาไปเพียงกาย

(ภาคภูมิเมื่อมา)

เมื่อมาก็อยากกราบครู เพราะสอนคำครูที่คอยเตือนใจ ท่านให้ทำความดี เพื่อ
ชีวิตก้าวไกล สุขทุกข์แค่ไหนขอให้อุ่นใจ ทุกคนควรมีคุณธรรม นำน้ำอมอยู่ในใจตน
ถ้อยคำนั้นเหมือนมนต์ ที่ดลเกิดผลดีงาม

(ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู)

ขุมวิชา ณ เขลางค์ที่ร่วมรื่นเหมือนแดนทิพย์ ชีพชื่นเพราะความเมตตา
ความร่มเย็นเหมือนบ้านที่เราจากมา ฝากความหวังไว้ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

(มาร์ชมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

ครั้นครองยินดีปรีดา เร็วราวดุจนกคืนรัง หวนรำลึกครั้งเรายัง เปรียบดังเป็นนก
สอนบิน แม่นกเฝ้าสอน หัดบินไปทุกถิ่น แม่นกที่สอนฉับบิน ที่ราชภัฏลำปาง

(คืนถิ่นแผ่นดินเขลางค์)

3. ภาพแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า บทเพลงที่แสดงออกถึงภาพแทนของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
อย่างชัดเจน คือ เพลงมาร์ช ซึ่งครอบคลุมความต้องการทั้งหมดที่มหาวิทยาลัยต้องการจะสื่อสารสู่
สาธารณะ ดังมีใจความต่อไปนี้

เด่นสีธงอร่าม เขียวแดงเลือดหมูงามเป็นสง่า ประกาศชัดซึ่งศักดิ์ดำนานมา สถานศึกษาเลอค่า
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มีหนทางให้เลือกหลากหลาย สุดแต่ความพอใจ สุดแต่ใครเลือกเดิน
ศักดิ์ศรีพระราชลัญจกร ที่เตือนให้เราสำวร เมื่อยามที่ต้องเผชิญ กับขวากหนามลำพอง เป็นพลังให้

เราก้าวเดิน เพื่อผดุงชาติเจริญ ด้วยวิชาการทั้งปวง วิริเยนทุกขมจเจติ ถ้าหากมีความเพียรทุกข
นั้นลุล่วง พุทธพจน์สอนใจมันอยู่ในทรวง จึงมีห้วงทุกขใดไหนจะมา ชุมวิชา ณ เขลางค์ที่ร่มรื่น
เหมือนแดนทิพย์ชีพขึ้นเพราะความเมตตา ความร่มเย็นเหมือนบ้านที่เราจากมา ผากความหวังไว้
ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ขอกราบพระบาทให้พระผู้ทรงเป็นแสงสว่าง ข้าวรพุทธเจ้า เหล่า
ข้าบาทมหาวิทยาลัย ราชภัฏลำปาง ขอตั้งปณิธานใจ จะรักษาชาติ ศาสน์ ไผท เทิดพระภูวไนย
ยิ่งชีวิต

(มาร์ชมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

จากบทเพลงข้างต้น ทำให้เห็นว่า ภาพแทนของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางต้องการสื่อสารให้เห็น
ว่า สถานศึกษาแห่งนี้เป็นสถาบันอันทรงคุณค่า เพราะประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่นักศึกษาได้อย่าง
หลากหลาย อีกทั้งได้รับพระราชทานนามและตราพระราชลัญจกรซึ่งนำพาความภาคภูมิใจมาสู่ชาวราชภัฏ
ลำปาง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางยังนิยามตนเองเป็น ชุมคลังทางปัญญาแก่สังคม ภายใต้
บรรยากาศการจัดการเรียนรู้ที่ดี ใหญ่โต โอโถง ร่มรื่น และงามสง่า อีกทั้งบรรยากาศการเรียนการสอนยัง
เป็นกันเองกับนักศึกษาด้วยความเมตตาระหว่างครูกับศิษย์ โดยไม่ลืมที่จะเน้นย้ำเป้าหมายสำคัญที่สุดของ
การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คือ การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ตามคำขวัญที่ว่า **คนของ
พระราชฯ ข้าของแผ่นดิน**

นอกจากเพลงมาร์ชแล้ว ยังมีเพลงอื่น ๆ อีก 7 เพลง ที่กล่าวถึงการนิยามตัวตนในด้านสถาบันอัน
ทรงคุณค่า มีชื่อเสียงที่สั่งสมมายาวนาน ปณิธาน คือ เน้นการสร้างบัณฑิตที่ดี มีความรู้คู่คุณธรรม
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ราชภัฏที่ได้เลือกสรร นั้นมีแต่คุณความดี... ร้วเขียวแดงเลือดหมูแห่งนี้ คือถิ่น
คนดีมีน้ำใจ

(ณ แห่งนี้ที่สอนใจ)

ที่ราชภัฏแห่งนี้ ทุกคนมีปณิธานมั่นในฤทัย เมื่อมีวิชาต้องมีคุณธรรมคู่กันไป

(ถิ่นรัก ถิ่นขวัญ)

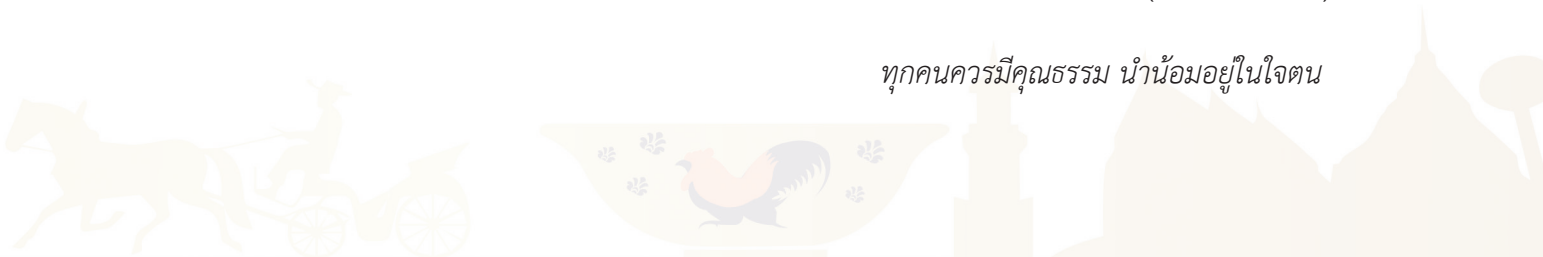
เขียวแดงเลือดหมู ธงสะบัดพัดปลิวงามจริง ราชภัฏลำปางก้าวเดินมั่นคง

(วันฉลองชัย)

วันนี้เป็นมหาวิทยาลัย ราชภัฏเกริกไกรงามสลับ

(รำลึกความหลัง)

ทุกคนควรมีคุณธรรม นำน้อมอยู่ในใจตน

(ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู)

ราชภัฏลำปางที่เคยเยือน ถิ่นศึกษาแสนกว้างใหญ่ เค้นงามเลื่องลือระบือไกล

(วันนี้ที่ฝันถึง)

ราชภัฏลำปาง คู่เมืองเขลางค์ตลอดไป

(มนต์เขลางค์)

การนิยามตัวตนถึงความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางประกอบสร้างผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ตราพระราชลัญจกร สี ดอกไม้ และพระพุทธรูป ซึ่งเป็นภาพแทนสากลที่ทุกสถาบันการศึกษามักจะกำหนดขึ้น เพื่อสื่อถึงบทบาทของสถานศึกษาตามความคาดหวังของสังคม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 พระราชลัญจกร ปรากฏในบทเพลงสำคัญ คือ เพลง มาร์ชมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยผูกโยงความหมายกับศักดิ์ศรีแห่งราชภัฏที่น่าภาคภูมิใจ และใช้ความรู้ที่มีในการ ฝ่าฟันอุปสรรค ความว่า *ศักดิ์ศรีพระราชลัญจกร ที่เตือนให้เราสังวร เมื่อยามที่ต้องเผชิญ กับขวากหนามลำพอง เป็นพลังให้เรา ก้าวเดิน เพื่อผดุงชาติเจริญ ด้วยวิชาการทั้งปวง*

ตราพระราชลัญจกร เป็นสัญลักษณ์ของสถาบันราชภัฏทุกแห่งเพื่อสื่อความหมายว่า สถาบันภาคภูมิใจในความเป็นราชภัฏตามปณิธาน “คนของพระราชฯ ข้าของแผ่นดิน” เพื่อผลิตซ้ำความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และการน้อมนำพระราโชบายไปใช้ในการทำงานเพื่อส่วนรวม

3.2 สี สีประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คือ สีเขียว-แดงเลือดหมู ความหมายของสี คือ ความกล้าหาญที่จะใช้ความสติปัญญาและความองกามแห่งปัญญา (มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2561) มีปรากฏอยู่ 6 บทเพลง โดยทั่วไป สัญลักษณ์เกี่ยวกับสี จะตีความได้ยาก เพราะสีตีความได้หลากหลาย แต่จากนิยามของสีที่สถาบันกำหนด ทำให้เห็นความคาดหวังของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้ว่า มหาวิทยาลัยมุ่งหวังจะผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ และใช้ความรู้นั้นในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นปัญหาในเชิงลึกประการหนึ่ง คือ นักศึกษาของราชภัฏมักไม่กล้าเทียบเคียงตนเองให้เท่าเทียมกับนักศึกษาจากสถาบันอื่น อาจเป็นปมด้อยที่คิดว่า ตนเองไม่เก่ง จึงต้องส่งเสริมให้กล้าแสดงออกเพื่อนำไปสู่ความองกามทางปัญญา อย่างไรก็ตาม ความมุ่งหวังเชิงนามธรรมนี้ไม่อาจจะทำให้เห็นได้ชัดเจน มหาวิทยาลัยจึงนำเอาสีไปเป็นตัวแทนของสถาบันโดยใช้คู่กับธงของมหาวิทยาลัย เป็นสัญลักษณ์เบื้องต้นเพื่อแสดงพื้นที่ เช่น ในการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ธงประจำสถาบันจะถูกนำไปใช้เป็นตัวแทนในพิธีการต่าง ๆ ส่วนความหมายที่พบจากบทเพลง สีและธงถูกเชื่อมโยงในบริบทของการเป็นสถาบันงามสง่า ความเป็นมายาวนาน เต็มไปด้วยคนดีมีน้ำใจ และเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษาคู่เมืองลำปาง ดังนี้

เด่นลีธองร่าม เขียวแดงเลือดหมูงามเป็นสง่า

(มาร์ชมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

เมื่อเดินมาสู่เขตรั่ว เขียวแดงเลือดหมู ลำปางถิ่นงามนามเขลางค์ พรางแพรว
ดั่งความฝัน รั่วเขียวแดงเลือดหมูแห่งนี้ คือถิ่นคนดีมีน้ำใจ

(ณ แห่งนี้ที่สอนใจ)

เขียวแดงเลือดหมู ธงสะบัดพัดปลิวงามจริง

(วันฉลองชัย)

สถานที่นี้มีตำนาน กว่าจะงามตระการดังเห็นอยู่ จนได้ปักธงสีเขียวแดงเลือดหมู
สถาบันครูแห่งลำปาง วันนี้เป็นมหาวิทยาลัย ราชภัฏเกริกไกรงามสลับ

(รำลึกความหลัง)

สู่แดนเขียวแดงเลือดหมู ก็นี้กรู้อยู่มาลำปาง

(ถิ่นเขียวแดงเลือดหมู)

ได้แลเห็นธงสีงามทรู เขียวแดงเลือดหมูคู่สง่า ยามลมพัดปลิวงามจับตา คู่ขวัญควรค่าสถาบัน

(วันนี้ที่ฝันถึง)

สีเขียวแดง เลือดหมู ร่วมหมู่ไม่มีวันจาก ว.ค ลำปาง คู่เมืองเขลางค์ตลอดไป

(มนต์เขลางค์)

3.3 ดอกไม้ ดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัยถูกอ้างถึงในเพลง **ภาคภูมิเมื่อมา** ความว่า *กลิ่นกาสะลอง ลอยเคล้าคลอ กลิ่นฉมยิ่งชวนหัวใจเศร้า* มีความหมายว่า กลิ่นของดอกไม้ทำให้เกิดถึงความหลังอันน่าประทับใจ และรู้สึกอาลัยเมื่อต้องจบการศึกษาไป ซึ่งให้ภาพในทางที่ดี แต่หากถามถึงความหมายในเชิงลึกของการใช้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ ประจำมหาวิทยาลัย อาจตีความได้ว่า มหาวิทยาลัยต้องการสื่อถึงธรรมชาติและความงอกงาม โดยการเลือกดอกกาสะลองนี้ ยึดโยงกับการเป็นดอกไม้ประจำถิ่น ทำให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยใกล้ชิดกับชุมชน

3.4 พระพุทธพิทยาจารย์ พระพุทธพิทยาจารย์เป็นพระพุทธรูปประจำมหาวิทยาลัย ประดิษฐาน ณ สวนสามสอ (สะอาด สว่าง สงบ) ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับสวดมนต์ และปฏิบัติศาสนกิจเพื่อความสงบทางใจ พระพุทธพิทยาจารย์มักเชื่อมโยงเข้ากับพุทธพจน์ของมหาวิทยาลัยที่ว่า วิริเยน ทุกขมจเจติ แปลว่า บุคคลจะล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียร ซึ่งสอดคล้องกับหลาย ๆ บทเพลงประจำของมหาวิทยาลัยที่กล่าวถึงความพากเพียรในการเรียนของนักศึกษา รวมถึงการประกอบสร้างว่า มหาวิทยาลัยไม่ลืมที่จะปลูกฝัง

คุณธรรม จริยธรรมแก่นักศึกษา อีกทั้งยังให้ภาพได้หลากหลาย เช่น ยึดถือคุณธรรมเป็นที่ตั้ง การทำนุบำรุงศาสนา

สิ่งที่ถูกนำมาประกอบสร้างทั้ง 4 สัญญาข้างต้นนี้ มีที่มาจากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อความเป็นราชภัฏลำปาง และสื่อถึงความจงรักภักดีในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยตราพระราชลัญจกร และพระพุทธรูปพิทยาจารย์ อีกทั้งไม่ลืมความเป็นท้องถิ่นด้วยการกำหนดดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัยเป็นดอกกาสะลอง ซึ่งเป็นชื่อเรียกของดอกปีปตามภาษาถิ่นเหนือ ภาพแทนที่สร้างขึ้นทั้งหมดจากเพลงประจำสถาบันจึงแสดงถึงความคาดหวังและจุดยืนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางต้องการประกาศไปสู่สาธารณชน เพื่อให้เกิดผลผลิตทางความหมายที่ดี และได้รับการยอมรับจากประชาชน

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาอัตลักษณ์นักศึกษาจากบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางทำให้ทราบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะสอดคล้องกับข้อกำหนดความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ พ.ศ. 2562 (18 กันยายน 2562) กล่าวคือ **คนดี คนเก่ง มีความสุข และพัฒนาสังคม** แสดงให้เห็นว่า การกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์นั้นเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ยังไม่สอดคล้องคือ **อัตลักษณ์ด้านความมีจิตอาสา และซื่อสัตย์** ซึ่งบทเพลงยังสะท้อนให้เห็นแค่เพียงการทำตนเป็นคนดีตามบรรทัดฐานสังคม สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะนักศึกษาและบัณฑิตของราชภัฏมักจะถูกติดกับดักของความเป็น **มีออร่า** ดังจะเห็นได้จากบทเพลง **คืนฉลองบัณฑิตใหม่** ที่ว่า *เมื่อเรามีเกียรติศักดิ์ศรี ใครหรือจะมีเคียงฉันท์* เพราะไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด หรือแม้ในปัจจุบัน ชื่อเสียงของความเป็นบัณฑิตราชภัฏก็ยังคงถูกตีตราด้านความสามารถจนทำให้บทบาทหรือตำแหน่งแห่งที่ในสังคมถูกลดความสำคัญลง และส่งผลให้บัณฑิตจากราชภัฏจำนวนไม่น้อยต้องพิสูจน์ตนเองมากกว่าบัณฑิตจากสถาบันอื่น ดังจะเห็นได้จากพาดหัวข่าวที่สร้างกรณีพิพาทเมื่อไม่นานมานี้ที่ว่า **"ไม่รับคนจบราชภัฏ-ราชชมคล-เอกชน" ศักยภาพบัณฑิต"ไม่ถึง หรือ "บริษัท"คิดไปเอง?** (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์, 31 มกราคม 2561) แม้ว่าภายหลังจะมีการออกมาปฏิเสธกระแสข่าวดังกล่าว แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าชุดวาทกรรมนี้ได้แพร่สะพัดอยู่ในสังคมไทยมานานแล้ว และยังส่งผลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏต่าง ๆ ต้องสร้างจุดยืนของตนเองขึ้นมาใหม่ โดยเน้นไปที่การพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งแม้จะเป็นการสร้างพื้นที่เฉพาะ แต่อาจไม่ใช่วิสัยทัศน์ที่ตอบโจทย์ให้แก่บัณฑิตทุกสาขาวิชา โดยเฉพาะศิลปศาสตร์ที่ขาดการหางานเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งการมีจิตอาสาอาจกลายเป็นวาทกรรมที่ทำให้โดนเอาเปรียบได้ในสังคมที่ขาดความเที่ยงธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการมีจิตอาสา และการซื่อสัตย์ ลงในบทเพลงประจำสถาบันเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยของฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทระปัญญา (2558) ที่ศึกษาอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา พบว่า ควรเน้น

อัตลักษณ์ทางวิชาการ และอัตลักษณ์วิชาชีพ นอกจากนี้ ควรมีบทเพลงที่ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ เพื่อสื่อสารให้นักศึกษาเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนความคาดหวังของสังคม อันจะเป็นประโยชน์ในการหางานทำของบัณฑิตหลังจบการศึกษา

บรรณานุกรม

- ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา.(2558). การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *Panyapiwat Journal*. 7(2). พฤษภาคม – สิงหาคม, หน้า 267-280.
- นุชนาฏ เชียงชัย. (2558). การใช้อัตลักษณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แนวคิดการสร้างภาพแทน. (2556). [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <https://phdcommunication.wordpress.com>, เข้าดูเมื่อวันที่ 12/12/2562.
- ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. เรื่อง คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พ.ศ.2562. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.council.lpru.ac.th/2017/ad/myfile/20191017HBGpbdE.pdf>, เข้าดูเมื่อวันที่ 1/12/2562.
- โพสต์ทูเดย์ออนไลน์. (2561, 31 มกราคม). "ไม่รับคนจบ ราชภัฏ-ราชมงคดล-เอกชน" ศักยภาพ"บัณฑิต"ไม่ถึง หรือ "บริษัท"คิดไปเอง?. *โพสต์ทูเดย์*. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.posttoday.com/politic/report/538332>, เข้าดูเมื่อวันที่ 1/12/2562.
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2556). การสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยวอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในมุมมองนักท่องเที่ยวกลุ่มวัยรุ่น. *Veridian E-Journal*, SU. 6(1). 548-560.
- เมทีนี รำพึงสุข และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. (2558). แนวทางดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนปฏิบัติดี. *OJED*. 10(4). มกราคม – เมษายน, หน้า 378-391.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย. กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัชฉาน ศรีเอี่ยม. (2554). อัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*. 2(2). มิถุนายน – ธันวาคม, หน้า 186-199.
- อัตลักษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.(2561).[ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.lpru.ac.th/vision.html>. เข้าดูเมื่อวันที่ 1/12/2562.

บทความคดีชนวิทยา

ความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม
(มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

The Study of the Beliefs, the Worship and the Roles of Guan Yin Chinese Shrine
(Thian Fah Foundation) towards Thai-Chinese Community in Yaowarat

นพพล จันทรกระจ่างแจ้ง^{1*} ภัทธิพย์ สุขสว่าง²

Noppol Jankrajangjaeng^{1*} Porntip Suksawang²

^{1* 2} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อความศรัทธา และการไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) 2) เพื่อศึกษาบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช โดยใช้วิธีการทางคติชนวิทยา ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ส่วน คือ ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) และชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกอย่างครอบคลุม และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ออกเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จากนั้น ทำการสรุปวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการศึกษาดูด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่มีความเชื่อ และความศรัทธาต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) เป็นอย่างมาก อันนำมาสู่ความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโชคลาภ ด้านสุขภาพ ด้านความคุ้มครอง และด้านการขอบุตรที่แสดงออกผ่านการไหว้ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) เป็นทั้งศาลเจ้า และเป็นทั้งองค์กรสาธารณกุศลที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งมีบทบาทต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชทางด้านสังคม และทางด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ รวมทั้งยังเป็นสถานที่สร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสังคมอันเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของผู้คนทั่วไป

คำสำคัญ : ความเชื่อและความศรัทธา, บทบาททางสังคม, ศาลเจ้าแม่กวนอิม, ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน

Abstract

The aims of this article were to study the beliefs, the worship and the roles of Guan Yin Chinese Shrine (Thai Fah Foundation) towards Thai – Chinese Community in Yaowarat. The study used the qualitative research paradigm. The data was collected by using an interview and statistically analyzed in descriptive purpose. The results showed that Guan Yin Chinese Shrine (Thai Fah Foundation) was founded in 1902 by six Chinese traders namely, Jean Lump Sum, Phraya Phakdi Phatthakorn, Luang Phakdi Phuwanat, Phra Charoen Ratchathon, Phra Sophon Petcharat and Heng Heng Chew. All of them donated as public fund for constructing Guan Yin Chinese Shrine (Thai Foundation). This had reflected the faith towards Guan Yin Chinese Shrine since ancient time. Therefore, Chinese Shrine paid the important role towards Thai-Chinese Community in Yaowarat for both society and the center of the mind including creating relationship between communities and society.

Keywords : Belief and faith, the roles of society, Guan Yin Chinese Shrine, Thai-Chinese people community.

บทนำ

ชาวจีนได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยอย่างยาวนาน และตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี เรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนกล่าวได้ว่า ชาวจีน กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในประเทศไทย ชาวจีนเมื่อเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยในดินแดนใหม่ ย่อมที่จะไม่ลืมความเชื่อแต่ดั้งเดิมของตนเอง คือ การบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการบูชาเทพเจ้า ชาวจีนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างศาสนสถานเพื่อประดิษฐานรูปเคารพเทพเจ้าต่าง ๆ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจของคนในชุมชน ได้แก่ ศาลเจ้าและวัดจีน ที่ตั้งอยู่ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ ดังที่ อชิรัตน์ ไชยพจน์พานิช (2561, หน้า 3) ให้รายละเอียดว่า หลายคนเข้าใจผิดว่า ศาลเจ้ากับวัดจีน มีความหมายเช่นเดียวกัน แต่แท้จริงแล้วต่างกัน ศาลเจ้าจีนมีที่มาจากคำว่า เมี้ยว (廟) กง (宮) ในขณะที่ วัดจีนมีที่มาจากคำว่า ซื่อ (寺) ความแตกต่างอีกประการหนึ่ง คือ ศาลเจ้าจีนเกี่ยวข้องกับเทพในลัทธิเต๋า อีกทั้งไม่มีนักบวชประจำวัด มีเพียงผู้ดูแลศาลเจ้า ซึ่งเป็นคนธรรมดาเท่านั้น ส่วนวัดจีนมีความสัมพันธ์ กับพุทธศาสนานิกายมหายาน และจำเป็นจะต้องมีพระนักบวชจำพรรษาอยู่ด้วย

เมื่อมีการตั้งชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนขึ้น ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนก็ยังคงรักษาความคิด ความเชื่อ ประเพณี และวิถีการใช้ชีวิตในแบบของตัวเองไว้ สอดคล้องกับ ประวิทย์ พันธุ์วิโรจน์ (2544, หน้า 15) กล่าวว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และประเพณีบางอย่างมาจากบรรพบุรุษ หนึ่งในนั้น คือ การประกอบพิธีดั้งเดิมตามความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งการสร้างศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ในย่านเยาวราช ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีชาวจีนอพยพรวมถึงลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนมาตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เป็นแหล่งรวมชาวจีนอพยพ และชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีศาลเจ้าแม่กวนอิม

(มุลนิธิเทียนฟ้า) เป็นศูนย์รวมความเชื่อ และความเลื่อมใสศรัทธาในเวลาต่อมา จึงได้รับการอุปถัมภ์ และพัฒนาจนกลายเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียง อันเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของชาวจีนอพยพ และชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

จากความสำคัญ และเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ซึ่งการสร้างศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) ถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของชาวจีนอพยพ และชาวไทยเชื้อสายจีนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน เพราะด้วยความเชื่อว่า เทพเจ้าจะช่วยปกป้องคุ้มครอง อีกทั้งยังตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดความเชื่อ ความศรัทธา และประเพณีการไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม ทั้งยังเป็นการยกฐานะให้เป็นสถานที่สำคัญควรค่าแก่อนุรักษ์ และรักษาไว้ในอนุชนคนรุ่นหลังได้สักการะ ศึกษา และเผยแพร่วัฒนธรรมจีน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อ ความศรัทธา และการไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า)
2. เพื่อศึกษาบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ขอบเขตของการวิจัย

1. ข้อมูลที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย ความเชื่อ ความศรัทธา และการไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) รวมทั้งบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน
2. แหล่งที่มาของข้อมูลที่ศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) และชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม - เมษายน 2562

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางคติชนวิทยา (Folklore) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังความเป็นมาของการกำเนิดชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช และภูมิหลังความเป็นมาของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) ตลอดจนแนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา และการไหว้ขององค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า)

1.2 สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา เช่น ภูมิหลังความเป็นมาของการกำเนิดชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช และภูมิหลังความเป็นมาของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลนิธิเทียนฟ้า) จากนักวิชาการและผู้รู้ในพื้นที่

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

2.1 สํารวจแหล่งข้อมูล แบ่งการสำรวจออกเป็น 2 แหล่ง คือ การสำรวจแหล่งข้อมูลจากศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) โดยการสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาสักการะองค์เจ้าแม่กวนอิม และการสำรวจแหล่งข้อมูลจากชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) โดยการสัมภาษณ์

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า และประชาชน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้พิจารณาจากคุณสมบัติดังนี้

2.2.1 เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีอายุไม่น้อยกว่า 50 ปี

2.2.2 เป็นเจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้าที่อยู่ประจำศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ไม่น้อยกว่า 20 ปี

2.2.3 เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ไม่น้อยกว่า 30 ปี

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้เฉพาะสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) คือ การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์รูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จากแบบสัมภาษณ์เรื่องบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช จำนวน 1 ชุด

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Collection) จะเก็บข้อมูลโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า และประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้า ด้วยวิธีการสัมภาษณ์รูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่สามารถตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครอบคลุม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ศึกษาความเชื่อ และความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ในด้านต่าง ๆ

3.2 ศึกษาธรรมเนียมการไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนการไหว้ เครื่องสักการะ และของไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า)

3.3 วิเคราะห์บทบาทด้านต่าง ๆ ของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้า และชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน โดยการสรุปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. การเสนอผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางคติชนวิทยา (Folklore) จากเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ความเป็นมาชาวไทยเชื้อสายจีนและศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า)

ชาวจีนมีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทยอย่างยาวนาน จนกล่าวได้ว่า ชาวจีนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ และเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่กลมกลืนกันอย่างลงตัว เมื่อชาวจีนเมื่อเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยในดินแดนใหม่ ย่อมที่จะไม่ลืมความเชื่อแต่ดั้งเดิมของตนเอง คือ การบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการบูชาเทพเจ้าชาวจีนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างศาสนสถานเพื่อประดิษฐานรูปเคารพเทพเจ้าต่าง ๆ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน จนกล่าวได้ว่า ศาลเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวจีน

1. ภูมิหลังความเป็นมาของการกำเนิดชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ในถิ่นสยามปรากฏชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา ล่วงเข้าสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ความสัมพันธ์ทางการค้า-การทูตเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ตามหลักฐานบันทึกของฝรั่งที่ระบุไว้ คือ จดหมายเหตุวัน วลิต (Jeremias Van Vliet) อ้างถึงใน เริงวุฒิ มิตรสุริยะ (2552, หน้า 67-86) ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า ไม่ว่าจะป็นหัวเมืองไหน ๆ ก็มีชาวจีนเข้ามาทำการค้าขาย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนในสังคม ไม่ว่าจะป็นที่นครสวรรค์ แปรริ้ว ท่าจีน สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา กันตัง ปัตตานี ภูเก็ต เป็นต้น เมื่อครั้งตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ มีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้อยู่แต่เดิม ผนวกกับผู้คนทีหนีภัยจากภาวะสงครามต่อเนื่องจากสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งบริเวณฝั่งธนบุรีมีชาวจีนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปตามริมฝั่งน้ำ ตั้งแต่บริเวณที่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนใหญ่ ๆ คือ ย่านกุฎีจีน ย่านตลาดพลู และย่านคลองสาน รวมไปถึงย่านปากคลอง ย่านดาวคะนอง และย่านปากคลองราชบุรณะ จากการย้ายราชธานีข้ามฝั่งแม่น้ำมาตั้งที่กรุงรัตนโกสินทร์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างศูนย์กลางการบริหารราชการเมืองใหม่ ประกอบกับการสร้างพระบรมมหาราชวังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงต้องย้ายชุมชนชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาข้ามมาทำเตียนออกไปก่อน โดยให้ไปอยู่ภายนอกแนวกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เนื่องจากในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ว่าง ประกอบกับมีชุมชนอยู่เดิมแล้ว คือ ชุมชนวัดสำเพ็ง และชุมชนวัดสามปลื้ม ในช่วงของการก่อสร้างราชธานีใหม่นั้น ต้องการทรัพยากรมหาศาลรวมทั้งทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น ทางการจึงมีความต้องการให้ชาวจีนเข้ามาช่วยเหลือสร้างเศรษฐกิจให้กับราชธานีใหม่ ด้วยเหตุว่า ชาวจีนมีฝีมือทางการค้าขาย รวมถึงความต้องการแรงงานกสิกรรมเป็นแรงงานในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ด้วยเหตุนี้เองจึงเชื่อว่ามีกรหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนเป็นจำนวนมาก ส่วนมากจากแถบกวางตุ้งเพื่อเข้ามาแสวงโชคในประเทศไทย ดังที่ ประพิน มโนมัยวิบูลย์ (2554, หน้า 541) กล่าวว่า สำหรับชาวจีนอพยพในประเทศไทยสามารถจำแนกแยกตามภาษาถิ่นที่พูดได้ 5 กลุ่มภาษา ได้แก่ ชาวจีนแต้จิ๋ว คือ กลุ่มที่พูดภาษาแต้จิ๋ว หรือเฉาโจว ชาวจีนแคะ คือ กลุ่มที่พูดภาษาแคะ หรือเค่อเจีย ชาวจีนฮกเกี้ยน คือ กลุ่มที่พูดภาษาฮกเกี้ยน ชาวจีนกวางตุ้ง คือ กลุ่มที่พูดภาษากวางตุ้ง และชาวจีนไหหลำ คือ กลุ่มที่พูดภาษาไหหลำ

ในเชิงพื้นที่เอื้อประโยชน์ต่อการทำการค้าที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การขนส่งสินค้าทางเรือสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก สิ่งที่สำคัญ คือ ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากศูนย์กลางการบริหารราชการของเมือง จึงทำให้สำเพ็งเป็นศูนย์กลางการนำเข้า-ส่งออกในสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 3 หลังจากการค้าการติดต่อกับจีนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ผู้คนคึกคัก และมีตลาดสดเกิดขึ้นหลายแห่ง ตรงกับที่ ปฏิพล ยอดสุรางค์ (2554, หน้า 19) ระบุว่า หลังจากที่รัฐบาลสยามเปิดการค้าเสรีกับประเทศตะวันตกมากยิ่งขึ้น ทำให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น โดยอาศัยการส่งออก ผลผลิตทางการเกษตรเป็นรายได้หลักของประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลสยามก็มีส่วนสนับสนุนให้มีบริการ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการตัดถนนเส้นใหม่ในเขตพระนคร คือ ถนนเจริญกรุง เป็นเส้นทาง การคมนาคมขนส่งหลักจากท้ายพระบรมมหาราชวังเรื่อยไปจนถึงสี่ลม ส่งผลให้ มีการพัฒนาที่ดินตามแนวถนนดังกล่าวเป็นตึกแถวหนึ่งชั้น และสองชั้นตามแบบอย่างจากสิงคโปร์ รวมถึง มีการเชื่อมต่อตรอกในย่านสำเพ็งเข้ากับถนนเจริญกรุง สร้างบรรยากาศการค้าขายที่คึกคักอย่างไม่เคยมีมาก่อน ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเหตุเพลิงไหม้หลายต่อหลายครั้งในพื้นที่บริเวณนี้ จึงได้มีการสร้างตึกสองชั้นแบบมีผนัง กันไฟ เพื่อให้ชาวจีนได้เช่าอยู่อาศัย และทำการค้าขาย รวมทั้งมีการเปิดเส้นทางคมนาคมให้สะดวกยิ่งขึ้น ได้มีการตัดถนนเส้นใหม่เพิ่มขึ้นอีกหลายสาย โดยเฉพาะเส้นทางที่ผ่านย่านการค้าที่สำคัญ เช่น สำเพ็ง ถนนเยาวราช ถนนราชวงศ์ ถนนจักรวรรดิ ถนนทรงสวัสดิ์ ถนนแปลงนาม ถนนพลับพลาชัย ถนนพาดสาย ถนนสำ เพ็ง และถนนทรงวาด เป็นต้น ส่งผลให้ธุรกิจการค้าเจริญยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคการปรับปรุงโครงสร้าง ของประเทศใหม่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา การพัฒนาทางด้านกายภาพของเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการตัดถนน และสร้างสะพานเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการขยายตัวของเขตพระนครออกมาครอบคลุม ถึงย่านสำเพ็งรวมถึงย่านอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง จนกลายเป็นย่านเศรษฐกิจขนาดใหญ่ การตัดถนนเยาวราชส่งผล ให้ตลาดเก่าอยู่ติดถนนใหญ่มากขึ้น กลายเป็นย่านขายสินค้า และอาหารทั้งอาหารสดอาหารแห้งจากเมืองจีน ความต้องการสินค้าที่มีมากทำให้ร้านค้าขยายตัวออกมาตามแนวถนน นอกจากนี้ ยังมีร้านขายทองคำจำนวนมาก เปิดเรียงรายริมถนนเยาวราช ทำให้ปัจจุบันเยาวราชกลายเป็นถนนที่มีสีสีน มีชีวิตชีวา และมีกลิ่นอาย ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผสมผสานกันอย่างลงตัว เป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นแหล่งรวมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวจีนที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย และแห่งหนึ่งของโลก

เมื่อชาวจีนอพยพย้ายถิ่นฐานไปตามประเทศต่าง ๆ สิ่งสำคัญสุดที่นำติดตัวไปด้วย คือ วิถีชีวิตแบบจีน ทั้งด้านภาษา และวัฒนธรรม รวมถึงประเพณีความเชื่อ และการไหว้ ชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ย่อมที่จะต้องมีส่วนสถานที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจีน หรือที่เราต่างเรียกขานกันว่า ศาลเจ้า สอดคล้อง กับ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2539, หน้า 203) อธิบายว่า ศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่ชาวจีนใช้ในการประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นที่กราบไหว้เทพเจ้าตามคติความเชื่อต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของชาวจีนที่มีต่อศาลเจ้าส่วนใหญ่ จะแสดงให้เห็นในรูปแบบความปรารถนาเป็นที่พึงทางจิตใจที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้าต่าง ๆ ที่จะบันดาลให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีความสุข เป็นที่ประกอบพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษ และเป็นสถานที่ ประกอบพิธีกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลสาทรจีน และเทศกาลกินเจ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความสำคัญต่อชุมชนชาวจีนในประเทศไทยในด้านอื่น ๆ อีกด้วย คือ เป็นแหล่งสมาคมเพื่อพบปะสังสรรค์ ของชาวจีนเชื้อสายต่าง ๆ เป็นโรงเรียนเพื่อสอนภาษาจีน เป็นที่รักษาพยาบาล เป็นมูลนิธิ และเป็นหน่วยสังคม สงเคราะห์ที่ช่วยเหลือคนยากจนและผู้เดือดร้อน อีกทั้งชาวจีนที่อพยพมายังมีความเชื่อ และนับถือศาสนาที่ คล้ายคลึงกัน ประกอบกับการอพยพเข้ามาอยู่ในไทยเป็นเวลานาน ชาวจีนจึงเข้าใจบริบทของสังคมไทยมากขึ้น ดังที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2530) กล่าวว่า ความศรัทธาของชาวพุทธไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อศาลเจ้า ประกอบไปด้วย ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า และการเข้าร่วมในเทศกาล หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทางศาลเจ้าได้จัดขึ้น เช่น เทศกาล

ความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ตรุษจีน เทศกาลกินเจ หรือแม้กระทั่งพิธีกรรมทั้งกระจาด¹ ภายในศาลเจ้ามีการผสมผสานกันของความศรัทธาในศาสนาพุทธตามแบบบรรพบุรุษดั้งเดิม ร่วมกับความเชื่อซึ่งเป็นตำนานของเทพเจ้า โดยพูดถึงปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ ความเชื่อของผู้ที่มีความศรัทธาต่อศาลเจ้าจะแสดงออกในลักษณะของการประกอบพิธีกรรมกราบไหว้บูชาเทพเจ้า มีการเซ่นสรวงบูชาเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา พร้อมทั้งบันดาลให้ตนมีความสุขสมหวังตลอดทั้งปี ตรงกับที่ พรพรรณ จันทโรจนามานนท์ (2553, หน้า 56) สรุปไว้ว่าขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของชาวจีนล้วนมีแต่อิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมทางด้านสังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่อยู่อาศัยในชุมชนจีน จะมีการรวมตัวเป็นองค์กร หรือสมาคมอย่างเป็นระบบ และเข้มแข็ง ประกอบกับกระแสเงินที่เป็นกระแสสำคัญของโลก จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายจีนจนถึงปัจจุบัน

2. ภูมิหลังความเป็นมาของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า)

ย่านเยาวราชถือเป็นย่านที่มีศาลเจ้า และวัดจีนเยอะที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ มีศาลเจ้า และวัดจีนที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียงตั้งอยู่มากมาย ประชาชนทั่วทุกสารทิศต้องพากันมากราบไหว้ขอพร หรือไม่ก็มากันในช่วงเทศกาลต่าง ๆ หากมองย้อนกลับไปในอดีตเมื่อชาวจีนอพยพมีการตั้งชุมชนขึ้นตามสถานที่แห่งใด ย่อมจะมีการตั้งศาลเจ้าเพื่อเป็นที่ประดิษฐานเทพเจ้า ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชน กล่าวได้ว่า ศาลเจ้าเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนของชาวจีน ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) เป็นหนึ่งในศาลเจ้าที่มีความเก่าแก่และมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เป็นสถานที่ประดิษฐานพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชนจีนย่านเยาวราชมาอย่างยาวนาน และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในชื่อว่า “ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า)”

ตามจารึก และคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ระบุว่า ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2445 โดยชาวจีนย่านเยาวราช เรียกสถานที่นี้ว่า “เทียนฮั่วอู๋อี่” พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์องค์นี้เป็นเจ้าแม่กวนอิมปางประทานพร แกะสลักจากไม้เนื้อหอมลงรักปิดทอง ภายในศาลเจ้ามีรูปภาพพ่อค้าชาวจีน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่ร่วมก่อสร้างศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) แขนงไว้บนผนังทั้งหมด 6 ท่าน คือ นายโจ้วเหมียวจ้วน (จีนล่าช้า) นายเล่ากั๊ปปี้ (พระยาภักดีภักทรการ) นายกอกฮุยเจี๊ยะ (หลวงภักดีภูนาท) นายเหล่าซอเมียง (พระเจริญราชชน) นายเตี้ยเกี้ยงซ่า (พระโสภณเพชรรัตน์) และนายเฮ้งเฮ้ง-จิ๋วได้ร่วมใจกันสละเงินรวมประมาณ 8,000 บาท และได้ชวนพ่อค้าชาวจีน ประชาชนทั่วไปร่วมกันสทบทุนเพิ่มเพื่อจัดซื้อที่ดินจำนวน 2 ไร่ 2 งาน 49 ตารางวา บริเวณเขตสัมพันธวงศ์ ถนนเยาวราช เป็นเงิน 52,000 บาท เพื่อให้เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลเทียนฟ้าในปัจจุบัน ถึงแม้เวลาจะล่วงเลยมา 108 ปีแล้ว แต่ยังคงเจตนารมณ์เดิมของผู้ก่อตั้งทั้ง 6 ท่าน คือ ช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย และผู้ยากไร้โดยไม่เลือกชั้นวรรณะไม่แบ่งเชื้อชาติ ไม่แบ่งศาสนา

ส่วนรูปแกะสลักองค์พระอวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิม) ของโรงพยาบาลเทียนฟ้ามุลินี สันนิษฐานจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งตรวจสอบกับภาพวาดที่เมืองตุนหวงแล้วว่า เป็นงานช่างศิลปกรรมชั้นเอกสมัยราชวงศ์ถัง โดยทำจากไม้ชั้นดีทั้งท่อนแกะสลักเป็นองค์พระอวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิม) ทรงมีพระสิริโฉมงดงามที่หาได้เปรียบปานได้ไม่เต็มตั้งอยู่ที่วัดอันเล่อ เมืองลั่วหยาง มณฑลเหอหนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาจาก

¹พิธีกรรมทั้งกระจาด คือ การทำบุญอุทิศให้ดวงวิญญาณ ร่วมไปกับการแจกทานให้ผู้มีชีวิตที่ยากไร้ เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง ฯลฯ ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมครบถ้วนทั้งทำบุญและให้ทานจัดขึ้นในช่วงเทศกาลสารทจีน

ทั่วทุกสารทิศกราบไหว้บูชา และคุ้มครอง ประชาชนทั่วทุกสารทิศ ซึ่งก่อนที่สาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองนั้นได้มีการลำเลียงองค์พระอวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิม) มาที่ฮ่องกง และลำเลียงต่อมาเก็บไว้ที่บ้านคหบดีคนหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งบังเอิญว่า นายจุลินทร์ ลำชา ประธานกรรมการโรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิเดิมสมัยที่ 45-46 (ช่วงปี พ.ศ. 2500-2503) ทราบข่าว จึงติดต่อคหบดีท่านนั้นที่จะอัญเชิญองค์พระอวโลกิเตศวร (เจ้าแม่กวนอิม) มาประดิษฐานยัง ณ โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ เพื่อให้ผู้คนได้สักการบูชา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชนจีนย่านเยาวราชตราบจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อ ความศรัทธา และการไหว้ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า)

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยเพื่อทำการศึกษาภาคสนาม และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์รูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จากแบบสัมภาษณ์เรื่องบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า และประชาชน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้พิจารณาจากคุณสมบัติตามข้างต้น พบว่า ผู้คนส่วนใหญ่มีความเชื่อ และความศรัทธาต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) เป็นอย่างมาก อันนำมาสู่การแสดงออกถึงความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่ผ่านการไหว้ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา

1. ความเชื่อและความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า)

ความเชื่อและความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่สะท้อนออกมาอย่างเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติผ่านหลากหลายความเชื่อด้วยกัน ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ ภารตี มหาจันทร์ (2554, หน้า 108) เรื่องความเชื่อชีวิตของมนุษย์ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงทำให้ความเชื่อมีความจำเป็น เพราะการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามหลักของความเชื่อนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ และยาวนานมีแนวความคิด และความเชื่อหลากหลายตามยุคสมัย ความเชื่อใดเมื่อปฏิบัติตามแล้วรู้สึกว่ามีชีวิตมากขึ้น จะถูกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงไม่น่าแปลกใจที่เห็นชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่ออันหลากหลาย

1.1 ด้านโชคลาภ ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่า รูปเคารพองค์เจ้าแม่กวนอิมมีคุณทางด้านโชคลาภสามารถดลบันดาลให้เกิดผลทางโชคลาภด้านต่าง ๆ ดังที่ ชาลีสา จ้อยเปรม (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2562) มีความเชื่อว่า การขอพรต่อองค์เจ้าแม่กวนอิมจะทำให้การค้าขาย และการทำงานมีความเจริญรุ่งเรืองดีขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน องค์เจ้าแม่กวนอิมจะดลบันดาล และอวยพรให้ธุรกิจการค้ามั่งคั่ง ร่ำรวยเงินทอง ในเรื่องการทำงาน มีความก้าวหน้าได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงาน มียศลาภบรรดาศักดิ์เพิ่มขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่จะขอพรในเรื่องการทำมาค้าขายให้ราบรื่น ไม่ติดขัด เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะประกอบธุรกิจค้าขาย จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อตัวผู้มีจิตศรัทธาโดยตรง

ความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

1.2 ด้านสุขภาพ ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่า รูปเคารพองค์เจ้าแม่กวนอิมมีคุณทางด้านสุขภาพ สามารถปัดเป่าโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ บางคนเป็นโรคร้ายก็หายจากความทุกข์ทรมานจากโรคนั้นอย่างไม่น่าเชื่อ ในขณะที่เราประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคร้ายไข้เจ็บ การพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ถือเป็นการเสริมสร้างกำลังใจอีกทางหนึ่ง เปรียบเสมือนยารักษาสุขภาพจิตใจของผู้ป่วย สอดคล้องกับ อนันตชัย ดีศรี (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2562) ให้รายละเอียดว่า ผู้คนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า เมื่อประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคร้ายไข้เจ็บ จะเดินทางมาขอพรที่ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) และปฏิบัติตนด้วยการสวดมนต์นั่งสมาธิ ซึ่งถือได้ว่า เป็นสิ่งที่ช่วยเยียวยาสุขภาพจิตใจของผู้ป่วยได้มาก เพราะว่า การสวดมนต์นั่งสมาธิทำให้จิตใจของเราสงบนิ่งไม่คิดฟุ้งซ่าน และไม่วิตกกังวลกับโรคร้ายไข้เจ็บของตนเอง เมื่อผู้ป่วยมีจิตใจที่เข้มแข็ง และแจ่มใส ร่างกายก็จะแข็งแรงพร้อมต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บ

1.3 ด้านความคุ้มครอง ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่า รูปเคารพองค์เจ้าแม่กวนอิมมีคุณทางด้านความคุ้มครองอานวยสวัสดิ์ ตรงกับ กัลยาณี พันธุ์แสง (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2562) มีความศรัทธาว่า องค์เจ้าแม่กวนอิมช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาดวงชะตาให้แคล้วคลาดจากอุบัติเหตุอุบัติภัยต่าง ๆ หรือผ่อนหนักให้เป็นเบา เมื่อเกิดอุบัติเหตุ อุบัติภัยต่าง ๆ ไม่เป็นอันตรายถึงชีวิต เวลาเดินทางจะนึกถึงบุญบารมีขององค์เจ้าแม่กวนอิมให้คุ้มครองแคล้วคลาดภยันตรายจากอุบัติเหตุอุบัติภัยต่าง ๆ จากประสบการณ์ของตนเองที่เคยเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ แต่แคล้วคลาดปลอดภัยจากเหตุการณ์นั้นมาได้ เพราะตนเองตั้งจิตอธิษฐานในองค์เจ้าแม่กวนอิมช่วยปกป้องและคุ้มครองตนเองให้ปลอดภัย ด้วยความเชื่อ และความศรัทธาทำให้มีผู้คนเดินทางมาฝากดวงชะตา ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ หรือแก้ปิ้ง² อย่างไม่ขาดสาย

1.4 ด้านการขอบุตร ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อว่า รูปเคารพองค์เจ้าแม่กวนอิมมีคุณทางด้าน การขอบุตร ดังคำพูดที่กล่าวกันว่า “เมื่อมาขอบุตรก็จะได้บุตรสมหวังตามที่ขอ” คำพูดนี้เป็นคำพูดที่ทุกคนเคยได้ยิน และคุ้นหูกันมานาน จากประสบการณ์ของ บุญมา สุขสว่าง (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2562) กล่าวว่า ตนเองอยากมีบุตร แต่คุณหมอบอกว่า มีบุตรยาก ซึ่งในวันที่ตนเองไปพบแพทย์ได้ทำตรวจร่างกายปรากฏว่า พบเนื้องอกในมดลูก ต้องได้รับการผ่าตัดโดยด่วน หลังจากทราบว่า จะต้องผ่าตัดตนเองเกิดความกังวลเป็นอย่างมาก จึงไปขอพรองค์เจ้าแม่กวนอิมเพื่อให้ปลอดภัยจากการผ่าตัดและถือโอกาสขอบุตรด้วย หลังจากขอพรจากองค์เจ้าแม่กวนอิม มีเหตุการณ์หนึ่งปรากฏขึ้นมาในความฝัน คือ องค์เจ้าแม่กวนอิมทรงประทานบุตรให้เป็นเพศหญิง และทรงตรัสว่า เลี้ยงอบรมดูแลลูกให้ดีให้เป็นคนดี ผู้ขอพรไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า ความฝันนั้นจะเป็นจริง ในวันที่ทำการผ่าตัดเนื้องอกในมดลูก ซึ่งก่อนทำการผ่าตัดต้องเอกซเรย์ร่างกายให้ละเอียด ปรากฏแพทย์ตรวจพบว่า เนื้องอกก้อนนั้นกลายเป็นทารกในครรภ์อย่างไม่น่าเชื่อ จากความฝันกลายเป็นเรื่องจริง หลังจากนั้น ผู้ขอพรได้นำบุตรไปถวายต่อองค์เจ้าแม่กวนอิม โดยในทุก ๆ ปีจะต้องไปกราบไหว้ เพื่อความเป็นสิริมงคล และตั้งสัจจาธิษฐานว่า จะไม่ทานเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น เนื้อวัว

²ปิ้ง คือ ปิ้งเป็นเรื่องความเชื่อทางโหราศาสตร์จีน หมายถึง คู่ปีเกิดที่ไม่ถูกกัน “ขง” คือ การมีพลังที่มองไม่เห็นมากระแทกดวงชะตา ในแต่ละปีจะมีสองนักษัตรที่ขงตรง ๆ เรียกว่า ขงตรงกับขงตัวเอง กับอีกสองนักษัตรที่ขงรอง เรียกว่า เอ็ง แปลว่า ดิดขัด กับ ผัว แปลว่า รั่วไหล

2. ธรรมเนียมการไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ของชาวไทยเชื้อสายจีน

การไหว้ให้ถูกต้องตามหลักธรรมเนียมการไหว้ ข้อสำคัญ คือ ไม่ว่าจะประดิษฐานรูปเคารพเทพเจ้าต่าง ๆ หรือตั้งบูชาสิ่งใด เรื่องของการกราบไหว้การบูชาขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวงนั้น คนจีนถือกันมาแต่สมัยโบราณกาล การจะไหว้ให้ได้สมความปรารถนา หรือประสบความสำเร็จตามที่ต้องการนั้น ต้องประกอบไปด้วยความศรัทธา สมาธิ และเครื่องบวงสรวงเช่นไหว้ ซึ่งองค์เจ้าแม่กวนอิมเป็นพระผู้ทรงเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตาต่อสรรพสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยความกตัญญู มีความโดดเด่นในเรื่องของความรัก ความเมตตา เปรียบเสมือนแม่ที่มีความรักต่อลูก จึงกลายเป็นอีกหนึ่งองค์เทพที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และได้รับความนิยมนอกจากผู้มีจิตศรัทธาจากทั่วทุกสารทิศหลังไหลมากราบไหว้ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความมีเมตตาเพื่อโปรดบรรดาสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นออกจากห้วงทุกข์

2.1 ธรรมเนียมการไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า)

การไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ภายในศาลจะมีรูปเคารพขององค์เจ้าแม่กวนอิมประดิษฐานเป็นเทพประธานพร ทำด้วยไม้จันทร์แกะสลักรูปแบบศิลปะราชวงศ์ถัง ดังที่ ภูวนาท มีอำนาจ (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2562) กล่าวว่า การไหว้ในศาลเจ้าแห่งนี้จะใช้รูปทั้งหมด 15 ดอก โดยเริ่มต้นจากการไหว้ฟ้าดิน หรือที่มาก่อนเป็นอันดับแรกด้วยรูป 5 ดอก แล้วจึงค่อยไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (พระโพธิสัตว์กวนอิม แสดงออกถึงความอ่อนโยน และแสดงถึงความเมตตา) ด้วยรูปจำนวน 3 ดอก จากนั้น เป็นการไหว้บรรดาเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ ที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้า ได้แก่ เทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ย (เทพเจ้าแห่งโชคลาภ) เทพเจ้าฮั่วท้อเซียงซือ (เทพเจ้าแห่งการแพทย์ หรือหมอเทวดา) เทพเจ้าไท่ส่วยเอี้ย (เทพเจ้าแห่งดวงดาว) เทพเจ้าเอี้ยฮวงเซียงซือ และฮกเติ๊กแป๊ะกง-ม่า (เจ้าที่ หรือเทพยดาพื้นดิน) รวมกันด้วยรูปจำนวน 5 ดอก และสุดท้ายไหว้หมิงซิ่ง (เทพประตู) ฝิ่งซำยจำนวน 1 ดอก และฝิ่งชวาจำนวน 1 ดอก อันเป็นเสร็จครบตามขั้นตอน

2.2 เครื่องสักการะและของไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า)

การไหว้ และการเตรียมของไหว้ ต้องเป็นการไหว้ที่เต็มใจ การเตรียมของไหว้ต้องเป็นการเตรียมที่มีคุณภาพดี ด้วยความตั้งใจ และความตั้งใจ สอดคล้องกับ จิตรรา ก่อนนันทเกียรติ (2554, หน้า 52) ระบุว่าด้วยความศรัทธาต่อเทพเจ้าที่ตนเองนับถือ ทำให้เราเลือกของไหว้แบบ 3 ดี คือ เลือกของดี เลือกของที่มีคุณภาพดี และเลือกของที่มีความหมายดี (มีความหมายมงคล) โดยของไหว้เหล่านั้นต้องมีประโยชน์สามารถเอาไปรับประทาน หรือนำไปใช้ได้ อาจจะได้รับประทาน หรือใช้ในครอบครัว หรือแบ่งปันเป็นการผูกมิตรต่อผู้อื่น เช่น ญาติมิตร เพื่อนบ้าน ทั้งนี้ เพื่อความเป็นสิริมงคล จากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พบว่า เครื่องสักการะและของไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) จะประกอบด้วยเทียนแดง 1 คู่ รูปไหว้สามจุดรวม 15 ดอก และพวงมาลัยดอกดาวเรือง 1 พวง

ส่วนของไหว้องค์เจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ตามคติความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนจะต้องไหว้ องค์เจ้าแม่กวนอิมด้วยอาหารเจ ซึ่งมีตำนานเล่าขานกันว่า เจ้าแม่กวนอิมเป็นราชาธิดาองค์ที่ 3 ของกษัตริย์เมี่ยวจวง นามว่า เมี่ยวซ่าน องค์หญิงเมี่ยวซ่านเป็นดังเทพธิดาจุติมายังโลกมนุษย์เพื่อปลดปล่อยทุกข์ภัยแก่มวลมนุษย์ และทรงเสวยอาหารเจตั้งแต่อยู่นครสวรรค์โตนขึ้นมา ก็เป็นผู้ที่มีรูปโฉมงดงาม แต่ที่งามกว่า คือ มีจิตใจดีเมตตาแก่ทุกคน ดังที่ ถาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 12) ให้นิยามไว้ว่า ของไหว้หลักองค์เจ้าแม่กวนอิมจะประกอบไปด้วยอาหารเจแห้ง และผลไม้ 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง อันเป็นการปรับรูปแบบมาจากการจัดของไหว้เจ้าที่เป็นเนื้อสัตว์ตามเทศกาลต่าง ๆ ของไหว้ที่จัดในชุดซาแซ คือ ของไหว้ 3 อย่าง และชุดโหวงแซ คือ ของไหว้ 5

ความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

อย่าง สำหรับจำนวนตัวเลข 3 และ 5 มีความหมายที่สำคัญ คือ ตัวเลข 3 เป็นตัวแทนของพระรัตนตรัย หรือแก้วสามประการที่มาจากความเชื่อในศาสนาพุทธ หมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และตัวเลข 5 มาจากความเชื่อเรื่องธาตุทั้ง 5 ของชาวจีน หมายถึง ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทอง และธาตุน้ำ

ของไหว้หลักองค์เจ้าแม่กวนอิมล้วนมีแต่ความหมายที่เป็นมงคล ดังที่ ภูวนาท มีอำนาจ (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2562) ให้รายละเอียดว่า ของไหว้ที่สำคัญจะประกอบไปด้วยของต่าง ๆ ที่มีความหมายมงคล ดังนี้

1) อาหารเจแห้ง 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง สำหรับอาจารย์เจแห้งที่นิยมไหว้กัน มีดังนี้

วุ้นเส้น หมายถึง อวยพรให้อายุยืนยาว; ดอกไม้จีน หมายถึง ให้มีปัญญาเฉียบแหลม; เห็ดหูหนู หมายถึง อวยพรให้โชคดี; เห็ดหอม หมายถึง อวยพรให้ชีวิตมีแต่เรื่องหอม ๆ ; ฟองเต้าหู้ หมายถึง อวยพรให้โชคดี; เม็ดเก๋ากี้ หมายถึง อวยพรให้โชคดี

2) ซาลาเปาชีว่ท้อ หมายถึง ผลท้อแห่งความมีอายุยืนนานเป็นขนมซึ่งทำจากแป้งสาลีสอดไส้ด้วยถั่วกวน โดยปั้นเลียนแบบลูกท้อ ชาวจีนตั้งแต่โบราณนิยมทำขึ้นเพื่อถวายเป็นเครื่องสักการะบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโอกาสพิธีมงคลต่าง ๆ

3) ผลไม้ 3 อย่าง หรือ 5 อย่าง การจัดผลไม้ไหว้จะจัดก็อย่างนั้น ถ้าใช้วิถีแบบคนโบราณ คือ จะจัดตามชุดของไหว้หลัก ในที่นี้ คือ อาหารเจ เช่น ถ้าจัดชุดอาหารเจ 3 อย่าง ผลไม้ก็ควร 3 อย่าง ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า ซาก้วย แปลว่า ผลไม้สามอย่าง และถ้าจัดชุดอาหารเจ 5 อย่าง ผลไม้ก็ควร 5 อย่าง ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า โหงวก้วย แปลว่า ผลไม้ห้าอย่าง ผลไม้เหล่านี้หากไหว้แล้วถือเป็นของมงคลรับประทานแล้วโชคดี

ผลไม้ไหว้ของเจ้าแม่กวนอิมนั้น ส่วนมากนิยมใช้ผลไม้ที่มีความหมายมงคลตามฤดูกาล เช่น องุ่น แอปเปิ้ล สับปะรด กล้วยหอม สาลี่ เป็นต้น แต่ผลไม้ที่เป็นตัวแทนของการไหว้เลย คือ ส้ม อันมีความหมายในภาษาจีนแต้จิ๋วที่เรียกส้มลูกใหญ่ว่า ไต้กิก “ไต้” มีความหมายว่า ใหญ่ ส่วน “กิก” มีความหมายว่า มงคล ส่วนส้มอีกสายพันธุ์ คือ ส้มจี๊ด ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า กิมกิก “กิม” มีความหมายว่า ทอง ส่วน “กิก” มีความหมายว่า มงคล; องุ่น ภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า ฟู่ท้อ “ฟู่” มีความหมายว่า งอกงาม ส่วน “ท้อ” เป็นการเล่นคำลูกท้อ ผลไม้จากนิทานไซอิ๋วที่ทานแล้วอายุยืนยาว; แอปเปิ้ล ภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า ผิงก้วย เป็นการเล่นคำพ้องเสียงกับคำว่า “ผิงอัน” มีความหมายว่า สุขสบายปลอดภัย; สับปะรด ภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า อั้งไล้ “อั้ง” มีความหมายว่า สีแดง สีแห่งโชค ส่วน “ไล้” มีความหมายว่า มา จึงมีความหมายว่า ให้โชคลาภสิ่งดี ๆ เข้ามา; กล้วยหอม ภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า เก็ง-เจีย แล้วเป็นการเล่นคำพ้องเสียงกับ คำอวยพรว่า เก็ง-เจีย-เก็ง-ไล้ มีความหมายว่า ดั่งโชคเข้ามา กับอีกความหมาย คือ กล้วยมีผลมากมาย เป็นหวีเป็นเครือ หมายถึง ให้มีลูกหลานเต็มบ้านเต็มเรือนและให้ร่ำรวย; สาลี่ ภาษาจีนแต้จิ๋วเรียกว่า ไล้ มีความหมายว่า ให้โชคลาภสิ่งดี ๆ เข้ามา

4) สร้อยไข่มุก หมายถึง นำโชคดีและความสมหวัง

บทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้าและชุมชนชาวจีนมีความแน่นแฟ้นมีอาจแยกออกจากกันได้ สามารถกล่าวได้ว่า ศาลเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวจีน ในวัฒนธรรมจีน เมื่อการตั้งชุมชนก็จะมีการสร้าง ศาลเจ้าประจำชุมชนไว้เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพเทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชน ทั้งนี้ การสร้างศาลเจ้าจีนในประเทศไทยก็เป็นเช่นเดียวกับการสร้างศาลเจ้าจีนในประเทศจีน สอดคล้องกับ อชิรัชญ์ไชยพลนพานิช (2561, หน้า 23-24) ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้า และชุมชนจีนในกรุงเทพฯ ได้สะท้อน

ผ่านบันทึกของ คาร์ล บ็อค ชาวตะวันตกที่เดินทางมายังประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยได้กล่าวถึงชุมชนชาวจีนแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ไว้ว่า “ตามสองข้างทางเดินมีศาลเจ้า ร้านเจ๊กไม้ ต่อตู้และต่อรถ ไม่ว่าจะเป็นกิจการอะไรก็ตาม จะต้องมียี่ห้อยว่าชาวจีนเป็นเจ้าของเสมอ ไกลออกไปอีกเล็กน้อยข้ามสะพานเหล็กที่ทอดข้ามคลองคู ...” จากบันทึกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่า ศาลเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวจีนอยู่มาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5

บทบาทหลักที่สำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนมีมากมายหลายด้าน บทบาทสำคัญที่สุดคือ เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพเทพเจ้าต่าง ๆ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน บทบาทหลักในด้านอื่น ๆ คือ เป็นสถานที่เปิดโอกาสให้ผู้คนในชุมชนเชื่อมสัมพันธ์กันตามงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ ของศาลเจ้า เป็นที่สานสัมพันธ์ของเครือญาติในประกอบพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษเป็นสถานที่ช่วยเหลือชาวจีนอพยพที่ประสบความยากลำบาก ภายหลังต่อมาได้มีการรวมตัวเป็นมูลนิธิและสมาคมหลายแห่ง เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งที่เริ่มมาจากศาลเจ้าไต่ฮงกง มูลนิธิเทียนฟ้าที่เริ่มมาจากศาลเจ้าแม่กวนอิม เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาพยาบาล การเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ที่ช่วยเหลือคนยากคนจน คนเดือดร้อน และปัจจุบันมีต่อยอดมาสู่การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังเป็นจุดกำเนิดของโรงเรียนสอนภาษาจีนให้บุตรหลานชาวจีน และเป็นแหล่งบันเทิง และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการแสดงงิ้วและการเชิดสิงโตตามเทศกาลต่าง ๆ

1. บทบาททางด้านสังคม

ไม่ว่าจะเป็นศาลเจ้า หรือวัดจีนในศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋า หรือความเชื่อพื้นบ้านดั้งเดิม ต่างมีวัตถุประสงค์หลักที่เหมือนกัน คือ มุ่งให้คนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ช่วยเหลืองานสาธารณกุศลทางสังคมสงเคราะห์ เช่นเดียวกับศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) ที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้คนมีศีลธรรมจรรยา ส่งผลให้ผู้คนในสังคมมีนิสัยอ่อนโยน มีเมตตา มีความเกื้อกูลกันในสังคม นอกจากนี้ ยังเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือชุมชน และสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) มีโรงพยาบาลมูลนิธิเทียนฟ้า เป็นองค์กรสาธารณกุศลที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นการสืบสานเจตนารมณ์ของคณะผู้ก่อตั้ง ปัจจุบันให้การบริการทั้งการแพทย์แผนจีน และการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยแผนกการแพทย์แผนจีนให้บริการรักษาและจ่ายยาจีนโดยไม่คิดค่าบริการใด ๆ ส่วนแผนกการแพทย์แผนปัจจุบันมีบริการรักษาตรวจโรคโดยเก็บค่าใช้จ่ายในราคาย่อมเยา รวมถึงการให้บริการของหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในการตรวจวัดความดันโลหิต และน้ำตาลในเลือดเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ที่สวนลุมพินี

การมีผู้คนเดินทางมาไหว้เจ้า หรือการดำเนินกิจกรรมของศาลเจ้า ย่อมส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนรอบข้างอย่างแน่นอน มีการตั้งร้านค้าขายสิ่งของที่ใช้เกี่ยวกับการไหว้เจ้า ร้านขายอาหารจีนประเภทต่าง ๆ ทำให้ระบบเศรษฐกิจบริเวณรอบ ๆ ศาลเจ้าคึกคัก ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการเกื้อกูลกันระหว่างศาลเจ้าและชุมชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงนับเป็นบทบาทคุณค่าทางสังคมที่สำคัญอย่างยิ่ง และยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนสู่สังคมไทยอีกด้วย

2. บทบาททางด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ

ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มูลนิธิเทียนฟ้า) เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญตามประเพณีจีน จะมีผู้คนมากมายมาประกอบพิธีกรรม เช่น เทศกาลวันเกิด-วันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้า (งานฉลองวันประสูติขององค์เจ้าแม่กวนอิม งานฉลองวันเจ้าแม่กวนอิมสำเร็จธรรม และงานฉลองวันเจ้าแม่กวนอิมออกบวช) พิธีทิ้งกระจาด เทศกาลกินเจ เทศกาลตรุษจีน โดย

ความเชื่อ การไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ในยามปกติ หรือวันธรรมดาทั่วไป จะมีผู้คนในชุมชนมาปฏิบัติธรรมสวดมนต์นั่งสมาธิอยู่โดยตลอด นอกจากนี้ยังเป็นที่พักทางจิตใจของผู้คนภายนอก ซึ่งมีทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทย และชาวต่างชาติที่มาสักการะองค์เจ้าแม่กวนอิม ด้วยความเชื่อที่จะทำให้จิตใจสงบสุขจากการที่ตนเองประสบกับความทุกข์ในเรื่องต่าง ๆ จะทำให้ทุกอย่างราบรื่นตลอดปี โดยเฉพาะในช่วงปีใหม่ และช่วงเทศกาลตรุษจีนที่ผู้คนเดินทางมาสักการะเพื่อขอพรหรือเฝ้าวยาคความทุกข์ที่ประสบมาตลอดทั้งปี ทำให้หลังจากที่ได้สักการะองค์เจ้าแม่กวนอิมมีจิตใจกลับมาผ่อนคลายมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องความเชื่อการไหว้ และบทบาทของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า ศาลเจ้าจีนในวิถีชีวิตของชาวจีนอพยพ หรือชาวไทยเชื้อสายจีน ถือเป็นสิ่งใกล้ตัวที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตมาอย่างช้านาน จนสามารถกล่าวได้ว่า ที่ใดมีชุมชนชาวจีนที่นั่นย่อมมีศาลเจ้า ดังเช่น การสร้างศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่เกิดจากแรงศรัทธาของคหบดีจีน พ่อค้าชาวจีน และประชาชนทั่วไปร่วมกันสทบทุนเพื่อสร้างโรงพยาบาลเทียนฟ้า อันเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ที่มีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยและผู้ยากไร้ โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่แบ่งเชื้อชาติ ไม่แบ่งศาสนา จนกลายเป็นทั้งศาลเจ้า และเป็นทั้งองค์กร สาธารณกุศลอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อองค์แม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) อยู่เหมือนเดิม สามารถสรุปออกได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโชคลาภ ด้านสุขภาพ ด้านความคุ้มครอง และด้านการขอบุตร

นอกจากนี้ ศาลเจ้าแม่กวนอิม (มุลินีเทียนฟ้า) ยังมีบทบาทต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ทั้งทางด้านสังคม และทางด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ อันเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของชาวชุมชนและผู้คนทั่วไป ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการประกอบกิจกรรมสาธารณกุศล และการประกอบพิธีกรรมตามเทศกาลสำคัญของประเพณีจีนซึ่งถือเป็นการแสดงออกถึงตัวตนของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งสามารถสืบทอด และดำรงอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยไม่ได้เป็นถิ่นกำเนิดของตน แต่ด้วยความสมัครสมานกลมเกลียว โดยเฉพาะการยึดถือความเชื่อประเพณีของตนเองอย่างเหนียวแน่น ประกอบกับการถูกปลูกฝังจากบรรพบุรุษให้รู้จักเข้าศาลเจ้า รู้จักพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เด็ก ๆ ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนสามารถดำเนินชีวิตอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนในประเทศไทยได้อย่างไม่แตกแยก และอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกับชาวไทยด้วยความเกื้อกูลด้วยดีตลอดมา จึงถือได้ว่า ศาลเจ้าจีนมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้คนในสังคม ทำให้สังคมเกิดสันติสุข และเกื้อกูลกัน เกิดเป็นการผสมผสาน และเชื่อมโยงสายใยระหว่างชาวไทยและชาวจีน รวมทั้งยังเป็นแหล่งอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีจีนให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2554). **คู่มือไหว้เจ้ายุคใหม่ ไหว้เจ้าอย่างไรให้โชคดี**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จิตรา.
- นวรรตน์ ภักดีคำ. (2553). **เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จีน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ถาวร สิกขโกศล. (2561). **เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ปฐวิมล ยอดสุรางค์. (2554). **ย่านจีนรอบโลก : ต้นรากวัฒนธรรมข้ามพรมแดน**. กรุงเทพฯ : สถาบัน
 อักษรศิลป์.
- ประวิทย์ พันธุ์โรจน์. (2544). **เสน่ห์เมืองจิว ทำเลมังกรทอง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรีนพริ้นท์.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2542). **ศาลเจ้าในกรุงเทพ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทยธนาคารไทย
 พาณิชย์.
- เริงวุฒิ มิตรสุริยะ. (2552). **ฝรั่งบันทึกสยาม**. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป.
- สมชาย จิว. (2562). **เกร็ดเทพเจ้าจีน**. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป.
- อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2561). **ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- Da Qiao. (2551). **TushuoZhongguoQifushen**. Beijing : Zhongguoxueke Press.

งานวิจัย/บทความวิจัย

- นพพล จันทรกระจ่างแจ้ง. (2561). **การศึกษาคันทวารของไหว้เจ้าในเทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน
 ในประเทศไทย**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปีที่ 13
 ฉบับที่ 2 เดือนมกราคม-มิถุนายน (หน้า 39-52).
- ประพิณ มโนมัยวิบูลย์. (2554). **ชุมชนจีนในประเทศไทย : หลากหลายสำเนียงจีน**. วารสารราชบัณฑิตยสถาน ปี
 ที่ 36 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม (หน้า 539-552).
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). **ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน**. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไสว วิศวานันท์. (2539). **รายงานวิจัยเรื่องบทบาทของชาวจีนช่วงทำสนธิสัญญาเบาว์ริงชาวจีนแต่จิวใน
 ประเทศไทยและในภูมิภาคเดิมนที่เฉาซันสมัยที่สอง ทำเรือชานโถว (พ.ศ. 2403-พ.ศ. 2492 หรือ
 ค.ศ. 1860-1949)**. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบของจีน
ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

The Influence of Chinese Belief in the Bagua Tiger Sword towards Thai-Chinese
People in Bangkok Chinatown

ยุภาพร นอกเมือง^{1*} พรนภา หนูนุส²

Yupaporn Nokmueang^{1*} Pornnapra Hunusuk²

^{1*} ² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) ประวัติความเป็นมาของยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ 2) วิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ 3) อิทธิพลของยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบที่ส่งผลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ และใกล้ชิดกับวัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นอย่างดี ผลการวิจัย พบว่า 1) ยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบมีที่มาจากตำนานของเทพเจ้าจางเทียนซือ ซึ่งเป็นปรมาจารย์ลัทธิเต๋าที่มีวิชาในเรื่องของการปราบสิ่งชั่วร้ายและเชี่ยวชาญด้านไสยเวท 2) ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชไม่มีวิธีการวิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบที่แน่นอน จะปฏิบัติตามคำบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น โดยจะหันยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบออกไปทางหน้าบ้าน เพราะเชื่อว่าเป็นการสะท้อนสิ่งที่ไม่ดีออกไป 3) ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า อิทธิพลจากการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบจะช่วยป้องกันสิ่งชั่วร้าย เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่เชื่อในหลักของฮวงจุ้ยที่ว่า หากมีสิ่งแหลมคม หรือเหลี่ยมมุมของอาคารฝั่งตรงข้ามหันหน้าเข้าหาที่อยู่อาศัยของตน ก็ให้นำมาซึ่งความโชคร้าย

คำสำคัญ : ความเชื่อ, ยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ, ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน, เยาวราช

Abstract

The purposes of this article were to study about the background and the method to worship the Bagua Tiger Sword including an influence of Chinese belief in the Bagua Tiger Sword towards Thai-Chinese people at Chinatown. The data was collected by interviewing Thai-Chinese people in Bangkok Chinatown who were the sample group of this study. The results showed that the Bagua Tiger Sword was originated from Zhang Tian Si history. There was not a particular worship ceremony of the Bagua Tiger Swaord. Thai-Chinese people had followed the rite from generation to generation. Thai Chinese at Chinatown believed that the Bagua Tiger Sword should

be placed by facing away from the front of their houses to take bad things out of their houses. According to the principle of Feng shui, if it had a sharp or a corner building facing their house, this would bring bad luck to them. Therefore, it is believed that Bagua Tiger Sword would protect them from the evils.

Keywords : Believe, Bagua Tiger Sword, Thai-Chinese people, Chinatown.

บทนำ

นับตั้งแต่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย โดยได้นำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เมื่อเวลาผ่านไปทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมจีนในเมืองที่มีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของจีนแผ่นดินใหญ่ ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงดำรงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ความเชื่อไว้ได้ส่วนหนึ่ง โดยส่วนหนึ่งถูกผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทย ดังที่ปรากฏในความเชื่อ และพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้ เป็นยุคของการใช้เหตุผล แต่ก็ยังมีความเชื่อ และมีการปฏิบัติที่เกี่ยวกับภูตผีปีศาจ โชคลาง ของขลัง และฤกษ์ยามไม่แตกต่างไปจากในอดีต

ความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ และวิญญาณต่าง ๆ เนื่องจากมนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติน้อย จึงคิดว่า ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกิดจากอำนาจลึกลับของภูตผีปีศาจ และวิญญาณต่าง ๆ ทำให้เกิดความหวาดกลัว และหาหนทางที่จะทำให้สิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านั้นพอใจ และปกป้องรักษามนุษย์ จึงแสดงออกทางความเชื่อ ดังที่ ป. รัตนปัญญา (2538, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความเชื่อที่ว่า ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ โชคลางของขลังฤกษ์ยาม เป็นความเชื่อที่มีในคนทุกหมู่เหล่า มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน แม้ในปัจจุบันมนุษย์จะมีการศึกษา มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

ชาวจีนเป็นชนชาติหนึ่งที่มีความเชื่ออย่างเหนียวแน่น และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นนิสัยประจำตัว ดังที่มานพ ถนอมศรี (2530, หน้า 61-62) ได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวจีนไว้ว่า “คนจีนเป็นชาติที่ฝังใจในอดีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมของตนตลอดมา ศิลปวัฒนธรรมของจีนจึงกระจายกว้างขวางในทุกถิ่นที่คนจีนไปตั้งรกรากอยู่นับตั้งแต่ชนบทรอบเนินประเพณี และความเชื่อ” และ ฟริน่า บลูมฟิลด์ (2533, หน้า 11) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า ไม่ว่าจะชาวจีนจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขาจะนำอุปนิสัยประเพณีของตนไปด้วย โดยที่จะพยายามชนบทรอบเนิน ประเพณีของตนมากบ้างน้อยบ้างตามสภาพ ไม่ว่าจะพวกเขาจะอยู่ในประเทศจีน หรือในฐานะชาวต่างชาติ วิถีดำเนินชีวิต และความเชื่อต่าง ๆ ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก และ ฟริน่า บลูมฟิลด์ (2533, หน้า 32) ได้กล่าวไว้อีกว่า ในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวจีน ล้วนเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า หรือความเร้นลับของโชคชะตามนุษย์ที่คนภายนอกเข้าใจว่า เป็นเรื่องของโชคลาง หรือผีสิงเทวดา หรือสิ่งลึกลับที่มองไม่เห็น บนหิ้งบูชาของทุกบ้านจะมีที่สำหรับเจ้า เพราะเจ้าจะคุ้มครองไม่ให้วิญญาณอื่นมากล้ากราย ชาวจีนจะพยายามทำให้บรรพบุรุษมีความสุข และหลีกเลี่ยงการเข้าไปข้องเกี่ยวกับวิญญาณอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ ถ้าหากโชคร้ายจะด้วยจากสาเหตุอะไรก็ตาม พวกเขาจะไปหาพระ หาคณเข้าทรง หมอดู หรือโหรเพื่อสอบถาม

หรือปรึกษาหารือว่า ได้ทำอะไรให้ดวงวิญญาณใดโกรธเคือง อันเป็นสาเหตุแห่งความโชคร้ายนั้น และควรจะทำอย่างไร

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยเมื่อครั้งในอดีต ส่วนใหญ่มาจากทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ และทางภาคใต้ของจีน ซึ่งประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น รูปแบบในการดำรงชีวิต หรือความเชื่อต่าง ๆ จึงเป็นไปในลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะรับเอาพิธีกรรมต่าง ๆ และความเชื่อในการเช่นสรวงบูชาเจ้า หรือ เทียน ซึ่งแปลว่า ฟ้า การเช่นผี หรือวิญญาณ และบรรพบุรุษ ชาวจีนกลุ่มนี้ได้ชื่อว่า เป็นนักจารีตนิยม โดยพยายามนำเอาหลักสำคัญของแนวคิดตามหลักปรัชญาขงจื้อ ซึ่งเน้นความกตัญญูเป็นสำคัญมาผนวกเข้ากับ ความพยายามที่จะต่อสู้กับสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติตามแบบวัฒนธรรมชานา จึงเกิดเป็นการเช่นบวงสรวงบูชา ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย ซึ่งไม่ใช่บ้านเกิดของตน จึงได้หาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเพื่อเป็นการเสริมพลังฮวงจุ้ย เพราะเชื่อว่า พลังฮวงจุ้ยสามารถช่วยให้นาพา ความสงบสุขมาสู่ที่อยู่อาศัยของตน จึงได้นำวัฒนธรรมความเชื่อเข้ามาเผยแพร่ในย่านเยาวราช ในรูปแบบของ วัตถุมงคล อาทิเช่น ภาววดมมงคล ป้ายอักษรมงคลจีน รูปปั้นเทพเจ้าจีน เรือสำเภา ก้อนทอง ฯลฯ ซึ่งล้วน แสดงออกถึงการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำงาน การค้าขาย และการดำเนินชีวิต เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองหน้าที่การงาน สุขภาพแข็งแรง และความปลอดภัยในชีวิต ในปัจจุบัน วัตถุมงคลของจีนในประเทศไทยที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามบ้านเรือน หรือร้านค้า ซึ่งเป็นที่คุ้นชินตามากที่สุด นั้นคือ ยันต์แปดทิศเสือคาบดาบ

ยันต์แปดทิศเสือคาบดาบ (虎头八卦) หรือ กระจุกแปดทิศ หรือโอปี่ช่วย เป็นวัตถุมงคลของจีน อีกประเภทหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นกระจุกสี่เหลี่ยม มีรูปเสือคาบดาบกับยันต์แปดทิศอยู่ในกรอบเดียวกัน และแบบ ที่แยกเป็นสองรูปคนละกรอบ ซึ่งถือเป็นวัตถุมงคลของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนใน ย่านเยาวราชอีกชนิดหนึ่ง สำหรับผู้มีความเชื่อในเรื่องของฮวงจุ้ย เชื่อว่า จะสามารถปิดเป่าพลังร้าย สลาย พลังอาถรรพ์ และมีพลังหักเหสิ่งไม่ดีต่าง ๆ และนิยมนำไปใช้ค่อนข้างมาก มักจะพบบริเวณทางสามแพร่ง ทางสามแยก ทางโค้ง หน้าจั่วสอง หรือมุมตึก ที่รกร้างที่อับมงคล ซึ่งเราจะเห็นว่า ตามสถานที่ต่าง ๆ มักจะมี กระจุกแปดทิศสองสะท้อนกลับอยู่เสมอ และบางที่ก็มีการติดรูปสิงห์คาบดาบ หรือเสือคาบดาบเพิ่มเข้าไปอีก

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชาวจีนมีความเชื่อในอิทธิพลของยันต์แปดทิศเสือคาบดาบมาเป็น เวลาช้านาน ดังนั้น เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ และอิทธิพลของยันต์แปดทิศเสือคาบดาบในมุมมองของชาวไทย ที่มีเชื้อสายจีน ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ในย่านเยาวราชเป็นพื้นที่ในการศึกษาข้อมูล เนื่องจากบริเวณนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ ของชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้คนส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรม และความเชื่อของประเทศจีน และเป็นพื้นที่ ที่พบว่า มีผู้นับชาวยันต์แปดทิศเสือคาบดาบเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในหัวข้อการศึกษา ความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสือคาบดาบของชาวจีนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ในย่านเยาวราช ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย การศึกษาประวัติความเป็นมา วิธีการบูชา และอิทธิพล ของยันต์แปดทิศเสือคาบดาบ ที่ส่งผลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของยันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ในด้านประวัติความเป็นมา วิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบ และอิทธิพลของยันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชตามความเชื่อ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษาข้อมูล คือ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

3. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ ณ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช เป็นผู้บูชายันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

สมมติฐานการวิจัย/กรอบความคิด

สมมติฐานการวิจัย : ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ ณ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ส่วนใหญ่เชื่อว่า อิทธิพลจากการบูชายันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบจะช่วยส่งผลให้หน้าที่การงานของตนเองเจริญรุ่งเรือง หากทำการค้าขายก็จะราบรื่นไม่มีอุปสรรค สามารถสลายพลังร้ายจากสถานที่ที่ไม่ดี ส่งเสริมให้ที่อยู่อาศัยมีความร่มเย็นเป็นสุข

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความเชื่อเรื่องอิทธิพลของยันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช
2. ผู้ที่สนใจศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อกาบดาบ สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำรงชีวิตหรือประกอบกิจการต่าง ๆ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อกาบตาบของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ที่อาศัยอยู่ ณ ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขอบเขตของเนื้อหาที่กำหนดไว้ และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 3 วิธีการสังเคราะห์เรียบเรียงและสรุปผล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากสื่อสิ่งพิมพ์ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สรุปผลโดยการหาค่าสถิติร้อยละ และการเขียนเชิงพรรณนาและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาและความหมายของยันต์แปดทิศเสื่อกาบตาบ

"ยันต์แปดทิศ" หรือ "โป๊ย ช่วย" (ปาก้วู่) เป็นสัญลักษณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวจีน เป็นผังสัญลักษณ์แห่งฟ้า และดินในลัทธิเต๋า มีต้นกำเนิดในคัมภีร์โบราณ "อี้จิง" ซึ่งมีอายุกว่า 5,000 ปีมาแล้ว "อี้จิง" เกิดขึ้นในสมัยจักรพรรดิอวี่ บ้านเมืองเกิดอุทกภัยร้ายแรง ปรากฏมีมังกรแบก "ภาพเหอถู" ผุดขึ้นมาจากแม่น้ำฮวงโห และมีเตาวิเศษคาบ "ตำราลิวซู" ผุดขึ้นมาจากลำน้ำลิวซู องค์จักรพรรดิจึงได้นำแผนภาพเหอถู และตำราลิวซูมาประกอบกันเพื่อปรับเปลี่ยนภูมิลักษณะของฟ้าดิน แก้ปัญหาของเขา ลำน้ำ ปัดเป่าอุทกภัยให้กับประชาชนได้สำเร็จ จึงเกิดเป็น "ตำราเหลียงซาน" ที่มีความพิสดาร สามารถเปลี่ยนแปลงฟ้าดินได้ มีชื่อเรียกว่า "โจว อี้" และกลายเป็นคัมภีร์ "อี้จิง"

ยันต์แปดทิศ หรือโป๊ยช่วยมีลักษณะรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละบุคคล บ้างก็มีเพียงกระจกที่สลักรูปยันต์แปดทิศ บ้างก็มีการนำภาพเสื่อกาบตาบ หรือสิ่งห่อหุ้มตาบใส่เข้าไปด้วย ยันต์แปดทิศเสื่อกาบตาบมีชื่อเรียกเฉพาะตามตำราหลู่ปานจิง ซึ่งเป็นคัมภีร์แม่บทของการสร้างบ้านเรือน ตกแต่งภายในของจีนเมื่อหลายพันปีก่อน ภายหลังหลู่ปานได้ถูกยกย่องว่า เป็นเทวดาที่ควรเคารพของพวกนายช่างไม้ ป้าย หรือกระจกลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า 兽牌 โช่วผิง "โช่ว" หมายถึง สัตว์สี่เท้าที่ดุร้าย หรือมีพลังกำลังมาก "ผิง" หมายถึง ป้าย ซึ่งมีความหมายว่า ป้ายที่มีภาพสัตว์ดุร้ายติดอยู่ ดังนั้น เราจึงอาจพบว่า มีภาพสัตว์หลายชนิด เช่น เสือ สิงโต กิลเนดติดอยู่บนป้ายที่เรามักจะพบเจอได้ตามสำนักงาน อาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย จากการสอบถามจีนแสบที่มีความเชี่ยวชาญด้านวัตถุมงคล ภาพสัตว์ที่ปรากฏบนยันต์แปดทิศที่พบมากที่สุด คือ สิงโต ไม่ใช่เสือ

เท่าที่พบเห็นทั้งในย่านเยาวราช หรือชุมชนแห่งอื่น ก็จะเป็นภาพสิงโตเกือบทั้งหมด ที่พบรองลงมา ก็คือ ภาพกิเลน และเสือ ที่เห็นเป็นรูปสัตว์มีขนแผงคอที่ปรากฏบนป้าย หรือกระจกที่จริงแล้ว คือ ภาพสิงโตคาบดาบ แต่เรามักจะเรียกติดปากว่า เสือคาบดาบ จึงเป็นที่มาของชื่อเรียก “ยันต์แปดทิศเสือคาบดาบ”

ลักษณะโดยรวมของยันต์แปดทิศเสือคาบดาบ จะเป็นป้าย หรือกระจก มีสัญลักษณ์รูปแปดเหลี่ยม หรือแปดเหลี่ยมที่มีรอยขีดยาว ขีดเว้นวรรคเรียงกันเป็นสามชั้น และรูปวงกลมขาวดำที่อยู่ภายในตรงกลาง คือ สัญลักษณ์ของหยิน-หยาง คือ องค์ประกอบแห่งความสมดุล มีเส้นขีดล้อมรอบแปดทิศ เส้นขีดเว้นวรรค (--) และขีดยาว (-) โดยเส้นขีดจะเรียงกัน 3 ชั้นจากบนลงล่างของแต่ละทิศ "เส้นขีดเว้นวรรค" หมายถึง หยิน "ขีดยาว" หมายถึง หยาง "ขีดบน" เป็นตัวแทนฟ้า "ขีดกลาง" เป็นตัวแทนมนุษย์ "ขีดล่าง" เป็นตัวแทนดิน ซึ่งหมายถึงโลกเรามีทิศทั้งแปดทิศที่โอบอุ้มธาตุทั้ง 5 ได้แก่ ดิน น้ำ ท้อง ไม้ ไฟ และพลังฟ้าดินเอาไว้ ในแต่ละด้านของยันต์ จะมีความหมายแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านที่มีรอยขีดเว้นวรรคอยู่ตรงกลางระหว่างรอยขีดยาว หมายความว่า ชื่อเสียง และเกียรติยศ รอยขีดเว้นวรรคอยู่บนรอยขีดยาวทั้งสอง หมายความว่า ความมั่งคั่งและทรัพย์สิน บริเวณที่มีรอยขีดยาวอยู่บนรอยขีดเว้นวรรคทั้งสอง หมายความว่า ครอบครัว บริเวณที่มีรอยขีดเว้นวรรคทั้งสองอยู่บนรอยขีดยาวเส้นเดียว หมายความว่า ความรู้ ภูมิปัญญา รอยขีดยาวอยู่ระหว่างรอยขีดเว้นวรรคทั้งสอง หมายความว่า อาชีพ รอยขีดยาว ทั้งสามเรียงกัน คือ ความช่วยเหลือ การเดินทาง รอยขีดยาวทั้งสองอยู่บนรอยขีดเว้นวรรค คือ ตัวแทนความหมายความคิดสร้างสรรค์ ลูกหลาน รอยขีดเว้นวรรคเรียงสามชั้นแทนความหมาย ความรักและชีวิตคู่ ส่วนรูปวงกลมขาวดำอยู่ภายในแทนความหมายว่าสุขภาพ

ที่มา <http://www.itti-patihan.com>

ในด้านคติความเชื่อเรื่องของการบูชายันต์แปดทิศเสือคาบดาบ เกิดจากความเชื่อสืบเนื่องมาจากลัทธิเต๋า ซึ่งเชื่อว่า โลกเรานั้นมีทั้งหมดแปดทิศ ได้แก่ ทิศตะวันตก เป็นตัวแทนของลูกสาวคนเล็ก ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นตัวแทนของพ่อ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นตัวแทนของแม่ ทิศตะวันออก เป็นตัวแทนของลูกชายคนโต ทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นตัวแทนของลูกสาวคนโต ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นตัวแทนของลูกชายคนเล็ก ทิศเหนือ เป็นตัวแทนของลูกชายคนกลาง ทิศใต้ เป็นตัวแทนของลูกสาวคนกลาง ดังนั้น ในทิศทั้ง 8 จึงมีผลกระทบต่อบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ลูกชาย ลูกสาว เชื่อว่า กระจกยันต์แปดทิศจะช่วยคุ้มครองให้ทุกคนที่อยู่อาศัย ภายในสถานที่นั้นมีความปลอดภัยจากภัยร้ายต่าง ๆ อีกทั้งกระจกยันต์แปดทิศยังรวมพลังความเป็นมงคลเอาไว้ด้วย ทั้งในเรื่องของความสำเร็จในการใช้ชีวิตคู่ การมีทายาทสืบสกุล ความสำเร็จก้าวในอาชีพการงาน การศึกษา

มีผู้อุปถัมภ์ค้ำชู นอกจากนี้ บณยันต์แปดทิศยังมีภาพเสื่อคาบดาบที่เชื่อว่า เสื่อมีพลังอำนาจในตนเอง เกิดจาก ท่านจางเทียนชวี่ (张天师) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋านิกายเจิ้งอี (正一派) มีเสื่อโครงเป็นพาหนะเพื่อออกไปปราบ ภูตผีปีศาจร้าย ประกอบกับบนหน้าผากของเสื่อมีตัวอักษรจีน ซึ่งอ่านว่า หวาง (王) แปลว่า เจ้า เหตุนี้จึงเชื่อว่า ยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบสามารถปราบปรามภูตผีปีศาจได้

ที่มา <https://www.google.com>

ความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน

จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ในย่านเยาวราช โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้บูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ จำนวน 30 ราย ในสองประเด็น ได้แก่ 1) วิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อ คาบดาบ 2) ความเชื่อด้านอิทธิพลจากการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ สามารถสรุปได้ดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า วิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบนั้น ส่วนใหญ่จะไม่มีหลักการและวิธีการบูชา ที่แน่นอน สามารถซื้อยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบมาติดได้เลยโดยไม่ต้องทำพิธีปลุกเสก มีคนบางส่วนที่ยึดถือวิธีการ บูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบตามพิธีกรรมแบบคนจีนโบราณ คือ ติดในช่วงเวลาก่อนฟ้าสว่าง ต่อมา คือ บูชายันต์ แปดทิศเสื่อคาบดาบที่ได้มาจากวัด และผ่านการปลุกเสกมาเรียบร้อยแล้ว จากนั้น จึงนำมาติดไว้ที่หน้าบ้าน และ การบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบจะไม่ถวายน้ำแดงตามแบบความเชื่อของคนไทย เพราะถือว่า ยันต์แปดทิศ เสื่อคาบดาบนั้นปกป้องรักษาโดยเทพไมใช่ภูตผี ส่วนทิศทางการติดยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ พบว่า ส่วนใหญ่ จะไม่ยึดทิศทางที่ตายตัว เพียงแค่หันออกหน้าบ้าน และไม่หันเข้าตัวบ้านของตนเท่านั้น เพราะเชื่อว่า จะเป็นการนำสิ่งที่ไม่ดีเข้ามาหาตน และมีบางส่วนมีความคิดว่า จะต้องติดโดยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เพื่อต่อต้าน สิ่งไม่ดี เนื่องจากทิศนี้เป็นทิศที่นำสิ่งไม่ดีเข้ามาหาตน และมีส่วนน้อยที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการบูชายันต์แปดทิศ เสื่อคาบดาบ เนื่องจากบูชามาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่แล้ว แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว ก็เพียงแค่หันยันต์แปดทิศออกไป ทางหน้าบ้านเท่านั้น

ส่วนความเชื่อด้านอิทธิพลจากการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า การบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบจะช่วยสลายพลังชั่วร้าย ปรากฏผีปีศาจที่เข้ามาสู่ที่พักอาศัย ขับไล่สิ่งที่ไม่ดีออกไปจากสถานที่ของตน และมีความเชื่อว่า จะช่วยส่งเสริมด้านการทำงานอาชีพ การค้าขาย เจริญรุ่งเรือง และมีความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และบางส่วนมีความเชื่อว่า จะช่วยส่งเสริมด้านการดำเนินชีวิตให้มีความราบรื่น ไม่มีอุปสรรค และเชื่อว่า จะช่วยให้มีสุขภาพแข็งแรง

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ในย่านเยาวราช โดยการศึกษาประวัติความเป็นมาของยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นวิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ และความเชื่อด้านอิทธิพลจากการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า ยันต์แปดทิศ หรือ โป๊ยช่วย หรือ ปากั่วถู เป็นผังสัญลักษณ์แห่งฟ้าและดิน มีต้นกำเนิดมาจากคัมภีร์โบราณ "อี้จิง" ซึ่งมีอายุกว่า 5,000 ปี มีความพิสดารสามารถเปลี่ยนฟ้าแปลงดินได้ สามารถจัดปัดเป่าภัยร้ายต่าง ๆ ได้ ส่วนคำว่า เสื่อคาบดาบ เกิดจากท่านจางเทียนชวีหรือ (张天师) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋านิกายเจิ้งอี (正一派) ได้มีเสื่อโครงเป็นพาหนะเพื่อออกไปปราบภูตผีปีศาจร้าย ซึ่งเชื่อว่า เสื่อมีพลังอำนาจในตนเอง ประกอบกับบนหน้าผากของเสื่อมีตัวอักษรจีน ซึ่งอ่านว่า หวาง (王) แปลว่า เจ้า เหตุนี้จึงเชื่อว่า ยันต์แปดทิศที่มีรูปภาพเสื่อคาบดาบจะสามารถปราบภูตผีปีศาจได้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง บ้างก็ได้แสดงความคิดเห็นว่า เรื่องราวของยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบเป็นเพียงตำนานเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมา บ้างก็ว่าเป็นนิทานปรัมปราเล่าสู่กันฟังจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อผ่านกาลเวลาหลายชั่วอายุคน ทำให้เรื่องเล่ามีความบิดเบือนไป จึงทำให้ปัจจุบันนี้ แทบไม่เห็นร่องรอยที่มาของเรื่องราวยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ จึงมีเพียงความเชื่อที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า ทิศทางการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ โดยการติดยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ จะติดโดยไม่มีหลักการ และวิธีการบูชาที่แน่นอน สามารถซื้อยันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบมาติดได้เลยโดยไม่ต้องทำพิธีปลุกเสก แต่จะมีบางส่วนที่ทำการปลุกเสกมาจากวัด บางส่วนยึดถือวิธีการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบตามพิธีกรรมแบบคนจีนโบราณ คือ จะต้องติดในช่วงเวลาก่อนฟ้าสว่าง ในส่วนความเชื่อด้านอิทธิพลจากการบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบ ส่วนใหญ่จะมีความเชื่อว่า การบูชายันต์แปดทิศเสื่อคาบดาบจะช่วยสลายพลังชั่วร้าย ปรากฏผีปีศาจที่เข้ามาสู่ที่พักอาศัย ขับไล่สิ่งที่ไม่ดีออกไปจากสถานที่ของตน ส่วนหนึ่งเชื่อว่า จะช่วยส่งเสริมด้านการทำงานอาชีพ การค้าขาย เจริญรุ่งเรือง และมีความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่การงาน บางส่วนเชื่อว่า จะช่วยส่งเสริมด้านการดำเนินชีวิตให้มีความราบรื่น ไม่มีอุปสรรค และมีส่วนน้อยที่เชื่อว่า จะช่วยให้มีสุขภาพแข็งแรง ชีวิตร่มเย็น

จากผลการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ สุภัทธา โยธินศิริกุล (2561, หน้า 124) กล่าวว่า ที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราชนิยมแขวนกระจกยันต์แปดทิศ และสิ่งห่อคาบดาบ หรือเสื่อคาบดาบ รวมถึงกระจกนูนไว้เพื่อบังคับการปรับดวงจัญป้องกัน และสะท้อนพลังร้ายต่างๆ เนื่องจากบางพื้นที่ตั้งอยู่ทางแยก ทางสามแพร่ง หรือเหลี่ยมคมของตึก เสาไฟฟ้า บ้าน หรือที่ดินที่อยู่สุดซอย

ซึ่งการแขวนกระจกยันต์แปดทิศชาวจีนเชื่อว่า เป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองไม่มีสิ้นสุด มีอิทธิฤทธิ์สลายเคราะห์ให้กลายเป็นโชคลาภได้ สำหรับสิ่งทาบดาบ หรือเสื่อกาบาตนั้น ใช้สำหรับแก้เคล็ดสลายเคราะห์ได้อย่างเดียว เนื่องจากสิ่งทาบดาบหรือเสื่อกาบาตมีพลังคมมืดที่มีความกระด้างและรุนแรงไม่สามารถดูดซับพรประเสริฐได้ อีกทั้ง ธวัช ปุณโณทก (2528, หน้า 10) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดี หรือผลร้ายต่อมนุษย์ หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งให้ความยอมรับ และให้ความยำเกรง แม้ความเชื่อในศาสตร์ฮวงจุ้ยเป็นสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราชยังคงยึดถือ และปฏิบัติตาม โดยการใช้สิริมงคลจีนจะทำให้เกิดกำลังใจ และความมั่นใจในการทำธุรกิจ เสริมความเชื่อมั่นให้ผู้ประกอบการค้ากล้าตัดสินใจเสียดึงลงทุนทำการค้าต่อไป เช่น การใช้อุปกรณ์แก้ฮวงจุ้ยหากพื้นที่ในการทำการค้าตั้งอยู่ตรงกับทางฟ่งซุน ทางสามแพ่งเล็ก ๆ เช่น กระจกยันต์แปดทิศ สิ่งทาบดาบ ลูกแก้วกระจกหรือกระจกเงาจะสะท้อนสิ่งร้าย หรือการแขวนโคมแดงติดภาพมงคล และอักษรมงคลจะลดความกังวล และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบการค้า

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุมงคลของจีนที่มีอิทธิพลต่อชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชเพียงอย่างเดียว คือ ยันต์แปดทิศเสื่อกาบาตของจีน ดังนั้น ควรมีการศึกษาความเชื่อในอิทธิพลของวัตถุมงคลอื่น ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราชยังคงความเชื่อ และถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- มานพ ถนอมศรี. (2530). **อาคารจีนเก่าแก่ในเมืองไทย**. วารสารครุปริทัศน์ ปีที่ 12 (เมษายน), หน้า 58-61.
- สุภัทรา โยชินศิริกุล. (2561). **สิริมงคลจีนกับความเชื่อตามศาสตร์ฮวงจุ้ยของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช**. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 38 (กันยายน-ตุลาคม), หน้า 119-143.
- ณัฐธิดา สุขมนัส. (2539). **ความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมร พ้าม่วย. (2558). **นโยบายของไทยต่อการอพยพของชาวจีนระลอกใหม่ ศึกษากรณีอำเภอแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ จังหวัดเชียงราย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). **ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ป. รัตน์ปัญญา (2538). **สอนเด็กไม่ให้เชื่อโชคลางของขลัง**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พริ้งนา บลูมฟิลด์. (2533). **ความเชื่อชาวจีน** (หยกแดง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : หยินหยาง.

ศราณี อารีรัชชา. (2538). ฮวงจุ้ย. กรุงเทพฯ : สร้อยทอง.

อำนวยการชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์. (2553). คู่มือฮวงจุ้ยภายในบ้านฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์.

ราม วัชรประดิษฐ์. ยันต์แปดทิศ หรือ โป๊ย ข่วย (ปาก้วถุ). แหล่งที่มา <http://www.itti-patihan.com>

ซินแซหลัว โหราศาสตร์จีน. (2558). ฮวงจุ้ย. แหล่งที่มา <http://www.chinese-horo.com>

ซินแซหวาง. (2557). แก้อฮวงจุ้ยด้วยกระจกแปดเหลี่ยมและวิธีการใช้ที่ถูกต้อง. แหล่งที่มา

[www.facebook.com /SinSaeHwang](http://www.facebook.com/SinSaeHwang).

ส่วนจัดการทรัพยากร ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา. สารน่ารู้. แหล่งที่มา http://cetmedia.com/talk_detail.php?id=200.

Thaiza. (2560). ความหมายยันต์แปดทิศ ใช้แก้อฮวงจุ้ยอย่างไร. แหล่งที่มา

<https://horoscope.thaiza.com/content/371871>.

ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาฝั่งธนบุรี

The Beliefs and the Rites of Guan Yu Shrine in Bangkok :

Case Study of Thonburi Area

HE ZHONGHUAN^{1*} อาจารย์ ดร.อิมธิรา อ่อนคำ²

HE ZHONGHUAN^{1*} Dr.Imthira Onkam²

^{1* 2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลเอกสาร เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 คน และสังเกตการณ์แหล่งข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อต่อเทพเจ้ากวนอูมี 5 ประการ ได้แก่ ความเชื่อด้านสุขภาพ โชคลาภ เงินทอง ครอบครัวยุติธรรม และความปอดภัย และความสำเร็จ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน และผู้ที่มีความศรัทธาต่อเทพเจ้ากวนอูนั้นยังได้เข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ โดยมีการจัดพิธีกรรมในรอบปีจำนวน 4 พิธีกรรม คือ 1) พิธีกรรมง่วนเซียว จัดขึ้นในวันสุดท้ายของตรุษจีน เป็นการขอพรกับเทพเจ้ากวนอูในวันปีใหม่จีน 2) วันเกิดเทพเจ้ากวนอู จัดขึ้นทุกปี และผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมมีความเชื่อว่า จะมีความโชคดียตลอดทั้งปี 3) ทิ้งกระจาด เป็นวันทำบุญใหญ่ของศาลเจ้ากวนอู เพื่อให้ดวงวิญญาณไร้ญาติแล้วและมีการแจกทานให้แก่ผู้ยากไร้ 4) วันขอบคุณเทพเจ้า เป็นการแสดงความขอบคุณต่อเทพเจ้ากวนอูที่ท่านช่วยคุ้มครองชาวบ้าน และชุมชนให้มีความสุขและปลอดภัย จากการศึกษาทำให้เห็นว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอู ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ถึงแม้ความเชื่อและพิธีกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ชาวบ้านในชุมชนบริเวณโดยรอบศาลเจ้าก็ยังคงมีการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ความเชื่อ, พิธีกรรม, ศาลเจ้ากวนอู

Abstract

The purpose of this research was to study the beliefs and rites of the Guan Yu Shrine (Somdet Chao Phraya Market) in Thonburi area, Bangkok. The research was qualitative research by collecting field data and in-depth interviews from 20 people involved and observing and analysing the data source. The research's result was presented in descriptive analysis.

The research found that there are 5 beliefs in God of Guan Yu: belief in health, fortune, family, safety and success. These beliefs were still presented today and those who believed in Guan Yu also participated in various rites with 4 annual organised rites. 1) Nguan Xiao Rite (Lantern festival) was held on the last day of the Chinese New Year when people prayed to Guan Yu for good wish in occasion of Chinese New Year. 2) The birthday of Guan Yu, an annual rite held every year and the people who joined believed that this would bring food luck for entire year. 3) Feeding the Hungry Ghost festival was the big merit making in Guan Yu Shrine to pray for the spirits without relatives and there was the donation to the needy. 4) Thanksgiving Day was to express the gratitude to Guan Yu for protecting people to be happy. According to the research, it also found that the beliefs and the rites of Guan Yu Shrine had changed a bit due to social factor, economy and advance in technology. Although the beliefs and rites had changed but people in community nearby the shrine still inherit these beliefs and rites to the present day.

Keywords : Belief, Rite, Guan Yu Shrine.

บทนำ

เทพเจ้ากวนอูถือเป็นเทพที่มีผู้คนเคารพนับถือกันอย่างแพร่หลาย อันเนื่องมาจากเทพเจ้ากวนอู เป็นสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ ความกตัญญูรู้คุณ ความจงรักภักดี ทั้งยังมีความเชี่ยวชาญ ในด้านการสงคราม ในนวนิยายสามก๊ก มีเรื่องเล่าที่ชาวบ้านรู้จักกันดีเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู เช่น กวนอูบุกเดี่ยวข้ามพาก (单刀赴会, DAN DAO FU HUI) กวนอูคืนตราตั้ง (挂印封金, GUA YIN FENG JIN) และ ดั่งที่ กิตติ โสเภชาวัฒน์ (2558, หน้า 11-12) กล่าวว่า หน้าตาทกวนอูโดดเด่นจำง่าย รูปร่างสูงใหญ่ สูงประมาณ 6 ศอก หน้าแดง ดวงตาเรียวงาม หนวดเคราสีดำยาวถึงอก กวนอูเป็นผู้เชี่ยวชาญในเพลงอาวุธ สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ มีความเชี่ยวชาญในด้านสงคราม และคัมภีร์หลี่ซื่อชุนชิว (吕氏春秋, LV SHI CHUN QIU) หลังจากท่านสิ้นไป ได้ถูกยกเป็นเทพเจ้า และได้รับการยกย่องเป็นเทพบู๊ (武圣, WU SHENG) ซึ่งมีสถานะเทียบ กับเทพบุ๋น (文圣, WEN SHENG) ขงจื๊อ (孔子, KONG ZI)

ความนับถือเทพเจ้ากวนอูไม่เพียงแต่ปรากฏที่ประเทศจีนเท่านั้น ยังได้รับความนิยมที่ประเทศไทยด้วย เนื่องจากเหตุผลต่างๆ มีคนจีนส่วนหนึ่งอพยพมาประเทศไทยมาหาชีวิตใหม่ และนำความเชื่อเทพเจ้ากวนอูเข้ามาด้วย พิริยุทธ สุเทพศิริ (2551, หน้า 10) กล่าวว่า ชาวจีนโพ้นทะเลส่วนมากที่มีฐานะร่ำรวยจากความยากจน สร้างฐานะที่มั่นคงต่างบูชารูปปั้นเทพเจ้ากวนอูจนทรัพย์สินเงินทองมากมาย ดังนั้น ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมาก นิยมยกย่องเทพเจ้ากวนอูเป็นเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งและบ้านของชาวจีนโพ้นทะเลหรือคนไทยเชื้อสายจีนตั้งรูปปั้นเทพเจ้ากวนอูอยู่ในบ้าน ถึงแม้ในปัจจุบันยังคงมีความเชื่อเทพเจ้ากวนอูในประเทศไทย ยกเว้นด้วยเหตุผลด้านความเชื่อของเทพเจ้ากวนอู ยังเพราะเทพเจ้ากวนอูเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ กตัญญูรู้คุณซึ่งไม่ว่าในสังคม

อดีต หรือสังคมปัจจุบัน ย่อมต้องการตัวอย่างเหมือนท่านตลอด ดังที่ กิตติ โล่เพชรรัตน์ (2558, หน้า 182) กล่าวว่า ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใด โลกเราก็ยังคงต้องการคนเก่ง มีความสามารถ และมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วยกันเสมอ ซึ่งกวนอู มีทั้งสองอย่างอยู่ในตัวเขา กลุ่มคนที่นับถือเทพเจ้ากวนอู มีทั้งเป็นส่วนส่วนบุคคล และเป็นบริษัท ดังที่ อชิริชญ์ไชยพจน์พานิช (2561, หน้า 103-104) กล่าวว่า ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูปรากฏพบได้ในหมู่ตำรวจไทย คาดว่า น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากฮ่องกง โดยมักเห็นการประดิษฐานรูปปั้นของเทพเจ้ากวนอูไว้ในสถานีตำรวจ หรือห้องของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ รวมถึงองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามทุจริต ส่วนบรรดาบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ก็นิยมประดิษฐานเทพกวนอูไว้ในสถานที่ทำงานด้วยเช่นกัน โดยเชื่อว่า เทพกวนอูสามารถอำนวยพรให้บริษัทห้างร้านนั้น ๆ พบแต่ความซื่อสัตย์ และขจัดคนคดโกงให้พ้นไปจากองค์กรได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่นำความร่ำรวยมา

ที่ไหนมีความเชื่อเทพเจ้า ที่นั่นมีศาลเจ้าแน่นอน กรุงเทพฯ มีศาลเจ้าหลายแห่ง ซึ่งศาลเจ้ากวนอูเป็นศาลเจ้าหนึ่งในนั้นที่สร้างในพื้นที่กรุงเทพฯ อันเนื่องจากเทพเจ้ากวนอูมีความสำคัญสำหรับชาวจีนโพ้นทะเล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจศาลเจ้ากวนอูในกรุงเทพฯ พบว่า มีศาลเจ้ากวนอูตั้งอยู่หลายพื้นที่ และศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) ถือเป็นศาลเจ้าที่มีความเก่าแก่ที่สุดของประเทศไทย อันเนื่องจากในอดีตชาวจีนโพ้นทะเลเข้ามาประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ฝั่งธนบุรี ซึ่งในสมัยนั้น ผู้คนใช้การจราจรทางเรือเป็นหลัก และคนจีนมีความเชื่อว่า เทพเจ้ากวนอูสามารถคุ้มครองความปลอดภัย ความสำเร็จ และโชคลาภเงินทอง เป็นต้น จึงมีการสร้างศาลเจ้ากวนอูที่ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา กิตติ โล่เพชรรัตน์ (2558, หน้า 200) กล่าวว่า ในสมัยกรุงธนบุรีว่ากันว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเคยเสด็จพระราชดำเนินมาสักการะเทพเจ้ากวนอูที่ศาลแห่งนี้ก่อนที่จะยกกองทัพไปทำศึกสงคราม

ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) เขตคลองสาน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงบริเวณชุมชนชาวตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา จากป้ายแนะนำศาลเจ้า (พ.ศ. 2556) ได้อธิบายว่า ศาลเจ้านี้มีประวัติ 283 ปีแล้ว (พ.ศ. 2279-2562) ศาลนี้ได้ประดิษฐานองค์เทพเจ้ากวนอูเก่าแก่ 3 องค์ โดยมีขนาดต่างกันไปในปี พ.ศ. 2279 ได้อัญเชิญรูปเทพเจ้ากวนอูองค์แรกเข้ามาประดิษฐานที่นี่ ซึ่งเป็นองค์เล็กสุด แล้วต่อมาในปี พ.ศ. 2345 กับปี พ.ศ. 2365 ได้อัญเชิญเทพเจ้ากวนอูองค์ที่ 2 กับองค์ที่ 3 เข้ามาประดิษฐานที่นี่ ศาลเจ้านี้เป็นศาลเจ้าเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมในรอบปีศาลเจ้ากวนอูแห่งนี้มี 4 ครั้ง ได้แก่ วันง่วนเซียว วันเกิดของเทพเจ้ากวนอู ทิ้งกระจาด และวันขอบคุณเทพเจ้า

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เห็นได้ว่า ในสังคมไทยยังมีผู้ศรัทธา นับถือเทพเจ้ากวนอูเป็นจำนวนมาก ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) เป็นศาลเจ้าที่มีความเก่าแก่ และน่าสนใจ ยังคงมีความเชื่อที่มีหลายรูปแบบอยู่ และในแต่ละปียังมีการจัดพิธีกรรมที่น่าสนใจศึกษา ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นชาวต่างชาติที่กำลังศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผังธนบุรี
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผังธนบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2562

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) ซึ่งตั้งอยู่บนถนนสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร เนื่องจากศาลเจ้านี้เป็นศาลเจ้ากวนอูแห่งแรกของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์ 283 ปี เป็นศาลเจ้าที่มีชื่อเสียง และมีผู้คนมากราบไหว้จำนวนมาก

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากวนอูของตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา และผู้มีความเชื่อ ความศรัทธาเข้ามากราบไหว้บูชาเทพเจ้ากวนอูในศาลเจ้ากวนอู ได้แก่ เจ้าของศาลเจ้า ผู้ดูแลศาลเจ้า ผู้ชายของอยู่แถวศาลเจ้า และผู้ที่มากราบสักการะ หรือผู้มีความศรัทธาในเทพเจ้ากวนอู

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 แบบ คือ การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ได้แก่ เจ้าของศาลเจ้า หรือผู้เกี่ยวข้อง 1 คน คนดูแลศาลเจ้า 2 คน คนที่มาสักการะที่ศาลเจ้า 15 คน ผู้ชายของอยู่แถวศาลเจ้า 2 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบครบถ้วนตามวัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ความเชื่อ คือ วัฒนธรรมสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์ยอมรับว่า เป็นความจริง เชื่อว่ามีอำนาจสามารถควบคุมทุกข์สุข โชคดีโชคร้ายของมนุษย์ สามารถช่วยให้ดำรงชีวิตดีกว่าเดิม ดังที่ เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2560, หน้า 23) กล่าวว่า ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเกิดจากความกลัวของมนุษย์ มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาปกป้องคุ้มครองเพื่อพ้นจากภัยอันตราย และบันดาลดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มนุษย์จึงมีความสัมพันธ์อย่างสนิทกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ และพยายามใช้อำนาจเหนือธรรมชาตินี้โดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง เช่น ความเชื่อเทพเจ้ากวนอูเกิดจากเชื่อว่า เทพเจ้ากวนอูมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ไหว้ท่านแล้วสามารถประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง

พิธีกรรม คือ กระทำที่เป็นพิธีตามกฎเกณฑ์ความเชื่อ พิธีกรรมของแต่ละความเชื่อมีความแตกต่างกัน การจัดพิธีกรรมสามารถส่งผลที่ดีต่อบุคคลในสังคม ทำให้คนที่มีความเชื่อเชื่อกันว่า การเข้าร่วมงานพิธีกรรมจะช่วยให้มีกำลังใจสู้ และไม่ท้อแท้ในชีวิต ดังที่ พิมุต รุจิรากุล (2554, หน้า 8) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นการกระทำ และที่ละขั้นตอนที่มนุษย์สร้างขึ้น ปฏิบัติตามความเชื่อศาสนาของตนเอง มีระเบียบวิธีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวัง ทำให้มนุษย์เกิดความสบายใจ และมั่นใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอู โดยวิธีการจัดพิธีกรรมให้คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมเชื่อว่า มีเทพเจ้าคุ้มครองชีวิตตัวเอง เกิดความสบายใจ และมุ่งมั่นกับสิ่งที่ตัวเองจะทำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษาประวัติ และความเป็นมาของศาลเจ้ากวนอู และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าของศาลเจ้า ผู้ดูแลศาลเจ้า ผู้ค้าขายบริเวณศาลเจ้า และผู้ที่มากราบสักการะ หรือผู้มีความศรัทธาในเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา)
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยสร้างแบบสัมภาษณ์โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่าง
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา)
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี โดยเลือกศึกษาศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) ผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อของศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) มี 5 ประเด็น ได้แก่ ความเชื่อด้านสุขภาพ ด้านโชคลาภเงินทอง ด้านครอบครัว ด้านความปลอดภัย และด้านความสำเร็จ พิธีกรรมรอบปีของศาลเจ้ามี 4 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมง่วนเซียว พิธีกรรมวันเกิดของเทพเจ้ากวนอู พิธีกรรมทิ้งกระจาด และพิธีกรรมวันขอบคุณเทพเจ้า ดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู

ความเชื่อ หมายถึง แนวคิดและสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ยอมรับ ไม่ว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริง สามารถมองเห็นสัมผัสได้หรือไม่ ผู้คนเชื่อว่า มีอยู่จริง มีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถบันดาลการดำรงชีวิตมนุษย์ได้ จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) ยังคงมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 สุขภาพ

สุขภาพเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมนุษย์ ทำให้ชีวิตของมนุษย์อยู่ได้ด้วยความสุขสมบูรณ์ และมีคุณภาพที่ดี จึงทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากบูชาขอพรกับเทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อขอให้มีความสุขที่ดี ไม่เจ็บป่วยหรือหายจากโรค

ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ศรัทธามาขอพรด้านสุขภาพกับเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) เพราะมีความเชื่อว่า เทพเจ้ากวนอูมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถให้พรคุ้มครองช่วยให้สุขภาพแข็งแรง ขจัดโรคป่วยเนื่องจากเทพเจ้ากวนอูเป็นเทพบู๊ ซึ่งคนที่เป็นบู๊ต้องมีสุขภาพกายที่ดี จึงเกิดความเชื่อให้เทพเจ้ากวนอู สามารถขอพรด้านสุขภาพได้ มีผู้มาสักการะขอให้สมาชิกของครอบครัวสุขภาพแข็งแรง ขอให้เด็ก ๆ สุขภาพดี ไม่เจ็บป่วย เป็นต้น ดังที่ คุณอยู่ ผู้มากราบไหว้เทพเจ้ากวนอู คนไทยเชื้อสายจีน (29 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“ฉันเคยมีช่วงเวลาหนึ่งไม่ค่อยสบายใจ แล้วมีเพื่อนแนะนำมาไหว้เทพเจ้ากวนอูที่นี่ ฉันมาไหว้แล้วรู้สึกสบายใจมากขึ้น ตั้งแต่นั้นจึงมาไหว้เทพเจ้ากวนอูที่นี่บ่อย ปกติมาไหว้ขอให้ครอบครัวมีความสุขดี ไม่เจ็บป่วย”

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) เชื่อว่า เทพเจ้ากวนอูมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถคุ้มครองสุขภาพให้ดี ไม่เจ็บป่วย และเชื่อว่า ขอแล้วได้ผลจริง ๆ เนื่องจากสุขภาพมีความสำคัญในชีวิตของมนุษย์ จึงทำให้มีผู้ศรัทธามาขอพรด้านสุขภาพที่ศาลเจ้ากวนอู ซึ่งส่วนหนึ่งของผู้มากราบไหว้บูชาที่ศาลเจ้ามีความนับถือเคารพเทพเจ้ากวนอู และมีความเชื่อว่า ขอพรเรื่องสุขภาพกับเทพเจ้ากวนอูได้ ซึ่งเพื่อขอให้สุขภาพดี ไม่เจ็บป่วย หายจากโรค และขอพรด้านสุขภาพสำหรับตนเองหรือครอบครัว เพราะท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ มีชื่อเสียงเรื่องคุ้มครองด้านสุขภาพ

1.2 โชคลาภเงินทอง

โชคลาภ หมายถึง สิ่งที่ได้รับมาโดยลงทุนน้อย หรือไม่ได้ลงทุน รวมถึงความโชคคิดต่าง ๆ จากการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น โชคดีด้านการค้าขาย การทำธุรกิจ เงินทอง การงาน การขายของ เป็นต้น คนในสังคม

ดังที่ Li Xiaojian (ผู้แปล) (2017, หน้า 139-149) กล่าวว่า ความเป็นมาของชาวบ้านนับถือเทพเจ้ากวนอูเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคลาภสัมพันธ์กับนักธุรกิจของมณฑลซานซีโบราณ คนจีนเรียกว่า 晋商 (JIN SHANG) เนื่องจากเทพเจ้ากวนอูกับนักธุรกิจของมณฑลซานซีมาจากที่เดียวกัน พวกเขา นับถือเทพเจ้ากวนอู

เพื่อขอความสำเร็จ และความปลอดภัย แล้วคนอื่นเห็นนักรูธุรกิจเหล่านี้บูชาเทพเจ้ากวนอูประสบความสำเร็จ ในการค้าขาย ได้กำไรมาก จึงค่อย ๆ นิยมนับถือเทพเจ้ากวนอูเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคลาภ และยังมีนิทานว่า มีปีหนึ่ง ชื่อโหยว (蚩尤 CHI YOU) ทำให้นาแห้งแล้ง ชาวบ้านไม่มีเกลือทำกับข้าว และขายเกลือไม่ได้ ไม่มีรายได้ ชีวิตลำบากมาก แล้วมีคนแนะนำไปเชิญเทพเจ้ากวนอูมา เทพเจ้ากวนอูมาแล้วต่อสู้กับชื่อโหยว และชื่อโหยวแพ้ หนีไป ชีวิตของชาวบ้านกลับเป็นปกติเหมือนเดิม ชาวบ้านจึงนับถือเทพเจ้ากวนอูเป็นอย่างยิ่ง

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ศรัทธาเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) มีความเชื่อ ด้านโชคลาภเงินทองด้วย ซึ่งคนที่ทำธุรกิจ ทำค้าขายต่าง ๆ นิยมมาสักการะบูชาเทพเจ้ากวนอูเพื่อขอให้ค้าขายดี มีเงินมีทอง ดังที่ คุณมันทนา ผู้มากระไหว้เทพเจ้ากวนอู คนไทยเชื้อสายจีน (29 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) กล่าวไว้ว่า

“ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาลเจ้าเก่าแก่ ศักดิ์สิทธิ์ ตนมมาไหว้เทพเจ้ากวนอูที่นี่เพื่อขอค้าขายดี มีเงินเข้าบ้าน เพราะคนที่ทำค้าขายเชื่อว่า ไหว้เทพเจ้ากวนอูแล้วจะมีโชคลาภเงินทอง ค้าขายดี ค่ะ และเราไหว้แล้วก็รู้สึกขายดีกว่า”

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์เห็นได้ว่า ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) เชื่อว่า เทพเจ้ากวนอูมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถคุ้มครองด้านโชคลาภเงินทอง ความเชื่อด้านนี้สืบทอดจากประเทศจีน และมีมาตั้งหลายร้อยปี การขอพรด้านโชคลาภเงินทองกับเทพเจ้ากวนอูรวมถึงโชคด้านการค้าขาย การทำธุรกิจ การมีเงินทองใช้ การงาน การขายของ เป็นต้น ผู้ศรัทธาที่มาขอพรด้านนี้มีทั้งส่วนใหญ่เป็นนักรูธุรกิจ หรือคนที่ทำงานเกี่ยวกับค้าขาย สะท้อนให้เห็นเทพเจ้ากวนอูมีความศักดิ์สิทธิ์ในด้านโชคลาภเงินทอง

1.3 ครอบครัว

ครอบครัว และสมาชิกของครอบครัวเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในชีวิตของคนหนึ่ง คนในสังคม จึงมีการขอพรกับเทพเจ้า เพื่อขอให้ครอบครัว หรือสมาชิกของครอบครัวให้มีความสุข และราบรื่นในชีวิต

ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ศรัทธามาขอพรที่เกี่ยวกับครอบครัว หรือสมาชิกของครอบครัวกับเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) ขอพรให้ครอบครัวมีความสุข สมาชิกของครอบครัวสุขภาพดี ดังที่ คุณ 陈美莲 (CHEN MEI LIAN) ผู้มาเที่ยว และกราบไหว้เทพเจ้ากวนอู คนไทยเชื้อสายจีน (29 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) กล่าวไว้ว่า

“ครั้งนี้ เรามาไหว้ขอให้สมาชิกของครอบครัวสุขภาพดี และมีความสุข ขอให้ลูกหลาน ดี ไม่มีอุปสรรคในชีวิต หรือการทำงาน เทพเจ้ากวนอูเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ถ้าใจเราซื่อ ขอบอะไร ท่านก็ให้พรนะ”

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) เชื่อว่าเทพเจ้ากวนอูเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ผู้ศรัทธาสามารถขอพรให้ครอบครัว และสมาชิกของครอบครัวกับเทพเจ้ากวนอู

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ศรัทธานับถือเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) และให้ความสนใจ และความสำคัญกับครอบครัว เวลาครอบครัวพบเจอปัญหา ก็จะไปขอพรให้ครอบครัวพ้นจากอุปสรรคได้ หรือขอพรให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ผู้ศรัทธานับถือเทพเจ้ากวนอูเนื่องจากท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยดูแลรักษาสมาชิกของครอบครัว จึงมาสักการะบูชาขอเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา)

1.4 ความปลอดภัย

ปลอดภัย หมายถึง การหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับร่างกาย พ้นไปจากภัยต่าง ๆ มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งในความเชื่อนั้น มีความเชื่อด้านความปลอดภัยด้วย มีความเคารพนับถือเทพเจ้ากวนอูเชื่อว่า ท่านสามารถปกป้องความปลอดภัย โดยเฉพาะคนที่จะเดินทางไกล ยิ่งมาขอพรด้านความปลอดภัยด้วย

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยังพบว่า มีผู้ศรัทธามาขอพรด้านความปลอดภัยกับเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) ดังที่ คุณ 王兴 (WANG XING) ผู้มากราบไหว้เทพเจ้ากวนอู คนไทยเชื้อสายจีน (29 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“ที่นี้สงบ สวยงาม รู้สึกเทพเจ้ากวนอูที่นี่ศักดิ์สิทธิ์กว่า ผมเคยมาขอเรื่องการทำงาน รู้สึกมาไหว้แล้วการทำงานดีขึ้น เดือนหน้าผมจะเดินทางไปต่างประเทศ จึงมาขอเดินทางปลอดภัย และขอให้ครอบครัวสุขภาพดีครับ”

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) มีการขอพรเรื่องความปลอดภัยกับเทพเจ้ากวนอู สะท้อนให้เห็นความเชื่อของเทพเจ้ากวนอูมีความเชื่อด้านปลอดภัยด้วย และผู้วิจัยพบว่า ผู้ศรัทธานับถือเทพเจ้ากวนอูมาก และมีความเชื่อด้านขอความปลอดภัยให้ครอบครัว และความปลอดภัยในการเดินทางต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นความเชื่อหนึ่งในความเชื่อเทพเจ้ากวนอู

1.5 ความสำเร็จ

ความสำเร็จ หมายถึง ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ ความสำเร็จรวมถึงสำเร็จในด้านการทำงาน การทำธุรกิจ การเรียน การสอบ การขยับตำแหน่งที่สูงขึ้น เป็นต้น ในความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอูมีความเชื่อด้านความสำเร็จด้วย อันเนื่องจากเทพเจ้ากวนอูมีสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล สามารถปกป้องคุ้มครองให้ประสบความสำเร็จ ยิ่งเพราะเทพเจ้ากวนอูมีม้าพันลี้ (千里马, QIAN LI MA หมายถึง ม้าที่วิ่งได้ 500 กิโลเมตรต่อวัน) ซึ่งเป็นม้าเชือกขาว สุภชาติจีนมีคำว่า 马到成功 (MA DAO CHENG GONG) ถ้าแปลจากภาษาจีนโดยตรง คือ ม้าวิ่งมาถึงความสำเร็จก็มาพร้อมกัน หมายถึง ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า มีคนมากราบไหว้เทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) เพื่อขอให้ประสบความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ ดังที่ นายพงษ์ศักดิ์ ตันติประยูรต์ ผู้จัดการศาลเจ้ากวนอู คนไทยเชื้อสายจีน (29 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“ผู้ศรัทธาที่มาสักการะอากง (เทพเจ้ากวนอู) มีขอพรหลายอย่าง เช่น เรื่องสุขภาพ อนามัย การค้าขาย ความสำเร็จ เป็นต้น มีขอการสอบ การเรียน การทำงาน หรือสิ่งต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ความเชื่อเหล่านี้มีมาตั้งนานแล้ว เราก็ให้ขอพรตามสมัยก่อนที่ไหว้”

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า ผู้ที่มาสักการะเทพเจ้ากวนอูที่ตลาดสมเด็จพระยามีความเชื่อขอพรด้านความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จด้านการทำงาน การเรียน การค้าขาย การสอบ หรือความสำเร็จด้านอื่น ๆ ความเชื่อเหล่านี้มีมายาวนานและมีชื่อเสียง

สรุปได้ว่า เทพเจ้ากวนอูของตลาดสมเด็จพระยาสามารถให้พรหลาย ๆ ด้าน คนที่มาสักการะบูชาเทพเจ้ากวนอูที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) มีขอพรด้านสุขภาพ โชคลาภเงินทอง ครอบครัวยุติธรรม และความปอดภัย และความสำเร็จ ถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และที่พึงทางใจของผู้ที่มาสักการะเทพเจ้ากวนอู ดังที่ กิตติ โล่เพชรตัน (2558, หน้า 230) กล่าวว่า เทพเจ้ากวนอูเป็นสัญลักษณ์แห่งความสิริมงคล การบูชาเทพเจ้ากวนอูไม่เพียงแต่จะช่วยปกป้องคุ้มครองเท่านั้น แต่ยังช่วยให้เอาชนะศัตรู นำความสงบสุขร่มเย็นมาสู่ผู้ที่บูชา ทั้งยังเสริมโชคลาภบารมี รวมถึงช่วยให้ประสบความสำเร็จด้วย เชื่อกันว่า เทพเจ้ากวนอูเป็นเทพผู้ปกป้องคุ้มครองผู้ที่ทำงานประเภทต่าง ๆ

การกราบไหว้เทพเจ้ากวนอูยังมีข้อควรระวังด้วย ผู้จัดการของศาลเจ้ากวนอูบอกว่า ผู้หญิงที่ตัวไม่สะอาด (ระหว่างเป็นประจำเดือน) เข้าศาลเจ้าได้ แต่เข้าได้ถึงพื้นที่ส่วนกลาง พื้นที่ที่บูชาเทพเจ้าเข้าไม่ได้ ถ้าเข้าแล้วจะไม่ดีกับตัวเอง เช่น ไม่ค่อยราบรื่น ไม่มีโชคเข้ามามี เป็นต้น เมื่อขออะไรกับเทพเจ้ากวนอู ห้ามบน เพราะอากง (เทพเจ้ากวนอู) เป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ไม่ชอบบนบาน มีอะไรก็ให้ขอพร หรือขอความช่วยเหลือจากอากง ถ้าสำเร็จแล้วควรที่จะซื้อสิ่งของมาถวายท่าน เป็นต้น

2. พิธีกรรมในรอบปีที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา)

พิธีกรรม หมายถึง แบบอย่าง หรือรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ความเชื่อ เพื่อให้สำเร็จผลที่ต้องการ มันเกี่ยวกับชีวิตประจำวันทั่วไป และประกอบด้วยหลาย ๆ ขั้นตอน ดังที่ พระวิศิษฎ์ สุมโน (2556, หน้า 17) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นรูปแบบของการกระทำอย่างศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มนุษย์สามารถไปสู่ปลายทางตามความเชื่อ และความศรัทธาของตน นอกจากนี้ พิธีกรรมยังเป็นจุดศูนย์กลางดำเนินการกระทำพร้อมกันที่ตั้งแต่เริ่มต้น และประกอบขั้นตอนต่าง ๆ จนถึงตอนท้ายของพิธี ความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้เกิดพิธีกรรมในศาลเจ้ากวนอูจากการศึกษาข้อมูลและการลงพื้นที่ พบว่า พิธีกรรมในรอบปีที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา)

มี 4 พิธีกรรม ได้แก่ ง่วนเซียว วันเกิดของเทพเจ้ากวนอู ทิ้งกระจาด และวันขอบคุณเทพเจ้า ซึ่งทั้ง 4 พิธีกรรมนี้ จากอดีตถึงปัจจุบันยังคงสืบทอดอยู่ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 พิธีกรรมง่วนเซียว (元宵节, YUAN XIAO JIE)

วันง่วนเซียว เป็นวันสุดท้ายของตรุษจีน เป็นหนึ่งในเทศกาลสำคัญสำหรับชาวจีน ศาลเจ้ากวนอู จัดพิธีกรรมในวันง่วนเซียว เพื่อเป็นการขอพรกับเทพเจ้ากวนอูในวันปีใหม่จีน และเชิญเทพเจ้ากวนอูร่วมยินดีกับชาวบ้านด้วย เนื่องจากการไหว้เทพเจ้าครั้งแรกในปีใหม่ ผู้ศรัทธามีความเชื่อว่า สักการะบูชาเทพเจ้ากวนอู จะมีพรคุ้มครองทั้งปี

จากการสัมภาษณ์ สรุปลงได้ว่า การจัดพิธีกรรมง่วนเซียวตามเวลาปฏิทินจันทรคติจีน ก่อนที่จะจัดพิธีกรรม คณะโรงเรียนจะมาสวดมนต์ 2 วัน เพื่อถวาย แสดงความเคารพนับถือถึงเทพเจ้ากวนอู และเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ในศาลเจ้า พิธีกรรมง่วนเซียวทั้งหมดมี 3 วัน และทางศาลเจ้ามีฉายหนังกลางคืน 3 คืน เพื่อตอบแทนเทพเจ้ากวนอู และเทพเจ้าต่าง ๆ ที่อยู่ในศาลเจ้าให้การพิทักษ์รักษาแก่ผู้ศรัทธา และชาวบ้านของชุมชน

วันแรกกับวันสุดท้ายเป็นการไหว้ปกติ มีตั้งโต๊ะ และเตรียมของไหว้ เช่น ผลไม้ เจน่าย น้ำชา เป็นต้น วันที่สองเป็นการไหว้ใหญ่ ซึ่งศาลเจ้ามีจัดของไหว้ต่าง ๆ ไหว้เทพเจ้า ของไหว้มีโหงวแซ (五牲, WU SHENG) ซาแซ (三牲, SAN SHENG) อาหารเจ พร้อมสุรากับน้ำชา เป็นต้น ของไหว้พวกนี้เตรียมตามประเพณีที่บรรพบุรุษสืบทอดมา โหงวแซ หมายถึง ของบูชา 5 อย่างที่เป็นเนื้อสัตว์ ซาแซ หมายถึง ของบูชา 3 อย่างที่เป็นเนื้อสัตว์ ซึ่งเป็นของไหว้ที่คนจีนเอามาบูชากราบไหว้บรรพบุรุษ เทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สรุปลงได้ว่า ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) จัดพิธีกรรมง่วนเซียวเพื่อฉลองปีใหม่ สักการะขอพรกับเทพเจ้ากวนอู และเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ในศาลเจ้า และให้ชาวบ้านร่วมยินดีกับเทพเจ้ากวนอูในเทศกาลที่สำคัญสำหรับชาวจีน ทั้งยังให้เห็นประเพณีของจีนด้วย เพราะวันง่วนเซียวเป็นประเพณีที่สำคัญสำหรับชาวจีน แสดงให้เห็นศาลเจ้ากวนอูแห่งนี้ยังคงรักษา สืบทอดวัฒนธรรม และประเพณีจีนให้คงอยู่

2.2 วันเกิดของเทพเจ้ากวนอู (关公圣诞, GUAN ONG SHENG DAN)

พิธีกรรมวันเกิดเทพเจ้ากวนอู เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้ากวนอู และฉลองวันเกิดของเทพเจ้ากวนอู จะจัดขึ้นทุกปี และผู้ที่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมต่างมีความเชื่อว่า เข้าร่วมจะมีความโชคดีตลอดทั้งปี ผู้ศรัทธาจึงนำของมาไหว้ บูชาขอพรกับเทพเจ้ากวนอูในช่วงวันเกิดของเทพเจ้ากวนอู

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระเจ้าพระยา) มีจัดงานวันเกิดเทพเจ้ากวนอู ในวันที่ 13 เดือน 5 ทุกปีตามปฏิทินจันทรคติจีน และการจัดงานวันเกิดเทพเจ้ากวนอูรอบปีมี 2 วัน มีกระบวนการเหมือนวันง่วนเซียว ซึ่งมีสวดมนต์ขอพร ฉายหนังกลางคืน การไหว้ปกติ และการไหว้ใหญ่ด้วย

การจัดพิธีกรรมวันเกิดเทพเจ้ากวนอูมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1) จัดเพื่อฉลองวันเกิดของเทพเจ้ากวนอู และขอพรจากเทพเจ้ากวนอู 2) เพื่อถวายเทพเจ้ากวนอู แสดงความเคารพนับถือ และความปรารถนาที่ดีให้แก่เทพเจ้ากวนอู 3) เพื่อเป็นการตอบแทนเทพเจ้ากวนอูให้ชาวบ้านมีความสุข และให้เทพเจ้าได้ประทานพร

ให้กับมนุษย์ และสถิตอยู่ในศาลเจ้าแห่งนี้ตลอดไป ในช่วงจัดพิธีกรรมวันเกิดเทพเจ้ากวนอู มีผู้ศรัทธา มาเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านนิยมนับถือเทพเจ้ากวนอู

2.3 ทิ้งกระจาด (普渡节, PU DU JIE)

ทิ้งกระจาด ภาษาจีนเรียกว่า 普渡节 (PU DU JIE) หรือมีบางคนเรียกว่า 盂兰盆会 (YU LAN PEN HUI) เป็นประเพณีจีนอย่างหนึ่งที่นิยมจัดขึ้นในเทศกาลของชาวจีน งานทิ้งกระจาดเป็นพิธีกรรมของจีนที่มาจาก ความเชื่อพุทธศาสนาและผสมกับเทศกาลผีของศาสนาเต๋าด้วย

จากการลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์ พบว่า ทิ้งกระจาดเป็นวันทำบุญใหญ่ของศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) เพื่อให้ดวงวิญญาณ หรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และมีการแจกทานให้แก่ผู้ยากไร้ จะจัดในเดือนที่ 7 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ไม่มีกำหนดต้องจัดวันไหน แล้วแต่ศาลเจ้าจัดในวันไหนของเดือนนั้น พิธีกรรมทิ้งกระจาดของศาลเจ้ากวนอูจัดเป็นเวลา 2 วัน ก่อนที่จัดพิธีกรรม 2 วันเป็นคณะโรงเจมาสวดมนต์ และวันแรกของพิธีกรรมมีพระมาสวดมนต์ ชาวบ้านร่วมมือกันทำอาหารบูชาสัมภเวสี และทางศาลเจ้าจะแจกข้าวสารให้ผู้ยากไร้ วันที่สองของพิธีกรรม คือ การไหว้ใหญ่เหมือนพิธีกรรมอื่น พิธีกรรมทิ้งกระจาดถือเป็นการทำบุญใหญ่ของศาลเจ้ากวนอู และชาวบ้านด้วย ตัวน ลี้ เฉิง และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ (2543, หน้า 36-37) กล่าวไว้ว่า ในวันทิ้งกระจาด เทพเจ้าที่รับผิดชอบแผ่นดินโลกจะลงมาจากสวรรค์เพื่อมาตรวจดูความดีความชั่วของมนุษย์โลก นักบวชจะต้องสวดมนต์ในวันนั้น พวกเขาดีร้ายโหดหิวก็จะได้รับการปลดปล่อยเพื่อให้มารับส่วนบุญ มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า คนตายที่กลายเป็นผีแล้วถูกทำโทษเขว่นศีรษะห้อยลงมา แล้วคนที่มีชีวิตจึงทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เพื่อให้ผู้ตายพ้นสภาพดังกล่าว

สรุปได้ว่า พิธีกรรมทิ้งกระจาดของศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) เป็นพิธีกรรมที่มีความหมายพิเศษ การจัดงานนี้ได้ช่วยเหลือทั้งผีวิญญาณที่ไม่มีญาติและคนที่มีชีวิตลำบากยากจนในสังคม เทพเจ้ากวนอูเป็นเทพเจ้าที่มีความเมตตา มีน้ำใจ ศาลเจ้ากวนอูจัดงานทิ้งกระจาดช่วยเหลือทั้งผีวิญญาณ และคนที่มีชีวิตอยู่ตรงกับหลักธรรมของเทพเจ้ากวนอู ยังให้เห็นความมีน้ำใจและความร่วมมือกันของคนในสังคมด้วย

2.4 วันขอบคุณเทพเจ้า (鸿恩节, HONG EN JIE)

วันขอบคุณเทพเจ้าเป็นวันเพื่อขอบคุณสำหรับการดูแลของเทพเจ้ากวนอูและเทพเจ้าอื่น ๆ ในตลอดปีที่ผ่านมา เป็นการแสดงความขอบคุณต่อเทพเจ้าที่ท่านช่วยคุ้มครองชีวิตเราให้มีความสุข

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า วันขอบคุณเทพเจ้าของศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) จะจัดขึ้นทุกปีในช่วงเดือนพฤศจิกายน วันขอบคุณเทพเจ้ามีกระบวนการจัดพิธีกรรมคล้ายกับงานอื่นอีก 3 งาน แต่จุดมุ่งหมายของการจัดพิธีกรรมไม่เหมือนกัน

วันขอบคุณเทพเจ้าของศาลเจ้ากวนอู ยกเว้นเป็นการตอบแทนขอบคุณเทพเจ้ากวนอู และเทพเจ้าอื่น ๆ ที่ดูแล ปกป้องชีวิตของเรา ยังสะท้อนให้เห็นคนเราควรมีความกตัญญู และช่วยเหลือคนอื่น สอนให้เรารู้ว่า อย่าลืมคนที่เคยช่วยเหลือเรา ไม่ว่าจะเป็นเทพเจ้า หรือบุคคลธรรมดา คนที่ช่วยเหลือเราอาจไม่ได้คาดหวัง ต้องการตอบแทน แต่เวลาเราได้ความช่วยเหลือจากคนนั้น สามารถจำไว้ในใจว่า ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่นเหมือนกันเพื่อขอบคุณความช่วยเหลือที่เราเคยได้มา

สรุปได้ว่า 4 พิธีกรรมในรอบปีที่ศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) จัดขึ้น มีกระบวนการจัดพิธีกรรม คล้ายกัน และของไหว้ก็เหมือนกัน มีเพียงประเพณีที่กระจาดเท่านั้นที่มีการแจกของให้คนในสังคม แต่ละพิธีกรรม มีความหมายที่แตกต่างกัน ยังมีพิธีกรรมจัดขึ้นตามเวลาของปฏิทินจันทรคติจีน ให้เห็นถึงส่วนหนึ่งของความเป็น วัฒนธรรมจีน และศาลเจ้าจัดพิธีกรรมอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะการจัดของไหว้ ลำดับการไหว้เทพเจ้า หรือ กระบวนการในการจัดงาน สะท้อนให้เห็นถึงศาลเจ้ากวนอูแห่งนี้ยังมีการรักษา การสืบทอดพิธีกรรมเป็นอย่างดี พิธีกรรมเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจ การสร้างสามัคคีของคนในสังคม และผู้ศรัทธายังเข้าร่วมพิธีกรรม ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเทพเจ้ากวนอู หรือศาลเจ้ากวนอู แสดงให้เห็นความเคารพนับถือเทพเจ้ากวนอูเป็นอย่างมาก

3. การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา)

เนื่องจากศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) มีประวัติยาวนานถึง 283 ปี เป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ความเชื่อ และพิธีกรรมในศาลเจ้ากวนอูเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ด้วยการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ สรุป คือ ผู้ศรัทธาเทพเจ้ากวนอูมีการเปลี่ยนแปลง และสมัยก่อนมีความเชื่อขอพร ด้านการเพาะปลูก ด้านความปลอดภัยของประเทศชาติ และประชาชนของเทพเจ้ากวนอูเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงด้านพิธีกรรม สรุป คือ ยกเลิกงานแห่เจ้า เชิญคนทรงในวันเกิดของเทพเจ้ากวนอู และยกเลิกการแสดงงิ้ว เปลี่ยนเป็นฉายหนังมาแทน

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถเห็นได้ว่า เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ ความเชื่อ และพิธีกรรมในศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) มีการเปลี่ยนแปลง และผู้วิจัยสรุปได้มีปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี กล่าวคือ ปัจจัยด้านสังคม คือ การพัฒนา และเจริญก้าวหน้าของสังคม ทำให้ การประกอบอาชีพของประชาชน สภาพแวดล้อมของชุมชน และการใช้ยานพาหนะได้รับเปลี่ยนแปลง ความเชื่อ ประเภทของผู้ที่ศรัทธา และจำนวนคนมากราบไหว้เปลี่ยนแปลงไปด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจ ของสังคมมีการพัฒนา ทำให้คนธรรมดาสามารถซื้อรถยนต์ส่วนตัวได้ และไปเที่ยวสถานที่ไกลได้ พร้อมคนที่ ทำค้าขายมากขึ้น จึงมากราบไหว้เทพเจ้ากวนอู และปัจจัยด้านความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี คือ การมีโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook (เฟสบุ๊ก) รายการโทรทัศน์ Line (ไลน์) YouTube (ยูทูป) ต่าง ๆ ที่เผยแพร่ วัฒนธรรม ความเชื่อความศรัทธาของศาลเจ้าแห่งนี้ ทำให้คนมากขึ้นรู้จักและมาเที่ยวมาไหว้

อภิปรายผล

ผลการวิจัยความเชื่อ และพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผังธนบุรี พบว่า ศาลเจ้า กวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) ปัจจุบันยังคงมีความเชื่ออยู่ เทพเจ้ากวนอูเป็นเทพเจ้าที่มีจริยธรรมในด้าน ความสัตย์ซื่อ ยุติธรรม เป็นต้น ทำให้ผู้ศรัทธาเชื่อว่า เทพเจ้ากวนอูสามารถช่วยเหลือคุ้มครองชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ โชคลาภเงินทอง ครอบครัวยุติธรรม และความสำเร็จ ความเชื่อเหล่านี้ถือเป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่พึ่งทางใจของผู้ที่มีความเชื่อเทพเจ้ากวนอู ทั้งนี้ จากการศึกษาพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอู พบว่า ในปัจจุบันยังมีพิธีกรรมที่ในรอบปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นศาลเจ้ากวนอู (ตลาดสมเด็จพระยา) ยังรักษาพิธีกรรม เป็นอย่างดี จึงสืบทอดถึงปัจจุบันได้ พิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยเหลือสังคมและ สร้างความสามัคคีของคนในสังคม ยังสะท้อนให้เห็นว่า คนไทย คนไทยเชื้อสายจีน และคนในชุมชนนั้น ยังคง

มีความเชื่อที่ยึดมั่นในเรื่องเทพเจ้า ยังพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านในชุมชนบริเวณโดยรอบศาลเจ้าก็ยังคงมีการสืบทอดความเชื่อ และพิธีกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Huang Liyu (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องไต่ฮงกงในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ไตฮงกงสงเคราะห์ผู้คนธรรมดา มาตลอดชีวิต เป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม ทำให้ประชาชนเชื่อว่า ไตฮงกงสามารถช่วยเหลือคุ้มครองชีวิตในด้านต่าง ๆ ช่วยบันดาลให้มีชีวิตที่ดี มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านโชคลาภการศึกษา และสุขภาพ และมีการจัดพิธีกรรมตามประเพณีเทศกาลจีนต่าง ๆ เช่น วันตรุษจีน ทิ้งกระจาด และเทศกาลกินเจ ซึ่งพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของไตฮงกงที่มีต่อสังคมไทยทั้งในบทบาทด้านเศรษฐกิจ การค้าขาย การท่องเที่ยว บทบาทต่อสังคมด้านคุณธรรม จริยธรรม สร้างความสามัคคี และยังมีบทบาทต่อวัฒนธรรมด้านการสืบทอดวัฒนธรรมจีนและผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย และยังสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Su Shengying (2562) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า : กรณีศึกษาตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การสร้างศาลเจ้าของชาวจีนกลุ่มฮกเกี้ยน กลุ่มฮากกา และกลุ่มจีนไหหลำมีจากคติความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ที่เห็นได้จากการตั้งชื่อของศาลเจ้าที่เป็นชื่อของเทพเจ้าองค์พระประธานที่ได้อันเชิญมาจากประเทศจีน และด้วยความเชื่อเรื่องเทพเจ้านั้น จึงทำให้มีการกราบไหว้ขอพรจากเทพเจ้ามาตั้งแต่อดีตและสืบทอดความเชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาศาลเจ้าได้ปรากฏความเชื่อเรื่อง โชคลาภ สุขภาพ ครอบครัว และการแก้ปิ้ง ซึ่งจากความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดประเพณี และพิธีกรรมการบูชาเทพเจ้าขึ้น คือ ประเพณีเทศกาลกินเจ และประเพณีเทศกาลง่วนเซียว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอูในฝั่งธนบุรีเพิ่ม (เช่น ศาลเจ้ากวนอูตลาดพลู ศาลเจ้ากวนอูคลองบางหลวง)
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้ากวนอูในกรุงเทพมหานครกับต่างจังหวัด (เช่น ชลบุรี ภูเก็ต)

บรรณานุกรม

กิตติ โล่เพชรรัตน์. (2558). กวนอู : ชุนศึกผู้กลายเป็นเทพ. กรุงเทพฯ : ก้าวแรก.

กุลศิริ อรุณภาคย์. (2553). ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส, สนพ.

ถ้วน ลี เิง และบุญยั้ง ไธสุขสิริ (2543). ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.

พระวิศิษฐ์ สุมนโน. (2556). การศึกษาคุณค่าความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาปู่ตา ของชาวบ้านหนองแวงโสกพระ และชาวบ้านหนองแวงโคตร ตำบลหนองแวงโสกพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ พศ.ม. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์ รุจิรากุล. (2554). ประเพณีและพิธีกรรม ๔ ภาคของไทย. กรุงเทพฯ : ศรีเอทบุ๊คส์.

พิริยธ สุธเทพคีรี. (2551). กวนอู เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่ง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : แสงดาว.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และ สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์. (2560). ระบบความเชื่อและศาสนาพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2561). ศาลเจ้าเงิน ในกรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : มติชน.

Li Xiaolian (ผู้แปล). (2560). 关羽: 神化的三国志英雄 北京: 北京联合出版社公司 (กวนอู: วีรบุรุษสามก๊กที่ถูกเล่าขานกลายเป็นเทพ). ปักกิ่ง : บริษัท ปักกิ่งยูไนเต็ดเพรส.

Huang Liyu. (2561). ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับไต้ฮงกงในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

Su Shengying. (2562). ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า : กรณีศึกษาตลาดน้อยเขตสัมพันธวงศ์กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง). สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

คุณยู๋ (ผู้ให้สัมภาษณ์), HE ZHONGHUAN (ผู้สัมภาษณ์) วันที่ 29 มิถุนายน 2562

คุณมันทนา (ผู้ให้สัมภาษณ์), HE ZHONGHUAN (ผู้สัมภาษณ์) วันที่ 29 มิถุนายน 2562

คุณ 陈美莲 (CHEN MEI LIAN) (ผู้ให้สัมภาษณ์), HE ZHONGHUAN (ผู้สัมภาษณ์) วันที่ 29 มิถุนายน 2562

คุณพงษ์ศักดิ์ ต้นติประยูร์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), HE ZHONGHUAN (ผู้สัมภาษณ์) เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม 2562

คุณ 王兴 (WANG XING) (ผู้ให้สัมภาษณ์), HE ZHONGHUAN (ผู้สัมภาษณ์) วันที่ 29 มิถุนายน 2562

คุณซา (ผู้ให้สัมภาษณ์), HE ZHONGHUAN (ผู้สัมภาษณ์) เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม 2562

วัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน

The Study of Thai Retro Dressing Culture in the Present Society

Gao Wenjuan^{1*} ดร.พัชรินทร์ บูรณะกร²

Gao Wenjuan^{1*} Dr. Patcharin Buranakorn²

^{1*2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุดไทย มีความรู้ ความเข้าใจกับชุดไทย จำนวน 5 กลุ่ม คือ เจ้าของธุรกิจที่ค้าขายเกี่ยวกับชุดไทยที่ ดีโอล์ด สยาม ช้อปปิ้ง พลาซ่า ย่านพาหุรัด พนักงานที่ใส่ชุดไทยในการทำงาน เจ้าของ/พนักงานในบริษัทจัดงานแต่งงาน และเจ้าบ่าว/เจ้าสาวที่แต่งชุดไทยในงานแต่งงาน ประชาชนที่ใส่ชุดไทยไปเที่ยวเมืองมัลลิกาในปี พ.ศ. 2562 และเจ้าของร้านที่จัดแสดงในตลาดนัดผ้าขึ้นसानใจ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2562 เส้นสาย สี สัน อัจฉริยะผ้าไทย ผลการวิจัย พบว่า คนไทยให้ความสำคัญกับการแต่งชุดไทย โดยมีแนวคิดกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในด้านรูปแบบการแต่งกาย คือ นิยมแต่งชุดไทยจิตรลดา และชุดไทยประยุกต์ ซึ่งทำจากผ้าไหม หรือผ้าฝ้าย สีขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน และแนวคิดในการจัดงาน ส่วนลวดลายจะเลือกตามความชอบส่วนตัว ด้วยความงดงาม และความเรียบร้อยของชุดไทย คนไทยจึงเลือกแต่งกายด้วยชุดไทยในงานพระราชพิธี โอกาสสำคัญต่าง ๆ และในการทำงาน แม้กระทั่งในชีวิตประจำวัน ดังนี้ ความทันสมัย ลักษณะของเนื้อผ้าที่พัฒนาขึ้น และความสะดวกสบายต่อการสวมใส่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผู้สวมใส่ในการเลือกชุดไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ : แนวคิด, การแต่งกายแบบไทยย้อนยุค, สังคมปัจจุบัน

Abstract

This research aimed to analyze ideas of Thai retro dressing culture in the present society. Five purposively selected sample group involving Thai retro dressing were studied namely a business owner of Thai retro dressing shop at the Old Siam Shopping Plaza, Pahurad area including company employees who also wore Thai retro dress on duties, an owner and employees of a wedding organizer offering Thai retro dress for the groom and the bride, the groom and the bride who wore Thai retro dress at a wedding ceremony, participants who dressed Thai retro dress for a trip to Muang Mallika in 2019 and a business owner who demonstrated products in the fifth San-Jai Thai Cloth Market Fair in 2019. Based on dressing style, the results showed that the most

popular Thai retro dress were Chitralada and modern Thai dress. Besides, colors of these particular dress were up to the themes of the events. Pattern styles were chosen according to personal preference. Moreover, people chose to wear Thai retro dress for special occasions and work places because of being charming and elegant. At present, Thai cloth is developed to be more wearable and convenient. This is the main factor encouraging modern Thai to wear Thai retro dresses that Thai people are proud of Thai retro costume and its importance.

Keywords : Ideas, Thai retro dressing, the present society.

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราตั้งแต่เกิดจนตาย การแต่งกายเป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งในสังคม เครื่องแต่งกายเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ชั้นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องการ นอกเหนือจากอาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย มนุษย์ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์เพื่อเป็นการป้องกันร่างกายให้พ้นจากความร้อนหนาวของอากาศ เพื่อให้ร่างกายปลอดภัยจากสภาพแวดล้อม เพื่อแสดงความเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกัน เป็นต้น การแต่งกายจึงมีความจำเป็น และเป็นเรื่องที่สำคัญต่อชีวิตของคนเรา การแต่งกายเป็นเครื่องแสดง หรือบ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้ใช้เครื่องนุ่งห่มเป็นผู้มีวัฒนธรรม เป็นผู้ประสงค์จะยกระดับสภาพให้พ้นจากความเป็นคนป่าโดยแท้ เป็นผู้มีวัฒนธรรมและศิลปะ (จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, 2543, หน้า 61)

การแต่งกายของคนไทยได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ นับตั้งแต่ยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน แต่ละยุคสมัยมีรูปแบบการแต่งกายที่เป็นของตนเอง จากนุ่งกับห่ม นิยมมาเป็นสวมและใส่ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานภาพฐานะของบุคคล

ด้วยพระอัจฉริยภาพทางปัญญาและพระมหากรุณาธิคุณแห่งสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงมีพระราชดำริให้มีเครื่องแต่งกายประจำชาติของสตรีในปี พ.ศ. 2503 ทั้งนี้ ได้ทรงศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเครื่องแต่งกายและพระที่นั่งต่าง ๆ มาใช้เป็นชื่อชุดไทยพระราชานิยม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับแบบและโอกาสที่ใช้ต่าง ๆ กัน ได้แก่ ชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา ชุดไทยอมรินทร์ ชุดไทยบรมพิมาน ชุดไทยจักรี ชุดไทยจักรพรรดิ ชุดไทยดุสิต และชุดไทยศิวาลัย (เดือนฉาย คอมันตร์, 2547, หน้า 142) นอกจากจะทรงออกแบบของสตรีแล้ว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานแบบฉลองพระองค์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมาเป็นต้นแบบเครื่องแต่งกายประจำชาติสำหรับบุรุษ ซึ่งเรียกว่า เสื้อพระราชทาน (คณะอนุกรรมการแต่งกายไทย, 2543, หน้า 387)

หลังจากที่ทรงออกแบบแล้ว การแต่งกายด้วยชุดไทยยังได้พัฒนาเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่รู้จักกันทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในสมัยรัชกาลที่ 9 สมเด็จพระนางเจ้า ฯ ทรงฉลองพระองค์ชุดไทยอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร งานพระราชพิธี และการต้อนรับพระราชอาคันตุกะจากนานาประเทศ จึงทำให้การแต่งกายชุดไทยพระราชานิยมนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2541, หน้า 19)

ด้วยอิทธิพลของยุคโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมตะวันตกทำให้การแต่งกายของคนไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปโดยแต่งตามแบบสากลในชีวิตประจำวัน เราสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป คนไทยจะแต่งกายด้วยเสื้อสูท เนคไท เสื้อเชิ้ต รองเท้าหุ้มส้น กระโปรงในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลต่อการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคเริ่มเลือนหายไปอย่างมาก คนไทยจะแต่งกายแบบไทยย้อนยุคเฉพาะในพิธีสำคัญ หรือประเพณีเท่านั้น

เนื่องจากการเผยแพร่ความงดงามของความเป็นไทยในรูปแบบต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยราชการในพระองค์จัดงานฤดูหนาวขึ้นภายใต้ชื่อ “อุ่นไอรัก คลายความหนาว” ในงานนี้เชิญชวนประชาชนที่ไปร่วมงานแต่งกายย้อนยุคแบบสมัยรัชกาลที่ 5 หรือสวมใส่ผ้าไทย หรือชุดสุภาพตามสมัยนิยม (MRCHAI, 2561 : ออนไลน์) งานนี้ช่วยเผยแพร่ความรู้ ความงดงามของความเป็นไทย ช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคอย่างสำเร็จและมีการจัดครั้งที่ 2 และครั้งต่อไป

ความนิยมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้ง เป็นเพราะละครโทรทัศน์เรื่องบุพเพสันนิวาส ซึ่งเป็นละครโทรทัศน์แนวย้อนยุค ได้ออกอากาศระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561 ถึงวันที่ 11 เมษายน 2561 และได้รับความนิยมมากในประเทศไทย ได้รับคะแนนนิยมถึง 18.6 ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นคะแนนนิยมของละครที่สูงสุดในยุคที่วีดิทัศน์อีกด้วย (เดลินิวส์, 2561 : ออนไลน์) ละครโทรทัศน์เรื่องนี้ทำให้ชาวไทยกลับมาให้ความสนใจกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคมากขึ้น ซึ่งสามารถพบเห็นตามการเผยแพร่ของข่าวสารต่าง ๆ เช่น “โหนกระแสบุพเพฯ แรงจนโลกลิ้ม ‘ศรีอโยธยา’ ‘บ๊ิกตู’ ได้ที่ย้อนยุคแต่งชุดไทย” (สุดสัปดาห์, 2561 : ออนไลน์) “นักท่องเที่ยวแห่สวมชุดไทย! ตามรอยละคร ‘บุพเพสันนิวาส’” (ธเนตร, 2561 : ออนไลน์) เป็นต้น

นอกจากกระแสของละครแล้ว ยังมีนิทรรศการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อสืบสานงานหัตถศิลป์ด้านผ้าทอไทย เช่น “ตลาดนัดผ้าขึ้นसानใจ ครั้งที่ 5” ที่จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 1 ถึง 4 สิงหาคม พ.ศ. 2562 เวลา 10.00 น. ถึง 22.00 น. ที่ เดอะสตาร์พาร์ค ถนนรัชดาภิเษก นางสาวณญาดา อมตวนิชย์ ประธานชมรมฯ เปิดเผยถึงการจัดงาน “ตลาดนัดผ้าขึ้นसानใจ ครั้งที่ 5” ว่า ในปีนี้ใช้แนวคิดในการจัดงาน “เส้นสายสีสัน อัจฉริยะผ้าไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสาน และสนับสนุนงานหัตถศิลป์ของไทยตามพระราชปณิธาน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงในฐานะที่พระองค์ได้ทรงฟื้นฟูให้ผ้าไทยเป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ (ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2562 : ออนไลน์)

ชุดไทยเป็นชุดประจำชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่เหมือนกับชาติอื่น ๆ ด้วยการออกแบบ และการตัดเย็บที่ประณีต ประกอบกับการสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าที่เกิดจากงานฝีมือของช่างไทยที่มีความโดดเด่น จึงเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายอันล้ำค่าประการหนึ่งสมควรสืบทอด และอนุรักษ์ต่อไปอย่างยาวนาน จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษาวิจัย เรื่องวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้รู้และเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดที่มีต่อการแต่งกายแบบไทยย้อนยุค ดังนี้ ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลทางอารมณ์ความรู้สึก หรือทางความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ต้องมีหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไป โดยอาศัยความรู้ อารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมขณะนั้นเป็นพื้นฐานแสดงออก ซึ่งอาจจะถูกต้อง หรือไม่ก็ได้ อาจได้รับการยอมรับ หรือปฏิเสธก็ได้ นอกจากนี้ ความคิดเห็นยังอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และแสดงออกได้ทั้งในทางบวก หรือทางลบก็ได้ ผ่านทางคำพูด การเขียน หรือเครื่องหมายสัญลักษณ์

ขอบเขตงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มประชากร 5 กลุ่มที่กำหนดจำนวนตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีจำนวน 3 คนขึ้นไปในแต่ละกลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. ร้านขายชุดไทยที่ ดี โอลด์ สยาม ซ้อปปี้ง พลาซ่า ย่านพาหุรัด เขตกรุงเทพมหานคร
 - เจ้าของร้านชุดไทยสำเร็จรูป จำนวน 3 คน
 - เจ้าของร้านผ้าไทย จำนวน 2 คน
2. หน่วยงานที่มีพนักงานใส่ชุดไทยในการทำงาน
 - อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน
 - ครูในโรงเรียน จำนวน 2 คน
 - นักวิชาการ จำนวน 2 คน
3. บริษัทจัดงานแต่งงานและเจ้าบ่าว/เจ้าสาวที่แต่งชุดไทยในงานแต่งงาน
 - เจ้าของบริษัทหรือพนักงานในบริษัท 2 แห่ง แห่งละ 1 คน รวม 2 คน
 - เจ้าบ่าวเจ้าสาว 2 คู่ รวม 4 คน
4. ประชาชนที่ใส่ชุดไทยไปเที่ยวเมืองมัลลิกาในปี พ.ศ. 2562 ที่จังหวัดกาญจนบุรี
 - ประชาชนที่ใส่ชุดไทยไปเที่ยวเมืองมัลลิกา จำนวน 20 คน

5. เจ้าของร้านที่จัดแสดงในตลาดนัดผ้าขึ้นसानใจ ครั้งที่ 5 เส้นสายสีสัน อัจฉรรยผ้าไทย ปี พ.ศ. 2562 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 ถึง 4 สิงหาคม พ.ศ. 2562 เวลา 10.00 น. ถึง 22.00 น. ที่ เดอะสตรีท ถนนรัชดาภิเษก

-เจ้าของร้าน จำนวน 5 คน

รวมทั้งสิ้น 42 คน

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการแต่งกาย
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคของคนไทย
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์ จำนวน 12 ข้อ โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างคนไทย
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยและอภิปราย

ในการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สวมใส่ชุดไทยในปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกแต่งชุดไทย และความคิดเห็นที่มีต่อวัฒนธรรมการแต่งกายชุดไทยในสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุดไทยในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน คนไทยมักจะสวมใส่ชุดไทย หรือผ้าไทยในพิธีสำคัญ หรือโอกาสต่าง ๆ เช่น งานพระราชพิธี เทศกาลไทย งานแต่งงาน รวมถึงงานมงคลต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรต่าง ๆ เช่น อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ครูในโรงเรียน และข้าราชการ เป็นต้น ได้พยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุค เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย จึงสวมใส่ชุดไทยในการทำงานโดยอิสระ อย่างไรก็ตาม การสวมใส่ชุดไทย ไม่ว่าจะเป็นการสวมใส่ในรูปแบบ หรือโอกาสใด ๆ ผู้สวมใส่แต่ละท่านอาจมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านรูปแบบ

ชุดไทยที่นิยมสวมใส่ในปัจจุบัน มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งรูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุดยังคงเป็นชุดไทยพระราชนิยม 8 รูปแบบ ดังที่ คุณน้อย (28 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าของวิรัชไหมไทย กล่าวว่

ชุดไทยที่ขายดีที่สุด เป็นชุดไทยจิตรลดา เพราะเหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ เช่น งานเข้าเฝ้า งานถวายพระพร งานกฐินพระราชทาน แม้กระทั่งในงานแต่งงานก็ใส่ได้ หรือแต่ละสมาคม หน่วยงานที่จัดงานของแต่ละปีทำให้ใส่ชุดไทย หรือผ้าไทย ก็สามารถใส่ชุดไทยจิตรลดาได้ เพราะชุดไทยจิตรลดาเหมาะสมกับทุก ๆ โอกาส จึงขายง่ายกว่าชุดอื่น ส่วนชุดไทยของผู้ชายที่นิยมกันจะเป็นโจงกระเบนและเสื้อราชปะแตน

จากข้อความข้างต้น โดยสรุปได้ว่า ชุดไทยจิตรลดาซึ่งเป็นหนึ่งในชุดไทยพระราชนิยมของสมัยรัชกาลที่ 9 ด้วยรูปแบบมีความเรียบร้อย และสวมใส่ง่าย เหมาะสมกับงานทั้งพระราชพิธีและงานสำคัญต่าง ๆ จึงทำให้ชุดไทยจิตรลดาเป็นชุดไทยที่ได้รับความนิยมมากที่สุดสำหรับสตรีในปัจจุบัน สำหรับสุภาพบุรุษ รูปแบบชุดไทยที่นิยมมากที่สุดเป็นโจงกระเบนและเสื้อราชปะแตน ซึ่งเป็นชุด 2 ท่อนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

ถึงแม้ว่า คนไทยในสังคมปัจจุบันยังมีการสวมใส่ชุดไทยต้นตำรับของแต่ละรัชสมัย แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ดังที่ คุณมะนาว (28 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าของร้านเจ้านาง ล้านนา กล่าวว่

ลูกค้าที่มาซื้อชุดไทยส่วนใหญ่จะเลือกชุดไทยประยุกต์ ซึ่งไม่ใช่ชุดไทยตามแบบดั้งเดิมร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ชุดไทยประยุกต์ในร้านยังคงรูปแบบชุดไทยเดิมอยู่ แต่มีการปรับเปลี่ยนนิดหน่อย เช่น ตัดผ้าถุงให้สั้นกว่าเดิม เปลี่ยนแขนยาวเป็นแขนสั้น เป็นต้น

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคนิยมสวมใส่ชุดไทยประยุกต์มากกว่าชุดไทยต้นตำรับ ซึ่งเป็นชุดไทยดั้งเดิมที่มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมปัจจุบันมากขึ้น ชุดไทยประยุกต์มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความยาวของผ้าถุง การเปลี่ยนรูปแบบของเสื้อ เป็นต้น

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า สำหรับสตรีไทย รูปแบบชุดไทยที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเป็นชุดไทยจิตรลดา ซึ่งเป็นหนึ่งในชุดไทยพระราชนิยม 8 รูปแบบจากสมัยรัชกาลที่ 9 ชุดไทยจิตรลดามีรูปแบบที่เรียบร้อย และสามารถใส่ได้ในงานทุกงาน สำหรับสุภาพบุรุษรูปแบบชุดไทยที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เป็นชุดไทยประยุกต์ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิม แต่ก็ยังคงรูปแบบเดิมอยู่ แค่ออกแบบให้ทันสมัย และเหมาะสมกับการสวมใส่ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

1.2 ด้านผ้าและสี

ชุดไทยที่จำหน่ายในดิโอลด์ สยาม ซุปเปอร์มาร์เก็ต พลาซ่า ส่วนมากทำจากผ้าไหม หรือผ้าฝ้าย ส่วนเรื่องสีจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้ คุณชนภาพร (28 กันยายน 2561 : สัมภาษณ์) เจ้าของร้านตรัยรัตน์ เสื้อลูกไม้ กล่าวว่า

ชุดไทยที่ทำจากผ้าไหม และผ้าฝ้ายเป็นชุดที่ลูกค้าชื่นชอบที่สุด ลูกค้าที่ซื้อชุดไทยที่ทำจากผ้าไหมส่วนมากเป็นผู้ที่มีฐานะการงานที่ดี หรือจะซื้อเพื่อใส่ในโอกาสสำคัญ ส่วนลูกค้าที่ซื้อชุดไทยที่ทำจากผ้าฝ้าย มักจะใส่ในการทำงาน หรือใส่ในชีวิตประจำวัน ส่วนสีของชุดจะขึ้นอยู่กับสีของริมนงาน หรือสีประจำของแต่ละพระองค์ท่าน

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผ้าที่ได้รับความนิยมจากผู้สวมใส่ชุดไทยเป็นผ้าไหม และผ้าฝ้าย ผ้าไหมเหมาะสมกับงานสำคัญ ราคาจะสูงกว่าผ้าฝ้าย ส่วนผ้าฝ้ายจะเหมาะสมกับใส่ในการทำงาน และชีวิตประจำวัน สำหรับสีของชุดไทย ผู้ซื้อมักจะเลือกตามสีของแนวคิดในการจัดงาน และสีประจำของแต่ละพระองค์ท่าน อาทิ สีประจำพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นสีเหลือง สีประจำพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เป็นสีฟ้า

เนื้อผ้าของชุดไทยเป็นปัจจัยสำคัญต่อลูกค้าในการเลือกชุดไทย เพราะผ้าแต่ละชนิดมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังที่ คุณกัญญา (28 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าของร้านเส้นไหมดิโอลด์ กล่าวว่า

ผ้าในร้านส่วนมากเป็นผ้าไหม และผ้าฝ้าย ผ้าไหมมีลักษณะอ่อนนุ่ม เป็นมัน เหนียว ยืดหยุ่นตัวดี และดูเรียบหรู แต่มีข้อจำกัด คือ เส้นใยไหมเสื่อมคุณภาพง่าย ต้องดูแลรักษาดี ๆ ส่วนผ้าฝ้ายย้อมสีและพิมพ์ลวดลายง่าย สวมใส่สบาย ระบายความร้อนได้ดี แต่ไม่ค่อยยืดหยุ่นตัว ยับง่าย ความแข็งแรง หรือความเหนียวต่ำ ไม่ทนเช็ดรา และแสงแดด

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผ้าไหม และผ้าฝ้าย 2 ชนิดนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ผ้าไหมมีลักษณะอ่อนนุ่ม เป็นมัน เหนียว ยืดหยุ่นตัวดี และดูเรียบหรู ส่วนผ้าฝ้ายย้อมสี และพิมพ์ลวดลายง่าย สวมใส่สบาย ระบายความร้อนได้ดี แต่ผ้าไหมดูแลรักษายาก และเก็บไว้ได้ไม่นาน ผ้าฝ้ายมีการยืดหยุ่นตัวน้อยกว่าผ้าไหม และยับง่าย ไม่ค่อยแข็งแรง ขึ้นราง่าย และไม่ทนแสงแดด

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า ผ้าไหม และผ้าฝ้ายจะเป็นผ้าที่ได้รับความนิยมจากผู้สวมใส่ ชุดไทย ผ้า 2 ชนิดนี้มีลักษณะเฉพาะตัว ผ้าไหมอ่อนนุ่ม เป็นมัน เหนียว ยืดหยุ่นตัวดี และดูเรียบหรู แต่ราคาสูง และดูแลรักษา ยาก ส่วนผ้าฝ้ายย้อมสี และพิมพ์ลวดลายง่าย สวมใส่สบาย ระบายความร้อนได้ดี แต่ไม่ค่อยมีการยืดหยุ่นตัว ยับง่าย และไม่ค่อยแข็งแรง ไม่ทนเชียวรา และแสงแดดสำหรับสีของชุดไทย ส่วนมากขึ้นอยู่กับโอกาสในการใส่ และ สีประจำของแต่ละพระองค์ท่าน สีเหลืองและสีฟ้าสำหรับรัชกาลที่ 9

1.3 ด้านลวดลาย

ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไทย เป็นการสื่อความหมายให้ทราบถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนาของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน แต่ผู้สวมใส่ชุดไทยในปัจจุบันเลือกลวดลายผ้าไทยตาม ความชอบส่วนตัวมากกว่าการสื่อความหมายของลวดลายพื้นผ้า ดังที่ คุณเจริญทิพย์ (28 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าของร้านผ้าไทย กล้วยไม้ไทย กล่าวว่

ลวดลายของผ้าไทย ไม่ว่าจะลายลูกไม้ หรือลายพิมพ์ หรือเป็นลายไทยต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนไทยในการทอผ้า แต่ลูกค้าปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักประเภท ของลวดลาย สิ่งที่ถูกค้าสนใจในปัจจุบัน คือ ผ้าผืนชิ้นนี้ใส่แล้วเหมาะสมกับรูปร่าง ของตนเองหรือเปล่า และใส่แล้วดูดี หรือไม่ ซึ่งใช้ความชอบส่วนตัวในการเลือกลวดลาย

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ลวดลายของผ้าไทยมีความหมาย และมีความสำคัญ แต่ผู้สวมใส่ชุดไทย ไม่ค่อยรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของลวดลายไทย มักจะเลือกลวดลายตามความชอบส่วนตัว คนที่รู้จักเรื่องลวดลาย มากที่สุดคงเป็นผู้ผลิต และผู้จำหน่าย

1.4 ด้านโอกาสในการสวมใส่

ชุดไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนชาติอื่น ซึ่งเป็นชุดประจำชาติของเมืองไทย เนื่องจากสังคมได้ พัฒนาการอย่างรวดเร็ว และวัฒนธรรมการแต่งกายแบบตะวันตกก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการแต่งกายของคนไทย กล่าวคือ คนไทยปัจจุบันมีความอิสระในการแต่งกาย มีทั้งแต่งชุดไทยในชีวิตประจำวัน และแต่งชุดไทยเฉพาะ ในวันสำคัญ ดังที่ กนกพร แสนสุขสม (23 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าสาวที่แต่งชุดไทยในงานแต่งงาน กล่าว ว่า

ปกติไม่ค่อยใส่ชุดไทย แต่เลือกใส่ชุดไทยจักรีในงานแต่งงาน เพราะงานแต่งงาน เป็นพิธีสำคัญ การใส่ชุดไทยเหมาะสมกับงานนี้มากที่สุด เพราะชุดไทยสวยงามมาก ใส่แล้วมีความมั่นใจ และได้แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า คนไทยปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับชุดไทย ด้วยชุดไทยมีลักษณะสง่างาม และเรียบร้อย เหมาะสมกับงานสำคัญ และเป็นชุดที่สวมใส่แล้วสามารถแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยอีกด้วย

สำหรับผู้ที่ใส่ชุดไทยในการทำงานโดยไม่ได้ถูกกำหนด ชุดไทยมักจะมีความหมายพิเศษ ดังที่ ผกาศรี เย็นบุตร (10 ตุลาคม 2562 : สัมภาษณ์) รองศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กล่าวว่า

ชุดไทยมีความสวยงาม ใส่แล้วเหมาะสมกับการทำงาน นอกจากในวันทำงานแล้วยังมีการใส่ชุดไทยในแต่ละเทศกาล การใส่ชุดไทยในวันทำงาน และเทศกาลต่าง ๆ นอกจากดูสวยงามแล้ว ยังมีความเรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ

จากข้อความข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชุดไทยมีความงาม และความเรียบร้อย เหมาะสมกับการทำงาน และโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะในการทำงาน หรือชีวิตประจำวัน

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า ชุดไทยมีความสวยงาม และมีความเรียบร้อย สามารถใส่ได้ในหลาย ๆ โอกาส เช่น วันทำงาน เทศกาลของไทย งานแต่งงาน เป็นต้น จึงทำให้คนไทยเลือกสวมใส่ในเวลาทำงาน และในชีวิตประจำวัน

2. ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกแต่งชุดไทย

ในสังคมปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า คนไทยไม่ค่อยนิยมแต่งกายด้วยผ้าไทย หรือรูปแบบชุดไทยดั้งเดิมที่มีความสวยงามเรียบร้อยในชีวิตประจำวัน นอกเหนือจากในงานพระราชพิธี งานมงคลต่าง ๆ เนื่องจากชุดไทยดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สวมใส่ที่นิยมแต่งกายตามกระแสแฟชั่นจากชาติยุโรป และชาติตะวันตก อีกทั้งการสวมใส่ชุดไทยยังมีความยุ่งยาก จึงส่งผลให้การสวมใส่ชุดไทยตามแบบอดีตเริ่มเลือนหายไป ดังนั้นการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกแต่งชุดไทยจึงมีความสำคัญ สามารถให้เรา รู้ และเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน

2.1 ความทันสมัย

รูปแบบชุดไทยที่มีความทันสมัยถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกชุดไทยของแต่ละคน ดังที่ คุณมะนาว (28 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าของร้านชุดไทยเจ้านาง ล้านนา กล่าวว่า

รูปแบบชุดไทยมีความสำคัญต่อลูกค้าในเวลาเลือกชุด เพราะเป็นสิ่งที่ลูกค้าเห็น และถ้ารูปแบบชุดไทยมีความทันสมัย นอกจากจะสามารถใส่ในงานต่าง ๆ แล้ว อาจจะทำให้ลูกค้าอยากใส่ในชีวิตประจำวันด้วย ทางร้านจึงได้ออกแบบชุดไทยประยุกต์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าแต่ละวัย ซึ่งได้รับผลลัพธ์จากลูกค้าเป็นอย่างดี

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชุดไทยประยุกต์ที่มีความทันสมัยมากขึ้น ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้สวมใส่ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีอายุแตกต่างกัน อีกทั้งยังขยายโอกาสในการสวมใส่ให้มากยิ่งขึ้น จากเดิมที่จะสวมใส่ชุดไทยเฉพาะในงานพระราชพิธี และงานมงคลต่าง ๆ ทำให้ลูกค้าสามารถสวมใส่ในชุดไทยได้ในชีวิตประจำวันอีกด้วยความทันสมัยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลที่ดีต่อการสวมใส่ชุดไทย

2.2 ลักษณะของเนื้อผ้าที่พัฒนาขึ้น

นอกจากรูปแบบของชุดไทยแล้ว ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสวมใส่ชุดไทยอีกประการหนึ่ง คือ เนื้อผ้า ดังที่ คุณอรียพล กลองชัย (4 สิงหาคม 2562 : สัมภาษณ์) เจ้าของร้านผ้าไทย Star freedom silk กล่าวว่า

เมืองไทยเป็นเมืองที่อากาศร้อนมาก ชุดไทยเดิมใส่แล้วร้อน ถ้าใช้ผ้าใหม่ในการทำชุดไทย ก็จะสามารถแก้ปัญหานี้ได้ แต่ผ้าใหม่แท้เป็นผ้าที่มีราคาแพง จึงทำให้ชุดไทยไม่ค่อยได้รับความนิยม ทางร้านจึงแก้ปัญหานี้ด้วยการใช้ผ้าที่มีความยืดหยุ่น อีกทั้งคงรูปได้ดี ซักง่าย แห้งเร็ว ไม่ต้องรีด เนื้อผ้ามีลักษณะมันวาว นุ่ม สีน ใสสบาย ระบายความร้อนได้ดี ก็คือ ผ้าซาติน และใช้ผ้าไหมอิตาลี ซึ่งรูปลักษณะแทบจะไม่ต่างจากผ้าไหมแท้เลย แต่อยู่ได้นาน และดูแลรักษาง่าย ที่สำคัญ คือ ราคาถูกกว่าผ้าไหม

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญอีกหนึ่งประการในการเลือกสวมใส่ชุดไทย คือ เนื้อผ้า คนในสังคมปัจจุบันเน้นความสะดวกสบาย เนื้อผ้าชุดไทยดั้งเดิมใส่แล้วร้อน และชุดไทยที่ทำจากผ้าไหมมีราคาสูง จึงเป็นปัญหาต่อการเลือกใส่ชุดไทย แต่ชุดไทยประยุกต์สามารถแก้ปัญหานี้โดยใช้เนื้อผ้าซาตินและผ้าไหมอิตาลีในการทำชุดไทย ซึ่งผ้าเหล่านี้ใสสบาย มีความยืดหยุ่น คงรูปได้ดี ซักง่าย แห้งเร็ว ไม่ต้องรีด มีลักษณะมันวาว นุ่ม สีน คล้ายคลึงกันกับผ้าไหม แต่มีราคาที่ต่ำกว่า ซึ่งเป็นชุดไทยที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค

2.3 ความสะดวกสบายต่อการสวมใส่

ชุดไทยดั้งเดิมมีความเรียบร้อย สวมใส่แล้วอาจทำให้ไม่สะดวกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงทำให้ผู้สวมใส่รู้สึกว่าการใส่ชุดไทยแล้วไม่สบายตัว แต่ชุดไทยในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนไปให้สวมใส่สะดวกสบายขึ้น ดังที่ มินทร์ฐิตา วงศ์สุวรรณ (23 สิงหาคม 2562 : สัมภาษณ์) ผู้บริหาร เลิฟคอนแชร์โต กล่าวว่า

ชุดบ่าวสาวที่ออกมาเป็นรูปแบบอย่างสวยงาม จริง ๆ แล้วเบื้องหลังมีทีมงานคอยช่วยดูแลอยู่ ถ้าให้ใส่ชุดไทยในงานแต่งงานไปใส่ในชีวิตประจำวันคงเป็นไปได้ยาก เราจึงได้ออกแบบชุดไทยที่มีความเรียบง่ายในการสวมใส่ เช่น โจงกระเบนคู่กับสไบ หรือตัดเย็บผ้าถุงให้เป็นสำเร็จรูป ทำให้การใส่ชุดไทยง่ายขึ้น และประหยัดเวลาในการใส่

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชุดไทยดั้งเดิมไม่ค่อยสะดวกที่จะใส่ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังใช้เวลาในการสวมใສ่มากกว่าเสื้อผ้าทั่วไป จึงทำให้คนไทยปัจจุบันไม่ค่อยนิยมใສ่ชุดไทย ดังนั้น การพัฒนารูปแบบชุดไทย จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ ร้านค้าต่าง ๆ ที่ทำชุดไทยได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของชุดไทย จากคงรูปแบบเดิมเปลี่ยนเป็นผลิตชุดไทยประยุกต์ ทำให้ชุดไทยเป็นชุดที่มีความเรียบง่าย สวมใສ่ได้อย่างสะดวกสบาย อีกทั้งยังช่วยประหยัดเวลาในการสวมใສ่ด้วย

จากข้อความข้างต้น โดยสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกแต่งชุดไทยมีหลายประการ รวมถึงความทันสมัย การปรับเนื้อผ้าใສ่สบาย และการสวมใສ่ที่ง่ายขึ้น เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีส่วนช่วยให้ชาวไทยเลือกสวมใສ่ชุดไทยใສ่มากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน และส่งเสริมให้ชาวไทยมีการสวมใສ่ชุดไทยใສ่มากยิ่งขึ้น

3. ความคิดเห็นที่มีต่อวัฒนธรรมการแต่งกายชุดไทยในสังคมไทย

ชุดไทยเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่ประณีต และสวยงามของประเทศไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ควรให้ความสำคัญและอนุรักษ์สืบสานต่อไปสู่คนรุ่นหลัง แต่ในปัจจุบัน การแต่งกายของคนไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก และข่าวสารต่าง ๆ จากอินเทอร์เน็ต ทำให้คนไทยมีการเลียนแบบการแต่งกายตามสื่อดังกล่าว และเกิดความคิดว่าชุดไทยดั้งเดิมนั้นไม่ทันสมัย จึงไม่สนใจที่จะใສ่ชุดไทย หรือประยุกต์ใສ่ชุดไทย ทำให้ชุดไทยไม่เป็นที่กระแสหลักในสังคมปัจจุบัน แต่ก็มีกลุ่มคนที่พยายามที่จะสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคอยู่ไม่น้อย ซึ่งเป็นผู้ที่รักและรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายไทย

3.1 การให้ความสำคัญของการแต่งชุดไทยในสังคมไทยปัจจุบัน

ในสังคมปัจจุบันมีหลาย ๆ องค์กรที่ร่วมกันส่งเสริม และสนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมการแต่งกายชุดไทย เช่น พิพิธภัณฑใສ่ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นหนึ่งในพระราชดำริที่ทรงจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผ้าทั้งในราชสำนักและท้องถิ่น ตลอดจนประวัติศาสตร์เครื่องแต่งกายของไทย (พิพิธภัณฑใສ่ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ : ออนไลน์)

ในพิพิธภัณฑใສ่ผ้าดังกล่าว ได้จัดนิทรรศการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุดไทยเพื่อใສ่ความรู้ เช่น ไทยพระราชานิยม ผ้าไทยในวิถีชีวิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในตลาดยุคใหม่ เป็นต้น เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด แรงบันดาลใจ และวิธีการ นำผ้าไทยมาใช้ประยุกต์ใສ่ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมสวยงาม และทันสมัย เปลี่ยนมุมมองการใช้ผ้าไทยว่า ไม่ใช่เรื่องของคนรุ่นเก่า เขย และล้ำสมัยอีกต่อไป

นอกจากนี้แล้ว คณะอนุกรรมการด้านศิลปะ และวัฒนธรรมมีการพิจารณาณรงค์การแต่งกายผ้าไทย และส่งเสริมชุดไทยเป็นอัตลักษณ์ประจำชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟู สนับสนุน ส่งเสริม และสืบสานเอกลักษณ์ประจำชาติไทย และส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักในคุณค่า และรักวัฒนธรรมไทย ตลอดจนมีส่วนร่วมอนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าไทยใສ่คงอยู่สืบไป (คณะอนุกรรมการด้านศิลปะ และวัฒนธรรม, 2560 : ก)

นอกจากองค์กรที่เป็นภาครัฐแล้ว ประชาชนก็ให้ความสำคัญกับการแต่งกายชุดไทยเช่นกัน ดังที่ คุณชมพูนุช ประชาณูสิทธิ์ (20 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) ครูประจำของโรงเรียนปทุมคงคา กล่าวว่า

โรงเรียนบางแห่งมีนโยบายให้ทั้งครูและนักเรียนใส่ชุดไทยในการเรียน เพื่อแสดงความเป็นไทย และเพื่อรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายชุดไทย โรงเรียนของเราไม่ได้บังคับให้ใส่ชุดไทย แต่ก็มีครูบางคนใส่ชุดไทยในการทำงานเป็นประจำ โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ ถ้าโรงเรียนทั่วประเทศไทยกำหนดให้นักเรียน และครูใส่ชุดไทยในการเรียน ถือได้ว่ามีส่วนช่วยรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยอย่างแน่นอน

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนบางแห่งมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายโดยสนับสนุนให้ครูและนักเรียนแต่งชุดไทยในการเรียน ซึ่งช่วยในการรักษาวัฒนธรรมการแต่งกาย และเป็นการสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ที่สวยงามมิให้เลือนหายไป

จากข้อความข้างต้น โดยสรุปได้ว่า องค์กรต่าง ๆ มีการสนับสนุนในการ สืบสาน อนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมการแต่งกาย อันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย โดยจัดนิทรรศการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุดไทย และสร้างโอกาสให้ชาวไทยแต่งกายชุดไทยในชีวิตประจำวันให้มากยิ่งขึ้น

3.2 ความภาคภูมิใจของคนไทยที่มีต่อชุดประจำชาติ

ชุดไทย ไม่ว่าจะแบบไหนก็สวยประณีต อ่อนช้อย และถือเป็นเครื่องแต่งกายที่มีความงามในระดับโลก เราสามารถพบเห็นเครื่องแต่งกายชุดไทยในพระราชพิธีต่าง ๆ พิธีมงคลและวันสำคัญ อีกทั้งยังกระจายไปถึงเวทีสากล ซึ่ง ภรณ์ทิพย์ นาคหิรัญกนก นางสาวไทยปี 1988 คว้ามงกุฏนางงามจักรวาลคนที่ 2 ของไทยมาครองได้สำเร็จ พร้อมกับรางวัลชุดประจำชาติยอดเยี่ยม ซึ่งนับว่าเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยอย่างยิ่ง

ชุดไทยเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายอันล้ำค่าของคนไทย แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ดังที่ เบญจภักค์ เจริญมหาวิทยาลัย (14 ตุลาคม 2562 : สัมภาษณ์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กล่าวว่า

เราเป็นคนไทย วัฒนธรรมไทยของเราได้เผยแพร่ ก็จะเป็นภาคภูมิใจว่า บ้านของตนเองก็มีผ้าสวย ๆ ที่เป็นลายไทย เป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทย ประทับใจในความเป็นไทยของเรา มีชุดไทยหลากหลายรูปแบบ ลูกใหม่ โจงกระเบน เพื่อนคนไทยที่ไปทำธุรกิจที่ต่างประเทศ ก็ยังพยายามที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ยังอยากจะใช้ชุดไทยเพื่อบอกชาติของตนเองว่า เป็นคนไทย แต่ละประเทศก็จะมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน แต่คนไทย ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศ หรือต่างประเทศ ก็ยังแสดงความภูมิใจในความเป็นไทย และวัฒนธรรมไทย โดยผ่านการใส่ชุดไทยได้

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ผู้สวมใส่ชุดไทยมีภาคภูมิใจในความงดงามของชุดไทย ชุดไทยมีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถสะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งคนไทยที่อยู่ในต่างประเทศก็อยากจะแต่งชุดไทยเพื่อสืบสาน อนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรมการแต่งกายของประเทศของตนเอง

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว พบว่า ชุดไทยรูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในสังคมปัจจุบันเป็นชุดไทยจิตรลดา และชุดไทยประยุกต์ เพราะชุดไทยจิตรลดาที่มีรูปแบบที่เรียบง่าย และสามารถใส่ได้ในงานทุกงาน ส่วนชุดไทยประยุกต์จะมีการออกแบบให้ทันสมัยและเหมาะสมกับการสวมใส่ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้นในด้านเนื้อผ้า และสีของชุดไทย ผ้าไหม และผ้าฝ้ายจะเป็นผ้าที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ผ้าไหมมีลักษณะอ่อนนุ่มเป็นมันเงา เหนียวยืดหยุ่นตัวดี และดูเรียบหรู ส่วนผ้าฝ้ายย้อมสี และพิมพ์ลวดลายง่าย สวมใส่สบายระบายความร้อนได้ดี สำหรับสีชุดไทย สีเหลือง และสีฟ้าสำหรับรัชกาลที่ 9 เป็นสีที่ได้รับความนิยมในด้านลวดลายของชุดไทย ด้านนี้มีความสำคัญ แต่ผู้สวมใส่ส่วนใหญ่จะไม่มี ความชำนาญในด้านนี้มากนัก

ชุดไทยมีรูปแบบที่หลากหลาย นอกจากจะแต่งชุดไทยในประเทศไทยแล้ว คนไทยที่อยู่ในต่างประเทศก็อยากจะแต่งชุดไทย เพื่อสืบสานอนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรมการแต่งกายของประเทศของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศรี สุกุมลนันทน์ (2538, หน้า 60-61) ได้กล่าวไว้ว่า ความประสงค์ใหญ่ของการเชิญชวนให้คนไทยแต่งกายแบบไทยก็เพื่อจะให้เกิดความสำนึกในความเป็นไทย ใช้การแต่งกายเป็นสื่อ นำปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกแต่งชุดไทย คือ ความทันสมัย ลักษณะของเนื้อผ้าที่พัฒนาขึ้น ความสะดวกสบายต่อการสวมใส่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผู้สวมใส่ในการเลือกชุดไทย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิสมัย บุญอยู่ (2548) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้ผ้าไทยของบุคลากร ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้ผ้าไทยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยรามคำแหง เลือกเนื้อผ้าแน่นละเอียด ย้อมสีธรรมชาติ มีลวดลายขนาดเล็ก เป็นผ้าที่สวมใส่สบาย ดูแลรักษาง่าย เลือกผ้าหลายราคาตามชนิด และคุณภาพของผ้า

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในละครไทยย้อนยุค อาทิ ละครโทรทัศน์ เรื่อง บุพเพสันนิวาส
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในด้านแนวทางการพัฒนาการแต่งกายแบบไทยย้อนยุคในสังคมปัจจุบัน และในอนาคต

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการแต่งกายไทย. (2543). **การแต่งกายไทย: วิวัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ.
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2543). **สาระไทย รวมบทความเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดือนฉาย คอมนันต์. (2547). **เส้นด้าย ไยหมาย ... วัฒนธรรมไทยผืนผ้า**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิส่งเสริมเศรษฐกิจชนบทและพัฒนาสิ่งแวดล้อม.
- พิสมัย บุญอยู่. (2548). **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้ผ้าไทยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยรามคำแหง**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2541). **อักขรอักษรศิลป์ บารมีพระมิ่งแม่ ปกป้องศิลป์ไทย นานเทอญ**. กรุงเทพฯ : โนเป็นบุ๊กส์.
- สมศรี สุกุมลันนันทน์. (2538). **เสื้อชุดไทย**. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

ฐานข้อมูลออนไลน์

- พิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. (2542). “การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้า ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ”. [ระบบออนไลน์]. จาก <http://www.qsmthailand.org/th/about/history/>, เข้าถึง เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2562.
- ธเนตร. (2561). “นักท่องเที่ยวแห่สวมชุดไทย! ตามรอยละคร ‘บุพเพสันนิวาส’”. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://news.mthai.com/general-news/625551.html>, เข้าถึง เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2562.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2561). “ในประเทศไหนกระแสนิยมแฟชั่นโลก ‘ศรีอโยธยา’ ‘บิกตู’ ได้ที่ย้อนยุคแต่งชุดไทย”. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://www.matichonweekly.com/special-report/article-89995>, เข้าถึง เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2562.
- เดลินิวส์. (2561). **เรตติ้งตอนจบบุพเพสันนิวาส พุ่งทุบสถิติยุคทีวีดิจิทัล**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://www.dailynews.co.th/entertainment/637797>, เข้าถึง เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2562.
- ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2562). “‘อาภัสรา’ ร่วมงาน ตลาดนัดผ้าขึ้นसानใจ”. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/1626111>, เข้าถึง เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2562.

MRCHAI. (2561). “อุ้นไอรัก คลายความหนาว”. [ระบบออนไลน์]. จาก <http://www.royalcardx.com/th/>, เข้าถึง เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2562.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชมพูนุช ประชาญสิทธิ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2562.

แสนสุขสม (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2562.

กันยา (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ดี โอลด์ สยาม ซ้อปปี้ง พลาซ่า, เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.

อริยพล กลองชัย (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ เดอะสตรีท ถนนรัชดาภิเษก, เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2562.

มินทร์ธิดา วงศ์สุวรรณ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ เดอะสตรีท ถนนรัชดาภิเษก, เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2562.

ออย (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ดี โอลด์ สยาม ซ้อปปี้ง พลาซ่า, เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.

มะนาว (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ดี โอลด์ สยาม ซ้อปปี้ง พลาซ่า, เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.

ชฎาพร (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ดี โอลด์ สยาม ซ้อปปี้ง พลาซ่า, เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.

เจริญทิพย์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ ดี โอลด์ สยาม ซ้อปปี้ง พลาซ่า, เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.

ผกาศรี เย็นบุตร (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562.

เบญจภักค์ เจริญมหาวิทยาลัย (ผู้ให้สัมภาษณ์), Gao Wenjuan (ผู้สัมภาษณ์) ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง, เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.

การนำเสนอวัฒนธรรมไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

The Presentation of Thai Culture for Cultural Tourism at Bang-nam-phueng
Floating Market, PhraPradaeng District, SamutPrakan Province

Zhong Xiaoxue^{1*} ดร. จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไฉ่ ธรรมวาจา³

Zhong Xiaoxue^{1*} Dr. Jansuda Chaiprasert² Assistant Professor Wilai Thamvaja³

^{1* 2 3} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอวัฒนธรรมไทยในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจำนวน 30 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาแบบเจาะจง และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนามาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งสร้างขึ้นมา เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาสัมผัสกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน โดยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยไว้อย่างสมบูรณ์ซึ่งปรากฏรูปแบบการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรมไทย ด้านประติมากรรม ด้านงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ด้านอาหารการกินด้านดนตรี และการแสดง ด้านขนบประเพณี และกิจกรรมอื่น ๆ และวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้ดำเนินการผ่านสื่อบุคคลสิ่งสิ่งพิมพ์ สื่อโซเชียลมีเดีย และสื่อกิจกรรมต่างๆ ทำให้ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เหมาะที่จะเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และศึกษาวัฒนธรรมไทยได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ตลาดน้ำ, ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to present Thai culture at Bang-nam-phueng Floating Market in Phrapadang District, Samutprakarn Province. Thirty community leaders, officers and vendors in the market were interviewed as the specific sample group. The research findings were reported as a descriptive analysis. It was found that the Bang-nam-phueng Floating Market was founded for being a tourist attraction presenting Thai cultural ways of life in the community. The presentation was conveyed through Thai architecture, sculpture, handicraft, food, music, performance, traditions, and other activities. Various media including individual, printing, audiovisual, and events

were used to promote the information of the market. These could consolidate the market as a unique cultural tourist attraction and the resource of local knowledge where people could exchange of community and Thai culture to one another.

Keywords : Floating market, Bang-nam-phueng Floating Market, cultural tourism.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ตลาดเป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของการดำเนินชีวิตในหลากหลายรูปแบบ ประเทศไทยมีตลาดหลายลักษณะและกระจายอยู่ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ สามารถแบ่งได้ เป็นตลาดน้ำ ตลาดบก ตลาดสด หาบเร่แผงลอย ตลาดนัด ตลาดสินค้าเฉพาะอย่าง และย่านการค้า (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2549, หน้า 21-51) ซึ่งตลาดแต่ละแห่งจะสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ไม่เพียงแต่จะใช้เป็นสถานที่ติดต่อซื้อขายสินค้า แต่ตลาดยังมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะตลาดน้ำที่มีลักษณะเฉพาะตามวิถีชีวิตไทย สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำและแสดงออกถึงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

ตลาดน้ำทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นมีความสะดวกในการประกอบอาชีพ เพราะทำให้สามารถขายผลผลิตทางการเกษตรของตนเองได้ และยังช่วยให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ดังที่ อุดม เขยกิจวงศ์ (2552, หน้า 15-16) กล่าวว่า ตลาดน้ำมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในอดีตของคนไทย เนื่องจากสมัยก่อนการคมนาคมติดต่อกันนั้น ลำน้ำ คือ เส้นทางสัญจรที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเหมือนแอ่งน้ำ ตลาดน้ำจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสายน้ำในวิถีชีวิตของคนไทยที่ดำเนินชีวิตด้วยการหาเลี้ยงชีพด้วยการทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

ตลาดน้ำในสังคมปัจจุบันนับได้ว่าเป็นตลาดที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งเพื่อจำหน่ายสินค้าของชาวบ้าน สร้างรายได้ และสร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้าน รวมไปถึงการตอบสนองความต้องการทางด้านการท่องเที่ยวของมนุษย์ไปพร้อมกันด้วย ซึ่งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นตลาดน้ำแห่งหนึ่งที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน แม้จะเป็นตลาดที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่ แต่ก็กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีผู้คนเดินทางมาไม่ขาดสายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เพราะอยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย นอกจากตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจะมีการซื้อขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นธรรมชาติ จึงเป็นตลาดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก เรียกว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตของท้องถิ่นชาวบ้านภาคกลางของไทย ผ่านการนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนไทยในหลากหลายรูปแบบ ดังที่ สาธิตา โสรัสสะ (2551, หน้า 37) ได้อธิบายถึงจุดเด่นของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งว่า ความน่าสนใจของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง นอกจากรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนแล้ว ยังมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีลักษณะผสมผสานกัน โดยเฉพาะสวนเกษตร อาชีพหลักของท้องถิ่นตามวิถีชีวิตชุมชนถือเป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและสามารถเลือกซื้อสินค้าท้องถิ่นกับชาวบ้านได้โดยตรง

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเพื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น ร่วมกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่น และสัมผัสกับวิถีชีวิตและเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากมีพื้นที่แสดงวัฒนธรรมไทยผ่านงานด้านศิลปวัฒนธรรม อาหารการกิน การแต่งกาย จารีต ประเพณี วิถีชีวิต และอื่น ๆ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะชาวต่างชาติที่จะได้สัมผัสวิถีชีวิตไทยและเข้าใจวัฒนธรรมไทยได้ในระยะเวลาอันสั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทย เป็นภาษาที่สองจึงสนใจศึกษารูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผลการศึกษาทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้นและยังจะนำไปสู่การสร้างแนวทางส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการนำเสนอวัฒนธรรมไทยในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. ศึกษาประวัติของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการร้านค้า ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักเกณฑ์ที่มีความน่าเชื่อถือ จำนวน 30 คน
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
5. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านการนำเสนอวัฒนธรรมไทยในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงรูปแบบทางวัฒนธรรมไทยที่โดดเด่นตามวิถีของชุมชนท้องถิ่นไว้หลายด้าน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. รูปแบบของวัฒนธรรมไทยในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมไทยที่หลากหลาย เพราะรวบรวมเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีการเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยผ่านงานสิ่งปลูกสร้าง และกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้แก่คนในชุมชน และนำเสนอสู่นักท่องเที่ยวที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดแบ่งรูปแบบของวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้ ดังนี้

1.1 ด้านสถาปัตยกรรมไทย

สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่พักชั่วคราว ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีงานสถาปัตยกรรมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและสะท้อนวิถีไทยของชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้แก่

1) **เรือนไทย** คือ เรือนที่มีไว้สำหรับพักอาศัย ซึ่งในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีบ้านทรงไทยตั้งเด่นอยู่ส่วนในของตัวตลาด เรียกว่า “เรือนนมสด” เจ้าของสร้างจัดบริเวณชั้นล่างหรือใต้ถุนบ้านไว้สำหรับให้คนที่มาท่องเที่ยวในตลาดได้นั่งพักผ่อน ส่วนชั้นบนไม่เปิดให้ชม เนื่องจากเป็นส่วนที่อยู่อาศัยของเจ้าของบ้าน เรือนหลังนี้สร้างขึ้นจากไม้ทั้งหลัง มีรูปลักษณะตามแบบบ้านไทยภาคกลาง กล่าวคือ มีหลังคาทรงจั่วสูง มีปั้นลม หน้าเรือนมีหลังคายกพื้นสูง มีใต้ถุนสูง ซึ่งเหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ เพราะการยกพื้นสูงมีวัตถุประสงค์เพื่อหนีน้ำในช่วงน้ำขึ้น ส่วนช่วงน้ำลดก็สามารถจัดสรรพื้นที่โล่งด้านล่างสำหรับเก็บสิ่งของเครื่องใช้ หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณประดิษฐ์ อินทรกำจร (14 ตุลาคม 2562 : สัมภาษณ์) เล่าให้ฟังว่า

บ้านเรือนนี้เป็นลักษณะของภาคกลาง เรียกว่าเรือนไทย หน้าเรือนมีหลังคา เรียกพาลัย หน้าเรือนไม่มีหลังคา เรียกว่าชานตากแดด คนสมัยก่อนจะมานั่งเล่น ตากผ้าได้ มีใต้ถุนสูง เรือนอย่างนี้ส่วนมากเป็นเรือนครัว ควันไฟสามารถออกได้ หนึ่งหน้าน้ำท่วม สองเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร หรือผูกวัวควาย เก็บวัสดุทำมาหากิน มีปั้นลม เปิดหน้าบ้านลมเรียกว่าจั่วรูปพระอาทิตย์ ผมสร้างรูปแบบให้เด็ก ๆ ดูกัน อยากสืบทอดวัฒนธรรมไทยต่อไป

2) **ศาลา** ลักษณะของศาลาในบริเวณตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีทั้งศาลาทำน้ำและศาลาบนบก มีลักษณะเรียบง่าย ไม่กั้นฝา หลังคายกสูงเพื่อให้ลมระบายผ่าน มี 2 หลัง คือ ศาลาทำน้ำที่มีมีช่องลม สร้างจากไม้เป็นหลัก เสริมโครงใต้หลังคาด้วยเหล็กเพื่อความคงทน โถงโปร่งทั้ง 4 ด้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นพื้นที่สาธารณะให้

นักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อน และอีกแหล่งหนึ่งศาลาบนบก สร้างจากไม้หมด โลงโปร่งทั้ง 4 ด้าน ใช้เป็นสถานที่สำหรับนวดแผนไทย

3) ศาลพระภูมิเจ้าที่ สิ่งก่อสร้างที่มียอดแหลมคล้ายวัดหรือวัง สร้างไว้ให้เทวดาหรือเจ้าที่ที่ปกป้องรักษาสถานที่นั้น พบว่า มีศาลพระภูมิ 1 แห่ง สร้างจากไม้ ลักษณะเป็นบ้านไทยยอดแหลมขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนเสาเดี่ยว และมีศาลเจ้าที่ 2 แห่ง สร้างจากไม้และปูนอย่างละแห่ง มีฐานเรือนใหญ่กว่าศาลพระภูมิ ระดับความสูงเพียงครึ่งหนึ่งของศาลพระภูมิ มี 4 เสา และมียอดแหลมคล้ายวัง

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรม จึงสรุปได้ว่า สถาปัตยกรรมที่ปรากฏในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมี 2 ลักษณะ คือ เรือนไทย ศาลา และศาลพระภูมิเจ้าที่ สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งชาวบ้านในชุมชนตั้งใจจะอนุรักษ์วัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้ส่งต่อให้ลูกหลานของตนเอง จึงเข้ามามีส่วนร่วมกับตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน นับเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ทำให้ชาวชุมชนและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมด้านที่อยู่ของชาวบ้านท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

1.2 ด้านประติมากรรม

ประติมากรรม หมายถึง งานปั้นรูปทรง 3 มิติ ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีงานปูนปั้นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทวรูปต่าง ๆ ได้แก่ พระลักษมี พระพิฆเนศ พระอุมาเทวี พระธรณี และพญานาค 9 เศียร ซึ่งประติมากรรมที่พบล้วนเกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนความเชื่อถือศรัทธาที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ฮินดูอีกด้วย

1.3 ด้านงานหัตถกรรมพื้นบ้าน

งานหัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่าย ๆ มุ่งเน้นประโยชน์การใช้สอยเป็นหลัก ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีงานหัตถกรรมพื้นบ้านหลายรูปแบบที่บ่งบอกถึงวิถีวัฒนธรรมไทย ได้แก่

1) เครื่องจักสาน คือ เครื่องใช้ที่ทำจากวัสดุธรรมชาตินำมาสานประดิษฐ์เป็นรูปร่างและลวดลายตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน มักมีรูปแบบง่าย ๆ ซึ่งในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีเครื่องจักสานที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ผักตบชวา กระจูด ทางมะพร้าว ไบลาน ฯลฯ นำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หลายประเภท เช่น ฝาชีสานจากไม้ไผ่ กระเป๋าสานจากหวาย กระเป๋าสานจากกระจูด กระเป๋าและรองเท้าสานจากผักตบชวา หมวกสานจากทางมะพร้าว ฝาตะเพียนสานจากไบลาน เป็นต้น

2) เครื่องปั้นดินเผา เป็นงานหัตถกรรมในรูปแบบของดินเผา ทำจากดิน ผ่านกรรมวิธีการเผาเพื่อเพิ่มความคงทนแข็งแรง ซึ่งในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีเครื่องปั้นดินเผาที่ทำมาจากดิน ขึ้นรูปทรงเป็นรูปร่างต่าง ๆ ตามแต่ประโยชน์ใช้สอย เช่น โถง แจกัน อ่างน้ำ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ในชีวิตประจำวันของ

ชาวบ้านท้องถิ่น นอกจากเครื่องปั้นดินเผาที่จัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีมูมเครื่องปั้นดินเผาที่ตั้งไว้ในบนเรือนไทย ที่นำเครื่องปั้นดินเผาและเงินมาแสดงไว้ เพื่ออนุรักษ์วิถีการค้าเงินชีวิตของคนในชุมชนและเผยแพร่ความรู้ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้อีกด้วย ดังบทสัมภาษณ์ของคุณประดิษฐ์ อินทรกำจร (14 ตุลาคม 2562 : สัมภาษณ์) เล่าให้ฟังว่า

บ้านดินเผาเอามาเก็บไว้ดู เพราะตอนนี้หายากแล้ว มี 2 แบบ อย่างหนึ่งเรียกว่า “บ้านดินมอญ” เมื่อก่อนปู่ย่าตายายซื้อมา 70 กว่าปีแล้ว ในสมัยก่อนเอามาเก็บน้ำ เพื่อไว้ใช้ อย่างที่สองคือคนจีนเข้ามาใหม่ ๆ มาถึงอยุธยา มาบ้านที่อยู่อยุธยา ... บนบ้านดินเผาเขียนว่า ขอให้อยู่เย็นเป็นสุข มีรูปนกด้วย ถ้าเป็นมังกร ช้างก็ได้ เราวางที่นี่ให้นักท่องเที่ยวดู

3) **ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ** คือเครื่องแต่งกายหรือเครื่องใช้ที่ถักทอขึ้นรูปเป็นผืนผ้า ซึ่งผลิตภัณฑ์สิ่งทอส่วนใหญ่ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจะปรากฏในรูปของเสื้อผ้า เป็นผ้าไทยประเภทต่าง ๆ เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ฯลฯ แบ่งเป็นสิ่งทอทั่วไปคือมุ่งนำไปใช้ประโยชน์ เช่น เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ

4) **ผลิตภัณฑ์จากไม้** ไม้เป็นวัสดุธรรมชาติที่นำมาประกอบเป็นเครื่องใช้สอยได้หลายชนิดหรือประดับตกแต่ง ซึ่งในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีการนำไม้ประเภทต่าง ๆ เช่น ไม้สัก ไม้ไผ่ ไม้ขนุน ฯลฯ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ครกไม้ ฝาชีจากไม้ไผ่ กบและซั้งไม้มงคลจากไม้ขนุนป่า เป็นต้น

5) **งานแกะสลัก** คืองานที่สร้างลวดลายหรือการฉลุลวดลายให้เกิดขึ้นในวัสดุต่าง ๆ ซึ่งในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบศิลปะการแกะสลักในวัสดุธรรมชาติ เช่น การนำกะลามะพร้าวมาแกะสลักลวดลายทำเป็นโคมไฟ และนำกะลามะพร้าวมาแกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ สำหรับเป็นโมบายห้อยหน้าต่าง ประติมากรรม เป็นต้น

6) **งานประดิษฐ์อื่น ๆ** คือการนำวัสดุต่าง ๆ มาใช้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อนำมาใช้ประดับตกแต่งหรือมุ่งประโยชน์ใช้สอย มีความคิดสร้างสรรค์ด้วยการนำวัสดุท้องถิ่นรอบ ๆ ตัว มาดัดแปลงใหม่ ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีงานหัตถกรรมในรูปแบบของงานประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์หลายชนิด เช่น ดอกไม้เกี๊ยบปลา ตุ๊กตาจากกะลามะพร้าว เป็นต้น

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน จึงสรุปได้ว่า หัตถกรรมพื้นบ้านที่ปรากฏในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งคือ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์จากไม้ งานแกะสลัก และงานประดิษฐ์อื่น ๆ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่นำมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากจะทำรายได้ให้แก่ชาวชุมชนแล้ว หัตถกรรมพื้นบ้านเหล่านี้ยังมีรูปทรง ลวดลาย และสีสัน ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นช่องทางหนึ่งในการนำเสนอและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไปสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวอีกด้วย

1.4 ด้านอาหารการกิน

อาหารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตของผู้คน และในแต่ละชุมชนท้องถิ่นก็มีลักษณะเด่นของตนเอง ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งรวบรวมอาหารหลากหลายประเภท โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่

1) **อาหารไทยทั่วไป** พบว่า ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีร้านค้าจำหน่ายอาหารไทยหลากหลายชนิด เช่น ก๋วยเตี๋ยวต้มยำ ก๋วยเตี๋ยวหมู ข้าวมันไก่ ข้าวหมูย่าง ข้าวขาหมู เป็นต้น

2) **อาหารพื้นบ้าน** พบว่า ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีการนำเสนออาหารที่มีลักษณะแต่ละภูมิภาค ได้แก่ อาหารภาคเหนือ เช่น ใส่อั่ว ไส้กรอกวุ้นเส้น ฯลฯ อาหารภาคอีสาน เช่น ส้มตำ ข้าวเหนียวไก่ย่าง ปลาสาม ฯลฯ อาหารภาคกลาง เช่น น้ำพริกปลาทุ ปลาทุต้มเค็ม ปลาสดทอด ฯลฯ และอาหารภาคใต้ เช่น กะปิ กุ้งแห้ง คั่วกลิ้ง ฯลฯ

3) **ขนมไทย** คือ ภูมิปัญญาที่สืบสานมาจนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจน พบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีขนมโบราณจำนวนมาก เช่น ขนมกล้วย ขนมมัน ขนมฟักทอง ขนมใส่ไส้ ขนมขอม่วง ลูกชุบ ขนมไข่หงส์ ขนมปั้นสิบ ขนมตระกูลทองต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากจะรักษาขนมไทยโบราณไว้แล้ว ยังสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นลงไปอีก อาทิ การนำสมุนไพรไทยมาเป็นส่วนประกอบหนึ่งของขนมไทยเพื่อให้มีรสชาติดีและมีประโยชน์ต่อสุขภาพ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณณัฏฐพัชร์ บุญทิพย์ภูวเดช (30 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์) อธิบายให้ฟังว่า

สินค้าที่จำหน่าย คือ ขนมตะโก้ มีไส้หลากหลาย ไส้ที่ใช้ประกอบตะโก้ส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพร เช่น ดอกอัญชัน เม็ดบัว ลูกเดือย เป็นต้น เนื่องจากขนมตะโก้เป็นขนมโบราณและคนสมัยนี้นิยมรับประทานอาหารที่ทำจากธรรมชาติ จึงเลือกสมุนไพรที่ทั้งมีรสชาติดีและมีประโยชน์ต่อร่างกายมาผสมกับขนมตะโก้ เพื่อเพิ่มคุณค่าและความสวยงามแก่ขนมตะโก้ และผมก็อยากรักษาฝีมือการปรุงขนมตะโก้ด้วย

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางด้านอาหารการกิน จึงสรุปได้ว่า ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรมทางด้านอาหารและขนมไทยที่มีคุณค่าเหมาะแก่การเรียนรู้ ซึ่งนอกจากจะได้รับความรู้เกี่ยวกับอาหารไทยทั่วไป อาหารพื้นบ้าน และขนมไทย ยังจะทำให้เข้าใจเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สั่งสมสืบทอดต่อ ๆ กันมาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

1.5 ด้านดนตรีและการแสดง

ดนตรีและการแสดง เป็นวัฒนธรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีการนำเสนอวัฒนธรรมด้านดนตรีและการแสดงไว้ที่ “ดนตรีในสวน” ซึ่งเป็นมุมหนึ่งที่จัดสวนให้เป็นสถานที่สำหรับนั่งพักผ่อน ฟังเพลง ชมการแสดงต่าง ๆ หรือร้องเพลงบริเวณลานเวทีดนตรีในสวน มีกิจกรรมทางวัฒนธรรม ดังนี้

1) **ดนตรี** เป็นการบรรเลงบทเพลงไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบทเพลงที่ใช้ขับกล่อมนักท่องเที่ยวจะเป็นเพลงร่วมสมัยจะได้ฟังเพลงไทยเดิมก็เฉพาะในช่วงจัดงานเทศกาลเท่านั้น

2) **นาฏศิลป์** เป็นการแสดงออกทางศิลปะและวัฒนธรรม พบว่ามีการจัดการแสดงนาฏศิลป์ในเทศกาลสำคัญ เช่น ในงานพรรณไม้งามและมหกรรมสินค้าเกษตรสร้างสรรค์ หรือในงานวันสงกรานต์ ซึ่งในเทศกาลเหล่านี้จะมีการแสดง อาทิ ฟ้อนรำ การละเล่นไทย จินตลีลาร่วมสมัย เป็นต้น

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางด้านดนตรีและการแสดง สรุปได้ว่าดนตรีและการแสดงที่ปรากฏในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจะจัดขึ้นบริเวณมุมดนตรีในสวน มีการร้องเพลงขับกล่อมเป็นประจำทุกวันหยุด และจะมีการแสดงนาฏศิลป์ในบางโอกาสเท่านั้น นับเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปที่มาเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง รวมถึงพ่อค้าแม่ค้าด้วย

1.6 ด้านขนบประเพณี

วัฒนธรรมขนบประเพณีเป็นกิจกรรมการปฏิบัติที่สืบทอดกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคมและมนุษย์ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมักมีขนบประเพณีเฉพาะตน ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีการรักษาขนบประเพณีไทยและประเพณีท้องถิ่นไว้อย่างเป็นอย่างดี ได้แก่

1) **ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง** น้ำผึ้งในชุมชนมีประโยชน์และคุณค่ามาก ชาวบ้านนิยมเอาน้ำผึ้งมาใส่บาตรในวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

2) **ประเพณีตักบาตรทำบุญ** ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งในทุก ๆ วันพระ จะมีพระสงฆ์มารับบิณฑบาตภายในตลาด หากตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์ นักท่องเที่ยวก็ได้ร่วมทำบุญไปพร้อมกันด้วย นับเป็นวัฒนธรรมที่งดงามของไทยที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีไทยมาช้านาน

3) **ประเพณีสงกรานต์** ในช่วงสงกรานต์มีวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย เช่น รดน้ำดำหัวที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพแก่ผู้สูงอายุ และการให้พรสำหรับผู้สูงอายุให้แก่ลูกหลาน การประกวดธิดาช้าง ขบวนแห่ธิดาช้างน้ำผึ้ง ใส่บาตรน้ำผึ้ง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้คนให้ความสำคัญกับเทศกาลนี้เพราะเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย

4) **ประเพณีลอยกระทง** ลอยกระทงเป็นประเพณีของไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และชาวบ้านยังอนุรักษ์วัฒนธรรมของกระทงไว้อย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านร่วมมือกันประดิษฐ์กระทงจำนวนมาก เพื่อขายชาวชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยนำรายได้มาทำบุญที่วัด

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางด้านขนบประเพณี สรุปได้ว่า ขนบประเพณีที่ปรากฏในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งผสมผสานระหว่างชุมชนชาวไทยและชาวมอญที่อาศัยอยู่ในเขตพระประแดง โดยยังคงยึดถือตามจารีตประเพณีและยังคงปฏิบัติตามวิถีชาวพุทธได้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้น การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงประเพณีสำคัญจึงทำให้ได้เรียนรู้ขนบประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้อย่างแท้จริง

1.7 กิจกรรมอื่น ๆ

ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งยังมีการนำเสนอวัฒนธรรมไทยผ่านรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) **นวดแผนไทย** เป็นวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น นอกจากเป็นการนวดผ่อนคลายแล้ว ยังเป็นการบำบัดรักษาโรคอีกด้วย ผู้วิจัยพบว่าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีกิจกรรมการนวดแผนไทย 2 แห่ง ได้แก่ การนวดแผนไทยโบราณ และแบบแผนการนวดด้วยสมุนไพร ซึ่งมีลักษณะการนวดเพื่อผ่อนคลาย และใช้สมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ัญญาพิชลูกประคบ ดั่งบทสัมภาษณ์ของ คุณศิริพร พูลสุข (28 กันยายน 2562 : สัมภาษณ์) ผู้เป็นเจ้าของร้านัญญาพิชลูกประคบพูลสุข เล่าให้ฟังว่า

การนวดของร้านเราจะใช้ตัวัญญาพิชลูกประคบซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ ลูกประคบสมุนไพรเป็นภูมิปัญญาของไทยที่มีมาแต่โบราณ เพื่อช่วยให้ร่างกายผ่อนคลาย เส้นเอ็นต่าง ๆ ที่ไหล่ติดหรือว่าเลือดไปเลี้ยงสมองไม่ถึง กล้ามเนื้อแข็ง ตรงจุดนั้นจะต้องบอกว่าใช้ัญญาพิชลูกประคบแล้ว รอบ ๆ จะเกิดการนึ่งตัวนึ่งตัวเอง

2) **สมุนไพรไทย** สมุนไพรไทยมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างใกล้ชิด ซึ่งสมุนไพรไทยเป็นจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งในการนำเสนอวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยที่พบในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการนำมาใช้งานได้ 4 ประเภท สมุนไพรที่ใช้ประกอบอาหาร เช่น ขมิ้น ใบเตย ตะไคร้ ฯลฯ สมุนไพรยารักษาโรค เช่น ยาดม ยาหม่อง ฯลฯ สมุนไพรบำรุงความงาม เช่น สบู่สมุนไพร ครีมอาบน้ำ ครีมบำรุงผิว ฯลฯ และสมุนไพรในผลิตภัณฑ์ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำยาล้างห้องน้ำ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม ฯลฯ

3) **งานศิลปะ** ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจัดมูงานศิลปะประดิษฐ์ไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาว่างสร้างสรรค์งานศิลปะ รูปแบบของงานศิลปะ ได้แก่ ระบายสีตุ๊กตา ระบายสีภาพบนกระเป่า ฯลฯ

4) **การแสดงสินค้าทางการเกษตร** ผลไม้จากสวนการเกษตรของชาวบ้านบางน้ำผึ้งเป็นสินค้าจากท้องถิ่น นำมาจัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กล้วย มะม่วง ฝรั่ง ฯลฯ และมีนิทรรศการจัดจำหน่ายพันธุ์ไม้ผลต่าง ๆ เช่น โชคเก้าชั้นต่าง เฟิร์นข้าหลวง เศรษฐีเงินหนา เป็นต้น

จากการศึกษาวัฒนธรรมที่นำเสนอในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ได้แก่ การนวดแผนไทย สมุนไพรไทย งานศิลปะ และการแสดงสินค้าทางการเกษตร ซึ่งถือเป็นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาของชาวพื้นถิ่นและแสดงรูปแบบของวิถีชาวบ้านบางน้ำผึ้งได้เป็นอย่างดี

2. วิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีการเผยแพร่ ส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากมีรูปแบบวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งหลากหลาย เหมาะแก่การท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม จากการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถสรุปวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้ ดังนี้

2.1 สื่อบุคคล (Personal Media) การใช้ตัวบุคคลเป็นตัวกลางเพื่อส่งข่าวสารไปยังกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งพบว่าสื่อบุคคลที่ช่วยนำเสนอวัฒนธรรมไทยในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มี 3 ลักษณะ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจะทำหน้าที่แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของตลาดบางน้ำผึ้งให้แก่ชาวชุมชนผู้ประกอบการร้านค้า ทำหน้าที่ให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยวใช้วิธีการบอกเล่าปากต่อปากของกลุ่มนักท่องเที่ยว ดังนั้น สื่อบุคคลทั้ง 3 ลักษณะ มีส่วนสำคัญต่อการนำเสนอวัฒนธรรมไทยของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มเดินทางมาศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีไทยที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งในทุกวันหยุดสุดสัปดาห์เป็นจำนวนมาก

2.2 สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จะจัดทำแผ่นพับเผยแพร่ความเป็นมาและกิจกรรมของตลาดบางน้ำผึ้ง และทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ รวมถึงกำหนดการของงานนั้น ๆ นอกจากนี้ ร้านค้าแต่ละแห่งจะมีแผ่นป้ายให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ตนจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวด้วย

2.3 สื่อโสตทัศน (Audio-visual Media) พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ YouTube และ Facebook

2.4 สื่อกิจกรรมต่าง ๆ (Activity Media) มี 2 กิจกรรมหลัก คือกิจกรรมเลือกซื้อสินค้าเชิงวัฒนธรรม และกิจกรรมดนตรีในสวนที่หมุนเวียนกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ตามแต่ละเทศกาล

สอบคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์นางอาภรณ์ พานทอง (26 ตุลาคม 2562 : สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นผู้ให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เล่าให้ฟังว่า

ส่วนมากจะออกสื่อทาง TV คนมาถ่ายเยอะ เป็นทั้ง ๆ ไป คนที่ชอบธรรมชาติ และคนที่ชอบทานอาหารสบาย ๆ มีป้ายแนะนำทั้ง 6 ตำบล และป้ายแนะนำตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มีแผ่นพับเวลามีงานก็จ่ายให้นักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า รัฐบาลได้สร้างแหล่งประชาสัมพันธ์ของทั้ง 6 ตำบลโดยสื่อด้วยบุคคล เพื่อเป็นช่องทางสำคัญที่แนะนำแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นและสถานที่เรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อบรม.บางน้ำผึ้งและผู้ประกอบการร้านค้าได้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อแนะนำลักษณะและจุดเด่นของร้านค้า นอกจากนี้ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งได้สื่อไฮสโตนท์เพื่อเป็นประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งแล้ว ยังมีองค์กรและบุคคลที่สนใจวิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมไทยมาถ่ายวิดีโอเอง และมีการสื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาสัมผัสกับวัฒนธรรมชุมชน

อภิปรายผล

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้และอาชีพให้กับชุมชน โดยสร้างขึ้นให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นสามารถเอาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ในเชิงวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของผู้ในชุมชนท้องถิ่นสามารถสืบทอดและก่อให้เกิดเป็นอาชีพสร้างรายได้ของชุมชน และให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้มาสัมผัสกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งจึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย และมีรูปแบบการนำเสนอวัฒนธรรมไทยโดยผ่านด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน ด้านอาหารการกิน ด้านดนตรีและการแสดง ด้านขนบประเพณี และด้านกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้นำเสนอศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของผู้ในชุมชนท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 283) ได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าหมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ และความเข้าใจ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่น ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้าน การสร้างรายได้และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนวิธีการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง พบว่ามีวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจถึงวัฒนธรรมไทยในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อไฮสโตนท์ และสื่อกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ HU YINGJU (2559, หน้า 54-63) ที่ศึกษาการนำเสนอวัฒนธรรมไทยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่า ใช้ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมัลติมีเดีย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรมวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งช่องทางการสื่อสารเหล่านี้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง บ้านขนมถ้วยแม่ประคอง บ้านรูปหอมสมุนไพร เป็นต้น
2. ควรวิเคราะห์การนำเสนอวัฒนธรรมไทยของแหล่งท่องเที่ยวอื่น ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง คือ แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

บรรณานุกรม

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมรภัช ชัยสิงห์กานานนท์. (2549). ตลาดในวิถีชีวิตในตลาด. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สาธิตา โสรัสสะ. (2551). เที่ยวตะลอนรู้ชุมชนยั่งยืน. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯธุรกิจ Bizbook.
- อุดม เขยกีวงศ์ (2552). ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ. กรุงเทพฯ :
ภูมิปัญญาสร้างสรรค์.
- HU YINGJU. (2559). การนำเสนอวัฒนธรรมไทยผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีน : กรณีศึกษาบริษัท ตงไทย ทราเวล กรุ๊ป จำกัด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง). สมุทรปราการ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

สัมภาษณ์

- ณัฐพัชร์ บุญทิพย์ภูวเดช (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- ศิริพร พูลสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.
- ประดิษฐ์ อินทรกำจร (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.
- อาภรณ์ พานทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2562.
- กันตา แอนด์เมต (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2562.
- วิไล เทิดพงษ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.
- อรุณพร เหมริด (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.

- พีพิมพ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2562.
- หทัยนันท์ เจียรภัทรานนท์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- คุณพิชชาภา (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- บุญชนะ มีทิศ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- จาริณี ใจผ่อง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- กฤษฎา บุญราช (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- พวงผกา แก้ววิสัย (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2562.
- ทวาท นกลอย (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- จินตนาขำดวง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.
- ศรีพิมล สารปรัง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2562.
- ศิริพร พูลสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2562.
- นพวรรณ สง่างาม (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.
- พีทวาน (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.
- พิมพ์ภรณ์ เงามู่ทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- บุญชนะ มีทิศ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.
- โสภง เตล้ากระโทง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2562.
- ณัฐพัชร์ บุญทิพย์ภูวเดช (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2562.
- ธนพร พวงมะเต๋อ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2562.
- ปรีชา เงามู่ทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2562.
- นภัทร ชาโกพัล (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2562.
- ศรีพิมล สารปรัง (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2562.
- สำเนา รัศมีทัต (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562.
- สุธาสนี ชัยเขื่อนขันธุ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhong Xiaoxue (ผู้สัมภาษณ์), เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562.

รายการทุ่งแสงตะวัน : การปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก

The Study of Tung-Sang-Tawan Television Program : Cultivation of the Sustainable Life for Children

Wang Zhizi^{1*} จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ²

Wang Zhizi^{1*} Jansuda Chaiprasert²

1* 2 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก ในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 52 ตอน ผลการวิจัย พบว่า เนื้อหาในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 สามารถแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) สภาพธรรมชาติ และการอยู่กับธรรมชาติ 2) การสืบทอดวัฒนธรรม 3) การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การสร้างความผูกพันกับชุมชน และ 5) การติดตามผู้เคยร่วมรายการ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 รายการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวเพื่อให้คนในสังคมสนใจเรื่องธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และชุมชน ซึ่งล้วนเป็นเนื้อหาที่ผูกพัน และเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก

คำสำคัญ: “ทุ่งแสงตะวัน”, รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก, การใช้ชีวิตที่ยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study the content about creating sustainable lives for children of “Tung-Sang-Tawan” television program, broadcasting on Channel 3 in 2018. Fifty-two episodes were analyzed and the results showed that the content of the program in 2018 could be divided into five points, including living with the nature, cultural inheritance, local wisdom inheritance, creating of community bond and following up program participants, these were advantages of the 2018 episodes. All five points of the program aimed to persuade audience to pay attention to the nature, Thai culture, local wisdom, and communities. It can be clearly seen that the ultimate target of the program was to create sustainable lives for children.

Keywords : “Tung-sang-tawan”, Children's Television Programs, Sustainable Life.

บทนำ

สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนในยุคใหม่ สามารถให้บุคคลได้รับข้อมูล และข่าวสารของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างสะดวกสบาย มีทั้งภาพ และเสียงปรากฏให้ผู้ชมทุกรุ่นทุกวัยเข้าใจได้ง่าย (อรนุช เลิศจรจรยารักษ์, 2558, หน้า 12-13) นอกจากนี้ สื่อโทรทัศน์ยังสามารถสื่อสารข้อมูลอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมอยู่ในเหตุการณ์ นั้นด้วย ทั้งยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และทัศนคติของผู้ที่ได้ชม โดยผู้ชมจะได้รับอิทธิพลไม่มากนักน้อยจากการชม รายการ อาจเลียนแบบ หรือปฏิบัติตาม เห็นได้ว่า สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาท และความสำคัญมาก ต่อชีวิตประจำวันของผู้คน

สื่อโทรทัศน์มีรายการหลากหลายประเภท สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภทตามลักษณะของเนื้อหารายการ ได้แก่ 1) รายการประเภทที่เป็นเรื่องจริง และมีเนื้อหาสาระ 2) รายการประเภทที่เป็นเรื่องแต่งขึ้นแบบละคร และ 3) รายการประเภทให้ความบันเทิงแบบเบา ๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552, หน้า 236)

รายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการประเภทที่เป็นเรื่องจริง และมีเนื้อหาสาระเป็นรายการเด็กที่มีเนื้อหา ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีลักษณะเป็นรายการสารคดีนำเสนอเรื่องราวที่เป็นจริง หรือมีพื้นฐานอยู่บน ความจริง ไม่ใช่จากการแต่งขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ผูกพันกับเหตุการณ์ และบุคคลจริง มุ่งเน้นให้ความสำคัญ แก่เด็ก ทั้งเด็กที่เป็นผู้ร่วมรายการ และเด็กที่เป็นผู้ชม ซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังเติบโต อยู่ในวัยเรียนรู้ รายการ ทุ่งแสงตะวันมีความประสงค์จะให้ผู้ชมหันกลับมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและให้ความสำคัญ ในการส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่น และภูมิปัญญา ไทย และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง (“รายการทุ่งแสงตะวัน”, 2561 : ออนไลน์) เนื้อหาที่นำเสนอผ่านรายการ ทุ่งแสงตะวันมีประโยชน์ต่อการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก ซึ่งการใช้ชีวิตที่ยั่งยืน ก็คือ รู้จักความพอเพียง ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การอยู่เป็นสังคม การรักชาติวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเอง เพื่อมีกำลังใจ ในการดำเนินชีวิต เห็นได้ว่า ในฐานะที่เป็นรายการสารคดีสำหรับเด็ก ประเด็นที่รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” นำเสนอ สามารถตอบโจทย์การใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก นอกจากนี้ รายการสารคดี “ทุ่งแสงตะวัน” ยังเป็นรายการ คุณภาพที่ได้รับรางวัลมากมาย เช่น รายการสำหรับเด็ก และเยาวชนดีเด่น เมษายน พ.ศ. 2542 และผลงานรางวัล ลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 10 ประจำปี 2551 เป็นต้น เห็นได้ว่า รายการทุ่งแสงตะวันเป็นรายการที่น่าสนใจศึกษา

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นว่า ที่ผ่านมามีการศึกษารายการทุ่งแสงตะวัน แต่ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยแนววิทยาศาสตร์ เช่น การศึกษารูปแบบรายการ และกลวิธีการนำเสนอ การศึกษาปัจจัย ที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการ การศึกษาประสิทธิผลของรายการ เป็นต้น เช่น ในงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตรายการสารคดี ทางโทรทัศน์ชุดทุ่งแสงตะวัน งานวิจัยเรื่องความต่อเนื่องในการทำ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติของเยาวชนในรายการทุ่งแสงตะวัน และงานวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของรายการทุ่งแสงตะวันในด้านความรู้ และทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็ก แต่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กของรายการโทรทัศน์ทุ่งแสงตะวัน อย่างชัดเจน จนทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กของรายการ โทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน”

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเลือกศึกษารายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” เฉพาะปี พ.ศ. 2561 เนื่องจาก รายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 เป็นรายการที่มีเนื้อหาทันสมัย เข้ากับชีวิตของคนในปัจจุบัน และยังมีลักษณะเฉพาะ คือ มีรายการชุดพิเศษ ได้ติดตามผู้ที่เคยร่วมรายการ ให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของผู้ร่วมรายการ และรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ได้รับรางวัลผู้ดูทิศตน เพื่อสิ่งแวดล้อม ปี 2561 ถือว่า เป็นรายการที่มีคุณค่าที่จะนำมาศึกษา การศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝัง การใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กของรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” จะทำให้เข้าใจเนื้อหาของรายการสารคดี “ทุ่งแสงตะวัน” ที่ให้สาระความรู้เกี่ยวกับการอยู่กับธรรมชาติ วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เห็นถึงการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กของรายการในด้านการให้เด็กรู้ถึงความสำคัญของธรรมชาติ เส้นแห่งของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องราวของชุมชนเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ทำให้ได้แนวทางการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก นอกจากนี้ ในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสาร ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง การศึกษาเนื้อหาของรายการทุ่งแสงตะวัน จะทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจวิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561

ขอบเขต

การศึกษาวเคราะห์รายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ศึกษาจากโปรแกรมของสถานีวิทยุ โทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม 2561 ถึงวันที่ 29 ธันวาคม 2561 ทั้งหมดจำนวน 52 ตอน โดยผู้วิจัยบันทึกรายการจากเว็บไซต์ Youtube

กรอบความคิด

ประเภทเนื้อหาของรายการสารคดีมีความหลากหลาย ประกอบด้วย วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอยู่กับธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นความรู้ที่มาจากชีวิตจริง ความคิด และคำสั่งสอนจากผู้ใหญ่ สามารถให้ผู้ชมได้ความรู้ ความคิดจากการชม และปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิตต่อไป นอกจากนี้ ยังได้ทำให้เกิดความเพลิดเพลินในการชม (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ บาหยัน อิมสำราญ, 2548, หน้า 106)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในรายการโทรทัศน์ โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดี เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. คัดเลือกรายการสารคดีสำหรับเด็กที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้แก่ รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” โดยกำหนดเฉพาะ พ.ศ. 2561 เนื่องจากรายการ พ.ศ. 2561 เป็นรายการที่มีเนื้อหาทันสมัย และได้เพิ่มรายการชุดพิเศษที่ติดตามผู้ร่วมรายการที่เคยออกรายการเกิน 10 ปี
3. ศึกษารายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ที่ออกอากาศเมื่อ วันที่ 6 มกราคม 2561 ถึงวันที่ 29 ธันวาคม 2561 จำนวน 52 ตอน
4. ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหารายการสารคดี “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561
5. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 พบว่า เนื้อหาของรายการสามารถแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) สภาพธรรมชาติ และการอยู่กับธรรมชาติ 2) การสืบทอดวัฒนธรรม 3) การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การสร้างความผูกพันกับชุมชน ซึ่งเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ผสมกลมกลืนกันในทุกตอน และ 5) การติดตามผู้เคยร่วมรายการเป็นลักษณะพิเศษของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 เนื้อหารายการมุ่งให้คนในสังคมหันมาสนใจเรื่องธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนของตนเองเพื่อให้การใช้ชีวิตมีความยั่งยืน เนื้อหาแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. สภาพธรรมชาติและ การอยู่กับธรรมชาติ

เนื้อหาที่เกี่ยวกับการอยู่กับธรรมชาติในรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 เป็นเนื้อหาที่ปรากฏมากที่สุด ได้นำเสนอความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน วิธีรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน และคำสอนเกี่ยวกับอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่สามารถอยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืน แบ่งได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ธรรมชาติ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ได้นำเสนอถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของผู้คนในชุมชน เช่น ต้นไม้ พืช ใบไม้ ดิน ดอกไม้ และสัตว์ป่า เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งนำมาทำที่อยู่อาศัยของใช้ประจำวัน นำไปย้อมสี นำไปจุดไฟ ทำเป็นอาหาร และนำไปใช้ในงานศิลปะต่าง ๆ เช่น หนังสติ๊ก วาดรูป ปั้นดิน เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ตอน *สนสองใบ ไม้สูงในที่ต่ำ* นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับลุงเขียวแนะนำเรื่องราวของต้นสนสองใบในชุมชนว่า เมื่อก่อนชาวบ้านจะนำต้นสนสองใบไปทำบ้าน และทำเชื้อเพลิงเพื่อจุดไฟ

ผู้ร่วมรายการ 1 : เมื่อสมัยที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านก็มาขุดต้นไม้ เพื่อทำน้ำมันจุดไฟ ตอนนี้อย่างเราก็ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ละ ครั้งล่าสุดมีเหลือประมาณ 225 ต้นก็มีตายไปบ้างอะไรไปบ้าง

ผู้ร่วมรายการ 2 : เมื่อก่อนเขาไปใช้ประโยชน์อะไรบ้างคะ

ผู้ร่วมรายการ 1 : เมื่อก่อนนี่เขาไปทำบ้าน แล้วก็ทำเชื้อเพลิงนั่นแหละ เชื้อเพลิงเพื่อจุดไฟ แล้วก็เอาน้ำมันไปทำน้ำมันเชื้อ จุดไฟ

(“ทุ่งแสงตะวัน” : ตอนที่ 18 สนสองใบ ไม้สูงในที่ต่ำออกอากาศ 5 พ.ค. 61)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญมากต่อการใช้ชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะในเวลาที่ยุคเทคโนโลยี และสิ่งของต่าง ๆ มนุษย์ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ การเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่อยู่อาศัยของผู้คน โดยผู้คนจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติรอบตัวให้เกิดประโยชน์ มนุษย์พึ่งพาธรรมชาติในระดับสูงมาก ไม่ว่าจะสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร มนุษย์ยังต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพราะว่าสิ่งของที่ผลิตมาทั้งหมด ต้องมีบางส่วนทำจากทรัพยากรธรรมชาติ การที่ให้เกิดการเรียนรู้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติจะช่วยเด็กให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดความรักต่อธรรมชาติ เป็นคนที่รับผิดชอบต่อธรรมชาติของชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก

1.2 การอนุรักษ์ธรรมชาติ

รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คนในชุมชนรักษาสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ธรรมชาติ ทั้งต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ตลอดจนสิ่งแวดลอมในป่าด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การปิดป่าในหน้าฝน การตั้งกีดกันในสวน การปลูกต้นไม้ และดอกไม้ การสร้างบ้านให้สัตว์ การปลูกฝังแง่คิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติให้เด็ก และเชิญชวนเด็กร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชน เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ตอน *จำปี ที่ซบจำปา* นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับเด็ก ๆ ชมรมอนุรักษ์จำปีสิรินธรฯ โรงเรียนท่าหลวงวิทยาคม อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี ช่วยกันปลูกต้นจำปีเนื่องจากต้นจำปีลดลง

พิธีกร : เด็ก ๆ ชมรมอนุรักษ์เจ้าปีลีรินธรา โรงเรียนท่าหลวงวิทยาคมและผู้ใหญ่หลายฝ่าย ช่วยกันปลูกเจ้าปีลีลินทราทดแทนต้นที่ล้มลงเพราะแรงลม และความแห้งแล้ง

ผู้ร่วมรายการ : คือ ที่คุณครูและเพื่อน ๆ พี่ ๆ เลือกที่ปลูกที่ตรงนั้นคะ เพราะว่าเป็นที่ชุ่ม ดินชุ่มง่ายคะ ดูจากสีดินได้เลยคะ เพราะว่าอาจจะเกิดจากใบไม้ที่ทับถมกันและกลายเป็นดิน กลายเป็นปุ๋ยคะ ปุ๋ยจุลินทรีย์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ได้ทำ ไม่ได้ใส่สารเคมีใด ๆ คะ คือ เราเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดคะ ที่ว่ารากจะไม่ล้มหรือยืนต้นตายได้ง่ายคะ

(“ทุ่งแสงตะวัน” : ตอนที่ 32 จำปี ที่ซบจำปา ออกอากาศ 11 ส.ค. 61)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ผู้คนให้ความสำคัญกับเรื่องการลดลงจำนวนของต้นจำปีลีรินธรา เนื่องจากต้นจำปีลีรินธรา เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถให้อากาศที่ดี ให้ความเย็นฉ่ำ ความสวยงาม และประโยชน์ต่าง ๆ ให้ผู้คน การปลูกต้นจำปีลีรินธรา ต้องเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเติบโตของต้นจำปีลีรินธรา เพื่อให้อยู่อย่างยืนยาว และต้องให้เด็กร่วมอยู่ในกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ และนำความรู้ที่เรียนในกิจกรรมมาใช้เป็นประโยชน์ในวันข้างหน้า

2. การสืบทอดวัฒนธรรม

เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสืบทอดวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ได้นำเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย ทั้งประเพณี ศิลปะ ความเชื่อ และอาหาร เช่น ประเพณียกขันหมากปฐุม หนึ่งตะลุง ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อตงภูดิน อาหารชาวซอง เป็นต้น การนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวจะทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของแต่ละท้องถิ่น และดึงดูดผู้ชมให้สนใจ ให้ความสำคัญ และเรียนรู้วัฒนธรรมที่มีสีสัน ขณะเดียวกันก็เป็นการปลูกฝังความรัก และความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนให้แก่เด็กด้วย ดังตัวอย่าง

ตอน ยกขันหมากปฐุม นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับประเพณียกขันหมากปฐุมเป็นประเพณีที่สร้างกุศลสร้างบุญสำหรับชุมชนคลองแดน

พิธีกร : งานยกขันหมากปฐุม บางท้องถิ่นเรียกยกขันหมากพระปฐุม หรือยกขันหมากพระถม งานบุญนี้เลยมีการยกขันหมากเหมือนงานแต่งงานจริง ๆ ...

พิธีกร : การจำลองขบวนขันหมากโบราณของคนคลองแดนนี้ มีคู่บ่าวสาวจำลองด้วยคะ จะแพศไหน วัยไหน ก็เป็นเจ้าบ่าวเจ้าสาวได้ทั้งนั้น เพราะเป้าหมาย คือ ช่วยกันระดมเงินสินสอดเงินช่วยงานถวายวัด ให้คล้ายกับงานทอดผ้าป่า หรือว่างานทอดกฐินเพื่อจัดสร้างบูรณะซ่อมแซมโบสถ์วิหาร หรือกำแพงวัด ...

พิธีกร : ชุมชนหน่วยงานละแวกใกล้เคียงคู่บ่าวสาวมาร่วมสืบสานประเพณี 32 คู่ ยังมีคู่บ่าวสาวมากเท่าไร เงินจากการทำบุญก็จะมากขึ้นค่ะ จากเงินเงินสด เงินขวัญถุง เงินเรียไรจากญาติพี่น้องที่มาร่วมงานบุญ

(“ทุ่งแสงตะวัน” : ตอนที่ 23 ยกชั้นหมากปฐุม ออกอากาศ 9 มิ.ย. 61)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ประเพณียกชั้นหมากปฐุม เป็นประเพณีของชาวบ้านในชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา ที่ให้คนในชุมชนร่วมกันทำบุญสร้างกุศล ซึ่งเงินทั้งหมดที่ได้จากงานยกชั้นหมากจะถวายให้วัดเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไป ในส่วนของเด็ก ๆ ซึ่งได้มาร่วมในงานประเพณี จะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมีความสนิทสนมกันมากขึ้น ทั้งยังได้รับความเพลิดเพลิน และเกิดความรักต่อชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ ในการร่วมงานประเพณี เด็กสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของประเพณีท้องถิ่น และสืบทอดต่อไป ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก ซึ่งเด็กสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนต่อไป

3. การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการรวบรวมสติปัญญาของบรรพบุรุษ เป็นสิ่งที่มีเสน่ห์และควรจะให้คนรุ่นใหม่สืบทอดต่อไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 มีความหลากหลายประกอบด้วย การย้อมสีอาหาร และเสื้อผ้าด้วยพืช การจักสานด้วยพืชต่าง ๆ และการนำต้นไม้ม้ามาทำของเล่นพื้นบ้าน การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และพื้นที่อยู่อาศัยของแต่ละท้องถิ่น ดังตัวอย่าง

ตอน สีสันลูกตะบูน นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการใช้ลูกตะบูนย้อมสีที่บ้านท่าระแนะ ตำบลหนองคันทร้ง อำเภอเมือง จังหวัดตราด

พิธีกร : ที่นี่มีเรื่องราวการย้อมสีธรรมชาติที่น่าสนใจมากเลยนะคะ เพราะว่าเขาย้อมจากเปลือกลูกตะบูนค่ะ วัตถุดิบพร้อมแล้ว เด็ก ๆ ก็พร้อมเช่นกัน...

ผู้ร่วมรายการ : เขาจะหันเป็นชิ้นเท่า ๆ กัน ก็คือว่าจะบางขนาดนี้ เขาก็จะเอาไปต้มประมาณ 30 นาที แล้วสีก็จะออก เราจะใช้เปลือกตะบูนนะครับ 1 ส่วน ใช้น้ำ 2 ส่วน ถ้าอยากให้สีอ่อน ๆ ก็ครึ่งชั่วโมง ถ้าอยากให้สีเข้ม ๆ ก็ประมาณ 1 ชั่วโมง

(“ทุ่งแสงตะวัน” : ตอนที่ 42 สีสันลูกตะบูน ออกอากาศ 20 ต.ค. 61)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า พืชบางอย่างนอกจากจะทำให้ธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ในการย้อมสี สีที่มาจากพืชเป็นสีธรรมชาติ ปลอดภัยและมี นำไปย้อมผ้าตามขั้นตอนจะทำให้ เสื้อผ้ามีสีสันขึ้น เรื่องการย้อมผ้าด้วยพืชเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ผ้าที่ย้อมแล้วสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สร้างรายได้ให้ชุมชน และดึงดูดคนนอกพื้นที่มาเที่ยว เรียนรู้ และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ เด็ก ๆ ในชุมชน ได้รู้ถึงประโยชน์ของพืช และเรียนรู้วิธีการย้อมผ้าด้วยพืช ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ ในวันข้างหน้า และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ผู้อื่นต่อไป เช่น ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการย้อมเสื้อผ้าด้วย ลูกตะบูน และเป็นวิทยากรสอนการย้อมสีด้วยลูกตะบูน เป็นต้น

4. การสร้างความผูกพันกับชุมชน

เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสร้างความผูกพันกับชุมชนที่นำเสนอในรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 เป็นการปลุกฝังความยั่งยืนของการใช้ชีวิต โดยนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน ให้เด็กได้เรียนรู้ สร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนด้วยการเป็นมัคคุเทศก์น้อยของชุมชน เพื่อบอกเล่า และเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนให้คนภายนอกรับรู้ ขณะเดียวกัน ยังให้เด็กหันมาสนใจปัญหาของชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อฟื้นฟูชุมชน ดังตัวอย่าง

ตอน *ไกด์เด็ก บางลำพู “เกสรลำพู”* นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับเด็ก ๆ ในย่านบางลำพูเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเป็นมัคคุเทศก์น้อย

ผู้ร่วมรายการ : เราเป็นกลุ่มไกด์เด็กบางลำพูในนามชมรมเกสรลำพูครับ รวม กลุ่มกัน แนะนำชุมชนของตัวเองว่า ชุมชนของเรานั้น มีอะไรที่น่าสนใจบ้างครับ มีทั้งหมดในกลุ่มประมาณ 30 กว่าคนครับ ... อยากให้นักท่องเที่ยวชมชุมชนบางลำพูไม่ใช่เป็นแค่สถานที่บันเทิง แต่เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน

พิธีกร : ย่านบางลำพูวันนี้ เป็นเมืองท่องเที่ยวที่โด่งดังและเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ว่า คนในชุมชนยังคงช่วยกันดูแลลูกหลาน อยากจะให้เด็ก ๆ เรียนรู้สิ่งดีในท้องถิ่นผ่านกิจกรรม ให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วม พร้อมเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกได้มองเห็นในแง่มุมใหม่ ๆ นี้เลยคะ ไกด์เด็ก บางลำพู

(“ทุ่งแสงตะวัน” : ตอนที่ 33 ไกด์เด็ก บางลำพู “เกสรลำพู” ออกอากาศ 18 ส.ค. 61)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ชุมชนเป็นที่เกิดของคนในท้องถิ่น มีความสำคัญพิเศษต่อผู้คน โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ต้องการเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญา กับทั้งให้คนภายนอกมองเห็นว่า ในชุมชนของเรามีสิ่งดี ๆ ที่น่าสนใจ การฝึกเด็กเป็นมัคคุเทศก์น้อยของชุมชนจะทำให้เด็กรู้ถึงเสน่ห์ของชุมชน มีความภาคภูมิใจ และรักบ้านเกิดของตัวเองมากขึ้น ตลอดจนกระตุ้นให้เด็กเกิดแนวคิดพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่

5. การติดตามผู้เคยร่วมรายการ

รายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 มีลักษณะพิเศษที่ต่างจากรายการของปีอื่น ๆ คือ มีรายการชุดพิเศษ ได้ติดตามผู้ร่วมรายการที่เคยออกรายการเกินสิบปีมาร่วมรายการ เพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และการใช้ชีวิตของผู้ร่วมรายการ ผู้ร่วมรายการในรายการชุดพิเศษเป็นกลุ่มเด็กที่เติบโตในชนบท ส่วนใหญ่เป็นเด็กเรียนรู้ที่บ้าน หรือเด็กโฮมสคูล และได้รับอิทธิพลด้านการใช้ชีวิตไม่มากนักน้อยจากประสบการณ์ต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวตอนเด็ก ๆ บางคนได้ทำความฝันให้เป็นจริง ได้เป็นนักปิ่นต้นไม้ และยังมีคนได้พัฒนาของเล่นที่บ้านที่ทำเอง และเปิดร้านค้าขาย บางคนได้ประกอบอาชีพตามงานอดิเรกตอนเด็ก ๆ ได้เป็นนักออกแบบ และสร้างภาพการ์ตูนเคลื่อนไหว และเป็นผู้สร้างภาพยนตร์ บางคนได้ความคิดจากการใช้ชีวิตในชนบทตอนเด็ก ได้เปิดร้านอาหารที่ใช้วัตถุดิบปลอดสารเคมี ซึ่งคนเหล่านี้ได้ใช้ความรู้ และการปลูกฝังความรักธรรมชาติตอนเด็ก ๆ มาดำเนินชีวิต ดังตัวอย่าง

ตอน *ฟ้าใส พึ่งอุดม* นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับฟ้าใสชอบเรียนรู้ตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อโตขึ้น ฟ้าใสียังมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ตอนเด็ก ๆ

พิธีกร : สำหรับฟ้าใสเมื่อยังเด็ก บ้านและโลกกว้าง คือ ห้องเรียน มีหลักสูตรที่พ่อแม่ ฟ้าใสและน้อง ๆ ร่วมกันให้สอดคล้องความถนัดและความสนใจของแต่ละคน เด็กเรียนรู้ที่บ้าน หรือเด็กโฮมสคูลจึงเรียนรู้หลายอย่างแม้ไม่ได้ไปโรงเรียน เมื่อย้อนกลับไปมองสิ่งต่าง ๆ ในวันวาน คือ จิ๊กซอว์แต่ละชิ้นเล็ก ๆ ที่ประกอบกันเป็นฟ้าใสในวันนี้

ผู้ร่วมรายการ : ตอนเด็กโดนแกล้ง เป็นเด็ก nerd มาก่อน เราก็เลยต้องแข็งแกร่ง ไม่ให้ใครแกล้ง ไม่ได้เริ่มจากการที่อยากหุ่นดี แต่อยากจะแข็งแกร่ง วิ่งเร็ว ตกตึกไม่เป็นไร สามารถปีนตึกได้ ว่ายน้ำเป็น ปัจจุบันเรียนยิงปืน เรียนศิลปะการต่อสู้ ง่ายๆ คือ ถ้าโลกแตก เราก็พร้อม

(“ทุ่งแสงตะวัน” : ตอนที่ 1 ฟ้าใส พึ่งอุดม ออกอากาศ 6 ม.ค. 61)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์ตอนเด็ก ๆ มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตเมื่อเติบโตเป็นอย่างมาก วิธีการเรียนรู้ของเด็กโฮมสคูล คือ เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากสิ่งรอบตัวมากกว่าอ่านหนังสือ ซึ่งจะได้รับความรู้หลากหลาย ได้มองโลกกว้าง ๆ และให้ความสำคัญแก่กีฬา และออกกำลังกายเพื่อให้ตนเองแข็งแรงมากขึ้น ได้กำลังใจในการดำเนินชีวิต

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 งานวิจัยนี้ใช้วิธีศึกษาเอกสาร และการวิเคราะห์เนื้อหา

ในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 52 ตอน ผลการวิจัย พบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็กในรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” สามารถแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) สภာพธรรมชาติดและการอยู่กับธรรมชาติ นำเสนอเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ และการอนุรักษ์ธรรมชาติในชุมชนตามสภาพท้องถิ่นโดยวิธีต่าง ๆ 2) การสืบทอดวัฒนธรรม นำเสนอเรื่องวัฒนธรรมที่หลากหลายของแต่ละภาค และเชิญชวนเด็กเรียนรู้และสืบทอด 3) การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอภูมิปัญญาที่มีเสน่ห์ของชุมชนต่าง ๆ มุ่งให้เด็กรับรู้ เข้าใจ และสืบทอดต่อไป 4) การสร้างความผูกพันกับชุมชน นำเสนอเรื่องที่ทำให้เด็ก ๆ สนใจเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนของตนเอง ทั้งวิถีชีวิต ประวัติความเป็นมา และปัญหาของชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5) ลักษณะพิเศษของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 คือ ผู้ที่เคยออกรายการได้รับอิทธิพลไม่มากนักน้อยจากประสบการณ์ต่าง ๆ ตอนเด็ก และยังมีกรกระทำตามความคิด คำสอนที่ปลูกฝังไว้ตอนเด็ก เนื้อหา 5 ด้านดังกล่าวของรายการ “ทุ่งแสงตะวัน” ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับเด็ก ได้แก่ ทำให้เด็กมีความรัก ความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ รู้ถึงคุณค่า และเสน่ห์ของวัฒนธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบทอด และอนุรักษ์ วัฒนธรรมกับภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีความผูกพันกับชุมชน รักบ้านเกิดของตนเอง และเกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป

ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับแนวคิดของ ธัญญา สังขพันธ์ (2553, หน้า 24-25) ว่า สารคดีเกี่ยวกับเด็กมุ่งนำเสนอเรื่องราวของเด็ก ๆ ทั้งในด้านของความเป็นอิสระ น่ารัก ความไร้เดียงสา และอาจนำเสนอชีวิตของเด็กคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มของเด็กกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ปัญหาของเด็กในแคมป์งานก่อสร้าง ความสำเร็จของเด็กอนุรักษ์ป่า ฯลฯ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า รายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ได้นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ของเด็กในชุมชนต่าง ๆ ทำให้เห็นถึงความน่ารักของเด็ก แต่ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท ได้บอกเล่าเรื่องเกี่ยวกับการอยู่กับธรรมชาติ แต่ที่แตกต่างจากแนวคิดของ ธัญญา สังขพันธ์ คือ ผลการวิจัยยังพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ และสืบทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็ก การสร้างความผูกพันระหว่างชุมชนกับเด็ก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของประภาศรี เทียนประเสริฐ (2559, หน้า 156) ว่า สารคดีสำหรับเด็กต้องนำเสนอเรื่องราวที่ตรงกับความสนใจของเด็กแต่ละวัย และควรจะเป็นเนื้อหาที่เสริมความรู้ทางวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมไทย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้พบว่า รายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ได้ส่งเสริมเด็กเรียนรู้วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ผลการวิจัยมีความแตกต่างจากแนวคิดดังกล่าว คือ พบว่า รายการชุดพิเศษของรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ยังทำให้เห็นถึงประสบการณ์ตอนเด็กมีอิทธิพลต่อการเติบโตของเด็ก

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาหารายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ในด้านอื่น ๆ เช่น กลวิธีการนำเสนอ เป็นต้น
2. ควรวิเคราะห์เนื้อหาหารายการสารคดีอื่น ๆ เช่น “ส่องโลก” “ท่องโลกสุดสัปดาห์” เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). **การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ บำหยัน อิ่มสำราญ. (2548). **ภาษากับการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : พี.เพรส.
- ชญญา สังข์พันธานนท์. (2553). **การเขียนสารคดีภาคปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อินทนิล.
- ประภาศรี เทียนประเสริฐ. (2559). **ปั่นฝัน ... เป็นหนังสือ คือ นักเขียน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรนุช เลิศจรยารักษ์. (2558). **หลักการเขียนบทโทรทัศน์**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันลูกโลกสีเขียว. (2561). **ผลงานรางวัลลูกโลกสีเขียว**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://pttweb10.pttplc.com/greenglobeinstitutewebsite/Frontend/Content.aspx?ContentID=4dfb3767-0a6f-4792-bd32-508d6b3ecf45>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.
- Ch3Thailand. (2561). **ทุ่งแสงตะวันตอน ฟ้าใส พึ่งอุดม**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://youtu.be/XasTARWuQW4>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.
- Ch3Thailand. (2561). **ทุ่งแสงตะวันตอน สนสองใบ ไม้สูงในที่ต่ำ**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://youtu.be/q82UPz-gpP4>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.
- Ch3Thailand. (2561). **ทุ่งแสงตะวันตอน ยกขันหมากปฐม**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://youtu.be/cOZu7ydhP54>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.
- Ch3Thailand. (2561). **ทุ่งแสงตะวันตอน จำปี ที่ซบจำปา**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://youtu.be/g4jSuqepZVI>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.
- Ch3Thailand. (2561). **ทุ่งแสงตะวันตอน ไกด์เด็ก บางลำพู “เกสรลำพู”**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://youtu.be/ymaqGwQR1C4>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.
- Ch3Thailand. (2561). **ทุ่งแสงตะวันตอน สีสันลูกตะบูน**. [ระบบออนไลน์]. จาก <https://youtu.be/q00-5lVauWw>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562.

วิเคราะห์ความเชื่อ และค่านิยมจากวรรณกรรมตำบลศรีคีรีมาศ อำเภอคีรีมาศ

จังหวัดสุโขทัย

The Analysis of the Beliefs and the Value from Local Literatures of Srikirimas

Subdistrict, Kirimas District, Sukhothai Province

ดวงนภา ขุ่มเพชร^{1*} ชัตติยาภรณ์ เอี่ยมสวัสดิ์² สริตา บัวดี³ สุดารัตน์ มั่นคง⁴ และสมเกียรติ ติดชัย⁵

Duangnapa Khumpet^{1*} Kattiyapron Aeamsawat² Sarita Buadee³ Sudarat Mankhong⁴ and Somkiat Tidchai⁵

^{1* 2 3 4 5} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อ และค่านิยมจากวรรณกรรมท้องถิ่น ตำบลศรีคีรีมาศ อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวนทั้งสิ้น 107 เรื่อง การวิเคราะห์ความเชื่อใช้กรอบเกี่ยวกับความเชื่อจำนวน 11 ประการ คือ ความเชื่อเรื่องบุคคล ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดล้อม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องเพศ ความเชื่อเรื่องสุขภาพ และสวัสดิภาพ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ ยาม โชคเคราะห์ ความเชื่อเรื่องความฝัน ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ และความเชื่อเรื่องหมอดู โหราศาสตร์ สำหรับการวิเคราะห์ค่านิยมนั้น ใช้กรอบเกี่ยวกับค่านิยมจำนวน 6 ประการ คือ ค่านิยมทางวิชาการ ค่านิยมทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางสุนทรียภาพ ค่านิยมทางศาสนา ค่านิยมทางการเมืองการปกครอง และค่านิยมทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า พบความเชื่อที่ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 177 ครั้ง สามารถจัดลำดับได้ ดังนี้ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 58 ครั้ง รองลงมา คือ ความเชื่อเรื่องบุคคล 39 ครั้ง ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ 20 ครั้ง ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ 17 ครั้ง ความเชื่อเรื่องเครื่องราง ของขลัง ไสยศาสตร์ 13 ครั้ง ความเชื่อเรื่องหมอดู โหราศาสตร์ 10 ครั้ง ความเชื่อเรื่องฤกษ์ ยาม โชคเคราะห์ 8 ครั้ง ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดล้อม และความเชื่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิภาพ 5 ครั้ง ความเชื่อเรื่องความฝัน 2 ครั้ง ส่วนความเชื่อเรื่องเพศไม่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นของตำบลศรีคีรีมาศ ส่วนวรรณกรรมที่ไม่ปรากฏความเชื่อประเภทใด ๆ ในกรอบที่กำหนดไว้ มีจำนวนทั้งหมด 36 เรื่อง

สำหรับค่านิยม พบค่านิยมทั้งหมด 333 ครั้ง ซึ่งสามารถจัดลำดับได้ ดังนี้ พบค่านิยมทางสังคม 151 ครั้ง รองลงมา คือ ค่านิยมทางศาสนา 54 ครั้ง ค่านิยมทางเศรษฐกิจ 48 ครั้ง ค่านิยมทางสุนทรียภาพ 34 ครั้ง ค่านิยมทางการเมืองการปกครอง 28 ครั้ง และค่านิยมที่พบน้อยที่สุด คือ ค่านิยมทางวิชาการ 18 ครั้ง วรรณกรรมที่ไม่ปรากฏค่านิยมประเภทใด ๆ ในกรอบที่กำหนดไว้ มีจำนวนทั้งหมด 2 เรื่อง

คำสำคัญ : วรรณกรรมท้องถิ่น, ความเชื่อ, ค่านิยม

Abstract

This research aimed to analyze the beliefs and the value from 107 local literatures of Srikirimas sub-district, Kirimas district, Sukhothai province. The 11 frameworks of beliefs were selected in the study including the belief about people, environment, sacred things, gender, health and well-being, auspicious time, good luck and bad luck, dreams, amulet, talisman and superstition, ghosts, heaven and hell, fortune telling and astrology. On the issue of the value analysis, six frameworks of value were studied namely, academic value, economic value, aesthetics value, religious value, political and administrative value, and social value. The results found that various beliefs were shown for 177 times which can be arranged respectively as the followings. For examples, 58 times of belief about sacred things, followed by 39 times of belief about people, 20 times of belief about ghosts, 17 times of belief about heaven and hell, 13 times of belief about amulet, talisman and superstition, 10 times of belief about fortune telling and astrology, eight times of belief about auspicious time, good luck and bad luck, five times of belief about environment and belief about health and well-being, two times of belief about dreams but the belief in gender was not show in the local literatures of Srikirimas sub-district and 36 literatures were not applied with the determined frameworks. Based on the value, the results revealed that various value were found for 333 times and can be arranged respectively as the followings. For examples, 151 times of social value, followed by 54 times of the religious value, 48 times of the economic value, 34 times of the aesthetic value, 28 times of the politic value. The least common value was the academic value which was only found 18 times and two literatures that were not applied with the values in the determined framework.

Keywords : Local literature, belief, value.

บทนำ

วรรณกรรม เป็นวรรณคดี หรือศิลปะ ซึ่งเป็นผลงานอันเกิดจากความคิด และจินตนาการแล้วเรียบเรียงนำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งวรรณกรรมเป็นสองประเภท ได้แก่ วรรณกรรมลายลักษณ์ คือ วรรณกรรมที่บันทึกเป็นตัวหนังสือ และวรรณกรรมมุขปาฐะ คือ วรรณกรรมที่เล่าด้วยปาก ไม่ได้จดบันทึก วรรณกรรมจึงมีความหมายครอบคลุมกว้างถึงประวัติ นิทาน เรื่องเล่า ขำขัน เรื่องสั้น นวนิยาย บทเพลง คำคม ดังที่ ราชบัณฑิตยสถาน (2539, หน้า 754) ได้ให้คำนิยามของวรรณกรรมไว้ว่า “วรรณกรรม หมายถึง งานหนังสือ งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด ไม่ว่าจะแสดงออกมาโดยวิธี หรือในรูปอย่างใด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ สิ่งบันทึกเสียง ภาพ”

วรรณกรรมในแต่ละพื้นที่มักมีความแตกต่าง หรือคล้ายคลึงกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันจะเรียกวรรณกรรมลักษณะนี้ว่า วรรณกรรมพื้นเมือง หรือ

วรรณกรรมท้องถิ่น ปัจจุบันวรรณกรรมท้องถิ่นถือได้ว่า เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าและควรแก่การอนุรักษ์ แต่ในขณะนี้ วรรณกรรมท้องถิ่นเหล่านั้นกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง มีผู้ที่ศึกษาวรรณกรรมพื้นเมือง หรือวรรณกรรมท้องถิ่นน้อยลง ไม่มีผู้สืบทอด ดังที่ พระสมเกียรติ ติตตชัย (2550, หน้า 3) ได้แสดงถึงความ เป็นห่วงถึงวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านไว้ว่า

“สังคมไทยเองก็ได้มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกด้วยเช่นกัน ทำให้นิทานได้ถูกละเลย และกำลังจะถูกกลืนไปพร้อมการมาของวัฒนธรรมยุคใหม่ กำลังจะหายไปกับภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีพ คนยุคเก่าจึงไม่มีเวลามานั่งเล่านิทานเช่นแต่ก่อน เด็กรุ่นใหม่ก็ไม่มีใครจะมีใครมานั่งฟัง นิทานกันอีกแล้ว ทำให้ไม่เกิดความรักความหวงแหน สุดท้ายก็เป็นผลทำให้ไม่มีใครจะมีใครที่จะสืบทอด วรรณกรรมที่ทรงคุณค่าเหล่านั้นเอาไว้อีกต่อไป”

วรรณกรรมท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญต่อประเทศชาติหลายด้าน ทั้งด้านการใช้ภาษา ผู้เขียน หรือผู้เล่า ได้แสดงความสามารถด้านการใช้ภาษาในการถ่ายทอดวรรณกรรมต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้รู้แนวคิดของตน ส่งผลให้ผู้ฟัง ได้รับความรู้เกี่ยวกับความคิด ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่บอกให้ทราบ ถึงความเป็นชาติเดียวกัน เพราะความเป็นชาติจะต้องมีภาษาใช้เป็นภาษาเดียวกันภายในชาติ อีกทั้งเป็นเครื่องมือ สร้างความสามัคคีของคนในหมู่คณะ เช่น วรรณกรรมคำสอนต่าง ๆ ดังที่ เรไร ไพรวรรณ (2551, หน้า 13-17) กล่าวไว้ว่า คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา 2. เป็นสื่อสะท้อน อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของคนในท้องถิ่น 3. เป็นเครื่องบันเทิงใจ และกระชับความสัมพันธ์ในกลุ่มในสมัยก่อน 4. เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ขนบธรรมเนียม และพิธีกรรมในวรรณกรรมท้องถิ่น 5. เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน และรักษาบรรทัดฐานของสังคม 6. เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาภาษาถิ่น 7. เป็นเครื่องช่วยระบายนามณ์เก็บกด และความคับข้องใจ 8. เป็นเครื่องส่งเสริมการสร้างความคิดและจินตนาการ และ 9. สร้างความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่น

ตำบลศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 700 ปี ตั้งแต่ สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี คำว่า “ศรีศรีมาศ” พระราชทานมาจากรัชกาลที่ 6 สมัยดำรงตำแหน่งสยามราชกุมาร เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ท้องที่ ในตำบลศรีศรีมาศนี้ มีวรรณกรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจหลายเรื่อง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็น ถึงความเชื่อ ค่านิยมของคนตำบลศรีศรีมาศที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมแต่ละเรื่องได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากเรา ได้ เข้าใจความเชื่อ และค่านิยมของกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคมได้เป็นอย่างดีแล้ว ย่อมจะส่งผลให้รู้จักให้เกียรติและปฏิบัติ ต่อคนในชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นการลดความขัดแย้ง และมีผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่นอีกด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า “เข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา” ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์ความเชื่อ และค่านิยมจากวรรณกรรมตำบลศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตของการวิจัย

วรรณกรรมท้องถิ่นอันเป็นแหล่งข้อมูลของการทำวิจัยได้จากเอกสารงานวิจัย เรื่อง วรรณกรรมตำบลศรีศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ของประจักษ์ สายแสง (2516) โดยคัดเลือกมาจำนวนทั้งสิ้น 107 เรื่อง จำแนกประเภทวรรณกรรมได้ดังนี้

1. นิทาน จำนวน 56 เรื่อง ประกอบด้วย นิทานเรื่องสัตว์ 2 เรื่อง นิทานคติ 8 เรื่อง นิทานมุขตลกแบบหยาบโลน 11 เรื่อง นิทานมุขตลกแบบไม่หยาบโลน 14 เรื่อง นิทานมุขตลกเรื่องไม้ 5 เรื่อง และนิทานทรงเครื่อง 16 เรื่อง
2. นิยาย จำนวน 22 เรื่อง ประกอบด้วย นิยายปรากฏการณ์ธรรมชาติ 1 เรื่อง นิยายเรื่องวิญญูณ 2 เรื่อง นิยายบุคคล 11 เรื่อง และนิยายสถานที่ 8 เรื่อง
3. ประวัตติ จำนวน 2 เรื่อง
4. บทเพลง จำนวน 25 เรื่อง ประกอบด้วย เพลงอภิปรัชญา 2 เรื่อง เพลงจริยธรรม 2 เรื่อง เพลงเบ็ดเตล็ด 11 เรื่อง เพลงวรรณคดี และเพลงนิทานทรงเครื่อง 4 เรื่อง เพลงขวัญ 1 เรื่อง และ เพลงประวัติ 5 เรื่อง
5. เพลง จำนวน 2 เรื่อง

กรอบหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

กรอบเรื่องความเชื่อ

การวิเคราะห์ความเชื่อนั้น จะวิเคราะห์ตามประเภทของความเชื่อตามที่ เสน่หา บุญรักษ์ (2527, หน้า 126-127) ได้แบ่งความเชื่อไว้ 11 ประเภทดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องบุคคล
2. ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดลอม
3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
4. ความเชื่อเรื่องเพศ
5. ความเชื่อเรื่องสุขภาพ และสวัสดิภาพ
6. ความเชื่อเรื่องฤกษ์ ยาม โชคเคราะห์
7. ความเชื่อเรื่องความฝัน

8. ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ไสยศาสตร์
9. ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ
10. ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์
11. ความเชื่อเรื่องหมอดู โหราศาสตร์

กรอบเรื่องค่านิยม

การวิเคราะห์ค่านิยมนั้นจะวิเคราะห์ตามประเภทของค่านิยมที่ ยิ่งยง เรืองทอง (2542, หน้า 147-148) ได้แบ่งค่านิยมไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมทางวิชาการ
2. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ
3. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ
4. ค่านิยมทางศาสนา
5. ค่านิยมทางการเมืองการปกครอง
6. ค่านิยมทางสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1.1 รวบรวม และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับตำบลศรีคีรีมาศ อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
- 1.2 รวบรวม และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น
- 1.3 รวบรวม และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความเชื่อ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อ
- 1.4 รวบรวม และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับค่านิยม และงานวิจัยที่เกี่ยวกับค่านิยม
- 1.5 รวบรวมข้อมูลวรรณกรรมจากเรื่อง วรรณกรรมตำบลศรีคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ของ ประจักษ์ สหายแสง โดยคัดเลือกมาจำนวนทั้งสิ้น 107 เรื่อง

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 วิเคราะห์ความเชื่อจากวรรณกรรม ตำบลศรีคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
- 2.2 วิเคราะห์ค่านิยมจากวรรณกรรม ตำบลศรีคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

3. ชั้นสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

- 3.1 สรุปผลการศึกษาค้นคว้า
- 3.2 อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า
- 3.3 ข้อเสนอแนะ

4. ข้อเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ในการเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งจะแบ่งเนื้อหาในการนำเสนอออกเป็น 5 บท ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 ผลการวิจัย และ บทที่ 5 บทสรุป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อ

การวิเคราะห์ความเชื่อจากวรรณกรรมท้องถิ่น ตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย พบความเชื่อ จำนวน 177 ครั้ง ซึ่งสามารถจัดลำดับได้ ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องบุคคล พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 39 ครั้ง จากวรรณกรรม 31 เรื่อง คือ คนมั่งมียิ่งแต่จะจน คนต่อนกเรือแตก ผู้หญิงตัวอย่าง เมื่ออวัยวะหลุดได้ นิทานสนุกได้พร ชื่อจนเชอ ซาละวัน รามเกียรติ์ ยอพระกลิ้ง ดาวลูกไก่ ผีเจ้าป่ากลายเป็นเสือ ท้าวแสนปม หลวงพ่อทองย้อย มาสำเร็จบนภูเขาหลวง ฤๅษีสำเร็จ มะกะโท หนองนก ถ้ำงู สมบัติพระร่วงในภูเขาหลวงหรือภูเขาพระนารายณ์ เต็นตะกร้อและลูกอันตะพระร่วง ลานพม่าลับหอก บ้านขอนแก่นคำบ้านถ้ำกระต่ายทอง พญานัททันต์ บ้านถ้ำกระต่ายทอง แผลเรื่องขันธห้า แผลเบ็ดเตล็ด แผลฝนมืด แผลพญายูงทอง แผลพระสิทธิธารถ และแผลนกระทุง

2. ความเชื่อสิ่งแวดล้อม พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 5 ครั้ง จากวรรณกรรม 5 เรื่อง คือ พระร่วง หลวงพ่อทองย้อยมาสำเร็จบนภูเขาหลวง ถ้ำงู ทรัพย์สมบัติที่ป่าลำเกี้ยว และบ้านขอนแก่นคำบ้านถ้ำกระต่ายทอง

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 58 ครั้ง จากวรรณกรรม 37 เรื่อง คือ สัตว์ต้องอยู่กับมนุษย์ หมากับแมว คนมั่งมียิ่งแต่จะจน ทุกข์โตทุกข์ถ่าน นิทานสนุก ได้พร พระบวชที่ไม่มีใครนับถือ ชี้เกี้ยวได้ดี ไอ้คุดไอ้ตรง สังข์ทองตอนเลือกคู่ พระรถเมรี 1 พระสุชน 1 แดงอ่อน จันทโครพ จันทวงศ์ พระรถเมรีซาละวัน สังข์ทอง รามเกียรติ์ พระรถเมรี 3 ยอพระกลิ้ง แก้วหน้าม้า จันทคราส พระร่วง ท้าวแสนปม พระเจ้าลิ้นด้ามาสำเร็จ อภินิหารฤๅษี ฤๅษีสำเร็จ พระอิศวรกับพระพุทธร่องค์

พระร่วงพระลือ ทรัพย์สมบัติที่ป่าลำเค็ญ สมบัติพระร่วงในภูเขาหลวง หรือภูเขาพระนารายณ์ แหล่งเรื่องชั้นห้า แหล่งเรื่องขมเรื่อง และแหล่งปัญญาทอง

4. ความเชื่อเรื่องเพศ ไม่พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

5. ความเชื่อเรื่องสุขภาพและสวัสดิภาพ พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 5 ครั้ง จากวรรณกรรม 5 เรื่อง คือ ผัวเมียไม่มีลูก พระรถเมรี 1 พระรถเมรี 3 สมบัติพระร่วงในภูเขาหลวง หรือภูเขาพระนารายณ์ และแหล่งเรื่องชั้นห้า

6. ความเชื่อเรื่องฤกษ์ ยาม โชคเคราะห์ พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 8 ครั้ง จากวรรณกรรม 7 เรื่อง คือ วิชาคนจนคนมี ผู้หญิงตัวอย่าง ผีเจ้าป่ากลายเป็นเสือ พระร่วง ฤกษ์สำเร็จ มะกะโท และแหล่งบัวร้าง

7. ความเชื่อเรื่องความฝัน พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 2 ครั้ง จากวรรณกรรม เรื่อง คือ พระสุธน 1 และพญาฉัททันต์

8. ความเชื่อเรื่องเครื่องราง ของขลัง ไสยศาสตร์ พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 13 ครั้ง จากวรรณกรรม 10 เรื่อง คือ พระสุธน 1 พระสุธน 2 รามเกียรติ์ ยอพระกลืน แก้วหน้าม้า จันทคราส หลวงพ่อทองย้อยมาสำเร็จบนภูเขาหลวง แหล่งสอนหญิง แหล่งพระรถ และแหล่งพระพิฆิต

9. ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 20 ครั้ง จากวรรณกรรม 19 เรื่อง คือ คนจนยังแต่จะจน คนจีนเข้าเมืองไทยใหม่ ๆ ชี้เกียดได้ดี เจ็ดทโนญจันโทโครพ จันทวงศ์ พระรถเมรี 2 สังข์ทอง พระรถเมรี 3 ยอพระกลืน แก้วหน้าม้า จันทคราส ผีป่ากินคน ผีเจ้าป่ากลายเป็นเสือ แหล่งเรื่องชั้นห้า แหล่งเบ็ดเตล็ด แหล่งพระรถถวายของราชสาสน์ แหล่งพระรถ และแหล่งนกรทะง

10. ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 17 ครั้ง จากวรรณกรรม 11 เรื่อง คือ สัตว์ต้องอยู่กับมนุษย์ เด็กเลี้ยงควาย ตาเถนยายซี 2 ไฟตะไลหมา พระสุธน 1 ดาวลูกไก่ แหล่งเรื่องชั้นห้า แหล่งเบญจศีล แหล่งเบญจศีลตลก แหล่งปัญญาทอง และแหล่งพระสิทธารถ

11. ความเชื่อเรื่องหมอดู โหราศาสตร์ พบในวรรณกรรมจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 10 ครั้ง จากวรรณกรรม 9 เรื่อง คือ คนจนยังแต่จะจน พระบวชที่ไม่มี-ใครนับถือ พระสุธน 1 จันทโครพ สังข์ทอง พระรถเมรี 3 ท้าวแสนปม มะกะโท และแหล่งบัวร้าง

สำหรับวรรณกรรมท้องถิ่นจากตำบลดศรีศรีมาศ อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ที่ไม่พบความเชื่อประเภทใด ๆ ในกรอบที่กำหนดไว้ สำหรับการวิเคราะห์ มีจำนวนทั้งหมด 36 เรื่อง คือ ชื่อสัตย์จริงทำจริงได้จริง ตาเถนยายซี 1 ยายซีและเด็ก ตาเถนยายซี 3 คนทิดเหนือสุทนต์ ชายเจ้าชู้ พระในกรุงกับพระบ้านนอก ลูกแมงลัก เมืองเหนือ จันทหวาย ศรีธนูชัย 1 ศรีธนูชัย 2 ศรีธนูชัย 3 พระสุบ-กัญชา ตาเถน ไอ้สี่เกลอ หลวงตาธูป ชี้เกียดหมอนกัว คนตกต้นไม้ไม่ถึงดิน เรื่องไม้ พันมี อีตู๋ อยากรเป็นญาติในพระพุทธศาสนา ถ้ามุขเหล็ก แหล่งเรื่องทุกขัง แหล่งศีลห้า แหล่งทหารไทย แหล่งปลุกใจขุนร่นหลัง แหล่งคำฝิ่น แหล่งเตือนสติหญิง แหล่งแม่เรือนดี แหล่งจน แหล่งพระไวย แหล่งพิมพ์แฉกแก้ว แหล่งบพนาศ แหล่งพุ่มฤกษ์ และแหล่งขมนก

ผลการวิเคราะห์ค่านิยม

การวิเคราะห์ค่านิยมจากวรรณกรรมท้องถิ่น ตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย พบค่านิยมจำนวน 333 ครั้ง ซึ่งสามารถเรียงลำดับได้ ดังนี้

1. ค่านิยมทางวิชาการ พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 18 ครั้ง จากวรรณกรรม 18 เรื่อง คือ คนจีนเข้าเมืองไทยใหม่ ๆ จีนหัวหาย ศรีธนูชัย 1 ศรีธนูชัย 2 ชื่อจอนชนเชอ จันทโครพ จันทวงศ์ พระรถเมรี 2 ซาละวัน รามเกียรติ์ อยากรเป็นญาติใน-พระพุทธศาสนา หนองนก สมบัติ พระร่วงในภูเขาหลวงหรือภูเขาพระ แผล่ศีลห้า แผล่สอนหญิง แผล่แม่เรือนดี แผล่พระรถถวายซองราชสาส์น และแผล่พญาอุทอง

2. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 48 ครั้ง จากวรรณกรรม 34 เรื่อง คือ คนจนยังแต่จะจน คนมั่งมียังแต่จะจน ทุกข์โตทุกข์ถ่านัง เด็กเลี้ยงควาย เมื่ออวยวะ พุดได้ นิทานสนุก พระในกรุงกับพระบ้านนอก ลูกแมงลักเมืองเหนือ ศรีธนูชัย 1 ศรีธนูชัย 2 ศรีธนูชัย 3 ชื่อจอนชนเชอ หลวงตาธูป พระบวชที่ไม่มีใครนับถือ คนตกต้นไม้ไม่ถึงดิน ไฟตะไลหมา เรื่องไม้ ไอ้คุดไอ้ตรง สังข์ทอง ตอนเลือกคู่ พระรถเมรี 2 ฝิ่ปากินคน อีตู้ พระร่วง ท้าวแสนปม มะกะโท หนองนก ถ้างู ทรัพย์สมบัติที่ป่าลำเกี้ยว บ้านขอนทองคำบ้านถ้ำกระต่ายทอง แผล่เรื่องขมเรื่อง แผล่คำฝืน แผล่เตือนสติหญิง แผล่จน และแผล่หนักกระทุง

3. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 34 ครั้ง จากวรรณกรรม 29 เรื่อง คือ คนจนยังแต่จะจน ชื่อสัตย์จริงทำจริงได้จริง คนทิศเหนือสุด ชายเจ้าชู้ ศรีธนูชัย 1 พระสุกกัญชา ตาเถน เจ็ดทโนญ สังข์ทองตอนเลือกคู่ พันมี จันทวงศ์ พระรถเมรี 2 รามเกียรติ์ พระร่วงพระลือ เต้นตะกร้อ และลูกอ้นชะพระร่วง แผล่เรื่องขันห้า แผล่เบ็ดเตล็ด แผล่แม่เรือนดี แผล่เบญจศีล ตลก แผล่พระไวย แผล่พระรถ แผล่พิมพ์แฉกรแก้ว แผล่บหนาค แผล่พุมฤณี แผล่ขมนก แผล่พญาอุทอง แผล่พระสิทธารถ แผล่หนักกระทุง และแผล่บัวรัง

4. ค่านิยมทางศาสนา พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 54 ครั้ง จากวรรณกรรม 32 เรื่อง คือ สัตว์ต้องอยู่กับมนุษย์ คนมั่งมียังแต่จะจน วิชาคนจนคนมี คนต่อนกเรือแตก ชื่อสัตย์จริงทำจริงได้จริง ตาเถนยายชี 2 ศรีธนูชัย 2 พระสุกกัญชา ชื่อจอนชนเชอ พระรถเมรี 1 พันมี ฝิ่เจ้าปากลาย เป็นเสื่อ หลวงพ่อทองย้อยมาสำเร็จบนภูเขาหลวง อภินิหารฤณี ฤณีสำเร็จ อยากรเป็นญาติในพระพุทธศาสนา ถ้างู ทรัพย์สมบัติที่ป่าลำเกี้ยว บ้านขอนทองคำบ้านถ้ำกระต่ายทอง บ้านถ้ำกระต่ายทอง แผล่เรื่องทุกขัง แผล่เรื่องขันห้า แผล่ศีลห้า แผล่เบญจศีล แผล่เบญจศีลตลก แผล่พิมพ์แฉกรแก้ว แผล่บหนาค แผล่พญาอุทองแผล่พระสิทธารถ แผล่หนักกระทุง และแผล่บัวรัง

5. ค่านิยมทางการเมือง กรปกครอง พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 28 ครั้ง จากวรรณกรรม 23 เรื่อง คือ สัตว์ต้องอยู่กับมนุษย์ หมากับแมว ศรีธนูชัย 1 ศรีธนูชัย 3 เรื่อง ไม้ เจ็ดทโนญ สังข์ทองตอนเลือกคู่ พระสุธน 1 พันมี จันทโครพ พระสุธน 2 รามเกียรติ์ ยอพระกลืน มะกะโท ถ้างู ทรัพย์สมบัติที่ป่าลำเกี้ยว ลานพม่าลับหอก บ้านขอนทองคำบ้านถ้ำกระต่ายทอง แผล่ปลุกใจชนรุ่นหลัง แผล่คำฝืน แผล่พระไวย แผล่บหนาค และแผล่พระพิจิตร

6. **ค่านิยมทางสังคม** พบในวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 151 ครั้ง จากวรรณกรรม 68 เรื่อง คือ สัตว์ต้องอยู่กับมนุษย์ คนจนยังแต่จะจน คนมั่งมียังแต่จะจน ทุกข์โศกทุกขสถาน วิชชาคนจนคนมี คนต่อนกเรือแตก ชื่อสัตย์จริงทำจริงได้จริง ผู้หญิงตัวอย่าง ตาเถนยายซี 1 ยายซีและเด็ก ตาเถนยายซี 3 คนจีนเข้าเมืองไทยใหม่ ๆ คนทิศเหนือสุทนต์ ชายเจ้าชู้ เมื่ออวัยวะพูดได้ นิทานสนุก ได้พร ผัวเมียไม่มีลูก พระในกรุงกับพระบ้านนอก ลูกแมงลักเมืองเหนือ จินหัวหาย ศรีธัญชัย 1 ศรีธัญชัย 2 พระสุภักฎษา ไอ้สี่เกลอ ซีเกียจหมอนกัว ซีเกียจได้ตี คนตกต้นไม้ไม่ถึงดิน ไฟตะไลหมา เรื่องไม้ สังข์ทองตอนเลือกคู่ พระสุธน 1 พันมี แดงอ่อน พระรถเมรี 2 สังข์ทอง ยอพระกลิ้ง แก้วหน้าม้า จันทราส ดาวลูกไก่ ท้าวแสนปม พระเจ้าลิ้นดามาสำเร็จ หลวงพ่อทองย้อยมาสำเร็จบนภูเขาหลวง อภินิหารฤๅษี ฤๅษีสำเร็จ มะกะโท ถ้ำมะเหรก พญาฉัททันต์ บ้านถ้ำกระต่ายทอง แผลเรื่องขันธห้า แผลศีลห้า แผลเบญจศีล แผลสอนหญิง แผลทหารไทย แผลปลุกใจชนรุ่นหลัง แผลคำฝัน แผลเตือนสติหญิง แผลแม่เรือนดี แผลจน แผลพระรถถวายของราชสาสน์ แผลพระไวย แผลพระรถ แผลบหนาค แผลพญาอุทอง แผลพระสิทธิธารถ แผลบัวรัง แผลพระพิจิตร

สำหรับวรรณกรรมท้องถิ่นจากตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ที่ไม่พบค่านิยมประเภทใด ๆ ในกรอบที่กำหนดไว้ มีจำนวนทั้งหมด 2 เรื่อง คือ พระอิศวรกับพระพุทธรองค์ และแผลฝนดี

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมจากวรรณกรรมท้องถิ่น ตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย พบความเชื่อที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ พบความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากที่สุด เป็นเพราะว่าชาวบ้านตำบลศรีศรีรีมาศในสมัยก่อนนั้น มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ และพิสูจน์ไม่ได้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จึงทำให้มีความเชื่อว่า ผู้ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์เหล่านั้นต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ กอปรกับในเวลาต่อมาเมื่อสุโขทัยรับเอาความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เข้ามา จึงทำให้ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพเจ้านั้นจึงมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นว่า มีเทพเทวดาคอยบันดาลสิ่งต่าง ๆ และคอยช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมเกียรติ ดิตชัย (2550, หน้า 138) ที่ได้ศึกษาความเชื่อและค่านิยมจากนิทานพื้นบ้านของอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่เป็นที่ราบสูง ชาวนครไทยมีชีวิตผูกพัน และพึ่งพาธรรมชาติ กอปรกับสมัยก่อนยังไม่เข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จึงคิดว่า มีสิ่งที่มีอำนาจอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเหล่านั้น

ความเชื่อที่พบมากเป็นอันดับสอง คือ ความเชื่อเรื่องบุคคล ซึ่งก็เป็นผลมาจากการที่ชาวบ้านตำบลศรีศรีรีมาศนั้น มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นฐานของความเชื่ออื่น ๆ เช่น เชื่อว่า ตายแล้วฟื้นได้จากของวิเศษ หรือมีผู้วิเศษมารักษา เชื่อว่า ตายแล้วไปเกิดใหม่ และยังเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากอำนาจพลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพและนับถือ ซึ่งสอดคล้องกับตำนานพระร่วงเป็นผู้มีวาจาสิทธิ์ที่ปรากฏอยู่ในประสมพงศาวดารเล่มที่ 40 เมื่อพระร่วงแปลงจางาว่าอย่างไรก็จะบันดาลให้เป็นอย่างนั้น ทำให้ชาวบ้านตำบลศรีศรีรีมาศนั้นมีความเชื่อเรื่องบุคคลรองลงมาจากความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อที่พบมากเป็นอันดับ 3 คือ ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ เป็นเพราะว่าชาวบ้านตำบลศรีศรีรีมาศนั้น มีความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ และเทพเจ้า หรือผู้วิเศษเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โดยอำนาจเหนือธรรมชาตินี้มีทั้งอำนาจในทางที่ดี และอำนาจในทางที่ไม่ดี โดยเชื่อว่า อำนาจทางที่ดีนั้นจะมาจากเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่เป็นตัวแทนแห่งคุณงามความดี เพราะการทำความดี เว้นจากการทำชั่ว ผลบุญที่ทำจึงหนุนนำให้ไปเกิดเป็นเทวดา และอำนาจทางที่ไม่ดีนั้นมาจากภูต ผี ปีศาจ ผู้ที่มีจิตใจโหดร้าย อามหิต คิดแต่ทำชั่ว ผลกรรมจึงทำให้ต้องกลายเป็นผี กลายเป็นอมมนุษย์ อสูรกาย จึงทำให้ความเชื่อเรื่องภูต ผี ปีศาจ ปรากฏผ่านวรรณกรรมของตำบลศรีศรีรีมาศในลักษณะของมนุษย์ ที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วนั่นเอง ซึ่งความเชื่อเรื่องผีนี้นี้ยังได้สะท้อนผ่านข้อความในศิลาจารึกพ่อขุนรามหลักที่หนึ่งด้วย ดังข้อความว่า “มีพระขพุง ผีเทพดาในเขอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมือง สุโขทัยนี้แล้ว ไหว้ดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหว้ดีพลีถูก ผีในเขอัน บ่คุ้มบ่เกรง” (บานชื่น ผกามาศ, 2555 : ออนไลน์)

สำหรับผลการวิเคราะห์ค่านิยมจากวรรณกรรมท้องถิ่น ตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย พบค่านิยมทางสังคมมากที่สุด เป็นเพราะชาวบ้านตำบลศรีศรีรีมาศนั้น มีวิถีการดำเนินชีวิตที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน ดุจญาติมิตร ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างเต็มใจ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความอ่อนน้อม และความเคารพบูชาต่อผู้อาวุโส มีความซื่อสัตย์สุจริต และต่อต้านผู้ที่มีความประพฤติเอาเปรียบ และทำความเดือดร้อนต่อผู้อื่นในสังคมด้วย ซึ่งผลสะท้อนจากวรรณกรรมจากตำบลศรีศรีรีมาศนี้ทำให้เห็นว่า สังคมของคนในตำบลศรีศรีรีมาศในอดีตนั้นเป็นสังคมที่เกื้อกูลช่วยเหลือกัน คนในสังคมก็เป็นคนสุจริต และอ่อนน้อมถ่อมตน

ค่านิยมที่พบมากรองลงมา คือ ค่านิยมทางศาสนา ซึ่งเหตุผลสำคัญเป็นเพราะผลสืบเนื่องมีการนำความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเข้ามา และเป็นที่ยอมรับของชาวศรีศรีรีมาศ จึงได้สะท้อนค่านิยมทางศาสนาผ่านวรรณกรรมของตำบลศรีศรีรีมาศในหลายประการ เช่น ชาวศรีศรีรีมาศได้ยึดเอาคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เข้ามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีการสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านการอุปสมบท การให้ทาน แก่ผู้ทรงศีล การรักษาศีล การศึกษา และปฏิบัติธรรมเพื่อให้สำเร็จถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อความตอนหนึ่งของศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ ชาวเจ้า ท่วยบ่ท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผุ่งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐิน เดือนนี้จึงแล้ว” (บานชื่น ผกามาศ, 2555 : ออนไลน์)

ส่วนค่านิยมที่พบมากเป็นอันดับ 3 คือ ค่านิยมทางเศรษฐกิจ โดยสะท้อนผ่านวรรณกรรมของตำบลศรีศรีรีมาศ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของตำบลศรีศรีรีมาศ อำเภอศรีรีมาศ จังหวัดสุโขทัยนั้น เป็นที่ราบลุ่มสภาพแวดล้อมอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการทำการเกษตร ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพการค้าขายแลกเปลี่ยน การรับจ้าง การทำการเกษตรกรรม และการล่าสัตว์ ซึ่งอาชีพเหล่านี้ก็ยังมีปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรปรับปรุงวรรณกรรมที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามภาษาของท้องถิ่นนั้น ให้เป็นภาษาไทยกลาง เพื่อให้สะดวกต่อผู้อ่าน
2. ควรรวบรวมวรรณกรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้มีการรวบรวมไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นการอนุรักษ์ และสืบทอดไว้ให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษา

บรรณานุกรม

- ไทยตำบล. (2558). **ข้อมูลตำบลศรีศรีมาต อำเภอศรีมาต จังหวัดสุโขทัย**. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2562, จาก www.thaitambon.com/tambon/640305.
- บานชื่น ผกามาศ. (2555). **แปลศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1**. สืบค้นเมื่อ 7 พฤษภาคม 2562, จาก <http://banchuen.blogspot.com>
- ประจักษ์ สายแสง. (2516). **วรรณกรรมจากตำบลศรีศรีมาต จังหวัดสุโขทัย**. ม.ป.ท. :
วิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก, พิษณุโลก.
- พระสมเกียรติ ดิตชัย. (2550). **วิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมจากนิทานพื้นบ้าน ของอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. , มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- ยิ่งยง เรืองทอง. (2542). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. ม.ป.ท. : ภาควิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2539**. กรุงเทพฯ ฯ :
นานมีบุ๊คส์ พิมพ์และจัดจำหน่าย.
- เรไร ไพรวรรณ. (2551). **วรรณกรรมท้องถิ่น**. ม.ป.ท. : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ปทุมธานี.
- เสน่หา บุญรักษ์. (2527). **คติชนวิทยา**. ม.ป.ท. : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก.

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย กรณีศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร

The Beliefs and the Rituals of Tiger God Shrine in Thai Society :

Case Study in Bangkok

YANG HAIYAN^{1*} อาจารย์ ดร. อิมธิรา อ่อนคำ²

YANG HAIYAN^{1*} Dr.Imthira Onkam²

^{1*} ² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ที่เกี่ยวข้องของศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าและศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้าจำนวน 32 คน และการสังเกตการณ์ แหล่งข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้าพ่อเสือทั้ง 2 แห่งยังคงมีความเชื่อที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน 5 ประการ คือ การขออำนาจบารมีเพื่อให้การงานก้าวหน้า การขอบุตรเพื่อให้คนที่มีบุตรยากได้สมหวัง การขอเรื่องสุขภาพ เพื่อให้หายจากโรคร้ายต่าง ๆ การขอโชคลาภเพื่อให้การค้าขายร่ำรวย และการขอเรื่องการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวทำให้มี 6 พิธีกรรม คือ 1) พิธีวันจับโหงวเป็นพิธีกรรมการขอบุตร 2) พิธีวันเกิดเจ้าพ่อเสือเป็นพิธีขอขอบคุณเจ้าพ่อเสือ 3) พิธีแห่เจ้าโดยจะอัญเชิญเจ้าพ่อเสือและเทพภายในศาลออกแห่ในช่วงเทศกาลกินเจ 4) พิธีสวดมนต์และเวียนเทียน เป็นการระลึกถึงเจ้าพ่อเสือและเทพตัวเหล่าเอี้ย 5) พิธีลอยกระทง เป็นการทำบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว 6) พิธีเทกระจาด เป็นวันแจกทานให้กับผู้ยากไร้ถือเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ของศาลเจ้าพ่อเสือ ดังจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันศาลเจ้าพ่อเสือยังคงมีความเชื่อและมีการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปีอยู่เสมอ ศาลเจ้าพ่อเสือทั้ง 2 แห่งถือเป็นศาสนาสถานที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีนได้อย่างชัดเจนในสังคมไทย

คำสำคัญ : ความเชื่อ, พิธีกรรม, เจ้าพ่อเสือ, สังคมไทย

Abstract

This research aimed to study the beliefs and ritual of Tiger God shrine in Thai society. The research was qualitative research by collecting field data from in-depth interview 32 people in Giant swing's Tiger God shrine and Bang Wa Tiger God shrine including studying the documentation and observing. The research's result was presented in descriptive analysis.

The research found that in both Tiger God Shrine there were 5 beliefs clearly shown: wish for prestige in career; wish for baby among infertility people; wish for good health to recover from illness; wish for prosperity in business and wish for success in studying. The mentioned beliefs created 6 rituals. 1) On 15th of Chinese calendar, there was the ritual to pray for baby 2) Tiger God's Birthday was the thanksgiving ceremony 3) Tiger God Parade by inviting the Tiger God and deities in the shrine during the Vegetarian Festival. 4) Prayer and candlelit ceremonies as a remembrance of the Tiger God and the Gods of Tao 5) Loy Krathong was a merit making for those who have passed away and 6) Feeding the Hungry Ghost festival was a day to give alms to the needy which was considered as a big merit making of Tiger God shrines. In conclusion; nowadays, at Tiger God shrines, people still believe and practice various rituals every year. Both Tiger God Shrines were the sacred places where could clearly reflect the integration of Thai-Chinese culture in Thai society.

Keywords : Belief, Rituals, Tiger God, Thai society.

บทนำ

ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็ชนชาติหรือชาติพันธุ์โดย้อมมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ มากมาย ดังที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2544, หน้า 1) ให้ความเห็นว่า ความเชื่อ ถือเป็นอำนาจจิตของมนุษย์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิด พฤติกรรม และการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ในยุคปัจจุบันแม้เป็นยุคที่ผู้คนมีการศึกษา มีความรู้ แต่ความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้น้อยไป เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สิน และจิตใจของคนในสังคม ผู้คนมักจะไปกราบไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ที่วัด เพื่อขอพรและขอให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข แคล้วคลาดปลอดภัย การงานราบรื่น เป็นต้น

ความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงทำให้เกิดการกระทำต่าง ๆ ที่แสดงถึงความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้น ผู้คนในสังคมร่วมกันประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อมุ่งหมายให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ โดยเฉพาะเพื่อความขลัง หรือความเป็นสิริมงคล ช่วยปกป้องรักษาให้ชีวิตมีความสุข ดังที่ กาญจนนา แก้วเทพ (2553, หน้า 23) ได้กล่าวว่า ยิ่งสังคมทันสมัยมากยิ่งขึ้นก็ยิ่งมีพิธีกรรมมากขึ้น ชีวิตส่วนรวมของมนุษย์ยังต้องพบกับความไม่แน่นอน ความวิตกกังวล ความเครียด ฯลฯ เพราะมาจากภัยอันตรายที่หลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นอันตรายจากธรรมชาติ หรือภัยจากฝีมือมนุษย์ ขณะนั้น มนุษย์ยังคงต้องการ “ศาสนาพิธีกรรม” ต่าง ๆ มาเป็นเครื่องบรรเทาปลดปล่อยจิตใจ จึงสามารถสรุปได้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมมีความสำคัญต่อสังคมและมนุษย์เป็นอย่างมาก

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความโดดเด่นในด้านความเชื่อ คนไทยส่วนมากมีความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่เป็นรูปเคารพ จึงได้สร้างรูปเคารพด้วยความศรัทธา เพื่อกราบไหว้ และทำพิธีกรรมขอให้เทพเจ้าช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เจ้าพ่อเสือเป็นเทพเจ้าหนึ่งในเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ชาวไทยสร้างขึ้นมาเพื่อบูชาขอพร ในสังคมไทยมีความเชื่อว่าเจ้าพ่อเสือเป็นเทพเจ้าที่สามารถปัดเป่าสิ่งไม่ดี และให้พรในด้านอำนาจบารมี อีกทั้งยังสามารถคุ้มครองชีวิตของผู้ศรัทธาในด้านต่าง ๆ โดยมีตำนานเล่าขานถึงเจ้าพ่อเสือว่า เจ้าพ่อเสือเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญที่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) มีชายคนหนึ่ง ซึ่งเป็นบุตรชายของนางผ่อง ถูกเสือกัดตาย ชาวบ้านจึงตัดสินใจว่า ฆ่าเสือ แต่นางผ่องเกิดความสมสาร จึงขอรับเสือไปเลี้ยงแทนลูกที่เสียชีวิต ซึ่งหลังจากเสือมาที่หมู่บ้านก็ได้ปัดเป่าสิ่งไม่ดี ทำให้ชีวิตของชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข ผ่านไป 7 ปี นางผ่องถึงแก่กรรม เสือตัวนี้ได้กระโจนเข้าไปกองไฟเพื่อตายตามนางผ่อง ชาวบ้านประทับใจกับความมหัศจรรย์ และความดีของเสือ จึงร่วมกันสร้างเป็นอนุสรณ์บริเวณใกล้กับวัดมหรธรรณพาราม ซึ่งก็คือ ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า (สำนักผังเมือง, 2559, หน้า 161)

ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าเป็นศาลเจ้าพ่อเสือที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียงที่สุดในกรุงเทพฯ ได้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2377 เดิมตั้งอยู่ริมถนนบำรุงเมือง ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ให้อพยพถนนบำรุงเมือง โดยให้ย้ายและพระราชทานที่ให้แก่ศาลเจ้าพ่อเสือมาไว้ที่ทางสามแพร่ง ถนนตะนาว นอกจากนี้ในกรุงเทพฯ ยังมีศาลเจ้าพ่อเสืออีกแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักกันของสังคมไทยเป็นอย่างมาก คือ ศาลเจ้าพ่อบางหัวัว ได้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2500 ตั้งอยู่ ณ ถนนเพชรเกษม แขวงบางหัวัว เขตภาษีเจริญ ทั้งสองศาลเจ้านี้ ได้สร้างขึ้นในชุมชนชาวจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนจึงร่วมกันสร้างศาลเจ้าให้เป็นรูปแบบจีนและได้ประดิษฐานเทพเจ้าจีนต่าง ๆ เข้ามาในศาล ซึ่งทั้งสองศาลเจ้ายังคงมีการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปีอยู่เสมอ ดังที่ กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553, หน้า 50) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมสำคัญในศาลเจ้าพ่อเสือมีงานวันจับโหงว ที่จัดขึ้นหลังวันตรุษจีน 15 วัน ซึ่งจะมีการถวายสิ่งโตน้ำตาลเพื่อขอบุตร และยังมีงานวันเกิดเจ้าพ่อเสือที่จัดขึ้นในราวต้นเดือนมีนาคม ในงานมีการแสดงจิวถวายสวดมนต์ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ทำให้เห็นว่า ศาลเจ้าพ่อเสือในกรุงเทพฯ ทั้งสองแห่งนี้ได้รับการยอมรับจากทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเป็นเวลานาน มีผู้ศรัทธานิยมไปกราบไหว้เป็นจำนวนมาก และมีความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อคนในสังคมไทย อีกทั้งยังเป็นศาลเจ้าที่ผสมผสานวัฒนธรรมทั้งจีนและไทย ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นชาวต่างชาติที่กำลังศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทย เป็นภาษาที่สอง จึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย โดยเลือกศึกษาเฉพาะศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าและศาลเจ้าพ่อเสือบางหัวัว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562

ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยได้เลือกศึกษาศาลเจ้าพ่อเสือในกรุงเทพฯ 2 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า เนื่องจากศาลเจ้าพ่อเสือสองแห่งนี้อยู่ในพื้นที่ที่ใกล้เคียงกัน มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยเป็นศาลเจ้าที่มีชื่อเสียงและมีผู้คนมากราบไหว้จำนวนมาก

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อเสือทั้งภายใน หรือภายนอกศาลเจ้า และผู้ที่มาสักการะบูชาที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 32 คน ประกอบด้วย ผู้ดูแลศาลที่ละ 3 คน พ่อค้าแม่ค้าบริเวณใกล้เคียงที่ละ 3 คน ผู้ที่มาสักการะบูชาเจ้าพ่อเสือที่ละ 10 คน

ข้อมูลที่ได้มา ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตทั้งมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการยื่นแบบคุณธรรมจริยธรรมของเครื่องมือวิจัยต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

ความเชื่อ เป็นสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์ทุกคน ทำให้เชื่อว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่จริง ดังที่ ชรรค์ชัย อภิสุภาพ (2547, หน้า 13) กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับ หรือยึดมั่นในสิ่งหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลมาอธิบาย ไม่ว่าสิ่งนั้นจะสามารถพิสูจน์ได้ว่า เป็นความจริงหรือไม่ การยอมรับนั้นอาจจะยอมรับด้วยความศรัทธา หรือความจงรักภักดีแฝงด้วยความกลัว ผู้คนในสังคมยอมรับนับถือ และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในงานวิจัยนี้เป็นสิ่งที่ได้ยอมรับจากผู้ศรัทธา โดยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เจ้าพ่อเสือหรือเทพเจ้าอื่นช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้หรือไม่ แต่ผู้ศรัทธายังคงปฏิบัติกราบไหว้และบูชาเทพเจ้าในศาลเจ้าพ่อเสือ

พิธีกรรมเกิดจากความเชื่อของคนในสังคม เป็นการกระทำที่แสดงถึงความศรัทธาในเรื่องต่าง ๆ ดังที่ พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ (2550, หน้า 78) กล่าวว่า พิธีกรรม แปลว่า การกระทำที่เป็นแบบอย่าง หรือการกระทำที่เป็นที่รู้จักต้อง หมายถึง การบูชาตามลัทธิความเชื่อทางศาสนา ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ศาลเจ้าพ่อเสือในงานวิจัยนี้ เป็นกระทำที่แสดงถึงความศรัทธาต่อเจ้าพ่อเสือและตัวเหล่าเอี้ย ซึ่งในแต่ละพิธีกรรม ก็เป็นการบูชาตามความเชื่อของผู้ศรัทธา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ และพิธีกรรมของศาลเจ้าพ่อเสือ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย
2. ศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมของศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากบุคลากรภายในศาลเจ้า หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้กับศาล และผู้มาสักการะที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลศาล พ่อค้าแม่ค้าบริเวณใกล้เคียง และผู้ที่มากราบไหว้สักการะบูชาที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์ โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าและศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าและศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า ประกอบด้วย ผู้ดูแลศาลเจ้า พ่อค้าแม่ค้าที่ใกล้เคียงกับศาล และผู้มาสักการะที่ศาลเจ้า ทำให้มีผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทยที่ประชาชนศรัทธาสรุปได้มี 5 ประการ ได้แก่ การขอให้มีอำนาจบารมี การขอบุตร การขอเรื่องสุขภาพ การขอโชคลาภ และการขอเรื่องการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และยังมี 6 พิธีกรรมที่ทั้งศาลเจ้า และผู้ศรัทธายังการปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน คือ 1) วันจับโหงว 2) วันเกิดเจ้าพ่อเสือ 3) พิธีแห่เจ้า 4) พิธีสวดมนต์และเวียนเทียน 5) พิธีลอยกระทง 6) พิธีเทกระจาด ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าและศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่แทรกอยู่ในชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อส่วนบุคคล หรือความเชื่อร่วมกันในสังคม มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะความเชื่อในด้านศาสนา ในสังคมไทยผู้คนมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ ในศาลเจ้า เพราะศาลเจ้าถือเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจของคนในสังคม สามารถทำให้ผู้ศรัทธามีกำลังใจในการดำเนินชีวิต จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า ในสังคมไทยมีความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือหลายประการ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ การขอให้มียานาจนารมี การขอบุตร การขอเรื่องสุขภาพ การขอโชคลาภ และการขอเรื่องการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การขอให้มียานาจนารมี

ปัจจุบันนี้เนื่องจากมีการแข่งขันในเรื่องต่าง ๆ ทำให้คนในสังคมมีการแสวงหาอำนาจบารมีด้วยวิธีต่าง ๆ หนึ่งในนั้น ก็คือ ความเชื่อ ซึ่งในสังคมไทยมีความเชื่อว่า เจ้าพ่อเสือสามารถให้พรในด้านอำนาจบารมี เพราะตามคุณสมบัติโดดเด่นของเสือ ถือเป็นเจ้าป่าอันทรงพลังน่าเกรงขามกว่าสัตว์ใด ๆ ในหมู่ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ หรือผู้ที่ประสงค์จะก้าวหน้าในทางอำนาจบารมี นิยมมาขอพรจากเจ้าพ่อเสือให้การทำงานหน้าที่ก้าวหน้า เป็นเจ้าคน นายคน ดังนั้น ผู้ที่ประสงค์จะมีความก้าวหน้าในการทำงาน สามารถมาถวายเจ้าพ่อเสือเพื่อขอพรให้การทำงานหน้าที่มีความก้าวหน้า ดังที่ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้ากล่าวว่า

“คนมาไหว้เจ้าพ่อเสือเพื่อมาขอพรให้ได้ทำงานที่ดีกว่า เพราะเคยได้ยินเพื่อนบอกว่าที่นี่ศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องนี้ หลายคนมาขอพรด้านการทำงานก็ได้กันหมด ตนจบปริญญาตรีมา ได้ทำงานเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว จึงอยากเลื่อนตำแหน่งงานที่ดี อยากรู้ว่าทำงานที่ดีกว่าและมีเงินเดือนดีกว่า ทำให้พ่อแม่รู้สึกภูมิใจ จึงซื้อของเซ่นไหว้มากกราบไว้เจ้าพ่อเสือ ขอให้ท่านช่วยเหลือ เมื่อได้มาขอพรจากท่านก็ทำให้ตนมีกำลังใจมากขึ้น”

(นิภาดา อุตมผล 21 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่า ผู้ที่มากราบไหว้เจ้าพ่อเสือบางส่วนมีความเชื่อว่า เจ้าพ่อเสือสามารถช่วยให้การงานราบรื่น คนที่อยากได้ตำแหน่งงานที่ดี มักจะนิยมมาถวายเจ้าพ่อเสือเพื่อขอพรให้ตนมีงานที่เจริญก้าวหน้า ซึ่งการที่มาขอพรในด้านนี้จะทำให้ผู้ศรัทธามีกำลังใจในการทำงาน

1.2 การขอบุตร

บุตรเป็นสมาชิกสำคัญในครอบครัว และยังเป็นแหล่งของความสุขในครอบครัว แต่ในสังคมยังมีครอบครัวจำนวนมากที่ไม่มีบุตร ประสงค์มีบุตรสื่อสกุล ครอบครัวกลุ่มนี้จึงพึ่งพาสิ่งต่าง ๆ เพื่อสมหวังได้ลูก จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับการขอลูกเกิดขึ้น ซึ่งในสังคมไทยมีความเชื่อว่า ศาลเจ้าพ่อเสือมีความศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องการขอบุตร เพราะเทพเจ้าตัวเหล่าเอี้ย หรือเสวียนเทียนซ่างตี้ (玄天上帝) ซึ่งเป็นเทพเจ้าองค์ประธานของศาลเจ้าพ่อเสือ ชาวแต้จิ๋ว อัญเชิญจากประเทศจีน มีความศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องการให้ลูก ใครที่มีลูกยากสมหวังได้บุตร จึงไปขอพรจากท่านได้

ในคืนวัน 15 ค่ำ เดือน 1 ปฏิทินจันทรคติจีน (หลังวันตรุษจีน 15 วัน) เป็นวันจับโจงว หรือ “ง่วนเซียว” คนไทยเรียกกันว่า วันไหว้สิงโตน้ำตาล ครอบครัวทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน หรือชาวไทยที่ไม่มีลูก หรืออยากมีลูกมาก ๆ มักจะนำน้ำตาลสิงโตมาถวายมาตัวเหล่าเอี้ยเพื่อขอบุตร ดังที่แม่ค้าร้านขายของไหว้ใกล้ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าได้กล่าวว่า

“ผู้ที่มากราบไหว้ที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า มีคนบางส่วนเพื่อมาขอลูกจากตัวเหล่าเอี้ย เนื่องจากตัวเหล่าเอี้ยที่ขึ้นเชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ในการขอลูก ใครที่แต่งงานแล้วยังไม่มีลูกสามารถมาขอกับท่านได้ ซึ่งตนเองจะแนะนำของไหว้ที่ใช้ในการไหว้เพื่อขอลูกและสอนวิธีขอลูกให้ ของไหว้ที่ใช้ในการไหว้จะมีพวงมาลัย ส้ม กระจ่างเงิน กระจ่างทอง ฐูป เทียนและสิงโตน้ำตาลเพศผู้ และเพศเมียจำนวน 1 คู่ หากประสงค์จะได้บุตรเพศใด เมื่อไหว้เสร็จให้นำสิงโตน้ำตาลนั้นกลับบ้าน ถ้าสมหวังก็ต้องเอาของเซ่นไหว้มาขอบคุณเจ้าพ่อ คนที่มาขอลูกมักจะได้กันทุกคน”

(วิขรา บัวเกราะ 21 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ ทำให้รู้ว่า ในสังคมไทยศาลเจ้าพ่อเสือมีชื่อเสียงในความเชื่อด้านการขอลูก ตัวเหล่าเอี้ยหรือเสวียนเทียนช่างตีเป็นเทพเจ้าที่สำคัญอีกองค์หนึ่งในศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื่อว่า ท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องการขอลูก ครอบครัวที่ไม่มีลูกสามารถถวายน้ำตาลสิงโตที่ศาลเจ้าพ่อเสือเพื่อขอลูก เมื่อสมหวังต้องนำของเซ่นไหว้มาขอบคุณเจ้าพ่อตัวเหล่าเอี้ย

1.3 การขอเรื่องสุขภาพ

สุขภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สุขภาพแข็งแรงทำให้เรามีพลังไปเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ อย่างราบรื่น และยังเป็นสิ่งที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข เมื่อคนในครอบครัวเกิดมีโรค ปัญหาต่าง ๆ ก็จะมาตามสุขภาพแข็งแรงจึงเป็นความหวังของผู้คนในสังคม ซึ่งในสังคมไทยมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือว่า ท่านสามารถให้พรแก่ผู้ศรัทธา คຸ້ມครองให้ผู้ศรัทธามีสุขภาพแข็งแรง ขจัดโรคร้ายต่าง ๆ ผู้ที่นับถือเจ้าพ่อเสือ เมื่อเจอปัญหาเรื่องสุขภาพมักจะมาถวายท่าน ขอพรจากท่าน ซึ่งจะทำให้จิตใจสงบ มีกำลังใจไปเผชิญกับโรคร้ายที่เกิดขึ้น ดังที่ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าได้กล่าวว่า

“ตนมาไหว้เจ้าพ่อเสือประมาณเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อมาขอพรให้คนในครอบครัวมีสุขภาพที่แข็งแรง มีความสุข ตนเองได้ไหว้เจ้าพ่อเสือตามพ่อแม่ตั้งแต่เด็ก เพราะบ้านอยู่แถวนี้ตอนเด็ก ๆ พ่อแม่พามาไหว้ท่าน ตอนนี้นั้นก็พาลูกหลานมาไหว้ต่อ เพราะเชื่อกันตลอดว่า เจ้าพ่อเสือศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องปัดเป่าโรคร้ายต่าง ๆ จึงมาขอพรในด้านสุขภาพเป็นส่วนมาก นอกจากนี้ ตนคิดว่า ถ้าคนที่บ้านสุขภาพแข็งแรง ทุกอย่างก็จะดีขึ้นตามไปด้วย”

(สุดาพร จิระจันทานันท์ 21 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่า ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้าพ่อเสือบางส่วนมีความเชื่อว่า เจ้าพ่อเสือมีความศักดิ์สิทธิ์ในการคุ้มครองสุขภาพของผู้ศรัทธา ความเชื่อนี้ก็ได้สืบทอดต่อกันมาสู่รุ่นต่อรุ่น ซึ่งคนในสังคมมีความคิดว่า สุขภาพเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต ถ้าสุขภาพแข็งแรง ชีวิตก็มีความสุข จึงทำให้มีผู้ศรัทธากลุ่มหนึ่งที่มากราบไหว้เพื่อขอพรในเรื่องสุขภาพเป็นประจำ

1.4 การขอโชคลาภ

โชคลาภเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมอยากได้ จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับการขอโชคลาภจากเทพเจ้าตั้งแต่โบราณ ซึ่งในสังคมไทยมีความเชื่อว่า เจ้าพ่อเสือสามารถช่วยเหลือในการขอโชคลาภเงินทอง ผู้ศรัทธาจึงนิยมมาขอโชคลาภเงินทองจากเจ้าพ่อเสือ โดยเฉพาะคนที่ทำการค้าขายนิยมขอโชคลาภจากเจ้าพ่อเสือ เชื่อว่า ท่านสามารถช่วยให้การค้าขายร่ำรวย มีเงินมีทองไหลเข้าบ้าน ดังที่ แม่ค้าร้านสะดวกซื้อใกล้ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้ากล่าวว่า

“คนไปไหว้เจ้าพ่อเสืออย่างน้อยเดือนละครั้ง มีความเชื่อความศรัทธาต่อเจ้าพ่อเสือ เพราะฟังจากผู้ใหญ่พูดและตนเองก็เกิดที่นี่ เราศรัทธาท่าน นับถือท่าน เชื่อว่า ท่านจะให้โชคลาภแก่เราเสมอ เราอยากรู้อะไร ก็ไปถามท่านโดยเสียงเซียมซี อาจถามท่านว่า ลงทุนในการค้าขายบ้างก็จะได้คำตอบแป๊ะ นอกจากนี้ ท่านยังช่วยให้ค้าขายของเราดีขึ้น ร่ำรวย มีเงินพอใช้ มีเงินเก็บ หลังจากขอพรจากท่านก็เหมือนมีคนช่วย ค้าขายจะดีขึ้นเรื่อย ๆ”

(อุษาสวี วัฒนพณกุล 21 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ทำให้รู้ว่า ในสังคมไทยมีความเชื่อว่า เจ้าพ่อเสือสามารถให้โชคลาภแก่ผู้ศรัทธา ผู้ศรัทธาที่มาขอพรจากท่านมีส่วหนึ่ง คือ ผู้ที่ประกอบการค้าขาย หรือนักธุรกิจเจ้าพ่อเสือสามารถช่วยให้การค้าขายร่ำรวย ครอบครัวร่ำรวย นอกจากนี้ ผู้ศรัทธาที่มีความประสงค์จะลงทุนก็สามารถมาศาลเจ้าพ่อเสือเพื่อเสี่ยงเซียมซีถามท่านว่า ลงทุนทำธุรกิจนี้ได้หรือไม่ เจ้าพ่อเสือก็จะให้คำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงเสมอ

1.5 การขอเรื่องการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ

การศึกษาเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของคนคนหนึ่งได้ ซึ่งการขอให้การศึกษาประสบความสำเร็จก็เป็นเรื่องที่ได้เห็นได้ทั่วไปในสังคมไทย ผู้ที่ศรัทธานับถือเจ้าพ่อเสือบางส่วนเชื่อว่า เจ้าพ่อเสือสามารถช่วยให้การเรียนประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะช่วยให้สอบผ่าน ดังที่ผู้มาสักการะที่ศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้าได้กล่าวว่า

“คนมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือว่า ท่านสามารถช่วยให้การเรียนของเราประสบความสำเร็จ เมื่อใกล้สอบทุกครั้งตนเองก็จะชวนเพื่อนมาไหว้เจ้าพ่อเสือ ขอให้ตนเองสอบผ่านและได้คะแนนดี ๆ หลังจากการไหว้ทำให้ตน มีกำลังใจในการสอบ ซึ่งหลายครั้งก็รู้สึกที่ท่านได้ช่วยเราจริง ๆ”

(อรญา เบ้าเรือง 29 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่ในสังคมไทยยังมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเจ้าพ่อเสือว่า ท่านสามารถช่วยย้ให้การสอบต่าง ๆ ผ่าน การเรียนประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น สามารถทำให้ผู้ศรัทธาเต็มพลังในการเรียนหรือการสอบ

จากการที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ที่มาสักการะที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นว่า ในสังคมไทยยังมีคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอยู่ในหลายช่วงอายุ มีความเชื่อความศรัทธาที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในเรื่องต่าง ๆ โดยจะมีความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือทั้งหมด 5 ประการดังที่กล่าวมา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีการสืบทอดกันมาในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นเวลายาวนาน ปัจจุบันวัฒนธรรมความเชื่อนี้ยังคงอยู่อย่างเข้มแข็ง ความเชื่อต่าง ๆ นั้นถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา และสามารถทำให้ผู้ศรัทธาจิตใจสงบ มีความสุขและกำลังใจในการดำรงชีวิตต่อไป

2. พิธีกรรมของศาลเจ้าพ่อเสือที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าและศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า

พิธีกรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากความเชื่อ เป็นขั้นตอนการปฏิบัติที่แสดงถึงความศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้คนในสังคมร่วมกันประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อมุ่งหมายให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ โดยเฉพาะเพื่อความขลัง หรือความเป็นสิริมงคล พิธีกรรมนั้นจะทำให้ผู้ศรัทธา หรือผู้ร่วมพิธีมีกำลังใจในการดำรงชีวิตต่อไป พิธีกรรมที่ปฏิบัติในศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อบางหว้าได้สืบทอดต่อกันเป็นเวลายาวนาน ส่วนใหญ่จัดขึ้นที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า เพราะเป็นศาลเจ้าพ่อเสือแห่งแรกของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ทั้งสองศาลเจ้ามีพิธีกรรมไหว้ที่เหมือนกันคือ ต้องไหว้ที่กง หรือเทพเจ้าฟ้าดินก่อน จากนั้น ไหว้เทพเจ้าที่เหลือนตามลำดับ ของเช่นไหว้เจ้าพ่อเสือ มีกระดาดทอง พวงมาลัย ผลไม้ หมูสามชั้น ไช้ไก่ และข้าวเหนียว นอกจากนี้ ยังเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามความเชื่อ และวันพิเศษต่าง ๆ โดยมี 6 พิธีกรรมคือ 1) วันจับโหง่ว 2) วันเกิดเจ้าพ่อเสือ 3) พิธีแห่เจ้า 4) พิธีสวดมนต์ และเวียนเทียน 5) พิธีลอยกระทง 6) พิธีเทกระเจาด ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

2.1 พิธีกรรมวันจับโหง่ว

พิธีกรรมวันจับโหง่ว จัดขึ้นหลังตรุษจีน 15 วัน ซึ่งเป็นคืนที่พระจันทร์เต็มดวงครั้งแรกในรอบปี คือคืนวันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติจีน เป็นเทศกาล “ง่วนเซียว” (元宵) ของประเทศจีน ซึ่งผู้ศรัทธาที่ศาลเจ้าพ่อเสือนิยมเรียกกันว่า วันไหว้ น้ำตาลสิงโตน้ำตาล ในวันจัดพิธีมีเครื่องไหว้พิเศษ คือ เจดีย์ หรือ “ถึงเถ” (糖塔) และสิงโตน้ำตาล หรือ “ถึงไซ” (糖獅) ประชาชนนิยมมาถวายสิงโตน้ำตาลแต่ตัวเหล่าเอี้ย เพื่อขอบุตรขอให้การค้าขายร่ำรวย และหน้าที่การงานก้าวหน้า เพื่อให้ชีวิตได้รับความสดชื่นหอมหวานเหมือนน้ำตาล ซึ่งตัวเหล่าเอี้ยเป็นเทพเจ้าองค์ประธานของศาลเจ้าพ่อเสือ เป็นเทพเจ้าที่ชาวแต้จิ๋วอัญเชิญจากประเทศจีน มีความศักดิ์สิทธิ์

จากข้อมูลการสัมภาษณ์นั้น ทำให้รู้ว่า พิธีกรรมในวันจับโหง่วจัดขึ้นที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าเป็นหลัก มีการถวายเจ้าพ่อตัวเหล่าเอี้ยด้วยสิงโตน้ำตาล หรือเจดีย์น้ำตาลเพื่อขอลูก เป็นวันเดียวเท่านั้นที่มีความศักดิ์สิทธิ์ในการขอลูก ช่วงเช้าจะมีการไหว้เจ้าที่ ส่วนการไหว้เจ้าพ่อตัวเหล่าเอี้ยเพื่อขอลูกอยู่ในช่วงกลางคืน ไหว้เสร็จจะมีการนำส้ม หรือสิงโตน้ำตาลของศาลกลับไปบูชาที่บ้านต่อ ซึ่งสิงโตน้ำตาลนั้นเช่าจากศาลได้ ผู้ที่สมหวังได้ลูก

ในปีถัดไปต้องนำสิงโตน้ำตาลสองเท่ามาถวายแต่ตัวเหล่าเอี้ย เพื่อเป็นการทำบุญ และแสดงความขอบคุณท่าน จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มาราบไว้ตัวเหล่าเอี้ยในวันจับโหงวมักจะเป็นประชาชนที่มาขอพรเพื่อให้ได้บุตร ถือเป็นพิธีกรรมที่มีบทบาทต่อสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนที่มีบุตรยากมีที่พึ่งทางใจ และมีความหวังต่อการดำเนินชีวิต

2.2 พิธีกรรมวันเกิดเจ้าพ่อเสือ

วันเกิดเจ้าพ่อเสือ หรือวันคล้ายวันสมโภชเจ้าพ่อเสือ หรือหลี่เอี้ยกง บางคนเรียกว่า วันเจ้าพ่อเสือ เปิดเขี้ยว ตรงกับวันที่ 6 มีนาคมของทุกปี ประชาชนที่ต้องการขออำนาจบารมี เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง และโชคลาภเงินทอง สามารถขอพรในวันเกิดเจ้าพ่อเสือได้ ในศาลเจ้ามี รูป เทียน กระจาดไหว้เจ้าให้เช่า ประชาชนนิยมนำหัวหมู หมูสามชั้น ไช้ไก่ ข้าวเหนียวแดงหวาน และผลไม้มาถวายเจ้าพ่อเสือ ทุก ๆ ปีในวันเกิดของเจ้าพ่อเสือ ข้าราชการ เจ้าของกิจการ ผู้ที่ต้องดูแลลูกน้องบริวารจำนวนมากมักจะมาขอพรกันเป็นพิเศษ ลูกศิษย์เจ้าพ่อเสือก็นิยมมาขอพรเรื่องโชคลาภจากเจ้าพ่อเสือเช่นกัน

จากข้อมูลการสัมภาษณ์นั้น ทำให้รู้ว่า ในวันเกิดของเจ้าพ่อเสือจัดขึ้นที่ทั้งศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า จะมีการเปลี่ยนชุดให้เจ้าพ่อเสือ และมีการแสดงจ๊วถวายสวดมนต์ ผู้ศรัทธานำหมูทั้งตัวมาบูชาเจ้าพ่อเสือเป็นจำนวนมาก เพื่อบนบาน และขอพร ส่วนใหญ่ขอพรในด้านอำนาจบารมี และด้านโชคลาภ เป็นพิธีกรรมที่มีประชาชนจำนวนมากมาเข้าร่วม จะเห็นได้ว่า วันเกิดเจ้าพ่อเสือเป็นพิธีกรรมที่ประชาชนนิยมมาถวายเจ้าพ่อเสือเพื่อขอให้การงานก้าวหน้าและค้าขายร่ำรวย

2.3 พิธีกรรมแห่เจ้า

พิธีกรรมแห่เจ้าเป็นงานประจำปีของศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้าศาลเดียว จัดขึ้นในช่วงเทศกาลกินเจ เป็นการอัญเชิญองค์ตัวเหล่าเอี้ย องค์เจ้าพ่อเสือ และองค์เทพต่าง ๆ เสด็จแห่เจ้าประจำปี เพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง และน้อมระลึกถึงวันที่องค์ตัวเหล่าเอี้ยสำเร็จเป็นเซียน โดยอัญเชิญองค์เทพองค์ต่าง ๆ ออกแห่ยังนอกศาลเจ้า เพื่อเสด็จโปรดแม่เมตตาให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข กิจการค้า การเงิน การงาน เจริญรุ่งเรือง หมดความเดือนร้อนให้โชคดีตลอดชีวิต ซึ่งมีการจัดขบวนแห่ให้ประชาชนเข้าร่วมเดินแห่ และยังมีการแสดงของคณะมังกร คณะสิงโต ฯลฯ หน้าศาลเจ้าพ่อเสือด้วย

จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ศรัทธาที่ได้รับพรสมประสงค์มักจะขอเข้าร่วมเดินขบวนแห่เจ้า โดยทำหน้าที่ถือเครื่องแต่งองค์เจ้า ซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีต้องใส่ชุดขาว เพราะแสดงถึงความบริสุทธิ์ ส่วนเครื่องเช่นไหว้เจ้าพ่อเสือเนื่องจากในช่วงเทศกาลกินเจ ก็จะไม่ถวายเนื้อสัตว์ เปลี่ยนมาถวายผลไม้และอาหารเจ โดยมีผลไม้ที่นิยมถวาย คือ ส้ม เนื่องจากถือเป็นผลไม้มงคล เพราะในภาษาจีนออกเสียงว่า “桔” ซึ่งคล้ายกับการออกเสียงคำว่า “ความสำเร็จสมปรารถนา” และนิยมถวายเป็นเลขคู่ จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมแห่เจ้าพ่อเสือเป็นโอกาสที่ทำให้ประชาชนร่วมกันถวายเทพเจ้า ต่าง ๆ เพื่อแสดงความเคารพนับถือต่อเทพเจ้า อีกทั้งยังสามารถทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความสบายใจ เพราะการที่ได้เข้าร่วมพิธีนี้ถือว่าได้พรในเรื่องต่าง ๆ

2.4 พิธีกรรมสวดมนต์ เวียนเทียน

พิธีกรรมสวดมนต์ เวียนเทียน เป็นพิธีกรรมที่ผู้ศรัทธาร่วมกันสวดมนต์ เวียนเทียนเพื่อเฉลิมฉลององค์ตัวเหล่าเอี้ยสำเร็จเป็นเซียนเช่นกัน ตรงกับวันที่ 9 ของเดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งศาลเจ้าจะจัดสวดมนต์ เวียนเทียน 3 วัน คือ วันที่ 3 6 และ 9 ของเดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติจีน ผู้ศรัทธาร่วมกันใส่ชุดขาวสวดบทสวดสรรเสริญตัวเหล่าเอี้ยที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า จากนั้น ถือนเทียนธูป และดอกบัว อย่างละ 1 ดอก เป็นเครื่องสักการบูชา ตามพระสวดมนต์เวียนรอบศาลเจ้าจากภายในสู่ภายนอก 3 รอบ นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังจัดแสดงจิ้งจอกเก้าตัวเพื่อฉลองเป็นเวลา 37 วัน

ทั้งนี้ เพื่อเฉลิมฉลององค์ตัวเหล่าเอี้ยสำเร็จเป็นเซียน และแสดงความระลึกต่อเทพเจ้าตัวเหล่าเอี้ย จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมสวดมนต์เวียนเทียนเป็นพิธีที่ทำให้ประชาชนที่มีความศรัทธาต่อเจ้าพ่อ มีโอกาสแสดงความเคารพนับถือ และระลึกถึงความดีของตัวเหล่าเอี้ย

2.5 พิธีลอยกระทง

พิธีลอยกระทงเป็นพิธีที่จัดขึ้นนอกศาลเจ้าพ่อเสือ จัดขึ้นก่อนวันเทศกาล 1 วัน ตรงกับที่ 6 เดือน 10 ตามปฏิทินจันทรคติจีน พิธีเริ่มเวลา 5 โมงเย็นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเชิงสะพานพุทธ ฝั่งธนบุรี ในวันงานจะมีขบวนเสด็จของคณะโหล่แก้ว และคณะศิษย์ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และจะมีผู้ดูแลศาลประกอบพิธีการไหว้ ซึ่งเป็นพิธีที่ลอยกระทงเพื่อเชิญวิญญาณในทะเลมารับบุญที่มีผู้อุทิศส่วนกุศลให้ ถือเป็นการทำบุญให้แก่ดวงวิญญาณที่เสียชีวิตในน้ำไปสู่สุคติ และเชิญวิญญาณไร่บ้านมาร่วมงานเทศกาลที่ศาลเจ้าพ่อเสือในวันถัดมา ซึ่งในวันจัดพิธีจะมีผู้ศรัทธาทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยใส่ชุดขาวมารวมตัวที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เชิงสะพานพุทธเพื่อขอพรให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว หรือวิญญาณไร่บ้านไปเกิดในภพภูมิที่ดี

จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้ายังทำให้รู้ว่า ผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีลอยกระทงได้ทำบุญแก้ญาติหรือวิญญาณไร่บ้าน จะทำให้พวกเขามีความสุขและได้รับความโชค จะเห็นได้ว่า พิธีลอยกระทงซึ่งถือเป็นพิธีกรรมที่ทำบุญให้กับทั้งดวงวิญญาณที่ล่วงลับไปแล้วและผู้ศรัทธาตนเอง

2.6 พิธีเทศกาล

พิธีเทศกาลตรงกับวันที่ 7 เดือน 10 ตามปฏิทินจันทรคติจีน เป็นพิธีที่มีพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปมนต์ อุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณไร่บ้านไปเกิดในภพภูมิใหม่ ในวันงานจะประกอบด้วยพิธีเทศกาลและแจกทานให้ผู้ที่ยากจนซึ่งจะมีประชาชนจำนวนมากมารับการแจกทานที่หน้าศาลเจ้า มีทั้งคนยากไร้ และประชาชนทั่วไป

จากการลงพื้นที่ และสัมภาษณ์ผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้ายังทำให้รู้ว่า ในวันเทศกาลนอกจากมีพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปมนต์ อุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณไร่บ้านไปเกิดใหม่ ยังมีการแจกอาหาร ข้าวสาร และเงินให้ผู้ยากจน ซึ่งเงินและสิ่งของต่าง ๆ ที่แจกให้ประชาชนนั้น มาจากการบริจาคของผู้ศรัทธาในรอบปี เช่น ข้าวสารที่แจกให้ผู้ยากจนนั้นมาจากการบูชาของผู้ศรัทธาในช่วงเทศกาลกินเจ จะให้ได้ว่า พิธีเทศกาลเป็นพิธีทำบุญครั้งใหญ่ของศาลเจ้า เป็นการทำบุญให้กับทั้งผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และผู้ยากจนที่ยังมีชีวิตอยู่

จากการที่ได้ลงพื้นที่ศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ในปัจจุบัน ทั้ง 6 พิธีกรรมของศาลเจ้าพ่อเสือยังคงสืบทอดอย่างเข้มแข็ง และมีลักษณะเดียวกัน คือ ทำให้ผู้ศรัทธามารวมตัวกันถวายเจ้าพ่อเสือ หรือเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งจะจัดขึ้นตามวันพิเศษต่าง ๆ พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพนับถือของผู้เข้าร่วมพิธีที่มีต่อเทพเจ้าต่าง ๆ และยังทำให้เห็นถึงประเพณีโบราณของชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่ยังคงสืบทอดต่ออยู่ในทุกวันนี้ ทั้งยังมีการผสมผสานวัฒนธรรมไทยจีนให้เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน

ในสังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในกลุ่มของคนไทยเชื้อสายจีน ยังมีการเคารพบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อขอพรให้เทพเจ้าคุ้มครองชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งความเชื่อทั้ง 5 ประการ และ 6 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือนั้น ยังคงมีการสืบทอดต่อกันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งยังได้เห็นถึงการให้ความสำคัญของคนไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยที่ได้พาลูกหลานไปกราบไหว้ และเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมไทย-จีนสู่รุ่นต่อรุ่น นอกจากนี้ ศาลเจ้าพ่อเสือยังมีบทบาทสำคัญต่อคนที่มาสักการะ หรือมาเข้าร่วมพิธีกรรมเป็นอย่างมาก ทำให้คนที่มากราบไหว้มีที่พึ่งทางใจ และยังช่วยเหลือผู้ยากไร้ในสังคม อีกทั้งยังทำให้เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมีความเจริญรุ่งเรือง

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า ศาลเจ้าพ่อเสือเป็นที่ประดิษฐานของเจ้าพ่อเสือ ตัวเหล่าเอี้ยและเทพเจ้าต่าง ๆ ชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นรูปเคารพ จึงได้สร้างศาลเจ้าขึ้นมา เพื่อสักการะบูชาเทพเจ้าเพื่อคุ้มครองชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การขอให้มียานาจนบารมี การขอบุตร การขอเรื่องสุขภาพ การขอโชคลาภ และการขอเรื่องการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พรรณี ชูจิรวงศ์ (2552, หน้า 1) กล่าวว่า ความเชื่อ คือ พลัง พลังที่จะสร้างสิ่งต่าง ๆ มนุษย์สร้างโลก ความเป็นจริงของมนุษย์จากสิ่งที่ตกลงใจแล้วว่าจะเชื่อ ความเชื่อทุกเรื่องที่อยู่ลึกในจิตใจ และผลึกดันให้เกิดเป็นการกระทำ ในงานวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่า เนื่องจากผู้ศรัทธามีความเชื่อต่อเจ้าพ่อเสือว่า ท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ในการคุ้มครองชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นพลังที่ทำให้ผู้ศรัทธาร่วมกันสร้างศาลให้ท่าน จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือ 5 ประการเกิดขึ้น และอยู่ในใจของผู้ศรัทธาทุกคน ผลึกดันให้พวกเขาเกิดความเคารพนับถือต่อเทพเจ้าและการกระทำที่มากกราบไหว้เทพเจ้าเพื่อขอพร

ความเชื่อทั้ง 5 ประการ ที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือทำให้เกิด 6 พิธีกรรมตามวันพิเศษต่าง ๆ คือ 1) วันจับโหงว เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการขอลูก ผู้ศรัทธาจะนำสิ่งโตน้ำตาล หรือสิ่งโตเจดีย์มากกราบไหว้ตัวเหล่าเอี้ยเพื่อขอลูก 2) วันเกิดของเจ้าพ่อเสือ ตรงกับวันที่ 6 มีนาคม ในวันงานประชาชนนำของไหว้ต่าง ๆ มาถวายเพื่อขอบคุณเจ้าพ่อเสือ 3) พิธีกรรมแห่เจ้า จัดขึ้นในช่วงเดือนตุลาคม เป็นพิธีกรรมที่มีขบวนแห่ โดยมีคณะมังกร สิงโต โหลแก้ว ฯลฯ อัญเชิญองค์เทพต่าง ๆ เสด็จแห่เจ้าประจำปี เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสดูความเคารพต่อเทพเจ้า ต่าง ๆ 4) พิธีกรรมสวดมนต์ เวียนเทียน เป็นพิธีกรรมที่ผู้ศรัทธาร่วมกันสวดมนต์ เวียนเทียนเพื่อระลึกองค์ตัวเหล่าเอี้ยสำเร็จเป็นเวียน 5) พิธีกรรมลอยกระทง เป็นพิธีที่ทำบุญให้แก้ววิญญาณไร่บ้าน 6) พิธีกรรมเทกระเจาด เป็นพิธีที่มีพระสวดมนต์ อุทิศให้วิญญาณไร่บ้านเกิดใหม่ และแจกทานให้ผู้ยากจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Liyu

Huang (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับไต้ฮงกงในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะ กรุงเทพมหานคร พบว่า คนไทยเชื้อสายจีนจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามเทศกาล เพื่อรำลึกไต้ฮงกง จะมีการประกอบพิธีกรรมเทศกาลตรุษจีน เทศกาลทิ้งกระจาด และเทศกาลกินเจทุกปี จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมแห่เจ้า พิธีกรรมสวดมนต์ เวียนเทียน เป็นพิธีกรรม เพื่อรำลึกตัวเหล่าเอี้ย วันจับโหง่วจัดขึ้นในเทศกาลงวงเซียว เหมือนพิธีกรรมที่เกี่ยวกับไต้ฮงกงในสังคมไทย ที่จัดขึ้นตามเทศกาลต่าง ๆ แต่วันเกิดของเจ้าพ่อเสือ พิธีกรรมลอยกระทง พิธีกรรมเทกระจาดจากขึ้น เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามวันพิเศษในความเชื่อของผู้ศรัทธา

ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทยยังมีการสืบทอดต่อกันอยู่อย่างดี ซึ่งมีอิทธิพลต่อมนุษย์ และสังคมเป็นอย่างมาก ถือเป็นเครื่องบรรเทาปลดปล่อยประโลมใจ ปลุกพลังให้ผู้ศรัทธามีความกล้าหาญไปเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งยังทำให้วัฒนธรรมไทย-จีนที่ผสมผสานกันในสังคมไทยได้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในกรุงเทพฯ เพิ่ม (เช่น ศาลเจ้าพ่อเสือบางแค ศาลเจ้าพ่อเสือคลองสาน)
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในกรุงเทพฯ กับต่างจังหวัด

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). การสื่อสารในพิธีกรรม พิธีกรรมในการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553). ศาลเจ้าศาลจีนในกรุงเทพฯ. นนทบุรี : มิวเซียมเพรส.
- ขรรค์ชัย อภิสุภาพ (2547). ความเชื่อที่เกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเทศบาลสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พรรณี ชูจิรวงศ์. (2544). พลังความเชื่อ. กรุงเทพฯ : ต้นไม้.
- พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญญา. (2550). เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : จรัญสนิทวงศ์.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2544). ความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผี กับบทบาททางสังคมของ
ไทยที่ถือศาสนาพุทธในภาคใต้. สารนิพนธ์ สวช. (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- Liyu Huang. (2561). ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับไต้ฮงกงในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

_____ . (2559). **ศาลเจ้าศรีมหาสมุทรแห่งบางกอก**. กรุงเทพฯ : สำนักผังเมือง.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

นิภาดา อุดมผล (ผู้ให้สัมภาษณ์), YANG HAIYAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า, วันที่ 29 มิถุนายน 2562.

วิชรา บัวเกราะ (ผู้ให้สัมภาษณ์), YANG HAIYAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้านขายของไหว้ใกล้ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า, วันที่ 21 มิถุนายน 2562.

สุดาพร จิระจตุตถานันท์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), YANG HAIYAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า, วันที่ 21 มิถุนายน 2562.

อุษา สุวัฒน์พจน์กุล (ผู้ให้สัมภาษณ์), YANG HAIYAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้านสะดวกซื้อใกล้ศาลเจ้าพ่อเสือเสาชิงช้า, วันที่ 21 มิถุนายน 2562.

อรญา เบ้าเรือง (ผู้ให้สัมภาษณ์), YANG HAIYAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ศาลเจ้าพ่อเสือบางหว้า, วันที่ 29 มิถุนายน 2562.

การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในตำนานท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนบน

The Study of Local Legend in the Upper Northern Region of Thailand

วิไลวรรณ เข้มขัน^{1*}

Wilaiwan Kemkan^{1*}

^{1*} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จังหวัดลำปาง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยตำนานในเขตภาคเหนือครั้งนี้ ได้รวบรวมข้อมูลจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือ จังหวัดละ 3 เรื่อง 8 จังหวัด รวมทั้งหมด 24 เรื่อง มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในตำนานท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนบน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมตำนานในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยนำแนวคิดของบุปผา ทวีสุข มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยกรอบการวิเคราะห์ความเชื่อไว้ 15 ประเภท คือ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย 2. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง 3. ความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและการทำนายฝัน 4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม 5. ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ 6. ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดีชั่ว ของคนและสัตว์ต่าง ๆ 7. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 8. ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ดต่าง ๆ 9. ความเชื่อเรื่องมงคล และอัปมงคล 10. ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ 11. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ 12. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน 13. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรก สวรรค์ ชาติใหม่ 14. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร้าย 15. เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

ผลจากการวิเคราะห์ พบตำนานพื้นบ้านที่มีความเชื่อตามหลักเกณฑ์ จำนวน 24 เรื่อง เป็นความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ มากที่สุด รองลงมา คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย ความเชื่อเกี่ยวกับเวทย์มนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ และพบน้อยที่สุดคือ ความเชื่อเกี่ยวกับฝันและการทำนายฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดีชั่ว ของคนและสัตว์ต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องมงคล และอัปมงคล และความเชื่อที่ไม่ปรากฏจากการวิเคราะห์ในการศึกษาตามขอบเขตที่กำหนดครั้งนี้ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ดต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน และความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร้าย

คำสำคัญ : ความเชื่อ, ตำนาน, ภาคเหนือตอนบน

Abstract

This article aimed to study the local legend in the upper Northern region of Thailand. The Northern region comprised with Phrae, Nan, Lamphun, Lampang, Chiangmai, Chiangrai, Phayao and Maehongsorn. The frameworks of Buppha Thaweesuk were analyzed into 15 theories that were the beliefs in birth and rebirth, superstitious, dream, auspicious, magic and superstition, history of man and animal, Holy thing, performing a rite to appease spirit and adversity in his life, the beliefs in auspicious and unfortunate, count number, natural phenomenon, folk medicine, hell and heaven, career, and the belief in miscellaneous. The results found that there were 24 legends based on the framework theories. The most popular legends were based on the beliefs of holy things and natural phenomenon. Followed by the beliefs in birth and rebirth, magic and superstition, miscellaneous, dream, history of man and animal. The least common legends were the beliefs in auspicious and unfortunate, superstitious, auspicious, performing a rite to appease spirit and reversing adversity in his life, folk medicine and the belief in career was not appeared.

Keywords : Belief, legend, the upper Northern region of Thailand.

บทนำ

ตำนานเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเชื่อกันว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง เพราะมีสถานที่ที่เกี่ยวข้องยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน หรือมีเช่นนั้นผู้สูงอายุในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เล่าต่อ ๆ กันจนเป็นตำนานประจำท้องถิ่น โดยเกิดขึ้นจากมนุษย์ในอดีตที่เล่าขาน มีสาระที่สนุกสนาน เพลิดเพลินใจ ขณะเดียวกัน ก็แฝงไว้ด้วยความรู้ คุณธรรม วัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตำนานแต่ละเรื่อง ทั้งนี้ ตำนานอาจเกิดจากที่มนุษย์ไม่รู้เรื่องราวความเป็นมา ซึ่งเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงเกิดเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ตำนานอาจเกิดจากสิ่งแวดล้อมใกล้ ๆ ตัวของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวพันกับธรรมชาติ และอาจเกิดจากมนุษย์คิดขึ้นเอง เพื่อจะสร้างสรรค์ให้คนรุ่นต่อ ๆ มา มีความเชื่อ ความผูกพัน และเป็นคติสอนใจให้พึงปฏิบัติตาม ดังนั้น ตำนานจึงมีสาระที่สะท้อนสังคม หรือเหตุการณ์ในอดีตได้ เป็นอย่างดี ซึ่ง โบรมิสลอส มาลินอวสกี (Bronislaw Malinowski, 2537, p. 92) นักมานุษยวิทยาสำนักหน้าที่นิยม ได้กล่าวว่า ตำนาน (Myth) เป็นกฎหมาย เป็นสิ่งที่วางระเบียบ แบบแผน แนวปฏิบัติให้กับคนในชุมชน อธิบายกำเนิดของชุมชน และเป็นสิ่งที่คนในชุมชนยึดถือร่วมกัน ศิราพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง (2537, หน้า 1) ได้กล่าวว่า “ธรรมชาติของตำนานเป็นเรื่องที่สะท้อน ความเป็นจริงของสังคมในอดีต มักจะเลือกหยิบมุมมองที่เป็นปัญหาของสังคมมาเป็นแก่นเรื่อง โดยมีสถานที่ในท้องถิ่นนั้น ๆ มาเกี่ยวข้อง เสมือนว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง เพราะมีหลักฐานยืนยันอย่างชัดเจน”

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย หรือเรียกอีกชื่อว่า ดินแดนล้านนา หมายถึง อาณาบริเวณที่ประกอบด้วยเมืองกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ หรือทางวัฒนธรรม ในอดีต รัฐโบราณไม่มีอาณาเขตชัดเจน แต่ในสมัยที่อาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองเคยมีอิทธิพลแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง ไปถึงดินแดนเชียงรุ่งสิบสองพันนา และรัฐชานตอนใต้ดินแดนล้านนา มีความเป็นมาที่ยาวนาน เริ่มตั้งแต่อาณาจักรโยนกแถบกลุ่มแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย และอาณาจักรหิรัญนครเงินยาง หรือเมืองเชียงแสน มาปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนในสมัยหริภุญชัย (พ.ศ. 1204) และเจริญสูงสุดในสมัยราชวงศ์มังรายที่มีนพบุรีนครพิงค์เชียงใหม่เป็นราชธานี (พ.ศ. 1839-2101) (พระมหาสุหิตย์ อากาศโร, 2548, หน้า 1-2) ทั้งนี้ ตำนานภาคเหนือมักบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ กษัตริย์ บ้านเมือง และสังคมในอดีต ตลอดจนเป็นงานบันทึกประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาอันเกิดจากความเชื่อมั่นและศรัทธา (วรภา เลหาเพ็ญแสง, 2545, หน้า 5-6)

เนื่องจากชาวล้านนามีความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น จึงมีผลทำให้เรื่องราวต่าง ๆ ผูกพันอยู่กับพุทธประวัติ และปะปนกันไปกับพุทธปาฏิหาริย์ ดังนั้น ตำนานล้านนาจึงมักย้อนกล่าวถึงความตั้งแต่เรื่องพระเจ้าเลียบโลก และพุทธทำนาย กล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้เสด็จมา และมีเรื่องราวเหตุการณ์เกี่ยวข้องกับดินแดนแถบนั้นต่อกันเรื่อยมาจนกระทั่งถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ดินแดนล้านนา เมื่อเริ่มมีการตั้งชุมชน มีการปกครองเป็นอาณาจักร ซึ่งก็เห็นได้ว่า ยังคงเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนี้ ยังมีตำนานที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุและดินแดนที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กันอีกจำนวนหนึ่ง (พรสวรรค์ อมรานนท์, 2526, หน้า 168)

ธวัช ปุณโณทก (2528, หน้า 350) ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดี หรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่า เป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้เรียกว่า ความเชื่อ ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมากไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย (belief in spiritual beings) ภูตผีคาถาอาคม โขกลางไสยเวทต่าง ๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือเช่นต้นไม้ (ต้นโพธิ์ต้นไทร) ป่าเขา เป็นต้น

ความเชื่อมีประโยชน์ หรือมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีอิทธิพลต่อสังคม เป็นตัวกำหนดการแสดงออกทางพฤติกรรมของคนในสังคม อาจสังเกตได้ว่า เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำ หรือพฤติกรรมที่ตอบสนองความเชื่อนั้น ๆ แต่หากเปลี่ยนความเชื่อไปจากเดิม พฤติกรรมจะเปลี่ยนตามไปด้วย และพฤติกรรมเช่นนี้อาจสะท้อนให้สังเกตเห็นได้ในลักษณะของข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

ด้วยความสำคัญของตำนานดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า สาระเรื่องราวและคุณค่าของตำนานมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับคนในยุคหลัง ทั้งการอ่านเนื้อหาสาระที่สนุกสนานบันเทิงใจ การให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องราวที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นคติสอนใจได้เป็นอย่างดี การศึกษาวิจัยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ จะเป็นการอนุรักษ์สืบสานไว้ให้คงอยู่ต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาในหัวข้อเกี่ยวกับตำนาน โดยใช้วิธีการจัดแบ่งประเภทความเชื่อของ บุปผา ทวีสุข มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในตำนานท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนบน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบความเชื่อของตำนานในเขตท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนบน
2. สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมถึงประเพณีต่าง ๆ ของคนในยุคอดีตที่ได้รับการบอกเล่าสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาตำนานในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด โดยศึกษาตำนานของวัฒนธรรมจังหวัดที่ได้รวบรวมตำนานไว้ ทั้งนี้ การคัดเลือกตำนาน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ทางสำนักงานจังหวัดเรียงลำดับไว้ตามความสำคัญ จังหวัดละ 3 เรื่อง โดยการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ดังต่อไปนี้

1. จังหวัดเชียงราย

- 1.1 ตำนานดอยนางนอน
- 1.2 ตำนานแม่นางแก้ว
- 1.3 ตำนานเวียงพางคำ

2. จังหวัดเชียงใหม่

- 2.1 ตำนานขุนหลวงวิรังคะ
- 2.2 ตำนานพระนางสามผิว
- 2.3 ตำนานมะเม็ยะ

3. จังหวัดน่าน

- 3.1 ตำนานผาฮู้
- 3.2 ตำนานพระธาตุจอมแจ้ง
- 3.3 ตำนานพระธาตุแช่แห้ง

4. จังหวัดพะเยา

- 4.1 ตำนานคอยด้วน
- 4.2 ตำนานพระธาตุจอมแก้ว
- 4.3 ตำนานแม่น้ำร่องช้าง

5. จังหวัดแพร่

- 5.1 ตำนานถ้ำผานางคอย
- 5.2 ตำนานแพะเมืองผี
- 5.3 ตำนานรักพระลอ

6. จังหวัดลำปาง

- 6.1 ตำนานกำพริ้วบัวตอง หรือ หมาขนค้ำ
- 6.2 ตำนานพระธาตุม่อนพระยาแช่
- 6.3 ตำนานพระแก้วมรกต วัดพระธาตุลำปางหลวง

7. จังหวัดลำพูน

- 7.1 ตำนานป่ามะเขือแจ้
- 7.2 ตำนานวัดไถ่แก้ว
- 7.3 ตำนานหนองช้างคืน

8. จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- 8.1 ตำนานขุนสามลอกกับนางอุเปรม
- 8.2 ตำนานฤษีกับหม้อทองคำ
- 8.3 ตำนานแม่ฮ่องสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตำนาน หมายถึง เรื่องราวที่มีการเล่าขานสืบต่อกันมาอาจเป็นเรื่องสมมุติหรือเรื่องราวที่มีเค้าความจริงปรากฏอยู่แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนการเล่าไปตามกาลเวลา ซึ่งไม่สามารถหาแหล่งกำเนิดและระยะเวลาที่แน่ชัดได้

ภาคเหนือตอนบน หมายถึง บริเวณที่อยู่ทางเหนือของประเทศตอนบน อันได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดี หรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสิ่งคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสิ่งคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการจัดแบ่งประเภทของ บุพผา ทวีสุข (2520, หน้า 157-169) ได้จัดแบ่งประเภท ความเชื่อไว้ 15 ประเภท คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย
2. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง
3. ความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและการทำนายฝัน
4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม
5. ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์
6. ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดี ชั่วของคนและสัตว์ต่าง ๆ
7. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
8. ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ดต่าง ๆ
9. ความเชื่อเรื่องมงคลและอัปมงคล
10. ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ
11. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
12. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน
13. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรก สวรรค์ ชาติใหม่
14. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร
15. เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในตำนานท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้ ดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมตำนานในเขตภาคเหนือตอนบน โดยได้ศึกษาตำนานแต่ละจังหวัด จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ผู้วิจัยพิจารณาจากสำนักงานวัฒนธรรมแต่ละจังหวัด ที่ยืนยันว่า เป็นตำนานในจังหวัดของตน และพิจารณาจากเอกสาร และสถานที่เกี่ยวข้องกับตำนานนั้น โดยทำการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน จังหวัดละ 3 เรื่อง ประกอบด้วย

ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ตำนานดอยนางนอน ตำนานแม่นางแก้ว และตำนานเวียงพางคำ

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ตำนานขุนหลวงวิรังคะ ตำนานพระนางสามผิว และตำนานมะเม็ยะ

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดน่าน ได้แก่ ตำนานผาขู้ ตำนานพระธาตุจอมแจ้ง และตำนานพระธาตุแช่แห้ง

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดพะเยา ได้แก่ ตำนานดอยด้วน ตำนานพระธาตุจอมแก้ว และตำนานแม่น้ำร่องช้าง

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดแพร่ ได้แก่ ตำนานถ้ำผานางคอย ตำนานแพะเมืองผี และตำนานรักพระลอ

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ตำนานขุนสามลอกกับนางอุแป่ม ตำนานฤษีกับหม้อทองคำ และตำนานแม่ฮ่องสอน

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ได้แก่ ตำนานกำพร้าบัวตองหรือหมาขนคำ ตำนานพระธาตุม่อนพระยาแช่ และตำนานพระแก้วมรกต วัดพระธาตุลำปางหลวง

ตำนานจากศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดลำพูน ได้แก่ ตำนานปามะเขือแจ้ ตำนานวัดไถ่แก้ว และตำนานหนองช้างคืน

1.2 รวบรวมและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตำนานและความเชื่อ

1.3 รวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตำนานและความเชื่อ

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำตำนานที่รวบรวมข้อมูลได้ในแต่ละจังหวัดมาวิเคราะห์ตำนานแต่ละเรื่อง โดยวิเคราะห์ตำนานภาคเหนือตอนบนไปตามลำดับตัวอักษร ตามขอบเขต และแนวทางศึกษาที่กำหนด คือ ศึกษาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการจัดแบ่งประเภทของ บุปผา ทวีสุข (2520, หน้า 157-169) ได้จัดแบ่งประเภทความเชื่อไว้ 15 ประเภท โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1. ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย
 2. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง
 3. ความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและการทำนายฝัน
 4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม
 5. ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์
 6. ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดี ชั่วของคนและสัตว์ต่าง ๆ
 7. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 8. ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ดต่าง ๆ
 9. ความเชื่อเรื่องมงคลและอัปมงคล
 10. ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ
 11. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
 12. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน
 13. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรก สวรรค์ ชาติใหม่
 14. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร
 15. เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ
- 3. สรุปผลการวิจัย**
- 4. ผู้วิจัยเสนอสาระในแต่ละบท โดยแบ่งบทการวิจัยเป็น 5 บทด้วยกัน ดังนี้**
- 4.1 บทนำ
 - 4.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.3 วิธีดำเนินการวิจัย
 - 4.4 การวิเคราะห์
 - 4.5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ตำนานภาคเหนือตอนบน มักมีเรื่องราวของพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง อันสะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา และอิทธิพลของพุทธศาสนาในสังคมไทยทั้งตำนานปุชนิยสถานและปุชนิยวัตถุ ล้วนมีเนื้อหาจัดอยู่ใน กรอบของพุทธศาสนา บางเรื่องเน้นเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองมนุษย์ บรรพบุรุษ กษัตริย์ ราชวงศ์ รวมถึง ตำนาน ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นมาของเมืองและตำบลต่าง ๆ ตำนานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเมือง และวัตถุ สถานทางศาสนา และประวัติศาสตร์ ที่เป็นตำนานเมือง มีการเล่าความเป็นมาของเรื่องราวในอดีต โดยมีบุคคล สถานที่และปัจจัยอื่น ๆ สนับสนุน

การนำเสนอเรื่องราวการกำเนิดของพระธาตุ ความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ ของประวัติการสร้างพระพุทธรูปสำคัญ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธองค์

ทั้งนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อ ทั้งหมด 24 เรื่อง โดยการจัดแบ่งประเภทความเชื่อ 15 ประเภท ของบุพผา ทวีสุข สรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 5 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานแม่นางแก้ว ตำนานพระธาตุจอมแจ้ง ตำนานพระธาตุจอมแก้ว ตำนานแพะเมืองผีและตำนานวัดไก่อั่ว ตั้งตัวอย่าง ต่อไปนี้

การวิเคราะห์ ตำนานแพะเมืองผี พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ โดยมีเรื่องราวเริ่มต้นจากหญิงชราคนหนึ่งซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ย่าสู่มเข้าไปในป่าหาผักมาเป็นอาหาร แล้วพบ หลุมเงินหลุมทองคำ จึงคิดนำกลับบ้านแต่ก็หลงอยู่ในป่าไม่สามารถนำออกมาได้ จึงนำหาบนั้นวางไว้ และรีบ หาทางออกไป ตามชาวบ้านมาดูแลกลับไปอีกครั้งกลับไม่พบเงินทองเหล่านั้น ดังข้อความว่า

“แพะเมืองผี” ภาษาพื้นเมืองทางภาคเหนือคำว่า “แพะ” ในที่นี้ หมายถึง ป่าแพะนั่นเอง ส่วนคำว่า เมืองผีก็เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันสืบมาในสมัยศึกดาบรพ โดยอาจจะเห็นว่าป่าแพะ ตรงนี้ มีลักษณะพิสดารของภูมิประเทศ และเพราะความเร้นลับตามเรื่องราวที่เชื่อถือเล่าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็อาจเป็นไปได้

2. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 5 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานถ้ำผานางคอย ตำนานพระธาตุแช่แห้ง ตำนานแม่น้ำร่องช้าง ตำนานดอยด้วน และ ตำนานพระแก้วมรกตวัดพระธาตุลำปางหลวง ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

การวิเคราะห์ ตำนานถ้ำผานางคอย จังหวัดแพร่ พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ การเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติผนังถ้ำมีหินงอก หินย้อยบริเวณกลางถ้ำมีหินงอกขนาดใหญ่มีลักษณะคล้ายผู้หญิงอุ้มลูกไว้ในอ้อมแขน ดังข้อความว่า

“หน้าถ้ำมีลานหินกว้าง ตัวถ้ำมีความลึก ที่มีลักษณะยาวขนานไปในระดับพื้นดิน ประมาณ 150 เมตร กว้างประมาณ 20 เมตร ภายในถ้ำเป็นพื้นดินเรียบ บางตอนมีเหวลึก ผ่น ถ้ำมีหินงอก หินย้อยที่สวยงาม ส่องแสงสะท้อนเป็นประกายระยิบระยับ เมื่อต้องแสงสว่างไปตลอด ความยาวของถ้ำ เมื่อเกือบถึงปากสุดของถ้ำที่ทะลุมีทางออกกว้าง บริเวณกลางถ้ำมีหินงอกขนาดใหญ่ มีลักษณะคล้ายผู้หญิงอุ้มลูกไว้ในอ้อมแขน เรียกว่า ผานางคอย”

3. ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 2 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานรักพระลอและตำนานกำพร้าบัวตอง หรือหมาขานคำดั่ง ตัวอย่างต่อไปนี้

การวิเคราะห์ ตำนานกำพร้าบัวตอง หรือ หมาขานคำจังหวัดลำปาง พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ ตำนานนี้เป็นตำนานเกี่ยวกับคุณความดีความกตัญญูตเวทียของหมาดำที่คลอດลูกออกมาเป็นคนคนหนึ่งเป็นคนดี จึงส่งผลให้ได้สิ่งที่ดีตอบแทน แต่อีกคนผู้เป็นน้องสาวด้วยความที่เห็นพี่สาวได้ดี จึงคิดทำตามแต่ด้วยความที่ตนเองเป็นคนปากร้าย ไม่กราบไหว้เทวดา ไม่นึกถึงบุญคุณพ่อแม่ จึงไม่ได้ดีอย่างพี่สาวแต่กลับถูกผีสา่งฆ่าตายในที่สุด ดั่งข้อความว่า

“ฝ่ายนางบัวแก้ว พอทราบเรื่องก็อิจฉา จึงถามวิธีการเอาเงินทองจากนางบัวตองว่า ทำอย่างไร และนางก็เข้าป่าไปเหมือนนางบัวตอง แต่นางบัวแก้วเป็นคนปากร้าย ไม่กราบไหว้เทวดา ไม่นึกถึงบุญคุณของแม่ จึงถูกผีสา่งฆ่าตายในที่สุด”

4. ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 2 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานขุนหลวงวิรังคะและตำนานปามะเขือแจ้ ดั่งตัวอย่างต่อไปนี้

การวิเคราะห์ ตำนานขุนหลวงวิรังคะจังหวัดเชียงใหม่ พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ ฝ่ายหญิงใช้ไสยศาสตร์ ทำให้พลัง และอำนาจของฝ่ายชายเสื่อมลง ด้วยความกลัวว่า ตนจะต้องแต่งงานกับฝ่ายชายตามที่ได้สัญญาไว้ เพราะหากฝ่ายชายพุ่งเสน้ำมาตกในเมืองได้ฝ่ายหญิงจะต้องแต่งงานกับฝ่ายชาย ดั่งข้อความว่า

“เมื่อฝ่ายชายพุ่งเสน้ำครั้งแรกมาตกที่นอกเมืองทริภุญไชยด้านตะวันตกเฉียงเหนือ ทำให้นางเห็นว่า จะเป็นอันตราย ยิ่งถ้าพุ่งเสน้ำมาตกในเมือง และจะต้องแต่งงานตามสัญญาที่ตกลงไว้ จึงใช้วิชาคุณไสยทำให้พลัง และอำนาจของฝ่ายชายเสื่อมลง เมื่อพุ่งเสน้ำ ครึ่งต่อมาจึงตกที่บริเวณเชิงดอยสุเทพ เมื่อวิชาคุณเสื่อมลง ฝ่ายชายก็หนีออกจากบ้านเมืองไป และได้สิ้นชีวิตในเวลาต่อมา”

5. ความเชื่อเกี่ยวกับฝันและการทำนายฝัน พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 1 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานเวียงพางคำ

การวิเคราะห์ ตำนานเวียงพางคำ จังหวัดเชียงราย พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ พระยาพรหมฝันว่า จะได้พญาช้างเผือกสามเชือกมาเป็นช้างคู่บารมี วันต่อมาพญงูใหญ่ลายนํ้ามาสามตัว ก็ปล่อยให้ผ่านไปสองตัวจนถึงตัวที่สามจึงสงสัยว่า จะเป็นช้างที่ปรากฏในฝัน จึงคล้องช้างไว้วันต่อมาพญงูใหญ่ลายนํ้ามาสามตัว ก็ปล่อยให้ผ่านไปสองตัวจนถึงตัวที่สามจึงสงสัยว่าจะเป็นช้างที่ปรากฏในฝัน จึงคล้องช้างไว้ ดังข้อความว่า

“เวียงพางคำ เป็นเมืองที่บูรณะขึ้นจากเมืองเดิมของชาวลัวะที่ชื่อว่า เวียงลีทวง วันหนึ่งพระยาพรหมฝันว่า จะได้พญาช้างเผือกสามเชือกมาเป็นช้างคู่บารมี วันต่อมาพญงูใหญ่ลายนํ้ามาสามตัว ก็ปล่อยให้ผ่านไปสองตัวจนถึงตัวที่สามจึงสงสัยว่าจะเป็นช้างที่ปรากฏในฝัน จึงคล้องช้างไว้ พระยาพรหมจับงูตัวที่สามไว้ได้ ก็กลายเป็นช้างตามที่ฝันแต่ช้างก็ไม่ยอมขึ้นจากนํ้า บุโรหิตจึงแนะนำให้ทองคำมาตีเป็นพานเพื่ออัญเชิญ ช้างจึงยอมขึ้นจากนํ้า และพาพระยาพรหมไปยังเมืองเวียงลีทวง และเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองเวียงพางคำ”

6. ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดีชั่วของคนและสัตว์ต่าง ๆ พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 1 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานฤาษีกับหม้อทองคำ

การวิเคราะห์ ตำนานฤาษีกับหม้อทองคำ พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ ตึกตาคนหนึ่ง เก็บหม้อทองคำได้ และได้พบกับฤาษี 3 คน ที่นั่งภาวนาอยู่จึงเข้าไปฝากหม้อทองคำนั้นกับฤาษีและบอกว่าวันพรุ่งนี้จะจ้างคนมาหามพอไปถึงบ้านรุ่งเช้าก็จ้างคนเพื่อไปหามหม้อทองคำกลับบ้าน แต่พอไปถึงก็ไม่เห็นหม้อของตน ก็เกิดความร้อนใจและเป็นห่วงว่าจะไม่ได้คืน จึงไปในเมืองพาราณสี และได้พบกับนางชูมานตะลี ที่เข้ามาช่วยตามหาหม้อทองคำ ด้วยวิธีการตั้งคำถามกับฤาษีทั้งสามตน ที่ทำให้เห็นลักษณะที่แตกต่างกันออกไปของฤาษีจนในที่สุดก็ได้พบที่ซ่อนของหม้อทองคำ ดังข้อความว่า

“นางก็ถามฤาษีทั้งสามตนว่า ถ้าเป็นท่าน ๆ จะทำอะไร ฤาษีตนที่ 1 บอกว่า ตนสงสารและรู้สึกเห็นใจในตัวของท่านเศรษฐี ที่ให้ทั้งเงินทองแล้วยังรู้ด้วยว่า นางไปนอนกับคนรัก ยังให้ไป ฤาษีตนที่ 2 บอกว่า ตนเห็นใจเสีย ทั้งที่รู้ว่า นางจะไปนอนกับคนรักแล้วจะกลับหรือไม่กลับแต่ก็ยังให้ไป ฤาษีตนที่ 3 บอกว่า ตนเห็นใจโจร และรู้ว่า ถ้าปล่อยให้นางไปแล้วไม่กลับมาก็จะไม่ได้อะไรเลย ถ้าเป็นตนๆ จะไม่ปล่อย นางได้ฟังดังนั้น ก็คิดว่าต้องเป็นฤาษีตนที่สามนี้แน่ที่เอาหม้อทองคำของตึกตาไป”

7. ความเชื่อเรื่องมงคลและอัปมงคล พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 1 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานรักสาวบัวตอง

การวิเคราะห์ ตำนานรักสาวบัวตอง พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ ช้างพังตัวหนึ่งเข้ามาอาละวาดในหมู่บ้านหนองช้างคืน เจ้าน้อยพรหมได้ยกดาบฟันช้างเชือกนั้นถึงแก่ความตาย โดยที่ไม่รู้ว่า ช้างตัวนั้น เป็นช้างของเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ ทำให้การฆ่าช้างครั้งนี้ มีความผิดใหญ่หลวง เพราะถือเป็นเรื่องอัปมงคลไม่สมควรทำ จึงถูกลงโทษประหารชีวิตในที่สุด ดังข้อความว่า

“บัวตองเป็นหญิงสาวที่สวยงาม จึงทำให้มีแต่คนมาหลงรัก หนึ่งในนั้น คือ เจ้าน้อยพรหม เจ้าน้อยพรหมได้ไปเที่ยวหาหญิงสาวอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้ทั้งสองเกิดความชอบพอกัน อยู่มาวันหนึ่ง มีช้างพังเข้ามาอาละวาดจนถึงหมู่บ้านหนองช้างคืน เจ้าน้อยพรหมได้ยกดาบฟันช้างเชือกนั้นถึงแก่ความตาย โดยหารู้ไม่ว่า ช้างตัวนั้น เป็นช้างของเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์ ทำให้การฆ่าช้างครั้งนี้มีความผิดใหญ่หลวง เจ้าน้อยพรหมถูกลงโทษประหารชีวิต บัวตองสาวคนรักของเจ้าน้อยพรหม เมื่อทราบข่าวก็เสียใจ และฆ่าตัวตายตามไป”

8. เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ พบในตำนานเขตภาคเหนือตอนบน 2 เรื่อง จากตำนานพื้นบ้าน 24 เรื่อง คือ ตำนานดอยนางนอน และตำนานมะเม็ยะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การวิเคราะห์ ตำนานมะเม็ยะ พบความเชื่อที่ปรากฏ คือ ความเชื่อเรื่องชนชั้นวรรณะ กษัตริย์ราชวงศ์ ไม่ควรแต่งงานกับชนชั้นที่ต่ำกว่าตน ความรักของคู่หนุ่มสาวที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ และชนชั้น โดยฝ่ายหนึ่งเป็นเจ้าชายจากล้านนากรุงสยาม และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหญิงสาวแม่ค้าชาวพม่า ดังข้อความที่ว่า

“ความรักของคู่หนุ่มสาวที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ และชนชั้น โดยฝ่ายหนึ่งเป็นเจ้าชายจากล้านนากรุงสยาม และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหญิงสาวแม่ค้าชาวพม่า แต่แม้ว่า ทั้งคู่จะถูกกีดกันด้วยความต่าง และสถานการณ์บ้านเมือง แต่ทั้งสองก็ยังคงมีจิตใจรักมั่นต่อกันจนกระทั่งตายจากไป”

9. ความเชื่อที่ไม่ปรากฏ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องเคล็ด และการแก้เคล็ดต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน และความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารตำนานภาคเหนือตอนบน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมขึ้นจากเอกสารต่าง ๆ ที่จัดพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรเรียบร้อยแล้ว ณ ศูนย์วัฒนธรรมทั้ง 8 จังหวัด พบตำนานพื้นบ้านที่มีความเชื่อตามหลักเกณฑ์ จำนวน 24 เรื่อง เป็นความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติมากที่สุด รองลงมา คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา เครื่องรางของขลัง และไสยศาสตร์ เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ และพบน้อยที่สุด คือ ความเชื่อเกี่ยวกับฝัน และการทำนายฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดีชั่วของคน และสัตว์ต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องมงคล และอัปมงคล และความเชื่อที่ไม่ปรากฏได้แก่ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องเคล็ด และการแก้เคล็ดต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน และความเชื่อเกี่ยวกับอาชีวะ ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมเกียรติ ติตตชัย (2550) วิเคราะห์ความเชื่อ และค่านิยมจากนิทานพื้นบ้านของอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมจากนิทานพื้นบ้านของอำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลนิทานจากเอกสาร และสัมภาษณ์จากวิทยากรจำนวน 100 เรื่อง โดยผลการศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของอำเภอ นครไทย พบความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากที่สุด

จากการวิเคราะห์ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องความเชื่อที่ปรากฏในตำนานภาคเหนือตอนบนพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปรากฏมากที่สุด ชาวล้านนาในอดีตมีความเชื่อถือนี้อันมากพอสมควร กล่าวคือ เชื่อว่า อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยให้มีความมั่นใจ และรู้สึกถึงความมั่นคงในชีวิต อาจเป็นเพราะความไม่รู้ ความกลัวในสิ่งต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น จึงหาจุด หรือที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต แตกต่างกับสมัยปัจจุบันนี้ บางคนมักไม่เชื่อในสิ่งเร้นลับ และพิสูจน์ไม่ได้แล้ว เพราะถือว่า เป็นเรื่องมกายนอกจากความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ชาวล้านนายังเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ โดยเชื่อว่า ธรรมชาติ นั้นมีคุณค่ามีพลังอำนาจลึกลับที่เรียกว่า สามารถบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ชาวล้านนานับถือธรรมชาติ เพราะเชื่อว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกปักรักษา ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และวิญญาณต่าง ๆ ในธรรมชาติที่ช่วยปกป้องคุ้มครองให้ผู้คนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ความเชื่อของชาวล้านนาดังกล่าวเป็นความเชื่อสั่งสม ที่ผ่านการสั่งสอน และปลูกฝังจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาด้วยระยะเวลาอันยาวนาน จึงปรากฏเป็นหลักฐานให้เห็นเด่นชัดทั้งในโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ และเป็นความเชื่อที่มุ่งเน้นให้คนประกอบคุณงามความดี โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสุข ความเจริญ แ่กต่น ครอบครัว ชุมชน และบ้านเมือง มิใช่สอนให้คนงมงาย เห็นแก่ตัว

ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดการตาย นรกสวรรค์ ชาตภพ ตายแล้วเกิดใหม่ เป็นความเชื่อที่พบในลำดับรองลงมา โดยในอดีต มีความเชื่อกันว่า เมื่อคนเราตายแล้วจะไปเกิดใหม่ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีผลต่อความเชื่อ เพราะฉะนั้น จึงเกิดความเชื่อในเรื่องเหล่านี้เข้ามา เชื่อกันว่า จะต้องสร้างบุญกุศลในชาตินี้ไว้ให้มาก หากทำดีจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ แต่หากทำชั่วก็จะได้ไปสู่นรก ซึ่งเป็นแดนหรือภูมิที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน

ความเชื่อเกี่ยวกับฝัน และการทำนายฝัน การดูลักษณะดีชั่วของคน และสัตว์ต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องมงคล และอัปมงคล จากตำนานที่นำมาวิเคราะห์ พบความเชื่อที่น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณศิริ เพชรเพรี (2539) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ความเชื่อในนิทานพื้นบ้าน เขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า เหตุผลที่พบความเชื่อในเรื่องดังกล่าวน้อย อาจเป็นเพราะเนื่องจากผู้ที่มีความรู้ด้านนี้น้อย แม้จะมีผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องนี้ก็ยังก็ตาม

ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องเคล็ด และการแก้เคล็ดต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยากกลางบ้าน และความเชื่อเกี่ยวกับอาชีวะ ไม่ปรากฏอาจเป็นเพราะส่วนมากไม่มีความรู้ในเรื่องนี้มากพอ และหาผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้น้อยมาก ส่วนคนที่มีความรู้ก็อาจจะถ่ายทอดความรู้ให้กับเฉพาะแต่คนในครอบครัว ในที่สุดความรู้เรื่องนั้นก็หายไป ในที่สุด อื่นทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เข้ามา จึงมีผลทำให้ความเชื่อเหล่านี้ลดลง แสดงให้เห็นว่า สังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ความเชื่อบางอย่างก็อาจเลือนหายไป และเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

นอกจากตำนานสะท้อนความเชื่อ ความศรัทธาแล้ว ตำนาน ยังทำให้เห็นถึงวิถีชีวิต รวมถึงประเพณีต่าง ๆ ที่ปรากฏในตำนาน เช่น ตำนานพระธาตุจอมแก้ว ที่มีการบูรณะพระเจดีย์ขึ้น แล้วบรรจุพระมหาชินธาตุเอาไว้ในพระธาตุเจดีย์ รวมถึงสร้างพระเกศามังคลานุสรณ์เพื่อเป็นที่สักการบูชา และจัดประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุเจดีย์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ ของทุกปี เช่นเดียวกับตำนานพระธาตุจอมแจ้ง อันเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวอำเภอเวียงสา และอำเภอใกล้เคียง ต่างพากันมาร่วมทำบุญนมัสการองค์พระธาตุ เป็นประเพณีประจำปีในวันเพ็ญเดือน 8 เหนือ ชาวบ้านเรียกว่า วันแปดเป็ง (วันเพ็ญ เดือน 6 วิสาขบูชา) ของทุกปี นอกจากนั้น ยังทำให้เห็นวิถีชีวิตคนในอดีต เช่น ตำนานแพะเมืองผี ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของชาวบ้านจากการเข้าไปในป่า หาผักมาทำเป็นอาหาร และตำนานรักสาวบัวตอง (สาวงามแห่ง ... หนองช้างคืน) ที่กล่าวถึงผู้หญิงคนหนึ่งชื่อว่า “บัวตอง” ทำนาทำสวนใช้ชีวิตตามแบบอย่างสตรีชาวเหนือโบราณ และมีการตำข้าวโดยใช้ครกกระเดื่องและใช้หูกทอผ้าใช้เอง กระทั่งการใช้คำเรียกนามของชาวเหนือที่พบ เช่น เมื่อลาสิกขาไปแล้วจะนิยมใช้คำว่า “น้อย” หากลาสิกขาบจากพระภิกษุจะนิยมเรียกนาม “หนาน” นำหน้าชื่อตามธรรมเนียมของชาวเหนือ

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษา ความเชื่อในตำนานพื้นบ้านของจังหวัดต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการสัมภาษณ์จากผู้รู้ อันเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะมิให้สูญหายไปตามกาลเวลา หรือตามอายุขัยของผู้รู้

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2519). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- ธวัช ปุณโณทก. (2530). **ความเชื่อพื้นฐานอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน** ใน วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุปผา ทวีสุข. (2520). **คติชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรสวรรค์ อัมรานนท์. (2526). **ตำนานเชียงใหม่ : การศึกษาเชิงวิจารณ์**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาสุทนต์อภากโร (อบอ่อน). (2548). **ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนา : เรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา**. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- วราภา เลหาเพ็ญแสง. (2545). **วิเคราะห์ตำนานภาคเหนือเพื่อสอนวรรณกรรมท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2541). **วรรณกรรมตำนานล้านนา : การศึกษาวิธีการสร้าง**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศิริพร ฐิตะฐาน ณ ถกลาง. (2537). **ในท้องถิ่นมีนิทานการละเล่น**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุกัญญา สุฉฉายา. (2548). **พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง : บทบาทของคติชนในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์คติชนวิทยาร่วมกับโครงการตำราคณะอักษรศาสตร์.

วัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต้จิ๋วที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช

The Influence of Teochew Food Culture and Roles towards the Lives of Thai - Chinese in the Yaowarat Area

LIU YAN^{1*} อาจารย์ ดร.อิมธิรา อ่อนคำ²

LIU YAN^{1*} Dr.Imthira Onkam²

^{1* 2} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรม และบทบาทของอาหารจีนแต้จิ๋วในวิถีชีวิตชาวจีนย่านเยาวราช ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากคนไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช และบริเวณใกล้เคียง จำนวน 40 คน ทั้งได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตการณ์ และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า วัฒนธรรมอาหารจีนแต้จิ๋วที่อยู่ในวิถีชีวิตมี 2 ประการ ประการที่หนึ่ง อาหารจีนแต้จิ๋วในชีวิตประจำวัน คือ 1) อาหารทำกินในบ้าน มีลักษณะเรียบง่ายเมนูอาหารสืบทอดจากบรรพบุรุษ 2) อาหารแต้จิ๋วร้านริมทาง เป็นสูตรแต้จิ๋วที่ปรุงเฉพาะ ถือเป็น การเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารให้กับผู้บริโภค 3) อาหารแต้จิ๋วร้านนั่งรับประทาน เป็นสูตรแต้จิ๋วโบราณมีราคาแพง ประการที่สอง วัฒนธรรมอาหารแต้จิ๋วในเทศกาลงานประเพณี คือ 1) อาหารแต้จิ๋วในวันตรุษจีน วันไหว้บรรพบุรุษ วันไหว้บ๊ะจ่าง วันไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ นิยมใช้อาหารมงคลที่สื่อถึงความสุขความร่ำรวย 2) อาหารแต้จิ๋วในโอกาสสำคัญ ได้แก่ วันเกิด วันเสียดและวันขึ้นบ้านใหม่ นิยมทำอาหารเป็นทรงลูกท้อเพื่อให้มีอายุยืนยาว และด้านบทบาทมี 3 ประเด็น คือ 1) ด้านการดำรงชีวิต ชาวจีนแต้จิ๋วนิยมปรุงอาหารด้วยเครื่องยาจีน จึงทำให้เป็นอาหารสุขภาพ 2) ด้านเศรษฐกิจ อาหารแต้จิ๋ว ช่วยส่งเสริมอาชีพในชุมชน เพราะนำไปใช้ในงานประเพณีต่าง ๆ จึงทำให้ตลาดเก่าเยาวราชกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารแต้จิ๋วในปัจจุบัน 3) ด้านการเผยแพร่และรักษาวัฒนธรรม มีการเผยแพร่โดยผ่านสื่อต่าง ๆ จึงเกิดการอนุรักษ์อาหารแต้จิ๋วให้คงอยู่ในสังคมไทยสืบไป

คำสำคัญ : วัฒนธรรม, บทบาท, อาหารแต้จิ๋ว, วิถีชีวิต

Abstract

This article had the objectives to study the culture and roles of Teochew food in the life of Thai-Chinese in Yaowarat area. This research was the qualitative research by collecting data from deep interview with 40 Thai-Teochew peoples living in old market, Yaowarat and nearby areas as well as studying the documentation and observation. The research's result was presented in descriptive analysis.

The research found that Teochew food culture in the life of Chinese in Yaowarat area had 2 points. Firstly, Teochew food in daily life was following. 1) Home-made food had a simple style and the food menus was inherited from ancestors. 2) Teochew food from food stalls was special Teochew recipe which was a way to convey the Teochew food culture to customers. 3) Teochew food in restaurants was the authentic Teochew recipe with luxury and expensive price. Secondly; Teochew food culture in food festival were following 1) During Chinese New Year, Ancestor worship day, Dragon Boat Festival, Mid-Autumn Day and Vegetarian Festival, it was to use of auspicious food conveying the happiness and prosperity. 2) Teochew food during important occasions such as birthdays, sixtieth birthdays and housewarming days was made in peach shape for longevity. There were 3 roles of Teochew Food. 1) Teochew food role in way of life, Teochew Chinese people like to cook with Chinese medicine making it a healthy food. 2) For the economic role, Teochew food promoted the careers in the community because Teochew food was used in various traditions which made Old market, Yaowarat becoming Teochew food cultural tourism destination. Lastly, 3) it had a role to disseminate and preserve the culture. There was the publication through various channels which therefore created the Teochew food preservation keeping Teochew food in Thai society.

Keywords : Culture, Role, Teochew Food, Way of life

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันนี้มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ทุกคนจำเป็นต้องเตรียมตัวในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพร้อมก็บอนุรักษวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ไม่ให้สูญหายไป ดังที่ จานงค์ ทองประเสริฐ (2547, หน้า 9-11) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมสามารถแบ่งเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมทางจิตใจ ทั้งสองประเภทล้วนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพสังคม ย่อมจะเป็นวัฒนธรรมที่ต้องอนุรักษ์ และจะทำให้มนุษย์เรามีความสุขทั้งกาย และจิตใจ ซึ่งมนุษย์ถือเ็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาท

ทำให้วัฒนธรรมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะวัฒนธรรมทางการใช้ภาษา การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย และรวมไปถึงอาหารการกิน เป็นต้น

อาหารสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยผ่านความหลากหลายของรสชาติ และส่วนประกอบเครื่องปรุงต่าง ๆ โดยเฉพาะอาหารจีนจะเน้นว่า เป็นอาหารที่มีครบทุกรสชาติ ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของอาหารจีน อาหารจีนเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมจากทั้งประเทศจีน และต่างประเทศ อุดลย์ รัตนมันเกษม (2551, หน้า 11) กล่าวไว้ว่า อาหารจีนมีอิทธิพลต่อทั่วโลกอย่างมาก หากแผ่นดินใดมีคนจีนอยู่ ที่นั่นก็จักต้องมีอาหารจีน วัฒนธรรมอาหารจีนได้ค่อย ๆ แทรกซึมไปสู่ประเทศต่าง ๆ ประเทศไทยกับประเทศจีนมีการติดต่อไปมาหาสู่กันตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งเริ่มมีคนจีนจากกลุ่มแต้จิ๋ว กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน และยูนนานอพยพเข้ามาประเทศไทย เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาเมืองไทย ย่อมจะเลือกที่พักอาศัยที่ใกล้ศูนย์เศรษฐกิจ เพื่อทำมาหากินได้ง่ายขึ้น ดังที่ ถาวร สิทธิโกศล (2554, หน้า 65) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนส่วนใหญ่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่เปิดโอกาสให้ชาวจีนได้แสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้คล่องตัวกว่าที่อื่น ย่านที่คนจีนเข้ามาทำมาหากินมากที่สุด คือ เยาวราช นอกจากใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว คนจีนยังนิยมทำการค้าขายและสร้างศาลเจ้าต่าง ๆ เพื่อดำรงชีวิตได้อย่างดีและสืบทอดวัฒนธรรมจีนรุ่นต่อรุ่น

ตลาดเก่าเยาวราชเป็นตลาดสดเอกชนที่เก่าแก่ที่สุดในย่านเยาวราช มีประวัติศาสตร์ยาวนานสู่ทางค์จันทวานิช (2559, หน้า 3) ได้กล่าวว่า ตลาดเก่าเยาวราชแห่งนี้มีประวัติผูกพันกับสกุลชาวจีนที่มีชื่อเสียง มีวิถีชีวิต และธุรกิจการค้าของชาวจีนตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ในอดีต ตลาดเก่าเป็นแหล่งจับจ่ายอาหารสด และอาหารแห้ง จนถึงปัจจุบันนี้ พัฒนาจากการเป็นตลาดขายผักมาเป็นตลาดขายส่งอาหารชนิดต่าง ๆ จากเมืองจีน ดังนั้น เยาวราชจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนจีนที่ใช้ชีวิตในสังคมไทย และเป็นสถานที่ที่สืบทอดประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ ของคนจีนที่อยู่ในประเทศไทยด้วย

คนจีนที่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราชแบ่งเป็นหลายกลุ่ม มีทั้งกลุ่มแต้จิ๋ว กลุ่มกวางตุ้ง กลุ่มฮกเกี้ยน และกลุ่มไหหลำ เป็นต้น แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างทางด้านภาษา ประเพณี และอาหารการกิน เป็นต้น อุดลย์ รัตนมันเกษม (2551, หน้า 139) ได้กล่าวไว้ว่า คนจีนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นพวกจีนแต้จิ๋วมากที่สุด การประกอบอาชีพของกลุ่มแต้จิ๋ว จากช่วงแรกทำไร่ทำสวน และในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนไปสู่การทำอุตสาหกรรม การผลิต การก่อสร้าง การขนส่ง และการค้าขาย เป็นต้น จึงทำให้คุณภาพในการใช้ชีวิตดีขึ้น ถึงแม้ว่าคุณภาพชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของสังคม แต่กลุ่มแต้จิ๋วยังคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี

เนื่องจากกลุ่มคนจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช และบริเวณใกล้เคียงมากที่สุด อาหารจีนแต้จิ๋วในบริเวณนั้นย่อมมีความหลากหลาย และเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มชุมชนแต้จิ๋ว และชุมชนที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชกับบริเวณใกล้เคียง จึงทำให้บริเวณตลาดเก่าเยาวราชมีทั้งอาหารแต้จิ๋วริมทาง อาหารแต้จิ๋วที่นั่งรับประทานในร้านอาหาร และอาหารแต้จิ๋วที่ใช้ประกอบในงานพิธีกรรม หรือในงานเทศกาลต่าง ๆ หลายปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้น อาหารจีนแต้จิ๋วในย่านเยาวราช จึงมีการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปตามเศรษฐกิจของสังคมไทย

โดยเฉพาะในด้านรูปแบบของอาหาร ประเภทของอาหาร วิธีการกิน รวมไปถึงบทบาทของอาหารที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในย่านเยาวราช

ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษางานวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมและบทบาทอาหารแต่จิวที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช โดยมุ่งศึกษาวัฒนธรรมของอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชาวจีนย่านเยาวราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชาวจีนย่านเยาวราช

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาวัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาในชุมชนคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในตลาดเก่าเยาวราชและในบริเวณใกล้เคียง เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 40 คน ซึ่งประกอบไปด้วยคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ

1.1 ชาวบ้านคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชและบริเวณใกล้เคียงจำนวน 20 คน

1.2 เจ้าของร้านค้าหรือร้านอาหารจีนแต่จิว จำนวน 5 คน

1.3 ผู้ที่ดูแลวัดหรือศาลเจ้าและผู้ประกอบพิธีกรรมงานประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวในย่านเยาวราช จำนวน 10 คน

2. กลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) คือ ลูกค้าที่ไปซื้อของ หรือรับประทานอาหารในร้านอาหารแต่จิว จำนวน 5 คน

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดในบทความนี้ มี 2 แนวคิด ดังนี้

แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมของอาหารจีน อชิรญา วิฑูรชาติศรี (2555, หน้า 23) กล่าวสรุปว่า อาหารจีนเป็นอาหารที่ประกอบขึ้นตามวัฒนธรรมของชาวจีน มีหลากหลายชนิดตามแต่ละท้องถิ่น รวมถึงเครื่องปรุงรส วัตถุดิบ และอาหารถิ่น ที่มีการสั่งสม และถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนเป็น

เอกลักษณ์ประจำของจีนอาหาร ดังนั้น อาหารจึงเป็น 1 ในปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และยังเป็นสิ่งที่สามารถบันดาลความสุข ที่เรียกว่า สุขทางกายให้กับมนุษย์ส่วนมากอีกด้วย อาหารแต่ละประเภท หรือแต่ละรูปแบบ มีบทบาทหน้าที่ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น บุคคลสามารถแบ่งวัฒนธรรมของอาหารตามบทบาทอาหาร ซึ่งสามารถแบ่งเป็น อาหารที่ทำกินในบ้าน อาหารในร้านนั่งรับประทาน และอาหารริมทาง เป็นต้น

แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของอาหารจีน ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง (2544, หน้า 13) กล่าวสรุปว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกตามหน้าที่ หรือตำแหน่งที่มีอยู่ให้เป็นที่รู้เห็นของบุคคลอื่น ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น อาจตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือไม่ก็ได้ ดังนั้น จากความหมายของบทบาท สามารถรู้ได้ว่า อาหารมีบทบาทหน้าที่ทั้งทางด้านสุขภาพ และทางด้านสังคม เช่น บทบาทหน้าที่ทางด้านสุขภาพ อาหารสามารถบำรุงร่างกาย สร้างพลังงานในการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ และสามารถทำให้เกิดความสดชื่นกระปรี้กระเปร่า เป็นต้น สำหรับบทบาทหน้าที่ทางด้านสังคม อาหารสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิต เผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี และพัฒนาการรูปแบบของอาหารให้ครบถ้วนมากขึ้น

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และบทบาทของอาหารจีนแต่จิวในย่านเยาวราช
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของวิถีชีวิตและอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชาวจีนย่านเยาวราช
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในย่านเยาวราช
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านวัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต่จิวในวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

วัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต่จิวที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช สรุปผลตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช สรุปได้ว่า วัฒนธรรมอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราชประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ อาหารแต่จิวในวิถีชีวิตชาวจีนย่านเยาวราช วัฒนธรรมอาหารจีนแต่จิวในเทศกาล และประเพณี อาหารจีนแต่จิวกับวันสำคัญของครอบครัว และบทบาทของอาหารจีนแต่จิว สรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนย่านเยาวราช

วัฒนธรรมอาหารจีนแต่จิวที่มีอยู่ในวิถีชีวิตชุมชนย่านเยาวราชนั้น แบ่งเป็นสองประเด็นใหญ่ ๆ ได้แก่ อาหารแต่จิวในวิถีชีวิตชุมชนย่านเยาวราช และอาหารแต่จิวในเทศกาลงานประเพณี และโอกาสสำคัญ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 อาหารแต่จิวในวิถีชีวิตชุมชนย่านเยาวราช

อาหารแต่จิว คือ อาหารที่ประกอบขึ้นตามวิถีการดำรงชีวิตของชาวจีนแต่จิว เน้นรสชาติจากธรรมชาติและความสดใหม่ของอาหาร เมื่อวัฒนธรรมอาหารถูกเผยแพร่ไปยังประเทศต่าง ๆ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการอนุรักษ์ในด้านการใช้วัตถุดิบ วิธีการปรุง วิธีการกิน และการประกอบงานเทศกาลประเพณี เป็นต้น อาหารแต่จิวในวิถีชีวิตชุมชนย่านเยาวราชในบทความเรื่องนี้ ประกอบด้วย อาหารแต่จิวที่ทำกินภายในครอบครัว อาหารแต่จิวริมทาง และอาหารแต่จิวร้านนั่งรับประทาน รายละเอียด มีดังนี้

1.1.1 อาหารแต่จิวที่ทำกินภายในครอบครัว

อาหารที่ทำกินภายในครอบครัว หมายถึง อาหารที่ปรุงกินในบ้านของคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่า ย่านเยาวราช และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งจะรวมถึงลักษณะอาหารในด้านรสชาติ วัตถุดิบ การจัดเตรียม และการปรุง เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ของอาหารสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต และค่านิยมในการกินอาหารของกลุ่มคนแต่จิว ย่านเยาวราช ดังที่คุณฉินต้อหรง กล่าวว่า

ผมเกิดที่ไทย แต่อางอาม่าเป็นคนแต่จิว ผมเลยพูดภาษาแต่จิวได้ และคุ้นเคยกับชีวิตคนจีนแต่จิว พูดถึงอาหารการกิน ที่บ้านผมส่วนใหญ่จะทำอาหารจีนกินเอง เมนูที่ทำบ่อย ๆ คือ ข้าวต้ม เกือบกินทุกวัน อางอาม่าชอบกินแปะม้วย (ภาษาแต่จิว หมายถึง ข้าวต้มเปล่า) บางทีก็กินคู่กับของเค็ม หรือผัดผัก เพราะว่าข้าวต้มมันย่อยง่ายและทำง่าย

(ฉินต้อหรง, 21 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า อาหารหลัก ๆ ที่ทำกินในครอบครัวของคนจีนแต่จิว นั้น มีวัตถุดิบหลัก คือ ข้าวสาร โดยใช้วิธีต้ม ซึ่งเป็นอาหารแบบง่าย ๆ และมีรสชาติค่อนข้างจืด วัตถุดิบที่ใช้สามารถหาซื้อได้ง่ายจากตลาดเก่า ราคาไม่แพง นอกจากนี้ ยังเป็นวัตถุดิบที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า อาหารแต่จิวที่ทำกินในครอบครัวนั้น เป็นอาหารแบบเรียบง่าย สะอาด รสชาติอร่อย สามารถเลือกวัตถุดิบ และเครื่องปรุงที่คุณภาพดี ถือเป็นอาหารสุขภาพ และคนจีนแต่จิวนิยมรับประทานอาหารพร้อมหน้ากัน ทั้งนี้ เพื่อสื่อถึงความรัก ความอบอุ่นภายในครอบครัว และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวได้มากขึ้น และยังเป็น การสืบทอดวัฒนธรรมอาหารการกินจากบรรพบุรุษคนจีนแต่จิวมาตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบันนี้

1.1.2 อาหารแต่จิวร้านริมทาง

อาหารแต่จิวร้านริมทาง หมายถึง อาหารแต่จิวที่ขายริมทางที่ตลาดเก่าย่านเยาวราชและบริเวณใกล้เคียง รวมถึงแผงลอยที่ขายอาหารแต่จิวและรถเข็นที่ขายอาหารแต่จิว ซึ่งจะมีลักษณะที่โดดเด่นในด้านรสชาติ วัตถุดิบ วิธีการปรุง การบริการ และราคา เป็นต้น ดังที่คุณแป๊ะเชื้อยกกล่าวว่า

ลุงเป็นคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 3 เกิดที่ประเทศไทย แต่พูดภาษาแต่จิวได้ อากงอาม่า เป็นคนแต่จิว ตั้งแต่อากงอาม่าได้อพยพเข้ามาเมืองไทยก็ได้้นำฝีมือการทำขนมจีบสูตรแต่จิว มาด้วย และมาตั้งถิ่นฐานที่แถวเยาวราช ผมได้รับการถ่ายทอดวิชามาจากอากง ทำขนมจีบขายมานาน 45 ปีแล้ว ตัวไส้ของขนมจีบทำจากเนื้อหมูสับ มันแกวสับ กุ้งแห้งป่น เห็ด ไข่ และน้ำมันงา เป็นต้น ลุงเริ่มทำขนมจีบตั้งแต่ตีห้าครึ่ง รวมถึงไปซื้อวัตถุดิบที่ตลาดเก่า เตรียมวัตถุดิบ ห่อขนมจีบ นึ่งขนมจีบ เป็นต้น และจะเริ่มขายตั้งแต่เที่ยงถึงบ่ายสองที่หน้าวัดมงคลสมาคม ราคาอยู่ที่ลูกละ 3 บาท สามารถขายได้วันละสองพันลูก

(แป๊ะเชื้อยก, 25 สิงหาคม 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า ขนมจีบสูตรแต่จิวของคุณลุงเป็นสูตรโบราณของคนแต่จิว ซึ่งเป็นขนมจีบที่ขายในร้านรถเข็นคันเล็ก ๆ ราคาถูก และมีบริการอย่างเป็นกันเอง ขนมจีบประกอบด้วยวัตถุดิบหลากหลาย หลัก ๆ คือ แป้งสาลีกับหมูสับ และปรุงด้วยวิธีการนึ่ง มีรสชาติเปรี้ยว ๆ หวาน ๆ กำลังดี ส่วนในด้านการจัดเสิร์ฟก็เป็นแบบง่าย ๆ สบาย ๆ ดูเป็นกันเอง โดยการใช้ไม้จิ้มขนมจีบใส่จานเหล็กฉาบเคลือบสีขาว เพื่อให้ลูกค้านั่งชิมขนมจีบ ลูกค้านั่งชิมขนมจีบนั้น มีทั้งชาวไทย และต่างชาติ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีในการเผยแพร่ วัฒนธรรมอาหารจีนให้กับลูกค้า และชุมชนต่าง ๆ ได้โดยตรง มีส่วนช่วยให้อาหารริมทางยังคงอยู่ได้ วิธีการขาย และการจัดเสิร์ฟของอาหาร ถือเป็นเอกลักษณ์ของอาหารแต่จิวริมทาง เช่น จูยก้วย ขนมรังผึ้ง เต้าหู้ทอด ไก่จิว และปลาเงินทอดกรอบ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ชีวิตและการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมแต่จิวแบบดั้งเดิมของคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชและบริเวณใกล้เคียง

1.1.3 อาหารแต่จิวร้านนั่งรับประทาน

อาหารแต่จิวร้านนั่งรับประทาน หมายถึง ร้านที่ขายอาหารแต่จิว และมีโต๊ะมีที่นั่งรับประทานอาหาร สำหรับลูกค้าในตลาดเก่าย่านเยาวราช และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งรวมถึงร้านอาหารแต่จิวขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จากร้านธรรมดาถึงภัตตาคาร เป็นต้น ซึ่งจะประกอบด้วยตัวแปรในด้านรสชาติ วัตถุดิบ วิธีการปรุง การจัดเสิร์ฟ การบริการ และราคาของอาหาร ดังที่ คุณอ้อม กล่าวไว้

ผมเป็นคนแต่จิวรุ่นที่สี่ ภัตตาคารของผมเปิดมาร้อยกว่าปีแล้ว เปิดตั้งแต่รุ่นอาทิจนถึงปัจจุบัน เมนูที่อยู่ในร้านนี้ล้วนสืบทอดจากบรรพบุรุษ พูดถึงอาหารพิเศษของร้าน ผมคิดว่ามีหลายเมนู อย่างปลาดิบ แพะเย็น หุหลามน้ำแดง ขาท่านอบหม้อดิน เป็นต้น วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงอาหารส่วนใหญ่จะสั่งซื้อที่ไทย ซื้อที่ตลาดเก่าเยาวราชก็มี และพ่อครัวเป็นญาติของผมเป็นคนแต่จิวแท้ ๆ

(อ้อม, 1 ตุลาคม 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า อาหารแต่จิวที่ขายในร้านนั่งรับประทานนั้น เป็นอาหารแต่จิวที่มีราคาค่อนข้างแพง มีบริการดี การใช้วัตถุดิบ และเครื่องปรุงมีความหลากหลาย เช่น หุหลามน้ำแดง เนื้อแพะเย็น ทานพะโล้ กุ้งอบวุ้นเส้น และปลาดิบ เป็นต้น เครื่องปรุงที่ใช้ปรุงอาหารก็มีความหลากหลายกว่าอาหารที่ทำกินในบ้าน เช่น มีการใช้น้ำมันงา และสมุนไพร เป็นต้น อาหารแต่จิวที่ขายในร้านนั่งรับประทานนั้น จะให้ความสำคัญกับการจัดเสิร์ฟ นิยมใช้ภาชนะบรรจุที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา และจานกระเบื้องลายจีน เพื่อความสวย และความอร่อยของอาหาร อีกทั้งยังสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับลูกค้า ดึงดูดลูกค้ามากินอาหารแต่จิว ทำให้อาหารแต่จิวยังคงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันนี้

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ในด้านอาหารแต่จิวที่ทำกินในบ้าน อาหารแต่จิวร้านริมทาง และอาหารแต่จิวร้านนั่งรับประทาน สรุปได้ว่า อาหารที่ทำกินในบ้านถือว่าเป็นการสืบทอด และเป็นการบอกให้ลูกหลานอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารแต่จิวไว้ ที่สำคัญ คือ อาหารที่ทำกินในบ้านนั้น มีความเรียบง่ายในด้านการใช้วัตถุดิบ เครื่องปรุง และวิธีการปรุง ถือเป็นอาหารเชิงสุขภาพได้ด้วย และสามารถสร้างความสุขกับตนเอง และคนในครอบครัวได้ สำหรับอาหารริมทาง และอาหารนั่งรับประทาน มีความหลากหลายของชนิดอาหาร และมีการให้ความสำคัญกับรสชาติ และการจัดเสิร์ฟ เป็นอาหารที่บริโภคได้ง่าย มีลูกค้าจำนวนมาก จึงทำให้อาหารแต่จิวยังคงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลง

1.1 อาหารแต่จิวในเทศกาลงานประเพณีและโอกาสสำคัญ

อาหารไม่เพียงมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช ยังเข้ามา มีบทบาทกับเทศกาลงานประเพณี และโอกาสที่สำคัญของคนจีนแต่จิวด้วย เนื้อหารายละเอียด มีดังนี้

1.2.1 อาหารแต่จิวในเทศกาลงานประเพณี

วัฒนธรรมอาหารแต่จิวในย่านเยาวราช หมายถึง วัฒนธรรมอาหารแต่จิวที่มีอยู่ในงานประเพณีเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งตัวแปร ประกอบด้วย ชนิดของอาหาร วัตถุดิบของอาหาร แหล่งที่มาของอาหาร ความหมายของอาหาร วิธีปฏิบัติ และความแตกต่างของอาหารระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน เป็นต้น โดยมุ่งศึกษางานเทศกาลประเพณีที่คนแต่จิวยังปฏิบัติอยู่ ได้แก่ วันตรุษจีน วันไหว้บรรพบุรุษ วันไหว้บ๊ะจ่าง วันไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ เป็นต้น เนื้อหารายละเอียดมีดังนี้

วันตรุษจีน เป็นวันที่สำคัญที่สุดสำหรับคนจีนแต่จิวที่อาศัยในตลาดเก่าเยาวราช อาหารที่กินในวันตรุษจีนเป็นอาหารชนิดหลากหลาย วัตถุดิบที่ใช้ทำอาหารมีทั้งของสด ของแห้ง และอาหารกึ่งสำเร็จรูป นิยมใช้เนื้อสัตว์ที่มีความหมายมงคลต่าง ๆ มาปรุงเป็นอาหาร เพื่อแสดงชีวิตที่สุขสบาย เช่น หมู หมายถึงความมั่นคง และความอุดมสมบูรณ์ ปลา หมายถึง มีเหลือกินเหลือใช้ ไก่ หมายถึง ความโชคดี เนื้อ หมายถึง ความขยัน และความซื่อสัตย์ เป็ด หมายถึง สิ่งที่ดีบริสุทธิ์ และความสะอาด เป็นต้น ซึ่งอาหารแต่ละอย่างที่ประกอบในวันตรุษจีนล้วนสามารถสื่อถึงความหมายสิริมงคลได้

วันไหว้บรรพบุรุษ คนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชนั้น นิยมใช้อาหารที่สื่อถึงความหมายอายุยืนยาวมาประกอบงานประเพณี เช่น ขนมอั่งท้อก้วย ซาลาเปาทรงลูกท้อ เป็นต้น ซึ่งเป็นอาหารหวานที่จำจากแป้งสาลีเป็นหลัก และเป็นอาหารที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสามารถสอนลูกหลานรู้จักความกตัญญู และอนุรักษ์วันไหว้บรรพบุรุษให้คงอยู่

วันไหว้บ๊ะจ่าง อาหารหลักที่ใช้ประกอบในวันไหว้บ๊ะจ่าง คือ บ๊ะจ่างสูตรแต่จิว คนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชนิยมกินบ๊ะจ่างและจัดพิธีการละเล่นกวีรัชชาติด้วยขนมบ๊ะจ่าง ซึ่งเป็นอาหารที่ทำจากข้าวเหนียว และห่อด้วยใบตอง มีรสชาติที่เป็นรสหวาน และรสเค็มเป็นหลัก วัตถุดิบที่ใช้หาซื้อง่าย และราคาถูก ขนมบ๊ะจ่างยังช่วยสร้างรายได้กับพ่อค้าแม่ค้าได้ แต่หลายปีที่ผ่านมา ชนิด และรสชาติของบ๊ะจ่างแต่จิวมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามเศรษฐกิจสังคมไทย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้น บ๊ะจ่างเป็นไม่เพียงแคเป็นอาหารที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ยังมีบทบาทที่สร้างรายได้กับชุมชนและเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารแต่จิวให้กับผู้บริโภคด้วย

วันไหว้พระจันทร์ ขนมไหว้พระจันทร์ที่ได้รับความนิยมนั้น เป็นขนมที่ทำจากแป้งสาลี มีทั้งไส้ถั่วเขียวเค็ม ไส้ถั่วแดง และไส้เผือก เป็นต้น ซึ่งวัตถุดิบที่ใช้ล้วนมาจากธรรมชาติ รสชาติหอมหวานมีลักษณะที่เป็นทรงกลมสามารถสื่อถึงความหมายพร้อมหน้าพร้อมตา ขนมเปี๊ยะที่ขายในตลาดเก่าเยาวราชส่วนใหญ่จะใส่ในกล่องกระดาษหรือกล่องพลาสติกให้ลูกค้า ซึ่งราคาไม่แพง เหมาะกับบุคคลทั่วไป ดังนั้น ขนมไหว้พระจันทร์แบบโบราณเป็นเอกลักษณ์ของคนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และนิยมใช้ของที่มีความหมายสิริมงคล

เทศกาลการกินเจ อาหารเจที่ตลาดเก่าเยาวราชจะเป็นอาหารที่มีรสชาติค่อนข้างจืด และจะหลีกเลี่ยงอาหารที่มีกลิ่นรุนแรง อาหารเจที่ทำจากวัตถุดิบประเภทถั่วเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเพราะว่า อาหารประเภทนี้กินแล้วจะมีประโยชน์ต่อร่างกาย อาหารเจที่ได้รับความนิยม ประเภทที่สอง คือ อาหารที่ทำจากแป้งสาลี ซึ่งเป็นอาหารที่สามารถปรุงด้วยหลายวิธี ทั้งนึ่ง ต้ม ผัด และทอด ดังนั้น จากวัฒนธรรมการกินเจของคนจีนแต่จิว

ดังกล่าว สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายกับรู้จักขอบคุณสิ่งที่มีบุญคุณต่อตนเอง และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตเชิงสุขภาพของคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่นิยมรักษาสุขภาพ และนับถือศาสนา มีการปฏิบัติประเพณีการกินเจเป็นอย่างดี

จากประเพณี และเทศกาลดังกล่าว สรุปได้ว่า ชาวจีนในชุมชนตลาดเก่าเยาวราชยังคงรักษาความเป็นอาหารจีนแต่จิว โดยผ่านวัฒนธรรมประเพณี ดังจะเห็นได้จากในประเพณีต่าง ๆ มีการใช้อาหารแต่จิวเป็นส่วนประกอบ และแสดงบทบาทในด้านความเป็นอาหารมงคล คนจีนแต่จิวยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดประเพณีดังกล่าวจากบรรพบุรุษเป็นอย่างดี นิยมใช้อาหารที่สื่อถึงความหมายมงคล ทั้งในด้านความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญก้าวหน้า ความร่ำรวย และอายุยืนยาว เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อในด้านการใช้อาหารที่เป็นมงคลของคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในย่านเยาวราช นอกจากนี้ งานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ ยังเป็นวิถีที่ดีในการสืบทอด และเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารแต่จิวในสังคมไทย และสามารถช่วยให้วัฒนธรรมอาหารแต่จิวยังคงอยู่ได้

1.2.2 อาหารจีนแต่จิวในโอกาสสำคัญ

โอกาสสำคัญเป็นวันที่เกิดเหตุการณ์พิเศษ หรือเรื่องสำคัญ ๆ ในอดีต และเพื่อระลึกถึงความสำคัญกับความพิเศษของวันนั้น เช่น วันเกิด วันแซยิด และวันแต่งงาน เป็นต้น สำหรับคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช เมื่อเกิดเรื่องที่น่าดีใจ หรือทำให้คนรอบตัว และตนเองมีความสุขมักจะจัดงานฉลอง เพื่อสื่อความรู้สึกที่ดีและเพื่อเป็นความทรงจำที่สวยงามของตนเอง จากการสัมภาษณ์เบื้องต้น พบว่า โอกาสสำคัญของครอบครัวของคนจีนแต่จิวมีวันเกิด วันแซยิด และวันแต่งงาน รายละเอียด มีดังนี้

วันเกิด เป็นวันที่ชีวิตมนุษย์ได้เริ่มต้นบนโลกใบนี้ และได้รับลมหายใจเป็นวันที่มีความหมายพิเศษ และมีความสำคัญสำหรับทุก ๆ คน เมื่อถึงวันเกิดของตนเองมักจะเตรียมอาหารที่อร่อย ๆ เพื่อฉลองวันเกิดของตนเอง นอกจากนี้ วันเกิดก็เป็นวันที่คุณแม่ต้องลำบากที่สุดเพื่อคลอดลูก ดังนั้น วันเกิดก็เป็นวันขอบคุณคุณแม่ที่ให้ชีวิตกับพวกเรา จากข้อมูลการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า อาหารที่ประกอบในวันเกิดนั้น เป็นอาหารที่สามารถสื่อถึงความหมายที่เกี่ยวกับอายุยืนยาว เช่น หมี่ซั่ว ขนมอั่งท้อก้วย ซาลาเปาทรงลูกท้อ เค้กทรงลูกท้อ เป็นต้น คนจีนแต่จิวนิยมทำขนมต่าง ๆ เป็นรูปทรงลูกท้อ เพราะลูกท้อเป็นสัญลักษณ์ของอายุยืนยาว สำหรับอาหารอย่างอื่นที่ประกอบในวันเกิด สามารถเลือกวัตถุดิบที่ตนเองชอบ สะท้อนให้เห็นว่า คนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชนั้น มีความเชื่อในด้านการใช้อาหารที่สามารถสื่อถึงอายุยืนยาวในวันเกิด

วันแซยิด เป็นวันที่บุคคลในครอบครัวมีอายุครบ 60 ปี คนจีนแต่จิวถือวันแซยิดเป็นวันสำคัญ วันแซยิดเป็นเอกลักษณ์ของสุขภาพแข็งแรง คนจีนแต่จิวจะจัดงานเลี้ยงเพื่อฉลองวันแซยิด จากข้อมูลการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า ลูกหลานคนจีนแต่จิวให้ความสำคัญกับวันแซยิด และรู้จักตั้งอายุผู้ใหญ่ อาหารหลัก ๆ ที่สื่อถึงความหมายมงคลอายุยืนยาว และเป็นอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น ซาลาเปาทรงลูกท้อ แกงจืดวุ้นเส้นเนื้อหมู ไช้ไก่สีแดง ซุปหวานลูกบัวลอย และเผือกหิมะ เป็นต้น นอกจากนี้ ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ อาหารประกอบในงานเลี้ยงจะมีการเปลี่ยนแปลงตามความชอบของตนเอง มีเพิ่มเติมเมนูอาหารอื่น

วันแต่งงาน คือ ขั้นตอนที่คู่หนุ่มสาวทั้งสองที่ได้คบหากันมาสักระยะเวลาหนึ่ง และตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน สร้างครอบครัวใหม่ของตนร่วมกัน อยากจะบอกกล่าวให้สังคมได้รับรู้ สำหรับวันแต่งงานของคนแต่จีวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชนั้น จะเน้นอาหารที่จัดในงานเลี้ยง ซึ่งจะเป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง และสามารถสื่อความหมายตามความเชื่อของคนแต่จีวได้ด้วย จากข้อมูลการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่า คนจีนแต่จีวมีการให้ความสำคัญกับงานแต่งงาน เมื่อถึงวันแต่งงานจะถือว่า เป็นเรื่องใหญ่ทั้งครอบครัว มักจะจัดงานให้เต็มที่ อาหารที่กินในงานแต่งงานเน้นความหมายมงคลของอาหาร นิยมกินอาหารที่มีความหมายสิริมงคล และนิยมกินอาหารที่เป็นคู่ทุกอย่างจะจัดเป็นคู่กันเพื่อหวังว่า ชีวิตคู่มีความสุข เช่น หมูพะโล้ หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ขนมงาพอง หมายถึง ความมั่นคงลูกอม หมายถึง มีความสุข ลำไยและพุทราจีน หมายถึง ขอให้มีลูกเร็ว ๆ ซึ่งอาหารแต่ละอย่างสามารถสื่อถึงความหวานความสุข เพื่อหวังว่า สามารถใช้ชีวิตคู่อย่างมีความสุข

2. บทบาทของอาหารจีนแต่จีวในชุมชนชาวจีนย่านเยาวราช

บทบาท หมายถึง หน้าที่ของอาหารจีนแต่จีวที่เข้ามามีบทบาทอยู่ในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวจีนแต่จีวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช หรือบริเวณใกล้เคียง ซึ่งอาหารนั้นถือเป็นบทบาทสำคัญและเป็นปัจจัยสี่ของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งยังตอบสนองความต้องการในชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตามสังคมของกลุ่มชุมชนชาวจีนแต่จีวย่านเยาวราช ไม่ว่าจะเป็นบทบาทด้านการดำรงชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเผยแพร่กับการรักษาวัฒนธรรม เป็นต้น

บทบาทด้านการดำรงชีวิต อาหารเป็นสิ่งที่ทำให้คนในครอบครัวต้องนั่งกินข้าวพร้อมหน้าทุก ๆ วัน จึงสามารถทำให้คนในครอบครัวใกล้ชิดกัน ผูกพันกัน และสร้างความรักความอบอุ่นให้กับครอบครัวได้ นอกจากนี้ เนื่องจากเมืองแต่จีวตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศจีน ซึ่งเป็นเมืองที่ริมทะเล และอากาศร้อน จึงทำให้อาหารแต่จีวมีลักษณะรสชาติจัด และคนจีนแต่จีวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชนั้น ให้ความสำคัญกับการเลือกวัตถุดิบ นิยมปรุงด้วยเครื่องยาจีน และมีความเชื่อเรื่องหยินหยาง จึงทำให้อาหารแต่จีวกลายเป็นอาหารสุขภาพ สามารถบำรุงร่างกายได้

บทบาทด้านเศรษฐกิจ อาหารแต่จีวสามารถสร้างรายได้กับครอบครัว และชุมชน เพราะว่า อาหารแต่จีวสามารถส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น พ่อครัว เจ้าของร้านขายอาหารจีน หรือผู้จัดซื้อ เป็นต้น ส่งผลต่อการสร้างรายได้ของคนจีนแต่จีวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราช นอกจากนี้ เนื่องจากคนจีนแต่จีวได้ยึดตามประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ จากบรรพบุรุษเป็นอย่างดี และมีงานประเพณีวันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลกินเจ และวันอื่น ๆ จัดขึ้นในทุก ๆ ปี สามารถดึงดูดทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาร่วมงานและชิมอาหารแต่จีว ดังนั้น อาหารแต่จีวจึงมีบทบาทในด้านทำให้ตลาดเก่าเยาวราชกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารแต่จีวในกรุงเทพมหานครได้

บทบาทด้านการเผยแพร่และรักษาวัฒนธรรม อาหารเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ควรอนุรักษ์สืบทอด และเผยแพร่เป็นอย่างดี ผลการศึกษา พบว่า บุคคลสามารถสืบทอดวัฒนธรรมอาหารของชาวจีนแต่จีวให้คงอยู่ โดยผ่านลูกหลาน พ่อค้าแม่ค้า ชุมชน และคนนอกชุมชนมาซื้อ และการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารของชาวจีนแต่จีวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชผ่านสื่อ SOCIAL MEDIA (โซเชียลมีเดีย) ต่าง ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ นิตยสาร หรือ

เพื่อการประกอบธุรกิจ เช่น facebook (เฟซบุ๊ก) WONGNAI (วงไฉ) LINEMAN (ไลน์แมน) และ FOODPANDA (ฟู้ดแพนด้า) เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาหารจีนแต่จิว สำหรับผู้ที่สนใจ เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนไปจากอดีต ซึ่งแต่ก่อนจะต้องเดินทางซื้อกลับไปรับประทานที่บ้าน แต่ในปัจจุบันนี้ สามารถใช้เทคโนโลยีในการสั่งอาหารได้ ถือเป็นบริการที่สร้างความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภคในยุคสมัยใหม่

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ วัฒนธรรมของอาหารจีนแต่จิวที่มีต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

วัฒนธรรมของอาหารจีนแต่จิวประกอบด้วยสองประการใหญ่ ได้แก่ ประการแรก อาหารแต่จิวในวิถีชีวิตชุมชนชาวจีนเยาวราช และอาหารในเทศกาลงานประเพณีกับโอกาสสำคัญ ซึ่งรวมถึงอาหารแต่จิวที่ทำกินภายในครอบครัว อาหารแต่จิวในร้านริมทาง และอาหารแต่จิวในร้านนั่งรับประทาน ประการที่สอง บทบาทของอาหารจีนแต่จิวในชุมชนชาวจีนย่านเยาวราช ซึ่งรวมทั้งด้านการดำรงชีวิต ด้านวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ ส่วนที่เป็นจุดเด่น คือ อาหารจีนแต่จิวที่ทำกินภายในครอบครัว ด้วยสาเหตุที่อาหารที่ทำกินในบ้านเป็นเครื่องมือสื่อถึงวิถีชีวิตของคนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชได้โดยตรง ผลการศึกษา พบว่า อาหารแต่จิวที่ทำกินในบ้านจะเน้นรสชาติจากธรรมชาติของวัตถุดิบ รสชาติของอาหารแต่จิวส่วนใหญ่จะเป็นรสจืด ถ้าเทียบกับอาหารที่อื่น อาหารแต่จิวจะไม่ใช้พริก หรือเครื่องปรุงที่มีกลิ่นแรง ไม่นิยมกินอาหารที่มีรสเข้มข้น และเมนูอาหารเป็นเมนูที่ง่าย ๆ โดยปรุงด้วยวิธีต้ม ผัด และนึ่ง เป็นต้น เช่น ข้าวต้ม ผัดผัก และอาหารพะโล้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาหารแบบเรียบง่าย สะอาด รสชาติอร่อย สามารถเลือกวัตถุดิบ และเครื่องปรุงที่คุณภาพดี ถือเป็นอาหารสุขภาพ และคนจีนแต่จิวนิยมรับประทานอาหารพร้อมหน้ากัน ทั้งนี้ เพื่อสื่อถึงความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวได้มากขึ้น ยังเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอาหารการกินจากบรรพบุรุษคนจีนแต่จิวมาตั้งแต่สมัยก่อนจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แสงโสม สีนะวัฒน์ (2551, หน้า 235) ได้กล่าวไว้ว่า อาหารเป็นสิ่งที่เรากินทุกวันเพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโต เพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่คนเราทั้งเด็กและผู้ใหญ่ขาดไม่ได้ และการกินอาหารที่มีประโยชน์จะช่วยให้สุขภาพอนามัยดี ส่วนที่ต่างกัน คือ อาหารเหล่านี้ยังเป็นอาหารที่สามารถหาซื้อวัตถุดิบได้ง่าย ราคาถูก ถึงแม้ว่าเวลาการปรุงอาหารจะค่อนข้างนาน แต่สามารถสร้างความสุขกับคนในครอบครัวได้ ซึ่งเป็นอาหารที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย รู้จักความพอเพียง และให้ความสำคัญกับคนในครอบครัว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดวัฒนธรรมอาหารแต่จิวแบบดั้งเดิมอย่างรุ่นต่อรุ่น

สำหรับในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมอาหารการกิน คนจีนแต่จิวที่อาศัยอยู่ในตลาดเก่าเยาวราชมีการสืบทอดวัฒนธรรมการกินเป็นอย่างดี โดยใช้วิธีการบอกต่อ และการสอนต่อหน้าให้กับลูกหลาน ถึงแม้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้อาหารประกอบงานประเพณี และวิธีการไหว้กับการบูชาตามการพัฒนาเจริญก้าวหน้าของสังคม แต่ในด้านความเชื่อของอาหารยังถูกสืบทอดกันมาเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสาวรัตน์ โปธิพันธ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาอาหารจีนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวไทย

เชื้อสายจีนย่านเยาวราช ผลการวิจัย พบว่า อาหารจีนมีบทบาทต่อวัฒนธรรมการบริโภค และเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมในงานเทศกาลต่าง ๆ โดยลักษณะของอาหาร และการประกอบพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมภายนอก ความเจริญด้านต่าง ๆ มีอิทธิพลต่ออาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้ลดบทบาทลงจากเดิมที่เคยให้ความสำคัญแก่การซื้อของเซ่นไหว้ แต่วิธีการปรุงอาหารยังคงได้สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมและบทบาทของอาหารจีนแต่จิวที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวจีนย่านเยาวราช ยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรศึกษาความเหมือนและความต่างของรูปแบบอาหารจีนแต่จิวที่เยาวราชกับอาหารจีนแต่จิวในเมืองแต่จิวของประเทศจีน
2. ควรศึกษาความแตกต่างของอาหารแต่จิวเชิงสุขภาพระหว่างเยาวราชกรุงเทพมหานครกับเมืองแต่จิวของประเทศจีน

บรรณานุกรม

- จำนง ทองประเสริฐ. (2547). **วัฒนธรรมไทย-ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร สิกขโกศล. (2554). **แต่จิว : จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่**. กรุงเทพฯ : มติชนปากเกร็ด.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. (2544). **สังคมและวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). **สำเพ็ง : ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวรัตน์ โปธิพันธ์.(2550). **ศึกษาอาหารจีนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช**. วิทยานิพนธ์ (สาขาวิชาไทยศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แสงโสม สีนะวัฒน์. (2551). **อาหารกับโรคเรื้อรัง**. กรุงเทพฯ : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.
- อชิรญา วิฑูรชาติวี. (2555). **การสื่อความหมายรสชาติอาหารของภาพประกอบในนิตยสารอาหาร**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2551). **กินข้าวกับอาม่า วัฒนธรรมอาหารการกินของลูกจีนในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : แสงแดด.

_____ . (2558). วัฒนธรรมแต้จิ๋ว. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เฉินต้อหรง (ผู้ให้สัมภาษณ์), LIU YAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้านเฉินต้อหรง (ร้านขายวัตถุดิบ), วันที่ 21 มิถุนายน 2562.

แป๊ะเซี้ย (ผู้ให้สัมภาษณ์), LIU YAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้านขนมจีบแป๊ะเซี้ย, วันที่ 25 สิงหาคม 2562.

อ้อม (ผู้ให้สัมภาษณ์), LIU YAN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ภัตตาคารอ้อมอ้อม, วันที่ 1 ตุลาคม 2562.

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย

อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

Lifestyle of Thai-Chinese Yunnan people in Ban Therd Thai,

Tambol Therd Thai, Amphur Mae Fah Luang, Chiangrai Province

ZHANG WEN^{1*} ดร.อิมธิรา อ่อนคำ²

ZHANG WEN^{1*} Dr.Imthira Onkam²

^{1*} ² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานจำนวน 30 คน ทั้งศึกษาจากเอกสาร การสังเกตการณ์ และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ด้านวิถีชีวิต คนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตตามแบบบรรพบุรุษของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหารการกิน การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ และการศึกษา แต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามสังคมไทย 2) ด้านประเพณี แบ่งออกเป็นสองประเด็น คือ ประเพณีชีวิต ได้แก่ ประเพณีการเกิด และการตั้งชื่อ การฉลองอายุเด็กครบ 1 ขวบ การแต่งงาน การฉลองอายุครบ 60 ปี และประเพณีงานศพ ประเพณีสังคม คือ วันตรุษจีน วันเซ็งเม้ง วันไหว้ บะจ่าง และวันไหว้พระจันทร์ ที่ชาวจีนกลุ่มนี้ยังคงสืบทอดจากอดีต 3) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนมี 5 ด้าน คือ นโยบายภาครัฐ การศึกษา การแต่งงาน และการย้ายถิ่น การประกอบอาชีพ และวัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้คนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้เข้ากับสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตามในพื้นที่บ้านเทอดไทยนั้น ชาวบ้านยังคงมีการสืบทอดวิถีชีวิต และวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้คงอยู่สืบไปในอนาคต

คำสำคัญ : คนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน, วิถีชีวิต, บ้านเทอดไทย

Abstract

This research aimed to study the lifestyle of Thai-Chinese Yunnan people in Ban Therd Thai, Tambol Therd Thai, Amphur Mae Fah Luang, Chiangrai Province. The field study was conducted by using an in-depth interviews with 30 Thai-Chinese Yunnan people. Also, the data from various documents were studied and presented in the form of descriptive purpose. The results showed that the lifestyle of Thai-Chinese Yunnan people in Ban Therd Thai can be divided into three areas. The first area was about lifestyle, to clarify, most Thai-Chinese still maintained the original lifestyle by following their ancestors either living, dressing, eating, religion, occupation and education. However, their ways of lives had changed with the development of Thai society. Secondly, based on custom, it can be divided into two aspects, The first aspect was lifestyle customs, including birth and naming customs, celebrating an one full year birthday, marriage custom, celebrating the 60th Birthday and the funeral affairs. Next, social custom including Chinese New Year, Qingming (means Clear and Bright) Festival, Dragon Boat Festival and Mid-Autumn Festival. The last area was about the five factors merging Thai-Chinese Yunnan people with Thai society including government policy, education, marriage and change of residence careers and culture and the last factor was tradition. All these factors resulted in changing the lifestyles and the culture of Thai-Chinese Yunnan people. Finally, Thai-Chinese Yunnan harmoniously adapted their ways of lives and culture with Thai society. However, in the area of Ban Therd Thai, Thai-Chinese Yunnan still inherited their way of life and culture to remain through the future.

Keywords : Thai – Chinese Yunnan People, lifestyle, Ban Therd Thai.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะภาคเหนือของประเทศไทย ที่มีภูเขาและป่าไม้ธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือติดกับแม่น้ำโขง และมีภูเขาจำนวนมาก ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม และติดกับแม่น้ำหลายสาย ส่วนภาคใต้และภาคตะวันตกติดกับทะเล และมีสัตว์น้ำต่าง ๆ นานาพันธุ์ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ประชาชนภายในประเทศมีความสุข มีความอยู่ดีกินดีตลอดทั้งปี

ความอุดมสมบูรณ์ดังที่กล่าวมาและรวมถึงความมีน้ำพระทัยของพระมหากษัตริย์ไทยทุก ๆ พระองค์ จึงทำให้มีผู้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยหลากหลายเชื้อชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2562) จึงทำให้ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี ในทางกลับกันวัฒนธรรมไทยยังได้รับอิทธิพลจากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ โดยเฉพาะชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจนกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน

คนจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานและอาศัยที่ประเทศไทยมีอยู่หลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ จีนแคะ และจีนยูนนาน คนจีนแต่ละกลุ่มได้กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ตามวิธีการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย อย่างเช่นจีนยูนนานนั้นส่วนใหญ่จะเดินทางด้วยวิธีการเดินเท้าผ่านทางประเทศพม่า และประเทศลาว เพื่อเข้ามายังประเทศไทย ดังที่ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2554, หน้า 1) อธิบายไว้ว่า คนจีนส่วนใหญ่เดินทางมาจากภาคใต้มณฑลยูนนาน การเดินทางเข้ามายังประเทศไทยนั้นก็เพื่อเข้ามาค้าขายกับคนไทยทางภาคเหนือของประเทศไทย และการเดินทางติดต่อกับชาวจีนนี้ได้มีระยะเวลาที่ยาวนานมาแล้ว และพ่อค้าแม่ค้าคนจีนกลุ่มนี้ยังมักถูกคนไทยเรียกว่า “ฮ่อ” คำว่า “ฮ่อ” ในภาษาล้านนา หมายความว่า พ่อค้าแม่ค้าคนจีนที่มาจากภาคใต้ของประเทศไทย และอาศัยอยู่บนดอยภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนคนจีนยูนนานคนแรกที่คนไทยรู้จัก คือ เจิ้งเหอ (郑和 Zheng He) เนื่องจากเจิ้งเหอได้เดินทางด้วยเรือสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ที่เป็นของทะเลจีนใต้ของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 1948 ถึง 1976 และได้เข้ามายังประเทศไทยด้วย ซึ่งถือเป็นบุคคลที่คนไทยเรียกกันว่า ชำปออง ดังนั้น คนไทยจึงรู้จักกับคนจีนยูนนานกลุ่มนี้เป็นอย่างดี (จิรจันทร์ วงศ์ลือเกียรติ, 2548, หน้า 170-205) ซึ่งกลุ่มชาวจีนยูนนานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

จังหวัดเชียงรายถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ดังที่ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2554, หน้า 5) กล่าวไว้ว่า คนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเดินทางผ่านประเทศพม่า และประเทศลาวใช้เส้นทางแม่สายกับเชียงของ คนจีนยูนนานที่อาศัยอยู่จังหวัดเชียงรายมีสองกลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ กลุ่มที่เป็นกองกำลังทหารจีน คณะชาติเดมกักมินตั้ง และอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้เป็นทหารส่วนมากจะประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้า และอพยพมายังประเทศไทยเพื่อการค้าขาย อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกองกำลังทหารจีน คณะชาติเดม กักมินตั้ง หรือกลุ่มที่ไม่ได้เป็นทหาร ทั้งสองกลุ่มได้ผสมผสานกลมกลืนกับชาติพันธุ์อื่นที่ภาคเหนือของประเทศไทยอย่างดี และสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานกลมกลืนแรก คือ การแต่งงาน มีคนจีนได้แต่งงานกับชาติพันธุ์อื่น ๆ ส่วนลูกหลานที่ได้เป็นลูกหลานของคนจีนยูนนานกับชาติพันธุ์อื่น ๆ มักจะเรียกตนเองว่า “จีน” ส่วนคนจีนยูนนานที่ไม่ได้แต่งงานกับชาติพันธุ์อื่น ๆ ลูกหลานนั้นมักจะเรียกตนเองว่า “คนจีน” หากลูกคนจีนยูนนานที่มีบิดาเป็นคนจีน และมีมารดาเป็นคนเชียงใหม่ พวกเขาสามารถเรียกตนเองเป็นคนไทยได้ ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมจีนยังคงผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยอย่างเสมอ

บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ในอดีตเป็นถิ่นของชาวจีนฮ่อ เวลาผ่านไปชาวเขาหลายเผ่าในบริเวณดอยที่ใกล้เคียงย้ายเข้ามาอาศัย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรม และค้าขาย ผู้นำของหมู่บ้าน ชื่อ ขุนสำ เป็นชาวจีน เขาเข้ามาอาศัยในบริเวณนี้ เพื่อเป็นฐานที่มั่นให้กับกองกำลังตอรวมกำลังสู้เอาเอกราชคืนจากพม่าให้รัฐฉาน แต่ต่อมาขุนสำกลับกลายเป็นราชายาเสพติดระดับโลก ทำให้รัฐบาลไทยมาปราบปราม และขับไล่ออกไปได้ในที่สุด ที่นี้เคยมีชื่อเรียกว่า บ้านหินแตก เนื่องจากมีหินก้อนหนึ่งที่มีน้ำแม่คำ และน้ำห้วยดอยแสงไหลมาบรรจบกัน แล้วหินก้อนดังกล่าวแตกออกแต่ไม่แยกจากกัน ดังนั้น จึงเอาชื่อของหินก้อนนี้มาเป็นชื่อบ้านหินแตก แต่ในปี 2525 สมเด็จพระเทพฯ ได้พระราชทานชื่อเป็น “บ้านเทอดไทย” (องค์การบริหารส่วนตำบลเทอดไทย - ท้องเที่ยว สารคดีท่องเที่ยว : ออนไลน์)

อย่างไรก็ตาม บ้านเทอดไทยถือได้ว่า มีกลุ่มคนจีนยูนนานที่อพยพมาจากจากจีนตอนใต้เดินทางเข้ามาผ่านประเทศพม่าและประเทศลาวมาตั้งถิ่นฐานในบ้านเทอดไทย ชาวจีนกลุ่มนี้คงยังรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมจีนไว้เป็นอย่างดี และพวกเขาคงยังมีการผสมผสานกลมกลืนกับสังคมไทยด้วย นอกจากนี้ คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานกลุ่มนี้ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจภายในประเทศ และสังคมไทยอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษางานวิจัย เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้ความรู้ และเข้าใจวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนบ้านเทอดไทย ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจการผสมกลมกลืนของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายที่มีต่อสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากร คือ คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานของบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานอาศัยในบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยตำบลนี้มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 18 หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านเทอดไทยเป็นหมู่ที่ 1 ซึ่งมีคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาบ้านเทอดไทยนี้ เพราะในหมู่บ้านเป็นที่ตั้งโรงเรียนภาษาจีนและโรงเรียนภาษาไทย มีวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่าง คือ คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่อาศัยอยู่ในบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) จำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้าน	2	คน
2. ประชาชนชาวบ้าน	5	คน
3. ครูในโรงเรียน	5	คน
4. พระสงฆ์, บาทหลวง	2	คน
5. ชาวบ้าน	16	คน
รวม	30	คน

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูล คือ ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in depth interview) โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนข้อมูลที่อิ่มตัว

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทย
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากคนไทยเชื้อสายจีนในบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์ โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ การดำเนินชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย ประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย และปัจจัยที่ทำให้มีการผสมกลมกลืนของวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทยกับสังคมไทย มีสาระสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย

การดำเนินชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย ภาษา อาหารการกิน การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ และการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานนั้น ได้รับอิทธิพลจากประเทศจีนเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงการกลมกลืนผสมผสานกับคนไทย ดังที่ ชาวบ้านบ้านเทอดไทย ได้กล่าวว่า

“คุณตาเป็นผู้ที่อพยพจากมณฑลยูนนาน ย้ายมาที่นี่ตั้งแต่เด็ก คนที่ย้ายมากับคุณตาบางคนอาศัยอยู่ที่บ้านเทอดไทย บางคนอยู่แม่สลองใน บางคนอยู่แม่สลองนอก ตามที่คุณตาเคยเล่าให้ฟังว่า ครั้งแรกที่มีอาศัยที่นี่แต่ละคนสร้างบ้านแบบเรียบง่ายทั้งบ้านประกอบด้วยไม้ไผ่ ต่อมา ก็ได้เปลี่ยนมาใช้ไม้ ส่วนปัจจุบันก็ได้เปลี่ยนไปมากแล้ว แต่คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ที่บ้านเทอดไทย เพราะใช้ชีวิตที่เทอดไทยรู้สึกสบาย ๆ มีอาหารกิน มีที่อยู่อาศัย”

(รุ่งนภา ระเบียบปรีดา, 10 สิงหาคม 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า บ้านเทอดไทยเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานมาก ซึ่งวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานกลุ่มนี้จะผูกพันกับบ้านเทอดไทย เนื่องจากคนจีนยูนนานได้เข้ามาอาศัยในพื้นที่นี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าในอดีตบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่อาศัยอยู่ที่นี่อย่างยากลำบาก แต่พื้นที่นี้ยังคงเป็นสถานที่ที่สร้างความสุขให้กับพวกเขา

ภายในบ้านของชาวจีนยูนนานนั้น ในห้องแต่ละห้องมีการตกแต่งให้มีลักษณะคล้ายบ้านเรือนในมณฑลยูนนานสมัยก่อน (ปี 1950) โดยเฉพาะห้องรับแขกบริเวณพื้นที่ติดผนังมีการติดตุ๊กตาลีเยิน (ตุ๊กตาลีเยิน คือ คำขวัญหรือคำอวยพรให้แก่คนในครอบครัวของตนเองที่ติดตรงผนังของห้องรับแขก) ดังที่ ภาพ 1 ซึ่งผนังของห้องด้านล่างที่ติดกับพื้นจะมีตู้เก็บของวางอยู่ บนตู้มีรูปถ่ายของบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว และยังมีเหล่าชาว ผลไม้ ข้าวสวย เป็นต้น วางอยู่บนโต๊ะเพื่อบูชาบรรพบุรุษของตนเอง

ภาพที่ 1 ภายในห้องรับแขกของชาวบ้านเทอดไทย

ที่มา : WEN ZHANG (ณรงค์) ถ่ายเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 ที่ตำบลเทอดไทย

1.2 การแต่งกาย

จากข้อมูลการสัมภาษณ์และการสังเกตเครื่องแต่งกายของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทิดไทย ได้ทราบว่า ในอดีต คนจีนยูนนานมักจะแต่งกายแบบจีน ซึ่งเป็นการแต่งกายที่สืบทอดจากบ้านเกิดโดยตรง และเมื่ออาศัยอยู่ในสังคมไทยก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงตามสังคมไทย ในปัจจุบัน ลูกหลานของคนจีนยูนนานที่บ้านเทิดไทยไม่นิยมใส่ชุดจีน เช่น กี่เพ้า ชุดจีนฮั่นฝู เป็นต้น แต่พวกเขาหันมาใส่ชุดเหล่านี้ในวันสำคัญ เช่น วันตรุษจีน วันยวนเซียว เป็นต้น และชุดจีนที่พวกเขาใส่ล้วนแล้วเป็นสีแดง ดังนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานให้ความสำคัญกับสีแดงเป็นอย่างมาก เนื่องจากสีแดงเป็นสีที่แสดงถึงสิริมงคล ความสุข และมีพลัง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะสังคมแต่ละท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงมากแค่ไหน คนจีนเชื้อสายจีนย่อมรักษาวิถีชีวิตทางด้านการแต่งกายที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี

1.3 ภาษา

คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานสามารถพูดได้สามภาษา ได้แก่ ภาษาจีนยูนนาน ภาษาจีนกลาง ภาษาไทย ดังที่ชาวบ้านบ้านเทิดไทย ได้กล่าวว่า

“บรรพบุรุษของฉันเป็นคนจีนยูนนาน ฉันสามารถพูดได้ทั้งภาษาจีนยูนนาน ภาษาจีนกลาง และภาษาไทย แต่ภาษาจีนยูนนานเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนภาษาจีนกลางนั้นได้เรียนรู้จากโรงเรียนจีน ส่วนภาษาไทยได้เรียนมาจากโรงเรียนไทย รัฐบาลได้สร้างโรงเรียนไทยไว้ทุกแห่งตามหมู่บ้าน และครูในโรงเรียนไทยส่วนมากเป็นทหารตระเวนชายแดนกับข้าราชการ”

(สุชาติ แซ่เจิน, 13 กุมภาพันธ์ 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานบ้านเทิดไทยสามารถพูดได้สามภาษา คือ ภาษาจีนยูนนาน ภาษาจีนกลาง และภาษาไทย แต่ภาษาจีนยูนนานมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนจีนยูนนานกลุ่มนี้มากที่สุด เนื่องจากภาษาจีนยูนนานเป็นภาษาของบรรพบุรุษ และทุกคนนิยมใช้ภาษาจีนยูนนานในการสื่อสารในครอบครัว ส่วนสาเหตุที่สามารถพูดภาษาไทยได้เพราะได้รับอิทธิพลจากสังคมไทย นอกจากนี้ตามความรู้ต่าง ๆ ได้ทราบว่า รูปแบบการเขียนตัวอักษรของภาษาจีนกลางสามารถแบ่งออกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่ อักษรจีนตัวย่อ และอักษรจีนตัวเต็ม แต่ไม่ว่าภาษาพูดของจีนมีกี่ภาษาก็ตาม รูปแบบการเขียนมีแค่แบบเดียวเท่านั้น และคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานเหล่านี้ย่อมเขียนได้ตัวอักษรจีนแบบใดแบบหนึ่ง สำหรับผู้สูงอายุมักจะเขียนภาษาจีนได้อักษรตัวเต็ม ส่วนวัยรุ่นมักจะเขียนภาษาจีนได้อักษรแบบตัวย่อ เพราะสภาพการเรียนรู้ของทั้งสองรุ่นย่อมมีความแตกต่าง ด้วยเหตุนี้ สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานคงยังสืบทอดวิถีชีวิตจีนทางด้านภาษาจีนอยู่ในสังคมจีน ณ บ้านเทิดไทยแห่งนี้พอสมควร

1.4 อาหารการกิน

คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานนั้น ได้สืบทอดวัฒนธรรมอาหารจากบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี แต่ก็ได้รับอิทธิพลจากสังคมไทย ดังที่ ชาวบ้านบ้านเทอดไทย ได้กล่าวว่า

“ผมเป็นคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน ตั้งแต่เด็กผมกินอาหารจีนเกือบทุกมื้อ เพราะว่าคนในบ้านแต่ละคนเป็นคนไทยเชื้อสายจีนเลย ทุกคนกินแต่อาหารจีนยูนนานเท่านั้น เราไม่ค่อยได้กินอาหารไทยเลยคับ แต่ปัจจุบันก็ได้กินอาหารไทยไปด้วย และอาหารจีนบางอย่างก็ได้ผสมกับอาหารไทยมีรสชาติทั้งไทยกับจีน ไม่เพียงแต่เป็นอาหารยูนนานอย่างเดียวแล้ว”

(กัมปนาท วิวัฒน์ทนา, 13 กุมภาพันธ์ 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนในยุคสมัยก่อนรับประทานอาหารเพียงอาหารจีนยูนนานอย่างเดียว และคนจีนไม่ว่าอยู่ในสังคมใด ก็คงยังรักษาวัฒนธรรมอาหารของบรรพบุรุษไว้ แต่ทว่าในยุคปัจจุบัน อาหารจีนยูนนานได้ผสมผสานกับอาหารไทย เนื่องจากการณ์ที่คนไทยเชื้อสายจีนตั้งถิ่นฐานในสังคมไทยก็ต้องใช้ชีวิตร่วมกันกับคนในสังคมไทย สิ่งที่สำคัญทำให้ใช้ชีวิตร่วมกันได้นั้น คือ การรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัว

ภาพที่ 2 อาหารจีนยูนนานที่ตำบลบ้านเทอดไทย

ที่มา : WEN ZHANG (ณรงค์) ถ่ายเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2562 ที่ตำบลเทอดไทย

1.5 การนับถือศาสนา

ศาสนาที่คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานคงยังนับถือมีสามศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

คนจีนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพมายังบ้านเทอดไทยคงไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ พวกเขาส่วนมากนับถือเต๋า และจิตวิญญาณของบรรพบุรุษ แต่เมื่อตั้งรกรากอยู่ในสังคมไทย จึงได้รับอิทธิพลจากสังคมไทย เนื่องจากคนจีนยูนนานได้มาอาศัยอยู่แล้วได้ทราบถึง ศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่ดีต่อจิตใจ และเป็นสิ่งที่สำคัญทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้น คนไทยเชื้อสายจีนจึงนับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาพุทธ เพื่อควบคุมจิตใจของตนเอง

เมื่อชาวต่างประเทศที่มาจากตะวันตกเป็นผู้ที่เข้ามายังหมู่บ้านเทอดไทยเพื่อเผยแพร่ศาสนา ดังนั้น จึงทำให้คนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ ณ บ้านเทอดไทยจำนวนมากที่มีการเปลี่ยนแปลงนับถือศาสนาคริสต์

ตามประวัติศาสตร์การอพยพของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานได้ทราบว่า คนจีนยูนนานกลุ่มแรกที่เข้ามายังบ้านเทอดไทยของจังหวัดเชียงราย หรือที่ภาคเหนือถิ่นอื่น ๆ พวกเขามาเพื่อการค้าขายกับประเทศไทย และคนจีนยูนนานกลุ่มนั้นมักจะถูกคนจีนในแผ่นดินใหญ่เรียกว่า ชาวหุยเจี้ยว หมายถึง ผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในปัจจุบันลูกหลานของคนจีนยูนนานหรือชาวหุยเจี้ยวที่อาศัยอยู่ในบ้านเทอดไทยยังคงนับถือศาสนาอิสลามเช่นกัน

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นสถานที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา แต่ศาสนาหลัก ๆ ที่คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานคงยังนับถือมีสามศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ส่วนศาสนาพุทธได้รับอิทธิพลจากสังคมไทย ส่วนศาสนาคริสต์ได้รับอิทธิพลจากฮ่องกงของประเทศจีน และชาวต่างประเทศที่มาจากตะวันตก ส่วนศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษของตนเอง

1.6 ประกอบอาชีพ

คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานนั้นประกอบอาชีพหลายแบบ ได้แก่ เกษตรกร มัคคุเทศก์ ล่ามแปลภาษา และครูสอนภาษาจีนในโรงเรียนต่าง ๆ ของประเทศไทย ดังที่ ชาวบ้านเทอดไทย กล่าวว่

“คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นปัจจุบันบางคนเป็นชาวนา บางคนเป็นครูสอนภาษาจีนในโรงเรียนภาคเหนือของประเทศไทย และยังมีบางคนเป็นไกด์ภาษาไทยกับจีนที่กรุงเทพฯ พัทยา ภูเก็ต”

(จิรเมธ แซ่หลี่, 13 กุมภาพันธ์ 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า ลูกหลานของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานนอกจากประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรแล้ว ยังมีบางคนประกอบอาชีพเป็นครูสอนภาษาจีนกลาง และประกอบอาชีพเป็นมัคคุเทศก์ที่เมืองหลวง และแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็น

ถึงคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานมีบทบาทต่อสังคมไทยในด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก เพราะการมีมัคคุเทศก์ที่พูดภาษาจีนได้ถือเป็นการอำนวยความสะดวกเที่ยวอีกทั้งเป็นการสร้างอาชีพอีกด้วย

1.7 การศึกษา

คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานนั้น ได้เข้าศึกษาทั้งโรงเรียนสอนภาษาจีน และโรงเรียนภาษาไทย ดังที่ ชาวบ้านเทอดไทย กล่าวว่า

“... ตอนที่หมู่บ้านมีทั้งโรงเรียนภาษาจีน และโรงเรียนภาษาไทย ครูในโรงเรียนภาษาจีนส่วนใหญ่มาจากแผ่นดินใหญ่ และมณฑลไต้หวันของประเทศจีน ส่วนโรงเรียนไทยเป็นโรงเรียนของรัฐบาลไทย นอกจากนี้ ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนเกือบทุกคนจะเข้าเรียนทั้งโรงเรียนไทย และโรงเรียนจีน วันจันทร์ถึงวันศุกร์ในเวลา 8 โมงเช้าถึงบ่ายสามโมงครึ่งเรียนที่โรงเรียนภาษาไทย เรียนทุกวิชาเหมือนนักเรียนคนไทยที่เรียนในเมือง ส่วนหลังบ่ายสามครึ่งจะเรียนที่โรงเรียนจีน ที่โรงเรียนเน้นในการเรียนวิชาภาษาจีนเป็นวิชาหลัก ใช้ภาษาจีนเป็นการสื่อสารในการเรียนการสอน”

(จิรเมธ แซ่หลี่, 13 กุมภาพันธ์ 2562 : สัมภาษณ์)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นถึงว่า รัฐบาลไทยก็ให้ความสนใจทางด้านการศึกษาของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน มีการอนุญาตให้เปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนได้ และยังเปิดโรงเรียนภาษาไทยให้กับคนไทยเชื้อสายจีน เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้ภาษาไทย วัฒนธรรมไทยถือเป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนไทยได้เป็นอย่างดี

2. ประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย

ประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย ประกอบด้วย 2 ประการ ดังนี้

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทยแบ่งประเพณีเกี่ยวกับชีวิตออกเป็นห้าส่วนหลัก ได้แก่ ประเพณีการเกิด และการตั้งชื่อ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีฉลองอายุของเด็กครบ 1 ขวบ ประเพณีฉลองอายุครบ 60 ปี และประเพณีงานศพ

จากการลงภาคสนาม พบว่า 1) อดีตคนไทยเชื้อสายจีนที่บ้านเทอดไทยคลอดลูกเองที่บ้าน โดยใช้หมอชาวบ้านมาทำคลอดให้ และในการคลอดลูกนั้น จะมีพิธีสวดมนต์ควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้แม่คลอดลูกได้อย่างปลอดภัย แต่ในปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้จะคลอดลูกที่ศูนย์อนามัย หรือบางครอบครัวไปคลอดลูกที่โรงพยาบาล และคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้ไม่ว่าอยู่ในสังคมใดก็ตาม ทุกคนย่อมตั้งชื่อเป็นภาษาจีน เพื่อเตือนใจ

ตนเองอยู่เสมอว่า บรรพบุรุษของตนเองเป็นใคร มาจากที่ใด แต่เมื่ออพยพตั้งถิ่นฐานในสังคมไทยทุกคน มีความจำเป็นต้องตั้งชื่อภาษาไทยด้วย และชื่อภาษาไทยที่ตั้งมีความหมายใกล้เคียงกับชื่อภาษาจีนแต่ละชื่อ เพื่อแสดงถึงสิริมงคล นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงคนไทยเชื้อสายจีนทุกคนถึงแม้จะอยู่ในสังคมไทย ก็ยังคงรักษาประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี 2) คนไทยเชื้อสายจีนที่บ้านเทอดไทยมักจะจัดประเพณีฉลองอายุของเด็กครบ 1 ขวบให้กับเด็กในบ้านเมื่อครบ 1 ขวบ เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับเด็ก ให้เติบโตด้วยสุขภาพแข็งแรง เป็นเด็กที่มีมารยาท และขอให้เด็กมีอนาคตยาวนาน 3) คนไทยเชื้อสายจีนที่บ้านเทอดไทยจะจัดประเพณีฉลองอายุครบ 60 ปีให้กับบุคคลในครอบครัว เพื่อเป็นงานสิริมงคล ขอให้สุขภาพแข็งแรง อายุยืนยาว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายจีนเชื่อในเรื่องการจัดประเพณีให้กับผู้ใหญ่ในบ้านถือเป็นสิ่งมงคล 4) ประเพณีแต่งงานเป็นประเพณีสำคัญมากที่สุดสำหรับคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย ในงานแต่งงานคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานกลุ่มนี้จะใส่เสื้อสีแดง เพราะสีแดงเป็นสีสิริมงคลของคนจีน และการจัดงานแต่งงานมีลักษณะคล้ายงานแต่งงานที่จัดที่มณฑลยูนนาน ถึงแม้ว่าไม่ได้อยู่ในแผ่นดินจีนก็ยังคงสืบทอดจนปัจจุบัน 5) คนไทยเชื้อสายจีนที่บ้านเทอดไทยถือว่า งานศพเป็นประเพณีที่มีความสำคัญมาก เพราะถือเป็นการเคารพผู้ตาย และการขอบุญที่ผู้ตายให้ทุกอย่างไว้แก่ตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า งานศพทุกขั้นตอนของชาวบ้านเทอดไทยจะมีลักษณะเหมือนงานศพที่จัดที่มณฑลยูนนานของจีน รวมทั้งการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นถือได้ว่าคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานกลุ่มนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของตนไว้ได้เป็นอย่างดี

2.2 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสังคม

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทยมีลักษณะเหมือนกับประเพณีในประเทศจีนอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนในการจัดพิธีกรรม หรือการปฏิบัติในพิธีก็จะมีลักษณะเหมือนกับประเทศจีนเกือบทุกขั้นตอน ทั้งนี้ เนื่องจากประเพณีทุกประเพณีได้สืบทอดจากบรรพบุรุษของตนเอง และบรรพบุรุษก็เป็นผู้นำประเพณีเหล่านี้มาด้วย เช่น เทศกาลวันตรุษจีน วันเซ็งเม้ง วันไหว้บะจ่าง และวันไหว้พระจันทร์ที่ลูกหลานยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

จากการลงภาคสนามได้ข้อมูลทราบว่า 1) วันตรุษจีนถือว่าเป็นเทศกาลที่สำคัญยิ่งใหญ่มากที่สุดสำหรับทั้งคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน ช่วงตรุษจีนคนที่อยู่ต่างถิ่นก็มักจะกลับบ้านฉลองวันปีใหม่กับญาติพี่น้องให้ครอบครัวระยาระยาระช่วงตรุษจีนทั้ง 16 วันนั้น แต่ละวันย่อมมีพิธีต่าง ๆ สำหรับพวกเขา คือ ประเพณีไหว้บรรพบุรุษก่อนรับประทานอาหารร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษของตน และเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และยังถือเป็นการขอพรเพื่อให้บรรพบุรุษช่วยพรให้ครอบครัวมีความสุขอีกด้วย นอกจากนี้ เอกลักษณะที่แสดงถึงเทศกาลวันตรุษจีน คือ อังเปา และซุนเหลียน ไม่ว่าจะเป็องเปา หรือซุนเหลียน จะมีความหมายเดียวกัน คือ ขอให้สมาชิกในครอบครัวสุขภาพแข็งแรง มีความสุข ความโชคดี ไม่มีโรคภัยเดินทางปลอดภัยพร้อมทั้งให้ร่ำรวย มีเงินใช้ตลอดปี เป็นต้น ดังนั้น สรุปได้ว่า คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานมีความเชื่อเรื่องการไหว้บรรพบุรุษอย่างมาก 2) วันเซ็งเม้งจะจัดทุกวันที่ 5 เมษายนของทุกปีการไหว้เซ็งเม้งนั้นสามารถจัดงานวันก่อน หรือหลัง 15 วันของวันที่ 5 เมษายน ก่อนวันเซ็งเม้งต้องเตรียมเครื่องในการไหว้บรรพบุรุษให้ครบ และเครื่องเช่นไหว้ที่นำไปไหว้นั้น มีหลากหลาย เช่น อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องใช้ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า วันเซ็งเม้งไม่เพียงแต่เป็นวันที่คนในครอบครัวอยู่ร่วมกันไหว้บรรพบุรุษเท่านั้น หากยังเป็นวันที่

รำลึกถึงความดีที่บรรพบุรุษได้เคยทำไว้ให้กับลูกหลาน และเป็นวันที่แสดงถึงกตัญญูทวดเทวี ทั้งเป็นการขอบคุณบุญคุณบรรพบุรุษด้วย 3) วันไหว้บะจ่างชาวบ้านจะจัดงานนี้ทุกปีโดยในชุมชนจะจัดร่วมกัน เพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีของบรรพบุรุษ และเพื่อให้สำนึกในบุญคุณของบุคคลทั้งยังมีชีวิตอยู่ และเสียชีวิตไปแล้ว เพื่อเป็นการขอบคุณที่ช่วยให้ทุกคนครอบครัวในหมู่บ้านแห่งนี้ได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

3. การผสมกลมกลืนของวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทยกับสังคมไทย

ปัจจัยที่ทำให้มีการผสมกลมกลืนของวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทยกับสังคมไทยมี ดังนี้ ได้แก่ 1) นโยบายภาครัฐ รัฐบาลไทยออกนโยบายเพื่อสนับสนุนคนจีนยูนนานที่อาศัยที่ภาคเหนือของประเทศไทย สามารถตั้งถิ่นฐานดำเนินชีวิตได้ในสังคมไทย ดังนั้น ชาวบ้านคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานจึงได้มีการผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทย 2) ด้านการศึกษา คนไทยเชื้อสายจีนได้มีการเข้าโรงเรียนไทย ได้เรียนรู้ภาษาไทย จึงทำให้คนไทยเชื้อสายจีนได้เข้าใจนิสัย ความคิด วัฒนธรรมของคนไทยมากขึ้น ดังนั้น ผู้ที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนไทย จึงได้รับอิทธิพลบางอย่างไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองด้วย ดังนั้น จึงทำให้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลัง ๆ มีความผูกพันกับสังคมไทยมากกว่าในอดีต 3) ด้านการแต่งงาน และการย้ายถิ่น เมื่อคนจีนยูนนานได้อพยพมายังบ้านเทอดไทยแห่งนี้ ทำให้พวกเขาที่มีความรู้สึกที่ดีต่อประเทศไทยเพราะประเทศเป็นประเทศที่น่าอยู่ เป็นสถานที่ที่สงบสุข จึงทำให้การตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทย ได้มีการผสมกลมกลืนกัน เช่น การได้แต่งงานกับคนไทย หรือชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทยใหญ่ ลีซู และม้ง เป็นต้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า พวกเขาได้พยายามใช้ชีวิตร่วมกับชาติพันธุ์อื่นแล้วมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย อาหารการกิน ภาษา ประเพณี การแต่งกาย การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ และการศึกษา 4) ด้านประกอบอาชีพ คนไทยเชื้อสายจีนได้มีโอกาสใช้ชีวิตร่วมกันกับคนไทยในสังคมไทย อย่างเช่นคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานได้เป็นครูสอนในโรงเรียนไทย เป็นต้น จึงทำให้พวกเขาได้อยู่ใกล้ชิดกับคนไทยมากขึ้น และมีโอกาสที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงทำให้คนไทยเชื้อสายจีนได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดและวัฒนธรรมของคนไทยโดยตรง จึงเกิดเป็นการผสมผสานอย่างลงตัวของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในแผ่นดินไทย

อภิปรายผล

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 2 ประการ ได้แก่ การดำเนินชีวิต และประเพณี ในการศึกษาวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทย พบว่า วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานบ้านเทอดไทย มีเอกลักษณ์ของการดำเนินชีวิตได้อย่างชัดเจน รวมถึงการปรับตัวให้อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างลงตัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พวงเพชร สุรัตน์วิกุล (2544) ที่กล่าวว่า สังคมใดสังคมหนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งมักจะมีวิถีชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม สามารถกล่าวได้ว่า วิถีชีวิตคงจะเป็นเอกลักษณ์ หรือตราประจำของสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ซึ่งจะมีความแตกต่างกันตามสังคมในด้านการกิน การพูด การเขียน การคิด การทำงาน การติดต่อสัมพันธ์ การปกครอง การศึกษา ศาสนา ประเพณี เป็นต้น

วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่บ้านเทอดไทยมีการผสมกลมกลืนกับสังคมไทย เช่น การได้แต่งงานกับคนไทย หรือชาติพันธุ์อื่น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า พวกเขาได้พยายามใช้ชีวิตร่วมกับชาติพันธุ์อื่น แล้วมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย อาหารการกิน ภาษา ประเพณี การแต่งกาย การนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ และการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2553) เรื่องพลวัตของความเป็นชาวจีนยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย : การบูรณาการเข้าสู่รัฐไทย พบว่า ชาวจีนยูนนานที่เป็นผู้อพยพ ทั้งที่เป็นกองกำลังทหารจีนคณะชาติเดิม และเป็นผู้อพยพชาวบ้านนั้น มีการผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มาโดยตลอด โดยเฉพาะกลุ่มไทยใหญ่ ลีซู และม้ง สะท้อนให้เห็นถึงการกลมกลืนด้วยการแต่งงาน และสามารถทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานในบ้านเทอดไทย ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย กับคนจีนยูนนาน อำเภอเฟิ่งชิ่ง นครหลินชิ่ง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เนื่องจากบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานในบ้านเทอดไทยส่วนใหญ่มาจากอำเภอเฟิ่งชิ่งของประเทศจีน
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและการอนุรักษ์บ้านเทอดไทย ทำให้บ้านเทอดไทยได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน

บรรณานุกรม

- จิรัจันท์ วงศ์ลือเกียรติ. (2548). **ขุนขวงเลียงภาเกียรติ : ทายาทเจ้เทอ 100 ปีคาราวานม้าต่างสู่เชียงใหม่**. เชียงใหม่ : ธนบรรณการพิมพ์.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2554). **พลวัตของความเป็นชาวจีนยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย : การบูรณาการเข้าสู่รัฐไทย**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (สาขาวิชาสังคมศาสตร์). เชียงราย : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- พวงเพชร สุรัตน์วิกุล. (2544). **มนุษย์กับสังคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเทอดไทย - ห้องเที่ยว สารคดีท่องเที่ยว. (2002). **บ้านเทอดไทย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.thai-traveller.com/บ้านเทอดไทย/> เข้าถึงเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2562.
- LI RUIYU. (2557). **วิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดน้ำโบราณบางพลี**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง). สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

กัมปนาท วิวัฒน์ทนา (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhang Wen (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเทอดไทย, วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562.

จิรเมธ แซ่หลี่ (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhang Wen (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเทอดไทย, วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562.

รุ่งนภา ระเบียบปรีดา (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhang Wen (ผู้สัมภาษณ์), วันที่ 10 สิงหาคม 2562.

สุชาดา แซ่เฉิน (ผู้ให้สัมภาษณ์), Zhang Wen (ผู้สัมภาษณ์) ที่บ้านเทอดไทย, วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562.

การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี

จังหวัดฉะเชิงเทรา-จังหวัดสมุทรปราการ

The Study of the Establishing, the Existence and the Evolution of the 100-year Klong Suan Market in Chachengsao and Samutprakarn Provinces

CUI XIN^{1*} รองศาสตราจารย์ธิดา โมสิกรัตน์² รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว³

Cui Xin^{1*} Associate Professor Thida Mosikarat ² Associate Professor Dr.Teerachoot Kerdkaw³

^{1* 2 3} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปีจังหวัดฉะเชิงเทรา-จังหวัดสมุทรปราการ โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายจำนวน 30 ร้าน และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า ตลาดแห่งนี้มีความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองประเวศน์บุรีรมย์ ตลาดแห่งนี้เป็นศูนย์กลางทางการค้าตั้งแต่ พ.ศ. 2423 มีพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนได้ค้าขายสืบต่อกันจากรุ่นบุรุษชาวจีนอพยพ ชุมชนตลาดแห่งนี้มีรูปแบบวิถีชีวิตที่ผสมผสานระหว่างการมีแบบดั้งเดิม และแบบสมัยใหม่อย่างกลมกลืน สะท้อนผ่านการทำการค้า ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ สืบทอดวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่ทำให้ตลาดคลองสวน 100 ปีแห่งนี้ยังคงดำรงอยู่ และพัฒนาเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ : การเกิดขึ้น, การดำรงอยู่, การเปลี่ยนแปลง, ตลาดคลองสวน 100 ปี

Abstract

This research aimed to study the establishing, the existence and the evolution of the 100-year Klong Suan Market in Chachengsao and Samutprakarn Provinces. The data was collected from the simple group of 30 shops in the market, and the findings were reported as a descriptive research type. The results showed that the market was founded over hundred years in the reign of King Rama V, when the Prawesburirom Canal was dug. The market had been a commercial center since A.D. 1880. Thai-Chinese traders had run businesses consecutively since the generation of their Chinese immigrant ancestors. The community of the market had maintained the harmonious ways of life between the traditional life and the modern life. This could reflect through doing commerce, custom, tradition and the unique culture. All these

factors had supported the existence, and the evolution of this 100-year Klong Suan Market. Also, its physical location is suitable for being a trading center and a tourist attraction at the present time.

Keywords : Establishing, existence, evolution, the 100-year Klong Suan Market.

บทนำ

นับตั้งแต่อดีต มนุษย์มักจะตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำและยังชีพด้วยการเพาะปลูก ดังที่ ส.พลายน้อย (2544, หน้า 10-13) กล่าวว่า บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเหมือนแอ่งน้ำขนาดใหญ่ จึงมีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำการกสิกรรมเพาะปลูกอย่างหนาแน่น แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง ดังเช่นกรุงเทพฯ ได้รับการขนานนามว่าเป็น “เวนิสตะวันออก” มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นเลือดใหญ่ มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตั้งบ้านเรือนในพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นที่อยู่อาศัย ทำมาหากิน และเดินทางติดต่อกันทางน้ำ

จากแม่น้ำสายใหญ่ ยังมีแม่น้ำลำคลองแยกสายไปตามชุมชนต่าง ๆ หลายสาย ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่กันตามริมแม่น้ำลำคลอง มีเรือเป็นยานพาหนะหลัก ประกอบกับการอพยพของคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัย ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรและค้าขายพืชผลการเกษตร ใช้แม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางเดินทางและแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตร เกิดเป็นตลาดริมน้ำ (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2549, หน้า 35) เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนตามสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน และแหล่งน้ำ เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภค ก็แลกเปลี่ยน หรือค้าขายเกิดเป็นตลาดในแถบริมน้ำ ที่เรียกว่า ตลาดน้ำ นั่นเอง (ราตรี โตเฟ่งพัฒน์, 2543, หน้า 1-3)

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2551, หน้า 15-16) กล่าวว่า ตลาดน้ำในแถบภาคกลางมีอยู่ทั่วไป ในแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำนครชัยศรี แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำบางปะกง มีพ่อค้าแม่ค้าเปิดร้านขายสินค้าอื่น ๆ และมีคนนอกชุมชนที่ได้อพยพเข้ามาประกอบอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะชาวจีนอพยพที่ได้เดินทางจากประเทศจีน และเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชน มีลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนได้อยู่อาศัยเลี้ยงชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้า ดังเช่น ย่านเยาวราช กรุงเทพมหานครในอดีต เป็นชุมชนตลาดของชาวจีนอพยพสืบทอดมาถึงปัจจุบัน รวมถึงคนจีนบางส่วนได้เข้ามาตั้งรกรากในชุมชนตลาดน้ำริมแม่น้ำต่าง ๆ ในภาคกลาง (ศรัณยพงศ์ โชติวรรณ, 2549, หน้า 56) เป็นแหล่งตลาดค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ ดังเช่น ตลาดน้ำในจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา (จารุณี จันทร์ลอยนภา, 2554, หน้า 46) ตลาดน้ำเหล่านี้เกิดขึ้น สืบทอด และได้พัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจยุคสมัยใหม่และการปรับปรุงประเทศในด้านต่าง ๆ โดยมีการพัฒนาทั้งในด้านรูปแบบ การจัดระเบียบ ความสะอาด การบริการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2549, หน้า 25)

ตลาดคลองสวน 100 ปี เป็นตลาดน้ำที่ตั้งอยู่ระหว่างจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดฉะเชิงเทรา เริ่มขึ้นเมื่อมีชาวจีนอพยพได้มาตั้งหลักแหล่งค้าขายจำนวนมาก มีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาอยู่อาศัย ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยพุทธ และชาวมุสลิมอยู่อาศัยจนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ สิ่งที่สามารถยืนยันให้เห็นถึงการอยู่รวมกันอย่างลงตัว และมีความสุขที่ชัดเจน คือ มีศาลเจ้ากับโรงเจ วัด และมัสยิด แสดงถึงการประสมประสานกันทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีเรือสัญจรซื้อขายสวนกันขวักไขว่ จนเรียกว่าตลาดน้ำคลองสวน (เทศบาลตำบลคลองสวน, 2548) ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จึงสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดคลองสวนที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมตามอย่างบรรพบุรุษคนจีน และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อผสมกลมกลืนกับคนไทยที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา-จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย คือ การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำ มีความเป็นมาตั้งแต่การเกิดของตลาด เป็นเศรษฐกิจการค้าที่พัฒนามาจากเศรษฐกิจพอเพียงชีพ เมื่อชุมชนขยาย มีความต้องการเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อให้ชีวิตสุขสบาย จึงมีการจัดหาสินค้า การซื้อขาย รวมทั้งมีการร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อการดำรงอยู่ ตามเงื่อนไขภายใน หรือภายนอก ในด้านเวลา และสถานที่ เมื่อเงื่อนไขหรือปัจจัยมีการเปลี่ยนแปลงก็ทำให้วิถีชีวิต และพฤติกรรมของผู้คนในตลาดมีการเปลี่ยนไปจากที่เป็นอยู่เดิม เป็นการพัฒนาที่ไม่เจาะจงวิธีการ ทิศทาง หรืออัตราความเร็วซ้ำของสภาพการเปลี่ยนแปลง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ประชากร คือ คนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่อาศัย และประกอบอาชีพขายสินค้าต่าง ๆ ภายในตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสมุทรปราการ เป็นร้านค้าที่ขายของกิน และของใช้ต่าง ๆ มีจำนวน 10 กลุ่มร้านค้า
2. กลุ่มตัวอย่าง พ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน คัดเลือกโดยการสุ่มแบบมีสัดส่วนตามลักษณะร้านค้า จัดกลุ่มจำแนกประเภทของสินค้าที่จำหน่ายเป็นหมวดหมู่ จากนั้น สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายได้พ่อค้าแม่ค้าที่ขายสินค้าแต่ละประเภทไม่ซ้ำกันจำนวน 10 คน
3. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ศึกษาข้อมูลการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาตลาดคลองสวน 100 ปี โดยการวิจัยภาคสนาม การสัมภาษณ์และการสังเกต
4. ระยะเวลาและพื้นที่การวิจัย รวบรวมข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือน มิถุนายนถึงเดือนกันยายน 2562 ในพื้นที่ตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดสมุทรปราการ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาด หมายถึง ความเป็นมาของตลาดคลองสวน 100 ปี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นชุมชน ซึ่งคนในพื้นที่มาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า และอาหารการกินเพื่อการยังชีพ และหารายได้ มีการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา ทั้งในด้านที่ตั้ง รูปแบบ ประเภทของสินค้าตามสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย
2. คนไทยเชื้อสายจีน หมายถึง ลูกหลานชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยหรือชาวจีนโพ้นทะเล มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในประเทศไทย มีภูมิลำเนา ดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพค้าขายอยู่ในตลาดคลองสวน 100 ปี ตำบลคลองสวน ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทราและอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์ ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของคนไทยเชื้อสายจีนและตลาดในสังคมไทย
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของตลาดคลองสวน 100 ปี ตำบลคลองสวน ตำบลเทพราช อำเภอ บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
3. สัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่างพ่อค้าแม่ค้าชาวไทยเชื้อสายจีนและผู้ซื้อสินค้าในตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสมุทรปราการ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างร้านขายของพ่อค้าแม่ค้า และผู้ซื้อสินค้า
4. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของศึกษา แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ได้คำถามที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย
5. นำเครื่องมือคือคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ ไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในตลาดคลองสวน 100 ปี โดยผู้วิจัยบันทึกเสียงและบันทึกสังเกตกลุ่มตัวอย่างตามที่คัดเลือกได้ด้วยตัวเอง
6. เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากงานภาคสนาม การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก พร้อมกันใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์ลักษณะต่าง ๆ โดยผู้วิจัยยังได้ลงสนามในฐานะที่เป็นนักท่องเที่ยว เพื่อให้มีมุมมองแตกต่างมาช่วยในการเก็บข้อมูลภาคสนาม
7. วิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดลำดับตามความสำคัญแยกเป็นหมวดหมู่ตามข้อมูลที่บันทึกได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลง ของตลาดคลองสวน 100 ปี
8. สรุปผลและนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การเกิดขึ้นของตลาดคลองสวน 100 ปี

คนจีนได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และมาตั้งถิ่นฐานที่ตลาดคลองสวน 100 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2420 สมัยรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลอง และเริ่มทำอาชีพค้าขายที่ตลาดน้ำแห่งนี้ ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“เมืองจีนสมัยก่อนมันจนเมื่อก่อน พ.ศ. 2464 คนที่ก่อตั้งคนแรก ก็คือ อากัง (ภาษาไทยเรียกว่า ปู่) อากังมาจากเกาะไหหลำของเมืองจีน มีความสามารถในเรื่องการทำทอง เคยอยู่ที่ระยองมาก่อน มีเพื่อนของปู่ชักชวนมาเปิดร้านที่ตลาดคลองสวน 100 ปีนี้ แล้วอากังมีความสามารถในการทำทองแล้วก็เลยเปิดร้านขายทองในสมัยก่อน ทองคำเป็นแร่ที่หายาก มีปริมาณน้อยประกอบกับคุณสมบัติที่คงทน และสวยงามจึงทำให้ทองคำเป็นแร่โลหะที่มีค่า ีราคาให้เป็นมูลค่าซื้อขายแลกเปลี่ยนกับมูลค่าสินค้าอื่นได้ในสมัยก่อนเคยใช้ทองคำเป็นทุนสำรองในการผลิตธนบัตรของประเทศต่าง ๆ แต่ปัจจุบันได้เลิกใช้ไปแล้ว”

(ทนงธน์ สุทธิเวช, 15 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า ตลาดน้ำคลองสวน 100 ปีเกิดขึ้นเนื่องมาจากชาวจีนอพยพมาจากประเทศจีน และมีการชักชวนของเพื่อนชาวจีนแนะนำให้มาตั้งรกราก และทำมาค้าขายที่ตลาดน้ำแห่งนี้ ได้ใช้ความสามารถที่มีฝีมือเป็นช่างทอง มาทำสินค้าขาย กิจการได้สืบทอดต่อกันมาจากปู่ถึงรุ่นลูกหลาน เป็นคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่สอง ที่ยังดำรงอาชีพ และมีมือการผลิตเครื่องทอง พัฒนาเป็นเครื่องทองเหลืองตามการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เช่นเดียวกับพ่อค้าแม่ค้าสินค้าประเภทอื่น ๆ

2. การดำรงอยู่ของตลาดคลองสวน 100 ปี

ตลาดคลองสวนเริ่มต้นจากการมาอยู่อาศัย และการประกอบอาชีพค้าขายของชาวจีนอพยพพื้นที่ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อเนื่องกับอำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ เป็นรุ่นแรก ต่อมาได้แต่งงานมีลูกหลานเป็นคนไทยเชื้อสายจีน โดยยังคงมีบ้านเรือน ดำเนินชีวิตทำการค้าเช่นเดียวกับบรรพบุรุษ ทำให้ตลาดน้ำคลองสวนยังดำรงต่อเนื่องมา จนเรียกว่า เป็นตลาดน้ำคลองสวน 100 ปี การดำรงอยู่ของตลาดน้ำแห่งนี้ ทั้งการค้า และการดำรงชีวิต มีตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

2.1 การประกอบอาชีพจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ เช่นเดียวกับรุ่นแรกเป็นพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีน ในรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 เช่นเดียวกับรุ่นแรก และมีการปรับตัวเพื่อให้ทำการค้าต่อไปได้ ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“บรรพบุรุษของเราอพยพเข้ามาถึงประเทศไทยหลายครั้งในช่วงเวลายาวนาน เมื่อก่อนร้านตั้งเดิมอยู่ที่อยุธยาทับพี่น้องกัน เมื่ออาซุกเริ่มเก่งแล้วก็ออกมาตั้งร้านของตัวเอง จึงย้ายออกมาตั้งร้านที่ตลาดคลองสวน 100 ปี แต่เมื่อก่อนเป็นช่างตัดเสื้อผ้า แล้วตอนหลังก็บอกว่าทำเสื้อผ้าที่ต้องมานั่งแก้ รู้สึกว่าลำบากแล้วก็เลยเปลี่ยนไปขายเสื้อผ้าอย่างเดียว และอาซุกยังเคยเปลี่ยนไปขายเครื่องทำนาด้วย แต่ปัจจุบันไม่มีคนไปทำนา แล้วก็เลยเปลี่ยนมาขายเสื้อผ้าเหมือนเดิม”

(กิตติ เชนงนิรันดร์, 10 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า ตลาดคลองสวน 100 ปี เริ่มต้นจากการอพยพเข้ามาของชาวจีนที่เข้ามาตั้งชุมชน เนื่องจากการค้าขายที่ตลาดคลองสวน 100 ปีเจริญก้าวหน้า จึงมีลูกหลานชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ชุมชนแห่งนี้ และค้าขายตามความชำนาญของตนเอง เช่นเป็นช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ขายเสื้อผ้า เมื่อความนิยมของลูกค้าเปลี่ยนแปลงไปก็ปรับตัวมาขายเสื้อผ้า และเครื่องมือทำนา สอดคล้องกับอาชีพการทำนาในพื้นที่ที่อยู่อาศัย เมื่อคนในชุมชนเลิกทำนา ก็ปรับมาค้าขายเสื้อผ้าเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

2.2 การค้าขาย และการอยู่อาศัยที่ตลาดน้ำ เดิมมีการเดินทางทางน้ำคับคั่ง ทำให้การค้าขายเจริญก้าวหน้า พ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่อมาจึงดำเนินชีวิต โดยอยู่อาศัยที่ชั้นบนของร้านค้า ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ในอดีตชาวตลาด มีความเป็นมาอยู่ริมคลอง มีชีวิตประจำวันเกี่ยวกับเรือ มีการค้าขายทางเรือ การขนส่งสินค้าต่าง ๆ ด้วยมีเรือ และการจับปลาดำรงชีวิต และพักที่บ้านเรือนที่สร้างในชั้นบน”

(ชุติมา ตั้งนพกุล, 15 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ แสดงว่า วิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนคนในชุมชนแห่งนี้ มีความสัมพันธ์กับตลาดริมแม่น้ำ ใช้เพื่อทำอาชีพ และการอยู่อาศัยบนร้านค้าโดยหาอาหารจากแม่น้ำที่มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์

2.3 การรักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ เป็นปัจจัยทำให้มีการดำรงอยู่ของตลาดคลองสวน 100 ปี และยาวนานถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

2.3.1 เทศกาลตรุษจีน พ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนปฏิบัติตามประเพณีของจีน เช่น การแต่งกาย การอวยพร อันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวจีน ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมา ถือได้ว่า เป็นวันที่ชาวจีนได้แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และสรรพสิ่งรวมทั้งเป็นวันที่ทุกคนจะได้รวมญาติได้พบปะญาติพี่น้องอีกด้วย ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“เข้าตรุษของวันปีใหม่ชาวจีนจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ กล่าวคำสวัสดิ์ปีใหม่ และกล่าวคำอวยพรให้กับญาติผู้ใหญ่ และผู้อาวุโส ในวันนี้จะพูดแต่คำพูดที่ให้ความหมายดี ๆ แก่กัน พ่อแม่จะพาเด็ก ๆ ไปค่านับอวยพรปีใหม่ตามบ้านญาติ หรือคนที่สนิทชิดชอบกัน ส่วนผู้อาวุโสจะอยู่ประจำบ้านเพื่อรอให้หลาน ๆ หรือน้องรอง ๆ มาอวยพรปีใหม่ สิ่งที่ต้องนำติดตัวไปด้วย คือ ส้ม 4 ลูก มีความหมายแสดงถึงความกลมเกลียวสามัคคีฝ่ายเจ้าของบ้านจะรับส้มไว้ 2 ลูกและให้ส้มของตนตอบแทนกลับไป 2 ลูกเป็นการแลกเปลี่ยนกัน เด็ก ๆ ที่ไปร่วมอวยพรจะได้รับอั่งเปาจากผู้ใหญ่ หรือผู้อาวุโสถ้าใครไม่ได้มากก็จะฝากกับคนที่มาเอาไปให้”

(บุญเรือง จิระวัฒน์กุล, 15 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า การดำรงอยู่ของตลาดคลองสวน 100 ปี เพราะพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนปฏิบัติตามประเพณีจีน เป็นความสัมพันธ์ในครอบครัว ญาติ และคนรู้จักใกล้ชิดในชุมชน ในวันตรุษจีนมีการอวยพรไปตามบ้านญาติ และผู้อาวุโส ลูกหลานจะมอบส้ม 4 ผล มีความหมายถึงความกลมเกลียวสามัคคี เด็ก ๆ ก็ได้อั่งเปา มีความหมายของการเตรียมความพร้อมสู่การเริ่มต้นสิ่งดี ๆ ในปีต่อไป

2.3.2 เทศกาลไหว้พระจันทร์หรือ “จงชีวจี๋ย” มีความสำคัญเป็นอันดับสองรองจากเทศกาลตรุษจีน ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“จากการสืบทอดของประเพณีเทศกาลจีนประเพณีส่วนรวมเทศกาลของพ่อค้าแม่ค้า แสดงให้เห็นถึงความผูกพันทางความคิด และวิถีปฏิบัติอย่างลึกซึ้งของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่มีต่อวัฒนธรรมความเชื่อทั้งหลาย อันก่อเกิดเป็นเทศกาลประจำปีที่ลูกหลานยังคงปฏิบัติต่อกันมาอย่างเคร่งครัดจนถึงทุกวันนี้”

(สมศรี ธรรมปราณีสุข, 15 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าจะมีบรรพบุรุษที่อพยพออกไปจากแผ่นดินจีนลูกหลานก็ยังปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามประเพณี และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนยังคงยึดมั่นตามแนวทางการดำรงชีวิตตามอย่างบรรพบุรุษ ยึดถือคติความเชื่อ และปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ของพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดคลองสวน 100 ปี เป็นที่ยอมรับว่า คนไทยเชื้อสายจีนที่มีบรรพบุรุษจะอพยพไปอยู่ที่ใดก็จะยังคงดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นปัจจัยของการดำรงอยู่ของชุมชนตลาดคลองสวน 100 ปี

3. การเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี

พ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดคลองสวน 100 ปีมีการกลมกลืนกับสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในด้านอาหารการกินและการใช้ภาษา ดังตัวอย่าง

3.1 อาหารการกิน

พ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดคลองสวน 100 ปีมีการเปลี่ยนแปลงอาหารการกิน ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ปู่เป็นคนจีนย่าเป็นคนไทย อาหารการกินของเราก็ผสมผสานกัน เพราะว่าอย่างคนจีนอยากกินอะไรก็สอนให้แม่บ้านทำ ทำแกงอะไรให้กิน กินไปกินมาก็เลยกินได้ อยู่ด้วยกันก็แนะนำให้ สอน ทำให้แม่บ้านที่เป็นยายเองไม่ได้จ้างคนอื่นมาทำ ทำเองอ้อรอย ถ้าไม่อย่างทำเองก็ซื้อกิน อาหารจีนเป็นที่รู้จักของทั่วโลก เพราะคนจีนศึกษาค้นคว้าศิลปะของการกินมาเป็นเวลาสองสามพันปีแล้ว อาหารจีนจานหนึ่งต้องครบถ้วนทั้งสีกลิ่นที่สวยงาม กลิ่นหอมที่น่ารับประทาน และรสชาติที่เอร็ดอร่อย”

(ทนงธน สุทธิเวช, 15 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตและการค้าขายของคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดคลองสวน 100 ปี พ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนได้ผสมกลมกลืนอาหารจีนดั้งเดิมที่ทำเองตามแบบบรรพบุรุษ เมื่อมีการผสมผสานด้วยการแต่งงานกับคนไทย ก็ทำอาหารแบบจีน และแบบไทย โดยมีแม่ครัวคนไทยได้ทำอาหารไทยให้รับประทาน แต่ก็ยังรับประทานอาหารจีนด้วยเช่นกัน

3.2 การใช้ภาษา

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มเชื้อชาติของตัวเองที่ต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น การใช้ภาษาของพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนได้ปรับตัวโดยพูดสื่อสารกับลูกค้าได้หลายภาษา ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ผมพูดได้ ภาษาแต้จิ๋ว ภาษาไหหลำ ภาษาจีนกลาง ภาษาแต้จิ๋วภาษาจีนกลางสอง ภาษาแต้จิ๋วเป็นนิด ๆ หน่อย ๆ ส่วนภาษาแต้จิ๋ว คือเกี่ยวกับค้าขายลูกหลานคนจีนส่วนใหญ่ ตอนนั้นก็ไม่ได้พูดภาษาจีนแล้วเพราะว่าอยู่ในสังคมไทย ทุกคนก็พูดภาษาไทย ภาษาจีนไม่ได้พูดบ่อย ที่ลืมไปแล้วแต่ว่าก็ส่งลูกหลานไปเรียนภาษาจีนด้วย เรียนมาไม่ได้ใช้ก็ต้องเรียนเพิ่ม”

(ทนงธน์ สุทธิเวช, 15 มิถุนายน 2562 : สัมภาษณ์)

จากตัวอย่างการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า พ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนได้ปรับตัวให้สามารถพูดภาษาจีนตามกลุ่มภาษาของบรรพบุรุษจีน เมื่อมีลูกค้ากลุ่มอื่นมาซื้อขายสินค้าก็ผสมผสานกลมกลืนกับการใช้ภาษาไทย เพื่อติดต่อสื่อสารกับลูกค้าคนไทยมากขึ้น แต่ก็ยังรักษาภาษาจีน โดยให้ลูกหลานเรียนภาษาจีน สะท้อนถึงการดำรงความเป็นจีน และการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลง โดยผสมผสานกลมกลืนกับคนไทยในสังคมไทย

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ตลาดคลองสวน 100 ปี มีประวัติความเป็นมา การดำรงอยู่ โดยการดำเนินชีวิต การค้าขาย การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดคลองสวน 100 ปี เกิดขึ้นจากการอพยพของคนจีนที่เริ่มมาค้าขายที่ตลาดแห่งนี้ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีลูกหลานก็สืบทอดกิจการค้าขายการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรม และประเพณีจีนตามแบบบรรพบุรุษ ต่อมา ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมไทย โดยเฉพาะการแต่งงานกับคนไทย มีลูกหลานรุ่นต่อมาเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งยังคงสืบทอด และรักษาตามแบบบรรพบุรุษ สอดคล้องกับแนวคิดของภูวดล ทรงประเสริฐ (2547, หน้า 371) ที่กล่าวว่า มีชาวจีนต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทย จำนวนหลายแสนคน มีลูกหลานเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งดำเนินชีวิตตามแบบเดิม และได้ผสมกลมกลืนระหว่างชนกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศไทย แสดงถึงการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนผ่านวิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดคลองสวน 100 ปี และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชนาภา เมธีเกรียงไกร (2559) เรื่อง กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ชุมชนตลาดบ้านใหม่ ยังดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมตามบรรพบุรุษ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมหลายรูปแบบทั้งทางตรง และทางอ้อม บอกเล่าที่มา และความสำคัญของประเพณีให้ลูกหลานปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังเป็นตัวอย่างให้ลูกหลานได้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีรุ่นต่อรุ่น จึงทำให้ชุมชนตลาดบ้านใหม่เป็นแกนหลักในการส่งเสริมด้านการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีให้เกิดจิตสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ต่อลูกหลานชาวจีนแต่ละรุ่น และก่อให้เกิดความสำนึกที่จะปฏิบัติตาม และดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่ดั่งงามของบรรพบุรุษต่อไป

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้ความรู้และความเข้าใจการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดคลองสวน 100 ปี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ทำให้เข้าใจเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายในตลาดน้ำ
2. ได้ข้อมูลพื้นฐานในการอ้างอิงทางวิชาการเกี่ยวกับความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายจีนย่านตลาดคลองสวน 100 ปี เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

ชนากา เมธีเกรียงไกร. (2559). **กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาไทยศึกษา). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). **จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : แบรินด์เอจ.

ราตรี โตเฟ่งพัฒน์. (2541) **ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : ศูรสภา.

ศรัญญา สิงหาติปริชากุล. (2554). **การเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดเก่า 119**

ปีเจ็ดเสมียน. สารนิพนธ์ ศศ. ม. (สาขาวิชาการภาครัฐและภาคเอกชน). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ส.พลายน้อย. (2544). **สารคดี วิถีชีวิตคนไทยสมัยโบราณชีวิตตามคลอง**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.

สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. (2549). **ตลาดในชีวิตชีวิตในตลาด**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2551). **แม่น้ำลำคลองสายประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

นายทงธน สุทธิเวช (ผู้ให้สัมภาษณ์), CUI XIN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้าน สวนทอง 通泉陳, วันที่ 15 มิถุนายน 2562.

นายกิตติ เหวงนิรันดร์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), CUI XIN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้าน ชื่อโช่ฮุ้น 順財徐, วันที่ 15 มิถุนายน 2562.

นางชุตินา ตั้งนพกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์), CUI XIN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้าน เจ้เกียง, วันที่ 15 มิถุนายน 2562.

นางบุญเรือง จิรวรรณกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์), CUI XIN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้าน บ้วนฮั่วโอสถ 和萬周, วันที่ 15 มิถุนายน 2562.

นางสมศรี ธรรมปราณีสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์), CUI XIN (ผู้สัมภาษณ์) ที่ร้าน เจ๊น่องก้วยเตี่ยวโบราณ, วันที่ 15 มิถุนายน 2562.

รายนามคณะกรรมการดำเนินงาน โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
“พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา: วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1”

คณะกรรมการอำนวยการ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	ประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและบริการวิชาการ	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสิทธิประโยชน์	กรรมการ
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักงานอธิการบดี	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองกลาง	กรรมการ
ประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงานโครงการ

อาจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์	ประธานกรรมการ
อาจารย์เทวฤทธิ์ วิญญา	รองประธานกรรมการ
อาจารย์อัศจร แม่บ้าน	รองประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.Truong Thi Hang	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี ยาดี	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชิชา รุ่งแสง	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา มูลปิ่นใจ	กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร ชนาคคุณ	กรรมการ
อาจารย์ณัฐนรินทร์ เมธีวุฒินันท์ ภาณุภัทรธนวัฒน์	กรรมการ
อาจารย์ตุลาภรณ์ แสนปรน	กรรมการ
อาจารย์ทัตพิชา สกุสสีบ	กรรมการ
อาจารย์ภาณุวัฒน์ สกุสสีบ	กรรมการ
อาจารย์วิไลวรรณ เข้มขัน	กรรมการ
อาจารย์สิริัญญา สุขสวัสดิ์	กรรมการ
อาจารย์อรทัย สุขจีระ	กรรมการ
นางสาวนิตยา เตวา	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขนิษฐา ใจมโน	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวเจนจิรา แก้วมณี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางจันทร์ฟอง มงคล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวธัญญาลักษณ์ ทะลือ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขนิษฐา ใจมโน	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Truong Thi Hang	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา มูลปิ่นใจ	กรรมการ
อาจารย์ณัฐนรินทร์ เมธีวุฒินันท์ ภาณุภัทรธนวัฒน์	กรรมการ
นายอุเทน หินอ่อน	กรรมการ
นายภาสกร สีเหลือง	กรรมการ
นายฉัตรวิทย์ เป็งอินตา	กรรมการ

นางสาวศศธร เครือนนตา

กรรมการและเลขานุการ

อาจารย์ภาณุวัฒน์ สกุศลสีบ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวหอมนวล ศรีริ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์

อาจารย์เทวฤทธิ์ วิญญา

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ปองปรารณ สุนทรเมสัช

รองประธานกรรมการ

อาจารย์ภาคภูมิ พิขวงค์

รองประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจวรรณ เกลลิต

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนกพร เอกกะสินสกุล

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร ชนกคุณ

กรรมการ

อาจารย์ชุตินิษฐ์ ปานคำ

กรรมการ

อาจารย์อัจฉราภรณ์ วรรณมะกอก

กรรมการ

นายอุเทน หินอ่อน

กรรมการ

นายเครือณรงค์ หน่อคำ

กรรมการ

อาจารย์กิติวัฒน์ กิติบุตร

กรรมการและเลขานุการ

นายรติกรณ์ เปี้ยอุตร

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายพิธีการ

อาจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน

รองประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา มุลปินใจ

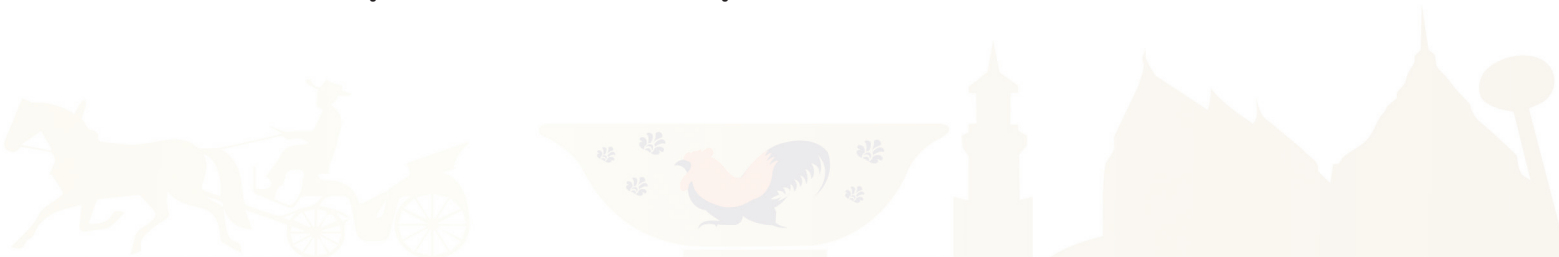
รองประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี ยาศี	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร ชนาคคุณ	กรรมการ
อาจารย์สิริธัญญา สุขสวัสดิ์	กรรมการ
อาจารย์วิไลวรรณ เข้มขัน	กรรมการ
อาจารย์ณัฐนรินทร์ เมธีวุฒินันท์ ภาณุภัทรธนวัฒน์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.Truong Thi Hang	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวเพ็ญพิสุทธิ์ แสนปรน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวธัญญาลักษณ์ ทะลือ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายการแสดงและตกแต่งเวที

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม	ประธานกรรมการ
อาจารย์ประสงค์ หน่อแก้ว	กรรมการ
อาจารย์เจษฎา ทองสุข	กรรมการ
นางพรพิศ รินดวงดี	กรรมการ
นางโสมลักษณ์ กุลพรม	กรรมการ
นายวีรศักดิ์ ของเดิม	กรรมการ
นายอาทิตย์ สุปินะ	กรรมการ
นายสิทธิพงษ์ แสงแก่ง	กรรมการ
อาจารย์ปราภากร ใจดี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวพัทตร์ชนก รียาคำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายลงทะเบียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Truong Thi Hang	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี ยาดี	กรรมการ
อาจารย์อรรถัย สุขจีระ	กรรมการ
อาจารย์สิริัญญา สุขสวัสดิ์	กรรมการ
อาจารย์วิไลวรรณ เข้มขัน	กรรมการ
นางจันทร์ฟอง มงคล	กรรมการ
นางรัตติยา ทวีกุล	กรรมการ
นางสาวธัญญาลักษณ์ ทะลือ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา มูลปิ่นใจ	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวเพ็ญพิสุทธิ์ แสนปรน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายธวัชชัย ปันโทะ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายออกแบบและสถานที่

ด้านการออกแบบ

อาจารย์เจษฎา ทองสุข	ประธานกรรมการ
อาจารย์ชลลาพันธ์ อูปกิจ	กรรมการ
นายอาทิตย์ สุปิยะ	กรรมการ
นายรติกรณ์ เปี้ยอุตร	กรรมการและเลขานุการ

ด้านสถานที่

อาจารย์เทวฤทธิ์ วิญญา	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญธิชา รุ่งแสง	รองประธานกรรมการ
นายสิทธิเดช สุวรรณผ่อง	กรรมการ
นายจรรพพงษ์ คำจูน	กรรมการ
นายเกริกสันต์ อินศรี	กรรมการ
นายนราศักดิ์ ปิยะเนตร	กรรมการ
นายธวัชชัย ปันโทะ	กรรมการ
เจ้าหน้าที่ภาคสนามมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางทุกคน	กรรมการ
สโมสรนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทุกคน	กรรมการ
นางสาวเจนจิรา แก้วมณี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวนฤทัย นภาสกุลคู	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ด้านอาหารและเครื่องดื่ม

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม	ประธานกรรมการ
อาจารย์นิศาชล พรหมดี	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎาภรณ์ ทองแป้น	กรรมการ
อาจารย์อรทัย สุขจีระ	กรรมการ
อาจารย์สิริญา สุขสวัสดิ์	กรรมการ
อาจารย์วิไลวรรณ เข้มขัน	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวนฤทัย นภาสกุลคู	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

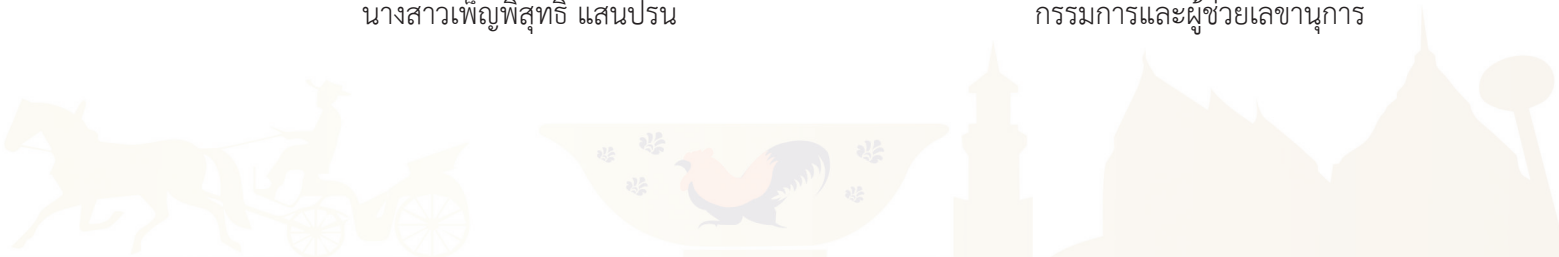

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการคัดเลือกบทความและตรวจทานเอกสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Truong Thi Hang	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ ใจมโน	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ	รองประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี ยาดี	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา มูลปิ่นใจ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร ชนกคุณ	กรรมการ
อาจารย์ทัตพิชา สกุลสีบ	กรรมการ
อาจารย์ตุลาภรณ์ แสนปรน	กรรมการ
อาจารย์ภาณุวัฒน์ สกุลสีบ	กรรมการ
อาจารย์วิไลวรรณ เข้มขัน	กรรมการ
อาจารย์สิริณญา สุขสวัสดิ์	กรรมการ
อาจารย์อรทัย สุขจีระ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน	กรรมการและเลขานุการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
อาจารย์ณัฐนรินทร์ เมธีวุฒินันท์ ภาณุภัทรธนวัฒน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายการเงินและการเบิกจ่ายงบประมาณ

อาจารย์อัศจร แม่บ้าน	ประธานกรรมการ
นางสาวนิตยา เตวา	รองประธานกรรมการ
นางสาวพัชราวรรณ กันทะวงศ์	กรรมการ
นางจันทร์พอง มงคล	กรรมการ
นายอุเทน หินอ่อน	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวเพ็ญพิสุทธิ์ แสนปรน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฝ่ายประเมินโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร หมูคำ

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ใจมโน

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. Truong Thi Hang

กรรมการ

นางสาวเพ็ญพิสุทธิ์ แสนปรน

กรรมการและเลขานุการ

PROCEEDINGS

การประชุมวิชาการระดับชาติ

พหุวิทยาการแห่งภาษา วรรณกรรม และคติชนวิทยา

วิถีไทย วิถีอาเซียน ครั้งที่ 1

ประจำปี 2562

สาขาวิชาภาษาไทย (ปร.ด.)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง